

Aan mijn ouders

Afbeelding op het omslag: Een trompetter met een van een vaandel voorzien instrument. Jacques de Gheijn II (1565-1629). Collectie Groninger Museum (in bruikleen van de Gemeente Groningen - Verzameling Hofstede de Groot), foto John Stoel.

Copyright © 2011 R.J.G. Henssen, Wijlre

Druk: Ridderprint b.v., Ridderkerk

ISBN 978 90 9025785 3

Trompetters en Tamboers in de Zeeuwse Zeevaart
ten tijde van de Republiek
Plichten en Praktijken

Trumpeters and drummers in Zeeland seafare at the time of
the Dutch Republic
Charges and Practices
(with a summary in English)

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van de graad van doctor
aan de Universiteit Utrecht
op gezag van de rector magnificus,
prof. dr. G.J. van der Zwaan,
ingevolge het besluit van het college voor promoties
in het openbaar te verdedigen
op
maandag 16 mei 2011 des middags te 4.15 uur

door

Ralph Johan Gerard Henssen

geboren op 10 oktober 1967 te Voorburg

Promotor: Prof. dr. A.A. Clement

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF	VII
INLEIDING	1
<i>Stand van kennis</i>	1
<i>Trompetters en tamboers</i>	4
<i>Scheepstrompetters en -tamboers</i>	23
<i>Trompetters en tamboers in de Zeeuwse zeevaart</i>	28
<i>Constructie en karakter van trompetten en trommels</i>	30
I. GEORGANISEERDE ZEEVAART IN ZEELAND	39
I.1. De Vereenigde Oost-Indische Compagnie (VOC)	42
I.2. De Middelburgsche Commercie Compagnie (MCC)	53
I.3. De Admiraliteit van Zeeland	59
I.4. Besluit	68
II. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE VEREENIGDE OOST-INDISCHE COMPAGNIE, KAMER ZEELAND	73
II.1. Uitgaande schepen met trompetters en tamboers	74
II.2. De reis naar de Oost, het verblijf op de Kaap en in Azië	79
II.3. Werkzaamheden en taken	92
II.4. Rang en gage	99
II.5. Loopbaan	106
II.6. Herkomst	114
II.7. Besluit	118
III. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE MIDDELBURGSCHE COMMERCIE COMPAGNIE	121
III.1. Loopbaan en gage	123
III.2. Herkomst	128
III.3. Besluit	130
IV. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE ADMIRALITEIT VAN ZEELAND	133
IV.1. Aan boord van de schepen	133

IV.2.	Werkzaamheden en taken	142
IV.3.	Dienstverband en loopbaan	149
IV.4.	Gage	159
IV.5.	Herkomst	163
IV.6.	Besluit	165
V.	INSTRUMENTEN	169
V.1.	Nederlandse trompetmakers en hun instrumenten	169
V.2.	Scheepstrompetten	183
V.3.	Trommels	191
V.4.	Trompetten en trommels uit vergane schepen	194
V.5.	Besluit	201
VI.	MUZIKALE ACTIVITEITEN	203
VI.1.	Musici aan boord van schepen	203
VI.2.	Muzikale taken van scheepstrompetters	213
VI.3.	Besluit	219
	SLOTBESCHOUWING	221
	BIJLAGEN	229
I.	Trompetters in dienst van de VOC-kamer Zeeland (1671-1792)	229
II.	Tamboers in dienst van de VOC-kamer Zeeland (1675-1793)	244
III.	Trompetters in dienst van de MCC (1721-1749)	269
IV.	Tamboers in dienst van de MCC (1724-1749)	270
V.	Trompetters in dienst van de Admiraliteit van Zeeland (1589-1793)	271
VI.	Tamboers in dienst van de Admiraliteit van Zeeland (1575-1796)	324
	BRONNEN	329
	SUMMARY	351
	CURRICULUM VITAE	357

WOORD VOORAF

Vanaf mijn jeugd gaat mijn interesse uit naar de historische ontwikkeling van de trompet. Dit heeft geresulteerd in een aanzienlijke verzameling boeken en publicaties over de historie van dit instrument en zijn bespelers. Omdat de periode tot 1800 mijn voorkeur geniet, lag een specialisatie baroktrompet na een studie klassiek trompet voor de hand. Helaas werd tijdens mijn conservatoriumopleiding erg weinig aandacht besteed aan de historie van het instrument. Gelukkig bood de “oude muziekwereld” gelegenheid om veel kennis te vergaren. Zo kreeg ik ruim tien jaar geleden van collega-trompettist Graham Nicholson een tweetal artikelen over de musici en de teruggevonden instrumenten van het Zweedse vlaggenschip *Kronan* dat in 1676 was vergaan. In deze artikelen werd melding gemaakt van sloopstrompetters. Afgezien van een korte vermelding in het werk van Johann Ernst Altenburg uit 1795 was over deze groep trompetters vrijwel niets bekend. Als toenmalig inwoner van Zeeland ben ik uit nieuwsgierigheid begonnen aan een onderzoek naar sloopstrompetters en -tamboers (omdat zij voor een deel een vergelijkbare taak hadden) in Zeeuwse dienst. Hierbij heb ik dankbaar gebruik gemaakt van de door Peter Poortvliet samengestelde database met gegevens van ruim 350 duizend bemanningsleden van de uitgaande schepen van de Kamer Zeeland van de Vereenigde Oost-Indische Compagnie, van de schepen van de Middelburgsche Commercie Compagnie en van de Admiraliteit van Zeeland. Na enige tijd ontstond het plan dit onderzoek uit te laten monden in een dissertatie. Door het grote enthousiasme en de enorme steun van mijn promotor prof. dr. Albert Clement heb ik dit plan kunnen verwezenlijken. Ik ben hem dan ook zeer dankbaar voor de inspirerende wijze waarop hij mijn onderzoek heeft begeleid.

Daarnaast ben ik de Historic Brass Society erkentelijk voor de gelegenheid die mij in 2004 werd geboden om in Bad Säckingen een lezing te verzorgen over de trompetters bij de VOC. Tevens bedank ik de werkgroep Cultuurhistorie van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen en de Roosevelt Academy voor de organisatie van een ronde tafel conferentie rond mijn promotieonderzoek in december 2009. De respons van het panel bestaande uit prof. dr. Jaap Bruijn, prof. dr. Frans Grijzenhout, dr. Ignace De Keyser, dr. Ruud Paesie en drs. Albert Meijer heeft mij zeer geholpen bij de afronding van mijn onderzoek.

Verder betuig ik mijn dank aan de medewerkers van het Zeeuwsch Archief, het Nationaal Archief en het Utrechts Archief voor de geboden hulp bij het onderzoek in de verschillende archieven en voor het beschikbaar stellen van foto's. Ook ben ik dank verschul-

digd aan de medewerkers van het MuZEEum te Vlissingen, het Rijksmuseum Amsterdam, het Centraal Museum Utrecht, het Maritiem en Jutters Museum Texel en het Nationaal Depot van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed voor het beschikbaar stellen van foto's en het bieden van de mogelijkheid om instrumenten en fragmenten hiervan te onderzoeken. Drs. Janjaap Luijt uit Utrecht bedank ik voor zijn hulp bij het onderzoek naar de Utrechtse trompetmakers en Geert Jan van der Heide voor de informatie over de trompet van Lissandro Milanese en de informatie over de bij Texel gevonden trompetonderdelen. Collega drs. Guus Blezer bedank ik hartelijk voor het vertalen van de samenvatting.

Mijn ouders bedank ik voor de onvoorwaardelijke steun en hulp bij alles wat ik doe en heb gedaan. Aan hen wil ik deze dissertatie dan ook opdragen.

Tot slot ben ik mijn vrouw Joukje veel dank verschuldigd voor het geduld, de steun en voor het feit dat ik een groot deel van onze gezamenlijke vrije tijd heb kunnen besteden aan het schrijven van deze dissertatie.

INLEIDING

Stand van kennis

In 1795 publiceerde de Duitse trompettist Johann Ernst Altenburg zijn *Versuch einer Anleitung zur heroisch-musikalischen Trompeter- und Pauker-Kunst*. Naast de speeltechniek van trompet en pauken behandelt Altenburg de geschiedenis en ontwikkeling van beide instrumenten en geeft hij een uitvoerige beschrijving van werkzaamheden, rechten en plichten van met name hoftrompetters en militaire trompetters. Het werk verscheen aan het einde van een periode die als de bloeitijd van de trompet in de ceremoniële muziek, de kunst- en de kerkmuziek kan worden beschouwd. Vanaf circa 1500 had de trompet zich ontwikkeld van signaalinstrument tot melodie-instrument. Hoewel iemand als Johann Sebastian Bach reeds virtuoze trompetpartijen schreef, werd het hoogtepunt van deze ontwikkeling pas in de tweede helft van de achttiende eeuw bereikt. De trompet die toen nog niet over ventielen beschikte kon slechts een beperkt aantal tonen voortbrengen, waardoor het snel wisselen van grondtoon niet en het wisselen van toonsoort slechts zeer beperkt mogelijk was. Ten gevolge van deze beperkte modulatiemogelijkheid kreeg de trompet aan het eind van de achttiende eeuw ook in de kunstmuziek de rol van signaalinstrument.

Aan het begin van de negentiende eeuw ontwikkelde de trompet zich door de uitvinding van onder andere het ventielmechanisme tot een volledig chromatisch instrument en veranderde de muzikale rol van de trompet opnieuw. De trompet, maar vooral de cornet à pistons, werd wederom een melodie-instrument. In het leger bleef tot het begin van de twintigste eeuw de trompet als signaalinstrument gehandhaafd. Iedere natie had eigen trompetsignalen, die meestal niet werden genoteerd. In tegenstelling tot visuele signalen zoals vlagsignalen, waren trompetsignalen ook 's nachts en bij beperkt zicht goed waar te nemen. Door het toepassen van moderne telecommunicatietechnieken verloor de trompet haar functie als militair signaalinstrument. Wel bleef tot de dag van vandaag de signaaltrompet een belangrijke rol spelen bij militaire ceremonies.

Als gevolg van de hernieuwde belangstelling voor de composities van Bach en Händel verschenen vanaf het einde van de negentiende eeuw de eerste studies over het gebruik van de trompet in de muziek in de zeventiende en achttiende eeuw. Hermann Eichborn publiceerde

drie werken: *Die Trompete in alter und neuer Zeit* (Leipzig 1881), *Das alte Clarinblasen auf Trompeten* (Leipzig 1894) en een artikel getiteld *Girolamo Fantini ein Virtuose des siebzehnten Jahrhunderts und seine Trompeten-Schule* (1890). Ook Werner Menke beschreef in zijn boek *History of the Trumpet of Bach and Handel* uit 1934 de barokke natuurtrompet en de speeltechniek van dit instrument. Rond 1930 verscheen van de hand van Dirk Speets het eerste Nederlandstalige werk over de historie van de trompet.¹ Ondanks de beknoptheid van het werk, blijkt Speets zeer goed op de hoogte te zijn geweest van de ontwikkeling van het instrument vanaf de oudheid.

De eerste wetenschappelijke publicatie die een deel van de historische ontwikkeling van de trompet behandelde, is de in 1965 verschenen dissertatie van Herbert Heyde getiteld *Trompete und Trompetenblasen im Europäischen Mittelalter*. Heyde richtte zich hierin op het gebruik van de trompet in de periode 1000 tot 1500. Een achttal jaren later verschenen twee standaardwerken met betrekking tot de geschiedenis van de trompet in Europa: *The Music and History of the Baroque Trumpet before 1721* van Don L. Smithers en *Untersuchungen zur Geschichte der Trompete im Zeitalter der Clarinblaskunst (1500-1800)* van Detlef Altenburg. In tegenstelling tot Smithers, die vooral de rol van het instrument in de barokke kunstmuziek beschreef, nam Altenburg als uitgangspunt het hoftrompettercorps en de stadstompetters in Duitstalig Europa.² Het gevolg van deze uiteenlopende benadering is dat beide werken elkaar nauwelijks overlappen maar juist uitermate goed aanvullen.

In 1977 verscheen *Die Trompete* van Edward H. Tarr. In tegenstelling tot de twee eerder genoemde werken beschreef Tarr de ontwikkeling van de trompet van de oudheid tot de moderne tijd. Door de beknoptheid heeft dit werk echter minder diepgang dan de vroegere studies. Daarnaast hebben Philip Bate en Anthony Baines standaardwerken gepubliceerd over de historische ontwikkeling van koperblaasinstrumenten in het algemeen.³

De militaire functie van de trompet vormt een belangrijk onderdeel van de omvangrijke dissertatie uit 1983 van Peter Downey, *The Trumpet and its Role in Music of the Renaissance and early Baroque*. Downey besteedt ruim aandacht aan de in de verschillende delen van Europa gebruikte trompetsignalen en aan het trompetensemble en zijn repertoire in de renaissance en vroege barok. Hierdoor is dit werk in feite te beschouwen als een aanvulling op het werk van Altenburg. De in 1974 verschenen dissertatie van Peter Ciurczak getiteld *The*

¹ Dirk Speets (1879-1951) was van 1909 tot 1934 solotrompettist van het Concertgebouw Orkest, daarnaast was hij hoofddocent aan het conservatorium te Amsterdam.

² Dit is niet verwonderlijk gezien het feit dat Smithers ook grote bekendheid genoot als vertolker van barokke trompetcomposities.

³ A. Baines, *Brass Instruments: Their History and Development* (London 1976); P. Bate, *The Trumpet and Trombone* (London 1978).

Trumpet in baroque Opera sluit meer aan op het werk van Smithers. Ciurczak beschrijft namelijk het muzikale gebruik van de trompet in Italiaanse, Engelse, Franse en enkele Duitse barokopera's. Alle voornoemde studies schetsen samen een zeer goed en uitgebreid beeld van de geschiedenis van de trompet in Europa waarbij echter de nadruk ligt op het Duitstalige gebied. Smithers en Ciurczak gaan daarnaast in op de rol van de trompet in Engeland en Italië. Ofschoon de functie van de trompet in andere delen van Europa vergelijkbaar is geweest met die in Duitsland en Engeland, verschaffen deze werken ons weinig informatie over het gebruik van het instrument in de Nederlanden. Slechts enkele werken besteden daar wel aandacht aan. Van de hand van Rudolf Rasch is een artikel verschenen over trompetters ten tijde van de Republiek.⁴ Daarnaast wijdt Natascha Veldhorst in haar in 2004 verschenen proefschrift getiteld *De perfecte verleiding* een twintigtal pagina's aan de functie van de trompet in het Amsterdamse toneel in de zeventiende eeuw.⁵ Het boek *De Eeuwigheid van Trompetten en Trompetters* van de Belgische auteur Paul Voet bevat enkele paragrafen over de stadstrompetters van Gent in de veertiende tot de achttiende eeuw.⁶

Bovengenoemde publicaties schetsen samen een uitvoerig beeld van de historische ontwikkeling en het gebruik van de trompet in de periode tot 1800. Toch wordt in geen ervan ingegaan op de taken van een grote groep trompetters: zij die werkzaam waren op schepen. Naast militaire trompetters, stads- en hofstrompetters kenden namelijk alle zeevarende landen in Europa nog een zeer belangrijke categorie trompetters: de scheepstrompetters. Gezien de omvang van de Nederlandse zeevaart in de zeventiende en achttiende eeuw kan worden aangenomen dat met name in de Republiek het aantal scheepstrompetters aanzienlijk groter was dan het aantal stadstrompetters en minstens zo omvangrijk als de groep militaire trompetters. Afgezien van een artikel van J. Cambier uit 1919 is over de werkzaamheden en taken van scheepstrompetters in de Nederlanden tot nu toe praktisch niets gepubliceerd.⁷ Ook in historische bronnen is weinig informatie te vinden over scheepstrompetters en hun werkzaamheden. Altenburg is een van de weinige auteurs die deze groep vermeldt, ook al wijdt hij er slechts een enkele zin aan:

---

⁴ Rasch 2005, p. 37-55.

⁵ Veldhorst 2004, p. 66-85.

⁶ Voet 2006.

⁷ Cambier 1919.

Ein Schiffstropmeter ist derjenige, der (er seij ein geleerter oder nicht) auf dem weiten Meere sein Glück versucht.⁸

Tot nu toe heeft alleen Ian Woodfield uitvoerig over sloopstropmeters gepubliceerd. In zijn in 1995 verschenen monografie getiteld *English Musicians in the Age of Exploration* beschrijft hij de werkzaamheden van onder andere trompetters en tamboers aan boord van Engelse zeeschepen in de zestiende en zeventiende eeuw.

In deze dissertatie worden de resultaten gepresenteerd van een onderzoek naar taken en werkzaamheden van sloopstropmeters en tamboers aan boord van schepen van drie grote zeevaartinstituten in Zeeland in de zeventiende en achttiende eeuw: de Zeeuwse Kamer van de *Vereenigde Oost-Indische Compagnie* (VOC), de *Middelburgsche Commercie Compagnie* (MCC) en de *Admiraliteit van Zeeland*. Alvorens de keuze voor deze instituten wordt toegelicht, zal hieronder eerst een beeld worden geschetst van de verschillende soorten trompetters en tamboers die werkzaam waren in Nederland ten tijde van de Republiek.⁹

Trompetters en tamboers

De beroepen van trompetter of trompettist en van tamboer werden tot aan het begin van de twintigste eeuw uitsluitend uitgeoefend door mannen. Derhalve wordt in deze dissertatie gesproken over tamboers, trompetters en trompettisten waarbij de term trompetter wordt gebruikt wanneer sprake is van werkzaamheden die meer op het gebied van het spelen van signalen liggen dan op het muzikale vlak en de term trompettist wanneer de werkzaamheden vooral van muzikale aard zijn.

In de zeventiende en achttiende eeuw werd in het Duitstalige deel van Europa op basis van opleidingsniveau onderscheid gemaakt tussen muzikale trompettisten en niet-muzikale trompettisten (trompetters). Iedereen die in dat gebied het vak van trompetter of trompettist wilde leren, ging voor een periode van twee jaar in de leer bij een meester.¹⁰ Na deze periode werd hij in het algemeen een zogenaamde niet-muzikale trompettist (trompetter). Dit hield in

---

⁸ Altenburg 1795, p. 30.

⁹ P. Scherft heeft een studie gepubliceerd over het Zeeuwse muziekleven van de negentiende tot het midden van de twintigste eeuw. Hoewel kort aandacht wordt besteed aan het muziekleven voor 1800, wordt geen melding gemaakt van de werkzaamheden van trompetters of tamboers in Zeeland ten tijde van de Republiek. Scherft 1984.

¹⁰ Altenburg 1973, p. 68.

dat hij geschikt werd geacht voor de signaaldienst en dat hij eventueel ook kon worden ingezet voor het vertolken van de lage en middenstemmen in een trompetensemble. De omvang van de signalen beperkte zich van de tweede tot de zesde of achtste natuurtoon, hetzelfde bereik als de lage en middenstemmen in een trompetensemble.¹¹ Na deze tweejarige opleiding begon de gezellentijd waarin hij zich concentreerde op één bepaald werkteerrein.¹²

Altenburg onderscheidde voor de niet-muzikale trompettisten verschillende werkteerrenen. Zo kon deze onder andere worden opgeleid tot hoftrompetter, stadstrompetter, militair trompetter of scheepstrompetter.¹³ De leertijd van zowel de muzikale als de niet-muzikale trompettist bedroeg twee jaar. Toch werd de muzikale trompettist (die over meer aanleg beschikte) beter opgeleid dan de niet-muzikale. De muzikale trompettist was in staat om naast het spelen van signalen, ook deel te nemen aan muzikale activiteiten zoals het vertolken van de bovenstem in het trompetensemble en het spelen bij banketten (het zogenaamde *Tafelblasen*). Daarnaast kende men nog de instrumentaal-trompettist. Deze beschikte over een uitgebreide algemene muzikale kennis en bespeelde naast de trompet ook één of meer andere instrumenten. Deze instrumentaal-trompettisten maakten dan ook vaak deel uit van het *muziekcollege* aan een hof. Zo kon een trompettist aan het hof in Salzburg bijvoorbeeld alleen een aanstelling als hoftrompettist krijgen wanneer hij de kwalificatie “musicus” had en ook een strijkinstrument bespeelde. Wanneer de hofkapel met een grote bezetting speelde, versterkten de trompettisten die geen dienst hadden de strijkersgroep.¹⁴

In maart 1721 kreeg de in Den Haag woonachtige Portugese graaf van Tarouca van staatssecretaris Diego Mendonça de opdracht om achttien trompettisten en drie paukenisten te rekruteren voor het hoftrompettercorps van koning João V van Portugal. Hiermee zou het bestaande trompettercorps worden uitgebreid tot 24 trompettisten en vier paukenisten en zou dit het grootste trompettercorps van Europa worden. Uit de correspondentie tussen de graaf en de staatssecretaris blijkt dat dit geen gemakkelijke opdracht was. Volgens de graaf van Tarouca werd door verschillende vorsten in het Duitse keizerrijk vaak zonder succes naar geschikte hoftrompettisten gezocht. Hoewel de graaf woonachtig was in Den Haag, werden geen Nederlandse trompetters gerekruteerd omdat volgens hem uitsluitend in Duitsland muzikaal opgeleide trompettisten te vinden waren. Duitse trompettisten waren echter als gevolg van de door keizer Karel V verleende privileges niet bereid om met buitenlandse

---

¹¹ De zevende natuurtoon (op een instrument in C is dit een bes¹) wordt in signalen nooit en in ensemblemuziek slechts sporadisch gebruikt.

¹² Altenburg 1973, p. 68-80.

¹³ Altenburg 1795, p. 26-30.

¹⁴ Aringer 2001, p. 123.

trompettisten samen te spelen of met trompettisten die niet in bezit waren van een meesterbrief. Dit betekende dat *alle* te rekruteren trompettisten uit Duitsland moesten komen. Uiteindelijk duurde het meer dan twee jaar om zestien geschikte trompettisten en twee paukenisten te vinden, waarbij moet worden opgemerkt dat de graaf van mening was dat geen van deze musici een uitstekend trompettist was.¹⁵ De groep trompettisten en paukenisten vertrok vanaf Texel en arriveerde op 1 februari 1724 in Lissabon.¹⁶ Aan boord van het schip bevonden zich naast de uitrusting, stoffen en attributen voor de kleding van deze musici, 24 zilveren, deels vergulde trompetten, vier paar pauken, zes jachthoorns, 24 strijkinstrumenten, acht fluiten en een fagot. Daarnaast nam iedere trompettist een eigen messing trompet om op te oefenen mee naar Portugal en werd er een paar kleine pauken toegezonden voor studie-doeleinden.¹⁷

In Nederland ten tijde van de Republiek waren verschillende soorten trompetters werkzaam. Op basis van de werkzaamheden kunnen naast sloopstrompetters de volgende andere groepen trompetters en trompettisten worden onderscheiden: militaire trompetters, hof-trompettisten, trompetters van de Staat, stadstrompetters en theatertrompettisten.¹⁸ Deze laatste categorie kwam alleen voor in Amsterdam tussen 1638 en 1672 en bestond uit twee trompettisten in dienst bij de Amsterdamse Schouwburg. Zij hadden als taak het spelen ter verwelkoming van belangrijke gasten en het ten gehore brengen van signalen aan het begin en einde van een voorstelling en van de pauze.¹⁹ Tijdens de voorstelling begeleidden zij samen met andere musici de toneelliederen, maakten muziek waarop door acteurs werd gedanst en musiceerden op het toneel bij het uitbeelden van veldslagen en ceremonies.²⁰ Ofschoon praktisch geen toneelmuziek uit deze periode bewaard is gebleven, was muziek een belangrijk onderdeel van het zeventiende-eeuwse Nederlandse toneel.

Militaire trompetters hadden in principe geen muzikale taak. Zij maakten deel uit van de cavalerie waarbij hun werkzaamheden bestonden uit het spelen van signalen. Elk bevel of commando had een eigen signaal. Dit betekende dat niet alleen de trompetter de signalen moest kennen en deze moest kunnen spelen, maar ook dat de overige militairen de signalen moesten kunnen herkennen. Daarnaast genoten militaire trompetters een zekere vorm van

---

¹⁵ Doderer 2001, p. 87.

¹⁶ Ibid., p. 97.

¹⁷ Ibid., p. 96.

¹⁸ Rasch 2005, p. 37.

¹⁹ Ibid., p. 40.

²⁰ Veldhorst 2004, p. 26, 68.

immunititeit omdat zij in tijden van oorlog als koerier van de bevelhebber optraden.²¹ Bij ceremonies werd een groep militaire trompetters vaak vergezeld door een paukenist te paard.

Op 24 januari 1788 presenteerden de Staten-Generaal aan de *Staten der byzondere Provinciën* een *Plan van verbetering van de voet der Armée van den Staat* met als doel de militia een stabiele basis te geven en deze voor wat betreft de personele invulling op vaste sterkte te brengen.²² In dit plan werd vastgelegd dat bij de cavalerie vier trompetters en een “pauker” deel uit dienden te maken van een *Esquadron Guardes du Corps*. Een dergelijk eskader bestond uit 139 militairen waarvan 108 soldaten (“gemeenen”). Het salaris van de vier trompetters samen bedroeg *f*210 per 42 dagen, dat van de “pauker” *f*52. Het salaris van een trompetter was hiermee gelijk aan dat van de “gemeenen”.²³ Het *Regiment Guardes te Paard* bestond uit “vier Esquadrons, ieder van twee Compagnien, en sterk zyn 534 Paarden en 463 Hoofden”.²⁴ Iedere *Compagnie Guardes te Paard* telde een trompetter. Deze kreeg *f*35 per 42 dagen.²⁵ De trompetter bij een *Compagnie Hussaaren* ontving een salaris van *f*32, dat is zes gulden meer dan een gewone soldaat in deze compagnie.²⁶ Bijzonder is dat tamboers te paard - geen trompetters - deel uitmaakten van een *Regiment Guardes Dragoners* en een *Regiment ligte Dragoners*. Zij verdienden evenveel als een gewone cavalerie-soldaat.²⁷ De acht trompetters die bij het *Regiment Cavallerie* waren aangesteld, ontvingen elk *f*35 per 42 dagen.²⁸

De hierboven genoemde salarissen komen niet overeen met de bedragen die Altenburg in 1795 noemde. Hij vergeleek in zijn *Versuch* de arbeidsomstandigheden en beloning van militaire trompetters in verschillende Europese landen en volgens zijn gegevens ontving een militair trompetter in Holland een uniform van fijn doek en een maandsalaris van slechts 18 gulden. Bovendien diende hij over een eigen paard te beschikken. Deze beloning kwam volgens Altenburg in hoofdlijnen overeen met die van een trompetter in het Duitstalige gebied. Voor trompetters in Franse of Engelse dienst waren de arbeidsvoorwaarden beter, zij kregen een hoger salaris en een mooier uniform. Daarnaast ontving een trompetter in Frankrijk in tijden van oorlog brood, vlees en rijst en werd hem een paard ter beschikking gesteld.

---

²¹ Rasch 2005, p. 39.

²² Verzameling van Placaaten, Resolutie en andere authentieke Stukken, vierde Deel (Kampen 1788), p. 110.

²³ *Ibid.*, p. 125.

²⁴ *Ibid.*, p. 126.

²⁵ *Ibid.*, p. 126.

²⁶ *Ibid.*, p. 132.

²⁷ *Ibid.*, p. 128.

²⁸ *Ibid.*, p. 129.

In Denemarken was volgens Altenburg het salaris van een militair trompetter het laagst en was het uniform van slechte kwaliteit.²⁹

De werkzaamheden van een militair trompetter worden uitvoerig vermeld in het in 1566 verschenen gedicht van Jost Ammann getiteld “Der Feldt Trommeter”.³⁰ De taken van een militair trompetter en tamboer in Engeland in de zestiende eeuw zijn door Richard Braithwaite (1588-1673) als volgt omschreven:

The Trumpetter and Drumme.

The Trumpetter should be able to sound all points of warre, and other notes and tunes for pleasure. At great feasts, or in time of great straingers, when it is time for the Ewer to cover the table for the Earle; he is to sounde to give warning, and the drumme to play till the Ewer be readie to goe up with the service, and then to give place to the Musitians, who are to play on their instruments. When the Earle is to ride a Journey, he is early every morning to sownde, to give warning, that the Officers may have time to make all things ready for breakefast, and the groomes of the stable to dresse and meate the horses. When it is breakefast time, he is to make his second sounding: breakefast ended, and things in a readines, he is to sounde the third time, to call to horse. He is to ride formost, both out and into any towne, sounding his trumpet. Upon the way he may sounde for pleasure. But if he see the day so spent that they are like to bringe late to their lodging, he is to sounde the Tantara, to move them to hasten their pace. There are many things necessary for him to learne if his Lord goe into warres; but I will leave him to be instructed by men experienced in the art of warre. I have reade that the French King Lewes the Eleventh (wanting an herald) sent a trumpetter to King Edward the Fourth, who delivered his message with so good a grace and pleasant speech, that he got great commendation for the same: which is an example for Trumpetters to learne to speake well, for often times they are to be sent on messages. He and the Drummer are to goe often into the Stable, to acquainte the horses with the sounde of the trumpet, and the noise of the drumme. And so I leave them to be instructed by Leivetenants of horsemen and Capitaines of footemen.³¹

Uit bovenstaande beschrijving van Braithwaite en uit het gedicht van Ammann blijkt dat de taken van trompetters in verschillende landen in grote lijnen gelijk waren. Deze bestonden niet alleen uit het spelen van signalen en het overbrengen van boodschappen, maar ook uit het musiceren ter vermaak.

---

²⁹ Altenburg 1795, p. 40.

³⁰ Leonhardt Fronsperger, *Kriegsbuch* (Frankfurt a. M. 1566). In: Tarr 2005, p. 49.

³¹ Braithwaite 1821, p. 45.

Afbeelding 1. Gerard ter Borch (1617-1681), De brief. Alte Pinakothek München. © Blauel/Gnamm – Artothek.

Het aantal trompetters werd gezien als een indicatie voor de grootte van een leger. Hoe meer trompetten er klonken, des te groter was het aantal militairen.³² Dat dit niet altijd het geval hoefde te zijn, blijkt echter uit onderstaand verslag van de strijd om Hulst in 1640:

---

³² De grootte van een hofrompettercorps symboliseerde de macht en het aanzien van een vorst. Wanneer hij ten oorlog trok deden de hofrompetters dienst als militair trompetter (zie: Altenburg 1973, p. 86-88).

Graaf Hendrik kon zyn bevel niet ten uitvoer brengen, uit oorzaake dat zyn volk, langs een kleiachtigen Dyk getrokken zynde, niet alleen niet wel te passe was, maar veeleer, om dat die van *Hulst* zeer sterk de trompet staken, en dat een Kolonel den Graaf, die door het Trompettengeschal reeds in meening was, dat de Vyand versterking in de Stad geworpen hadde, hem kwam aandienen, dat hy een troep vyandyke Ruiters gezien had; doch deeze Kolonel was dien nacht door den Maaneschyn bedroogen.³³

De opleiding tot militair trompetter gebeurde binnen het leger zelf. Naast trompetters waren er bij de krijgsmacht ook leerling-trompetters aangesteld. Hoewel er geen bronnen zijn gevonden uit de zeventiende en achttiende eeuw, toont het *Recueil Militair* uit 1825 aan dat dit in ieder geval in het begin van de negentiende eeuw een feit was. In dit *Recueil* zijn de wetten en besluiten vastgelegd met betrekking tot de Koninklijke Nederlandse Landmacht in 1824:

1. Er zal bij de afdeelingen kurassiers, en regimenten ligte kavalerie, uit de thans aanwezig zijnde trompetters, een korps muzikanten worden geformeerd, en zal te dien einde, het getal der trompetters met *vier élèves* vermeerderd worden.
2. De trompetters-élèves zullen, één per eskadron, uit daartoe geschikte ruiters worden gekozen; dezelve zullen bij hunne respectieve kompagnien voor de gewone soldij berekend worden, en een toelaag van tractement, tot dat van trompetter effectief, uit het muziekfonds genieten.
3. De élève-trompetters zullen voor rekening van hun kleedings- en reparatie-fonds, even als de trompetters, gekleed zijn. De trompetters, welke als muzikant dienen, zullen geene andere kleding bekomen, noch van eenige onderscheidings-teekens voorzien zijn.
4. De trompetters of élèves, welke tevens als muzikant dienen, zullen behalve de gewone trompet, van koperen blaas-instrumenten worden voorzien, waarvan het getal en het soort bij alle de korpsen gelijk zal moeten zijn; [...]
5. Ieder muzikant blijft verantwoordelijk, voor het instrument, hetwelk door hem moet worden behandeld; alle onkosten van reparatie of geheele vernieuwing, zullen voor zijne rekening geschieden, ten ware dat hij voldoende konde aantoonen, dat de daaraan ontstane defecten of geheele vernieuwing, buiten zijne schuld of door geene onachtzaamheid geschied zijn, in welk geval de vereischte reparatie of vernieuwing op kosten van het muziek-fonds, zal geschieden.³⁴

Omdat deze wetten en besluiten voor de Koninklijke Landmacht zijn voortgekomen uit een

---

³³ *Staatkundige Historie van Holland, zeven en veertigste Deel* 1779, p. 62.

³⁴ *Recueil Militair* 1825, p. 230.

lange traditie, kan worden aangenomen dat de opleiding van trompetters en het onderscheid tussen de muzikale en niet-muzikale taken tijdens de Napoleontische tijd, de Bataafse Republiek en ten tijde van de Republiek vergelijkbaar waren. Trompetters bleven bij de cavalerie een belangrijke taak vervullen, zowel voor de signaaldienst als voor muzikale taken:

Ingeval eene afdeeling of regiment kavalerie een of meer eskadrons gedetacheerd heeft, zal het den kommandant van het korps vrijstaan om de trompettes-elève[r] [sic] te detacheren tot het verrigten van den gewonen dienst als trompetter; echter met dien verstande, dat er altijd de noodige trompetters of élèves, tot waarneming van den dienst in staat, bij ieder eskadron aanwezig blijven, en zal hij, daarentegen, de meer voor de muziek geschikte trompetters, bij den staf van het korps kunnen doen komen.³⁵

Pas in de negentiende eeuw werden de Nederlandse legersignalen opgeschreven. Tot die tijd werden ze op het gehoor overgedragen. Er kan worden aangenomen dat de rond 1815 in opdracht van het *Departement van Oorlog* door J. Rauscher vastgelegde “Signalen voor de Trompetters van de hollandsche Kavallerie” voor een belangrijk deel gebaseerd of zelfs identiek waren aan de signalen uit de Napoleontische tijd of eerder.³⁶

Hoftrompettisten waren in dienst bij de vorst en hadden naast hun muzikale werkzaamheden, die bestonden uit het spelen tijdens ceremonies, huwelijken en begrafenissen, ook de taak om hun vorst te escorteren. Zij droegen mooie uniformen en hadden doorgaans de beschikking over zilveren, rijk geornamenteerde en vaak deels vergulde pronkinstrumenten. Deze instrumenten werden bovendien tijdens ceremoniële verplichtingen voorzien van een banier met daarop het wapen van de vorst. De omvang van het corps van hoftrompettisten werd gezien als een indicatie van de macht en rijkdom van de vorst. Altenburg vat de werkzaamheden van een hoftrompettist als volgt samen:

1. Die Abgesandten zur Audienz einzuholen.
2. Diese sowol als andere Große zur Tafel einzuladen.
3. Auf der Reise die herrschaftlichen Quartiere vorher zu reguliren.
4. Die Aufsicht, sonderlich während der Tafel, über die livreebediente zu haben.

---

³⁵ Ibid., p. 233.

³⁶ Rauscher 1815. De signalen hebben een omvang van g tot c² en een enkele keer tot e². Het in 1932 gepubliceerde *Voorschrift Trompetsignalen voor Wielrijders, Cavalerie en bereden Artillerie* zijn geschreven voor een natuurtrompet in Es en bevatten voor een deel dezelfde signalen.

5. Werden sie auch in wichtigen Angelegenheiten versenden, weshalb ihnen auch gewöhnlich ein Reitpferd gehalten wird.³⁷

Daarnaast hadden zij een militaire taak in tijden van oorlog en waren belast met het aan het volk kenbaar maken van de door de vorst genomen besluiten. In 1599 werd bijvoorbeeld door Hendrik IV van Frankrijk in Parijs een verbod uitgevaardigd om nog langer te zweren “by den Naam van God, de H. Maagd, zyne Moeder, en de Heiligen”.³⁸ Dit verbod en de straffen die daarop stonden, werden “alom in Parys met de trompet afgekondigd“ en dienden

[...] na de gewone uitroeping, met de trompet oopentlyk [te worden] afgekondigd in alle de Wyken en Voorburgten van deeze Stede, en in alle Plaatzten, daar men gewoon is af kondiging te doen, in alle Steden, Voorsteden, Dorpen en Bailluwagiën.³⁹

Ook voerden hoftrompettisten vertrouwelijke missies uit en verrichtten zij koeriersdiensten (afbeelding 1). Hiertoe genoten zij een zekere immuniteit. Fysiek geweld tegen een hof-trompettist was derhalve strafbaar, zoals blijkt uit het volgende voorval. In 1723 gaf een Nederlandse gardeofficier een van de eerder genoemde aankomende hof-trompettisten van het hof van de Portugese koning João V een oorvijs. Hoewel de trompettist geen uniform droeg en nog niet formeel in dienst was bij het Portugese hof, werd de Nederlandse officier zonder dat er van Portugese kant een klacht was ingediend, op bevel van zijn commandant gearresteerd. Door diplomatiek optreden van Portugese kant werd uiteindelijk voorkomen dat de officier door de krijgsraad zou worden gedegradeerd.⁴⁰ De rol van boodschapper, die een trompetter in dienst van een vorst vervulde, was echter niet zonder gevaren. In 1568 zond Willem van Oranje een trompetter met een boodschap naar de hertog van Alva. Zonder deze boodschap aan te willen horen, liet de hertog de trompetter meteen ophangen. Hiermee gaf hij aan, de prins niet als “wettig vyand”, maar als “wederspannige onderdaen” te beschouwen en dat het “recht van den oorlog”, doelend op het sturen van een trompetter met een boodschap, wat hem betrof niet aan de prins voorbehouden was.⁴¹ De trompetter van de hertog van Brunswyk en Lunenburg overkwam bijna hetzelfde in 1574:

In die tyd deed Hertog Erik van Brunswyk en Lunenburg, sig noemende Overste van syn

³⁷ Altenburg 1795, p. 27.

³⁸ van Meteren 1763, p. 177.

³⁹ Ibid., p. 177.

⁴⁰ Doderer 2001, p. 89-90.

⁴¹ *Het Leven van Willem de I 1732*, p. 100.

Coninklyke Majesteit van Spanjen, de steden Hoorn en Enkhuysen opeysschen, [...] en hy sond ten dien einde een brief onder syn hand en zegel door een trompetter. [...] Men deed den trompetter vast houden, en Sonoy had groote lust om dien ongeluckigen briefdraeger te doen ophangen, daer toe uyt wederwraek aengeport zynde, omdat die van Amsterdam te voren een van de syne op gelyke wyse ter dood hadden gebragt: maer omdat hy van wegen een Vorst van 't Ryk was gesonden, durfde Sonoy het sonder uytdruckelyke last van de Prins niet doen, derhalven schreef hy eerst daer over, dog de Prins was noyt genegen om de wreetheit of trouwloosheit van syn vyand nae te volgen, hy antwoorde aen Sonoy, dat men den trompetter soude vry laeten, dog sonder antwoord wedsenden: niet te min wiert hy door die van Hoorn nog langen tyd vast gehouden, tot dat de Prins nog naeder en uytdruckelyk bevel gaf van hem los te laeten.⁴²

In de periode van 1637 tot 1651 waren aan het hof van de stadhouder vier hofrompettisten aangesteld. De namen van de laatste vier hofrompettisten zijn bekend: Jacob Lus, Herman Hermanssen Poelman, Jonas van den Hout en Melchior Golt.⁴³ Na de dood van Stadhouder Willem II in 1650 werden zij in 1651, om kosten te besparen, allen ontslagen.⁴⁴ Na het begin van dit stadhouderloze tijdperk waren er in de Republiek geen hofrompettisten meer werkzaam.⁴⁵ Dit betekende echter niet dat de taken van de hofrompettisten verdwenen.⁴⁶ Deze werden vanaf 1653 overgenomen door een nieuwe groep, de *trompetters van de Staat* ook *trompetters der Staten-Generaal* genoemd.⁴⁷ Deze bestond uit twee tot vier man die in dienst waren bij de opperbevelhebber. De belangrijkste taak van deze hooggeplaatste militaire trompetters was, evenals van de voormalige hofrompettisten, het uitvoeren van diplomatieke opdrachten voor de opperbevelhebber.⁴⁸ Daarnaast hadden ook zij een taak bij feestelijkheden en ceremonies.⁴⁹ Dit wordt onder meer geïllustreerd door het feit dat bij de begrafenis van de op 22 oktober 1751 overleden prins erfstadhouder Willem IV in Delft op 4 februari 1752 vier *trompetters van de Staat* aanwezig waren. Zoals uit onderstaande “order voor de trompetters” blijkt, werden zij samen met de kamerbewaarders en bodes per schip van Den Haag naar Delft vervoerd.

---

⁴² Ibid., p. 481.

⁴³ Ibid., p. 39.

⁴⁴ Bijzonder is dat voormalig hofrompettist Lus nog in 1689 in dienst was als *trompetter van de Staten-Generaal*. Zie: HUA, inv. U106a7, aktenummer 4 (d.d. 22 maart 1689).

⁴⁵ Rasch 2005, p. 39.

⁴⁶ Toch had Prins Willem II van Oranje een eigen trompetter in dienst: wijlen Hendrick Schenck wordt in 1677 genoemd als trompetter van de prins van Oranje. Het Utrechts Archief, inv. U94a1, aktenummer 43 en 44 (d.d. 28 april 1677).

⁴⁷ De taken werden niet, zoals Rudolf Rasch (Rasch 2005, p. 39) schrijft, overgenomen door de trompetters van de militaire eenheden die onder direct bevel stonden van de Stadhouder.

⁴⁸ van Yperen 1966, p. 13.

⁴⁹ ten Raa 1940, p. 170.

INLEIDING

Order voor de Trompetters.

De vier Trompetters van den Staat zullen zig in twee gelederen rangeeren, die by beurten op Sourdinen zullen blaazen. Zy zullen voor uuren in haar ordinarijs Monteeing, met Trompetten en verdere Ornamenten moeten komen op de Gallerye by de Griffie van Haar Hoog Mog., om aldaar geplaatst te werden agter de Kamerbewaarders. Gekomen zynde aan de Waagebrug, zullen zy zig in een Trekschuit, aan het Zieken leggende begeeven, om naar Delft getransporteert te werden.⁵⁰

De trompetters van de Staat musiceerden tevens bij het verwelkomen van belangrijke gasten zoals bij het bezoek van de Franse afgezant De Bonnac aan de stadhouder in 1753. Zij bevonden zich tijdens de ceremonie op het dak van het huis van Prins Maurits:

De Staaten Trompetters, Paukers, op dat Huis geplaatst, lieten zich, by het aannaderen van den Stoet, lustig hooren.⁵¹

Niet alleen in de Republiek waren trompetters van de Staat werkzaam, zoals uit de volgende mededeling van Altenburg blijkt:

Man hat auch bey einigen Armeen Stabstrompeter, welche eher Staatstrompeter heissen könnten, weil sie mehr zum Staate, als zur Nothwendigkeit dienen.⁵²

Ook hieruit wordt duidelijk dat de werkzaamheden van een staatstrompeter (evenals die van de hofstrompetist) vooral op het diplomatieke vlak lagen.

Na het uitroepen van de Bataafse Republiek in 1795 verdween de functie van trompeter van de Staat, zoals blijkt uit het volgende besluit dat op 12 augustus 1796 werd genomen door de Nationale Vergadering:

Dat de posten van Trompetters van Staat behoren te worden gemortificeerd, en dien onverminderd de tot hier toe by de Staten Generaal gefungeerd hebbende drie Trompetters, hun tractement a f 240, ieder by wege van pensioen, blyven behouden.⁵³

---

⁵⁰ *Nederlands Gedenboek 1752*, p. 113.

⁵¹ *Vaderlandsche Historie 1790*, p. 88.

⁵² *Altenburg 1795*, p. 30.

⁵³ *Dagverhaal der Handelingen van de nationaale Vergadering 1796*, p. 581.

Naar aanleiding hiervan dienden de trompetters, vanwege hun lang dienstverband, een verzoek in om een extra gratificatie te mogen ontvangen. Dit verzoek werd op 24 augustus 1796 aan de Nationale Vergadering voorgelegd:

Een Request van J.F. Muller c.f. Trompetters van den Staat, verzoekende, dat, daar zy in ‘s Lands dienst grys geworden zyn, zy eene buitengewoone gratificatie moogen genieten.⁵⁴

Vervolgens werd het aan het *Committé te Lande* ter beoordeling aangeboden. Pas vier jaar later, op 9 mei 1800, besloot de Tweede Kamer om de voormalige trompetters van de Staat een pensioen toe te kennen. Voor de twee trompetters Jan Frederik Muller en Johan Herman Pothuis luidde het besluit als volgt:

Een Rapport van de Burgers Representanten van den Braak en verdere Gecommitteerden, op de requeste van Jan Fredrik Muller en Johannes Hermanus Pothuis, gewezen Trompetters van Staat; daarbij verzogt hebbende continuatie van het aan hun respectivelyk door de voormalige Nationaale Vergadering, van den 30 September 1796 toegelegd Pensioen: en wordt conform dit Rapport ‘t verzoek geaccordeerd.⁵⁵

De hoogte van het te continueren pensioen werd vervolgens op 14 mei vastgesteld zoals blijkt uit het volgende besluit:

Een, waarbij aan Johan Fredrik Muller en Johan Hermanus Pothuis provisioneel continuatie van Pensioen a f 500, als gewezen Trompetters van den Staat, wordt toegelegd.⁵⁶

Gezien het op 25 april 1800 in de Eerste Kamer behandelde verzoek van Hendrik Lux, “gewezen trompetter der voormalige Staaten Generaal” om “continuatie van pensioen”, kan worden aangenomen dat zijn pensioen na enige tijd is stopgezet.⁵⁷ Mogelijk had dit te maken met zijn muzikale activiteiten aan het hof van de in 1795 gevluchte stadhouder Willem V.⁵⁸ In de vergadering van de Eerste Kamer op 25 april 1800 werd besloten het verzoek van Lux voor te leggen “aan het Uitvoerend Bewind, om consideratien en advis”. Op 23 mei 1800 volgde

---

⁵⁴ Ibid., p. 693.

⁵⁵ *Dagverhaal der handelingen van het vertegenwoordigend lichaam des Bataafschen Volks* 1800, p. 370.

⁵⁶ Ibid., p. 396.

⁵⁷ Ibid., p. 205.

⁵⁸ Lux maakte in ieder geval vanaf 1779 (ook) als contrabassist en cellist deel uit van de groep musici aan het hof. Zie: De Smet 1973, p. 61, 78, 85, 91, 111, 123, 132, 138, 146.

een positief advies en op 17 juni 1800 werd het verzoek om voortzetting van het pensioen van f240 ingewilligd.⁵⁹

Johan Hendrik Lux had ook muzikale kwaliteiten. Hij speelde regelmatig samen met de trompetters Christian Gottfried Schaik (of Schaak) en Christian Memel en de paukenist Jacob Hendrik Geering. Schaik, Memel en Geering maakten allen deel uit van de *Garde du Corps* van Willem V. Zij werden vaak ingehuurd voor deelname aan concerten aan het hof van de stadhouder. Vanaf 1783 was Lux in vaste dienst als “musicus”.⁶⁰ Schaik kwam in 1792 in permanente dienst.⁶¹ Naast de trompet bespeelden allen, inclusief Lux, een strijkinstrument. Op 8 februari 1778 werkten de trompetters Lux, Zacka, Memel en de paukenist Gering mee aan een concert aan het hof. Zij ontvingen voor hun bijdrage ieder f5.5.⁶² Bij een concert ter gelegenheid van het bezoek van de Pruisische koning Friedrich Wilhelm II in 1788 speelden vier trompettisten: Lux, Schaik, Memel en Jacob Hendrik Hüppenthal. Ook Hüppenthal (Huckethal of Herbenthal) maakte deel uit van de *Garde du Corps*. Hierna speelde Lux bij concerten geen trompet meer maar wordt hij enkel nog vermeld als contrabassist. Zijn plaats werd ingenomen door een trompettist genaamd Bauer.⁶³

Vanaf de vijftiende eeuw hadden alle belangrijke steden stadstrompetters in dienst.⁶⁴ Dezen genoten beduidend minder aanzien dan de hoftrompettisten. Een stadstrompetter had meestal de functie van torenwachter-trompetter, zoals blijkt uit het reglement van de trompetters en klokkenluiders van de stad Gent.⁶⁵ In het *Reglement gemaekt by Heer ende Weth der Stad Gend Nopende den Brand* van 1766 zijn de taken van de Gentse stadstrompetter en de klokkenluider in geval van brand vastgelegd:

XVII. Den Trompetter ende Kloklyuder, wiens keer het is de wacht te houden op het Belfort, zullen hun aldaer dagelyks vinden, te weten van half Maerte tot half October van ten thien uren 's avonds tot ten vier uren 's morgens, ende van half October tot half Maerte van ten acht uren 's avonds tot ten ses uren 's morgens, blaesende naer het slaen van elke ure het Trompet

⁵⁹ *Dagverhaal der handelingen van het vertegenwoordigend lichaam des Bataafschen Volks* 1800, p. 470, 564, 623, 673.

⁶⁰ De Smet 1973, p. 78.

⁶¹ *Ibid.*, p. 138.

⁶² *Ibid.*, p. 56.

⁶³ Rasch 2005, p. 48.

⁶⁴ Middelburg had reeds in de veertiende eeuw twee stadstrompetters in dienst. Samen met vier hoftrompetters van hertog Albrecht namen zij in de lente van 1364 deel aan de jaarlijkse Heilige Sacramentsprocessie. Grijp 2001, p. 38, 41.

⁶⁵ Voet 2006, p. 101.

INLEIDING

op de vier hoeken van den Thoren, op de boete van ses Guldens, te recouvreren soo ten laste van den Proprietaris, als den bedienelyken Man, ende voordere arbitraire correctie.

XVIII. Ende zullen de selve, in cas sig eenigen Brand verthoont soo binnen dese Stad, als binnen de Voorgeborgten van diere, doen het Signael met het steken van het Trompet, ende het klippen van de ordinaire Signaalklokke, wel verstaende dat het selve niet en geschiede lichtveirdiglyk op ydelen schyn van Brand.⁶⁶

Het volledige takenpakket van de stadstrompetter en torenwachter van de stad Deventer was duidelijk omschreven en werd op 25 september 1767 door de schepenen en de raad van Deventer als volgt vastgesteld:

I. Dezelve [Stads Trompetter en Toornwagter] zal gehouden weezen, alle avonden zo tydig op den Tooren te weezen, dat hy kan beginnen te blaasen met de klokkeslag van 10 uren, en daar meede het geheele jaar door continueeren, de vier Zomermaanden tot 's morgens ten 4 uren, en de overige agt maanden tot 5 uren inclus.

II. Dezelve zal, zo dikwils hy eenig extraordinaris gerugt, of onraad gewaar word, allequartier uren, andersints praeciselyk alle uren, immediaat na den klokkeslag, moeten uitzien uit alle de zyden van den Tooren, en nauwkeuriglyk agt geeven, of eenig ongemak van Brand, of anderszins, het zy in de Stad, of voor de Poorten verneemd, zo ja, daar van aanstonds een sein, of teken geeven, met op eene extraordinaire wyze Alarm, of andersints op 't Trompet te blaasen, eerst naar den kant, daar hy den Brand, of ander ongemak verneemd, daarna ook naar alle andere gedeelten van de Stad, mitsgaders ook eenen Lantaarn met een brandend Ligt uithangen aan die zyde van den Tooren, die naar den Brand toeziet, en immediaat daarop bet Brandteken op de Klok slaan.

III. By dag zig zwaar Weder opdoende, zal hy immediaat naar boven moeten gaan, om, aan alle kanten, naar onraad van Brand uit te zien, en daarvan sein te geeven, met een Vaantje aan dien kant van den Tooren te stellen, daar hy 't zelve gewaar word, met Alarm op 't Trompet te blaasen, en de Brandklok aan te trekken.

IV. Inval hy door ziekte, of andersints belet mogte worden, zyne functie naar behoren waar te neemen, zal hy zorge hebben te dragen, dat door een bekwaamen Discipul, of anderen persoon, zynen post op eigene kosten doe waarneemen.

V. Hy zal ook gehouden weezen, op Petridag, en wanneer de Keur van Schepenen en Raad zal wedergekomen zyn, of zo dikwils het Schepenen en Raad zullen goedvinden, op de Puye van 't Raadhuis, en in de groote Zaal te blaasen, en te musicceeren, gelyk tot hiertoe door andere Musicanten is worden gedaan.

---

⁶⁶ *Reglement gemaakt by Heer ende Weth der Stad Gend 1766*, p. 10.

VI. En dit alles op een Tractement van vyf Caroliguldens 's weeks, of twintig guldens in de vier weeken, door den Heer Cameraar in tempore te betalen, het Regt van de groote Burgerschap, vrydom van de Wagt, en 't genot van vyftig guldens 's jaars voor Huyshuur, mede door het Cameraarschap te betalen.⁶⁷

In Delft bevond de stadstrompetter zich op de toren van het raadhuis. Hij diende 's nachts elk half uur een ronde om de toren te maken waarbij hij zich elk uur moest laten horen in alle vier de richtingen:

Wat laager als de Bommel-gaten is een overdekte omloop, rontom een weinig buiten den Tooren uitsteekende; langs welken de Trompet-wachter 's nachts alle half uuren om moet gaan, en oppassen, ook zig alle uuren op alle de vier hoeken met zyn Trompet laten hooren.⁶⁸

Het laten horen van elk uur had ongetwijfeld als doel de bevolking gerust te stellen door duidelijk te maken dat er over de stad werd gewaakt. De hoofdtak van een stadstrompetter bestond uit het geven van trompetsignalen vanaf een toren in geval van gevaar of brand. Daarnaast werd hij ingezet om belangrijke mededelingen te doen aan de inwoners van de stad, zoals het volgende voorbeeld laat zien. Toen de Spanjaarden Maastricht dreigden binnen te vallen werd op 30 januari 1638 binnen deze stad “voorts by trommelslag en trompet” bekend gemaakt dat:

Burger noch Geestelyke zich zouden verstouten om op den wal te komen, byaldien hy zyn leeven lief had, en niet als Verraader wilde aangemerkt worden.⁶⁹

Ook werd de trompet geblazen bij het terechtstellen van veroordeelden. “Ingevolge het programma der executie” werd in 1576 in Antwerpen de trompet geblazen “telkens dat de patienten met gloeiende tangen moesten genepen worden”.⁷⁰ Daarnaast had de stadstrompetter soms een taak bij stedelijke loterijen. In 1522 werd de stadstrompetter van 's Hertogenbosch ingezet om op de laatste dag dat er nog ingelegd kon worden, “mitter trompette duyngaen van de lotinge te vercundigen”.⁷¹ Bij de loterij in Grootebroek op 1 augustus 1695 reikte de stadstrompetter de prijzen uit.⁷² Soms had hij een dubbelfunctie zoals

⁶⁷ *Nieuwe Nederlandsche Jaerboeken* 1767, p. 1205.

⁶⁸ van Nidek 1770, p. 145.

⁶⁹ *Staatkundige Historie van Holland* 1779, p. 132.

⁷⁰ Cannaert 1835, p. 293.

⁷¹ Fokker 1862, p. 187.

⁷² *Ibid.*, p. 113.

de tweede stadstrompetter van 's Hertogenbosch Jan van Cranenburg. Hij ontving in 1794 naast zijn vergoeding van 78 gulden als stadstrompetter ook 187 gulden en vier stuivers voor zijn werk als “stadsarbejder”.⁷³

De taak van stadstrompetters bestond naast de waakdienst en het doen van mededelingen uit een aantal muzikale taken zoals het enkele malen per dag vanaf de stadstoren spelen, het spelen bij feestelijke gelegenheden en processies en het spelen bij officiële maaltijden van het stadsbestuur.⁷⁴ In een aantal steden zoals Amsterdam, Groningen en Utrecht legde het stadsbestuur in het midden van de zeventiende eeuw vast dat alleen eigen stadsspeeliedien mochten spelen op bruiloften en banketten.⁷⁵ Van een stadstrompetter werd derhalve verwacht dat hij kon “musiceren”. Om die reden diende hij naast de trompet ook een aantal andere blaasinstrumenten te kunnen bespelen.⁷⁶ Dit werd vaak door middel van een proefspel beoordeeld.⁷⁷ Stadstrompetters werden na deze proeve van bekwaamheid benoemd door het stadsbestuur of de burgemeester. In de loop van de achttiende eeuw verdwenen de torenwachter-trompetters. Zij werden vervangen door beiaardiers of noodklokken.

In vergelijking met trompetters en trompettisten was het werkerrein van tamboers - ook wel aangeduid als trommelslagers - beperkt. Naast de scheepstamboer kende men stadstamboers en militaire tamboers. Reizende speeliedien gebruikten vanaf de middeleeuwen de trommel voor de ritmische begeleiding van dansmuziek.⁷⁸ Tevens maakte een tamboer deel uit van de uit het middeleeuwse schuttersgilde voortgekomen schutterij of burgerwacht van een stad. Deze was belast met de bewaking van de stad of een deel daarvan, de handhaving van de openbare orde en de verdediging van de stad.⁷⁹ In de “Ordonnantie op de Burgerwagt” van Rotterdam uit 1760 staat bijvoorbeeld de dagelijkse taak van de tamboer vermeld:

Des morgens, een half uur voor het openen van de Poort, moet de Wagt door den Trommelslager worden opgeslagen.⁸⁰

⁷³ van Zuijlen 1861, p. 1928.

⁷⁴ Lingbeek-Schalenkamp 1984, p. 62.

⁷⁵ Ibid., p. 111-113.

⁷⁶ Grijp 2001, p. 207.

⁷⁷ Lingbeek-Schalenkamp 1984, p. 28.

⁷⁸ In deze dissertatie wordt het door tamboers bespeelde instrument consequent aangeduid als trommel, conform het gebruik van deze term in het overgrote deel van de geciteerde historische bronnen. In de krijgskunde is het tegenwoordig in Nederland wel gebruikelijk om dit instrument aan te duiden als ‘trom’, maar voor exclusief gebruik van die term bestaan geen goede historische argumenten.

⁷⁹ Carasso-Kok/Levy-van Halm 1988, p. 44.

⁸⁰ *Nederlandsche Jaerboeken* 1760, p. 466.

De bekendste afbeelding van het gebruik van de trommel bij een schuttersgilde is de tamboer op het schilderij “Officieren van de compagnie van kapitein Frans Banning Cocq” alias “De Nachtwacht” van Rembrandt uit 1642.⁸¹ Ook op het schilderij “Viering van de Vrede van Münster” uit 1648 van Bartholomeus van der Helst is op de voorgrond een liggende trommel met besnaard ondervel afgebeeld.⁸²

Sommige steden kenden naast stadstrompetters ook stadstamboers. De stadstamboer was een stedelijk ambtenaar die door het stadsbestuur werd aangesteld met als taak de burgerij op te trommelen wanneer bijvoorbeeld belangrijke mededelingen moesten worden gedaan of bij openbare terechtstellingen. Soms gebeurde dit samen met de stadstrompetter. Enkele steden hadden meer dan één stadstamboer in dienst zoals bijvoorbeeld Middelburg. In 1702 had deze stad vier stadstamboers in dienst.⁸³ Uit de *Instructie voor den Tamboer Major, Stads Tamboers, en Tamboers van de Respective Borger Compagnien der Stad Middelburg* van 9 februari 1782 blijkt dat Middelburg aan het einde van de achttiende eeuw een corps van maar liefst 24 tamboers in dienst had, waarvan er vier stadstamboer waren.⁸⁴ De instructie bevat ook de voorwaarden waaraan de verschillende tamboers dienden te voldoen:

De Tamboers moeten wezen van een goed Gedrag, dat is niet by Dranke, nog onbescheyden, en zullen in 't slaan der Trom wel ervaaren en bekwaam moeten wezen, immers, voor hun Aanstelling, en minsten behoorlyk, moeten kunnen slaan de Vergaderinge, Alarm, den Taptoe, de Reveillie, het Appel, den Af- en Optrek, en Twee Marschen, als den Hollandschen en Grenadiers Marchs [sic], alles ter Examinatie en Goedkeuring van de Krygsraad, gelyk zy Tamboers ook verpligt zullen zyn zig niet alleen verder te bekwaamen, en zoodanige Exercitien te doen, als den Krygsraad, in der Tyd, hun zal ordonneeren, maar ook naarstig te leeren alle zulke Marschen, als andere Slagen, als by den Edelen Gestrengen Krygsraad, in der Tyd, werden geresolveerd in Gebruyk te brengen, en zulen dezelve werden aangesteld door en by Acte van den Krygsraad; des zullen zy, ofschoon byzonder tot ieder Compagnie gevoegd, egter werden verstaan verpligt te zyn, op Ordre der Staf-Officieren, te dienen onder het gantsche Corps der Borgery, daar het hun gecommandeerd word, even als by het Militaire gebruykelyk is.⁸⁵

---

⁸¹ Ibid., p. 95.

⁸² Ibid., p. 38.

⁸³ Kesteloo 1899, p. 178.

⁸⁴ *Instructie voor den Tamboer Major, Stads Tamboers, en Tamboers* 1782, p. 4.

⁸⁵ Ibid., p. 3f.

Naast de taken van de tamboers is ook de uitrusting omschreven:

De voorzeyde Tamboers zullen, van Stads Wege, werden ter Hand gesteld ieder een goede Trommel met zyn Stokken en Bandelier, als mede een kort Zydgeweer, alle het welke zy behoorlyk zullen moeten onderhouden, ten hunnen Koste, zulks op iedere Parade, door den Officier, Adjutant, of Onder Officieren zal werden geëxamineerd; ook zullen zy Tamboers hun Posten waarneemen in behoorlyke Kleederen, zonder zulks in Linnekielen, Jassen, Klompen of andere aanstootelyke Kleeding te mogen doen, op Poene van, telkens, te verbeuren 2 Schellingen, en bovendien het gebrekkige, ten zynen Koste, te repareren, zullende alleen den Trom, by het springen van 't Vel of Vat, buyten zyn toedoen, van wegens de Stad, werden gerepareerd.⁸⁶

Op 29 juli 1786 werd bovenstaand artikel aangevuld:

[..] dat de respective Capiteinen, ieder in derzelver Compagnien worden gequalificeerd, de boeten waarin de Compagnies Tamboers, uit hofde van het zelfde *Artikel* komen te vervallen, als mede het geene tot herstelling van de Trommels, Stokken, Bandelier en Zydgeweer ten hunnen koste moet worden geïmpedeerd te korten aan derzelven Jaarlyksche Tractementen, wordende tendien fine de oudste Crieerder geauthoriseerd, na become Ordonnantie van Heeren Collonellen, dezelve Tractementen aan ieder der Capiteinen aftegeeven, blyvende de Tamboers niet te min verplicht, voor den ontfang van hunne gemelde geredschappen, quitantie of renversaal te passeeren aan den Heer Major, of den geenen, die hen het zelve van Stadswege zal ter hand stellen.⁸⁷

Het “optrommelen” van de burgers kan worden geïllustreerd aan de hand van de volgende gebeurtenis. Tijdens de opstand van de Friese burgerij tegen de belastingpachters en hun handlangers, de zogenaamde “cherchers”, werd de burgerij van Workum op 30 mei 1748 opgeroepen zich te begeven naar het “huisje” van een van de “cherchers” om dit in brand te steken:

Te Workum begaf zig het volk na den eersten Burgermeester, verzoekende den Stads Tamboer, de Trom, en het Vaandel dien dag te moogen gebruiken. Straks roerde men de Trom, en maakte by Trommelslag bekend, dat alle de Ingezeetene op Lyfstraffe zig agter den

---

⁸⁶ Ibid., p. 9.

⁸⁷ *Extract uyt de Resolutien van Weth en Raad der Stad Middelburg 1786.*

trein zouden voegen, om teegen den avond aan het Zoolseinde te zyn, en het huisje aldaar te zien sloopen en verbranden.⁸⁸

Ook bij loterijen liet de tamboer van zich horen, zoals bij het aankondigen van het sluiten van de inleg voor de loterij in Middelburg op 10 september 1554. Tamboer Remijn Andriesse ontving voor 66 “omgangen” door Middelburg “2 pond 4 schellingen”, waarbij hij werd begeleid door een vaandeldrager met het vaandel van Sint Joris. Daarnaast speelden op de laatste twee avonden vier andere tamboers en pijpers op de Dam en op de laatste dag de drie stadsspeellieden voor de kist met loten.⁸⁹ Evenals de stadstrompetter kon de stadstamboer worden ingezet als boodschapper van het stadsbestuur.⁹⁰

De militaire tamboer maakte deel uit van de infanterie. Dit in tegenstelling tot de militaire trompetter, die werkzaam was bij de cavalerie:

Men gebruikt ze [= tamboers] by de Regimenten te voet en by de Dragonders, By ieder Regiment te voet is een Regiments Tamboer, en ieder Compagnie heeft een of twee Tamboers.⁹¹

In muzikale zin klonk de trommel ook niet samen met trompetten (trompetten werden gecombineerd met pauken), maar met andere blaasinstrumenten zoals fluiten en schalmeien. De belangrijkste taak van de militaire tamboer bestond uit het aangeven van het ritme bij het marcheren en het spelen van de verschillende signalen:

Wanneer een Bataillon in de wapenen is, dan staan de Tamboers aan de Vleugels, en wanneer het zig beweegt en voortrukt, dan Marcheeren zy ten deele vooraan, ten deele tusschen de gelederen en ten deele agteraan. Hy moet allerlei Trommelslagen, als de Alarm, Wagt, Verzameling, den Marsch[,] de Reveille, den Aftogt, als ook den Marsch van vreemde Volkeren verstaan.⁹²

Zoals eerder vermeld, bestaat hierop een enkele uitzondering. Geen trompetters maar tamboers te paard maakten namelijk deel uit van een *Regiment Guardes Dragonders* en een

---

⁸⁸ Rotterdam 1753, p. 430.

⁸⁹ Fokker 1862, p. 35.

⁹⁰ Dinger Hattink 1947, p. 66.

⁹¹ Buys 1774, p. 36.

⁹² Ibid. 1774, p. 36.

Regiment ligte Dragoners. Uit het eerder genoemde *Plan van verbetering van de voet der Armée van en Staat* uit 1788 blijkt dat bij de infanterie tamboers en pijpen waren aangesteld. Ook maakten naast een *Tamboer Major* acht muzikanten deel uit van de staf van de *Guardes te Voet*. Het salaris van de *Tamboer Major* en de muzikanten lag met respectievelijk *f* 24 en *f* 22.15.0 per maand onder dat van trompetters.⁹³ Wel was het hoger dan dat van een *Tamboer major* bij een *Regiment ligte Troepes en ordinaris Infanterye*.⁹⁴ Een *Regiment Guardes te Voet* bestond uit drie bataljons. Ieder bataljon bestond op zijn beurt uit vijf compagnieën: een grenadierscompagnie en vier musketiercompagnieën. Zowel een *Compagnie Grenadiers* als een *Compagnie Musquetiers* had twee tamboers en een pijper in dienst. De betaling van de tamboers en pijpen was gelijk. Bij de Grenadiers ontvingen zij *f* 18.17.0, bij de Musketiers *f* 18.5.0 per 42 dagen.⁹⁵ Een *Compagnie Jagers*, dat onderdeel was van het *Regiment ligte Troepen*, had geen tamboer of pijper in dienst maar twee *hoornblazers* (a *f* 18.1.0 per 42 dagen).⁹⁶

Evenals de trompetter vervulde de militaire tamboer een taak als boodschapper in tijden van oorlog:

Dikwils wordt hy met Brieven in eene Vyandelyke Vesting aan den Commandant gezonden, en ter plaatse komende, moet hy 5 of 600 Schreeden voor de Vesting blyven staan, de Trommel roeren, eenen Neusdoek in de hand neemen, over het hoofd zwaaien en aan den hoed binden; vervolgens moet hy op die plaats wagen, tot dat hy van eenige Gecommandeerde Soldaaten afgehaald wordt. Deesen binden hem daadelyk de oogen toe, brengen hem in de Vesting, en laten hem in het huis van den Commandant de oogen wederom geopend zyn; en wanneer hy zyne Commissie uitgevoerd heeft, wordt by wederom als vooren geblindt uit het huis, door de Vesting, op de voorige plaats gebragt en dus verlaten.⁹⁷

Scheepstrompetters en -tamboers

Niet alleen het leger had tamboers in dienst, ook op zeeschepen waren vaak tamboers aangesteld (al dan niet in combinatie met een scheepstrompetter; zie afbeelding 2 en 3). Hun

⁹³ Een gulden bestond uit twintig stuivers; een stuiver uit 16 penningen. Het bedrag *f* 22.15.0 houdt in: 22 guldens, 15 stuivers en 0 penningen.

⁹⁴ *Verzameling van Placaaten, Resolutie en andere authentieke Stukken* 1788, p. 141.

⁹⁵ *Ibid.*, p. 142, 143.

⁹⁶ *Ibid.*, p. 145.

⁹⁷ Buys 1774, p. 36-37

taak was voor een deel gelijk aan die van de sloopstroompetters. In het nu volgende zal een beeld worden geschetst van de werkzaamheden en verantwoordelijkheden van de sloopstroompetters en tamboers in het algemeen. In de hoofdstukken II, III en IV zal vervolgens worden ingegaan op de taken van deze beide groepen bij de afzonderlijke Zeeuwse zeevaartinstituten.

De Italiaan Zorzi Trombetta da Modon was de eerste sloopstroompetter die bij naam bekend is. Uit zijn bewaard gebleven notities is op te maken welke werkzaamheden hij tussen 1444 en 1449 als sloopstroompetter op Venetiaanse handelsschepen verrichtte.⁹⁸ Naast het geven van signalen diende hij te spelen bij vertrek, bij aanvang en na afloop van lunch en diner alsmede tijdens ceremonies en feesten aan boord.⁹⁹ Zorzi was echter geen doorsnee sloopstroompetter. In tegenstelling tot de meesten was hij, hoewel slechts beperkt geschoold, op muzikaal gebied bovengemiddeld getalenteerd. Na zijn loopbaan als sloopstroompetter maakte hij namelijk (in ieder geval) vanaf 1458 deel uit van de muziekkapel van de doge.¹⁰⁰

Ook de werkzaamheden van de sloopstroompetter van het Zweedse vlaggenschip *Kronan* dat in 1676 is vergaan, zijn bekend.¹⁰¹ Deze bestonden uit het spelen van signalen, het oproepen tot het ochtend- en avondgebed en het spelen bij het hissen van de vlag. Daarnaast werd de sloopstroompet gebazen of de sloopstroommel geslagen bij het ontbreken van visueel contact tussen de schepen van de vloot (in geval van dichte mist of bij grote duisternis), met het doel de vloot bijeen te houden.¹⁰²

De werkzaamheden en taken van sloopstroompetters in Nederlandse dienst waren in het algemeen gelijk aan die van Zorzi en van de sloopstroompetter op de *Kronan*. Ook zij zorgden voor de communicatie tussen het gezag aan boord en de bemanning en voor de communicatie tussen schepen van de vloot onderling bij het ontbreken van visueel contact.¹⁰³ Daarnaast was de sloopstroompetter belast met het opluisteren van ceremonies aan boord. Zo speelde hij

⁹⁸ Baroncini 2004, p. 3.

⁹⁹ Zijn eigenlijke naam was Zorzi di Nicolò. Hij leefde van ca. 1420 tot 1495/1502. Zijn notitieboek bevat onder andere een aantal pagina's muziek, gedichten, gebeden, medische informatie en dagboekfragmenten. Zie Baroncini 2002, p. 59-82.

¹⁰⁰ Baroncini 2002, p. 59 en Baroncini 2004, p. 5.

¹⁰¹ De *Kronan* explodeerde en ging ten onder tijdens een zeeslag in 1676 in de Baltische zee (zie: Kjellberg 1986).

¹⁰² Kjellberg 1986, p. 109.

¹⁰³ De wijze waarop aan boord van een schip en tussen schepen onderling werd gecommuniceerd en de betekenis van de verschillende signalen werden vastgelegd in een seinboek, seinbrief of ordonnantie. Afgezien van het feit dat een sloopstroompetter of tamboer in bepaalde gevallen diende te spelen, zijn in de seinboeken geen vermeldingen gevonden van afzonderlijke sloopstroompet- en trommelsignalen. Wel wordt in een aantal gevallen de betekenis van de lantaarn en/of vlagsignalen beschreven (zie: Weber 1982, p. 27-33). In 1689 werd in navolging van de Engelsen bij de Nederlandse marine een stelsel van vlag- en wimpelsignalen geïntroduceerd. Dit stelsel bleef vervolgens tot 1781 gehandhaafd (zie: Witsen 1690, p. 516). Uiteraard waren vlagsignalen gedurende de nacht niet zichtbaar. Daarom werd in het donker gebruik gemaakt van lantaarnsignalen.

bijvoorbeeld wanneer het lichaam van een overleden bemanningslid over boord werd gezet.¹⁰⁴ Een andere specifieke taak was het ten gehore brengen van signalen wanneer een onbekend schip naderde. Op deze wijze probeerde men te achterhalen of de intenties van het naderende schip vijandig of vriendschappelijk waren. Wanneer de trompetsignalen niet werden beantwoord (het beantwoorden kon ook gebeuren door de sloopstrommel, een fluit of een ander instrument), werd dit als verdacht ervaren en ging men ervan uit dat het een vijandig schip betrof.¹⁰⁵

Tevens werd de trompet gebruikt om contact te maken met onbekende volkeren. Dit gebeurde bijvoorbeeld wanneer men onderweg aan land ging om vers voedsel en water in te slaan. Door de trompetter te laten spelen, probeerde de bemanning de bewoners van het gebied te laten weten dat men met goede bedoelingen kwam. Men hoopte dat de muziek de bewoners gerust zou stellen. Dit lukte niet altijd, zoals de volgende anekdote illustreert. Tijdens zijn expeditie met als doel het vinden van een alternatieve route van Batavia naar Chili, bereikte Abel Tasman op 13 december 1642 het huidige Nieuw-Zeeland. Hij volgde met zijn twee schepen, het jacht *Heemskerck* en de fluit *Zeehaen*, de kustlijn totdat op 17 december boven land opstijgende rook werd waargenomen. De volgende dag werd vanaf de schepen contact gelegd met de onbekende bewoners, de Maori. Deze riepen vanaf de kust naar Tasmans schepen waarbij een van hen op een soort hoorn blies. Om hun goede bedoelingen duidelijk te maken, toonden de Nederlanders geschenken en werden de scheepstrompetten geblazen.¹⁰⁶ Het hoornsignaal van de Maori bleek echter niet vriendelijk bedoeld te zijn, waardoor de trompetklanken van de Nederlanders werden opgevat als een bevestiging van een oorlogsverklaring. Toen zij de volgende dag in kleine bootjes de Nederlandse schepen naderden, probeerde Tasman opnieuw in contact met hen te komen. Pas toen zij een Nederlandse sloep aanvielen en daarbij drie bemanningsleden doodden werd de Nederlanders duidelijk dat de bewoners hen als vijand zagen.¹⁰⁷

Soms had de sloopstrompetter ook een muzikale taak. Afhankelijk van zijn kwaliteiten leverde de trompetter een bijdrage aan de muziek die ten gehore werd gebracht wanneer de kapitein met belangrijke gasten aan tafel ging.¹⁰⁸ Wanneer de trompetter hiertoe niet in staat was, gebeurde dit door andere bemanningsleden die een muziekinstrument

---

¹⁰⁴ Woodfield 1995, p. 61.

¹⁰⁵ Woodfield 1995, p. 57, 65.

¹⁰⁶ Bijzonder is, zo blijkt uit het journaal van Abel Tasman, dat dit niet door sloopstrompetters gebeurde, maar door een matroos 'die wat op een trompet kon spelen' en de onderstuurman 'die als trompetter in Indië gekomen was'. Zie: Roeper/Wildeman 2006, p. 94.

¹⁰⁷ Slot 1992, p. 61-63.

¹⁰⁸ Woodfield 1995, p. 157.

bespeelden.¹⁰⁹ In hoofdstuk VI zal verder aandacht worden besteed aan de muzikale activiteiten van trompetters aan boord van schepen.

Afbeelding 2. Tamboer op een schip en een trompetter op een sloep. Aelbert Cuyp (1620-1691), een landingsdivisie op de Maas bij Dordrecht (eind jaren 1650). Waddesdon, The Rothschild Collection (The National Trust). No. 2565. Foto: Mike Fear. © The National Trust, Waddesdon Manor.

De werkzaamheden en taken van de scheepstamboer waren zoals gezegd voor een groot deel gelijk aan die van de trompetter. Dit was niet alleen in de Republiek het geval. Ook op Engelse schepen (evenals op de *Kronan*) hadden beiden als taak zich te laten horen bij mist, hetgeen blijkt uit het volgende fragment van de door Anthony Jenkinson opgestelde “Instructions given to the Masters” uit 1557:

It is constituted that if any ship shall be severed by mist or darke weather, in such sort as the one cannot have sight of the other, then and in such case the Admiral shall make sound and noise by drumme, trumpet, horne, gunne or otherwise or meanes, that the ships may come nigh together, as by safetie and good order they may.¹¹⁰

¹⁰⁹ Dat deze taak niet door de scheepstamboer kon worden overgenomen ligt voor de hand.

¹¹⁰ Woodfield 1995, p. 58.

Afbeelding 3. Tamboer op het middenschip en een trompetter (met blauwe mantel) zittend in de sloep links. Aelbert Cuyp (1620-1691), *De Maas bij Dordrecht* (circa 1650). Andrew W. Mellon Collectie, foto beschikbaar gesteld door de National Gallery of Art, Washington.

Een andere taak die zowel door trompetters als tamboers kon worden uitgevoerd, was het aankondigen van het begin van de wacht, zoals Nicolaas Witsen in zijn in 1690 verschenen *Architectura navalis et regimen nauticum Ofte aaloude en hedendaagsche Scheeps-bouw en Bestier* schreef:

[...] de tweede dagh-wacht duurt van het tweede schaffen af tot den avondt toe, en zoo lange na het laatste schaffen, tot het den Kapitein gelieft de nacht-wacht op te zetten, 't geen geschiedt met het opsteken van de trompet, slaan der trom, of ook wel met het uitroepen van een Provoost.¹¹¹

Daarnaast speelden volgens Witsen beiden tijdens ceremonies op en rond de schepen en bij de ontvangst van belangrijke gasten:

De Trompetter, en Tamboer, moeten zich laten hooren, wanneer iemandt van aanzien aan

---

¹¹¹ Witsen 1690, p. 514.

boort komt, of daar van gaat.¹¹²

Eén bepaalde taak was voorbehouden aan de tamboer: hij zorgde door het spelen van roffels voor de coördinatie van het geschut tijdens zeeslagen.¹¹³

Deze dissertatie concentreert zich op trompetters en tamboers in dienst van de kamer Zeeland van de *Vereenigde Oost-Indische Compagnie* (VOC), de *Middelburgsche Commercie Compagnie* (MCC) en de *Admiraliteit van Zeeland*. De reden waarom juist voor deze drie zeevaartinstituten is gekozen, zal hieronder worden uiteengezet.

Trompetters en tamboers in de Zeeuwse zeevaart

De keuze voor een onderzoek naar schieptrompetters en tamboers in dienst van de Zeeuwse kamer van de VOC, de MCC en de Zeeuwse Admiraliteit is mede bepaald door de aanzienlijke omvang van de vanuit Zeeland bedreven zeevaart enerzijds, en door de relatief geïsoleerde ligging van Zeeland ten opzichte van Holland anderzijds. Hierdoor was het mogelijk een substantiële groep schieptrompetters en tamboers te bestuderen, waarbij de geografische beperking tot Zeeuwse instituten voor een duidelijke afbakening zorgde. Het onderzoek levert een beeld op van de taken en verantwoordelijkheden van de schieptrompetter en de -tamboer in het algemeen en de specifieke taken bij de VOC, de particuliere rederij en de admiraliteit.

De MCC was in tegenstelling tot de VOC een particuliere rederij die handel dreef op de kusten van Europa, Afrika en West-Indië.¹¹⁴ De admiraliteit daarentegen viel onder het gezag van de Staten-Generaal en was met haar oorlogsschepen verantwoordelijk voor de kust- en havenverdediging en voor de bescherming van koopvaardijsschepen. Ondanks het feit dat de instituten verschillende functies vervulden en op verschillende wijze waren georganiseerd, hadden alle drie de organisaties trompetters en tamboers in dienst.

Aan de basis van dit onderzoek ligt de vraag wat de functie van de schieptrompetter aan boord van schepen was, door wie en op welke wijze deze werd ingevuld, wat de arbeidsvoorwaarden waren, welke carrièremogelijkheden er bestonden en welke factoren invloed hadden op hun taak bij de VOC, de MCC en de admiraliteit. Daarnaast zal worden getracht een beeld te schetsen van de mannen die als trompetter aanmonsterden op de Zeeuwse handelsschepen van de VOC of de MCC, dan wel in dienst traden bij de Admiraliteit van

¹¹² Ibid., p. 516.

¹¹³ Eyl 1973, p. 235; Woodfield 1995, p. 54, van Vliet 2007, p. 33.

¹¹⁴ Vanaf 1732 nam de MCC ook deel aan de slavenhandel.

Zeeland. Aan de hand van bewaard gebleven monsterrollen, betaalrollen en resoluties is hiertoe onderzoek gedaan naar de herkomst van de honderden verschillende bij naam bekende trompetters, het aantal reizen dat zij maakten in dienst van de VOC of de MCC en de lengte van het dienstverband van de verschillende trompetters bij de admiraliteit.¹¹⁵ Voorts is de digitaal toegankelijke database van VOC-opvarenden van het Nationaal Archief geraadpleegd. Voor het onderzoek naar de werkzaamheden en taken is onder meer gebruik gemaakt van reisverslagen en van bronnen in het Zeeuws Archief te Middelburg en het Nationaal Archief in Den Haag.

Tijdens het onderzoek bleek dat de op de schepen aanwezige tamboers voor een deel dezelfde functies konden hebben als de scheepstrompetters. Om die reden zijn ook de scheepstamboers in dit onderzoek betrokken. Dit betekent dat, voor een groot deel op basis van dezelfde bronnen, ook onderzoek is gedaan naar de werkzaamheden van de tamboers in dienst van de Zeeuwse Kamer van de VOC, de MCC en de Admiraliteit van Zeeland en naar de herkomst, het aantal reizen dan wel de lengte van het dienstverband van de verschillende tamboers. Daarnaast is nagegaan of er voor wat betreft de herkomst, aantal reizen en lengte van het dienstverband significante verschillen zijn tussen de trompetters en de tamboers en wat de verklaring is voor deze eventuele verschillen.¹¹⁶

Uiteraard was een aanstelling bij een van deze drie instituten niet de enige mogelijkheid om in de zeventiende en achttiende eeuw in Zeeland werk te vinden als zeevarende. Ook de kamer van de West-Indische Compagnie, de kaapvaart, de particuliere koopvaardij en de visserij boden werk in de maritieme sector. De reden om deze studie te beperken tot de drie hierboven vermelde instituten ligt in het feit dat alleen van deze organisaties gegevens bewaard zijn gebleven over de bemanningen van de schepen.

Er zijn geen bronnen uit de zeventiende of achttiende eeuw gevonden met signalen die scheepstrompetters en -tamboers gebruikten. De oorzaak hiervan ligt in het feit dat de signalen meestal niet werden genoteerd, maar op het gehoor werden aangeleerd. De signalen zullen vrij eenvoudig zijn geweest zodat het voor de bemanning duidelijk was wat men

---

¹¹⁵ Voor dit deel van het onderzoek is voor een groot deel gebruik gemaakt van de door Peter Poortvliet gepubliceerde bemanningslijsten van de zeevarenden van de Zeeuwse Kamer van de VOC, de Middelburgsche Commercie Compagnie en van de Admiraliteit van Zeeland.

¹¹⁶ Opgemerkt dient te worden dat, in tegenstelling tot de trompetter, de tamboer bij de VOC deel uit maakte van de aan boord van een VOC-schip meereizende groep soldaten. Bij de MCC behoorde de tamboer niet tot de militairen. De admiraliteit kende twee soorten tamboers: scheepstamboers en tamboers die deel uitmaakten van het "corps de marine" of van een militaire compagnie.

diende te doen bij het klinken van de verschillende signalen. Ook zijn er geen signalen bekend die ten tijde van de Republiek binnen het leger werden gebruikt.¹¹⁷

Omdat de in de zeventiende en achttiende eeuw gebruikte trompetten en trommels verschillen van de instrumenten die tegenwoordig worden gebruikt, wordt hieronder aandacht besteed aan de constructie en het karakter van beide instrumenten.

Constructie en karakter van trompetten en trommels

Scheepstrompetters speelden hun signalen op een zogeheten natuurtrompet. Deze had een lengte van ongeveer zeventig centimeter, een totale buislengte van ruim twee meter en bestond uit twee cilindrische buizen, twee bochten en een beker (afbeelding 4). De wanddikte van het gebruikte metaal was tussen 0,3 en 0,5 millimeter.

Afbeelding 4. Natuurtrompet met stembogen en stempijpjes. Kopie van een instrument van J.L. Ehe, Neurenberg 1746, door Graham Nicholson, Den Haag 1996.

---

¹¹⁷ De eerste gedrukte signalen “voor de Trompetters van de hollandsche Kavallerie” werden in 1815 gepubliceerd door Rauscher.

Afbeelding 5. Verbinding van de buizen bij een natuurtrompet.

De onderdelen van de trompet werden niet zoals bij huidige trompetten gefixeerd door een soldeerverbinding, maar in elkaar gestoken (afbeelding 5). Daartoe werd de diameter van de ene buis naar het einde toe verkleind en de diameter van de andere buis naar het einde toe vergroot. Hierdoor ontstond een verbinding waarbij de twee buizen in elkaar geklemd werden, vergelijkbaar met de verbinding tussen mondstuk en trompet.

De verbinding werd vaak met bijenwas afgedicht en aan de buitenkant versterkt door het aanbrengen van een versierde huls. Naast de decoratieve functie zorgde deze huls ervoor dat de buitenste buis niet scheurde. Vervolgens werd bij trompetten van Duitse (en Nederlandse) makelij een houten blok tussen beker en mondstukbuis geplaatst en werden de buizen met het tussenliggende blok gefixeerd door er eerst lint omheen te wikkelen en vervolgens een koord. Deze speciale sierlijke koorden werden door knoopmakers vervaardigd. De beste knoopmakers waren werkzaam in steden als Wenen, Berlijn, Kassel en Neurenberg. Tot hun meesterstukken behoorden “Trompet Koorden met konstig gewrochte knopen, kwasten en veele andere cieraaden”.¹¹⁸ Het koord werd ook gebruikt om de trompet op de rug te dragen (afbeelding 1).

De bocht die tegen het uiteinde van de beker aan ligt, werd door een messing draad aan de beker vastgemaakt. Hiertoe boorde de bouwer een klein gat in de bekerrand. Ongeveer halverwege de beker bevond zich de zogenaamde knoop. Deze knoop was niet op de beker gesoldeerd maar er overheen geschoven. Anders dan bij Engelse trompetten, had deze knoop bij Duitse en Nederlandse trompetten geen constructieve functie. Zij diende enkel als orna-

---

¹¹⁸ Buys 1774, p. 221.

ment.¹¹⁹ Het uiteinde van de beker was voorzien van een zogenaamde krans. Op de krans werd de naam van de bouwer, de plaats en meestal het jaar van vervaardiging gegraveerd. Daarnaast werd de krans vaak voorzien van gegraveerde versieringen of gegoten engelkopjes. Omdat de vorm van de beker ontstond door uithameren, was de wanddikte van het messing aan het uiteinde van de beker gering. De krans, die aan het uiteinde van de beker bovendien voorzien was van een dikke, halfronde draad, verstevigde het uiteinde van de beker. Het mondstuk werd niet zoals de overige verbindingen gefixeerd maar werd in de trompet geplaatst en op zijn plaats gehouden door een klemmende conische verbinding.

De trompet uit de zeventiende eeuw was meestal gebouwd in D en kon door middel van een opzetbuis in C worden gestemd. In de achttiende eeuw werden ook trompetten in hogere stemmingen gebruikt zoals Es, F en zelfs G.¹²⁰ De lengte van het instrument kon tijdens het bespelen niet worden veranderd, waardoor slechts een beperkt aantal tonen kon worden gespeeld: de natuurtonen (muziekvoorbeeld 1).

Muziekvoorbeeld 1. De eerste twintig natuurtonen van een trompet in C.

Het stemmen gebeurde door korte stukken buis tussen mondstuk en trompet te plaatsen, de stempijpjes (afbeelding 4), waardoor de stemming lager werd. Door stukken buis van verschillende lengte tussen mondstuk en trompet te plaatsen (stembogen, afbeelding 4) kon de grondtoon worden gewijzigd.¹²¹ Ook bestonden er sourdines (afbeelding 6) die in het leger bedoeld waren om 's nachts, zonder dat de vijand het kon horen, signalen te spelen.¹²² Hoewel bronnen aangeven dat door het plaatsen van de houten sourdine in de beker de stemming met een hele toon verlaagd werd, blijkt in de praktijk dat dit slechts een halve toon is.

¹¹⁹ Bij trompetten vervaardigd door Engelse trompetmakers was de knoop aanzienlijk groter en had deze een constructief doel. Men maakte hier namelijk vaak geen gebruik van een houten blok om de trompet bij elkaar te houden. Bij Engelse trompetten liep de buis waar het mondstuk in wordt geplaatst door een gat of uitsparing in de knoop. De knoop verbond op deze wijze de beker met de mondstukbuis. In tegenstelling tot de Engelse natuurtrompet werd een Duitse of Nederlandse trompet niet bij de knoop vastgehouden maar bij het met koord omwikkelde deel dat het houten blok op zijn plaats hield.

¹²⁰ Altenburg 1795, p. 11.

¹²¹ In muziek uit de barok zijn meestal trompetten in C of D voorgeschreven. Trompettisten gebruikten voor beide stemmingen hetzelfde instrument. Wanneer trompet in C was voorgeschreven plaatste men een gewonden stuk buis tussen mondstuk en trompet waardoor de toonsoort met een hele toon werd verlaagd.

¹²² Altenburg 1795, p. 87.

Afbeelding 6. Sourdines voor de natuurtrompet: Graham Nicholson Den Haag 1997 (liggend), Rainer Egger Basel 1996 (staand).

De speeltechniek van trompetters en trompettisten tot aan het begin van de zeventiende eeuw was zodanig dat zij enkel in staat waren de laagste natuurtonen voort te brengen.¹²³ Hierdoor kon alleen op een zogenaamde schuiftrompet een melodie worden gespeeld.¹²⁴ De door haar constructie kwetsbare schuiftrompet werd door trompettisten als minderwaardig instrument gezien en slechts door een kleine groep stadspijpers in het Duitstalige deel van Europa gebruikt om koralen ten gehore te brengen. Aan het begin van de zeventiende eeuw veranderde de speeltechniek zodat gespecialiseerde trompettisten in staat waren tot in het chromatische octaaf te spelen, dat wil zeggen tot de achttiende natuurtoon of hoger. Hierdoor werd het mogelijk ook op de natuurtrompet melodieën te spelen. Deze techniek, waarbij met gespannen lippen en gespannen wangen gespeeld wordt tot (boven) de achttiende natuurtoon, wordt *clarinoblazen* genoemd.¹²⁵

¹²³ Trompettisten bliezen met opgeblazen wangen en ontspannen lippen. Heyde 1965, p. 77.

¹²⁴ Het enige verschil tussen de schuif- en de natuurtrompet was, dat bij de schuiftrompet een extra buis in de mondstukbuis was geplaatst die tijdens het musiceren in- en uitgeschoven kon worden. Hierdoor kon de lengte van het instrument en dus de grondtoon gevarieerd worden. In tegenstelling tot de trombone, waarbij de bespeler het instrument vasthoudt en de buislengte vergroot door het uitschuiven van een dubbele buis, werd bij de schuiftrompet het instrument verplaatst ten opzichte van de coulisse. Hierdoor was de trombone in vergelijking met de schuiftrompet meer geschikt voor snelle positiewisselingen. Daarnaast was het aantal posities bij de schuiftrompet beperkt tot vier, waardoor de natuurtoonreeks bij een trompet maximaal anderhalve toon kon worden verlaagd.

¹²⁵ Een trompet produceert zelf geen geluid maar versterkt de trillingen die door de lippen van de bespeler worden voortgebracht. Deze versterking treedt echter alleen op wanneer de frequentie van de door de trillende lippen voortgebrachte toon gelijk is aan de frequentie van een van de natuurtonen van het instrument. In dat geval ontstaat een staande golf in de buis van de trompet. De hoogste toon die door de bespeler op een trompet kan worden voortgebracht is afhankelijk van de embouchure, d.w.z. de maximale lipspanning die de bespeler

Vanwege het grote geluidsvolume dat een signaaltrompet moest voortbrengen, beperkten de militaire en sloopstrompetters zich echter tot het spelen van de eerste zes natuurtonen. De eerste natuurtoon (de grondtoon) werd zelden of niet gebruikt.¹²⁶ Dat enkel de lage natuurtonen werden gebruikt, heeft te maken met het feit dat voor het produceren van een groot geluidsvolume met minimale inspanning, een groot mondstuk met een diepe ketel en een grote boring moet worden gebruikt. Op een dergelijk mondstuk is het praktisch niet mogelijk om, met een groot volume, hoger te spelen dan de achtste natuurtoon.

Ook in de Republiek werden trompetten vervaardigd.¹²⁷ Toch kan de Duitse stad Neurenberg worden beschouwd als het Europese centrum van de trompetbouw. In deze stad was vanaf de zestiende eeuw een groot aantal bouwers van koperen blaasinstrumenten werkzaam. Anders dan bouwers in de rest van Europa, die enkel instrumenten voor de eigen markt vervaardigden, vervaardigden zij trompetten, trombones en hoorns bestemd voor alle delen van het vasteland van Europa. Ook de VOC kocht trompetten uit Neurenberg, zoals onder andere blijkt uit een aantal bewaard gebleven sloopstrompetten. De instrumenten die door de bouwers in Neurenberg werden vervaardigd, varieerden van sober uitgevoerde gebruiksinstrumenten tot uit massief zilver vervaardigde, rijk geornamenteerde en deels vergulde pronkinstrumenten.¹²⁸ De instrumenten gebouwd door de leden van de familie Haas werden als kwalitatief beste beoordeeld zoals uit het oordeel van Altenburg blijkt:

Indessen hält man die zu Nürnberg von W. Hasen verfertigten und mit Engelsköpfen besetzten gemeinlich für die besten.¹²⁹

De pronkinstrumenten waren voor een groot deel het werk van de meester zelf. Andere, in grote aantallen geproduceerde gebruiksinstrumenten voor bijvoorbeeld militaire doeleinden, werden door werknemers en gezellen vervaardigd. Daarnaast werd werk soms uitbesteed aan meesters die op een bepaald moment door gebrek aan opdrachten minder werk hadden.

---

kan opbrengen. Het aantal natuurtonen dat door een geoefende speler op een trompet kan worden voortgebracht is afhankelijk van de buislengte. Een instrument met bijvoorbeeld grondtoon f heeft een buislengte van negentig centimeter. Hierop kunnen door een geoefende trompettist vier tot zes natuurtonen worden gespeeld: f, f¹, c², f², a², c³. Een instrument met grondtoon C heeft een totale buislengte van 250 cm. Uitgaande van dezelfde hoogste toon als bij een instrument in f kan op een dergelijk instrument veel meer natuurtonen worden geproduceerd. Voor het instrument in C is de natuurtoonreeks: C, c, g, c¹, e¹, g¹, bes¹, c², d², e², f/fis², g², a², bes², b², c³.

¹²⁶ Het zogenaamde *principaalregister*.

¹²⁷ In hoofdstuk V wordt aandacht besteed aan een aantal Nederlandse trompetbouwers.

¹²⁸ In Engeland werden, voor zover bekend, alleen trompetten voor eigen gebruik dat wil zeggen niet voor export, gebouwd.

¹²⁹ Met "W. Hasen" wordt Wolf Wilhelm Haas (1681-1760) bedoeld. Altenburg 1795, p. 10.

Ofschoon deze instrumenten de naam van de meester droegen en uitstekend te gebruiken waren, was het geleverde handwerk vaak van een mindere kwaliteit.¹³⁰

Een trompet was, door haar constructie en lengte, een relatief kwetsbaar instrument. Wanneer een trompetter zijn instrument bij zich had, droeg hij dit op zijn rug zoals bijvoorbeeld te zien is op de schilderijen “De brief” (afbeelding 1) en “Een briefschrijvende officier” van Gerard ter Borch en op het schilderij “Kortegaarde met boodschapper” van Anthonie Palamedesz.¹³¹ Omdat deze wijze van vervoeren kon leiden tot beschadiging van het instrument, werden trompetten voor signaalgebruik vervaardigd van messing met een grotere wanddikte dan dat van instrumenten voor muzikaal gebruik. Altenburg schreef hierover:

Eine Trompete, von starkem und dickem Metall ist zwar dauerhaft, und zum Feldstück und Principal brauchbar; aber in der Höhe zum Clarin verlangt sie mehr Wind, hat einen unangenehmen Klang, und ist daher einem Clarinisten und Concert-Trompeter ganz untauglich.¹³²

Vanwege het feit dat een trompet eenvoudig te demonteren was en er een zekere uniformiteit in constructie en afmeting was, konden beschadigde onderdelen eenvoudig worden vervangen. Omdat messing relatief kostbaar was en kon worden hergebruikt, werden zwaar beschadigde instrumenten vervangen en als “schroot” verkocht.¹³³ Dit verklaart waarom van het enorme aantal vervaardigde gebruiksinstrumenten slechts een relatief klein aantal bewaard is gebleven. Van een aantal trompetten die zijn gebruikt op VOC-schepen zijn onderdelen teruggevonden in scheepswrakken. Aan deze instrumenten wordt in hoofdstuk V ondermeer aandacht besteed.

De trommel behoort tot de oudste muziekinstrumenten en bestaat uit een ketel met daaroverheen gespannen een vel van dierenhuid. Omdat het geluid van een trommel, in tegenstelling tot dat van pauken, geen bepaalde toonhoogte heeft, heeft de trommel een zuiver ritmische functie. Daarom werd hij door speellieden vaak samen met een fluit gebruikt voor het maken van dansmuziek. In de late middeleeuwen werden beide instrumenten zelfs vaak

¹³⁰ Wörthmüller 1954, p. 287.

¹³¹ Ook op het schilderij van Ter Boch uit circa 1659 getiteld “Een briefschrijvende officier” van Maarseveen et al. 1998, p. 186, 204.

¹³² Altenburg 1795, p. 10.

¹³³ Barclay 1992, p. 25.

gelijktijdig door een speelman bespeeld.¹³⁴ Binnen het leger werd de trommel gebruikt om het marstempo aan te geven. Dit gebruik was rond het begin van de zestiende eeuw door de Europese legers overgenomen van het Zwitserse huurlingenleger, dat bestond uit de zogenoemde “Landsknechten”. Dit leger was vermaard en gevreesd om zijn grote discipline. Reeds in de vijftiende eeuw liepen zij, in tegenstelling tot de meeste andere legers, in mars waarbij tamboers en pijpers het tempo aangaven.¹³⁵

Afbeelding 7. Houten trommel. Rijksmuseum NG-NM-3126-1.

Tamboers maakten gebruik van een trommel met een onder- en een bovenvel die werd bespeeld met houten stokken. Praetorius duidt dit instrument aan als “Soldaten Trummel”.¹³⁶ De ketel van deze trommel was cilindrisch en de vellen werden aangespannen door middel van koorden (afbeelding 7). In tegenstelling tot de roertrom, was de militaire trommel voorzien van snaren tegen het ondervel.¹³⁷ Ook de tamboers bij de VOC gebruikten deze militaire trommel. Het geluid van de trommel was dof en laag en had, zoals gezegd, geen bepaalde

¹³⁴ Spruit 1969, p. 19.

¹³⁵ Birsak 2000, p. 17-19.

¹³⁶ Praetorius, *Syntagma musicum*, Band 2 1619.

¹³⁷ Montagu 1992, p. 104.

toonhoogte. Met een hoogte van circa 60 tot 80 centimeter en een doorsnede van circa 50 tot 70 centimeter waren trommels groter dan de instrumenten tegenwoordig. Door haar grootte werd de trommel door de tamboer soms ook gebruikt als kaart- of dobbeltafel zoals op schilderijen van Michiel Sweerts (1618-1664) (afbeelding 8) en Willem Dyster (1599-1678) is te zien.¹³⁸ De ketel van de trommel was meestal gemaakt van hout. In de achttiende eeuw verschenen de eerste trommels met een ketel van messing, al dan niet met snaren tegen het ondervel. Bekend is dat de VOC in het midden van de zeventiende eeuw zowel houten als messing trommels kocht.¹³⁹ Er zijn geen gegevens gevonden over het soort trommels dat werd gebruikt aan boord van de schepen van de MCC en de Admiraliteit van Zeeland. Toch mag worden aangenomen dat ook de tamboers bij de MCC en bij de admiraliteit gebruik maakten van dezelfde instrumenten als de tamboers bij de VOC. Dat wil zeggen dat ook bij deze organisaties zowel houten als messing trommels zullen zijn gebruikt.

Voordat de resultaten van het onderzoek naar de werkzaamheden van de trompetters en tamboers in de Zeeuwse zeevaart in de hoofdstukken II, III en IV zullen worden gepresenteerd, volgt in hoofdstuk I een beschrijving van de drie zeevaartinstituten.

---

¹³⁸ van Maarseveen et al. 1998, p. 185, 190.

¹³⁹ Gawronski 1996, p. 201.

Afbeelding 8. Michiel Sweerts (1618-1664), Dobbelende soldaten (ca. 1655). Copyright © Museum Thyssen-Bornemisza Madrid.

I. GEORGANISEERDE ZEEVAART IN ZEELAND

Door zijn ligging is Zeeland van oudsher een provincie waar scheepvaart en handel voor een belangrijk deel de welvaart hebben bepaald. Zoals blijkt uit de in Zeeland teruggevonden Nehalennia-altaren, was er reeds in de Romeinse tijd een intensieve handelsvaart, waarbij wijn en Rijnlands keramiek naar Brittannië werden vervoerd en zout en stoffen vanuit Brittannië naar Zeeland. Deze Zeeuws-Romeinse handel beleefde zijn hoogtepunt tussen circa 180 en het vertrek van de Romeinen in 270 n.C.¹⁴⁰

Na een periode waarin de zeevaart in Zeeland nauwelijks een rol speelde, kwam deze in de dertiende eeuw weer op gang. Vanaf die tijd namen Zeeuwse schepen, in opdracht van Engelse en Vlaamse handelaren, een groot deel van het vrachtvervoer tussen Engeland en het vasteland voor hun rekening.¹⁴¹ Door het transport van Engelse wol naar Zeeland en vervolgens naar Vlaanderen, groeide de Zeeuwse koopvaardij in snel tempo en ontwikkelde Middelburg zich tot een belangrijke handelsstad.¹⁴²

Vanaf het midden van de vijftiende eeuw ontwikkelde Antwerpen zich ten koste van Brugge tot handelscentrum.¹⁴³ Het gevolg was dat Brugse kooplieden naar Antwerpen verhuisden dat via de Schelde per schip te bereiken was. Door de toename van het aantal schepen met bestemming Antwerpen nam de maritieme activiteit op de Schelde toe en koos een groot deel van de Europese scheepvaart het gebied ten Oosten van Walcheren als ankerplaats.¹⁴⁴ Tot het midden van de zestiende eeuw speelde de Scheldedelta een belangrijke rol in de Europese graanhandel. Met name in Middelburg en Veere werden grote hoeveelheden graan afkomstig uit het Oostzeegebied verhandeld. Om dit buitenlandse graan te mogen verhandelen, diende vanaf 1479 een vergunning worden gekocht. Dit vergunningstelsel nam aan het begin van de zestiende eeuw in Zeeland de vorm aan van een belasting op de uitvoer van graan. Toen vervolgens in 1548 Holland, in tegenstelling tot Zeeland, vrij werd gesteld van deze heffing had dit uiteraard gevolgen voor de Zeeuwse graanhandel. Dat deze handel uit Zeeland verdween, betekende niet dat de Zeeuwen er niet meer bij waren betrokken. Zeeuwse schippers

---

¹⁴⁰ Asaert et al. 1976 deel 1, p. 19-20.

¹⁴¹ Ibid., p. 97.

¹⁴² Ibid., p. 100.

¹⁴³ Volgens J.A. Wijnnen verlieten buitenlandse kooplieden Brugge vanwege “de woelingen en moordtooneelen” en vanwege de nabijheid van Sluis dat een “nest van zeerovers” was. Ook het in verval geraken van handelspartner Venetië speelde een belangrijke rol. Wijnnen 1865, p. 86.

¹⁴⁴ Roos 1987, p. 14.

gingen, in dienst van buitenlandse handelaren, over tot het vervoeren van graan van de Oostzee direct naar de afzetgebieden in Zuid-Europa.¹⁴⁵

In de loop van de zestiende eeuw ontwikkelde Antwerpen zich door de uitvoer van laken en luxe artikelen tot het nieuwe handelscentrum van West-Europa. Door de toegenomen welvaart op het Iberisch schiereiland - als gevolg van de invoer van grote hoeveelheden Amerikaans zilver - nam de vraag naar deze artikelen toe. Het gevolg was dat een groot aantal Spaanse kooplieden zich in Antwerpen vestigde.¹⁴⁶

Vaak wordt aangenomen dat de Walcherse rede in de zestiende eeuw vooral fungeerde als voorhaven van deze Scheldestad.¹⁴⁷ De historicus Victor Enthoven heeft echter aangetoond dat dit een misvatting is. Sporadisch werden goederen met bestemming Antwerpen of goederen afkomstig uit deze stad via Walcheren verscheept. Verreweg de meeste schepen met bestemming Antwerpen voeren de Schelde op zonder dat zij voor Walcheren ten anker gingen. Schepen die dit wel deden hadden vaak Zeeland als bestemming. Zij voerden voornamelijk wijn en zout aan.¹⁴⁸ Daarnaast werden goederen uit Zuid-Europa overgeladen op schepen met bestemming Oostzeegebied.¹⁴⁹ Op deze manier ontwikkelde Zeeland - en met name Middelburg - zich geleidelijk tot het centrum van de vaart op Engeland, Frankrijk en het Iberisch schiereiland.

Ook de ontwikkelingen in de scheepsbouw droegen bij tot het succes van de zeevaart in Zeeland en de rest van de Nederlanden. Vanaf het midden van de vijftiende eeuw groeide de Nederlandse scheepsbouw uit tot de grootste en technisch meest geavanceerde van Europa. Deze ontwikkeling ging zo snel dat de Nederlanders in een periode van vijftig jaar hun Iberische en Bretonse “leermeesters” hadden ingehaald en een technologische voorsprong hadden weten op te bouwen in zowel het ontwerpen als de bouw van schepen. Naast het feit dat de Nederlandse scheepsbouwers hun schepen hadden aangepast aan de Nederlandse wateren en de route naar de Oostzee, waren de nieuwe schepen door het beter optuigen meer wendbaar en daardoor in staat de havens bij niet optimale wind en dus eerder te verlaten. Dit laatste betekende een verkorting van de reistijd.¹⁵⁰

---

¹⁴⁵ Enthoven 1996, p. 9.

¹⁴⁶ Ibid., p. 12-13.

¹⁴⁷ de Vries/van der Woude 2005, p. 412; Roos 1987, p. 15.

¹⁴⁸ Enthoven 1996, p. 13-15. Vanaf 1523 was Middelburg stapelplaats voor Franse wijnen. Door de toename van de haringvisserij groeide de vraag naar zout. Zie: de Vries/van der Woude 2005, p. 416.

¹⁴⁹ Roos 1987, p. 15.

¹⁵⁰ de Vries/van der Woude 2005, p. 417-418.

De expansie van de Nederlandse scheepvaart en handel in de zestiende eeuw leidde tot een sterk toenemende vraag naar schepen. Jan de Vries en Ad van der Woude noemen hiervoor een drietal oorzaken.¹⁵¹ In de eerste plaats werden vanaf 1590 de door voedselschaarste geteisterde gebieden in Zuid-Europa afhankelijk van het door de Nederlanders aangevoerde graan uit het Oostzeegebied. Omdat in deze graanhandel enorme winsten werden gemaakt, lag zij aan de basis van de rijkdom in de Gouden Eeuw en kan worden beschouwd als de ruggengraat van de Nederlandse economie.¹⁵² De tweede oorzaak is dat de eerder genoemde handelsfunctie van Antwerpen zorgde voor groeiprikkels op de Zeeuwse en Hollandse scheepvaart. Ten derde slaagden de Nederlandse kooplieden erin, mede door de gunstige geografische ligging, een positie voor zichzelf te creëren door de west- en oostvaart aan elkaar te knopen waardoor een wijd verbreid vervoersnetwerk ontstond, zodat zij Baltisch graan konden afzetten op de Atlantische kust en Iberisch zout op de Oostzeekust.¹⁵³ Walcheren fungeerde hierbij als stapel voor Franse wijn en voor zout uit Frankrijk en van het Iberisch schiereiland. Daarnaast werd een deel van de scheepsbouwmaterialen uit het Oostzeegebied vanuit Zeeland geëxporteerd.¹⁵⁴ De uit de Oostzee afkomstige goederen werden verhandeld in het Beursgebouw aan de haven van Vlissingen (plaat I.1).

Deze factoren en het feit dat de Nederlandse handelsvloot zich ten gevolge van een efficiënte organisatie en lage lonen kenmerkte door een grote capaciteit en lage vervoerskosten, leidden ertoe dat de Nederlandse handel en scheepvaart toenamen en een aanzienlijke voorsprong kregen op die van andere landen.¹⁵⁵ De Hollandse en Zeeuwse kooplieden groeiden hierdoor uit tot de belangrijkste vervoerders van Europa, met een handelsvloot groter in omvang dan alle andere Europese handelsvloeten.¹⁵⁶

---

¹⁵¹ Ibid., p. 419.

¹⁵² Ibid., p. 24.

¹⁵³ Ibid., p. 24.

¹⁵⁴ Enthoven 1996, p. 11.

¹⁵⁵ de Vries/van der Woude 2005, p. 439.

¹⁵⁶ Witteveen 2002, p. 24.

Plaat I.1. Het beursgebouw aan de haven van Vlissingen. Hier werden de onder andere uit het Oostzeegebied aangevoerde goederen verhandeld. Smallegange 1696, p. 565.

I.1. De Vereenigde Oost-Indische Compagnie (VOC)

Ondanks de sterke positie van de Nederlandse kooplieden in Europa bleven de Nederlanden tot aan het einde van de zestiende eeuw voor goederen uit de Nieuwe Wereld afhankelijk van Spanje en voor peper en specerijen uit Azië afhankelijk van Portugal.¹⁵⁷ Daarnaast werd aan het einde van de zestiende eeuw, als gevolg van de Nederlandse Opstand, in Spanje en Portugal een verbod uitgevaardigd om Nederlandse schepen in de havens te ontvangen, waardoor de omvang van de handel met Spanje en Portugal sterk terugliep. Toen vervolgens de Spaans-Portugese kroon met een aantal Zuid-Duitse en Italiaanse handelshuizen een zogeheten pepercontract afsloot, waardoor zij het alleenrecht verkregen om peper tegen een

¹⁵⁷ de Vries/van der Woude 2005, p. 450.

vaste prijs van de Spanjaarden te kopen, dreigden de Nederlanders hier de dupe van te worden. Inmiddels waren de Engelsen, in navolging van de Portugese handelaren, begonnen met de handel op de Oost. Om te voorkomen dat de lucratieve specerijenhandel in handen van de Engelsen zou vallen, besloot een aantal gevluchte welvarende kooplieden uit de Zuidelijke Nederlanden om op eigen houtje en met eigen schepen een handel op te zetten met de Oost. Zo ontstonden de zogenaamde compagnieën, ook voorcompagnieën genoemd. Deze compagnieën werden door de oprichters veelal uit eigen vermogen gefinancierd waardoor ook anderen bereid waren om in deze ondernemingen te investeren.

De eerste compagnie die een reis naar Oost-Indië ondernam was de Amsterdamse *Compagnie van Verre*. Voor de totale inleg van 276 duizend gulden liet de compagnie in 1594 vier schepen bouwen. Deze vertrokken op 2 april 1595 met bestemming Bantam en keerden tweeënhalf jaar later terug. Ondanks dat met de opbrengst van de beperkte retourlading de kosten voor de reis amper konden worden gedekt en slechts een derde van de bemanning terugkeerde, was de reis een succes. De Amsterdammers waren er namelijk in geslaagd een handelscontract met Bantam te sluiten.¹⁵⁸ Door dit succes wilden meer Amsterdamse kooplieden deelnemen aan de handel op de Oost, met het gevolg dat in 1598 de *Compagnie van Verre* en een aantal Amsterdamse kooplieden samen verder gingen als de *Oude Oost-Indische Compagnie*, ook aangeduid als *Eerste Oost-Indische Compagnie* en als *Oude Compagnie van Verre*. Op 1 mei 1598 vertrok vervolgens een vloot bestaande uit acht schepen naar Azië.¹⁵⁹ In tegenstelling tot de “eerste schipvaart” was de opbrengst van deze tweede Amsterdamse reis in financieel opzicht aanzienlijk. De bewindhebbers en participanten boekten op een totale investering van 760 duizend gulden meer dan vierhonderd procent winst.¹⁶⁰

Een jaar na de oprichting van de *Oude Oost-Indische Compagnie* richtte een aantal in Amsterdam gevestigde Zuid-Nederlandse kooplieden de *Nieuwe Brabantse Compagnie* op. Deze ging echter reeds in 1601 samen met de *Oude Oost-Indische Compagnie* verder als de *Eerste Verenigde Compagnie op Oost-Indië tot Amsterdam*.¹⁶¹ Daarnaast kende Rotterdam een eigen compagnie, de *Rotterdamse of Magelhaanse Compagnie* en werden in Delft, Enkhuizen en Hoorn stappen genomen om schepen uit te rusten voor de reis naar Azië.¹⁶²

¹⁵⁸ Witteveen 2002, p. 31.

¹⁵⁹ Bruijn et al. 1979 deel II, p. 4-5.

¹⁶⁰ Witteveen 2002, p. 38-39.

¹⁶¹ Ibid., p. 40.

¹⁶² Ketting 2002, p. 15.

Ook in Zeeland ontstonden op initiatief van een aantal welgestelde handelaren compagnieën. De eerste Zeeuwse vloot, bestaande uit drie schepen van de *Middelburgse Compagnie Ten Haeff*, vertrok op 25 maart 1598 met bestemming Bantam. Ondanks het feit dat het schip *Maan* ter hoogte van Dover bij het afvuren van saluutschoten kapseide en verloren ging, keerden de twee andere schepen van deze Middelburgse compagnie, na ruim twee jaar onderweg te zijn geweest, met redelijke lading in Zeeland terug.¹⁶³

Drie dagen na de eerste Zeeuwse vloot, vertrokken twee schepen van de in Veere gevestigde *Compagnie de Moucheron*.¹⁶⁴ Deze compagnie was opgericht door de machtige koopman Balthasar de Moucheron. De reis verliep echter desastreus. Beide schepen arriveerden na een reis van bijna tweeënhalf jaar zonder resultaat in de thuishaven. Bij de volgende reis van de *Compagnie De Moucheron* in 1601 vertrokken drie schepen, maar ook deze expeditie was weinig succesvol.¹⁶⁵ In 1602 stortte het imperium van Balthasar de Moucheron ineen.

In 1601 was een aantal reders uit Veere overgestapt naar de *Compagnie Ten Haeff*, die vervolgens werd omgedoopt tot *Vereenigde Zeeuwsche Compagnie*.¹⁶⁶ Op 28 januari 1601 vertrokken van deze compagnie vier schepen met bestemming Atjeh.¹⁶⁷ Op 6 juli 1602 keerden de schepen *Zeelandia* en *Langebark* en op 31 mei 1603 de schepen *Zon* en *Middelburg* na een succesvolle missie terug in Zeeland. Het succes van de reis werd vergroot doordat tijdens de terugreis bij de verversingsplaats Sint Helena het afgeladen Portugese schip *San Jago* werd gekaapt.¹⁶⁸

Door de toename van de handel op Azië steeg het aanbod van peper en specerijen op de Europese markt. Het gevolg was dat de prijzen sterk daalden, waardoor winstmarges afnamen en de concurrentie tussen de verschillende compagnieën groot werd. Het aanbod van peper in Europa nam bovendien verder toe door het feit dat de Engelse compagnieën hun krachten hadden gebundeld en samen verder waren gegaan in de monopolistische *East India Company*.¹⁶⁹ Om rendabel te kunnen blijven, diende de *Oude Oost-Indische Compagnie* in augustus 1599 bij de Staten van Holland een verzoek in om voor een periode van zes jaar het alleenrecht te verkrijgen voor het drijven van handel op Bantam. Om te onderzoeken wat de

¹⁶³ Witteveen 2002, p. 33.

¹⁶⁴ Bruijn et al. 1979 deel II, p. 2-3.

¹⁶⁵ Witteveen 2002, p. 33.

¹⁶⁶ Ibid., p. 40.

¹⁶⁷ Bruijn et al. 1979 deel II, p. 11.

¹⁶⁸ Roos 1987, p. 24-26.

¹⁶⁹ de Vries/van der Woude 2005, p. 451.

gevolgen van een dergelijk alleenrecht zouden zijn, riepen de Staten een commissie in het leven die bestond uit vertegenwoordigers van een aantal niet bij deze handel betrokken Hollandse steden. De commissie stond onder leiding van Johan van Oldenbarnevelt, raadspensionaris van Holland. Hoewel zij concludeerde dat ordening in de vaart op Azië wenselijk was, had dit niet direct gevolgen.¹⁷⁰

Omdat een georganiseerde monopolistische handel op Azië een positieve impuls zou kunnen betekenen voor de economie van de jonge Republiek, werd in 1600 een tweede poging ondernomen. Opnieuw werd een commissie in het leven geroepen. Ditmaal bestond deze uit vertegenwoordigers van de steden Amsterdam, Rotterdam, Delft, Dordrecht, Hoorn en Enkhuizen. In mei 1601 deed zij aan de Staten van Holland het voorstel om alle compagnieën samen te voegen. Vervolgens stelde de Staten-Generaal een derde commissie in, die met de bewindhebbers van de verschillende Nederlandse compagnieën overleg pleegde over een mogelijk samengaan.¹⁷¹ Voor de compagnieën zou deze coöperatie leiden tot kostenreductie, risicovermindering en winstvergroting doordat met minder schepen kon worden gevaren.¹⁷²

Op 20 maart 1602 verleenden de Staten-Generaal door middel van het “octroy opte vereeniging der compagnieën” de *Vereeniging van de Camers van de Compagnien* uiteindelijk het alleenrecht om gedurende 21 jaar handel te drijven op het gebied ten oosten van Kaap de Goede Hoop en ten westen van de *Straat Magelhanes*.¹⁷³ Verscheidene steden die een voortrekkersrol hadden vervuld bij het opzetten van de handel met de Oost kregen een zogenaamde kamer. Zo kwamen er kamers in Amsterdam, Middelburg, Rotterdam, Delft, Hoorn en Enkhuizen. De verdeling van activiteiten, die bestonden uit het bouwen en uitrusten van schepen en het verhandelen van de goederen, kwam overeen met de activiteiten van de in deze steden gevestigde voorcompagnieën.¹⁷⁴ De kamer van Amsterdam was de grootste en kreeg de helft van alle activiteiten van de nieuwe *Vereenigde Oost-Indische Compagnie* (VOC) toebedeeld, de kamer van Zeeland kwam op de tweede plaats met een kwart van alle activiteiten. De overige vier kamers participeerden ieder voor een zestiende deel.

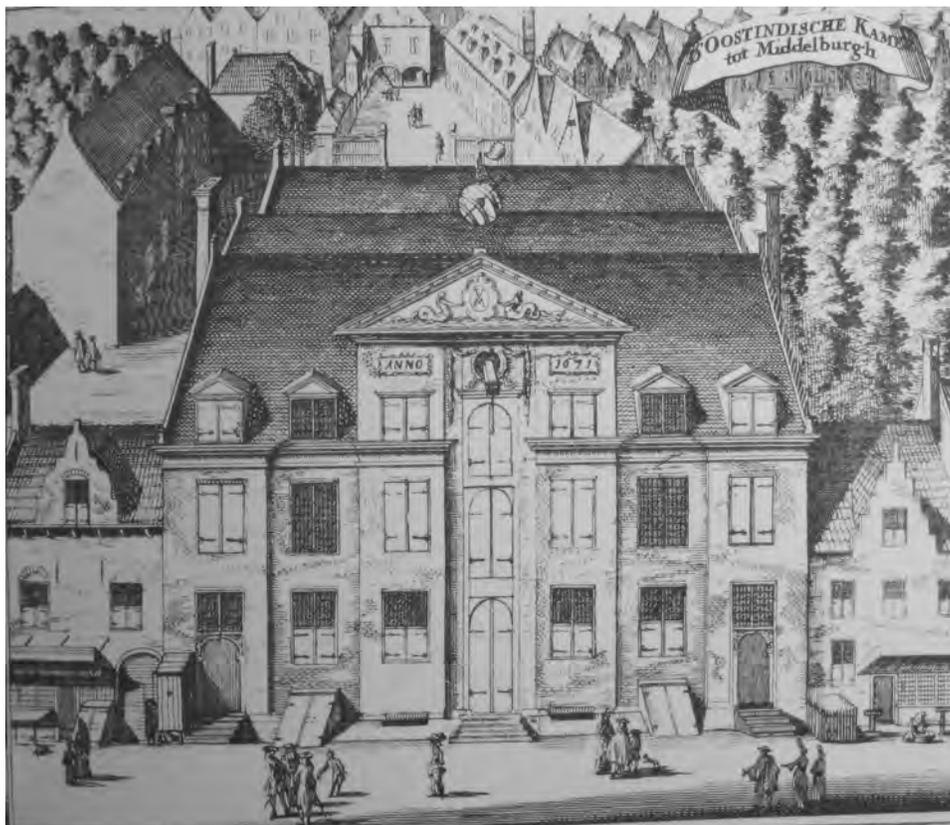
¹⁷⁰ Witteveen 2002, p. 45-46.

¹⁷¹ Ibid., p. 46

¹⁷² Ibid., p. 49.

¹⁷³ Gaastra 2002, p. 20.

¹⁷⁴ Ibid., p. 20.

Plaat I.2. Het Oost-Indisch Huis aan de Rotterdamse kaai te Middelburg. Smallegange 1696, p. 443.

In tegenstelling tot de voorcompagnieën werd bij de VOC het door de investeerders ingebrachte kapitaal niet voor één reis, maar aanvankelijk voor een periode van tien jaar ingelegd. De winst werd in de vorm van dividenden uitgekeerd. Door deze constructie was de compagnie verzekerd van kapitaal en waren bewindhebbers en investeerders niet persoonlijk aansprakelijk voor eventuele schulden. Bovendien beperkte het risico zich tot het ingelegde bedrag.¹⁷⁵ Voor investeerders betekende dit dat het alleen mogelijk was hun aandeel te gelde te maken door dit op de Beurs te verhandelen.¹⁷⁶

Bij de oprichting werd besloten dat de kamers van de VOC werden geleid door de 76 bewindhebbers van de voorcompagnieën. Dit aantal werd binnen een aantal jaren tot zestig teruggebracht, waarbij de kamer van Amsterdam geleid werd door twintig, de kamer van Zee-

¹⁷⁵ Roos 1987, p. 38.

¹⁷⁶ Gastra 2002, p. 23.

land door twaalf en de overige kamers ieder door zeven bewindhebbers. Uit hun midden kozen de bewindhebbers een afvaardiging van zeventien die samen het centrale bestuur van de VOC vormden, de *Heren XVII*. Acht van hen waren afkomstig uit Amsterdam, vier uit Zeeland. De kamers van Rotterdam, Delft, Hoorn en Enkhuizen leverden elk één bewindhebber en de zeventiende werd bij toerbeurt door Zeeland of door een van de kleinere kamers geleverd.¹⁷⁷

Naast Middelburg hadden ook Vlissingen en Veere een belangrijke rol gespeeld in de voorcompagnieën. Om hieraan recht te doen, waren van de twaalf Zeeuwse bewindhebbers er negen afkomstig uit Middelburg, twee uit Vlissingen en een uit Veere. Aanvankelijk werden zij aangesteld door de Staten van Zeeland, later benoemde iedere stad haar eigen bewindhebbers. Dit in navolging van de Hollandse kamers, waar al vrij snel na de oprichting van de VOC de benoeming plaatsvond door de burgemeester van de stad waar de kamer was gevestigd.¹⁷⁸ De bewindhebbers van de kamer van Zeeland vergaderden in het Oost-Indisch Huis aan de Rotterdamse Kaai in Middelburg (plaat I.2).

Het door de Staten-Generaal verleende octrooi machtigde de VOC om in Azië gouverneurs aan te stellen, eigen forten te bouwen en een leger te onderhouden. De gouverneurs waren bovendien gemachtigd om met lokale vorsten overeenkomsten te sluiten.¹⁷⁹ Om de activiteiten van de VOC in Azië te kunnen coördineren, bouwde de in 1619 tot gouverneur-generaal benoemde Jan Pieterszoon Coen in Jakarta een fort met de naam *Batavia*. Al snel groeide het gebied rond het fort uit tot een Nederlandse stad van waaruit de administratieve, commerciële en maritieme activiteiten van de VOC in Azië werden gecoördineerd.¹⁸⁰

Gesteund door een permanent handelskapitaal zorgde Coen vanuit Batavia ervoor dat de intra-Aziatische handel op Japan, Coromandel, Bengalen en de Molukken groeide, waardoor de positie van de VOC in Azië werd versterkt.¹⁸¹ Ter bevordering van de handel werden in verschillende delen van Azië zogenaamde “factorijen” gesticht van waaruit handel werd gedreven met de lokale bevolking.¹⁸² In de loop van de tijd nam de greep op de inheemse productie zo sterk toe dat de factorijen ook de productie in handen kregen.¹⁸³

---

¹⁷⁷ Ibid., p. 21.

¹⁷⁸ Ibid., p. 21, 31.

¹⁷⁹ de Vries/van der Woude 2005, p. 452.

¹⁸⁰ Gaastra 2002, p. 71.

¹⁸¹ Ibid., p. 111-119.

¹⁸² de Vries/van der Woude 2005, p. 453-454.

¹⁸³ Gaastra 2002, p. 70.

Aan het begin van de zeventiende eeuw voer twee- tot driemaal per jaar een VOC-vloot uit. De schepen van de VOC-kamer Zeeland vertrokken van de rede van Wielingen en later van Rammekens. In de achttiende eeuw was de handel zodanig toegenomen dat er vrijwel continu schepen met bestemming Azië vanuit de Republiek vertrokken.¹⁸⁴ De schepen voeren volgens bepaalde, in orders vastgelegde routes naar de Oost.¹⁸⁵ De route voerde de schepen door het Engelse Kanaal en via de Atlantische Oceaan naar de Kaap. Na een tussenstop reisde men via de Indische Oceaan in de richting van Australië, om vervolgens in noordelijke richting af te buigen naar Ceylon of Batavia. In tijden van oorlog werd de route “om de Noord” gebruikt. Dit hield in dat er in noordelijke richting werd gevaren om via het noorden van Schotland de Atlantische Oceaan te bereiken.¹⁸⁶ Om de vloot te beschermen tegen buitenlandse kapers werd zij in tijden van oorlog voor een deel van de reis begeleid door oorlogsschepen. De VOC had twee aankomstpunten in Azië, Batavia en vanaf 1665 Ceylon.¹⁸⁷

Voor de reis naar Azië gebruikte de VOC een zogeheten retourschip, ook Oost-Indisch Compagnieschip genaamd.¹⁸⁸ Een dergelijk retourschip kon een spiegelschip, fluitschip, pinas of pinkschip zijn. Het spiegelschip had het grootste laadvermogen en had aanvankelijk een lengte van 130 voet. Later werden steeds grotere spiegelschepen gebouwd, uiteindelijk zelfs met een lengte van 170 voet.¹⁸⁹ Afhankelijk van de grootte van het schip en de beschikbaarheid van personeel, waren in totaal tweehonderd tot driehonderd vijftig “koppen” aan boord. Dit hield in dat naast de honderd tot tweehonderd “zeelui” ook soldaten en vaak enkele passagiers meevoeren.

De verantwoordelijkheid over het schip en zijn bemanning was in handen van de schipper. De opperstuurman, onderstuurman en de derde waak waren belast met de navigatie en de bediening van het schip, waarbij zij werden ondersteund door de hoogbootsman en de schieman. Het onderhoud van schip en geschut gebeurde door de konstabel, de opperkuiper, de opper- en onderzeilmaker en de leggermaker. De verzorging van de mensen aan boord lag in handen van de bottelier en de kok. De provoost hield toezicht op orde en hygiëne.¹⁹⁰ Daarnaast waren de opperkoopman, de koopman en de onderkoopman verantwoordelijk voor

---

¹⁸⁴ Warnsinck 1976, p. 40.

¹⁸⁵ Gaastra 2002, p. 111.

¹⁸⁶ de Vos 2009, p. 16.

¹⁸⁷ Ibid., p. 114.

¹⁸⁸ Zoals de naam al zegt bracht een retourschip lading van Nederland naar Indië en kwam met lading terug naar Nederland. Het waren zeer grote schepen met vaak meer dan 300 opvarenden aan boord.

¹⁸⁹ Ketting 2002, p. 18.

¹⁹⁰ Ibid., inleg.

de handel, de voorraden en de loonadministratie, waarbij ze werden ondersteund door een schrijver.¹⁹¹

Mannen die als lid van de scheepsbemanning of als soldaat in dienst wilden treden bij de Compagnie meldden zich bij een van de Oost-Indische Huizen. Hier werden zij door de bewindhebbers gemonsterd. Kandidaten werden gevraagd naar ervaringen en referenties en degenen die soldaat wilden worden moesten bovendien enkele eenvoudige exercities uitvoeren.¹⁹² Omdat moeilijk aan voldoende personeel te komen was, ronselden de zogenaamde volkshouders of zielkopers personeel voor de VOC. Zeeuwse volkshouders hadden daarom ook wervers in dienst in Zuid-Nederlandse steden als Maastricht, Venlo, Sluis, Sas van Gent en Breda. Bij de monstering ontving men twee maanden gage vooruit aan handgeld. Met dit geld kon de persoonlijke uitrusting worden aangeschaft. Veel aankomende bemanningsleden hadden vaak geen cent op zak en tekenden daarom bij de volkshouder een schuldbrief. In ruil voor een voorschot op de gage, kost en onderdak en een scheepskist met benodigdheden voor de reis naar Indië kreeg de volkshouder een schuldbrief en een deel van het door de VOC betaalde handgeld.¹⁹³

De werving van officieren, onderofficieren en specialisten zoals trompetters en tamboers gebeurde op een andere wijze dan die van soldaten en matrozen. Kandidaten die in aanmerking wilden komen voor een gekwalificeerde functie meldden zich bij de bewindhebbers met een beschrijving van ervaringen en doorlopen dienstverbanden, waarna de bewindhebbers op basis van de verstrekte informatie een keuze maakten uit de beschikbare kandidaten.¹⁹⁴

Naarmate de vaart op de Oost toenam, groeide de vraag naar zeevarenden en soldaten zodanig, dat de Republiek niet meer in de personeelsbehoefte van de VOC kon voorzien. Hierdoor was een steeds groter deel van de bemanning afkomstig uit het buitenland, vooral uit het Duitstalige gebied van Europa.¹⁹⁵

---

¹⁹¹ Ibid., inleg.

¹⁹² van Gelder 1997, p. 33.

¹⁹³ Ibid., p. 44.

¹⁹⁴ de Vos 2009, p. 21. Uit onderzoek van Herman de Vos blijkt bijvoorbeeld dat in de periode 1725-1765 bij de kamer van Enkhuizen 41 sollicitanten waren voor de functie van tamboer en 36 voor de functie van trompetter. Van deze sollicitanten werden er 38 benoemd tot tamboer en 34 tot trompetter. Zie: de Vos 2009, p. 23.

¹⁹⁵ Gaastra 2002, p. 81.

Plaat I.3. De pakhuizen van de VOC-kamer Zeeland te Middelburg. Smallegange 1696, p. 443.

Voor vertrek uit de Republiek werden de retourschepen aanvankelijk voor dertig maanden bevoorrad, zoals in 1603 bij resolutie was bepaald. Op deze wijze hadden de schepen voldoende voedsel aan boord voor zowel de heen- als de terugreis. Later gold deze bevoorrading alleen voor de scheepsbemanning, soldaten bleven namelijk in Indië achter.¹⁹⁶ De reden waarom ook voedsel voor de retourreis uit de Republiek werd meegenomen, was dat er in Azië in de beginperiode geen mogelijkheden bestonden om naast de handelswaar voedselvoorraden op te slaan. Daarnaast was tot het midden van de zeventiende eeuw er nog geen vaste verversingsplaats op de route naar de Oost.¹⁹⁷ Ondanks deze bevoorrading waren schepen tijdens de vaak meer dan acht maanden durende heen- of terugreis genoodzaakt om op een of meer plaatsen aan land te gaan om vers drinkwater en vers voedsel in te slaan. Een

¹⁹⁶ Later nam men enkel voor de heenreis nog voedsel mee. Na de ingebruikname van Kaap de Goede Hoop in 1652 nam men nog voor tien maanden voedsel mee. Zie: Gretler et al. 1991, p. 26-27.

¹⁹⁷ Ketting 2002, p. 88.

van deze plaatsen was Kaap de Goede Hoop. Tot het midden van de zeventiende eeuw ging de bemanning hier aan land en werden, als tijdelijk verblijf, van zeilen gemaakte tenten opgezet. Met de lokale bevolking werden “koralen, messen, arm-ringen, spiegeltjes, koper, yserdraad, en andere snuisteringen” geruild tegen groente en dieren.¹⁹⁸

Door de intensivering van de scheepvaart nam de behoefte aan een vast en eigen op de route gelegen verversingsstation toe. Voormalig scheepschirurgijn en koopman Jan van Riebeeck kreeg daarom in 1651 van de bewindhebbers de opdracht om op de Kaap een vaste verversingsplaats voor schepen van de VOC te stichten. Hij werd “bij de vergadering aangenomen in qualité als koopman en opperhoofd van het volk” en vertrok op 24 december met een vloot bestaande uit de schepen *Drommedaris*, *Reiger* en *De Goede Hoop*, naar de “Cabo de bona Esperance”, waar hij ruim drie maanden later arriveerde.¹⁹⁹ Als chirurgijn had Van Riebeeck “grote kennis van de vrucht en onvruchtbaarheid” en een “grote kennis der kruiden” en wist hij hoe en “in welken grond zy best plegen te groejen”.²⁰⁰ Deze eigenschappen en het feit dat “de andere Europeaansche vruchten, als koren, wyn, enz. daar ook wel zouden voort komen” maakten de Kaap een ideale verversingsplaats voor de hele VOC.²⁰¹ Van Riebeeck kocht namens de VOC met “kopere kralen, tabak, brandewyn en andere kleinigheden” het land van de Hottentotten en werd tot commandeur van de Kaap benoemd.²⁰² Om andere Europese landen voor te blijven, bouwde de VOC een citadel “nevens de nodige gebouwen voor zieken en woonhuizen aldaar”.²⁰³ Vervolgens bleef de Kaap bijna anderhalve eeuw in handen van de Nederlanders. In 1795 werd deze door de Engelsen bezet en nadat de VOC in 1796 was genationaliseerd, namen zij ook het bewind over.²⁰⁴

De omstandigheden aan boord van de schepen waren vaak slecht. Onderstaand citaat van scheepschirurgijn Nicolaus de Graaff, die in 1639 aan boord van *'t Schip Nassauw* uit Hoorn de reis naar Indië maakte, illustreert wat bemanningsleden moesten doorstaan:

De Scheurbuik, Rode-loop en Watersugt heerste dapper onder 't Volk, als ook Hoofd-pijn, Brandende koortsen, Kranksinigheyd en Rasernije was alhier de gemeenste plage, niet tegenstaande wat remedie onse *Opper-Chirurgyn Willem van Hoorn* aanwende om de noodlijdende te helpen; 't was al te vergeefs, de Ziekten vermeerderden, en sturven veel van ons Volk, sommige seer ellendig. 't Was niet anders dan of de pest in 't Schip was, en of de

¹⁹⁸ Warnsinck 1976, p. 7.

¹⁹⁹ Liebenberg, p. 30.

²⁰⁰ Kolbe 1727, p. 60.

²⁰¹ *Ibid.*, p. 60.

²⁰² *Ibid.*, p. 61

²⁰³ *Ibid.*, p. 60.

²⁰⁴ Liebenberg, p. 57.

mensen dul en rasend waren; also dat men de sommige in haar Kojen most vast binden: twee maats in so een rasernije sprongen buyten boord en verdronken. [...] Een van onse Soldaten siek leggende stak sig selve met een mes, dat hy by sig verborgen hadde 7 steken in de borst, daar afhy terstond is gestorven: velen vielen de tanden uit de mond wegens Scheurbuik, en haar tandvlees was hoog, swart en verrot. Dat wy dagelijks mosten afsnijden en wassen. Veel quade en kankerachtige *ulceratie* sag men onder ons Volk.²⁰⁵

Op de overbevolkte schepen heersten vaak scheurbuik en besmettelijke ziekten zoals vlektyfus waardoor het aantal zieken en sterfgevallen tijdens de reis naar de Oost groot was. Tussen 1700 en 1750 overleed zeven procent op weg naar de Kaap en ruim tien procent op de reis van de Kaap naar Indië. Tussen 1750 en 1780 stegen deze percentages tot acht respectievelijk twaalf procent.²⁰⁶ In de periode 1770-1775 overleed tijdens de heenreis zelfs 23 procent.²⁰⁷ Wanneer een bemanningslid tijdens de reis aan boord overleed, werd het lijk met passend eerbetoon overboord gezet. Zieken gingen na aankomst op de Kaap van boord om in het hospitaal te herstellen.²⁰⁸ Na herstel werd de reis naar de Oost met een ander schip voortgezet. Mannen die ziek werden tijdens de reis van de Kaap naar Azië werden na aankomst opgenomen in Batavia hospitaal.

Nadat een schip in de Oost was gearriveerd, gingen de soldaten aan land om zich aan te sluiten bij het VOC-leger dat zorgde voor de bescherming en uitbreiding van het handelsimperium. De scheepsofficieren en de matrozen bleven op het eigen schip of werden overgeplaatst naar schepen die handel dreven op andere delen van Azië.²⁰⁹ Naast scheepsbemanningen had de VOC in Azië circa twintig duizend man in dienst. Het grootste deel hiervan was militair.²¹⁰ Na aankomst in Azië was het gevaar echter niet geweken. Mede als gevolg van de uitbraak van malaria in 1733 in Batavia, overleden tot het einde van het VOC-tijdperk meer dan 85 duizend VOC-dienaren in Azië.²¹¹

Uit de reisverslagen van De Graaff blijkt dat scheepsofficieren, na dienst te hebben gedaan in Azië, voor de retourreis op een bepaald schip werden geplaatst. Dit was meestal niet hetzelfde schip waarmee zij waren aangekomen.²¹² Door het groot aantal overlijdens-

---

²⁰⁵ Warnsinck 1976, p. 6.

²⁰⁶ Bruijn et al. 1979 deel II, p. 162-167.

²⁰⁷ Gaastra 2002, p. 82.

²⁰⁸ Haalmeijer/Vuik 2002, p. 102.

²⁰⁹ Warnsinck 1976, p. 9, 23.

²¹⁰ van Gelder 1997, p. 40.

²¹¹ van der Burg 1994, p. 173.

²¹² Warnsinck 1976, p. 27.

gevallen was het soms moeilijk om voldoende bemanning voor de retourvloot te vinden.²¹³ In dat geval werd personeel van andere schepen gehaald.²¹⁴ De terugreis vanuit de Oost verliep, na de Kaap te hebben aangedaan, vaak in vlootverband. Bij het bereiken van het Engelse Kanaal werd de vloot opgewacht door kruisjachten die de kapiteins voorzagen van de laatste instructies en de schepen voorzagen van vers water en voedsel.²¹⁵ Bemanningsleden werden snel na aankomst op de rede per lichter naar de vestigingsplaats van de VOC-kamer van het retourschip gebracht. Velen waren echter in dienst van een andere kamer en ontvingen daarom na aankomst een voorschot op hun gage. Dit voorschot was bedoeld om de reis naar de eigen kamer te kunnen maken omdat daar de eindafrekening plaatsvond.²¹⁶

Door de groei van het VOC-bedrijf in Azië liepen aan het einde van de achttiende eeuw de kosten zo hoog op dat een reorganisatie noodzakelijk was. Deze reorganisatie had echter geen effect omdat voor veel VOC-dienaren het eigen belang op de eerste plaats kwam.²¹⁷ Toen daarnaast als gevolg van de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784) een groot aantal retourschepen in handen van de Engelsen viel, waardoor de handel op Azië praktisch stil kwam te liggen, betekende dit de ondergang van de VOC.²¹⁸ Na de inval van de Fransen in 1795 werden alle bewindhebbers door de Staten-Generaal ontslagen en werd de Oost-Indische Compagnie genationaliseerd. Vanaf 1796 vond de liquidatie plaats van de VOC-kamer Zeeland en met het aflopen van het octrooi, op 31 december 1799, werd de VOC opgeheven.²¹⁹

I.2. De Middelburgsche Commercie Compagnie (MCC)

De in Middelburg gevestigde kamers van de VOC en de *West-Indische Compagnie* (WIC) zorgden voor een grote maritieme en economische activiteit.²²⁰ De welvaart was echter voor

---

²¹³ Tijdens het bestaan van de VOC zijn in totaal circa 973 duizend personen naar Azië vertrokken. Slechts 366.900 van hen zijn vanuit Azië met bestemming patria vertrokken. Zie: Gaastra 2002, p. 82. van Gelder 1997, p. 40.

²¹⁴ Warnsinck 1976, p. 27.

²¹⁵ de Vos 2009, p. 17.

²¹⁶ Ibid., p. 100.

²¹⁷ Roos 1987, p. 167.

²¹⁸ Gaastra 2002, p. 166.

²¹⁹ Ibid., p. 171.

²²⁰ De *West-Indische Compagnie* (WIC) werd in 1621 opgericht. De compagnie had het monopolie op de handel op West-Afrika en Noord- en Zuid-Amerika. De WIC was onderverdeeld in vijf kamers: Amsterdam, Zeeland, de Maze, Noorderkwartier en de kamer van Stad en Lande (Groningen en Friesland). De kamer van Amsterdam was de grootste en was verantwoordelijk voor 4/9 deel van de activiteiten. Die van Zeeland had een aandeel van 2/9. Evenals bij de VOC waren de bewindvoerders niet hoofdelijk aansprakelijk. De *West-Indische Compagnie*

een groot deel te danken aan de grote opbrengsten uit een gelegaliseerde vorm van piraterij, de zogenaamde commissievaart of kaapvaart.²²¹ Commissievaart hield in dat in tijden van oorlog door of namens de Stadhouder of de Staten-Generaal zogenaamde commissiebrieven werden uitgegeven, waardoor kapiteins het recht hadden om vijandige schepen aan te vallen en buit te maken.²²² Ook mochten schepen worden opgebracht die niet of in onvoldoende mate hadden voldaan aan de vereiste convooien en licenten.²²³ De commissievaart werd aan het eind van de zeventiende eeuw verder gestimuleerd door het feit dat op 31 mei 1697 bij resolutie was bepaald dat de bemanning van een commissievaarder eigenaar was van een veroverd schip inclusief de lading. Bovendien wees de admiraliteit een premie toe voor elk veroverd vijandig schip.²²⁴ Als gevolg van het grote aantal oorlogen waarin de Noordelijke Nederlanden in de periode van 1568 tot 1713 waren verwickeld, was de opbrengst uit de commissievaart groot.²²⁵

In 1713 kwam aan de bloeiende handel die de commissievaart met zich meebracht echter plotseling een einde als gevolg van de Vrede van Utrecht. Omdat Zeeland het grootste aandeel had gehad in de Nederlandse kaapvaart waren de economische gevolgen voor Middelburg groot.²²⁶ Om te voorkomen dat hierdoor de welvaart afnam, besloot een groep Middelburgse kooplieden in 1720 over te gaan tot oprichting van een eigen, particuliere “commercie compagnie”.²²⁷ Dit initiatief zou de particuliere handel en zeevaart in Middelburg weer op gang brengen. Het spreekt voor zich dat ook een aantal kaapvaartreders bij de oprichting van deze compagnie was betrokken.²²⁸

De voorgenomen oprichting van de *Commercie Compagnie der Stad Middelburg in Zeeland*, die hier in het vervolg de *Middelburgsche Commercie Compagnie* (MCC) zal worden genoemd, werd op 13 juli 1720 door het stadsbestuur goedgekeurd, waarna op 25 juli de kapitaalinschrijving startte.²²⁹ Binnen de termijn van een maand werd door in totaal 587 investeerders voor een totaalbedrag van bijna vijf miljoen gulden ingetekend. De bedragen waarvoor werd ingeschreven varieerden van duizend tot honderdduizend gulden, waarbij de

---

werd vanwege financiële problemen in 1674 ontbonden. In 1675 maakte de compagnie een doorstart in de vorm van de *Tweede West-Indische Compagnie*. Deze tweede compagnie bleef actief tot 1792. Roos 1992, p. 17-19. De *Tweede WIC* hield zich vooral bezig met goudhandel en slavenhandel.

²²¹ Wisse 1933, p. 10; Reinders Folmer-van Prooijen 2000, p. 13.

²²² Prud'homme van Reine/Van der Oest 1991, p. 12.

²²³ De convooien waren heffingen die werden geheven op de invoer van goederen uit en uitvoer van goederen naar neutrale gebieden. Licenten waren heffingen op de handel met vijandige gebieden.

²²⁴ Wisse 1933, p. 10-11.

²²⁵ Prud'homme van Reine/Van der Oest 1991, p. 13.

²²⁶ *Ibid.*, p. 13.

²²⁷ Reinders Folmer-van Prooijen 2000, p. 13, 30.

²²⁸ Unger 1951, p. 4.

²²⁹ De naam *Middelburgsche Commercie Compagnie* wordt gebruikt in navolging van de historicus W.S. Unger.

meeste inschrijvers intekenden voor een bedrag tussen zes- en twaalfduizend gulden.²³⁰ Het bedrag van vijf miljoen gulden was echter slechts de helft van het aanvankelijk beoogde startkapitaal.²³¹ Hoewel de eerste twee schepen al op 28 februari 1721 waren vertrokken met bestemming Frankrijk en de Oostzee, bleek al snel dat het onmogelijk was om het ingetekende kapitaal daadwerkelijk te innen.²³² In maart 1721 werd daarom besloten slechts de helft van de ingetekende vijf miljoen gulden in te vorderen.²³³

Tijdens haar bestaan telde de MCC gemiddeld circa vierhonderd participanten, waarvan minder dan de helft hoofdparticant was. De hoofdparticanten, die ieder voor minimaal zesduizend gulden aandelen dienden te bezitten, kwamen voor de jaarlijkse vergadering in januari bij elkaar en tussentijds wanneer commissarissen of nieuwe directeuren dienden te worden gekozen.²³⁴ Het dagelijks bestuur werd gevormd door een achttal directeuren die tweemaal per week vergaderden.²³⁵ Deze directeuren dienden verantwoording af te leggen aan de door de hoofdparticanten aangewezen commissarissen, die op hun beurt weer rapporteerden aan de hoofdparticanten. Ook het stadsbestuur was nauw betrokken bij de dagelijkse gang van zaken bij de MCC. Niet alleen gaven zij op 29 maart 1721 hun goedkeuring aan het door de directeuren, commissarissen en hoofdparticanten ondertekende “Regulement van de Commerce Compagnie der stad Middelburg in Zeeland”, ook was tot 1724 burgemeester Van Citters als voorzitter aan het bestuur van directeuren toegevoegd.²³⁶ Vastgelegd was dat enkel in Middelburg woonachtige hoofdparticanten tot directeur konden worden benoemd.²³⁷ Bij hun aanstelling moesten de directeuren ten overstaan van het stadsbestuur zweren eerlijk te zullen handelen.²³⁸

In het reglement van de MCC waren niet alleen het doel van de compagnie, de voorschriften met betrekking tot de bedrijfsvoering en het te voeren financiële beleid omschreven, ook was vastgelegd dat de MCC handel zou drijven op gebieden die niet door de octrooien van de VOC of de WIC waren afgesloten zoals de Spaanse koloniën rond de Caraïbische Zee en Suriname en op havens in Zuid-Europa, Frankrijk en de Oostzee.²³⁹

---

²³⁰ Unger 1951, p. 4.

²³¹ Reinders Folmer-van Prooijen 2000, p. 19.

²³² Ibid., p. 206.

²³³ Ibid., p. 24.

²³⁴ Vanaf 20 februari 1728 was men hoofdparticant wanneer men minimaal 3000 gulden aan aandelen bezat. Unger 1951, p. 8. Reinders Folmer-van Prooijen 2000, p. 52.

²³⁵ Reinders Folmer-van Prooijen 2000, p. 17.

²³⁶ Ibid., p. 43.

²³⁷ Unger 1951, p. 9.

²³⁸ Reinders Folmer-van Prooijen 2000, p. 27.

²³⁹ Ibid., p. 27-29.

Met betrekking tot de bedrijfsvoering van de MCC was ondermeer bepaald dat het aantal commissarissen gelijk diende te zijn aan het aantal directeuren. Dit hield in dat van de aanvankelijk zestien benoemde commissarissen slechts de helft daadwerkelijk in functie was, de overige acht dienden als reserve.²⁴⁰ De in functie zijnde commissarissen hadden als taak de controle van de boeken, het goedkeuren van de financiële verantwoording van de directeuren en het dechargeren van directeuren. Zij brachten hierover verslag uit aan de hoofdparticipanten.²⁴¹ Toen in 1729 het aantal directeuren werd teruggebracht tot zes, waarbij het voorzitterschap maandelijks rouleerde, werd ook afgestapt van het gebruik om tweemaal het aantal benodigde commissarissen te kiezen.²⁴² Omdat in het huishoudelijk reglement niet was vastgelegd hoe gehandeld diende te worden bij het staken van de stemmen, beslisten de hoofdparticipanten in 1734 dat het aantal directeuren uitgebreid diende te worden tot zeven.²⁴³ Vervolgens werden, om het aantal commissarissen gelijk te maken aan het aantal directeuren, in 1735 zeven commissarissen benoemd.²⁴⁴

Op 28 september 1720 verleende het stadsbestuur de pas opgerichte MCC toestemming een eigen werf in te richten waar zij een deel van de benodigde schepen kon bouwen en waar herstelwerkzaamheden plaats konden vinden. Omdat de MCC meer schepen nodig had dan zij kon bouwen, werden ook schepen besteld bij werven in Zaandam.²⁴⁵ Na de werf, die na het beëindigen van de handelsactiviteiten tot 1889 in bedrijf bleef, werd in juni 1722 de eigen lijnbaan, genaamd “De Zwarte Kabel” in gebruik genomen.²⁴⁶ Ook had de MCC, evenals de VOC, een eigen kantoor en eigen pakhuizen. Op het kantoor waren naast de opperboekhouder en de kassier, die beiden hoofdparticipanten dienden te zijn, ook een onderboekhouder, een eerste klerk en een conciërge werkzaam.²⁴⁷ In totaal waren in de pakhuizen, op de werf en de lijnbaan, naast enkele tientallen arbeiders circa vijftien personen aangesteld.²⁴⁸

Na een succesvolle start leed de MCC in de periode 1725-1727 aanzienlijke verliezen. Een van de oorzaken hiervan was het verlies van het volgeladen schip *Don Carlos*, dat in maart 1725 door de Portugezen werd genomen. Bovendien werd op 31 december 1725 het schip *Don Louis* door de Spanjaarden overmeesterd. Het verlies van deze schepen, die samen

---

²⁴⁰ Ibid., p. 17, 51.

²⁴¹ Unger 1951, p. 9.

²⁴² Reinders Folmer-van Prooijen 2000, p. 37, 43, 51.

²⁴³ Ibid., p. 47.

²⁴⁴ Ibid., p. 55.

²⁴⁵ Wisse 1933, p. 20.

²⁴⁶ Unger 1951, p. 5, 8.

²⁴⁷ Reinders Folmer-van Prooijen 2000, p. 66.

²⁴⁸ Ibid., p. 71.

uit Zeeland waren vertrokken, leidde tot een negatief resultaat voor deze expeditie van 27.919 pond Vlaams (167.514 gulden).²⁴⁹ Herstel trad op toen in september 1727 *De Eendracht* met een grote retourvracht terugkeerde in Middelburg.²⁵⁰

Ook in de periode 1731-1734 waren de verliezen van de MCC groot. Het grootste verlies werd echter geleden in 1752. De MCC kende ook perioden waarin winst werd gemaakt. Het totale resultaat over de periode 1720-1755 was echter negatief. In totaal werd in deze eerste 35 jaar 34.295 pond Vlaams (205.770 gulden) verlies geleden.²⁵¹

Nadat met ingang van 8 augustus 1730 de Staten-Generaal toestemming konden verlenen om, tegen betaling van “recognitie” aan de WIC, handel te drijven op de kust van Afrika, nam de MCC ook hieraan deel. Deze recognitie belemmerde aanvankelijk het tot bloei komen van de MCC. De situatie verbeterde toen de WIC niet aan haar verplichting kon voldoen om jaarlijks tenminste 2500 slaven van Afrika naar Suriname te brengen. Vanaf dat moment nam de MCC de plaats van de WIC in.²⁵² Na een moeizame start in 1732 groeide de slavenhandel in de tweede helft van de achttiende eeuw uit tot de belangrijkste bron van inkomsten voor de Commercie Compagnie.²⁵³ Tussen 1732 en 1807 ondernam de compagnie in totaal 113 zogenaamde driehoeksreizen.²⁵⁴ Een dergelijke reis, die meestal achttien maanden duurde, voerde van Nederland via West-Afrika naar West-Indië (Zuid-Amerika) en vervolgens weer terug naar Nederland.²⁵⁵ De in Afrika gekochte slaven werden onder andere geruild tegen geweren, messen, buskruit, pijpen en textiel. In Zuid-Amerika werden de slaven vervolgens geruild tegen handelsgoederen als suiker, koffie, cacao, tabak en goud.²⁵⁶ Een mannelijke slaaf werd bijvoorbeeld in 1736 geruild tegen circa vijftig gulden en in 1750 tegen 75 gulden aan handelswaar.²⁵⁷ Gemiddeld had een schip 287 slaven aan boord.²⁵⁸ Deze slavenpopulatie bestond voor tweederde uit mannen en voor een derde uit vrouwen.²⁵⁹ Tijdens de reis van Afrika naar Zuid-Amerika overleed gemiddeld twaalf procent van hen.²⁶⁰ Als gevolg van de slechte omstandigheden aan boord overleed bovendien gemiddeld achttien procent van de bemanning tijdens de reis.²⁶¹ Hierdoor was het vaak moeilijk om in Zeeland

²⁴⁹ Reinders Folmer-van Prooijen 2000, p. 185.

²⁵⁰ Wisse 1933, p. 38.

²⁵¹ Reinders Folmer-van Prooijen 2000, p. 183.

²⁵² Wisse 1933, p. 64.

²⁵³ Unger 1951, p. 6.

²⁵⁴ *Ibid.*, p. 6.

²⁵⁵ Reinders Folmer-van Prooijen 2000, p. 202.

²⁵⁶ Wisse 1933, p. 67.

²⁵⁷ *Ibid.*, p. 56.

²⁵⁸ de Vries/van der Woude 2005, p. 544.

²⁵⁹ Wisse 1933, p. 66.

²⁶⁰ de Vries/van der Woude 2005, p. 545.

²⁶¹ *Ibid.*, p. 545.

I. GEORGANISEERDE ZEEVAART IN ZEELAND

voldoende matrozen te vinden. Via agenten van de MCC monsterden veel matrozen aan in Amsterdam en enkelen in Rotterdam.²⁶²

In totaal bezat de MCC gedurende haar bestaan 68 schepen en vonden er 296 uitredingen plaats.²⁶³ Het grootste deel van deze uitredingen bestond uit de 113 eerder genoemde driehoeksreizen. Daarnaast vonden 89 reizen naar West-Indië plaats, veertig naar Guinee, één naar Java en beperkten 53 reizen zich tot het Europese handelsgebied.²⁶⁴ In deze laatste groep vielen ook de schepen die werden uitgerust voor de walvisvaart: in 1734 waren dit twee schepen en in 1735 één. Omdat de walvisvaart weinig succesvol verliep, werd deze snel beëindigd.²⁶⁵

Nadat de MCC in 1807 ook de slavenhandel had beëindigd, ging zij verder als scheepswerf. In 1803 werd de werf van de voormalige *West-Indische Compagnie* door de MCC aangekocht, in 1813 gevolgd door die van de VOC (plaat I.4). Vanaf 1861 beperkten de werkzaamheden op de werven zich enkel nog tot herstelwerkzaamheden. Omdat aan het einde van de negentiende eeuw bleek dat reparatie van schepen niet winstgevend meer was, werd de *Commercie Compagnie* op 20 december 1889 opgeheven.²⁶⁶

Plaat I.4. De VOC-werf in Middelburg, welke in 1813 werd aangekocht door de MCC. Kopergravure (zonder naam, zonder datum). Zeeuws Archief, KZGW, *Zelandia Illustrata* deel II, nr. 458.

²⁶² Wisse 1933, p. 45.

²⁶³ de Vries/van der Woude 2005, p. 544.

²⁶⁴ Unger 1951, p. 5.

²⁶⁵ Wisse 1933, p. 36.

²⁶⁶ Unger 1951, p. 7.

I.3. De Admiraliteit van Zeeland

Op 8 januari 1488 vaardigde Maximiliaan I de “Ordonnantie op de Admiraliteiten” uit. De afzonderlijke oorlogsvloten van de Nederlandse zeegebieden, die tot dan toe decentraal waren georganiseerd, werden hierdoor onder één admiraal gesteld.²⁶⁷ De admiraal-generaal werd onder meer verantwoordelijk voor de kustverdediging en was opperbevelhebber van de gezamenlijke oorlogsvloot. Om controle te kunnen uitoefenen op de kaapvaart had alleen hij het recht om kaperbrieven of vrijgeleiden uit te reiken of te laten uitreiken. Het centrale bestuursorgaan van de admiraliteiten, de *Raad ter Admiraliteit*, zetelde in Veere. In 1540 werd Veere ook de basis van de oorlogsvloot.²⁶⁸ Na het overlijden van Maximiliaan werd de zetel van de admiraliteit naar Gent verplaatst. De vlootbasis bleef Veere (plaat I.5).²⁶⁹ Echter als gevolg van de steeds groter wordende zelfstandigheid van de gebieden en de toenemende decentralisatie, werden ook maritieme aangelegenheden steeds meer een zaak van de afzonderlijke zeegebieden. Met het aanstellen van een admiraal in Zeeland en een admiraal en vice-admiraal in Holland in 1573, gevolgd door de oprichting van raden ter admiraliteit in Vlissingen, Rotterdam en Enkhuizen, was de decentralisatie van de marine opnieuw een feit.²⁷⁰

Na het oprichten van de Unie van Utrecht in 1579 gingen de admiraliteiten van de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden ieder hun eigen weg. In de Noordelijke Nederlanden leidde dit tot een regionalisering van de marineorganisatie. Zowel in Holland als in Zeeland ontstonden gewestelijke admiraliteitscolleges, die echter beide onder de verantwoordelijkheid van de stadhouder vielen.²⁷¹ Ook kregen de admiraliteiten de beschikking over eigen inkomsten in de vorm van de opbrengsten uit de kaapvaart en uit het verlenen van de zogenaamde “convooiën en licenten”, een eerste vorm van accijnzen.²⁷² Convooiën waren van oorsprong gelden die betaald werden voor het begeleiden van een handelsvloot door oorlogsschepen. Vanaf 1573 werden deze geheven op de invoer van goederen uit neutrale gebieden. De convooiën hadden een laag tarief. Licenten, of verlofgelden, werden door kooplieden betaald voor de uitvoer naar neutrale en vijandelijke landen en voor de invoer uit vijandelijke gebieden. De belastingen op de uitvoer naar neutrale landen waren lager dan die op de uitvoer naar

²⁶⁷ Afgezien van de periode 1454-1475 waarin een eerste poging werd ondernomen om de admiraliteiten te centraliseren (Asaert et al. 1976, deel I, p. 297).

²⁶⁸ Asaert et al. 1976, deel I, p. 297-299; Roodhuyzen 2003, p. 5.

²⁶⁹ Ibid., p. 300.

²⁷⁰ Bruijn 1998, p. 15.

²⁷¹ Asaert et al. 1976, deel I, p. 300.

²⁷² Bruijn 1998, p. 17.

de vijand.²⁷³ Vanaf 1582 waren de tarieven van de convoien en licenten in alle provincies gelijk. Tevens waren het generaliteitsmiddelen geworden. Dit hield in dat besteding plaatsvond onder verantwoordelijkheid en voor rekening van de Staten-Generaal. De inkomsten uit deze beide heffingen waren bestemd voor de instandhouding van de oorlogsvloot.²⁷⁴

Plaat I.5. Het arsenaal van de Admiraliteit van Zeeland te Veere. Smallegange 1696, p. 583.

Commissiebriefen werden door of namens de Stadhouder uitgegeven en in de stadhouderloze perioden door of namens de Staten-Generaal. In de praktijk gebeurde dit echter door admiraliteitsraden.²⁷⁵ De commissiebrief gaf een kapitein van een schip het recht vijandelijke schepen of schepen die niet of onvoldoende hadden voldaan aan de convoien en licenten in beslag te nemen. De op deze wijze opgebrachte schepen en hun lading, die prijzen werden genoemd, werden vervolgens onder leiding van de vendumeester per opbod verkocht. Van de

²⁷³ Enthoven 1996, p. 40.

²⁷⁴ Grapperhaus 1986, p. 16-17.

²⁷⁵ Prud'homme van Reine/Van der Oest 1991, p. 12.

opbrengst ging een vijfde naar het land en tien procent naar de admiraal-generaal. Het resterende bedrag werd verdeeld onder de kapitein, de bemanning van het kaperschip en de reder.²⁷⁶

In 1585 kreeg de Engelse landvoogd Robert Dudley graaf van Leicester van de Staten-Generaal de verantwoordelijkheid over de zeemacht van de Noordelijke Nederlanden. Hij verdeelde deze over drie admiraliteitscolleges: Zeeland (Vlissingen), de Maze (Rotterdam) en Holland (Amsterdam).²⁷⁷ Vier jaar later kreeg ook het Noorderkwartier een eigen admiraliteitscollege. Dit college was gevestigd in Hoorn. Vanaf 1593 zetelde de admiraliteit van het Noorderkwartier beurtelings in Hoorn en Enkhuizen. In 1596 werd de vijfde admiraliteit opgericht, die van Friesland. Deze was gevestigd in Dokkum, maar verhuisde in 1645 vanwege de verzanding van de Dokkumer Ee naar Harlingen.²⁷⁸

Het bestuur van elke admiraliteit werd aanvankelijk gevormd door een admiraliteitscollege dat bestond uit zeven raden die voor drie jaar werden benoemd. Later werd dit aantal verhoogd naar tussen de tien en twaalf. De helft van hen was afkomstig uit de eigen provincie, de overige vertegenwoordigden de andere provincies.²⁷⁹ In Zeeland lag de verhouding echter anders. Vanaf 1570 bestuurden de zeven Gecommitteerde Raden van het Gewest Zeeland ook de admiraliteit. Vanaf 1597 werd het Zeeuwse admiraliteitsbestuur aangevuld met drie bestuurders uit de andere gewesten.²⁸⁰ Omdat de admiraliteiten generaliteitsinstellingen waren vielen zij onder het formele gezag van de Staten-Generaal. Om die reden was de stadhouder, in zijn functie als admiraal-generaal, belast met de algehele leiding over de admiraliteiten en was hij voorzitter van elk van de vijf colleges. Zijn taken werden in de praktijk echter gedelegeerd aan luitenant-admiraals.²⁸¹ Hoewel de admiraliteiten onafhankelijk van elkaar opereerden, werd het algemene beleid bepaald door de Staten-Generaal.²⁸² Om een zekere mate van uniformiteit in taken en bevoegdheden te bewerkstelligen en om ervoor te zorgen dat de admiraliteiten generaliteitsinstellingen bleven, stelden de Staten-Generaal op 13 augustus 1597 haar “Instructie voor de Admiraliteiten” op. Deze instructie was aanvankelijk voor de periode van één jaar bedoeld, maar werd tot 1795 steeds stilzwijgend verlengd.²⁸³

De admiraliteiten waren verantwoordelijk voor de kust- en havenverdediging, de bewaking van de binnenwateren, de bescherming van koopvaardij schepen en voor de bouw,

²⁷⁶ Enthoven 1996, p. 58-64.

²⁷⁷ Asaert et al. 1976, deel 1, p. 301.

²⁷⁸ Roodhuyzen 2003, p. 5-6.

²⁷⁹ van der Peet/de Wit 2002, p. 10.

²⁸⁰ Bruijn 1998, p. 17.

²⁸¹ Roodhuyzen 2003, p. 6-7.

²⁸² Asaert et al. 1976, deel 1, p. 301.

²⁸³ Bruijn 1998, p. 16.

het onderhoud, de uitrusting en bewapening van oorlogsschepen.²⁸⁴ Daarnaast waren zij belast met rechtspraak over zeezaken, het heffen van convooi- en licentgelden en hielden zij toezicht op de kaapvaart. Het heffen van convooien en licenten gebeurde niet alleen in de zeehavens, maar ook langs rivieren en op grenswegen in het bij de admiraliteit behorende district. Voor de Admiraliteit van Zeeland bestond dit gebied uit Zeeland, Staats-Vlaanderen en delen van West-Brabant. Iedere admiraliteit was op deze wijze verantwoordelijk voor haar eigen inkomsten. Met de inkomsten uit de heffingen en uit de kaapvaart werd de eigen oorlogsvloot uitgerust.²⁸⁵

Tot het midden van de zeventiende eeuw voerden de schepen van de admiraliteiten verschillende taken uit. Zij beveiligden de binnenlandse wateren door het patrouilleren op rivieren, de Zuiderzee en in zeearmen en vervoerden de manschappen van het Staatse leger. Daarnaast kruisten marineschepen voor de Vlaamse kust en blokkeerden daarmee de havens op de deze kust. Verder werd op de Noordzee en in het Kanaal gekruist op vijandelijke schepen en konvooeerden marineschepen koopvaardij- en vissersschepen.²⁸⁶ Het kruisen voor de Vlaamse kust had een economisch doel: het afgrendelen van de Spaanse Nederlanden van de overzeese handel. Hierdoor waren deze gedwongen hun handel via Zeeland te laten lopen waardoor de admiraliteit belasting op de goederen kon heffen.²⁸⁷ Tevens probeerde de Noord-Nederlandse marine het uitvaren en binnenvaren van Vlaamse kapers tegen te gaan.²⁸⁸

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) had de Admiraliteit van Zeeland nog een belangrijke taak in het bewaken van de grenzen van de Republiek met de Zuidelijke Nederlanden. Een binnenvloot bestaande uit binnenschepen en uitleggers patrouilleerde in het gebied ten oosten van Vlissingen tot Lillo en bewaakte het gebied langs de Schelde tot Bergen op Zoom. Ook had de admiraliteit een wachtschip bij Lillo in de vaart, dat voornamelijk was belast met de inning van convooien en licenten. Op dit schip waren soms meer dan vijftig koppen aan boord, zodat het tevens kon worden ingezet als oorlogsschip.²⁸⁹

---

²⁸⁴ Roodhuyzen 2003, p. 6-7.

²⁸⁵ de Jong 2005, p. 58; Bruijn 1998, p. 18.

²⁸⁶ Asaert et al. 1976, deel 2, p. 332.

²⁸⁷ Bruijn 1998, p. 26-27.

²⁸⁸ Roos 2003, p. 165.

²⁸⁹ Ibid., p. 165-166.

I. GEORGANISEERDE ZEEVAART IN ZEELAND

Plaat I.6. Het magazijn van de Admiraliteit van Zeeland in Middelburg. Kopergravure (uit: Smallegange 1696, p. 429). Zeeuws Archief, KZGW, Zelandia Illustrata deel II, nr. 452.

Plaat I.7. Magazijn van de Admiraliteit van Zeeland te Vlissingen. Kopergravure (zonder naam, zonder datum) Zeeuws Archief, KZGW, Zelandia Illustrata deel II, nr. 1258.

Tijdens het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) veranderde de rol van de schepen van de admiraliteit. Zij richtten zich nu meer op de bescherming van de Nederlandse handelsvloot tegen Engelse zeerovers en Barbarijnse kapers. Hiertoe waren permanente eskaders aanwezig in het Kanaal en langs de Franse en Iberische kust. Daarnaast verleenden schepen van de admiraliteit handelsschepen, zoals VOC-schepen, konvooi bij het passeren van het Kanaal.²⁹⁰ Aanvankelijk gebeurde dit ter bescherming tegen Engelse zeerovers; vanaf 1621 wederom ter bescherming tegen Spaanse oorlogsschepen en de Duinkerke kapers die er op waren gericht de Republiek economische schade toe te brengen.²⁹¹ Aan de permanente bedreiging voor de Noord-Nederlandse handelsschepen door de Spaanse vloot en de Duinkerke kapers kwam in 1646 een einde toen Duinkerken door de Fransen werd ingenomen.²⁹²

In de eerste helft van hun bestaan gebruikten de admiraliteiten naast oorlogsschepen ook gehuurde koopvaardijsschepen en particulier gefinancierde oorlogsschepen, de zogenaamde directieschepen.²⁹³ Na de Vrede van Münster (1648) was de dreiging van een Spaanse invasie vanuit de Zuidelijke Nederlanden verdwenen. Uiteraard had dit met name voor de activiteiten van de Admiraliteit van Zeeland gevolgen. Veel schepen werden verkocht of opgelegd waardoor de omvang en de kwaliteit van de Nederlandse oorlogsvloot sterk was afgenomen.²⁹⁴ Hierdoor was de Republiek aan het begin van de Eerste Engelse Oorlog (1652-1654) genoodzaakt koopvaardijsschepen te huren en deze om te bouwen tot oorlogsbodems.²⁹⁵ De schepen waarover de marine de beschikking kreeg, waren inferieur aan de Engelse oorlogsschepen. Het gevolg was dat de Nederlandse marine tijdens deze oorlog een groot deel van haar schepen verloor. Daarnaast werden meer dan duizend koopvaardij- en vissersschepen door Engelse kapers buitgemaakt.²⁹⁶

Om in de toekomst beter voorbereid te zijn besloten de Staten-Generaal in 1654 tot het instellen van een zogenaamde staande vloot van grote omvang, waarmee ook een einde kwam aan het inhuren van koopvaardijsschepen en directieschepen. Gezien het grote aantal zeeslagen in de twee decennia daarna, bleek dit een wijs besluit.²⁹⁷ De staande vloot van de Republiek bestond uit een slagvloot, die het grootste deel van de tijd lag opgelegd en uit een groot aantal

---

²⁹⁰ Bruijn 1998, p. 30-33.

²⁹¹ van Loo 1999, p. 35.

²⁹² Bruijn 1998, p. 30-33.

²⁹³ Ibid., p. 53.

²⁹⁴ Ibid., p. 91.

²⁹⁵ Ibid., p. 93.

²⁹⁶ Ibid., p. 94-95.

²⁹⁷ Ibid., p. 97-98.

konvooiers dat werd ingezet ter bescherming van de koopvaardij.²⁹⁸ Bovendien hadden de Staten-Generaal bepaald dat de schepen van de oorlogsvloot nationaal eigendom waren en dus in tijd van vrede niet door de admiraliteiten konden worden verkocht. Deze vernieuwde, sterke Nederlandse vloot bleek goed voorbereid te zijn op de Tweede (1665-1667) en Derde Engelse Oorlog (1672-1674).²⁹⁹

Een tweede oorzaak van de nederlagen tegen de Engelsen in de Eerste Engelse Oorlog was de verouderde gevechtstactiek van de Nederlandse vloot. Terwijl de Staatse vloot was gericht op het zo snel mogelijk enteren van vijandelijke schepen, waarna een gevecht van man tegen man volgde, kwam bij de Engelsen de nadruk meer te liggen op een gevecht op afstand, waarbij het kanonvuur van cruciaal belang was. Om een zo groot mogelijk rendement van het geschut te hebben, voeren de schepen in kiellinie langs de vloot van de tegenstander en probeerden deze zo veel mogelijk te verzwakken en uiteen te drijven. Hierna volgde een zogenaamd “mêlee”, waarbij de afzonderlijke schepen tegen elkaar vochten. Omdat bij deze nieuwe tactiek het belang van het geschut aan boord groot was, waren de Engelse schepen in omvang toegenomen.³⁰⁰

Na de nederlaag tegen de Engelsen in de Slag bij Lowestoft (1665) aan het begin van de Tweede Engelse Oorlog, lieten de Staten-Generaal een “nadere ordre ... tot observatie van goede discipline in 's landts vloote” uitgaan. Om de Engelsen weerstand te kunnen bieden, gingen vanaf dat moment ook de Nederlanders over op het vechten in linieverband.³⁰¹ De wijze waarop de Staatse vloot vorm gaf aan deze nieuwe wijze van slag leveren, is bijvoorbeeld vastgelegd in de “Generale Instructie ende ordre ... daar na zy [’s lands vloot] haar in de aanstaande expeditie, batalje, of recontre met den vyand zullen hebben te reguleeren”.³⁰² Deze instructie was aan de vooravond van de Tocht naar Chatam (1667) op het vlaggenschip van luitenant-admiraal De Ruyter door de “gedeputeerden en gevolmachtigden” van de Staten-Generaal opgesteld.³⁰³

Nadat op 31 juli 1667 de Vrede van Breda was gesloten, legden de admiraliteiten zich weer toe op het beschermen van de koopvaardij. De vrede met Engeland zou niet lang stand houden. Opnieuw dreigde een oorlog toen Karel II van Engeland in 1670 een verdrag met Frankrijk sloot. Omdat er al enkele jaren spanningen waren tussen Frankrijk en de Republiek,

²⁹⁸ Ibid., p. 101.

²⁹⁹ Ibid., p. 113.

³⁰⁰ Asaert et al. 1976, deel 2, p. 327.

³⁰¹ Bruijn 1998, p. 115-116.

³⁰² In de instructie was omschreven op welke wijze de schepen de vijand dienden te naderen en wat de taken van de verschillende schepen hierbij waren. Zie: van der Hoeven 1708, tweede boek, p. 84.

³⁰³ van der Hoeven 1708, tweede boek, p. 84.

drongen zowel de Staten-Generaal als luitenant-admiraal De Ruyter aan op een versterking van de oorlogsvloot.³⁰⁴ De Nederlandse vloot was nog niet op sterkte toen in 1672 uiteindelijk de oorlog met Engeland en Frankrijk uitbrak. Dankzij een verrassingsaanval bij Solebay onder leiding van De Ruyter werd de oversteek van de geallieerde Engels-Franse vloot voorkomen. Toch werd de Staatse vloot gedurende de Derde Engelse Oorlog voornamelijk defensief ingezet. Toen de Fransen over land de Republiek binnenvielen en een drietal provincies veroverden, waren door deze defensieve opstelling op zee de verliezen bij de vloot klein.³⁰⁵ Vanwege de dreiging op zee door vijandelijke vloten en kaperschepen werd het Nederlandse handelsverkeer zo goed als lamgelegd. Hierdoor raakte een groot deel van de Nederlandse zeelieden werkloos. Door het grote aanbod van zeelieden ontstond, met name in Zeeland, een sterke kapersvloot. De activiteiten van de Zeeuwse commissievaarders waren dermate succesvol dat de Zeeuwse economie opbloede.³⁰⁶

Met het tekenen van de Tweede Vrede van Westminster in 1674 kwam er een einde aan de Derde Engelse Oorlog. Hierna richtte de marine zich vooral op het bestrijden van de Franse kaapvaart in het Kanaal, het Middellandse Zeegebied en voor de Iberische kust.³⁰⁷ Nadat in 1678 ook vrede was gesloten met de Fransen, brak een periode aan waarin de Republiek zich financieel kon herstellen.³⁰⁸

In 1688 viel Lodewijk XIV het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie binnen, met als gevolg dat een aantal Europese mogendheden, waaronder de Republiek, Frankrijk de oorlog verklaarde. Dit was het begin van de Negenjarige Oorlog. Tegen de verwachtingen van Lodewijk XIV in keerde Engeland zich als bondgenoot van de Republiek tegen Frankrijk. Dit bondgenootschap was het gevolg van de hulp die de Republiek had geboden bij het slagen van de Glorious Revolution (1688). Nadat Jacobus II uit Engeland was verdreven, werd Stadhouders Willem III gekroond tot koning van Engeland, Schotland en Ierland.³⁰⁹ De Nederlands-Engelse alliantie had vergaande consequenties voor de Staatse oorlogsvloot. Overeengekomen was dat de Republiek drie achtste van het benodigde aantal schepen leverde voor de gemeenschappelijke Engels-Nederlandse oorlogsvloot. Tevens was het opperbevel over deze geallieerde vloot in handen van de Engelse vlootvoogd. Daarnaast was bepaald dat

³⁰⁴ Asaert et al. 1976, deel 2, p. 353.

³⁰⁵ Ibid., p. 353.

³⁰⁶ Prud'homme van Reine/Van der Oest 1991, p. 53.

³⁰⁷ Bruijn 1998, p. 118.

³⁰⁸ Ibid., p. 120.

³⁰⁹ Ibid., p. 121-122.

ook iedere vlooteneheid onder bevel stond van een Engelsman, zelfs als hij lager in rang was dan zijn Nederlandse collega.³¹⁰

De in 1697 gesloten Vrede van Rijswijk was van korte duur. In 1702 brak de Spaanse Successieoorlog (1702-1713) uit. De Republiek was financieel echter nog niet hersteld van de Negenjarige Oorlog. In tegenstelling tot deze oorlog, die voor een deel op zee plaatsvond, speelde de Spaanse Successieoorlog zich vooral af op het vasteland. Het gevolg was dat minder overheidsgeld naar de admiraliteiten ging, waardoor met name voor de Zeeuwse Admiraliteit de kaapvaart de belangrijkste bron van inkomsten werd.³¹¹

Ondanks het feit dat de aanvankelijk zelfstandig functionerende admiraliteiten door raadspensionaris Johan de Witt vanaf 1653 waren omgevormd tot een centraal aangestuurde organisatie die de beschikking had over een staande vloot, nam het nationale belang van de marine vanaf 1700 snel af.³¹² Daarnaast verplaatsten aan het begin van de achttiende eeuw de handelsactiviteiten zich steeds meer naar Amsterdam en voor een kleiner deel naar Rotterdam. Voor de Admiraliteit van Zeeland leidde dit, naast het wegvallen van de inkomsten uit de kaapvaart vanaf 1713, tot een grote afname van de inkomsten uit convoeien en licenten. De drie kleine admiraliteiten, die van Zeeland, Friesland en van het Noorderkwartier, bleven weliswaar tot het einde van de Republiek bestaan, maar door hun slechte financiële positie namen hun betekenis en belang sterk af. Jaap Bruijn verwoordt dit als volgt: “in een hoog tempo veranderden deze drie colleges in armlastige en lethargische instellingen, waar alleen nog maar sporadisch een schip werd gebouwd of uitgereed”.³¹³

Nadat de Fransen in december 1794 de Republiek binnen waren getrokken, vluchtte stadhouder Willem V op 18 januari 1795 naar Engeland en werd de Bataafse Republiek uitgeroepen. De Nederlanden werden vanaf dat moment een staat met een centraal bestuur. Voor de admiraliteiten had dit tot gevolg dat zij werden opgeheven en vervangen door een nationale marineorganisatie.³¹⁴

---

³¹⁰ Asaert et al. 1976, deel 3, p. 357; Bruijn 1998, p. 122.

³¹¹ Bruijn 1998, p. 125-126.

³¹² Ibid., p. 131.

³¹³ Ibid., p. 182.

³¹⁴ Roodhuyzen 2003, p. 50.

I.4. Besluit

De welvaart in Zeeland, met name in de steden op Walcheren, was van oudsher afhankelijk van de zeevaart. Nadat Brugge zijn functie als een van de belangrijkste handelscentra van Europa had verloren, nam vanaf het midden van de vijftiende eeuw het scheepvaartverkeer op de Schelde toe. Het aantal schepen met bestemming Antwerpen groeide en een groot deel van de Europese koopvaardij koos het gebied ten Oosten van Walcheren als ankerplaats. Vaak wordt aangenomen dat de Walcherse rede in de zestiende eeuw vooral fungeerde als voorhaven van Antwerpen. Dit is echter niet geheel juist. Het grootste deel van de schepen met bestemming Antwerpen voer namelijk direct door naar de Scheldestad. Schepen die op de Walcherse rede voor anker gingen hadden meestal Zeeland als bestemming. Zij voerden voornamelijk wijn en zout aan, waarvoor Middelburg stapelplaats was. Daarnaast vond in Zeeland de overslag plaats van goederen uit Zuid-Europa en uit het Oostzeegebied. Door deze activiteiten groeide met name Middelburg uit tot het centrum van de vaart op Engeland, Frankrijk en het Iberisch schiereiland.

Tot het midden van de zestiende eeuw speelde de Scheldedelta een belangrijke rol in de Europese graanhandel. Als gevolg van het invoeren van een vergunningstelsel (waarvan de Hollanders in tegenstelling tot de Zeeuwen waren vrijgesteld) verdween deze handel uit Zeeland. Voor de scheepvaart had dit tot gevolg dat Zeeuwse schippers in dienst traden van buitenlandse handelaren. Het graan werd nu in het Oostzeegebied geladen en direct naar de Zuid-Europese afzetgebieden vervoerd. Ontwikkelingen in de Nederlandse scheepsbouw zorgden ervoor dat schepen sneller werden. Door gebruik te maken van betere en snellere schepen en door een efficiënte organisatie, konden de vervoerskosten laag worden gehouden. Het gevolg was dat Hollandse en Zeeuwse kooplieden uitgroeiden tot de belangrijkste vervoerders van Europa.

Ondanks deze sterke positie waren de Nederlanders tot aan het einde van de zestiende eeuw voor peper en specerijen uit Azië afhankelijk van de Portugezen. Toen de Republiek als gevolg van de zogenaamde pepercontracten afhankelijk dreigden te worden van Zuid-Duitse en Italiaanse handelshuizen, besloot een aantal handelaren, in navolging van de Engelsen, hun eigen handel met de Oost op te zetten. In Zeeland en Holland ontstonden de zogenaamde compagnieën, die door de oprichters veelal uit eigen vermogen werden gefinancierd.

Als gevolg van het toenemende aanbod van peper en specerijen op de Europese markt, daalden de prijzen en namen de winstmarges sterk af. Dit had tot gevolg dat de concurrentie tussen de compagnieën sterk toenam. Om te kunnen blijven concurreren met Engeland, was

het noodzakelijk dat de Nederlandse compagnieën hun krachten bundelden. In 1602 werden de compagnieën daarom samengevoegd tot de *Vereenigde Oost-Indische Compagnie* (VOC). Steden die een voortrekkersrol hadden vervuld bij het opzetten van de handel met Azië, zoals Middelburg, kregen een zogenaamde kamer. De verdeling van de activiteiten kwam overeen met die van de in deze steden gevestigde voorcompagnieën. In tegenstelling tot de voorcompagnieën werd bij de VOC het door de investeerders ingebrachte kapitaal niet voor één reis, maar voor een lange periode ingelegd. Hierdoor was de compagnie verzekerd van kapitaal en waren bewindhebbers en investeerders niet persoonlijk aansprakelijk voor eventuele schulden. Winst werd uitgekeerd in de vorm van dividenden en een aandeel kon alleen te gelde worden gemaakt door het op de Beurs te verhandelen.

Het centrale bestuursorgaan van de VOC werd gevormd door zeventien bewindhebbers afkomstig van de verschillende kamers, de *Heren XVII*. Omdat naast Middelburg ook Vlissingen en Veere een belangrijke rol hadden gespeeld in de voorcompagnieën, waren van de twaalf Zeeuwse bewindhebbers er negen afkomstig uit Middelburg, twee uit Vlissingen en een uit Veere.

De VOC had de bevoegdheid om in Azië gouverneurs aan te stellen, eigen forten te bouwen en een leger te onderhouden. Gesteund door een permanent handelskapitaal in Azië groeide de intra-Aziatische handel waardoor de positie van de VOC in Azië verder werd versterkt. In 1652 werd een eigen verversingsstation op Kaap de Goede Hoop gesticht, waar schepen vers voedsel en water in konden slaan en zieke bemanningsleden konden worden opgenomen in het hospitaal. Voor de reis naar Azië gebruikte de VOC zogenaamde retour-schepen, ook Oost-Indische Compagnieschepen genaamd. Afhankelijk van de grootte van het schip en de beschikbaarheid van personeel, waren in totaal twee- tot driehonderd vijftig koppen aan boord. Mannen die als matroos of soldaat in dienst wilden treden bij de compagnie meldden zich bij een van de Oost-Indische Huizen, waar zij door de bewindhebbers werden gemonsterd. De werving van officieren, onderofficieren en specialisten zoals trompetters gebeurde op een andere wijze. Iemand die in aanmerking wilde komen voor een gekwalificeerde functie meldde zich bij de bewindhebbers met een beschrijving van ervaringen en doorlopen dienstverbanden, waarna de bewindhebbers op basis van de verstrekte informatie een keuze maakten uit de beschikbare kandidaten. Naarmate de vaart op de Oost toenam, nam de behoefte aan zeevarenden en soldaten zodanig toe, dat de Republiek hier niet meer in kon voorzien. Hierdoor was een steeds groter deel van de bemanning afkomstig uit het buitenland, vooral uit het Duitstalige gebied van Europa.

I. GEORGANISEERDE ZEEVAART IN ZEELAND

Aan het einde van de achttiende eeuw tekende de ondergang van de VOC zich af. Hiervoor zijn twee oorzaken aan te wijzen: als gevolg van de Vierde Engelse Oorlog kwam de handel op Azië praktisch stil te liggen; daarnaast was sprake van een mislukte reorganisatie van het in omvang toegenomen VOC-bedrijf in Azië. In 1795 werd de VOC genationaliseerd en vanaf 1796 vond de liquidatie plaats van de VOC-kamer Zeeland. Met het aflopen van het octrooi op 31 december 1799 werd de VOC formeel opgeheven.

In 1713 kwam er met de Vrede van Utrecht een einde aan de Spaanse Successieoorlog. Hierdoor brak een periode van vrede aan die leidde tot het einde van de commissievaart. Omdat het aantal kaperschepen dat vanuit Zeeland werd uitgereed groot was, had dit met name grote economische gevolgen voor Middelburg. Om de particuliere handel en zeevaart weer op gang te brengen en om te voorkomen dat de welvaart verder terugliep, richtte een groep Middelburgse kooplieden in 1720 de *Middelburgsche Commercie Compagnie* (MCC) op. Het benodigde kapitaal werd bijeengebracht door de zogenaamde participanten. Het bestuur van de MCC bestond aanvankelijk uit acht directeuren, later werd dit aantal teruggebracht tot zeven. Zij dienden verantwoording af te leggen aan de door de hoofdparticipanten (participanten die meer dan zesduizend gulden aan aandelen bezaten) aangevoerde commissarissen. Ook het stadsbestuur was nauw betrokken bij het bestuur van de Commercie Compagnie.

De MCC dreef handel op gebieden die niet door de octrooien van de VOC of de WIC waren afgesloten: de Spaanse koloniën rond de Caraïbische Zee, Suriname en havens in Zuid-Europa, Frankrijk en de Oostzee. Vanaf 1732, twee jaar nadat de WIC haar monopolie had verloren, nam de MCC ook deel aan de slavenhandel. In de loop van de achttiende eeuw groeide deze handel uit tot de belangrijkste bron van inkomsten van de MCC. In totaal ondernam de MCC 113 slavenreizen, de zogenaamde driehoeksreizen. Een dergelijk reis voerde van Nederland via West-Afrika naar West-Indië (Zuid-Amerika) en vervolgens weer terug naar Nederland. Naast deze slavenreizen vonden 89 reizen naar West-Indië plaats, veertig naar Guinee, één naar Java en beperkten 53 reizen zich tot het Europese handelsgebied. In 1807 werden de handelsactiviteiten van de Commercie Compagnie beëindigd en ging zij verder als scheepswerf. De MCC werd op 20 december 1889 opgeheven.

De Staatse oorlogsvloot was vanaf 1596 verdeeld over vijf admiraliteiten: Zeeland, de Maze (Rotterdam), Holland (Amsterdam), Noorderkwartier (Hoorn en Enkhuizen) en Friesland. De admiraliteiten waren generaliteitsinstellingen en vielen daardoor onder het gezag van de Staten-Generaal, die ook het algemene beleid bepaalden. De bevoegdheden en taken van de admiraliteiten werden in 1597 door de Staten-Generaal vastgelegd in de "Instructie voor de

Admiraliteiten”. Deze instructie was aanvankelijk voor een jaar bedoeld, maar werd tot 1795 steeds stilzwijgend verlengd. De taak van de Admiraliteit van Zeeland bestond uit het beveiligen van de kust, de havens en de binnenlandse wateren, het kruisen voor de Vlaamse kust, in de Noordzee en het Kanaal en het konvoieren van koopvaardij- en vissersschepen. Daarnaast waren de admiraliteiten belast met de rechtspraak over zeezaken, het heffen van de convoien en licentgelden en het toezicht op de kaapvaart. Van de opbrengsten uit de heffingen en uit de kaapvaart werd de bouw, het onderhoud, de uitrusting en bewapening van de oorlogsschepen bekostigd.

Het bestuur van iedere admiraliteit werd gevormd door de zogenaamde admiraliteitscolleges. Het college van Zeeland bestond uit de zeven Gecommitteerde Raden van het Gewest Zeeland aangevuld met drie bestuurders uit de andere gewesten. In zijn functie van admiraal-generaal was de stadhouder voorzitter van elk van de vijf colleges. In de praktijk werden deze taken echter gedelegeerd aan de luitenant-admiraal.

Na de Vrede van Münster werd een groot deel van de schepen verkocht of opgelegd waardoor de Republiek genoodzaakt was om bij het begin de Eerste Engelse Oorlog koopvaardijsschepen te huren en deze om te bouwen tot oorlogsschepen. Om herhaling te voorkomen, werd in 1654 besloten dat de Republiek de beschikking kreeg over een staande vloot, waarvan de schepen nationaal eigendom waren. Met deze vernieuwde vloot bleek de Republiek goed voorbereid te zijn op de Tweede en Derde Engelse Oorlog. Niet alleen veranderde rond het midden van de zeventiende eeuw de organisatie van de vloot, ook de gevechtstactiek werd aangepast. Tot aan het begin van de Engelse Oorlogen waren de Nederlanders vooral gericht op het zo snel mogelijk enteren van vijandelijke schepen, gevolgd door een gevecht van man tegen man. Om de Engelsen weerstand te kunnen bieden, gingen na de nederlaag bij de Slag bij Lowestoft ook de Nederlanders over op het liniegevecht.

Aan het begin van de achttiende eeuw concentreerden de Nederlandse handelsactiviteiten zich steeds meer in Amsterdam en voor een deel in Rotterdam. Ook nam na 1700 het nationale belang van de marine snel af. Voor de Admiraliteit van Zeeland had dit tot gevolg dat, na het wegvallen van de inkomsten uit de kaapvaart vanaf 1713, ook de inkomsten uit convoien en licenten aanzienlijk minder werden. Vanaf dat moment speelde de Admiraliteit van Zeeland dan ook geen rol van betekenis meer. Na het uitroepen van de Bataafse Republiek werden de admiraliteiten opgeheven en vervangen door een nationale marineorganisatie.

I. GEORGANISEERDE ZEEVAART IN ZEELAND

Nu een beeld is geschetst van de rol en de organisatie van de Zeeuwse Kamer van de VOC, de MCC en de Admiraliteit van Zeeland, zal worden ingegaan op de bijzondere beroepsgroep die verantwoordelijk was voor het spelen van signalen op een groot deel van de schepen van deze organisaties: de trompetters en de tamboers. De keuze voor de in de volgende hoofdstukken hierbij aangehouden volgorde van de Zeeuwse zeevaartorganisaties ligt in het feit dat de beide compagnieën (naast de kaapvaart) verantwoordelijk waren voor een groot deel van de welvaart in Zeeland in de zeventiende en achttiende eeuw.

II. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE VEREENIGDE OOST-INDISCHE COMPAGNIE, KAMER ZEELAND

Aan het einde van de zestiende eeuw vertrokken de eerste Nederlandse schepen naar Azië om specerijen te halen. Vanaf het begin waren op deze schepen trompetters en tamboers aange-
steld. Een van de eerste sloopstrompetters die vanuit Nederland naar Indië reisde, was
Eberhard Heinrich Bach uit Rohrborn.³¹⁵ Evert Heyndricks Bach uit *Roerort*, zoals hij in
Nederland werd genoemd en zijn vrouw Anna Jans uit Enkhuizen zouden volgens de Duitse
musicoloog Günther Kraft tussen 1594 en 1598 met het schip *Het Wapen van Enkhuizen* naar
Indië zijn gereisd en zich daar hebben gevestigd.³¹⁶ Volgens de gegevens van Dutch-Asiatic
Shipping zijn in de periode voor 1598 echter geen schepen met de naam *Wapen van Enk-*
huizen of *Enkhuizen* uit Nederland vertrokken.³¹⁷ Schepen met de naam *Enkhuizen* vertrok-
ken in 1601, 1602 en 1618. In 1602 zette een schip met de naam *Maagd van Enkhuizen* koers
naar Azië.³¹⁸ Indien we aannemen dat sloopstrompetter Bach en zijn vrouw met het schip
Enkhuizen naar Azië zijn geëmigreerd, zal dit dus op zijn vroegst in 1601 zijn geweest. Nadat
de familie Bach zich in Azië had gevestigd, was Evert Heyndriks tot zijn overlijden
werkzaam als trompetter op de intra-Aziatische vaart.

Bijzonder is dat de sloopstrompetter Bach zeer waarschijnlijk een verwant was van
de componist Johann Sebastian Bach.³¹⁹ Tegen deze achtergrond is de tekst van het *Hoch-*
zeits-quodlibet BWV 524, dat de laatste Bach rond 1707 componeerde, interessant.³²⁰ Daarin
wordt namelijk een reis per “Orlochschiif” naar Indië genoemd en wordt er verwezen naar de
plaats Texel (waar vandaan een groot deel van de schepen met bestemming Azië vertrok):

Was sind das für große Schlösser,
Die dort schwimmen auf der See
Und erscheinen immer größer,
Weil sie näher kommen her,

³¹⁵ Eberhard Heinrich Bach was een zoon van een zekere Heinrich Bach (niet de blinde in 1635 overleden Heinrich Bach) uit Wechmar. Wolff 1983, p. 23.

³¹⁶ Kraft 1969, p. 153.

³¹⁷ Het eerste schip met de naam *Het Wapen van Enkhuizen* vertrok in 1619, het tweede in 1623.

³¹⁸ Bruijn et al. 1979 II, p. 2-50.

³¹⁹ Kraft, 1969, p. 154.

³²⁰ Hoewel inmiddels vaststaat dat het Quodlibet door Bach rond 1707 is genoteerd, is niet met zekerheid te zeggen dat Bach ook de componist van dit werk is. Omdat een deel van het werk (inclusief voorblad) verloren is gegaan, is het niet duidelijk voor welke gelegenheid het werk is uitgevoerd (zie Schulze 1994, p. 173).

Ist es Freund oder Feind,
Oder wie ist es gemeint?

[..]

Wer in Indien schiffen will,
Find' bei mir der Schiffe viel,
Ich bin aber kein Schiffersflegel,
Brauche weder Mast noch Segel,
Wie man in dem Texel tut;

[..]

Wenn man statt des Orlochschiiffs den Backtrog will gebrauchen,
Ach, da wird man alsobald in das Wasser wie die Plumpecht tauchen.

[..]

Dat Bach mogelijk een ver en blijkbaar markant familiedid aanhaalde, is niet verwonderlijk daar bekend is dat hij zeer veel waarde hechtte aan de geschiedenis van zijn familie. Dit blijkt ondermeer ook uit de door zijn in 1735 geschreven genealogie van de familie Bach getiteld *Ursprung der musicalisch-Bachischen Familie*. Omdat hij zich in zijn *Ursprung* beperkt tot de muzikale lijn van de familie Bach, komt de ruim anderhalve eeuw eerder geboren scheepstrompetter Bach in dit overzicht niet voor. Eberhard Heinrich Bach overleed op 29 september 1623 in Batavia als “trompetter op het schip *Goede Fortuyn*”.³²¹

II.1. Uitgaande schepen met trompetters en tamboers

De VOC bood werk aan een groot aantal zeevarenden (waaronder scheepstompetters) en militairen (waaronder tamboers). Toch was niet op alle schepen die naar de Oost voeren een trompetter of tamboer aangesteld. Uit het *Reglement ter Vergaderinge van de Seventiene* uit 1692, waarin de gages van zeevarenden en militairen zijn vastgelegd, blijkt dat trompetters alleen werkzaam waren op retourschepen, fluiten en jachten. Op “scheepjes van 60 voeten en daar boven tot 100 voeten lang” maakten de trompetter geen deel uit van de bemanning.³²² Uit de *Instructie voor de Hoofd-Officieren ter Zee* van 16 november 1744 blijkt dat ook een halve

---

³²¹ Kraft, 1969, p. 153. Het betreft hier waarschijnlijk het tweede schip met de naam *Goede Fortuyn* dat in 1619 vertrok vanuit Nederland. Het schip kwam in 1620 aan in Indië en bleef daar. Dit schip is in de buurt van *Sucatarra* vergaan. De bemanning en de lading bleven hierbij gespaard. Zie Bruijn et al. 1979 II, p. 38-43.

³²² Godée-Molsbergen/Visscher 1913, p. 38.

eeuw later de aanwezigheid van een sloopstrompeter afhankelijk was van de grootte van een schip:

Alle schepen van 136, 145, 150 voeten, en daarboven, sullen varen met dubbele Officiers, in het Land: dat is, met een Bootsman, een Schieman, [...], verstaende dat dese alle te samen met de opper-Officiieren, Chirurgyns, Trompeter of andere Bedienden [...] in alles niet meer zullen moeten uytmaken dan het bovenbepaalde getal van 100, 90, of 80 koppen in 't Land, en op de thuy-reysen 10 koppen meer voor ieder Charter [...], dat dan alles op een thuyseyze 120, 110 en 100 koppen uytmaakt [...].³²³

Dat tamboers niet in bovenvermelde instructie worden genoemd, ligt aan het feit dat zij bij de VOC geen deel uitmaakten van de scheepsbemanning maar behoorden tot de op een schip aanwezige militaire compagnie. Ondanks dit verschil was ook niet op alle uitgaande schepen een tamboer aangesteld.

Om een beeld te kunnen schetsen van de trompetters en tamboers die in dienst zijn geweest bij de VOC-kamer Zeeland is aan de hand van de op de bewaard gebleven monsterrollen vermelde gegevens onderzoek gedaan naar beide beroepsgroepen.³²⁴ Hoewel de eerste Zeeuwse VOC-schepen werden uitgereed in 1602, zijn afgezien van vier monsterrollen uit de periode 1607-1617 waar trompetters op vermeld zijn, enkel gegevens bewaard gebleven uit de jaren 1671 tot 1794.³²⁵ In totaal is op de monsterrollen van Zeeuwse VOC-schepen tussen 1607 en 1617 vijf maal een trompeter vermeld. Op de rollen uit de periode van 1671 tot 1794 is 396 maal een trompeter en 604 maal een tamboer te vinden.³²⁶ Deze vermeldingen betreffen 346 verschillende trompetters en 590 verschillende tamboers (bijlage I en II). Wanneer we naar het jaar van aanmonstering kijken, valt op dat slechts op één van de 136 schepen die voor 1700 zijn uitgevaren een tamboer was aangesteld, terwijl er 45 met een

---

³²³ ZA 255 inv. 36. Met dergelijke aantallen bemanningsleden ligt het gebruik van een trompet voor het geven van signalen aan boord voor de hand.

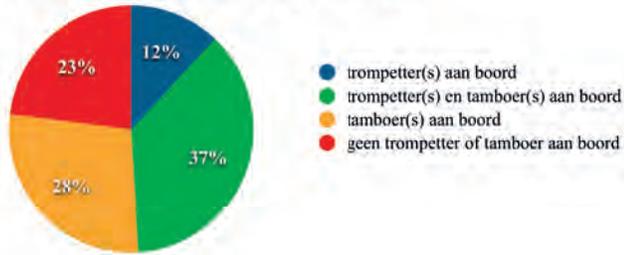
³²⁴ De monsterrol bevatte de gegevens van het VOC-personeel dat naar Azië reisde. In de rol zijn de volgende gegevens opgenomen: naam, plaats van herkomst, rang (zowel bij indiensttreding als later) en maandelijks gage, datum aanmonstering, kamer waarbij hij in dienst is getreden, naam schip waarmee hij in de Oost arriveerde. Daarnaast werden de gegevens van alle opvarenden van een uitgaand schip genoteerd in het scheepssoldijboek.

³²⁵ Het eerste schip dat door de VOC-kamer Zeeland werd uitgereed was de *Ter Goes*. Dit schip vertrok op 31 maart 1602 met bestemming Ceylon. Zie Bruijn et al. 1979 III, p. 14-15.

³²⁶ Op de vier bewaard gebleven monsterrollen van schepen die tussen 1607 en 1617 uit Zeeland vertrokken (*Middelburg, Walcheren, Veere en Dolfijn*) wordt vijfmaal een trompeter vermeld. NA VOC, inv. 7242, 7243, 7244, 7423.

trompetter aan boord zijn vertrokken.³²⁷ Naast de trompetters die werkzaam waren op de retourschepen was ook een klein aantal aangesteld op bedrijfsvaartuigen zoals op ‘‘t Groot Jagt’’ en op het ‘‘kleene transportjacht’’ van de VOC-werf in Middelburg.³²⁸

Trompetters en tamboers aan boord van VOC-schepen

Figuur II.1. Uitgaande schepen van de VOC-kamer Zeeland met trompetters en tamboers aan boord.

Tussen 1671 en 1794 werden door de VOC-kamer Zeeland in totaal 794 schepen uitgereed. Van deze schepen hadden 91 een trompetter, één twee trompetters, 191 een tamboer, 29 twee tamboers en drie schepen drie tamboers aan boord. Ook waren op 248 schepen een trompetter en een tamboer, op zes schepen twee trompetters en een tamboer, op 39 schepen een trompetter en twee tamboers en op twee schepen een trompetter en drie tamboers aangesteld.³²⁹ Slechts zeven maal begon een schip aan zijn reis met meer dan een trompetter. Drie trompetters op een uitgaand schip, zoals op het Amsterdamse VOC-schip *Batavia* dat op 29 oktober 1628 vanaf Texel vertrok en op 4 juni 1629 aan de Westkust van Australië verging, kwam bij de kamer van Zeeland niet voor.³³⁰ Op dertien procent van de uitgaande schepen had geen bespeler van een signaalinstrument aangemonsterd. In figuur II.1 is bovenstaande schematisch weergegeven.

Het deel van de uitgaande schepen met trompetters of tamboers varieerde in de loop van de tijd. Zoals uit figuur II.2 blijkt, groeide rond 1700 het aandeel schepen dat een bespeler van een signaalinstrument aan boord had.³³¹ In de acht decennia daarna bleef dit vrijwel con-

³²⁷ Het betrof het schip *Tidore* dat tijdens zijn reis naar de Oost, die plaatsvond tussen 1 december 1675 en 24 juni 1676, naast een trompetter ook een tamboer aan boord had. NA VOC, inv. 12228.

³²⁸ ZA 255, inv. 227: *Lijst van het werkvolk op de Werven en in de Baanen thans aanwezig* en ZA 255, inv. 233: *Rolle van Werkluijden en Siouwers op de Oostind. Compagnies Werf Ao. 1749*. NA VOC, inv. 11336.

³²⁹ Verreweg de meeste schepen met twee tamboers (21) of met twee tamboers en een trompetter (27) betrokken in de periode 1739-1752.

³³⁰ De drie trompetters die naast de ruim driehonderd bemanningsleden op de *Batavia* meevoeren waren hoofdtrompetter Claes Janszoon uit Dordrecht, oppertrompetter Jacob Groenewaldt en ondertrompetter Cornelis Pieterszoon ‘‘de Dikke’’. Gretler et al. 1991, p. 17.

³³¹ Dit in tegenstelling tot de Admiraliteit van Zeeland. Zoals later zal blijken nam daar het aantal trompetters na 1700 af. Na 1700 groeide het aantal VOC-schepen dat naar Azië vertrok (zie Bruijn 1979, I p. 63). Het lijkt

stant.³³² In de jaren 1720 nam, ten opzichte van het decennium daarvoor, het aantal uitgaande schepen toe. Het percentage schepen met een trompetter aan boord nam echter af. Deze afname kan te maken hebben met het beperkte aanbod van gekwalificeerde trompetters. Tevens kan de oprichting van de *Generale Keizerlijke en Koninklijke Indische Compagnie* (ook *Oostendse Compagnie* genoemd) in 1723 invloed hebben gehad op het aanbod.³³³ Ofschoon dit niet is onderzocht, heeft deze Zuid-Nederlandse compagnie ongetwijfeld ook werk geboden aan een aantal trompetters. Het feit dat het aantal trompetters bij de VOC-kamer van Zeeland in de jaren 1730 toenam, doet vermoeden dat er een verband is. De *Oostendse Compagnie* beëindigde namelijk in 1731 een groot deel van haar activiteiten. De oprichting van de *Middelburgsche Commercie Compagnie* in 1721 had geen invloed op het aantal trompetters bij de VOC. Tot 1737 had de MCC namelijk, zoals we later zullen zien, geen trompetters in dienst.

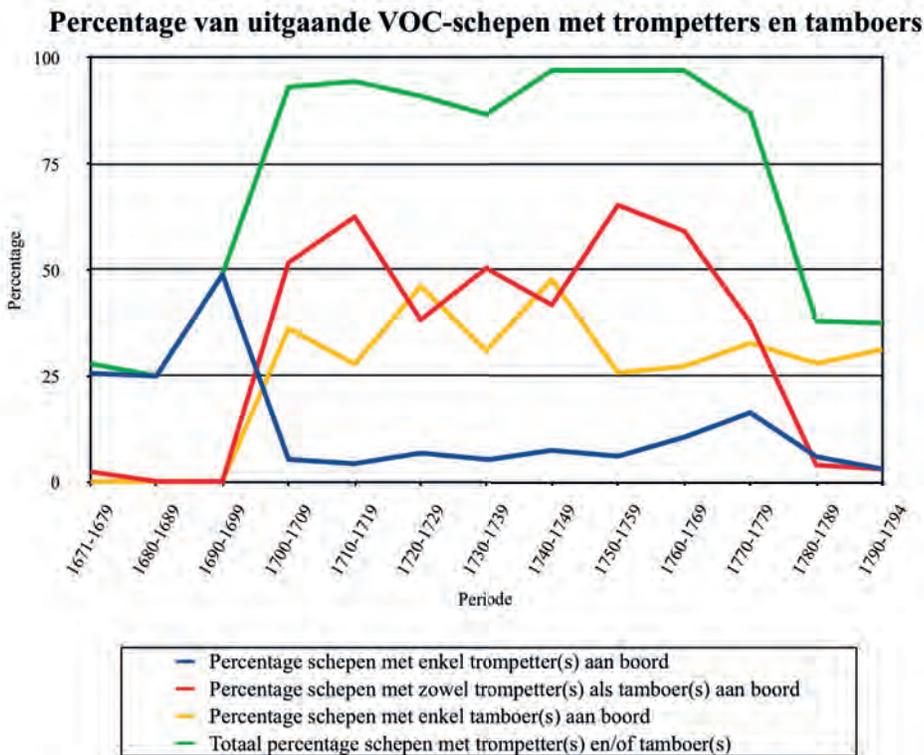
Een betrekking als scheepstrompetter was vaak niet de eerste keuze van een opgeleid trompetter. Meestal ging de voorkeur uit naar een aanstelling als militair trompetter omdat deze meer aanzien genoot door het uniform, een hoger salaris ontving en de beschikking had over een eigen paard. Omdat de vraag naar militair trompetters in tijden van vrede klein was, zochten veel trompetters toevlucht tot de scheepvaart om zo in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. Dit betekende tevens dat wanneer er een oorlog uitbrak het aantal beschikbare scheepstrompetters afnam, hetgeen bijvoorbeeld blijkt uit de zowel relatieve als absolute daling van het aantal trompetters bij de VOC tijdens de in de omringende landen gevoerde Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748).

---

opmerkelijk dat door de groei van het aantal schepen ook het deel van de VOC-schepen met trompetters en/of tamboers aan boord toenam. Een verklaring hiervoor is dat na 1700 meer schepen werden gebouwd met een groter tonnage en dus met meer bemanningsleden. Om goed met de grote groep bemanningsleden te kunnen communiceren, nam de behoefte aan bespelers van een signaalinstrument toe (zie Bruijn 1979, I p. 53). Daarnaast leidde de vrede die aan het begin van de achttiende eeuw in Europa heerste, voor de zeevaart tot een groter aanbod van (geschoolde) trompetters.

³³² Bij de VOC-kamer Zeeland was tussen 1700 en 1739 op 91 procent van de uitgaande schepen een of meer bemanningsleden aanwezig die signalen speelden. In de periode daarna (tussen 1740 en 1769) nam dit percentage zelfs toe tot 97 procent.

³³³ Delahaye et al. 2006, p. 55.

Figuur II.2. Percentages van uitgaande VOC-schepen met trompetters en/of tamboers per periode.

Ook bood het leger werk aan tamboers. Toch zien we in deze periode van oorlog geen afname bij deze groep. De omstandigheden voor een tamboer in het leger, als onderdeel van de infanterie, waren in tijden van oorlog in het algemeen niet beter dan die aan boord van een VOC-schip. Daarnaast was de gage van tamboer in het leger vrijwel gelijk aan die van een soldaat. Zowel in de periode 1720-1729 als in de periode 1740-1749 werd de relatieve afname van het aantal trompetters gecompenseerd door een toename van het aantal tamboers. Dit wijst erop dat de tamboer, bij het ontbreken van een trompetter, de taak van deze laatste overnam. Vanaf 1780 trad een sterke afname op van het deel van de schepen met trompetters en tamboers aan boord. Het aantal Nederlandse VOC-schepen dat in de jaren 1780 uitvoer, was groter dan in het voorgaande decennium. Het totaal aantal mannen dat voor de VOC naar de Oost vertrok, nam daarentegen vanaf 1780 af.³³⁴ Dit was een direct gevolg van het uitbreken van de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784). Door deze oorlog was het voor de VOC

³³⁴ Bruijn et al. 1979 I, p. 144, 170.

niet alleen lastig om voldoende matrozen en soldaten te monstereen, ook het aanbod van zowel trompetters als tamboers daalde sterk.³³⁵

II.2. De reis naar de Oost, het verblijf op de Kaap en in Azië

In dienst treden bij de VOC betekende dat men enkele jaren van huis was. Het dienstverband begon op het moment van aanmonsteren en werd beëindigd op het moment van repatriëren. Ook bestond de mogelijkheid om op de Kaap of in Azië als vrijburger uit dienst te treden. Bij de VOC was er een verschil in lengte van de arbeidsovereenkomst tussen zeevarenden en soldaten. Hierdoor tekende een trompetter, als zeevarende, in principe voor een periode van drie jaar bij de compagnie. Voor tamboers duurde het dienstverband, evenals dat van soldaten en administratief personeel (en vanaf 1658 ook zeelieden in de lagere rangen), vijf jaar.³³⁶ In deze perioden van respectievelijk drie en vijf jaar werd de tijd voor de heen en terugreis niet meegerekend.³³⁷ Zowel voor zeevarenden als voor soldaten en administratief personeel gold dat deze jaren in Azië dienden te worden doorgebracht.

De reis naar de Oost duurde meestal tussen zeven en tien maanden, waarbinnen vanaf het midden van de zeventiende eeuw de schepen een tussenstop maakten op de Kaap om vers voedsel in te slaan. Tijdens deze onderbreking, die gemiddeld 27 dagen duurde, verliet circa tien procent van de opvarenden (waaronder de zieken) het schip.³³⁸ Hun plaats werd voor een deel ingenomen door van ziekte herstelde en andere op de Kaap achtergebleven bemanningsleden. We zien dan ook dat in enkele gevallen een trompetter of tamboer op de Kaap aan boord van een Zeeuws VOC-schip kwam. Vaak waren dezen in dienst van een andere VOC-kamer. Zo zijn in de onderzochte periode twaalf trompetters in dienst van een andere kamer dan die van Zeeland op de Kaap overgestapt op een Zeeuws VOC-schip. Zes trompetters in Zeeuwse dienst wisselden, mogelijk na herstel van ziekte tijdens de heenreis, op de Kaap van schip. Van twee trompetters die op de Kaap aan boord kwamen is niet bekend van welke kamer zij afkomstig waren. In enkele gevallen werden trompetters die in het hospitaal waren opgenomen of op de reis naar de Kaap waren overleden, vervangen door tamboers.³³⁹ In totaal

³³⁵ Ibid., p. 152.

³³⁶ Ketting 2002, p. 15.

³³⁷ Gaastra 2002, p. 81; van Gelder 1997, p. 205; Van Velzen 2006, p. 26.

³³⁸ Bruijn et al. 1979 I, p. 69, 168.

³³⁹ Trompetter Joh. Willem van Bredestein uit Sint Maartensdijk van het schip *Huis te Boede* overleed op 19 januari 1768 in het hospitaal op de Kaap. In zijn plaats kwam tamboer Philip Hendrik Zardier uit *Rijnvelt*. NA VOC, inv. 13158.

zijn op de Kaap 26 tamboers aan boord gekomen van Zeeuwse VOC-schepen, 22 waren in dienst van een andere kamer. Sommigen stapten op de Kaap over op een schip dat terug naar de Republiek voer, anderen verlieten na hun schulden te hebben afgelost de VOC als vrijburger of om in dienst te treden bij een andere zeevaartorganisatie.³⁴⁰

Soms deed het zich voor dat oorlogsschepen bij het aandoen van een buitenlandse haven genoodzaakt waren hun bemanning aan te vullen.³⁴¹ Dit gebeurde bijvoorbeeld op 18 november 1783 op de Kaap toen scheepstropetter Paul Martinus Holm uit *Koningsbergen* en een vijftal matrozen op verzoek van de “commandant over het aanwesend ’s Lands esquader” door de VOC werden ontslagen om over te gaan in ’s lands dienst.³⁴² De zes mannen werden vervolgens aangesteld op ’s lands schip *Utrecht* met bestemming Batavia. Met dit schip werd een kostbare vracht naar Batavia gebracht:

[...] drie kisten met Contanten, dewelke met het Schip de Princes van Orange en een dito met bharen goud per de Vrouw Everhardina voorgem: hoofdplaatse [Batavia Staat] Zijn uijtgesonden per 'S Lands Schip Utrecht derwaards.

Voorwaarde voor het ontslag van onder andere trompetter Holm was dat eerst de schuld aan de compagnie werd vereffend:

[...] als nog weegens Transport gelden te quaad Zijnde, best geoordeelt, deselve ter nadere dispositie van haar Hoog Edelens de Heeren der hoge Indiase Regeering met 'S Lands Schip Utrecht naar Batavia te laten vertrecken mits de voorsz: door hun nog debiteerende Transport penn: alvorens in 'S Comp:s Cassa alhier Zullen weesen betaald.³⁴³

Holm bleef na zijn overstap nog vijf jaar in dienst bij de admiraliteit. Blijkbaar bezat hij uitstekende muzikale kwaliteiten, want vanaf 12 augustus 1787 was hij een van de “musicanten” op ’s lands fregat van oorlog *Tholen*.³⁴⁴

In enkele gevallen werd na aankomst op de Kaap de reis voor enige tijd onderbroken. Tamboer Jan Marchal uit Brussel verbleef er bijvoorbeeld bijna twee jaar. Nadat hij op 8 april

---

³⁴⁰ Bruijn et al. 1979 I, p. 168.

³⁴¹ Bruijn 1998, p. 168.

³⁴² Holm was op 8 juli 1783 met het schip *Vrouw Everhardina* uit Zeeland vertrokken. NA VOC, inv. 13242

³⁴³ *Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa, C. 165, 263-293.* Holm bleef in dienst bij de admiraliteit. Tussen 15 september 1787 en 31 maart 1788 was hij werkzaam als een van de “musicanten” van het “corps de marine” op ’s lands fregat van oorlog *Tholen*. ZA 508, inv. 8074, 8075.

³⁴⁴ ZA 508, inv. 8074, 8075.

1710 met het Zeeuwse schip *Westhoven* uit Zeeland was vertrokken, arriveerde hij op 6 november 1710 op de Kaap. Hij ging van boord en vertrok op 10 september 1712 met het schip *Raadhuis van Middelburg* naar Batavia.³⁴⁵ Ook de tamboers Bartolomeus Noel uit Vuuren en Jan Stader uit *Frijburgh* verbleven enige tijd op de Kaap. In 1741 vertrok Noel met het schip *Vlissingen* naar de Oost en ging op de Kaap van boord. Pas op 3 februari 1747 reisde hij met het schip *Gustaaf Willem* verder naar de Oost. Anderhalve maand na aankomst overleed hij.³⁴⁶ Stader arriveerde met het schip *Hof d'Uno* op 2 januari 1756 op de Kaap en zette zijn reis op 23 februari 1758 voort. Op 26 mei kwam hij aan in Batavia. Bijna anderhalf jaar later overleed ook hij in Azië.³⁴⁷ Een enkele keer werden op de Kaap zeelieden aangesteld die, om terug te kunnen keren naar Europa, “voor de kost scheepsdienst” moesten doen. Een voorbeeld hiervan was de trompetter van het Deense schip *Wendela* die samen met drie “gemeenen” was achtergebleven of achtergelaten. De vier mannen werden in januari 1737 over verschillende retourschepen verdeeld.³⁴⁸

Door de slechte omstandigheden aan boord van de overvolle retourschepen was het risico op het uitbreken van besmettelijke ziekten zoals vlektyfus groot. Soms gebeurde het dat, door tegenspoed onderweg, een reis maanden langer duurde dan normaal. Hierdoor kon een tekort aan voldoende vers voedsel optreden met als gevolg vitaminegebrek. Dit leidde op zijn beurt tot scheurbuik.³⁴⁹ In totaal overleed tussen 1670 en 1780 ruim twintig procent van de opvarenden tijdens de reis naar de Oost.³⁵⁰ Wanneer men de lange reis had overleefd, was het gevaar nog niet geweken. Na aankomst in de Oost werden zieke bemanningsleden opgenomen in Batavia Hospitaal. Omdat zowel in het hospitaal op de Kaap als in dat van Batavia nauwelijks medische zorg kon worden geboden, kwam het relatief vaak voor dat iemand snel na opname overleed.

³⁴⁵ Marchal arriveerde op 20 november in Batavia. Hij overleed in 1714 in Batavia Hospitaal. NA VOC, inv. 12736, 12746.

³⁴⁶ NA VOC, inv. 12989, 13018.

³⁴⁷ *Ibid.*, inv. 13082, 13091.

³⁴⁸ *Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa, C. 102, 73-0.*

³⁴⁹ Op 1 september 1781 vertrokken twee Zeeuwse retourschepen, de *Both* en de *Zeeuw* samen met zes andere Oost-Indiëvaarders van de rede van Texel. Als gevolg van de slag bij de Doggersbank een maand eerder, kon de marine de vloot echter geen konvooi bieden waardoor de schepen genoodzaakt waren om binnen enkele dagen weer terug te keren naar de rede. De schepen bleven hier vervolgens liggen om uiteindelijk pas op 6 juli 1782 onder marinekonvooi naar Indië te vertrekken. Ondanks de bijna tien maanden vertraging, was het voedsel gedurende de periode van wachten niet ververst. Hierdoor overleed tijdens de reis naar de Kaap meer dan de helft van de opvarenden van de vloot aan scheurbuik. Daarnaast moest een groot deel van de bemanningsleden worden opgenomen in het hospitaal op de Kaap. Hoewel de reis van Texel naar de Kaap slechts 22 weken had geduurd, waren van de 2201 opvarenden van de vloot er 1202 overleden en werden 915 opgenomen in het hospitaal op de Kaap. Zie: Gaastra 2006, p. 35-36.

³⁵⁰ Bruijn et al. 1979, I p. 163. Opvallend is dat bij de trompetters en tamboers dit percentage lager was: van de trompetters overleed zestien procent aan boord of op de Kaap, van de tamboers dertien procent.

Wanneer de dienstijd in Azië was volbracht kon aan de retourreis worden begonnen. Voorwaarde was echter dat men ten minste nog twaalf maanden salaris tegoed had of een overeenkomstig bedrag aan contanten bij de VOC inwisselde.³⁵¹ Pas wanneer hieraan was voldaan kon aan de terugreis worden begonnen. Dit gebeurde uiteraard meestal met een ander schip dan waarmee de heenreis was gemaakt. Vaak was dit schip van een andere kamer dan waarbij men in dienst was getreden. De afrekening vond vervolgens plaats bij de eigen VOC-kamer.³⁵²

Trompetters

Gezien de vaak barre omstandigheden op de schepen is het niet verwonderlijk dat ook een deel van de scheepstrompetters aan boord, op de Kaap of snel na aankomst in Azië overleed. Van de mannen die als trompetter hadden aangemonsterd op een retourschip van de VOC-kamer Zeeland zijn er 44 aan boord overleden, twaalf op de Kaap en 62 binnen twee jaar na aankomst in Indië (figuur II.3). Deze hoge sterfte was niet uitzonderlijk.³⁵³ Tussen 1650 en 1780 overleed gemiddeld ruim zeventien procent van de opvarenden tijdens de reis naar de Oost.³⁵⁴

Hoewel trompetters drie jaar in Azië dienden te blijven, was het grootste deel van de trompetters die tussen 1700 en 1794 zijn uitgevaren binnen drie jaar na vertrek weer terug in patria.³⁵⁵ Een verklaring hiervoor vinden we in een brief uit 1771 van de Duitse trompetter Johann Hinrich Behlers waarin hij onder andere de mogelijkheden beschreef die een trompetter na aankomst in Azië had:

Ein Trompeter braucht allda [in Batavia] nicht zu bleiben, sey dann daß es sein freyer Wille sei und der Gouverneu ihn gerne haben wollte. Alsdann verpflichtet er sich auf 1, 2 oder mehrere Jahre und kann man immer mit den Schiffen wieder zurück kommen.³⁵⁶

---

³⁵¹ van Dam 1693 Eerste boek deel I, p. 563.

³⁵² de Vos, p. 100.

³⁵³ Uit een onderzoek van Gaastra is gebleken dat tussen 1700 en 1794 bijvoorbeeld 43 van de 178 onderkooplieden die voor de VOC-kamer van Zeeland zijn uitgevaren binnen één of twee jaar na aankomst in Azië zijn overleden. Zie Gaastra 2006, p. 44.

³⁵⁴ Ontleend aan Bruijn et al. 1979 I, p. 163.

³⁵⁵ De gegevens over de retourreizen van voor 1700 ontbreken. Hierdoor is van 42 van de 46 trompetters die tussen 1671 en 1700 zijn uitgevaren niet bekend of zij zijn gerepatriëerd.

³⁵⁶ Göhler 2007, p. 19.

Overlijden van VOC-trompetters

Figuur II.3. Overlijden van trompetters van de VOC-kamer Zeeland (1671-1794).

Aan de hand van de beschikbare gegevens van de retourreizen vanaf 1700 is nagegaan hoe lang de verblijfsduur in Azië is geweest van de trompetters die uiteindelijk repatrieerden (tabel II.1).³⁵⁷ Hieruit blijkt dat een aantal trompetters langer dan drie jaar in de Oost verbleef. Twee trompetters keerden zelfs pas na respectievelijk 17 en 24 jaar na aankomst in Indië terug naar de Republiek. Trompetter Hermanus Claessen Lagaj uit Dordrecht arriveerde op 7 januari 1703 met het schip *Suikermolen* in Batavia en repatrieerde in 1727 met de *Steenhoven*.³⁵⁸ Hendrik Lagerjan uit *Alberstad* verbleef na zijn aankomst op 29 december 1728 zeventien jaar in Indië. Hij arriveerde in augustus 1746 in patria.³⁵⁹

Aantal jaren tussen aankomst in Indië en terugkeer in Nederland	1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12	17	24
Aantal trompetters	51	28	12	20	7	5	3	1	1	2	2	1	1

Tabel II.1. Repatriëring trompetters (1700 – 1794).

Het was niet ongebruikelijk dat VOC-dienaren die een aantal jaren in Azië bleven hun vrouw en kinderen lieten overkomen. Eerder hebben we gezien dat de trompetter Bach samen met zijn vrouw naar de Oost vertrok en daar een bestaan opbouwde. Of trompetter Johan Adam Nopack uit *Borghelt* zijn vrouw heeft laten overkomen of dat hij in Azië is getrouwd, is niet bekend. Wel weten we dat hij in 1784 samen met zijn vrouw Johanna Roep en hun kinderen, “alle drie beneeden de Ses Jaaren oud”, repatrieerde. Het meenemen van vrouw en kinderen

³⁵⁷ Voor de gegevens van de retourreizen is gebruik gemaakt van de digitaal toegankelijke database van VOC-opvarenden van het Nationaal Archief.

³⁵⁸ NA VOC, inv. 12695.

³⁵⁹ Ibid., inv. 12870.

gebeurde “onder betaeling der gewone Transport en kostpenn”.³⁶⁰ Omdat Nopack in 1772 naar de Oost was vertrokken, weten we zeker dat de kinderen van Nopack allen in Azië ter wereld zijn gekomen.³⁶¹

Niet iedereen keerde echter terug. Een klein deel bleef na beëindigen van zijn dienstverband in de Oost en bouwde daar een bestaan op als vrijburger. Voor een trompetter die in Azië vrijburger werd bestond de mogelijkheid zijn beroep verder uit te oefenen in dienst van hoogwaardigheidsbekleders of van lokale adel. Zo kreeg de Commandeur van de Molukken Van Voorst vanaf 1665 de beschikking over een eigen trompetter:

[...] wordende aen den commandeur, van Voorst, 125 guldens gepresenteert voor 6 jaren, item gouverneurs costgelt vergunt, met een lyfschut, trompetter en koek.³⁶²

Dit gebeurde naar aanleiding van een door de Commandeur ingediend verzoek om salarisverhoging:

Op het versoek van den commandeur, van Voorst, om verbeteringh van gagie, winnende althans 110 guldens, is goetgevonden zyn E. 125 guldens ter maent te presenteren onder een driejarig verband, mits dat hy in allen gevalle, 't sy dat hy, 't aanneemt of niet, dit jaer in Teniale sal moeten overblyven; item, dat het costgeld soo zal continueren, als hy het tot noch toe, op approbatie van haer Ed., genoten heeft.³⁶³

Ook de bovengenoemde trompetter Johann Hinrich Behlers trad na zijn aankomst als trompetter in dienst bij de gouverneur van Malakka Jan Crans in de hoop na twee jaar samen met hem terug te keren naar Holland.³⁶⁴ Daarnaast hadden inheemse vorsten evenals vorsten in Europa trompetters in dienst. Deze trompetters waren vaak Europeanen. Volgens Jan Huigen van Linschoten waren bijvoorbeeld de trompetters van de Portugese onderkoningen in Indië veelal van Duitse of Nederlandse komaf.³⁶⁵

Het grootste deel van de trompetters zei de VOC vaarwel na te zijn teruggekeerd in de Republiek. Een relatief klein aantal maakte meer dan één reis naar de Oost (figuur II.4). Dit blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat de 387 reizen naar Indië waarbij een trompetter bij vertrek

---

³⁶⁰ *Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa C.* 166, 272-279.

³⁶¹ NA VOC, inv. 6566.

³⁶² van der Chijs 1893, p. 20.

³⁶³ *Ibid.*, p. 2.

³⁶⁴ Göhler 2007, p. 25.

³⁶⁵ Moll 1825, p. 20.

aanwezig was, werden gemaakt door 346 verschillende trompetters. Van de trompetters die meer dan eenmaal vertrokken, voeren 29 mannen voor een tweede keer uit. Acht trompetters begonnen driemaal aan een reis en de trompetter Daniel Appeldoorn reisde zelfs vier keer naar de Oost. Appeldoorn is lang in dienst geweest bij de VOC-kamer Zeeland. Zo was hij in ieder geval al in 1749 trompetter op het “Groot Jagt” op de VOC-werf.³⁶⁶ Hij vertrok op 22 oktober 1753 als trompetter op het schip *Hercules* voor het eerst naar Batavia om vervolgens in 1756 te repatriëren.³⁶⁷ Een jaar later reisde hij naar Ceylon en arriveerde terug in Nederland in 1760.³⁶⁸ Het jaar daarna maakte hij wederom de oversteek om in 1763 terug te keren.³⁶⁹ Op 16 november 1765 vertrok hij voor de laatste keer. Ruim twee maanden na vertrek overleed hij aan boord van het schip *Nieuw Rhoon*.³⁷⁰

Figuur II.4. Aantal uitgaande reizen van de trompetters bij de VOC-kamer Zeeland.

De trompetters die driemaal uit zijn gevaren waren Jan Boeijnk (ook vermeld als Boije of Boijinck) uit Leeuwarden, de uit Bremen afkomstige Claas Brand, Michiel Oijmans (ook aangeduid als Haeijmans of Hoeijmans) uit Antwerpen, Carel Martijn Straatsenbag (of Stansenbag) uit 's Gravenhage, François Kamers (of Frans Kramers) uit Middelburg, Arij van der Ketel (ook aangeduid als Adriaan Ketel) uit Den Haag, Lodewijk Foelje (of Toelje) uit Antwerpen en Michiel Sinkel uit *Manheijm*. Boeijnk vertrok tussen 1719 en 1721 tweemaal naar Indië. Nadat hij in 1726 was gerepatriëerd, maakte hij in hetzelfde jaar (weer met schip *Hoogenes*) de oversteek. Hij arriveerde op 22 juli 1727 in Batavia. Tijdens de terugreis in

³⁶⁶ ZA 255, inv. 233.

³⁶⁷ NA VOC, inv. 13065.

³⁶⁸ Ibid., inv. 12088.

³⁶⁹ Ibid., inv. 13116.

³⁷⁰ Ibid., inv. 13146.

II. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE VOC, KAMER ZEELAND

1730 overleed hij aan boord van het schip *Pallas*.³⁷¹ Brand vertrok in 1721, 1724 en 1727 en keerde na een lang verblijf in Azië, in 1739 terug met het schip het *Wapen van Hoorn*.³⁷² Kamers maakte in een periode van vierenhalf jaar driemaal de reis naar Azië: op 26 december 1772 vertrok hij als trompetter aan boord van het schip *Oud Haarlem*. Aangekomen in Azië reisde hij binnen korte tijd huiswaarts.³⁷³ Nadat hij in 1774 in de Republiek was aangekomen, vertrok hij in november van hetzelfde jaar opnieuw naar Indië. Na zijn aankomst op 4 juli 1775 werd hij ook ditmaal vrijwel meteen op een schip met bestemming Republiek geplaatst, waarna hij in 1776 repatrieerde.³⁷⁴ Tot slot begon hij in datzelfde jaar aan zijn laatste reis naar Azië. Ditmaal keerde hij niet terug. Hij overleed twee maanden na aankomst (op 2 mei 1777) in Batavia Hospitaal.³⁷⁵ De trompetters Van der Ketel en Foelje overleden tijdens hun laatste reis naar Indië. Foelje overleed aan boord, Van der Ketel op Kaap de Goede Hoop. Michiel Sinkel werd vermist nadat zijn schip *Clarebeek* twee maanden na aankomst in Batavia in 1739 was vergaan.³⁷⁶

Reden einde dienstverband	Trompetters
overleden Azië	110
gerepatrieerd	91
overleden aan boord	44
laatste vermelding Azië	16
overleden Kaap	12
weggelopen Azië	1
vermist Azië	3
schip vergaan	11
vrijburger Azië	2
absent bij afvaart Nederland	2
weggelopen Kaap	1
vermist	3
arbeidsongeschikt Kaap	1
ontslagen Azië	1
van boord gehaald Azië	1
weggelopen	1
onbekend	46*
Totaal	346

Tabel II.2. Reden einde dienstverband (*: door het ontbreken van gegevens is van 42 trompetters die voor 1700 zijn uitgevaren niet bekend hoe het hen is vergaan).

³⁷¹ Ibid., inv. 12799, 12813, 12858.

³⁷² Ibid., inv. 12807, 12813, 12836, 12862, 6094

³⁷³ Ibid., inv. 13191.

³⁷⁴ Ibid., inv. 13206.

³⁷⁵ Ibid., inv. 13218.

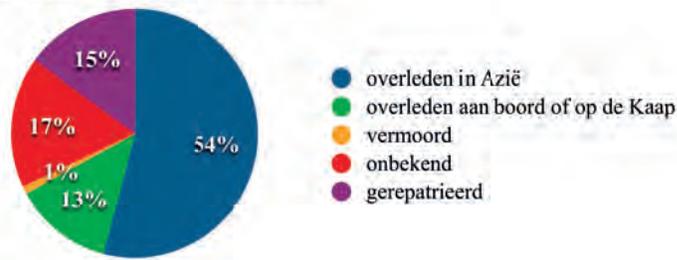
³⁷⁶ Ibid., inv. 12796, 12809, 12844, 13033, 13083, 13095.

Een groot deel van de trompetters overleed onderweg of in Azië. Bijna een kwart keerde behouden terug in patria. Ook is een aantal op de Kaap of na aankomst in de Oost gedeserteerd. Twee trompetters kwamen, nadat zij na monstering een voorschot op hun gage hadden ontvangen, niet opdagen bij vertrek. De wijze waarop het dienstverband van de trompetters in dienst van de VOC-kamer Zeeland werd beëindigd, is weergegeven in tabel II.2. Afgezien van een enkeling die bij een andere zeevaartorganisatie in dienst trad, is voor de meesten niet meer te achterhalen wat zij na hun tijd bij de VOC zijn gaan doen.

Tamboers

Het deel van de tamboers dat tijdens de reis naar de Oost overleed verschilde nauwelijks van dat bij de trompetters. Eenmaal aangekomen in Azië nam het overlijdensrisico voor tamboers echter aanzienlijk toe (figuur II.5).³⁷⁷ Zo overleed de helft van het aantal tamboers binnen twee jaar na aankomst in Azië. Dit had te maken met de lengte van het dienstverband en het soort werkzaamheden. In tegenstelling tot de trompetters, die na aankomst in het algemeen werkzaam bleven op schepen, gingen de tamboers met de militairen aan land om zich aan te sluiten bij het VOC-leger.

Overlijden van VOC-tamboers

Figuur II.5. Overlijden van tamboers van de VOC-kamer Zeeland.

Vanaf 1733 nam het risico op overlijden voor militairen (waaronder tamboers) toe als gevolg van het uitbreken van malaria in Batavia. Door deze epidemie nam voor militairen het gemiddelde bruto sterftecijfer in Azië toe van veertien procent per jaar tussen 1700 en 1730, tot

³⁷⁷ Bij de trompetters was dit ongeveer een derde.

II. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE VOC, KAMER ZEELAND

ruim 29 procent per jaar in de periode 1730-1745.³⁷⁸ De uitbraak van malaria leidde tot een verdubbeling van het risico op overlijden in Azië. Als we het overlijden van tamboers die in dienst van de VOC-kamer Zeeland naar de Oost zijn gereisd beschouwen, is te zien dat het percentage tamboers dat na 1733 in Azië het leven verloor groter was dan in de voorgaande jaren. In tabel II.3 is een vergelijking gemaakt tussen het aantal tamboers en trompetters dat in een bepaalde periode naar de Oost afvoer en het aantal dat in deze periode is overleden.

Datum vertrek	Aantal vertrokken tamboers	Aantal tamboers overleden in Azië	Percentage tamboers overleden in Azië	Aantal vertrokken trompetters	Aantal trompetters overleden in Azië	Percentage trompetters overleden in Azië
1700-1709	56	24	42,9	32	13	40,6
1710-1719	70	37	52,9	48	14	29,2
1720-1729	77	32	41,6	39	7	17,9
1730-1739	83	54	65,1	57	12	21,1
1740-1749	103	58	56,3	34	14	41,2
1750-1759	78	42	53,8	47	16	34,0
1760-1769	62	38	61,3	48	14	29,2
1770-1779	49	25	51,0	35	15	42,9
1780-1789	20	10	50,0	5	2	40,0
1790-1794	11	5	45,5	2	1	50,0

Tabel II.3. Overlijden tamboers en trompetters in Azië. In dit overzicht zijn ook de trompetters en tamboers opgenomen die bij een andere kamer werkzaam waren en op de Kaap aan boord kwamen.

Hieruit blijkt dat het deel van de tamboers dat vanaf de jaren 1730 in Azië overleed toenam. Ofschoon het percentage trompetters dat in Azië het leven liet ook enigszins steeg, is het aantal trompetters dat naar de Oost vertrok te klein om eenzelfde vergelijking te maken. Wanneer we echter de totale aantallen trompetters en tamboers die zijn vertrokken, vergelijken met de aantallen die in Azië zijn overleden blijkt dat in de periode 1730-1794 57 procent van de tamboers en 32 procent van de trompetters overleed en in de periode 1700-1729 respectievelijk 46 procent en 29 procent. Hieruit kan worden geconcludeerd dat het overlijdensrisico voor tamboers die na 1730 zijn vertrokken aanzienlijk groter was dan in de voorafgaande periode.

³⁷⁸ van der Brug 1994, p. 27.

II. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE VOC, KAMER ZEELAND

Ondanks het feit dat een groot deel van de tamboers binnen twee jaar na aankomst in Azië is overleden, kwamen enkele lange dienstverbanden van tamboers voor. Van negen tamboers is bekend dat zij meer dan twintig jaar in Azië dienst hebben gedaan.³⁷⁹ De twee die het langst in de Oost werkzaam zijn geweest waren Lodewijk Dotoua uit *Pees* en Lieve Wallerant uit *Matere*. Dotoua vertrok in 1764 uit Zeeland en werd in 1794 voor het laatst vermeld.³⁸⁰ Wallerant overleed in 1746, 41 jaar na aankomst in Indië.³⁸¹

Van de groep van bijna zeshonderd tamboers die in dienst van de VOC-kamer Zeeland naar de Oost zijn afgereisd, repatrieerden er slechts 89 (tabel II.4). Nog geen derde hiervan verbleef minder dan vijf jaar in Azië en een kwart keerde na een verblijf van ongeveer vijf jaar huiswaarts. Enkel en enkele keerden zelfs pas na tien of meer jaren terug in patria. Het langste dienstverband van tamboer die uiteindelijk repatrieerde, was dat van Abraham Klam uit Den Haag. Hij vertrok op 15 januari 1701 met het schip *Domburg* naar Batavia en keerde in 1724 terug met de *Spiering* van de kamer van Delft.³⁸²

Aantal jaren tussen aankomst in Indië en terugkeer in Nederland	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	15	16	20	22
Aantal tamboers	7	7	7	6	2	22	9	7	9	3	1	1	3	2	1	1	1

Tabel II.4. Repatriëring tamboers (1700 – 1794).

Slechts vijf tamboers begonnen vaker dan eenmaal aan de overtocht.³⁸³ Een van de tamboers die een tweede maal vertrok was de uit Bergen op Zoom afkomstige Pieter van Zuijlen. In 1750 reisde hij als tamboer met het schip *Lekkerland* naar Batavia en repatrieerde op 23 juni 1757. Vier maanden later, op 18 oktober 1757 vertrok hij opnieuw, ditmaal met het schip *Hercules*. Hij arriveerde op 26 mei 1758 in Batavia. Op 22 oktober 1763, vlak voordat zijn

³⁷⁹ Pieter Henke uit *Wetsler* werd na een verblijf van 22 jaar in Azië arbeidsongeschikt en verliet de VOC. Jan Frank uit *Bouschie* verliet na 23 jaar in Azië de VOC, Bernhard Frij uit Zürich na 24 jaar en Lodewijk Dotoua uit *Pees* na 30 jaar. Pieter Colijn uit *Langen* en Christiaan Baersdorff uit *Obermark* overleden beiden na een verblijf van 20 jaar in Azië, Sebastiaan Poulo Hippo (of Krispo) uit Wenen na 21 jaar, Anthonij Hennik uit Konigsbergen na 24 jaar en Lieve Wallerant uit *Matere* na 41 jaar.

³⁸⁰ NA VOC, inv. 13134.

³⁸¹ *Ibid.*, inv. 12706.

³⁸² *Ibid.*, inv. 12692.

³⁸³ De 519 uitgaande reizen waarbij een of meer tamboers meevoeren, werden gemaakt door 590 trossenmeesters.

II. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE VOC, KAMER ZEELAND

vijfjarige diensttijd in Azië was beëindigd, overleed Van Zuijlen in Batavia Hospitaal.³⁸⁴ Jan Hek (of Ek) uit Bergen op Zoom repatrieerde na ruim twaalf jaar in Azië dienst te hebben gedaan in 1737. Drie maanden later ondernam hij opnieuw de reis naar Indië. Hek overleed tijdens deze tweede reis aan boord van het schip *Nieuwvliet*.³⁸⁵ Ook Hendrick Simons uit Breda en Johan Hensing uit *Assersleben* overleden aan boord tijdens hun tweede reis in respectievelijk 1730 en 1740.³⁸⁶ Tamboer Jan Doij uit *Sinaij* maakte drie keer de overtocht. In 1709 reisde hij met het schip *Noordbeek* naar Indië. Nadat hij in 1715 was gerepatrieerd, vertrok hij in 1716 met het schip *Westhoven* opnieuw naar de Oost. In 1724 keerde hij met het schip *Castricum* terug in het vaderland. Dertien jaar later vertrok hij voor de laatste maal. Tijdens deze overtocht overleed hij aan boord van het schip *Wickenburg*.³⁸⁷

Reden einde dienstverband	Tamboers
overleden Azië	317
gerepatrieerd	89
overleden aan boord	66
laatste vermelding Azië	37
overleden Kaap	12
weggelopen Azië	20
vermist Azië	16
schip vergaan	3
vrijburger Azië	5
absent bij afvaart Nederland	3
weggelopen Kaap	4
vermoord Azië	3
gestraft Azië	2
laatste vermelding Kaap	1
overgeplaatst Kaap	1
vermist Kaap	1
arbeidsongeschikt Azië	1
weggelopen Engeland	1
andere Kamer	6
onbekend	2*
Totaal	590

Tabel II.5. Reden einde dienstverband (*: door het ontbreken van gegevens is van de ene tamboer die voor 1700 is uitgevaren niet bekend hoe het hem is vergaan).

³⁸⁴ NA VOC, inv. 13045, 13091.

³⁸⁵ Ibid., inv. 12836, 12955.

³⁸⁶ Ibid., inv. 12862, 12879, 12902, 12976.

³⁸⁷ Ibid., inv. 12727, 12768, 12956.

Evenals bij de trompetters is ook een aantal tamboers gedeserteerd: twintig in Azië, vier op de Kaap en één tijdens een tussenstop in Engeland. Daarnaast zijn zestien tamboers vermist in Azië, één op de Kaap en waren drie afwezig bij vertrek uit Nederland (tabel II.5). Een van de tamboers die mogelijk met een Zeeuws VOC-schip naar de Kaap is gereisd en daar op 1 november 1672 deserteerde was Arent Roelofsen uit Breda.³⁸⁸ Nadat hij van zijn post was weggelopen, maakte Roelofsen zich schuldig aan roof en geweld zoals uit onderstaande resolutie blijkt:

In deliberatie geleijt sijnde, hoedat seeker tamboer genaamt Arent Roelofsen van Breda, zedert den 1. Deser lopende maant, buiten eenige bekende redenen van sijn bescheijden poste g'absenteert en sigh fugitijff heft gestelt, gelijk hem voor als noch sodanigh ten platten lande is onthoudende, sonder tot heden, wat middelen ook daartoe sijn aangewent, achterhaelt te cunne werden, naer alle apparentie tot geen ander intentie, als t'sijner tijt d' occasie daartoe siende, om sijn verdiende straffe 't ontgaen, met het een off 't ander schip verder t'ontvluchten, doch middelerwijle sich genoegsaam tot roven gestelt hebbende en geweld exerceerende, waerover ons al verscheijde doleantien sijn te voren gecomen, Soo is goet gevonden en verstaan, so ten opsicht van dese jegenwoordige troubeleusen oorlogstijt, als tot voorcominge van meerder onheijlen, dewelke dien fugitijff bij gevolgh met hulp van diergelijke quaatwillige soude connen comen aan te rechten, bij biljetten allomme t' affigeren, den voors. Arent Roeloffz vogelvrij te verclaeren, en daerenboven tot een premie te beloven, een somma van 25 Rdrs. voor diegene, die denselven, 't sij levendigh of doot, in handen van de justitie comt te leveren.³⁸⁹

De vogelvrij verklaarde Roelofsen werd op 24 november gearresteerd, op 6 december ter dood veroordeeld en de volgende dag opgehangen.³⁹⁰ Verder is van geen enkele tamboer die in dienst is geweest bij de VOC-kamer Zeeland bekend hoe zijn loopbaan verder is verlopen.

³⁸⁸ De naam Arent Roelofsen komt niet voor op de monsterrollen uit 1671 en 1672. Omdat er geen monsterrollen bewaard zijn gebleven van de periode voor 1671, bestaat het vermoeden (gezien zijn plaats van herkomst) dat hij voor 1671 met een Zeeuws VOC-schip naar de Kaap is gereisd.

³⁸⁹ *Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa, C. 49, 82-90.*

³⁹⁰ *Ibid.*, 82-90.

II.3. Werkzaamheden en taken

Uiteraard waren de taken van trompetters en tamboers op VOC-schepen in grote lijnen gelijk aan de eerder beschreven taken van scheepstrompetters en tamboers in het algemeen. Deze bestonden uit het spelen van signalen ter coördinatie van handelingen en uit het spelen bij ceremonies. Uit artikel X van de *Seyn-brief* uit 1785 blijkt dat bij de VOC de trompetter en tamboer geen taak hadden bij het ontbreken van visueel contact tussen de schepen van een konvooi of vloot. In dit artikel wordt namelijk vermeld dat het contact tussen schepen in geval van mist diende te gebeuren door musketschoten.³⁹¹ Het ligt echter voor de hand dat ook trompetters en tamboers zich hierbij lieten horen. Mogelijk werd enkel het gebruik van musketschoten vastgelegd omdat niet op alle VOC-schepen een trompetter of tamboer aanwezig was. Na aankomst in Azië verliet de tamboer het schip om zich samen met de soldaten aan te sluiten bij het VOC-leger. Ofschoon de meeste trompetters na aankomst werden overgeplaatst op een ander schip kozen sommigen voor een betrekking aan de wal. Er kan dus onderscheid worden gemaakt tussen taken aan boord en taken aan de wal. Op beide categorieën zal hieronder worden ingegaan.

Werkzaamheden en taken aan boord

Hoewel trompetters en tamboers geen omschreven taak hadden in geval van mist, is in verschillende artikelbrieven vastgelegd dat zij zich dienden te laten horen in geval van nood:

Zo wanneer in tyd van nood de Trompet word gesteken, of den Trommel geslagen, zal een iegelyk, met alle dilligentie voortkomen op lijfstraffen, om zig terstond onder zyn quartier in defensie te stellen, en alzo met goede ordre den Vyand te resisteren, onder expresse belofte, dat de gequetste met goede middelen van Chirurghyns zullen gequireert worden na behooren.³⁹²

Verder vermeldt het reisverslag van scheepschirurgijn Nicolaus de Graaff (1619-1688) welke overige taken zij op een Oost-Indiëvaarder hadden:

---

³⁹¹ *Seyn-brief Na welke allen schepen, in dienst van de Vereenigde Oost-Indische Compagnie...* (Middelburg 1785).

³⁹² *Artikel XLI uit: Artikel-brief van de geocroyëerde Nederlandsche Oost-Indische Compagnie* (Middelburg 4 september 1742); ook te vinden in *Artikelbrieven 1634 – art. XL; 1658 – art. XXXIX; 1672 – art. XXXIX.*

II. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE VOC, KAMER ZEELAND

De Tamboers en Trompetters zijn verpligt 's morgens en 's avonds de Wagt te blasen, en op de trommel te slaan; gelijk sy ook gehouden zijn te doen wanneer het Kajuyts volk aan tafel is. Desgelijks zijn sy ook gehouden te blasen, so wanneer eenig vaartuyg van boord vaart, of aan land, of van andere Schepen aan boord komt.³⁹³

Uit beide citaten blijkt dat de werkzaamheden van trompetters en tamboers bij de VOC in grote lijnen gelijk waren. De aanwezigheid van een of twee trompetters naast tamboers op meer dan een derde van alle uitgaande schepen maakt duidelijk dat er ook een verschil was. Wanneer zij beiden aan boord aanwezig waren, speelden zij bij ceremonies op en rond het schip. Zo was het bijvoorbeeld gebruikelijk dat tijdens de vertrek- en aankomstceremonie van schepen trompetters en tamboers speelden en saluutschoten klonken.³⁹⁴ Over de aanwezigheid van trompetters naast de tamboers op VOC-schepen en de specifieke taak van de trompetter schreef Peter Kolbe in 1727 het volgende:

Behalven een tamboer, hebben de Oost-indische schepen (van de Oorlog-schepen spreek ik hier niet) ook doorgaans een eigen trompetter, die gemeenlyk des morgens en 's avonds blaast, en het aanbreken van den dag bekend maakt door eenig morgenlied, en den avond door het blazen van 't een oft ander avond-lied. Wanneer het eetens tyd is laat hy zich weder horen, en voor het overige zoo dikwyls als het den Kapitein behaagt, of wanneer 'er eenig vreemd chaloup met Officiers aankomt, of aan boord getrakteerd worden.³⁹⁵

Evenals een trompetter bij het leger kon een sloopstrompetter ook als boodschapper van de commandant optreden, zoals blijkt uit onderstaand verslag.

Den 31sten van Wintermaand [1618] met den dageraad, vertrok den Opperlandvoogd met zeven Scheepen van de Jakatrasche Ree, als de Oude Zon, 't Wapen van Amsteldam, Delft, de Gouden Leeuw, de Engel, de Valk en de Jager, stellende zyn koers noordwaard aan, naar de Engelsche Vloot; die met ons genoomen Schip de zwarte Leeuw, nu elf Scheepen sterk zynde, s'namiddags met den zeewind, het meede op d'onzen aanzettede en omtrent een kanonschoot van onze Vloot, boven den wind het anker wierp; wanneer aanstonds een trompetter die de Nederduitschen taal sprak, met een Sloep in onze Vloot kwam en uit naam van den Engelschen Zeevoogd onze Vloot kwam opeischen, met belovten: zoo men zig goedwillig overgav, dat dan al de agterstallige maandgelden, zoo van officieren als gemeenen zouden worden betaald, zonder dat zy als krygsgevangenen zouden worden aangemerkt, maar hunne

---

³⁹³ de Graaff 1930, p. 55.

³⁹⁴ Ketting 2002, p. 69; Woodfield 1995, p. 60.

³⁹⁵ Kolbe 1727, p. 13.

II. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE VOC, KAMER ZEELAND

volkomen vryheid behouden en in allen deelen wel behandelt zoude worden, maar dat by weigering, hy d'onzen met geweld tot de overgaav zou dwingen, zonder dan eenige van de gezeide voorrechten te genieten; waarop de Heer *Koen* liet antwoorden: dat zoo men ons Schip de zwarte Leeuw niet aanstonds terug gav, hy genoodzaakt zou worden zyn schaade te verhaalen en geweld met geweld te keeren. Met welke boodschap, deeze afgezonden (onder 't uitbraaken van een meenigte scheldwoorden) weer naar zyn Zeevoogd keerde.³⁹⁶

Een specifieke taak van de tamboer was het slaan van het avondsignaal, de zogenaamde taptoe, zoals blijkt uit het volgende artikel uit de *Instructie voor de Hoofd-Officieren ter Zee* uit 1744:

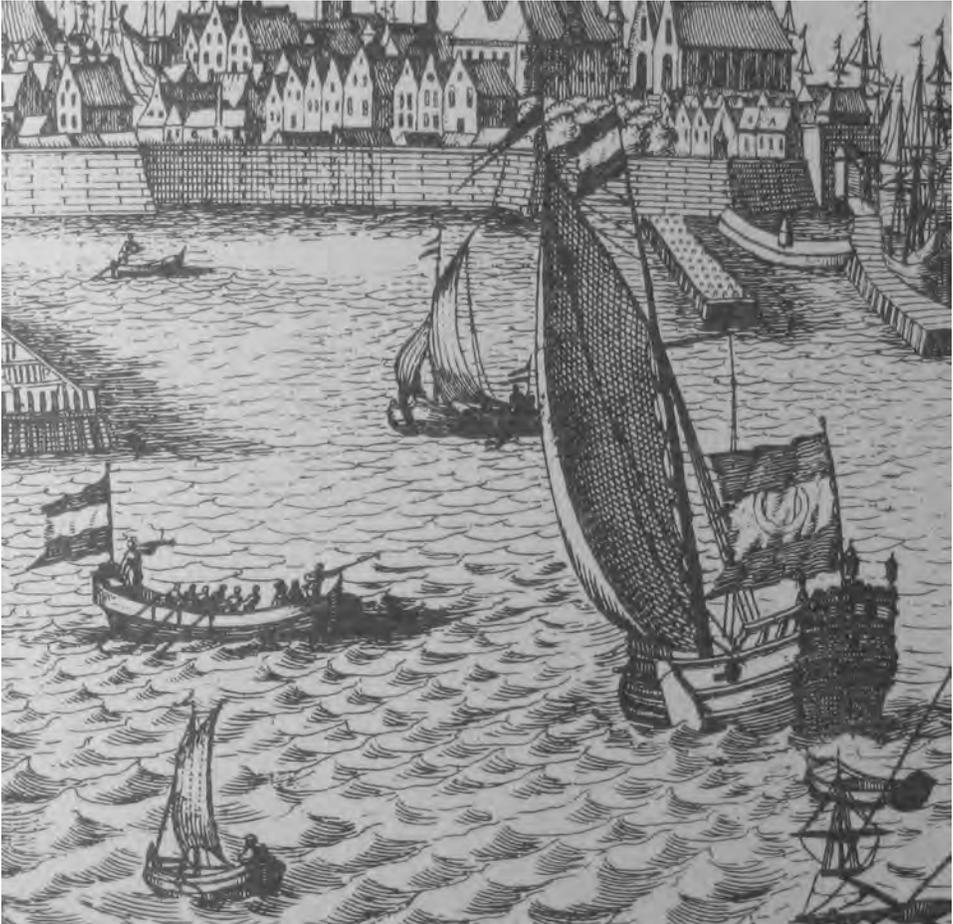
Alle avonden precies ten agt uren, zal den Commandeur van de Rhede op wagt afschieten; na dat vyf minuten bevorens de Taptoe op zyn Schip geslagen heeft, en zodra de schoot gedaan word, zullen alle de Trommels op de andere Schepen de Taptoe slaan, twee minuten lang, en dan te gelyk ophouden, en de wagt opgeset worden, desgelyks zal de Commandeur van de Rhede des morgens als het begint te ligten reveille slaan, even voor de reveille van 't Casteel, of de Hoofd-wagt, waar na sig de andere Posten aan Land komen te rigten [...].³⁹⁷

Er kan worden geconcludeerd dat trompetters en tamboers op VOC-schepen voor een deel dezelfde functie hadden. Deze bestond uit het spelen van signalen voor de coördinatie van de handelingen aan boord, het aan- en afkondigen van de wacht, het oproepen tot het avondgebed en het slaan van alarm in geval van nood. Ook kan worden aangenomen dat het geluid van trommels en trompetten (naast schoten) werd gebruikt om contact te houden met andere schepen van de vloot in geval van mist. De tamboer zorgde daarnaast voor het slaan van de taptoe terwijl trompetsignalen klonken wanneer men in contact wilde komen met andere schepen. Ceremonies aan boord zoals bezoek van hoogwaardigheidsbekleders werden opgeluisterd met trompetgeschal en tromgeroffel.

---

³⁹⁶ *Historiesch Verhaal* 1772, p. 149.

³⁹⁷ *Instructie voor de Hoofd-Officieren ter Zee* van 16 november 1744, p. 20.

Plaat II.1. Trompetter, staande bij de vlag, op een sloep voor Vlissingen. Smallegange 1696, p. 564.

Werkzaamheden en taken aan de wal

Zoals uit het voorbeeld van de eerder genoemde trompetter Behlers, die in dienst trad bij de gouverneur van Malakka, blijkt dat ook trompetters en tamboers werkzaam waren aan de wal, zowel op de Kaap als in Azië. In 1687 besloot de VOC dat de *Burgerraad* op de Kaap de beschikking kreeg over een drietal tamboers.³⁹⁸ Deze uit vrijburgers bestaande raad kreeg het recht om, wanneer zij wacht hielden buiten het Fort, “haar trommel te mogen gebruiken en

---

³⁹⁸ *Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa, C. 19, 37-40.*

roeren”.³⁹⁹ Zoals blijkt uit de in de *Resolutiën van de Politieke Raad* van 6 september 1768 vastgelegde *Instructie ofte Reglement, voor den Burger krijgs Raad* werd de *Krijgsraad* later uitgebreid tot zes compagnieën, waarvan twee compagnieën cavalerie. Hierdoor kwamen ook trompetters in dienst:

Yder Comp:n heeft zijn eijgen opper- en onder-officieren, te weeten onder de Cavallerije, een Ritmeester, een Lieutenant, en een Cornet, vier wagtmeesters, en vier Corporaals, en daar beneevens nog, een Standaar Jonker, eijgen monsterschrijven en twee Trompetters; onder de Infanterije een Capitain, een Lieutenant en een vaandrig, vier Sergeants en vier Corporaals, en daar beneevens nog Een vaanjonker, eijgen monsterschrijver, twee pijpers en twee Tromelslagers; gelijk ook nog daar bij twee adjudanten behooren, waar van den eenen bij de Cavallerije en den anderen bij de Infanterije dienst doet.

Alle deese Comp:en hebben ook ijder haar eijgen Standaarts en vaandels, beneevens Spontons, Hellebaarden, Trompetten, fluyten en Trommels, dewelke bij een ijder Comp:n behooren en uijt de krijgs Cassa betaald werden.⁴⁰⁰

Ook Stellenbosch op de West-Kaap had een eigen *Krijgsraad*. Deze bestond in 1790 uit vijf compagnieën cavalerie, die elk vier trompetters telden. Evenals op de Kaap dienden de instrumenten uit de “Kreygs Kassa” te worden betaald.⁴⁰¹ Daarnaast had de Gouverneur op de Kaap trompetters in dienst. Hun taak bestond ondermeer uit het opluisteren van ceremonies:

Terwijl door de Trompetters van den Edelen Heere Gouverneur, die zig onder deselve Casteels vlagge hadden vervoegd, het vreugdig Air, van Wilhelmus van Nassauwen, Lustig wierd opgeblaasen.⁴⁰²

Zoals gebruikelijk in Europa klonken hierbij ook pauken:

Terwijl de Trompetters en Paukers, zig bij Continuatie lustig lieten hooren, en de militie in ordre aftreckende voor bij het balcon van des Edelen Heer gouverneurs wooning defileerde.⁴⁰³

---

³⁹⁹ Ibid., C. 19, 37-40.

⁴⁰⁰ Ibid., C. 146, 32-41.

⁴⁰¹ Ibid., C. 187, 216-283.

⁴⁰² Ibid., C. 146, 32-41.

⁴⁰³ Ibid., C. 146, 169-240. De paukenisten werden waarschijnlijk “geleend” van een cavalerieregiment.

Als gevolg van de economische malaise, was de Republiek aan het einde van de achttiende eeuw genoodzaakt haar uitgaven terug te dringen.⁴⁰⁴ Dit betekende dat ook in de overzeese gebieden bezuinigd werd. De “afschaffing van onnodige tractementen en bedieningen en inkrumping”, hadden ook gevolgen voor de twee trompetters die werkzaam waren op de Kaap. Op 25 oktober 1792 werd namelijk besloten:

Dat de Twee Trompetters dadelyk zullen worden afgeschaft, met toelage aan den oudsten August Hendrik Heijne van de bepaalde rust Gagie a 12:– en in corporatie van den anderen Jan Hendrik Prangart in 't Nationaal Bataillon; zullende deeze egter blyven behouden het excedent 't welk hy, thans geniet boven d' ordinaire gagie by forme van douceur.⁴⁰⁵

Opvallend is dat de beide trompetters er, in financiële zin, niet op achteruit gingen. De blijkbaar op leeftijd zijnde Heijne kreeg een pensioen toegekend en Prangart kwam in dienst van het “Nationaal Bataillon”, waarbij hij boven op zijn normale gage een extra douceur ontving. In dezelfde resolutie was vastgelegd dat “'t vertrek, waarin de Trompetters hebben gelogeert” zou worden gebruikt om uitbetalingen te doen.⁴⁰⁶ Omdat zowel Heijne als Prangart niet terug zijn te vinden als zeevarende, kan worden aangenomen dat zij afkomstig waren van de Kaap.

In tegenstelling tot de taken van de scheepstrompetters en de tamboers aan boord van schepen, die niet uitvoerig zijn vastgelegd, is een deel van de taken van de militaire tamboers in dienst van de VOC op de Kaap in 1714 beschreven in de *Resolutiën van de Raad van Politie*:

Alle dagen, behalven des Sondags of Kerkdagen, 's namiddags, 1/4 voor een uur, zullen sijn alle de tambours van 't guarnisoen vervoegen aan de hoofdwagt en soo dra het een uur sal slaen, zullen zij de prince vergaderingh slaen, doende 3 touren om het pleijn, 't welk is voor het huijs van den Edle. Heer Gouverneur, met de laeste tour marcherende, tot door de poort van de middelmuur [...].

Zoo haest het 2 uuren slaet, sal den officier het volk het geweer op de schouder doen leggen,

---

⁴⁰⁴ Deze economische malaise was het gevolg van het uitbreken van de Vierde Engelse oorlog (1780-1784) en de Franse Revolutie met als gevolg het uitbreken de Eerste Coalitieoorlog (1792-1797).

⁴⁰⁵ *Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa, C. 208, 160-276.*

⁴⁰⁶ *Ibid.*, C. 208, 160-276.

II. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE VOC, KAMER ZEELAND

de marsch doen slaen en afmarscheeren [...].

Den officier die op de wagt is, zal zoo haest hij de parade ziet aankomen om hem af te lossen, zijn volk in twee gelederen agter den anderen rangeeren, beginnende met de linckervleugel van zijn corps de garde en met de regtervleugel na de kant van het gouverneurshuijs, sig selfs midden voor zijn volk settende, de sergeanten op de vleugels en de tambours agter hem.

Zoo dra als alle de posten zullen wesen afgedefileert, zal de trom aan beijde de kanten ophouden, en den officier van de opkomende wagt zal zijn volk, [...]het geweer doen presentereen, [...]. Insgelijks sal een van zijn sergeanten, [...], de ordres overnemen, die ook voor de nettigheijt en defecten van de wagt sal moeten instaan, als ook de tamboers voor die van den officier, zullen zij zigh ook bij den afgaende tamboer moeten informeren wat haer gedurende de wagt zal te doen staen.

De schildwagten en de post buijten aan de hoek van de punt Buuren ingekomen en bij de afgaende wagt getrocken ende gerangeert zijnde, zal den officier het snaphaen verkeert op schouder doen leggen, de piek hoog dragende, gevolgt van sijn tamboers, slaende de trom, het volk vier diep doen aftrekken en marcheeren ter plaetse [...].

Des avonds 1/2 uur voor het sluijten van de poort, zal een tamboer van de hoofdwagt boven de poort het appel slaen, tot waerschouwinge van de geene die nog buijten zijn, en als de sleutels aankomen, de poorten gesloten worden, doende ter selver tijt de marsch slaen, en de nagtposten besetten.

De retraitte of taptoe zal geslagen worden des avonds ten tien uren door tamboers van 't guarnisoen, driemaal rondom het plain dat voor de hoofdwagt is, zullende met laeste tour voor de hoofdwagt gekomen zijnde, een tamboer van haer al slaende door de poort van de middelmuur tot bij het doncker gat gaen en daer ophouden, gelijk ook de andere zullen ophouden, als zij voor de laeste keer voor de hoofdwagt zullen zijn gekomen. De tambours zullen sig 's avonds ¼ voor 10 uren tot het slaan van de taptoe laten vinden aan de hooftwagt.

Wanneer den Edl. Heer Gouveneur het guarnisoen sal willen in het geweer hebben, sal men het volk ses diep setten en in drie divisien verdeelen, rangeerende de officieren voor de divisien, de vaendels voor de middelste, de tamboers agter de officiers en voor de soldaten, [...], de tamboers de trom slaende na en de diviesie volgende, marcheert men na het bataillon, [...], waer na de diviesie het geweer presenteert, de trommen ophouden en het gantsche bataillon het snaphaen op schouder legt, wordende de vaendels ook op gelijke wijze weder

thuijs gebragt.

Wanneer men afmarcheerd, zal den captn. voor den officier (van de vleugel van de welke men afmarcheerd) marcheeren, volgende zoo vervolgens, diviesie na diviesie, sluitende een officier na de laeste diviesie het corps, de tamboers marcheeren tusschen het derde en vierde gelith, de march slaende [...].⁴⁰⁷

Uit deze resolutie blijkt dat de tamboers vooral een ceremoniële taak hadden bij het wisselen van de wacht en bij het inspecteren van de troepen door de gouverneur.

II.4. Rang en gage

Rang

De trompetter en tamboer aan boord van een VOC-schip waren niet gelijk in rang. Dit had met name te maken met het verschil in opleiding. Zoals in de Inleiding is uiteengezet was het gebruikelijk dat iemand die trompetter wilde worden vaak een meerjarig opleidingstraject doorliep. Voor tamboers was dit niet het geval. Om als leerling-trompetter het vak te kunnen leren, was het vaak een voorwaarde dat men van goede komaf was en van onbesproken gedrag.⁴⁰⁸ Dit betekende dat een trompetter vaak uit een hogere sociale klasse afkomstig was dan een tamboer.⁴⁰⁹ De scheepstrompetter maakte deel uit van de onder- of dekkofficieren, zoals blijkt uit de gedrukte (maar niet ingevulde) *Lijst der Dek's Officieren voor 't Schip Ouwerkerk* (na 1769) en de *Lijst der Onder Officieren voor het Schip 't Slot der Hoge* (na 1777).⁴¹⁰ Op deze lijsten zijn de dekkofficieren als volgt weergegeven:

Ondermeester (2 maal)

Derde Meester

Bootsman

Zijn Maat

Schieman

Zijn Maat

---

⁴⁰⁷Ibid., C. 31, 117-135.

⁴⁰⁸Altenburg 1973, p. 41.

⁴⁰⁹Later zullen we zien dat de MCC veel trompetters, in tegenstelling tot de meeste tamboers, konden schrijven.

⁴¹⁰ZA 255, inv. 227.

II. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE VOC, KAMER ZEELAND

Bottelier

Zijn Maat

Kok

Zijn Maat

Konstabel

Zijn Maat (3 maal)

Opperkuiper

Zijn Maat

Opperzeilmaker

Onderzeilmaker

Provoost

Kwartiermeester (4 maal)

Trompetter

Scheepskorporaal

Leggermaker

De tamboer maakte geen deel uit van deze groep. Hij behoorde samen met de “sergeant, corporaal, landspassanten, adelborsten, soldaten en jong soldaten ‘by noodt alleen’” tot de op het schip aanwezige militaire compagnie. In rang was hij gelijk aan een soldaat.⁴¹¹ Dit blijkt ook uit het feit dat Jan de Bruijn uit *'s Hage* in 1743 naast tamboer Christiaan Kerser uit Berlijn op de rol van het schip *Maarsseveen* vermeld stond als “soldaat segge tamboer”.⁴¹² Het verschil in rang tussen de trompetter en tamboer betekende tevens een verschil in afmetingen van de kist met uitrusting en persoonlijke bezittingen die de bemanningsleden mee aan boord mochten nemen. De maximale afmetingen van deze scheepskist waren door de VOC vastgelegd. Evenals bijvoorbeeld de kok, de koksmat, de scheepskorporaal, de tweede zeilmaker en de kwartiermeester, mocht de trompetter een kist mee aan boord nemen met de volgende afmetingen: “lang 4 ½ voet, breed 1 ½ voet, hoog gelycke 1 ½ voet”.⁴¹³ De grootte van de kist voor de tamboer wordt niet genoemd. Deze was ongetwijfeld kleiner dan die van de trompetter en even groot als die van een busschieter of soldaat.⁴¹⁴

De trompetter en tamboer hadden als gevolg van het verschil in rang ieder een eigen plaats op het schip. Om goed hoorbaar te zijn voor de eigen bemanning en om met andere schepen te kunnen communiceren, was de plaats van de scheepstrompetter op het achter- of

⁴¹¹ Godée-Molsbergen/Visscher 1913, p. 38.

⁴¹² NA VOC, inv. 13006.

⁴¹³ van Dam 1693 Eerste boek deel I, p. 658.

⁴¹⁴ Een soldaat had een kist van 3 ½ voet lang, 1 voet breed en 1 voet en 1 duim breed. Zie: van Dam 1693 Eerste boek deel I, p. 658.

campagnedek.⁴¹⁵ Dit was ook de plaats waar de officieren en een aantal onderofficieren hun verblijf hadden. Een nadeel van deze plaats was de kwetsbaarheid van de trompetter tijdens vuurgevechten. De tamboer bevond zich bij de matrozen en soldaten, dat wil zeggen “voor de mast” op het middenschip.⁴¹⁶ De rang bepaalde niet alleen de plaats op het schip, maar ook de plaats waar men zijn maaltijden nuttigde. Zoals de Zeeuwse historicus De Hullu - die aan het begin van de twintigste eeuw het leven en werk van personeel aan boord van VOC schepen bestudeerde - uiteenzet, werd de bemanning tijdens de maaltijden verdeeld over de zogenaamde “bakken”, zodat mannen van ongeveer gelijke rang met elkaar uit één bak aten. Een dergelijke groep werd “baksvolk” genoemd.⁴¹⁷ De eerder genoemde Nicolaus de Graaff schreef hierover:

De Bottelier, Botteliersmaat, Kuyper, Trompetter, Quartiermeesters en Ondermeester eten by malkander.⁴¹⁸

Tevens schreef hij:

De Tamboers en Trompetters eten gemeenlijk aan de Botteliers of Koksbak; ook wel aan de Kajuyts natafel.⁴¹⁹

Dat een tamboer ook aan de botteliersbak of zelfs aan de kajuitstafel zijn maaltijd genoot, zoals vermeld in het tweede citaat, lijkt gezien het verschil in rang een uitzondering te zijn geweest.

Gage

Een trompetter verrichtte evenals ambachtslieden geschoold werk en ontving daarom een hogere gage dan een vaak ongeschoolde tamboer. Wanneer de lonen van leden van de scheepsbemanning van VOC-schepen in de zeventiende eeuw worden vergeleken, blijkt dat de gage van een trompetter overeenkwam met die van de onderofficieren en ambachtslieden

---

⁴¹⁵ Niet alleen bij de VOC bevond de trompetter zich op het campagnedek. Door deze plaats waren de signalen goed hoorbaar. Woodfield 1995, p. 53-54.

⁴¹⁶ Eyl 1973, p. 235; Woodfield 1995, p. 54.

⁴¹⁷ Bruijn/Lucassen 1980, p. 116.

⁴¹⁸ de Graaff 1930, p. 58.

⁴¹⁹ Ibid., p. 55.

zoals de bootsman, de schieman, de bottelier, de kok, de konstabel en de kuiper.⁴²⁰ De gages van VOC-dienaren waren in reglementen en resoluties vastgelegd.⁴²¹ Zo was volgens het *Reglement ter vergadering van de Seventiende geconcipieert, op 't aanneemen van d'officieren* uit 1649 de gage van een trompetter 24 gulden.⁴²² In 1692 was dit lager zoals blijkt uit het *Reglement [...] op 't Aanneemen en Gagieren van 't Volk na Oost-Indien, zoo Officieren, als gemeene Maats, te weten: Zeevaarenden en Militairen*. In dit reglement staat vermeld dat een trompetter op een retourschip, een fluit of een jacht een bedrag van veertien gulden per maand ontving.⁴²³ Ook in het *Reglement [...] op het bevorderen van compagnie dienaren op de buitencomptoirs* van 1699 wordt de maandelijkse gage vermeld van een trompetter in dienst van de VOC: “trompetters wanneer in het Vaderland worden aangenomen hebben doorgaans de gage van 18 guldens”.⁴²⁴ Dit was ook het bedrag dat de Duitse trompetter Johann Hinrich Behlers in 1771 ontving.⁴²⁵ Dat de bezoldiging van een trompetter in bijna drie kwart eeuw niet was gestegen, lijkt opmerkelijk. Bekend is echter dat vanaf circa 1660 tot het derde kwart van de achttiende eeuw de salarissen in het algemeen gelijk bleven.⁴²⁶

Trompetters die werkzaam waren op de jachten van de VOC-werf (plaat II.2) ontvingen een hogere gage dan de collega's op de retourschepen.⁴²⁷ Zo kreeg de op de *Rolle van de Werkluijden en Siouwers op de Oostind. Compagnies Werf Anno 1749* vermelde trompetter “op 't groot Jagt” Daniel Appeldoorn 24 stuivers per dag.⁴²⁸ De reeds eerder genoemde Appeldoorn bleef niet “op 't groot Jagt”. Vanaf 1753 maakte hij zoals gezegd als scheepstrompetter namelijk nog vier maal een reis naar de Oost.⁴²⁹ Ook trompetter Willem Ulrich is werkzaam geweest op het “groote Jagt”. Zijn naam komen we tegen op een niet gedateerde

⁴²⁰ Deconinck 1992. Ook van trompetters in dienst van de Engelse marine is bekend dat zij ongeveer hetzelfde salaris ontvingen als andere onderofficieren. Een Engelse scheepstompetter kreeg in de zestiende eeuw bijvoorbeeld dezelfde gage als de chirurgijn of opperbarbier. Woodfield 1995, p. 34.

⁴²¹ Voor een overzicht van de hoogte van de lonen van scheepspersoneel op VOC-schepen zie: Bruijn et al. 1979 I, p. 210-211. De in dit overzicht vermelde maandloon van een trompetter was hoger dan uit de resoluties blijkt, namelijk tussen 20 en 24 gulden. De trompetter verdiende volgens dit overzicht evenveel als bijvoorbeeld de schieman, de kok en de konstabel. Ambachtslieden zoals de kuiper en de zeilmaker verdiende minder. Matrozen, soldaten, rekruten en tamboers kregen tussen zes en elf gulden per maand.

⁴²² van Dam 1693, Eerste boek deel I, p. 557.

⁴²³ Godée-Molsbergen/Visscher 1913, p. 38.

⁴²⁴ de Hullu, ZA 474-111.

⁴²⁵ Göhler 2007, p. 19.

⁴²⁶ Bruijn 1998, p. 240.

⁴²⁷ De jachten werden gebruikt voor het transport van de hoge officieren en bewindhebbers naar de retourschepen. Daarnaast zorgden jachten voor de bevoorrading van de retourschepen.

⁴²⁸ Ter vergelijking: de schipper kreeg 32 stuivers, de kok 26 stuivers en zowel de bottelier als de matrozen kregen 20 stuivers. ZA 255, inv. 233.

⁴²⁹ Appeldoorn voer als trompetter op de VOC-schepen *Hercules* (1753/54), *Thoornvliet* (1757), *Vosmaar* (1761), *Nieuw Rhoon* (1765/66) naar Batavia Tijdens zijn laatste reis in 1766 overleed hij, ruim twee maanden na vertrek, aan boord van het schip *Nieuw Rhoon*. NA VOC, inv. 12131, 12134, 12138, 12142.

*Lijst van het Werkvolk op de Werven en in de Baanen thans aanwezig.*⁴³⁰ Ulrich was afkomstig uit Delfshaven en maakte twee reizen naar Azië, in 1751 als trompetter op de *Bevalligheid* van de kamer van Delft en in 1754 als trompetter van het Rotterdamse schip *Standvastigheid*.⁴³¹

Plaat II.2. De *Oost-Indische Werf* te Middelburg. Kopergravure door J. Arends 1779 naar een eigen tekening uit 1778. Zeeuws Archief, KZGW, Zelandia Illustrata deel II, nr. 461.

Daarnaast had het “kleene transportjacht” een trompetter aan boord, zoals blijkt uit het feit dat trompetter van dit jacht Joost Hendrik Meijer op 11 oktober 1759 gegageerd werd.⁴³² Hij ontving vanaf dat moment een uitkering van zes gulden per week (facsimile II.1).⁴³³ In tegenstelling tot Appeldoorn en Ulrich heeft Meijer nooit een reis naar de Oost gemaakt.

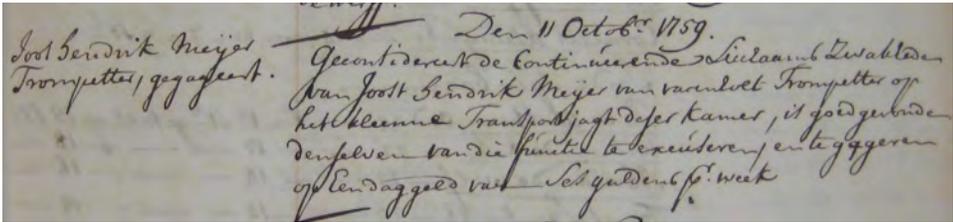
---

⁴³⁰ ZA 255, inv. 227.

⁴³¹ Ruim een half jaar na aankomst van de *Standvastigheid* overleed hij in Batavia. NA VOC, inv. 13997, 14223.

⁴³² Gegageerd hield in dat men gage ontving zonder zijn beroep uit te hoeven oefenen. In feite was dit een soort pensioen.

⁴³³ NA VOC, inv. 11336. Het is mogelijk dat Joost Hendrik Meijer de vader van de trompetter Mattheus Meijer(s) uit Middelburg was. Op de betaalrol van het schip *Gustaaf Willem* wordt als begunstigde van Mattheus Meijers zijn vader Joost Meijers genoemd. NA VOC, inv. 13087.

Facsimile II.1. Joost Hendrik Meijer, trompetter op het “kleene Transportjagt”, wordt vanwege “continueerende Lichaams zwakheden” gegageerd. Nationaal Archief, *Notulen van de Heeren vande Equipage*, VOC, inv. 11336.

Hoewel de hoogte van de salarissen was vastgelegd, kwam het voor dat van de voorschriften werd afgeweken wanneer iemand uitzonderlijk goed functioneerde, zoals blijkt uit het volgende besluit van de *Politieke Raad op de Kaap* van 10 april 1665:

Dirck Lumpe van Nahuijs trompetter hier te lande gecomen met 'et schip 't Huijs te Swieten ao. 1661 met 20 gl. wort mits desen vermits tijtsexpiratie, ende dat goede getuygenisse van hem gegeven wort, de novo voor een jaer in dienst aengenomen, ende een beloninge van vier en twintich guldens maendelijcx toegevoucht, verbant ende gagie heden ingaende.⁴³⁴

De trompetter Van Nahuijs was op 11 april 1661 als scheepstrompetter van het schip *Huis te Zwieten* van de kamer van Amsterdam uit het vaderland vertrokken en was op de Kaap van boord gegaan.⁴³⁵ Het is niet bekend of Nahuijs de reis naar Azië, na zijn aanstelling als trompetter op de Kaap, heeft hervat.

Het traktement van een tamboer kwam overeen met dat van een soldaat en was dus beduidend lager dan dat van een trompetter.⁴³⁶ Dit blijkt ondermeer uit het feit dat in 1607 werd bepaald dat een tamboer bij de “Europische militie tot Batavia” een traktement ontving van maximaal 8 gulden per maand, evenveel als een soldaat.⁴³⁷ Ook in het eerder genoemde *Reglement* uit 1649 was het salaris van een tamboer vastgelegd. Volgens dit reglement

⁴³⁴ *Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa, C. 3, 63-80.*

⁴³⁵ Op de Kaap kwamen 48 soldaten en een timmerman van het schip *Jonge Prins*, veertien bemanningsleden van de *Meiboom* en twintig mannen van de Kaap aan boord. Dit kan de reden zijn geweest dat Nahuijs, mogelijk samen met een aantal andere bemanningsleden, de reis naar Ceylon niet met zijn schip voltooide. Bruijn et al. 1979 II, p. 136-137.

⁴³⁶ Bruijn et al. 1979 I, p. 211.

⁴³⁷ van Dam 1693, Eerste boek deel I, p. 602.

ontving hij “nadat kloek is” tussen zes en tien gulden per maand.⁴³⁸ Het bedrag dat in het *Reglement* uit 1692 was vastgelegd is vergelijkbaar, namelijk negen gulden per maand.⁴³⁹

Om bovenvermelde gages in een breder perspectief te plaatsen, dient te worden opgemerkt dat het maandloon van ambachtslieden zoals een metselaar en een timmerman in de Nederlanden in de zeventiende eeuw tussen de 17 en 27 gulden lag. Ongeschoolde arbeiders verdienden in die tijd tussen acht en veertien gulden per maand.⁴⁴⁰ Lonen op het platteland en in de verder van de kust gelegen delen waren echter vaak aanzienlijk lager. Het salaris van een tamboer en een trompetter was dus in vergelijking met gages aan de wal niet slecht, temeer omdat een aanstelling bij de VOC ook kost en onderdak inhield. Hierdoor verdiende een lid van de scheepsbemanning zelfs meer dan een werknemer aan de wal. Daarnaast hadden bemanningsleden recht op buitgeld en mochten zij handelswaar meenemen ter waarde van twee maandsalarissen.⁴⁴¹ Een aanstelling in de zeevaart bood ongeschoolden tevens de mogelijkheid om carrière te maken.⁴⁴² Wanneer een bemanningslid tijdens werkzaamheden aan boord verongelukte of gewond raakte en daardoor blijvend letsel overhield, kwam hij in aanmerking voor een financiële vergoeding.⁴⁴³ Dit overkwam bijvoorbeeld de tamboer Roedolf Beus uit *Dantzig* in 1770. Op de terugreis viel hij tijdens het uitladen van goederen op de Kaap in het ruim van het schip *Vrouwe Geertruida* van de kamer van Amsterdam en brak hierbij zijn dijbeen. Omdat hij na deze val zijn rechterbeen nooit meer zou kunnen gebruiken, ontving hij een toelage van vierhonderd gulden uit de kas van de compagnie.⁴⁴⁴ Beus verbleef slechts kort in het hospitaal. Hij vertrok namelijk een maand later met hetzelfde schip naar de Republiek.⁴⁴⁵

⁴³⁸ Ibid., p. 557.

⁴³⁹ Godée-Molsbergen/Visscher 1913, p. 38.

⁴⁴⁰ Deconinck 1992.

⁴⁴¹ Daalder/Spits 2005, p. 88.

⁴⁴² Deconinck 2006, p. 91.

⁴⁴³ Ketting 2002, p. 122.

⁴⁴⁴ *Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa, C. 148, 105-107.*

⁴⁴⁵ NA VOC, inv. 6506.

II.5. Loopbaan

Trompetters

Zoals in de Inleiding is uiteengezet kon iemand in het Duitstalige deel van Europa alleen trompetter worden wanneer hij in de leer ging bij een meester.⁴⁴⁶ In de Republiek gold dit niet, waardoor over de opleiding tot scheepstrompetter vrijwel niets bekend is.⁴⁴⁷ Toch betekent dit niet dat iemand zonder te zijn opgeleid als trompetter kon aanmonsteren bij de VOC.⁴⁴⁸ Dankzij de in een familiearchief bewaard gebleven brieven en documenten heeft Johannes Göhler de levensloop van de eerder genoemde trompetter Johann Hinrich Behlers uit Dorum kunnen reconstrueren.⁴⁴⁹ Van hem is hierdoor bekend welk leertraject hij heeft doorlopen voordat hij trompetter werd op een VOC-schip.

Evenals veel andere Duitse jonge mannen overwoog Behlers om militair te worden, om zo in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien. Een betrekking bij het leger hield in dat men zekerheid had voor wat betreft inkomen, eten en onderdak. Daarnaast genoot een militair, mede dankzij het bonte uniform een zekere mate van aanzien. De gevaren waaraan men in tijden van oorlog blootstond, wogen voor de jonge mannen vaak niet op tegen de voordelen die een betrekking bij de krijgsmacht bood.⁴⁵⁰ Behlers besloot om militair trompetter te worden en ging daarom op 1 maart 1768 in de leer bij de “Feld-Trompetter” Johann Friedrich Jacoby in Alsum. In de leerovereenkomst werd vastgelegd dat hij tegen een vergoeding van 100 “Reichsthaler” gedurende drie jaar leerling van Jacoby was. De helft van

⁴⁴⁶ Alleen van de Haagse Johannes Kruijsbergen is bekend dat hij in 1729 aan een opleiding tot trompetter begon. De vader van de minderjarige Kruijsbergen betaalde aan de trompetter Johan Augustus Crekel voor de tweejarige opleiding van zijn zoon 250 gulden (Scheurleer 1919, p. 140: Akte van Notaris H. van Aken, Amsterdam 7 april 1731). Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat Kruijsbergen werkzaam is geweest als trompetter.

⁴⁴⁷ De trompet bood, in tegenstelling tot bijvoorbeeld een viool, vanwege de beperkte toonumfang minder muzikale mogelijkheden. Daarnaast vergde het bespelen van de natuurtrompet grote fysieke inspanning. Om deze redenen werd in de zeventiende en achttiende eeuw de trompet praktisch nooit door amateurs bespeeld. Daniel Speer omschrijft dit in zijn in 1697 gepubliceerde werk *Grundrichtiger Unterricht der musikalischen Kunst* als volgt: “Diese Instruments der Trompeten, findet man wenig privat-Personen, so es erlernen, Ursach, es erfordert sehr grosse Leibs Kräfte, so einem Incipienten höchst beschwerlich fallen”. Zie: Speer 1697, p. 218.

⁴⁴⁸ Herman Ketting beweert dat iemand die “enige muzikale aanleg” had kon worden aangenomen als trompetter of tamboer (zie Ketting 2002, p. 39). Dit is in ieder geval wat trompetters betreft onjuist. Hoewel muzikaal gezien het werk van een scheepstrompetter niet veel voorstelde, moest een trompetter in staat zijn om de benodigde signalen ten gehore te brengen, iets dat zonder opleiding of ervaring niet mogelijk was. Bovendien zou, wanneer de bewering van Ketting waar zou zijn, er geen tekort zijn geweest aan trompetters. Veel (met name Duitse) bemanningsleden waren muzikaal onderlegd (zie Barend-van Haften 2002, p. 69) en zouden in dat geval in aanmerking zijn gekomen voor een beter betaalde betrekking als scheepstrompetter. Het is niet onwaarschijnlijk dat de bewering van Ketting betrekking heeft op tamboers.

⁴⁴⁹ Ik dank Roelof van Gelder die mij attent maakte op dit artikel.

⁴⁵⁰ Göhler 2007, p. 11, 13.

dit bedrag werd voor de aanvang van deze periode voldaan, de rest na afronding van de leertijd. Bovendien woonde hij gedurende deze drie jaar bij zijn meester.⁴⁵¹ Na zijn opleiding succesvol te hebben afgerond, reisde de trompetter Behlers in de zomer van 1771 naar Amsterdam waar hij in dienst trad bij de VOC.⁴⁵² Op 31 december 1771 vertrok hij als trompetter van het schip *Huis ter Meijen* naar Batavia, waar hij op 5 september 1772 arriveerde. Hij overleed op 18 februari 1780 in Azië.⁴⁵³

Een andere mogelijkheid om te worden opgeleid tot trompetter was door aan te monsteren als leerling-trompetter, jongtrompetter of trompettersmaat. Op de monster- en betaalrollen van de VOC-kamer Zeeland zijn hiervan echter geen vermeldingen gevonden.⁴⁵⁴ Wel wordt eenmaal een ondertrompetter genoemd. Het betrof Jan Michiels die in 1607 samen met oppertrompetter Evert Hendricx aanmonsterde op het schip *Middelburg*.⁴⁵⁵ Mogelijk leerde de ondertrompetter Michiels gedurende deze reis het vak van oppertrompetter Hendricx. Na te zijn gerepatrieerd, vertrok Michiels in 1615 namelijk opnieuw naar Azië, ditmaal als oppertrompetter.⁴⁵⁶ Ook op het schip *Walcheren* en het schip *Veere* waren in respectievelijk 1614 en 1615 oppertrompetters aangesteld. In beide gevallen echter zonder een andere trompetter.⁴⁵⁷ Afgezien van deze drie vermeldingen zijn verder geen onder- of oppertrompetters bij de kamer van Zeeland gevonden.

Hoewel geen van de latere stadstrompetters van de stad Gent in dienst is geweest bij de VOC-kamer van Zeeland, de MCC of de Admiraliteit van Zeeland, is het opvallend dat een tweetal familienamen van uit Gent afkomstige scheepstrompetters overeenkomt met die van Gentse stadstrompetters uit dezelfde periode. De naam De Raedt, Raet of De Raat komt zowel voor bij een stadstrompetter als bij een tweetal uit Gent afkomstige scheepstrompetters. Zo wordt een zekere Adriaen de Raedt zowel in 1704 als in 1718 genoemd als een van de stadstrompetters van Gent terwijl een trompetter genaamd Joannis de Raat van 28 februari 1704 tot zijn overlijden op 28 mei werkzaam was op het VOC-schip *Assendelft*.⁴⁵⁸ Bij de Admiraliteit van Zeeland was scheepstrompetter Loureijs Raet tussen 9 april 1691 en 31 oktober 1692 werkzaam op 's lands schip *Vlissingen*.⁴⁵⁹ Ook de naam Vilers, Vilairs of Villers komen we zowel tegen bij de stadstrompetters van Gent als bij een van de scheeps-

⁴⁵¹ Ibid., p. 14-15.

⁴⁵² Ibid., p. 17.

⁴⁵³ NA VOC, inv. 6556.

⁴⁵⁴ Bij de Admiraliteit kwamen naast ondertrompetters ook matroos/trompetters, trompettersmaten en een trompettersjongen voor (zie hoofdstuk IV).

⁴⁵⁵ NA VOC, inv. 7242.

⁴⁵⁶ Ibid., inv. 7243. Michiels repatrieerde in 1617.

⁴⁵⁷ Ibid., inv. 7243, 7423.

⁴⁵⁸ Voet 2006, p. 111. NA VOC, inv. 12702.

⁴⁵⁹ ZA 508, 7204.

trompetters van de VOC. In 1745 was een zekere Adriaen Vilers een van de stadstrompetters van Gent evenals Mari Villairs rond 1779. Een mogelijk familielid, Lodewijk Villers uit Gent, was tussen 4 juli 1751 en 3 mei 1752 werkzaam als sloopstrompetter op het VOC-schip *Hercules*. Hij repatrieerde in 1753 met hetzelfde schip.⁴⁶⁰ Indien deze uit Gent afkomstige sloopstrompetters inderdaad familie waren van de stadstrompetters, kan worden aangenomen dat zij hun opleiding bij een familielid hebben genoten.

De meesten die als trompetter aanmonsterden hadden (evenals Behlers) waarschijnlijk nooit tevoren als sloopstrompetter gewerkt. Slechts enkelen waren al eerder in dienst geweest bij de VOC of bij een andere zeevaartorganisatie. Zo was een aantal, voordat zij bij de VOC aanmonsterden, trompetter bij de Admiraliteit van Zeeland. Jacob van den Bosch uit Gent was bijvoorbeeld vanaf 1694 trompetter op 's lands schepen *Koning Willem*, *Zeelandia* en *Walcheren*, voordat hij in 1701 met het VOC-schip *Sirjansland* naar Batavia afreisde.⁴⁶¹ Ook Hans Jacob de Jonge uit Leeuwarden, Jan Jacob Tieleman uit Dresden en Johannes Roes uit *Enderhausen* zijn, voordat zij aanmonsterden bij de VOC, als trompetters in dienst geweest bij de admiraliteit. Voordat de Jonge in 1743 trompetter werd op het VOC-schip *De jonge Willem* had hij dezelfde functie op 's lands schip *Goes*.⁴⁶² Tieleman was vanaf 22 mei 1756 tot 12 oktober 1757 trompetter van 's lands schip *Sint Maartensdijk*.⁴⁶³ Binnen een week na het beëindigen van zijn dienstverband monsterde hij aan op het VOC-schip *Hercules* met bestemming Batavia. Hij keerde op 29 juni 1759 met het VOC-schip *Sloterdijk* terug in het vaderland.⁴⁶⁴ Precies vier maanden later vertrok hij opnieuw naar Azië. Ditmaal als trompetter van het schip *Oosterbeek* van de kamer van Amsterdam.⁴⁶⁵ Na in 1661 met hetzelfde schip te zijn gerepatrieerd, vertrok hij opnieuw met de *Oosterbeek* naar de Oost. Een maand na vertrek overleed hij aan boord.⁴⁶⁶ Johannes Roes was anderhalf jaar trompetter op 's lands schip *Zuid Beveland*.⁴⁶⁷ Op 12 december 1761, twee maanden nadat hij de admiraliteit had verlaten, vertrok hij met het VOC-schip *Kroonenburgh* naar Batavia. Roes overleed in 1765 tijdens zijn terugreis aan boord van het schip *Borssele*.⁴⁶⁸

⁴⁶⁰ NA VOC, inv. 13051. Voet 2006, p. 112.

⁴⁶¹ ZA 508, inv. 7234, 7263, 7264, 7273, 7274, 7313. NA VOC, inv. 12682. Hij arriveerde daar op 17 september 1702. Van den Bosch repatrieerde in 1706.

⁴⁶² De Jonge was in 1743 trompetter op 's lands schip *Goes* (zie: ZA 508, inv. 7732). Op 31 december 1743 vertrok hij met het VOC-schip *De jonge Willem* naar Batavia, waar hij op 16 september 1744 overleed (zie: NA VOC, inv. 13003).

⁴⁶³ ZA 508, inv. 7912.

⁴⁶⁴ NA VOC, inv. 13091.

⁴⁶⁵ Ibid., inv. 6388.

⁴⁶⁶ Ibid., inv. 6411.

⁴⁶⁷ ZA 508, inv. 7913, 7925.

⁴⁶⁸ NA VOC, inv. 13120.

Twee trompetters hadden voordat zij op een VOC-schip aanmonsterden een andere functie bij de admiraliteit. François Gabriel Gramam uit Lyon was soldaat op 's lands schip *Allarm* voordat hij op 25 januari 1777 als trompetter van het VOC-schip *Willem de Vijfde* naar de Oost vertrok.⁴⁶⁹ Johan Christiaan Pistorius uit *Freisen* was bij de admiraliteit in dienst als “musicant” bij het “corps de marine” voordat hij in 1789 als trompetter met het VOC-schip *Vrouwe Everhardina* naar Batavia reisde.⁴⁷⁰

Daar een betrekking als scheepstrompetter een goed salaris met zich meebracht, zou verwacht kunnen worden dat een promotie van een lagere functie naar die van trompetter vaak voorkwam.⁴⁷¹ Er zijn bij de VOC-kamer Zeeland echter slechts enkele bevorderingen tot trompetter gevonden. Korporaal Johannes Wolst uit Bergen op Zoom werd bijvoorbeeld bevorderd tot trompetter en geplaatst op het VOC-schip *Huis Om* nadat hij in 1764 met het VOC-schip *Duijnenburg* op de Kaap was gearriveerd.⁴⁷² Aan boord van het VOC-schip *Barbesteyn* vonden op 30 juni 1732 na het overlijden van de bottelier Dirk Casteleijn de volgende promoties plaats: trompetter Jan Hendrick Ragotsky uit *Hoesum* kreeg de vrijgekomen functie van bottelier en busschietter Hendrik Lodewijk Zinger uit *Hessencassel* werd bevorderd tot trompetter. Bovendien kwam na aankomst op de Kaap de trompetter van het verongelukte VOC-schip *Slot ter Hoge*, Coenraed Gontlagh uit *Saxen Eijzenag*, aan boord.⁴⁷³ Het is mogelijk dat Zinger tijdens deze reis door Gontlagh werd opgeleid tot scheepstrompetter. Daniël Strooband uit *Hooghstrate* vertrok in 1710 als matroos met het schip *Schonewal* naar Batavia. Nadat hij in 1719 met het schip *Raadhuis van Middelburg* in Zeeland was teruggekeerd, werd hij trompetter op het schip *Aagtekerke* waarmee hij in 1721 opnieuw naar de

⁴⁶⁹ Gramam wordt ook vermeld als “Gramir”. Na aankomst bleef hij in Azië. Hij werd voor het laatst vermeld in 1782. NA VOC, inv. 13222. Bij de Admiraliteit van Zeeland zijn geen gegevens te vinden over een schip met de naam *Allarm*. We kunnen derhalve aannemen dat Gramam in dienst is geweest bij een van de andere admiraliteiten.

⁴⁷⁰ ZA 508, inv. 8074, 8075. Pistorius overleed op 3 mei 1701 in Batavia Hospitaal. NA VOC, inv. 13277.

⁴⁷¹ Volgens Woodfield moet bij de Engelse East India Company een promotie van matroos tot trompetter in de zeventiende eeuw vaak zijn voorgekomen (Woodfield 1995, p. 84). Een van de redenen om als soldaat of matroos in dienst te treden bij de VOC was dat men promotie kon maken (van Gelder 2002, p. 176). Bij de VOC was de vraag naar gekwalificeerde trompetters groter dan het aanbod. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het gegeven dat voor de 63 schepen die tussen 1725 en 1765 door de Kamer Enkhuizen werden uitgereed er slechts 36 sollicitanten waren voor de functie van trompetter (de Vos 2009, p. 23). Verwacht zou daarom kunnen worden dat soldaten of matrozen zich aan boord lieten scholen om later tot trompetter te kunnen worden bevorderd. Het gebeurde echter nauwelijks dat een matroos of soldaat trompetter werd. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat een trompetter (evenals aan de wal) een zodanige status en verantwoordelijkheid had dat de gemiddelde matroos gezien zijn sociale afkomst niet in aanmerking kwam voor deze functie. Volgens Iris Buijn kwam het wel voor dat soldaten en matrozen op de Kaap werden opgeleid en bevorderd tot onderchirurgijn of ondermeester (Buijn 2009, p. 196).

⁴⁷² NA VOC, inv. 13129, 13130.

⁴⁷³ Zowel Ragotsky als Zinger bleven in Azië. Ragotsky overleed in 1736 in Malacca. Zinger werd na beëindiging van zijn dienstverband vrijburger en overleed in 1757. NA VOC, inv. 12262, 12905.

Oost voer.⁴⁷⁴ Blijkbaar had Strooband veel ambitie, want een jaar later monsterde hij als adelborst aan op het VOC-schip *Herstelde Leeuw*.⁴⁷⁵ Hij ontving hierdoor echter een lagere gage dan als trompetter. Omdat hij als adelborst werd opgeleid tot officier betekende deze aanstelling een promotie.⁴⁷⁶

Dat de bovengenoemde François Gabriel Gramam, Johannes Wolst, Hendrik Lodewijk Zinger en Daniël Strooband blijkbaar zonder opleiding tot trompetter werden gepromoveerd, kan betekenen dat de VOC niet altijd hoge eisen stelde aan de vaardigheden van de scheepstrompetters.⁴⁷⁷ Ofschoon hiervoor geen aanwijzingen zijn gevonden, is het ook mogelijk dat zij tegen betaling les kregen van een scheepstrompetters en zo de trompet leerden te bespelen.⁴⁷⁸ Hierdoor kreeg een matroos de mogelijkheid om te worden bevorderd tot trompetter na het overlijden van de scheepstrompetter. Dat enkele matrozen vaardig waren op de trompet blijkt uit het scheepsjournaal van Abel Tasman. Op 18 december 1642 wordt hierin melding gemaakt van een matroos die “wat op een trompet kon spelen”.⁴⁷⁹ Ook matroos Jan Struijs uit Dordrecht deed dienst als trompetter, zonder dat hij deze functie formeel vervulde. Omdat hij “een uijtmuntend gau zeeman is ende oocq de plaets als trompetter waerneempt, voor maer 8 gl. ’s maents”, werd hij door schipper Claes Fransz Bordingh van het schip *Provintie* bij de “Ed. Heeren Gouverneur Generael en de Raden van India” voorgedragen voor een financiële promotie.⁴⁸⁰ Op 8 juli 1658 werd Struijs met onmiddellijke ingang door de Politieke Raad op de Kaap een “beloninge van derthien gl. maendelijcx” toegekend.⁴⁸¹

Jan Jeronimus uit Amsterdam werd eveneens bevorderd tot trompetter, zij het niet tot scheepstrompetter. Jeronimus was in 1710 als busschietter met het VOC-schip *Prins Eugenius* van de kamer van Amsterdam naar Batavia gereisd.⁴⁸² Na te zijn gerepatrieerd, ondernam hij in 1712 opnieuw een reis naar de Oost. Ditmaal als matroos op het Amsterdamse schip *Unie*,

⁴⁷⁴ NA VOC, inv. 12252, 12734.

⁴⁷⁵ De adelborst Strooband repatrieerde niet, hij overleed in 1739. NA VOC, inv. 12819.

⁴⁷⁶ Op 11 juni 1737 werd een niet met naam genoemde trompetter door de *Politieke Raad* van de Kaap benoemd tot adelborst. Zie: *Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa*, C. 103, 47-52. Een adelborst was vaak van goede afkomst. Zijn taak bestond uit het oefenen van de soldaten in het hanteren van de wapens (zie: Bruijn 1970, p. 138).

⁴⁷⁷ Hoewel in de zeventiende en achttiende eeuw nog geen amateurtrompettisten bestonden, kwam het in het begin van de zeventiende eeuw aan boord van Engelse schepen voor dat matrozen in het bezit waren van een eigen trompet. Vaak was dit instrument aan hen nagelaten door een overleden trompetter (zie: Woodfield 1995, p. 84). Dit hield in dat de trompet privébezit was. Bij de VOC was dit echter niet het geval. De trompet maakte, zoals later zal worden uiteengezet, bij de VOC deel uit van de uitrusting van het schip.

⁴⁷⁸ Dit gebeurde bijvoorbeeld aan boord van schepen van de Engelse *East India Company*. Zie: Woodfield 1995, p. 33, 36, 51, 84.

⁴⁷⁹ Roeper/Wildeman 2006, p. 94.

⁴⁸⁰ Volgens de Resoluties van de Kaap betreft dit het schip *Provintie*, maar volgens *DAS* zou dit het schip *Maria* zijn geweest (DAS 0871.1).

⁴⁸¹ *Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa*, C. 1, 353-357.

⁴⁸² NA VOC, inv. 5608.

waarmee hij op 15 maart 1713 op de Kaap arriveerde.⁴⁸³ Jeronimus bleef hier en werd trompetter op het Kasteel Kaap de Goede Hoop met een salaris van achttien gulden per maand. In januari 1718, toen hij bijna zijn vijfjarige diensttijd had volbracht, diende hij een verzoek in om te worden gerepatrieerd. Dit verzoek werd ingewilligd en Jeronimus kreeg toestemming om met de eerstvolgende retourvloot huiswaarts te gaan.⁴⁸⁴ Op 17 juli arriveerde hij met het schip *Spiering* in patria.⁴⁸⁵

Uiteraard kon het ook gebeuren dat een trompetter werd bevorderd tot een hogere functie. Voor wat betreft de 346 trompetters van de VOC-kamer van Zeeland zijn hiervan, behalve de eerder genoemde Ragotsky, geen voorbeelden gevonden. Weliswaar kreeg de trompetter Ragotsky de functie van bottelier, dit gebeurde echter “zonder toelegging van gagie”.⁴⁸⁶ Er is een tweetal promoties bekend van trompetter tot onderstuurman. De beide trompetters waren evenwel niet in dienst van de Zeeuwse kamer. De eerste bevordering wordt vermeld in het eerder genoemde journaal van Tasman. De onderstuurman van het schip *Zeehaen* was als trompetter naar Indië gereisd en op Mauritius door “de raad van het fort en de schepen” bevorderd tot onderstuurman.⁴⁸⁷ De tweede trompetter die deze promotie maakte, was Hendrik Roos uit *Beterkens*. Roos was in 1744 met het schip *Leewerik* van de kamer van Amsterdam naar Ceylon gevaren. Toen hij eind 1745 met het schip *Huis te Persijn* van de kamer van Enkhuizen terug naar het vaderland reisde, werd hij op de Kaap bevorderd tot onderstuurman met een loon van 32 gulden.⁴⁸⁸

Soms hadden trompetters tijdelijk een nevenfunctie zoals Willem Cornelis uit Rotterdam die, nadat hij middels “examinatie bequaem [werd] bevonden”, op 9 oktober 1659 op de Kaap “benefens sijn trompettersqualite oock aengenomen voor constabel”. Omdat hij beide functies uitoefende, ontving hij een salaris van twintig gulden per maand “heden ingaende ende verbonden blyvende daer voor sijn tyt uijt te dienen”.⁴⁸⁹ Trompetter Harmen Smith uit *Herregersdorp* deed in 1695 tijdens de reis van het schip *Vrijburg* naar Batavia op de Kaap tevens dienst als kwartiermeester.⁴⁹⁰

⁴⁸³ Ibid., inv. 5637.

⁴⁸⁴ *Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa, C. 45, 2-8.*

⁴⁸⁵ NA VOC, inv. 5637.

⁴⁸⁶ Ibid., inv. 12905.

⁴⁸⁷ Roeper/Wildeman 2006, p. 94.

⁴⁸⁸ *Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa, C. 124, 67-77.* Roos werd onderstuurman naast Michiel Uijtermark uit Amsterdam (zie: NA VOC, inv. 6100).

⁴⁸⁹ *Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa, C. 1, 59-62.*

⁴⁹⁰ NA VOC, inv. 12650.

Van slechts enkele trompetters is bekend wat zij na beëindiging van het dienstverband bij de VOC zijn gaan doen. Christoffel Flade uit *Oberschits* en Antonij Sabijn uit Vlissingen maakten na te zijn gerepatrieerd de overstap naar de admiraliteit. Flade was in 1755 met het VOC-schip *Vlissingen* naar Ceylon gereisd.⁴⁹¹ Meteen na zijn repatriëring in 1757 werd hij trompetter op 's lands schip *De Zuid Beveland*.⁴⁹² Sabijn maakte in 1695 als trompetter van de VOC-pinas *Reijgersdael* een reis naar Batavia.⁴⁹³ Na te zijn gerepatrieerd, monsterde hij als tamboer aan op 's lands schip *Goes*.⁴⁹⁴ Hij bleef enkele jaren in dienst van de admiraliteit want in 1701 was hij tamboer op 's lands schip *Aurora*.⁴⁹⁵

Een bijzondere trompetter die op de Kaap heeft gediend was Hendrik Cloete. De in Zuid-Afrika geboren Cloete begon zijn werkzame leven zonder veel geld als trompetter in dienst van de VOC. Na trompetter te zijn geweest, hield Cloete zich bezig met het vergroten en verbeteren van de wijnproductie van wijngoed Groot Constantia. De hier geproduceerde wijn was zeer gewild in Europa. De zaken liepen dermate goed dat Cloete bij zijn overlijden in 1799 een van de rijkste inwoners op de Kaap was. Hij liet onder andere vijftien boerderijen en een pakhuis in Kaapstad na.⁴⁹⁶

Tamboers

Over de opleiding tot tamboer is niets bekend. Omdat het eenvoudiger was om de trom te leren slaan dan om trompet te leren blazen, zal het grootste deel van de tamboers bij de VOC in dienst zijn gekomen zonder een opleiding te hebben genoten. Toch wordt eenmaal melding gemaakt van een leerling-tamboer aan boord van een VOC schip. Op de monsterrol van het schip *Westhoven* dat in 1745 naar Batavia reisde, is naast een tamboer ook de “jongtamboer” Johannes Terres uit *St. Nicolaas* te vinden.⁴⁹⁷ Terres is niet werkzaam geweest als tamboer. Hij overleed op de dag na aankomst in Batavia. Anthonij Cornelissen uit *St. Anna Lant* vertrok in 1710 als “tamboer voor matroos” met het schip *Westhoven* naar Batavia. Deze reis en het verblijf in Azië zal voor Cornelissen als leertijd hebben gediend want vijf jaar later repatrieerde hij als tamboer van het schip *Wassenaar* van de kamer van Amsterdam. Zijn

---

⁴⁹¹ Ibid., inv. 13079.

⁴⁹² ZA 508, inv. 7924.

⁴⁹³ NA VOC, inv. 12236, 12649.

⁴⁹⁴ ZA 508, inv. 7233, 7272, 7293.

⁴⁹⁵ Ibid., inv. 7314, 7344.

⁴⁹⁶ Schutte 2003, p. 49.

⁴⁹⁷ NA VOC, inv. 13013.

leermeester moet in dat geval de andere tamboer van de *Westhoven*, Jan Baptista Marchal uit Brussel zijn geweest.⁴⁹⁸

Het ligt voor de hand dat ook ervaren tamboers in dienst traden bij de VOC. Zo was tamboer Albert Cuijper uit *Wickenrade* in 1697 ruim acht maanden werkzaam op 's lands schip *Goes* voordat hij op 1 februari 1698 met VOC-schip *Huis te Craaijenstein* naar de Oost vertrok.⁴⁹⁹ Dit schip verongelukte op 27 mei van hetzelfde jaar op drie mijlen van de Kaap.⁵⁰⁰ Cuijper overleefde de schipbreuk en begon op 22 februari 1699 opnieuw aan een reis naar Azië, ditmaal met het VOC-schip *Domburg*. Na aankomst in Batavia verbleef hij ruim een jaar in Azië. Hij repatrieerde in 1702 met het schip *Vrijburg*.⁵⁰¹

De uit Vlissingen afkomstige tamboer Joseph Noortman heeft zowel bij de VOC als bij de MCC gediend. In 1736 maakte hij met het MCC-fregat *De Jonge Jacob* een bijna anderhalf jaar durende reis naar Spaans West-Indië.⁵⁰² Op 2 april 1739 vertrok Noortman met het VOC-schip *Patmos* met bestemming Batavia.⁵⁰³ Na aankomst op de Kaap verliet hij dit schip, waarschijnlijk om van ziekte te herstellen. Ruim vier maanden later, op 25 november 1739, zette hij zijn reis voort met het schip *Lage Polder* van de kamer van Enkhuizen.⁵⁰⁴ Noortman overleed op 29 oktober 1742, bijna drie jaar na aankomst, in Azië.⁵⁰⁵

Er is één vermelding gevonden van een bevordering tot tamboer. Soldaat Martinus de Liefde uit Den Haag werd tijdens de reis van het Zeeuwse schip *Cats* bevorderd tot tamboer “in plaatse van den gesturvene” Gerrit Hendriksz. Cruce uit Breda.⁵⁰⁶ De promotie werd, na aankomst op de Kaap, door de hoogste autoriteit op de Kaap, de *Raad van Politie*, op 11 juli 1719 goedgekeurd. Bovendien werd hem volgens “gewoonte in de verbeteringen der militaire gebruikelijk, toegevoegt een maandelijxe gagie van 10 [gulden]”.⁵⁰⁷ Dat er tijdens de reis nauwelijks bevorderingen plaatsvonden van een matroos of soldaat heeft ongetwijfeld te maken met het feit dat de gages van een matroos, soldaat en tamboer praktisch gelijk waren.

Ook wordt eenmaal de degradatie van een tamboer vermeld. Het betrof Jan Jansen uit *Lier*, een van de twee tamboers van het schip *Zaamslag* dat op 21 april 1750 uit de Republiek

⁴⁹⁸ Ibid., inv. 12736.

⁴⁹⁹ ZA 508, inv. 7233, 7272, 7293. NA VOC, inv. 12239.

⁵⁰⁰ NA VOC, inv. 12239.

⁵⁰¹ Ibid., inv. 12680.

⁵⁰² ZA 20, inv. 631.

⁵⁰³ NA VOC, inv. 12967 (vermeld als Joseph Vordman).

⁵⁰⁴ Ibid., inv. 14738.

⁵⁰⁵ Ibid., inv. 12967.

⁵⁰⁶ NA VOC, inv. 12794.

⁵⁰⁷ *Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa*, C. 8, 62-63. De Liefde reisde als tamboer verder naar Azië en overleed daar in 1728 (zie: NA VOC, inv. 12794).

was vertokken met bestemming Batavia.⁵⁰⁸ Jansen werd op 9 mei op eigen verzoek gedegradeerd tot soldaat, zoals in de monsterrol staat vermeld:

Aen deesen persoon [Jan Jansen] is op dezen 9. Meij 1750 voor den scheepsraad op sijnen verzoek gechangeert tot zoldaat, met f 9 pm.⁵⁰⁹

Het is niet duidelijk waarom Jansen ervoor koos om soldaat te worden. In ieder geval betekende deze degradatie dat hij een gulden minder gage ontving.⁵¹⁰

In tegenstelling tot bij de trompetters zijn geen bevorderingen gevonden van tamboers naar een hogere functie. De oorzaak hiervan kan zijn dat de tamboer, hoewel hij ook taken aan boord had, geen deel uit maakte van de zeevarenden. Een promotie tot een zeevarende functie lag daarom niet voor de hand. Dat geen enkele tamboer aan boord werd bevorderd wil niet zeggen dat tamboers na aankomst in de Oost geen promotie hebben gemaakt.

II.6. Herkomst

Gedurende het bijna twee eeuwen lange bestaan van de VOC was een groot deel van het personeel afkomstig van buiten de Republiek. Gaastra heeft onderzocht dat dit tot 1660 gold voor ongeveer 65 procent van de soldaten en voor 30 procent van de zeevarenden. In de periode tot 1700 nam dit aandeel af, waarna in de achttiende eeuw het aandeel van niet uit de Republiek afkomstige werknemers geleidelijk toenam. Uiteindelijk was rond 1770 de helft van de zeelieden van buitenlandse herkomst.⁵¹¹ In tegenstelling tot de Republiek was het voor andere zeevarende naties niet altijd vanzelfsprekend dat men buitenlandse werknemers in dienst nam. Aan het begin van de achttiende eeuw was bijvoorbeeld in Spanje het aannemen van buitenlanders verboden, zoals Henrik Smeets in 1708 schreef:

[...] dat ik in *Spanjen* verstaan had, dat de *Spanjaards* zeer jeloers zijn, om vreemde Natien mede te neemen na *America*, ja dat het haar by Plakkaat verbooden is; maar dat zy by gebrek wel een Meester kuiper, of Trompetter van een vreemde naatie meede naamen.⁵¹²

⁵⁰⁸ De andere tamboer was Gijsbert Heskes uit Deventer. NA VOC, inv. 13046.

⁵⁰⁹ NA VOC, inv. 13046.

⁵¹⁰ Jansen repatrieerde niet. Hij werd voor het laatst bij de VOC vermeld in Azië in 1757. NA VOC, inv. 13046.

⁵¹¹ Gaastra 2002, p. 81.

⁵¹² Sneeks 1708, p. 79-80. Opvallend is dat het bij wijze van uitzondering en vanwege de schaarste wel was toegestaan buitenlandse trompetters in dienst te nemen.

Het grootste deel van de buitenlandse werknemers in dienst van de VOC was afkomstig uit het Duitstalige deel van Europa, gevolgd door het gebied rond de Zuidelijke Nederlanden en Scandinavië.⁵¹³ Van alle Zeeuwse opvarenden kwam het grootste deel uit de drie Walcherse steden: 45 procent uit Middelburg, 22 procent uit Vlissingen en zeven procent uit Veere.⁵¹⁴ Bovendien was in de eerste helft van de achttiende eeuw ongeveer veertig procent van de onderofficieren in dienst van de Zeeuwse VOC-kamer afkomstig uit Zeeland.⁵¹⁵

Trompetters

Wanneer we de herkomst van de trompetters die tussen 1671 en 1792 in dienst van de Kamer Zeeland naar de Oost zijn gevaren in beschouwing nemen, kan worden geconcludeerd dat de meesten afkomstig waren uit de Nederlanden en het Duitstalige deel van Europa (tabel II.6). In de eerste helft van deze periode overheerste het aantal Nederlanders (zowel uit de Noordelijke als de Zuidelijke Nederlanden). Vanaf 1734 was het aantal trompetters uit het Duitstalig deel van Europa het grootst. Hieruit kan worden geconcludeerd dat er in de Republiek een tekort aan trompetters was en dat er (vooral in de achttiende eeuw) te weinig werk was voor trompetters in het Duitstalige deel van Europa.⁵¹⁶ Van alle Nederlandse trompetters waren in totaal slechts negentien afkomstig uit Zeeland; negen kwamen uit Middelburg, twee uit Zierikzee, één uit Veere en drie van het eiland Tholen. Opvallend is dat geen van de Zeeuwse trompetters uit Vlissingen afkomstig was. Een aantal trompetters was afkomstig uit andere delen van Europa zoals Scandinavië, Frankrijk, Engeland, Zwitserland, Italië en Rusland.

---

⁵¹³ Van Velzen 2006, p. 15.

⁵¹⁴ Delahaye et al. 2006, p. 47.

⁵¹⁵ Ibid., p. 57. Hoewel de trompetters tot de onderofficieren behoorden, was dit bij deze groep niet het geval. In deze periode was slechts vier procent van de trompetters Zeeuw.

⁵¹⁶ In het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie waren de trompetters en trompettisten sinds 1623 georganiseerd in het door keizer Ferdinand II opgerichte "Reichszunft der Trompeter und Pauker". Het doel hiervan was om het niveau en aanzien van deze beroepsgroep hoog te houden mede door een verbod op te leggen aan niet binnen het gilde opgeleiden om trompet te spelen. Het aan de trompetters verleende keizerlijke privilege werd tot 1767 regelmatig aangepast en opnieuw vastgesteld. Dit privilege betekende dat iemand die trompetter wilde worden maar niet tot het gilde werd toegelaten, buiten het Duitse Keizerrijk werk moest zoeken, bijvoorbeeld als scheeps- of militair trompetter in de Republiek. Altenburg 1973 III, p. 121-131; Tarr 1991, p. 3.

II. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE VOC, KAMER ZEELAND

Land van herkomst:	Nederland excl. Zeeland	Zeeland	Duitsland	België	Frankrijk	Denemarken	Zweden	Engeland	Zwitserland	Indië	Noorwegen	Italië	Rusland	Luxemburg	Kroatië	Polen	Afrika	Onbekend	Totaal
Periode:																			
1671-1679	7	4		1															12
1680-1689	5	1	1	2														2	11
1690-1699	7	1	6	6														1	21
1700-1709	13	3	6	5			1				1					1		1	31
1710-1719	27	2	7	2	1	1				1		1						1	43
1720-1729	8	1	12	7	1	1		1										1	32
1730-1739	14	1	25	6		2												4	52
1740-1749	7		11	3	1		1	1	1	1			1		1		1	1	30
1750-1759	4	3	20	9					1				1					2	40
1760-1769	4	1	20	4	1		1		1	1								5	38
1770-1779	3	2	14	2	3		1											4	29
1780-1789	1		4																5
1790-1794																		2	2
Totaal	100	19	126	47	7	4	4	2	3	3	1	1	1	1	1	1	1	24	346
Percentage	29,0	5,5	36,2	13,6	2,0	1,1	1,1	0,6	0,9	0,9	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	7,0	100

Tabel II.6. Herkomst trompetters. Indien een trompetter meerdere reizen heeft gemaakt, wordt hij alleen geteld in de periode dat hij zijn eerste reis maakte. Bij het bepalen van het land van herkomst is uitgegaan van de huidige grenzen.

Het was zeer uitzonderlijk dat iemand van buiten Europa in aanmerking kwam voor de functie van scheepstrompetter.⁵¹⁷ We zien dan ook dat slechts vier trompetters van niet-Europese afkomst waren: drie kwamen uit Indië en een uit Afrika. Bij militaire trompetters in Indië schijnt het niet ongebruikelijk te zijn geweest dat autochtonen deze functie vervulden, zoals blijkt uit een brief van een onbekende auteur uit 1756:

Den 26. July dezès jaars, maakten wy ons des morgens, met het aanlichten van den dageraad, gereed, om naar die Koninglyke Residentie-plaats, genaamd Batavia, te vertrekken, met ons gevolg, dat in 24. Negers bestond. Naamlyk 1. Trompetter, 4. Schutters, 4. Draagers, 4. Edellieden, 2. Lakeijen, 3. *Merkadoors* of Kooplieden, en 6. Krygshelden, die, met Pieken en Sabels, wel gewapend waren, en ons tot eene Lyfwagt verstrekten. [...]

⁵¹⁷ Gezien hun namen (Jacobus Leander uit Batavia, Jan Janssen Hoogland uit Batavia, Barend van Bentem uit Bantam en Jan van den Ruigenhoek uit Africa) waren deze mannen waarschijnlijk nakomelingen van Europese kolonisten.

II. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE VOC, KAMER ZEELAND

Kort daar na kwamen wy aan het Dorp *Saccondé*, dat, door onze Schutters, met een Salvo van Snaphaanschooten begroet wierd; terwyl de Trompetter intusschen niet na liet helder op te blaazen. [...]

De Trompetter en Schutters lieten zig weder wakker hooren, en 'er wierden verscheiden gezangen, tot lof van den Captein, en van myn geringen persoon, gezongen.⁵¹⁸

Tamboers

Bij de VOC was er een duidelijk verschil tussen de herkomst van zeevarenden en soldaten. Zo was over de gehele periode waarin de VOC handel dreef veertig procent van de matrozen en zestig procent van de soldaten afkomstig uit het buitenland. In de periode rond 1770 was zelfs de helft van de zeevarenden en tachtig procent van de soldaten buitenlander.⁵¹⁹ Gezien het feit dat de tamboers bij de VOC deel uitmaakten van de op een schip aanwezige militairen, is het niet verwonderlijk dat het percentage buitenlandse tamboers nauwelijks afwijkt van het percentage uit het buitenland afkomstige soldaten.⁵²⁰ Van de 590 tamboers in Zeeuwse dienst was circa drie kwart buitenlander (tabel II.7).⁵²¹

Uit beide tabellen blijkt dat bij de tamboers, in vergelijking tot de trompetters, een groot deel afkomstig was uit de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden.⁵²² Daarnaast kan worden geconstateerd dat vanaf 1720 het aantal Zeeuwse tamboers afnam. Was in de periode tot 1720 twintig procent van de tamboers Zeeuw, na 1720 was dit nog slechts drie procent. Deze daling kan te maken hebben gehad met de oprichting van de *Middelburgsche Commerciale Compagnie* in 1721 en van de *Oostendse Compagnie* in 1723. Deze nieuwe compagnieën boden een alternatief voor Zeeuwse zeevarenden. Bovendien was de MCC als werkgever, met name voor tamboers, aantrekkelijk omdat in tegenstelling tot de VOC er geen verplichting bestond om voor een periode van vijf jaar in een van de koloniën dienst te doen. Daarnaast betaalde de MCC per expeditie.⁵²³

---

⁵¹⁸ *Nieuwe vaderlandsche Letter-Oefeningen, Derde Deels, tweede Stuk* 1770, p. 462-463.

⁵¹⁹ Gaastra 2002, p. 81.

⁵²⁰ Later zal blijken dat een de gage van een tamboer overeen kwam met die van een soldaat. Daarnaast had iemand (in tegenstelling tot de trompetter) geen specifieke opleiding nodig om tamboer te kunnen worden.

⁵²¹ In de periode 1671-1794 was bijna 72 procent van buitenlandse afkomst en tussen 1760 en 1779 ruim drie kwart.

⁵²² Bij de tamboers was namelijk 63 procent bij de trompetters 48 procent afkomstig uit dit gebied.

⁵²³ Delahaye et al. 2006, p. 82-83.

II. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE VOC, KAMER ZEELAND

Land van herkomst:	Nederland excl. Zeeland	Zeeland	Duitsland	België	Frankrijk	Denemarken	Zwitserland	Italië	Luxemburg	Spanje	Oostenrijk	Onbekend	Totaal
Periode:													
1671-1679	1												1
1680-1689													
1690-1699													
1700-1709	22	13	6	11			1				1	1	55
1710-1719	29	12	6	13	3	1						3	67
1720-1729	34	2	12	20	4		1				2	3	78
1730-1739	36	5	13	15	6							6	81
1740-1749	33	2	13	21	8		1		2	1		20	101
1750-1759	24	2	19	11	2	1	1					14	74
1760-1769	11	1	13	11	8		2	1	1			12	60
1770-1779	12	1	13	9	2		1		3	1		2	44
1780-1789	2	2	7	4			1					2	19
1790-1794	2	1	3	4		1							11
<i>Totaal</i>	<i>206</i>	<i>41</i>	<i>105</i>	<i>119</i>	<i>33</i>	<i>3</i>	<i>8</i>	<i>1</i>	<i>6</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>63</i>	<i>590</i>
<i>Percentage</i>	<i>34,9</i>	<i>6,9</i>	<i>17,8</i>	<i>20,2</i>	<i>5,6</i>	<i>0,5</i>	<i>1,4</i>	<i>0,2</i>	<i>1,0</i>	<i>0,3</i>	<i>0,5</i>	<i>10,7</i>	<i>100</i>

Tabel II.7. Herkomst tamboers. Indien een tamboer meerdere reizen heeft gemaakt, wordt hij alleen geteld in de periode dat hij zijn eerste reis maakte. Bij het bepalen van het land van herkomst is uitgegaan van de huidige grenzen.

II.7. Besluit

Dit deel van het onderzoek heeft zich voornamelijk beperkt tot de trompetters en tamboers in dienst van de VOC-kamer Zeeland. Toch kan gezien de organisatie van de VOC worden aangenomen dat de resultaten ook representatief zijn voor de overige kamers, omdat alle VOC-kamers volgens dezelfde regels en voorschriften opereerden. Door de slechte omstandigheden aan boord overleed een deel van de trompetters en tamboers tijdens de reis naar de Oost. Daarnaast overleed meer dan de helft van de tamboers in Azië. Dit was mede het gevolg van de uitbraak van malaria in Batavia in 1733. Van de 346 trompetters maakte elf procent meer dan één reis naar Azië, van de 590 tamboers reisden slechts vijf voor een tweede en één voor een derde maal naar de Oost. De verklaring voor dit verschil is dat trompetters deel uitmaakten van de scheepsbemanning terwijl tamboers tot de militairen behoorden en dus na aankomst van boord gingen om zich aan te sluiten bij het VOC-leger. In principe kon een tamboer na vijf jaar in het Aziatische leger te hebben gediend terug reizen naar patria. Een trompetter kon na drie jaar werkzaam te zijn geweest op de intra-Aziatische vaart terugkeren.

Scheepspersoneel was niet in dienst bij de VOC als geheel maar bij een van de kamers. Toch werd de terugreis niet per definitie gemaakt met een schip van deze kamer.

Tussen 1700 en 1780 was op ruim 92 procent van de schepen een bespeler van een signaalinstrument werkzaam. De afname van het aantal trompetters in de jaren 1720 en 1740 werd gecompenseerd door een toename van het aantal tamboers dat in dienst trad bij de VOC-kamer Zeeland. De afname in de jaren 1720 was mogelijk het gevolg van de opkomst van de *Generale Keizerlijke en Koninklijke Indische Compagnie*. De daling van het aantal trompetters in de periode 1740-1749 was te wijten aan de Oostenrijkse Successieoorlog. Door deze oorlog, die in de omliggende landen werd gevoerd, zal een aantal trompetters hebben gekozen voor een betrekking als militair trompetter. Een dergelijke aanstelling bood meer aanzien en een beter salaris dan een betrekking als slooptrompetter. Na 1780 nam, als gevolg van het uitbreken van de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784), het aantal schepen met een bespeler van een signaalinstrument aan boord sterk af. Niet alleen vielen grote aantallen retoursschepen in handen van de Engelsen, ook ging een deel van de Nederlandse bezittingen in Azië verloren. Hierdoor leidde deze oorlog mede tot de ondergang van de VOC.

De taken van de trompetter en de tamboer waren bij de VOC voor een deel gelijk en bestonden uit het coördineren van handelingen en het opluisteren van ceremonies aan boord. De trompetter speelde onder andere bij het wisselen van de wacht en ter verwelkoming van belangrijke gasten aan boord. De tamboer had het slaan van het avondsignaal, de zogenaamde taptoe als speciale taak. De trompetter en tamboer hadden ieder een eigen plaats op het schip. De trompetter bevond zich op het achter- of campagnedek, de plaats van de tamboer was voor de mast. Ook verschilden zij in rang en ontvingen een verschillend salaris. De tot de dekofficieren behorende trompetter ontving een gage van veertien tot 24 gulden per maand. De tamboer, die deel uit maakte van de militaire compagnie, kreeg een maandloon van zes tot tien gulden. Niet alleen op schepen, ook op de Kaap en in Azië waren trompetters en tamboers aangesteld. Tamboers maakten deel uit van het VOC-leger, trompetters traden na aankomst soms in dienst van hoogwaardigheidsbekleders en lokale vorsten.

Een aantal trompetters is werkzaam geweest bij zowel de VOC als de admiraliteit. Daarnaast heeft één tamboer zowel bij de VOC als de admiraliteit gediend en één

n bij zowel de VOC-kamer Zeeland als de MCC. Gezien het grote aantal trompetters en tamboers en de vaak relatief korte dienstverbanden mag het opvallend worden genoemd dat slechts enkelen werkzaam zijn geweest bij meer dan een zeevaartorganisatie.

Het feit dat over de opleiding tot slooptrompetter bij de VOC niets bekend is, wil niet zeggen dat iemand zonder opleiding slooptrompetter kon worden. Deze aanname wordt

II. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE VOC, KAMER ZEELAND

ondersteund wanneer we kijken naar de herkomst van de trompetters en deze vergelijken met de herkomst van de tamboers en ander scheepspersoneel. Ruim zestig procent van de tamboers was afkomstig uit de Republiek en de Zuidelijke Nederlanden. Bij de trompetters was dit minder dan vijftig procent.

III. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE MIDDELBURGSCH COMMERCIE COMPAGNIE

Op 17 oktober 1721 vertrok het fregat *Middelburgs Welvaren* met bestemming “Spaans West-Indië”.⁵²⁴ Het was de eerste keer dat de *Middelburgsche Commercie Compagnie* een schip uitreedde naar de Spaanse koloniën in het Caraïbisch gebied. Ook zou het de eerste keer zijn dat een schip van de Commercie Compagnie met een trompetter aan boord vertrok. Bij vertrek was trompetter Jacob Albertsz. Mager echter afwezig zodat het schip zonder hem uitvoer. Het zou vervolgens zestien jaar duren voordat een schip daadwerkelijk met een trompetter aan boord aan zijn reis begon. Afgezien van het feit dat de MCC in 1721 haar activiteiten was begonnen, blijkt uit de monsterrollen dat alleen tussen 1737 en 1749 trompetters op schepen waren aangesteld. In totaal betrof het zeventien schepen, waarvan zeven met één trompetter, één met twee trompetters en twee tamboers, één met een trompetter en een “tamboer-trompetter” en acht met een trompetter en een tamboer. Tussen 1724 en 1731 vertrokken zeven schepen met één of twee tamboers maar zonder trompetter aan boord. Vier schepen voeren uit met een tamboer, een schip met een jongen-tamboer en één schip met twee tamboers (bijlage III en IV). In totaal zijn dertien verschillende trompetters, een tamboer-trompetter en vijftien tamboers in dienst geweest van de MCC.

De Commercie Compagnie maakte voor haar reizen gebruik van verschillende soorten schepen. Verreweg de meeste schepen waren fregatten met een lengte tussen 78 en 118 voet.⁵²⁵ Zowel de afmeting van de schepen als het aantal bemanningsleden was kleiner dan bij de VOC. Op schepen die handel dreven op gebieden buiten Europa waren bij de aanvang van een reis gemiddeld 43 bemanningsleden aanwezig. Hierbij varieerden de aantallen tussen 13 en 128 bemanningsleden, zoals op de *Don Louis*.⁵²⁶ Bijna driekwart van de schepen had echter tussen twintig en vijftig man aan boord. Het aantal schepen met trompetters of tamboers aan boord was in verhouding tot de VOC klein. In totaal monsterden op slechts 23 schepen een of meer bespelers van een signaalinstrument aan. Geconstateerd is echter dat trompetters en tamboers alleen voorkwamen op fregatten met meer dan vijftig koppen. Bovendien had geen van de schepen die handel dreven op gebieden in Europa trompetters of

---

⁵²⁴ ZA 20, inv. 768.

⁵²⁵ Reinders Folmer-van Prooijen 2000, p. 99.

⁵²⁶ ZA 20, inv. 322.

tamboers aan boord en waren zij op geen enkel slavenschip te vinden.⁵²⁷ Trompetters en tamboers waren bij de MCC dus enkel werkzaam op een aantal van de fregatten die werden uitgereed naar de Spaanse Koloniën in het Caraïbisch gebied en naar West-Indië. In totaal zijn 54 fregatten uitgevaren met een trans-Atlantische bestemming en een bemanning bestaande uit meer dan vijftig man. Van deze schepen die alle tussen 1721 en 1749 vertrokken, hadden er 21 een of meer tamboers of trompetters aan boord.

De meeste schepen begonnen alleen aan hun reis. Tien maal vertrokken twee schepen tegelijkertijd uit Zeeland en eenmaal keerden beide schepen ook weer samen terug, zoals de schepen *De Jonge Jacob* en *De Eendragt*. Zij begonnen op 4 november 1738 samen aan hun reis naar “Spaans West-Indië” en arriveerden op 18 juni 1740 weer gezamenlijk in Zeeland. Tijdens deze reis had zowel het schip *De Jonge Jacob* als *De Eendragt* een trompetter aan boord.⁵²⁸ Bij de overige achttien schepen die in tweetallen hun reis begonnen, was slechts tweemaal op beide schepen een trompetter en/of een tamboer aangesteld.

Op een zevental schepen voeren ook soldaten mee. Omdat bij de VOC de tamboer deel uit maakte van de militairen, zou verwacht kunnen worden dat op al deze schepen ook een tamboer was aangesteld. Dit was echter slechts bij drie van deze MCC-schepen het geval. Eenmaal is met zekerheid te zeggen dat de op een schip aanwezige tamboers tot de militairen behoorden.⁵²⁹ Het aantal soldaten op MCC-schepen was klein, tussen drie en vijftien. De eerste twee schepen die in 1721 uitvoeren, *De Commercie Compagnie van Middelburg* en de hierboven genoemde *Middelburgs Welvaren*, hadden respectievelijk drie en tien soldaten aan boord maar geen tamboer.⁵³⁰

Op 8 augustus 1724 werd in Vlissingen de trom geslagen om de kapiteins van een tweetal schepen van de Middelburgsche Commercie Compagnie op te roepen om aan boord te gaan:

En dewijl onze capiteinen niet present zijn, per expresse de capiteinen daarvan kennisgeven met ordre aanstonds tot Vlissingen de trom te laten slaan.⁵³¹

⁵²⁷ Slavenschepen voeren uit met tussen 28 en 50 bemanningsleden. Schepen die handel dreven op de gebieden rond de Middellandse Zee en de Oostzee daarentegen hadden vaak minder dan twintig man aan boord. Bij deze kleine aantallen bemanningsleden lag het gebruik van een trompet of trommel niet voor de hand. Er was aan boord voldoende overzicht zodat bevelen ook gemakkelijk mondeling konden worden gegeven. Een bespeler van een signaalinstrument had derhalve voor wat betreft de coördinatie aan boord weinig toegevoegde waarde.

⁵²⁸ ZA 20, inv. 370, 372, 635.

⁵²⁹ Het betreft het schip *Don Louis* dat in 1725 vertrok met twee tamboers aan boord. Zie: ZA 20, inv. 322.

⁵³⁰ ZA 20, inv. 768, 771.

⁵³¹ Wisse 1933, p. 48.

Het was een oproep aan kapitein Nicolaes van der Genughte van het fregatschip *Don Louis* en aan schipper Pieter Geleynse van de *Don Carlos*. De actie had het gewenste effect, want precies een week later vertrokken de schepen gezamenlijk met bestemming Zuidzee om goud en zilver te halen.⁵³² Vanwege de kostbare lading hadden zowel de *Don Carlos* als de *Don Louis* soldaten aan boord. Het eerste schip telde negen soldaten, maar geen tamboer, het tweede vijftien soldaten en twee tamboers.⁵³³ In tegenstelling tot andere MCC-schepen staan de beide tamboers van dit laatste schip op de monsterrol vermeld bij de soldaten.⁵³⁴ Wat een succesvolle expeditie had moeten worden, liep voor beide schepen uit op een fiasco. Nadat zij elkaar in maart 1725 als gevolg van een zware storm waren kwijtgeraakt, werd de *Don Carlos* op 24 augustus voor de kust van Brazilië door de Portugezen genomen en de *Don Louis* drie maanden later voor de kust van Chili door de Spanjaarden.⁵³⁵

Ook op de drie schepen die in 1747, inclusief bemanning, als wachtschip of “uitlegger” aan de Admiraliteit van Zeeland werden verhuurd, had een aantal soldaten aange-monsterd. Het fregat *D’Africaanse Galleij* telde naast 75 zeevarenden ook zeven soldaten.⁵³⁶ Van de 88 bemanningsleden op de als “uitlegger” dienstdoende *Grenadier* waren negen soldaat.⁵³⁷ *Het Hof van Zeeland* had 98 koppen aan boord, waaronder een tamboer, een trompetter en elf soldaten.⁵³⁸

Er zijn geen beschrijvingen gevonden betreffende de werkzaamheden en taken van trompetters en tamboers bij de MCC. Desondanks kan worden aangenomen dat deze gelijk waren aan die bij de VOC. Er was echter een duidelijk verschil voor wat betreft de tamboers. In tegenstelling tot de VOC maakte de tamboer op een MCC-schip meestal deel uit van de zeevarenden. Slechts op een enkel schip (de hierboven vermelde *Don Louis*) behoorde de tamboers tot de militairen.

III.1. Loopbaan en gage

De bemanning van een door de Commercie Compagnie uitgereed schip voltooide in principe de hele retour- of, in geval van slavenhandel, de hele driehoeksreis. Dit hield in dat bij de

⁵³² In feite betrof het de schepen *Middelburgs Welvaren* en *Commercie Compagnie* die voor de reis naar Zuid-Amerika werden omgedoopt tot *Don Carlos* en *Don Louis*. Zie: Reinders Folmer-van Prooijen 2000, p. 77.

⁵³³ ZA 20, inv. 316, 318, 322, 325.

⁵³⁴ Ibid., inv. 322.

⁵³⁵ Reinders Folmer-van Prooijen 2000, p. 79, 80.

⁵³⁶ ZA 20, inv. 199.

⁵³⁷ Ibid., inv. 452, 453.

⁵³⁸ Ibid., inv. 604, 605.

MCC een dienstverband werd aangegaan voor de duur van een reis of expeditie.⁵³⁹ Na afloop hiervan vond de afrekening plaats. Hoewel een aanstelling bij de MCC van kortere duur was dan bij de VOC waardoor eerder werd uitbetaald, was het ook voor de Commercie Compagnie niet altijd mogelijk om voldoende ervaren personeel te vinden. Er werd daarom actief geworven. Dit gebeurde als volgt. Eerst werd in Middelburg of Vlissingen, door een tamboer op zijn trommel te laten slaan, kenbaar gemaakt dat er geronseld werd. Vervolgens vond in een “wijnhuis” of herberg de mostering plaats.⁵⁴⁰ Wanneer dit onvoldoende personeel opleverde, ging men over tot het huren van bemanningsleden elders. Dit verliep via scheepsvolkbemiddelaars buiten Zeeland.⁵⁴¹ Zo werd trompetter Jan Stinner uit Koningsbergen in 1737 samen met 26 matrozen door Jonas Hoop in Amsterdam aangenomen om dienst te doen op *De Beurs van Middelburg*.⁵⁴² De uit Bremen afkomstige trompetter van het fregat *De Jonge Jacob*, Jan Jurriaan Carel werd in 1738 samen met 27 zeevarenden eveneens in Amsterdam gehuurd.⁵⁴³ Het makelaarskantoor “Christelijke Zeevaart” zorgde in 1740 niet alleen voor de 26 matrozen van het schip *De Beurs van Middelburg*, ook de trompetter Barend van Ede uit Bremen werd via dit kantoor in dienst genomen.⁵⁴⁴ De twee tamboers van *De Princes van Orange* werden door Jacob Dirksz in Amsterdam gehuurd tegen een gage van vijftien gulden per maand.⁵⁴⁵ Uit een “Onkost Reekening van gedane Rijs op Amsterdam van den 8 Januuary tot den 6 May” blijkt dat de beide trompetters van dit schip, Willem Warth uit *Ebervelt* en Jan Niemant uit Amsterdam, op 16 februari 1748 in dienst kwamen (facsimile III.1). In de periode voorafgaande aan de voorgenomen reis “ter kaap” ontvingen zij een gage van twintig gulden per maand.⁵⁴⁶ Deze reis die *De Princes van Orange* samen met het schip *Jonge Willem* zou maken ging echter “vermits de opgekomen vrede” niet door.⁵⁴⁷

Warth was reeds in 1745 als trompetter bij de MCC werkzaam.⁵⁴⁸ Na 1748 zijn echter geen gegevens gevonden over zijn verdere loopbaan. Voor Niemant betekende de annulering van de reis in ieder geval niet het einde van zijn loopbaan als scheepstrompetter. Hij vertrok namelijk op 7 december 1756 als trompetter van het Amsterdamse VOC-schip *Bronstee* naar

⁵³⁹ De MCC kende geen verplichting om enkele jaren elders te verblijven.

⁵⁴⁰ Van Overtveldt 2008, p. 56.

⁵⁴¹ Een voorbeeld van een bemiddelaar waarmee de MCC zaken deed was Jonas Hoop. Van Overtveldt 2008, p. 53.

⁵⁴² ZA 20, inv. 267, 268.

⁵⁴³ Ibid., inv. 635.

⁵⁴⁴ ZA 20, inv. 272, 273.

⁵⁴⁵ Ibid., inv. 951, 952.

⁵⁴⁶ Ibid., inv. 952 no. 16.

⁵⁴⁷ Ibid., inv. 951, 952.

⁵⁴⁸ Willem Warth was toen aangesteld op het fregat *Hof van Zeeland*. Ibid., inv. 602, 603.

III. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE MCC

Bengalen. Ruim twee weken na aankomst in Azië is hij “weggelopen”, zodat niet bekend is hoe het hem verder is vergaan.⁵⁴⁹

Omroep Rekening van Gedane
 2de Op Amsterdam, Van den 4
 Januarij tot den 6 May, Angers,
 Men Manschap & andere Omkosten

22 Feb
 1de Luytenant Andris Barendsen
 2de Op hand Ontfangen 254 p^{er} maand / 108,00
 3de Luytenant Lambertus Brant
 2de Op hand Ontfangen 250 p^{er} maand / 100,00

26 Feb
 2 Trompetters Willem Warth en Jan
 Nieman, Goer 1de Op hand 220 p^{er} maand / 40,00
 Voor Leve Pasatie; - - - - / 10,10

1de Maas Jan Winkelhousen / 1 maand - - / 14,00
 Voor Lyn Pasatie / Doeksaat; - - / 5,05
 Marktlers Voor 36 man 23 shk^{er} p^{er} maand / 32,8

20 Feb
 Haar den Haag en Weeder om; - - / 30,16

25 maart
 Haar den Haag en Weeder om; - - / 60,4
 an de Kolaris & Roken; en Seegel / 12,6
 Briefte Roke; - - - - / 8,3

- - - -
 Voor 2 Trompetten en 2 Waldhooren; / 44,00
 Verkeerde koster tot Amsterdam
 Kamer Rotterdam & Gyna tot keerdank; - - / 197,10

Alte Betaling aan Cap. Luit. Dracy
 & Ommettende Saldo van / 104,12

Verk

N° 16

8042
 1871/144

Facsimile III.1. Onkostenrekening met daarop het salaris van de aangenomen trompetters Warth en Nieman. Ook zijn de kosten voor de aanschaf van twee trompetten en twee waldhoorns vermeld. Zeeuws Archief, Archief Middelburgse Commercie Compagnie, inv. 952.

⁵⁴⁹ NA VOC, inv. 6344.

Het aantal trompetters en tamboers dat in dienst is geweest van de MCC is klein. Toch zijn er bijzonderheden te vermelden over de loopbaan en het salaris van enkelen.⁵⁵⁰ Een eerste bijzonderheid is dat het fregatschip *De Vrijheid* voor zijn reis naar de “Caraïbische Zee” in 1738 naast een trompetter ook een “tamboer & trompetter” aan boord had.⁵⁵¹ Trompetter Barend Eeden uit *Holsel* ontving voor zijn werk een gage van twintig gulden per maand, “tamboer & trompetter” Hans Davit Meijlant uit Hamburg kreeg dertien gulden, vier gulden meer dan een “normale” tamboer bij de MCC.⁵⁵² Het is aannemelijk dat het de bedoeling was dat Meijlant gedurende deze reis het vak van scheepstrompetter leerde van Eeden. Blijkbaar had Meijlant noch aanleg voor het vak van tamboer noch voor dat van trompetter, want op 8 januari 1740 vertrok hij als jongmatroos, tegen een aanzienlijk lager loon dan dat van een trompetter of tamboer, met het VOC-schip *Berkenrode* van de kamer van Amsterdam naar Ceylon.⁵⁵³

Jan Andries Hofner uit *Drijenbrusse* monsterde op 4 november 1738 als trompetter aan op het fregat *Eendragt* voor een reis naar Spaans West-Indië. Na behouden te zijn teruggekeerd, vertrok hij op 21 augustus 1740 als trompetter met het schip *De Vrijheid* opnieuw naar West-Indië. Vijf maanden nadat hij in Zeeland was gearriveerd, monsterde hij voor de laatste maal op een MCC-schip aan, ditmaal op het schip *Hof van Zeeland* met bestemming Caraïbische Zee.⁵⁵⁴ Na zijn terugkeer op 6 november 1743 trad hij in dienst van de VOC-kamer van Amsterdam. Hij vertrok op 1 januari 1744 als trompetter van het schip *Sjibekarspel* naar Batavia. Na een verblijf van drie maanden in Azië reisde hij met het Zeeuwse VOC-schip *Woitkendorp* terug naar patria.⁵⁵⁵ Hierna zijn geen gegevens meer over Hofner bekend, zodat kan worden aangenomen dat hij na zijn afmonstering zijn loopbaan als scheepstrompetter heeft beëindigd. Afgezien van de trompetter van het schip *De Jonge Willem*, Jan Martijn Borger uit *Alsleve* die tijdens de reis naar het Caraïbisch gebied bij een tussenstop is “weggelopen”, is niemand van de groep trompetters en tamboers in dienst van de MCC gedeserteerd.⁵⁵⁶

Uiteraard kwam het ook bij de MCC voor dat een bemanningslid promotie maakte of een andere functie kreeg. Zo was Jan Michiel Luek uit *Saxenhoda* van 4 mei 1745 tot 10 april

⁵⁵⁰ Vanwege het kleine aantal is geen onderverdeling gemaakt in trompetters en tamboers.

⁵⁵¹ ZA 20, inv. 1269.

⁵⁵² Ibid., inv. 1269.

⁵⁵³ Hij overleed op 31 mei 1741, bijna negen maanden na aankomst in Ceylon. NA VOC, inv. 6100.

⁵⁵⁴ Tijdens alle drie de reizen ontving Hofner een gage van twintig gulden per maand. ZA 20 inv. 370, 597, 1274.

⁵⁵⁵ NA VOC, inv. 6161.

⁵⁵⁶ Borger is “weggelopen volgens brief van dato 21 augustus 1750”. ZA 20, inv. 663.

1747 als kok werkzaam op het fregatschip *Hof van Zeeland* nadat hij tot 8 november 1744 trompetter was geweest op het fregatschip *De Vrijheid*.⁵⁵⁷

Ook in de loopbanen van tamboers is een aantal bijzonderheden geconstateerd. De eerste betreft Jasper Casbij uit Damme. Casbij deed volgens de monsterrol van het fregatschip *De beurs van Middelburg* tussen 23 april 1726 en 23 mei 1727 dienst als tamboer. Hij ontving echter een salaris van slechts zes gulden per maand, de helft van dat van een matroos.⁵⁵⁸ Gezien deze lage vergoeding kan worden aangenomen dat hij op dit schip werkzaam was als jongtamboer. Drie weken na terugkomst begon Casbij aan zijn tweede reis, deze keer met het fregatschip *Hof van Zeeland*. Zijn gage was inmiddels verhoogd naar negen gulden, nog steeds minder dan dat van een matroos.⁵⁵⁹ Bij zijn derde reis, wederom met het schip *Hof van Zeeland*, was hij blijkbaar een volleerd tamboer. Zijn gage van vijftien gulden was nu zelfs hoger dan dat van andere tamboers die met een MCC-schip een reis naar het Caraïbisch gebied hebben gemaakt.⁵⁶⁰ Een tweede bijzonderheid betreft de loopbaan van Pieter Cornelisse uit Veere. Cornelisse was voordat op 10 januari 1749 als tamboer van de *Princes van Orange* in dienst kwam bij de MCC, van 18 april 1744 tot 15 oktober 1748 tamboer op 's lands schepen *Zierikzee*, *Vlissingen* en *Goes*.⁵⁶¹ Evenals bij de VOC kwam een bemanningslid dat tijdens werkzaamheden een ongeval kreeg, in aanmerking voor een schadevergoeding. Zo ontving dezelfde Cornelissen in 1749 een bedrag van £ 1.14.8 Vlaams “voor 't breken der been” tijdens werkzaamheden aan boord van het schip *De Princes van Oragne*.⁵⁶²

Zoals uit het voorgaande is gebleken, waren de salarissen van trompetters en tamboers bij de MCC vergelijkbaar met die bij de VOC. Afgezien van het lage traktement dat Jasper Casbij ontving tijdens zijn eerste twee reizen, kreeg een tamboer in dienst van de Commerce Compagnie een gage van tien tot vijftien gulden. Een trompetter verdiende tussen zestien en twintig gulden per maand. De “tamboer & trompetter” Hans Davit Meijlant ontving voor zijn werk een maandelijkse vergoeding van dertien gulden. Toen in 1747 het fregatschip *Hof van Zeeland* (inclusief bemanning) voor acht maanden door de Admiraliteit van Zeeland werd gehuurd, betekende dit voor de bemanning een hoger salaris dan bij de MCC. Matrozen ontvingen hierdoor twintig gulden in plaats van de gebruikelijke twaalf tot vijftien gulden,

⁵⁵⁷ Ibid., inv. 603, 623, 644.

⁵⁵⁸ Ibid., inv. 242, 243.

⁵⁵⁹ Ibid., inv. 568, 569.

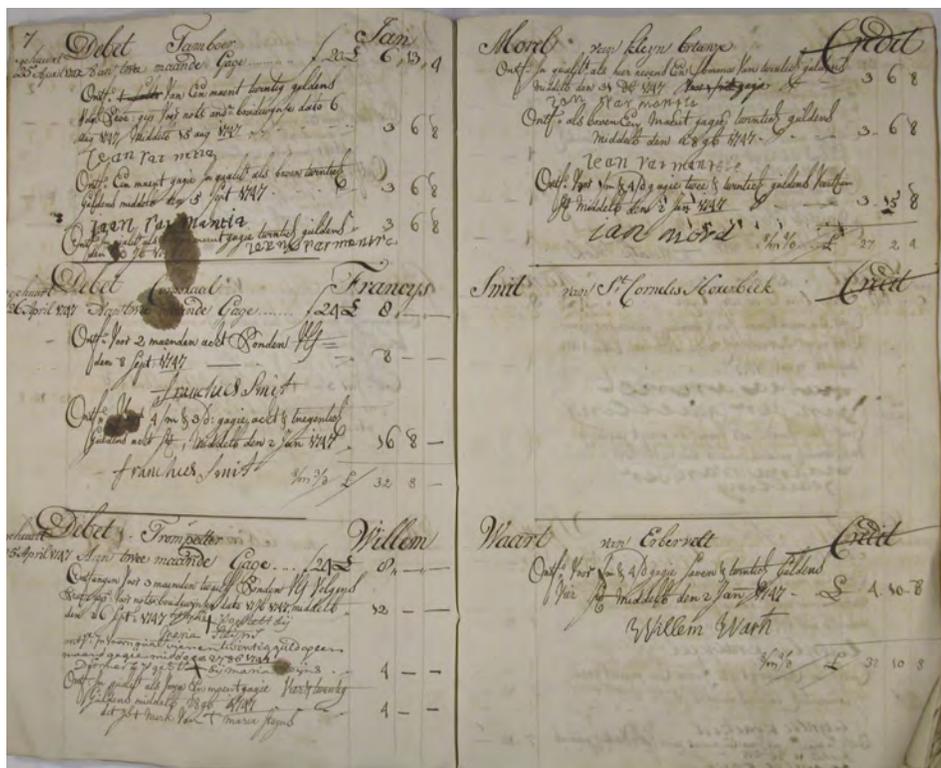
⁵⁶⁰ Ibid., inv. 564.

⁵⁶¹ Ibid., inv. 954, 955. ZA 508, inv. 7743, 7753, 7763, 7784, 7785.

⁵⁶² Ibid., inv. 954, 955.

III. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE MCC

tamboer Jan Morel kreeg twintig gulden en de eerder genoemde trompetter Willem Warth vierentwintig gulden per maand (facsimile III.2).⁵⁶³

Facsimile III.2. Deel van de betaalrol van het door de MCC aan de Admiralteit van Zeeland verhuurde Fregatschip *Hof van Zeeland* uit 1747. Zeeuws Archief, Archief Middelburgse Commercie Compagnie, inv. 605.

III.2. Herkomst

Uit een onderzoek van Matthias Van Overtveldt is gebleken dat iets meer dan de helft van de mannen die aanmonsterden op de retourschepen van de MCC met bestemming West-Indië afkomstig was uit de Republiek. Driekwart van deze groep was Zeeuw. De groep buitenlanders bestond voor een derde uit Scandinaviërs en voor ruim een kwart uit Duitsers. Ruim

⁵⁶³ ZA 20, inv. 605.

acht procent van de bemanningsleden was afkomstig uit de Zuidelijke Nederlanden.⁵⁶⁴ Voor de groep trompetters en tamboers blijken deze verhoudingen echter anders te liggen. Van de veertien trompetters die bij de MCC hebben gediend, waren er tien afkomstig uit het Duitstalig gebied van Europa.⁵⁶⁵ Slechts twee waren afkomstig uit de Republiek, geen van hen was van Zeeuwse herkomst.⁵⁶⁶ Wanneer we dit vergelijken met de herkomst van trompetters bij de VOC in de periode 1730 tot 1749, zien we dat ook daar het grootste deel uit Duitsland afkomstig was.⁵⁶⁷ Van de vijftien tamboers die aanmonsterden op schepen van de Commercie Compagnie waren zeven afkomstig uit de Republiek, drie hiervan waren Zeeuw.⁵⁶⁸ Slechts twee tamboers kwamen uit Duitsland, twee uit Frankrijk, één uit Luxemburg en van een drietal is het land van herkomst niet bekend.

Naast een verschil in herkomst, kan ook een verschil in sociale afkomst tussen trompetters en tamboers worden geconstateerd. Uit de soldijrollen en uit de door alle bemanningsleden voor aanvang van de reis ondertekende “Articulen ende Ordre” blijkt namelijk dat, in tegenstelling tot de trompetters, de tamboers in het algemeen niet konden schrijven. De meeste tamboers ondertekenden de “articulen” daarom met een kruisje, terwijl bijna alle trompetters hun naam schreven (facsimile III.3).⁵⁶⁹

---

⁵⁶⁴ Van Overtveldt 2008, p. 58-59.

⁵⁶⁵ De groep van veertien trompetters bestaat uit de dertien eerder genoemde trompetters plus de “tamboer & trompetter” Hans Davit Meijlant.

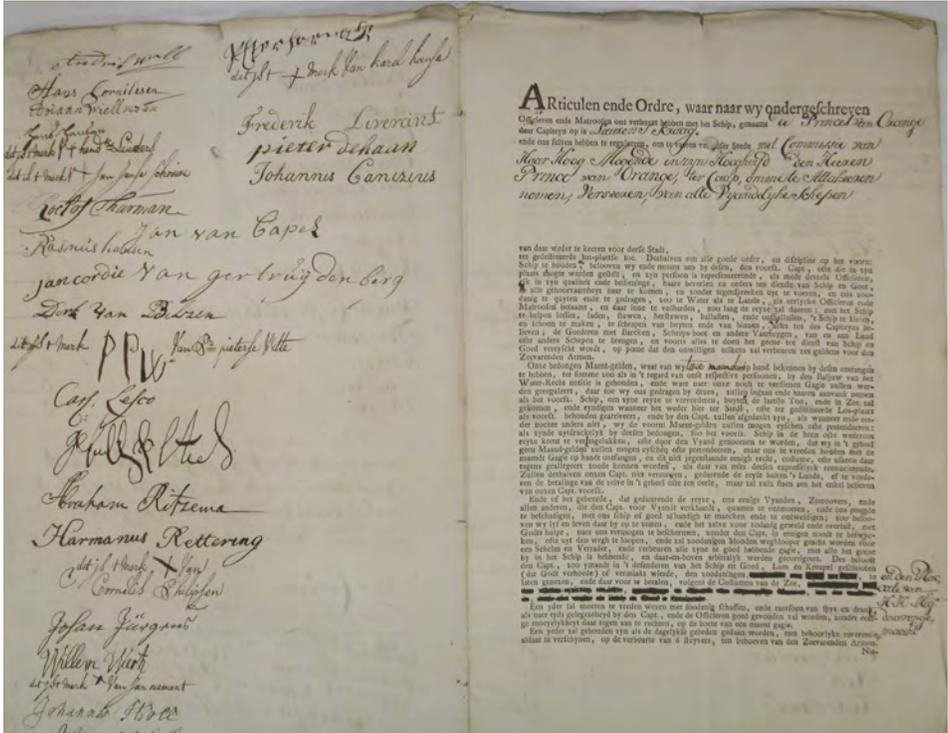
⁵⁶⁶ De beide Nederlandse trompetters waren afkomstig uit Haarlem en Amsterdam. Geen enkele trompetter kwam uit de Zuidelijke Nederlanden.

⁵⁶⁷ Van de 82 trompetters bij de VOC in deze periode waren er 36 Duitser, 22 waren afkomstig uit de Republiek (waarvan één uit Zeeland) en negen uit de Zuidelijke Nederlanden.

⁵⁶⁸ Ook bij de VOC was in de periode 1720 tot 1749 bijna de helft afkomstig uit de Republiek. Bij de VOC waren 260 tamboers werkzaam in de periode 1720 tot 1749. Hiervan waren 112 afkomstig uit de Republiek (inclusief negen Zeeuwen), 38 uit het Duitstalig gebied en 18 uit de Zuidelijke Nederlanden.

⁵⁶⁹ Van alle trompetters kon alleen de eerder genoemde Jan Niemant niet schrijven, van de tamboers waren enkel Hermanus Rettering uit Amsterdam, Jan Morel uit *Kleijn Bretanjen* en Cornelis Philipsen uit Amsterdam in staat een handtekening te zetten. ZA 20, inv. 951.

III. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE MCC

Facsimile III.3. Door de voltallige bemanning van het MCC-fregat *Princes van Orange* ondertekende artikelbrief met de handtekening van trompetter Willem Warth en van tamboer Cornelis Philipsen en het kruisje van trompetter Jan Niemant. Zeeuws Archief, Archief Middelburgse Commercie Compagnie, inv. 951.

III.3. Besluit

Evenals bij de VOC waren ook op een deel van de schepen van de *Middelburgsche Commercie Compagnie* trompetters en tamboers aanwezig. De MCC dreef met verschillende soorten schepen handel op gebieden rond de Oostzee en de Middellandse Zee, op West-Indië en Afrika. Vanaf 1732 nam de *Commercie Compagnie* ook deel aan de slavenhandel. Trompetters en tamboers waren echter enkel werkzaam op een deel van de fregatten met een trans-Atlantische bestemming en met meer dan vijftig koppen aan boord. Afgezien van de trompetter die bij afvaart van het schip *Middelburgs Welvaren* in 1721 afwezig was, monsterden enkel van 1737 tot 1749 trompetters aan op de schepen van de MCC. Tamboers waren werkzaam op een aantal fregatten dat is uitgevaren tussen 1724 en 1749.

III. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE MCC

Het aantal trompetters en tamboers dat in dienst is geweest bij de MCC was klein: in totaal hebben dertien trompetters, een “tamboer & trompetter” en vijftien tamboers aange-monsterd op schepen van de Commercie Compagnie. Zeven schepen vertrokken met een of twee tamboers aan boord en zeventien schepen met een of twee trompetters, al dan niet in combinatie met tamboers.

De hoogte van de gage van een trompetter en van een tamboer bij de MCC kwam overeen met die bij de VOC. Een tamboer verdiende bij de MCC tussen tien en vijftien gulden per maand, een trompetter tussen zestien en twintig gulden. Wat de herkomst betreft, kan worden opgemerkt dat de meeste trompetters afkomstig waren uit het Duitssprekende deel van Europa en dat de helft van de tamboers Nederlander was. Bovendien was er een verschil in sociale afkomst tussen trompetters en tamboers, zoals blijkt uit het feit dat in tegenstelling tot de trompetters slechts enkele tamboers in staat waren hun naam te schrijven.

Plaat IV.1. Twee trompetters op het campagnedek (een zit, de ander staat). Simon de Vlieger (ca. 1601-1653): "Bezoek aan de Vloot" (detail). Kunsthistorisches Museum Wenen, inv. GG478.

IV. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE ADMIRALITEIT VAN ZEELAND

Bespelers van signaalinstrumenten waren niet alleen te vinden op koopvaardischepen die handel dreven op buiten Europa gelegen gebieden. Ook de marine had trompetters en tamboers in dienst. In dit hoofdstuk zal daarom aandacht worden besteed aan de trompetters en tamboers die tussen 1575 en 1796 in dienst zijn geweest bij de Admiraliteit van Zeeland. In de bewaard gebleven monsterrollen, betaalrollen, notulen en resoluties uit deze periode zijn ruim 1500 vermeldingen van een slooptrompetter en 126 vermeldingen van een sloop-tamboer aanwezig. Deze konden worden herleid tot 617 individuele trompetters, onder-trompetters en trompettersmaten (bijlage V) en tot 86 individuele tamboers (bijlage VI).

IV.1. Aan boord van de schepen

De admiraliteit had verschillende soorten schepen in de vaart die ieder een specifieke taak hadden. Oorlogsschepen werden gebruikt bij zeeslagen, bij het konvooieren van visserij-schepen en koopvaarders en bij het kruisen in bijvoorbeeld het Kanaal en op de Noordzee.⁵⁷⁰ De meeste bleven betrekkelijk dicht in de buurt van hun thuishaven, waarbij contact met het vasteland werd onderhouden door middel van adviesjachten. Slechts een klein deel van de schepen had een verder weg gelegen bestemming, zoals Suriname en West-Indië.⁵⁷¹ Met binnenjachten (en wachtschepen) bewaakte de Zeeuwse Admiraliteit de Ooster- en Westerschelde en de binnenwateren.⁵⁷² Karvelen werden zowel gebruikt op de binnenduine wateren als voor de bewaking van de Vlaamse kust.⁵⁷³ De bevoorrading en proviandering van de oorlogsschepen gebeurde met “proviand schepen”, ook aangeduid als “vitaalje schepen”.⁵⁷⁴ Voor het vervoer van hoge officieren en hoogwaardigheidsbekleders van en naar de oorlogsschepen en bijvoorbeeld de residentie (voor het bijwonen van de zogenaamde Haagse Besognes) werd gebruik gemaakt van transport- of admiraliteitsjachten. Deze snelvarende

---

⁵⁷⁰ Daalder/Spits 2005, p. 100.

⁵⁷¹ Asaert et al. 1976 deel 2, p. 332. In februari 1667 veroverden vijf Zeeuwse admiraliteitsschepen Suriname. Zie: Bruijn 1998, p. 114.

⁵⁷² Roos 2003, p. 164, 165.

⁵⁷³ Ibid., p. 122.

⁵⁷⁴ Vermeldingen van “vitaalje-” of “proviandschepen”: *Elisabeth* 1690-1691 (ZA 508, inv. 7194, 7204), schip in 1692 waarvan naam niet bekend is (ZA 508, inv. 7213). De volgende “adviesjachten” zijn bekend: *De Galleije* 1691-1693 (ZA 508, inv. 7204), *Slickenburg* 1691 (ZA 508, inv. 7205), *Zeepost* 1690-1692 (ZA 508, inv. 7194, 7204, 7213).

dienstvaartuigen waren rijk geornamenteerd en van alle luxe voorzien.⁵⁷⁵ Tevens maakte de marine in de zeventiende eeuw tijdens zeeslagen gebruik van branders. Dit waren schepen die in brand werden gestoken en op koers werden gezet naar vijandelijke schepen.

In een groot aantal gevallen maakten trompetters en tamboers deel uit van de bemanning van oorlogsschepen.⁵⁷⁶ Op deze schepen, die werden aangeduid als “s lands schepen”, was vaak een groot aantal koppen aanwezig. Evenals bij de VOC bevonden ook hier de trompetters zich op het campagnedek en was de plaats van de tamboers voor de mast (plaat IV.1). Daarnaast zijn ook een aantal keren “phijffers” en een enkele keer een groep “musicanten” vermeld op de betaalrollen van oorlogsschepen. Deze twee laatste groepen komen in hoofdstuk VI aan de orde.

Trompetters

In de periode van ruim twee eeuwen zijn continu trompetters in dienst geweest bij de Admiraliteit van Zeeland (figuur IV.1). Zij waren niet alleen werkzaam op oorlogsschepen, maar ook op transportjachten, karvelen en op een klein aantal wachtschepen. De admiraliteit had het grootste aantal trompetters in dienst tussen 1590 en 1609 en tussen 1620 en 1629. De gegevens over de dertig jaar na 1629 zijn niet volledig bewaard gebleven, zodat slechts geconcludeerd kan worden dat vanaf 1640 het aantal trompetters in dienst van de Admiraliteit van Zeeland waarschijnlijk kleiner was. Door het ontbreken van deze gegevens is ook niet bekend hoeveel schepen met trompetters of tamboers ten oorlog voeren in de drie Engelse Oorlogen die volgden. Wel zijn de monster- of soldijrollen over de periode na 1660 bewaard gebleven zodat er gegevens zijn over de bemanningen van de oorlogsschepen tijdens de oorlogen daarna.

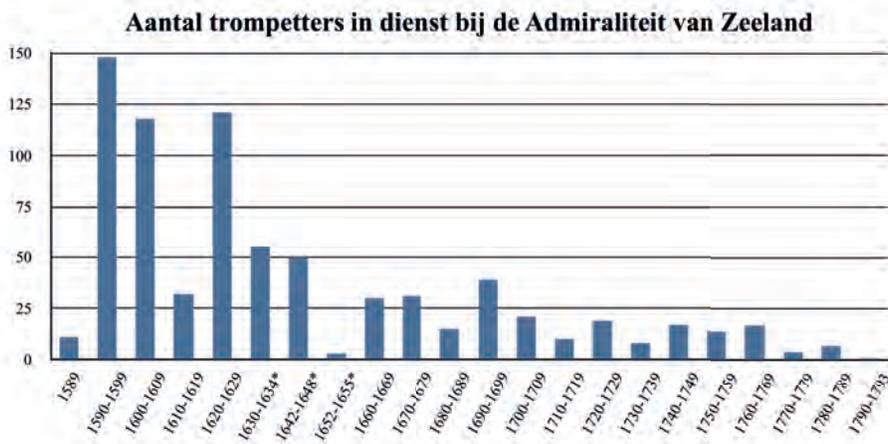
In de periode 1610-1619 was het aantal trompetters klein, zowel in vergelijking met de voorgaande periode als de periode die volgde. Dit was het gevolg van het Twaalfjarig Bestand (1609-1621). Tijdens het Bestand vormden Spanje en de Zuidelijke Nederlanden geen bedreiging meer voor de Republiek waardoor de activiteit van de admiraliteit afnam.⁵⁷⁷ Vijftien oor-

⁵⁷⁵ Daalder/Spits 2005, p. 110. Haalmeijer/Vuik 2002, p. 112.

⁵⁷⁶ Tamboers kwamen vaak voor op oorlogsschepen met een groot aantal matrozen of busschieters.

⁵⁷⁷ De blokkadevloot bestaande uit kruisende oorlogsschepen en wachtschepen werd teruggetrokken en een deel van de schepen werd verkocht. Zie: Bruijn 1998, p. 29-30.

logsschepen werden afgedankt, de bemanning van de schepen ontslagen.⁵⁷⁸ In 1621 werden de vijandelikheden hervat en werd de oorlogsvloot weer op volle sterkte gebracht.

Figuur IV.1. Aantal trompetters in actieve dienst bij de Admiraliteit van Zeeland per periode (over de met een * gemarkeerde perioden ontbreekt een deel van de bemanningsgegevens). De gegageerde trompetters zijn hierbij niet meegeteld.

Hoewel de gegevens over de vier jaar na 1648 ontbreken, kan worden aangenomen dat na de vrede van Münster (1648) het aantal trompetters in dienst van de Admiraliteit van Zeeland afnam. Deze afname was niet alleen het gevolg van het einde van de Tachtigjarige Oorlog, maar ook van de veranderde wijze van oorlog voeren. Tot het begin van de eerste Engelse Oorlog werd vooral gevochten in groot vlootverband, waarbij de tactiek was gericht op het aborderen en enteren van vijandelijke schepen, gevolgd door gevechten van man tegen man. Vanaf het midden van de zeventiende eeuw ging de Staatse marinevloot, in navolging van de Engelsen, over op een nieuwe wijze van oorlog voeren. Deze bestond uit een verdeling van de vloot in eskaders waarbij slag werd geleverd in linieverband.⁵⁷⁹ Het invoeren van deze wijze van slag leveren leidde tot een afname van de vraag naar trompetters. Bij de ‘oude’ wijze van oorlog voeren was de rol van een trompetter aan boord van groot belang omdat deze door middel van het spelen van signalen aan de eigen bemanning duidelijk maakte welke gevechtshandelingen dienden te worden uitgevoerd. Bij het liniegevecht nam de behoefte aan communicatie tussen de schepen toe. Omdat het geluid van een trompet vaak niet verder reikte dan het eigen schip, werd voor de communicatie tussen de schepen tijdens een zeeslag gebruik

⁵⁷⁸ Roos 2003, p. 95.

⁵⁷⁹ Ibid., p. 248.

gemaakt van vlagsignalen.⁵⁸⁰ Uit onderzoek van de betaalrollen van de Admiraliteit van Zeeland blijkt dat tot het einde van de jaren tachtig van de achttiende eeuw op oorlogsschepen trompetters werkzaam zijn geweest. In de periode daarna waren trompetters alleen nog aangesteld op transportjachten.

Na 1650 bleef het aantal trompetters in dienst van de Admiraliteit van Zeeland klein. De toename in de jaren 1690 was het gevolg van de Negenjarige Oorlog (1688-1697). Deze oorlog leidde tot een uitreding van een groot aantal schepen waardoor er meer trompetters bij de admiraliteit in dienst kwamen. De afname van het aantal trompetters vanaf de jaren 1700 was een direct gevolg van de Spaanse Successieoorlog (1701-1714). Door deze oorlog was de Republiek genoodzaakt naast de marine ook een groot landleger uit te rusten. Veel trompetters zullen derhalve voor een aanstelling bij de cavalerie hebben gekozen. Als gevolg van de hoge kosten die deze mobilisatie met zich mee had gebracht, was de Republiek tegen het einde van de oorlog financieel volkomen uitgeput. Dit had uiteraard ook gevolgen voor de admiraliteiten. De financiële nood van de Admiraliteit van Zeeland was zelfs zo groot, dat zij in 1709 haar financiële verplichtingen niet meer kon nakomen. Het einde van de Spaanse Successieoorlog betekende voor de admiraliteit geen redding. Door de gesloten vrede kwamen de Zuidelijke Nederlanden in Habsburgse handen, waardoor vanaf dat moment voor de Admiraliteit van Zeeland de belangrijkste bron van inkomsten, de kaapvaart, wegviel. Mede hierdoor degradeerde de Admiraliteit van Zeeland tot een armlastig tweederangs instituut.⁵⁸¹ Dit is ook terug te zien aan het kleinere aantal trompetters dat na 1709 in dienst is geweest bij deze admiraliteit.

Als gevolg van het uitbreken van de Oostenrijkse Successieoorlog (1744-1748) trad een kleine toename op van het aantal trompetters.⁵⁸² In de periode die volgde is slechts een geringe afname van het aantal trompetters waar te nemen. De oorzaak hiervan is de toenomen activiteit van de admiraliteit als gevolg van de Zevenjarige Oorlog (1756-1763). De Republiek bleef buiten deze oorlog, waardoor de admiraliteiten zich toelegden op het konvoieren van Nederlandse koopvaarders.⁵⁸³ Tijdens de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784) speelde de marine en dus ook de Admiraliteit van Zeeland geen rol van betekenis meer. Dit komt ook tot uitdrukking in het kleine aantal trompetters (en tamboers) dat in die periode

⁵⁸⁰ Weber 1982, p. 3-5.

⁵⁸¹ Bruijn 1998, p. 182.

⁵⁸² Tijdens deze oorlog werden negen oorlogsschepen voorzien van een trompetter en een tamboer.

⁵⁸³ De bescherming van koopvaarders was van belang omdat Groot-Brittannië en Frankrijk elkaar ter zee bestreden. Voor Nederlandse koopvaarders bestond hierdoor het risico te worden gekaapt. Zie: Bruijn 1998, p. 196.

in dienst was bij de Zeeuwse Admiraliteit.⁵⁸⁴ Na afloop van deze oorlog besloot de Republiek haar marinevloot drastisch uit te breiden. Helaas voor Zeeland had de Nederlandse vloot-uitbreiding alleen betrekking op de admiraliteiten van Amsterdam en Rotterdam.⁵⁸⁵

Naast oorlogsschepen hadden ook de karvelen en enkele binnenjachten die dienst deden als wachtschip op de Westerschelde trompetters aan boord. Zo was bijvoorbeeld op het binnenschip *Oragnienboom* tussen 1 januari 1664 en 31 oktober 1671 en van 15 juni 1678 tot 30 juni 1680 een trompetter aangesteld. In de eerste periode was dit Joos Telmonger uit Nazareth, vanaf 1678 Hans Laureijnssen.⁵⁸⁶ Laureijnssen was sinds 1660 in dienst van de admiraliteit. Voordat hij aanmonsterde op de *Oragnienboom* was hij van 1664 tot 1677 werkzaam op 's lands jacht *Maeght*.⁵⁸⁷ Ook het binnenjacht *Dolphijn* had van 1 augustus 1670 tot 31 juli 1671 een eigen trompetter, Abraham Philipsen uit Middelburg.⁵⁸⁸

Tot 1634 maakte de admiraliteit ook gebruik van karvelen. Deze werden naast kruisende oorlogsschepen en wachtschepen, voornamelijk gebruikt voor het bewaken van de binnenwateren en de kust van Vlaanderen.⁵⁸⁹ Een karveel had dertig tot veertig koppen aan boord, vaak inclusief een of meer trompetters. Onder deze karvelen, die vaak onder bevel stonden van een vice-admiraal, bevond zich ook het “craveel [sic] van syne Excellentie van Nassau”, het karveel van oorlog van de luitenant-admiraal van Zeeland.⁵⁹⁰ Op dit schip waren tussen 1589 en 1590 telkens drie trompetters aangesteld en tussen 1591 en 1593 twee. In 1589 hebben Jasper Bruggemans uit Middelburg, Hans Hijmpel uit Lübeck en Jan Geertssen Lapper uit Vlissingen als trompetter op het karveel dienstgedaan. In 1591 waren dit Jan (of Hans) Ghijsbrechts uit Gent, Evert Janssen uit Arnemuiden en Roeland Strange uit Engeland (facsimile IV.1).

⁵⁸⁴ In de periode 1696-1705 en 1779-1795 waren in een aantal gevallen ook tamboers van het ‘corps de marine’ aanwezig op oorlogsschepen. Deze tamboers hadden (samen met een of meer pijpers) een zuivere militaire taak en waren dus geen sloopstamboer. Om die reden is deze groep hier buiten beschouwing gelaten.

⁵⁸⁵ Bruijn 1998, p. 183.

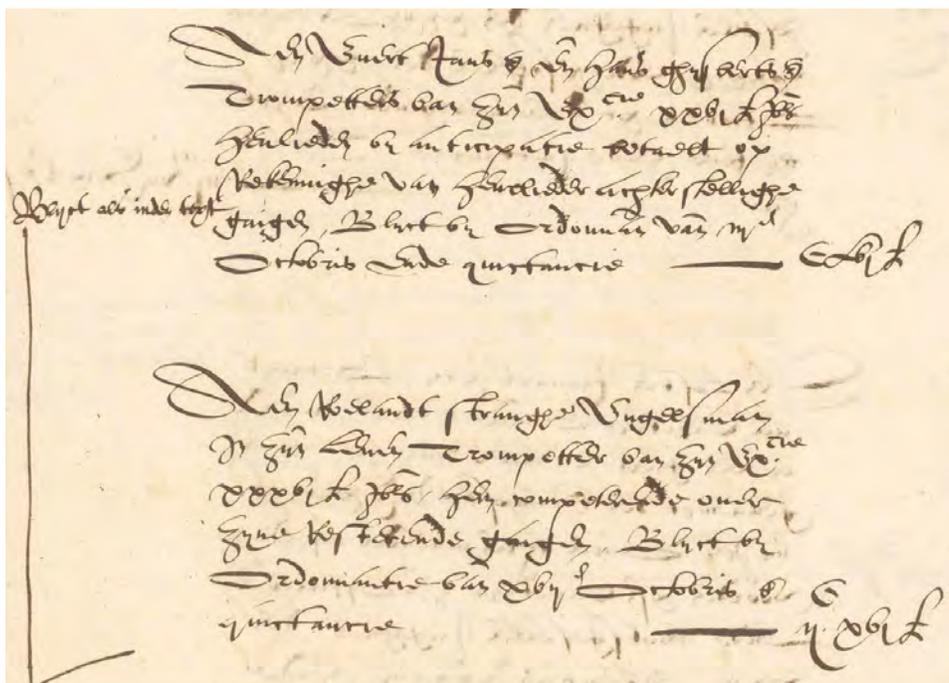
⁵⁸⁶ ZA 508, inv. 6994, 6998, 7003, 7016, 7023, 7033, 7044, 7076, 7093, 7103.

⁵⁸⁷ Ibid., inv. 6984, 7016, 7023, 7033, 7044, 7075, 8318, 8319, 9997. Telmonger heeft op geen enkel ander schip als trompetter gediend.

⁵⁸⁸ ZA 508, inv. 7044.

⁵⁸⁹ Roos 2003, p. 121-122.

⁵⁹⁰ Vanaf 1585 werd deze functie vervuld door Justinus van Nassau, zoon van Willem van Oranje. Van Nassau werd in 1601 opgevolgd door jonker Willem de Soete heer van Haultain. Zie: Roos 2003, p. 43.

Facsimile IV.1. Uitgaven aan gages van de trompetters Evert Janssen, Hans Ghijsbrechts en Roeland Strange in 1591 Zeeuws Archief, Archief Rekenkamer van Zeeland, Rekenkamer C, inv. 6160.

Strange overleed voor oktober 1591, zoals blijkt uit een verzoek van Janssen om uitbetaling van achterstallige gage.⁵⁹¹ Omdat het leven aan boord voorzag in kost en inwoning, ontvingen zeelieden hun gage in principe pas bij afmonstering. De reden dat Janssen, in tegenstelling tot Ghijsbrechts, verzocht om uitbetaling van achterstallige gage, was dat hij “met wijff ende kinderen belast” was. Het verzoek werd ingewilligd en Janssen ontving 26 pond Vlaams (facsimile IV.2). Ook werd 36 pond Vlaams aan resterende gage van wijlen Roeland Strange uitbetaald aan de “tresorier van zyne Excellentie”.⁵⁹² Strange werd niet opgevolgd zodat het aantal trompetters van Zijne Excellentie vanaf dat moment twee was.

⁵⁹¹ ZA 508, inv. 6162.

⁵⁹² Ibid. inv. 6240.

Facsimile IV.2. Door Evert Janssen ondertekende verklaring van ontvangst van £ 26 aan achterstallige gage. Zeeuws Archief, Archief Rekenkamer van Zeeland, Rekenkamer C, inv. 6162.

Janssen bleef tot zijn overlijden in 1596 trompetter van de luitenant-admiraal. Hij werd in 1598 opgevolgd door Gerrit Fort, die deze functie vervulde tot hij in 1604 op zijn beurt werd opgevolgd door Jacques du Bois. Ghijsbrechts overleed op 16 juni 1604. In zijn plaats werd op 17 november van dat jaar Joos Hennekens als trompetter aangenomen. Hennekens en Du Bois bleven in ieder geval tot 1610 samen in dienst als “trompetters van zijne excellentie”.⁵⁹³

Niet alleen op het karveel van de luitenant-admiraal was meer dan één trompetter aangesteld. Uit de betaalrollen van een aantal transportjachten blijkt dat tot 1719 23 maal tijdens een bepaalde periode twee trompetters werkzaam zijn geweest op een jacht. Tussen 1 januari 1690 en 30 maart 1702 was bijvoorbeeld op de *Zeepaard* twaalf maal gedurende enkele maanden een tweetal trompetters aangesteld en in 1694 het hele jaar.⁵⁹⁴ Hoewel na 1719 geen transportjacht meer uitvoer met meer dan één trompetter, waren tot 1794 trompetters werkzaam op de jachten.

Vaak wordt een aantal trompetters vermeld op de betaalrollen van oorlogsschepen en karvelen. Toch blijkt uit de aanstellingsdata dat deze schepen vaak maar één trompetter aan boord hadden. Op de betaalrol van het schip *Hont* van kapitein en latere vice-admiraal Legier Pieterssen komen bijvoorbeeld tussen 1593 en 1595 vijf verschillende trompetters voor. In deze periode was meestal slechts één trompetter aan boord. Alleen tussen april 1593 en februari 1594 telde de *Hont* twee trompetters.⁵⁹⁵ Ook uit de betaalrol van “’s lands groot craveel” de *Gouden Leeuw* van vice-admiraal Joos de Moor over de periode 1590 tot 1592 blijkt dat van de drie vermelde trompetters er steeds slechts een dienst deed.⁵⁹⁶

⁵⁹³ Ibid., inv. 6162, 6240, 6250, 6270, 6280, 6290, 6300, 6310, 6320, 6340, 6350, 6360, 6370, 6380, 6390, 6400, 6410, 6420, 6430.

⁵⁹⁴ Ibid., inv. 7194, 7204, 7223, 7234, 7243, 7244, 7264, 7274, 7293, 7303, 7313.

⁵⁹⁵ Ibid., inv. 6254.

⁵⁹⁶ Ibid., inv. 6143, 6182.

Evenals op de *Hont* wisselde rond het begin van de zeventiende eeuw een aantal oorlogsschepen binnen relatief korte tijd vaak van trompetter. Ofschoon er nooit meer dan één tegelijkertijd op het schip was aangesteld, staan er zes op de betaalrol van 's lands schip *Tonijn* vermeld. Hans Putman was van 8 maart 1598 tot 21 januari 1599 trompetter, waarna hij werd opgevolgd door Christoffel Wendinck. Deze bleef tot 11 april 1599 op de *Tonijn*. Drie dagen na het “afdanken” van Wendinck kwam Mathijs Thijsen in dienst. Hij beëindigde zijn werkzaamheden op 17 september van datzelfde jaar en werd opgevolgd door Marten Leunis, die tot 7 november 1600 als trompetter op de *Tonijn* werkte. Christoffel Andries volgde vervolgens Pieters op.⁵⁹⁷

Enkelen zijn tijdens hun loopbaan van schip gewisseld. Dit kon gebeuren wanneer de bemanning na afloop van een expeditie werd afgedankt of wanneer een schip werd opgelegd of gesloopt. Wanneer men opnieuw op een admiraliteitsschip wilde aanmonsteren, was men afhankelijk van een van de kapiteins. Bij de admiraliteit werden de kapitein en de officieren namelijk aan een schip toegewezen. De kapitein diende vervolgens zelf zorg te dragen voor de werving van de eigen bemanning.⁵⁹⁸ Vaak zal hij gekozen hebben voor ervaren bemanningsleden die eerder onder hem hadden gevaren. Dit verklaart dan ook waarom in enkele gevallen een trompetter samen met een kapitein overging op een ander schip.⁵⁹⁹

Tamboers

Tamboers waren, in tegenstelling tot trompetters, enkel aangesteld op oorlogsschepen. Hierdoor zijn aanzienlijk minder tamboers dan trompetters in dienst geweest bij de Admiraliteit van Zeeland. Uit de bewaard gebleven betaalrollen blijkt dat er tussen 1575 en 1599 slechts drie bij de Admiraliteit van Zeeland hebben gediend en tussen 1600 en 1672 geen enkele (figuur IV.2).⁶⁰⁰ De toename die vanaf 1688 optrad, was het gevolg van de Negenjarige Oorlog (1688-1697). Deze werd evenals de daarop volgende Spaanse Successieoorlog,

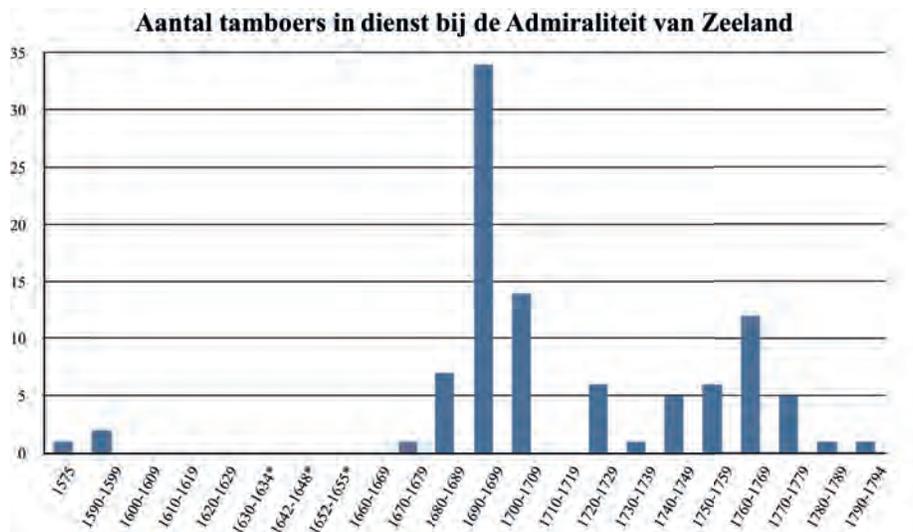
⁵⁹⁷ Ibid., inv. 6345.

⁵⁹⁸ Bruijn 1998, p. 73.

⁵⁹⁹ Twee trompetters wisselden samen met vice-admiraal Legier Pieterssen van schip: de Zweed Claes Plaet was tussen 1599 en 1605 aangesteld op de schepen *Zeehondt* en *Zeelant* en Claeijs Antheunisse op 's lands schepen *Zeehondt*, *Zeelant* en *Vos* tussen 1600 en 1608 (zie: ZA 508, inv. 6354, 6374, 6394, 6404, 6424, 6434, 6443, 6453). Een aantal van de trompetters van Pieterssen heeft hierdoor gedurende meer dan vijf jaar onder hem gewerkt, de twee trompetters Claeijs Antheunissen uit Vlissingen en Bastiaan Laurens uit Amsterdam zelfs acht jaar (zie: ZA 508, inv. 6374, 6394, 6404, 6424).

⁶⁰⁰ In 1673 was gedurende zes maanden één tamboer in dienst van de admiraliteit: Francoijs Brie op het schip *Waapen van Tholen*. Zie: ZA 508, inv. 8319. Daarna komen pas in 1686 weer tamboers in dienst. Ibid., inv. 7163, 7265.

in tegenstelling tot de Engelse Oorlogen, voor een deel te land uitgevochten. Hierdoor nam de vraag naar trompetters binnen het Staatse leger toe, waardoor het voor de admiraliteit moeilijk was om voldoende trompetters te laten aanmonsteren. Om in de behoefte aan mannen te kunnen voorzien die op oorlogsschepen (met vaak honderden bemanningsleden aan boord) signalen ten gehore konden brengen, is het mogelijk dat in plaats van trompetters tamboers werden aangenomen.

Figuur IV.2. Aantal tamboers in actieve dienst bij de Admiraliteit van Zeeland per periode (over de met een * gemarkeerde perioden ontbreekt een deel van de bemanningsgegevens).

Het relatief grote aantal tamboers in de jaren 1680 en 1690 hield eveneens verband met de gevolgen van de “Glorious Revolution” in 1688. Door deze revolutie werd stadhouder Willem III ook koning van Engeland, Schotland en Ierland. Dit leidde ertoe dat in 1689 de Nederlandse vloot werd samengevoegd met de Engelse.⁶⁰¹ Op deze manier ontstond een sterke geallieerde zeemacht die tijdens de Negenjarige Oorlog weerstand bood tegen de aanvankelijk sterke Franse oorlogsvloot. Het feit dat de geallieerde vloot onder Engels commando kwam te staan, verklaart ook voor een deel de toename van het aantal tamboers dat bij de Admiraliteit van Zeeland aanmonsterde.⁶⁰² In Engeland was het reeds aan het einde van de zestiende eeuw gebruikelijk dat op marineschepen niet alleen een tot vier trompetters waren

⁶⁰¹ Bruijn 1998, p. 122-123.

⁶⁰² In totaal monsterden in de periode 1689-1697 33 tamboers aan op oorlogsschepen van de Admiraliteit van Zeeland.

aangesteld maar ook een tamboer.⁶⁰³ Tevens werden, wanneer een Engels schip ten oorlog voer, naast tamboers ook pijpers aan de bemanning toegevoegd.⁶⁰⁴ Omdat bij de admiraliteit tamboers alleen voorkwamen op oorlogsschepen, is het zeer waarschijnlijk dat dit Engelse gebruik door de Nederlanders werd overgenomen. Zeker wanneer geconstateerd wordt dat in de voorafgaande jaren, waarin drie Engelse Oorlogen werden uitgevochten, nagenoeg geen tamboers bij de Admiraliteit van Zeeland te vinden waren.

Het feit dat de Zeeuwse Admiraliteit aan het begin van de achttiende eeuw degradeerde tot een armlastig tweederangs instituut, leidde ook tot een afname van het aantal tamboers. Deze afname was zelfs zo groot dat tussen 1708 en 1722 geen enkele tamboer aanmonsterde op een oorlogsschip. In de jaren daarna bleef het aantal tamboers klein. Evenals bij de trompetters trad een lichte stijging op ten tijde van de Zevenjarige Oorlog (1756-1763). Tijdens de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784) had de Admiraliteit van Zeeland nog slechts één tamboer in dienst.⁶⁰⁵

IV.2. Werkzaamheden en taken

De taken van de trompetters en tamboers op de schepen van de admiraliteit waren in grote lijnen gelijk aan die bij de VOC en de MCC. Er waren evenwel ook verschillen. Bij de tamboers kan bijvoorbeeld onderscheid worden gemaakt tussen scheepstamboers en militaire tamboers. Vanaf het einde van de zeventiende eeuw waren op sommige schepen namelijk ook tamboers aanwezig die deel uitmaakten van het “corps de marine” of van een “militaire compagnie”. De taak van deze militaire tamboers bestond uit het samen met een of meer “pijpers” ten gehore brengen van marsmuziek.⁶⁰⁶

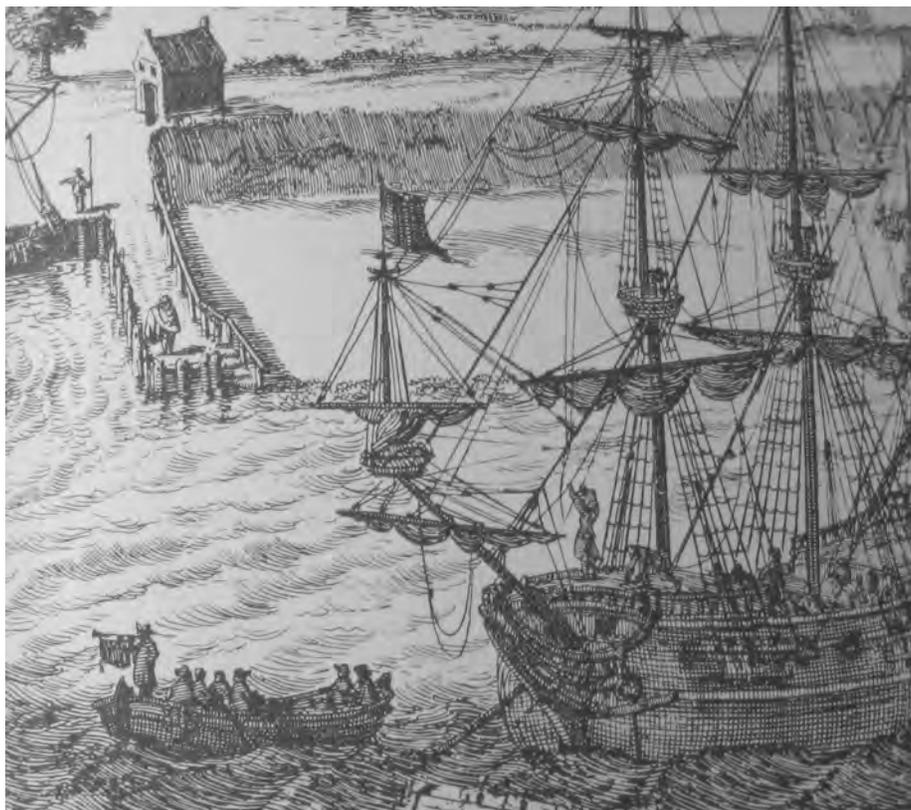
---

⁶⁰³ Woodfeld 1995, p. 34.

⁶⁰⁴ Proctor 2005, p. 25.

⁶⁰⁵ Het betreft de tamboer Christiaan van Schroon uit den Haag van 's lands fregat *Brunswijk*. Zie: ZA 508, inv. 8057.

⁶⁰⁶ Zie hoofdstuk VI.

Plaat IV.2. Trompetter in uniform een instrument met vaandel bespelend, op een sloep bij Nieuwland. Smallegange 1696, p. 663.

Trompetters

In een ordonnantie van Hendrik van Borssele van rond 1469 wordt voor de eerste keer een taak van een sloopstrompetter in dienst van de marine vermeld. In een van de artikelen wordt beschreven op welke wijze de sloopstrompetter de bemanning diende op te roepen om zich gereed te maken voor het gevecht:

[...] oft gebuerde ende dat het noot ware him in de wapene te setten, of dat bij dage is, soe sal die voirseigde capitein doen setten een pynon voren op dat achtercastel; ende is bij nachte, soe sal hij doen ontsteken IIII lanternen, die twee staende boven die ander tweeën; ende dat gedaen sijnde, soe sullen die anderen scepen commen bij des voirseigde capiteins scip, ende ten eersten trompetteslach, soe sal him een ygelick wapene; ten andren slage van den

trompette, sal him elc setten in ordonnancie in de plaetsen ende quartieren die hij bij sijnen capiteyn geordniert sijn, ende ten derden slage van den trompette soe sal men in der stede van den voirsege pynon stellen een ander pynon of teycken, sulck als geordniert sal wesen te stellen als men vechten sal willen. Ende alsdan soe sal elc doen 't best dat hij mach om sijne vianden te crencken.⁶⁰⁷

Ook in de zeventiende eeuw had de sloopstompetter een vergelijkbare taak, zoals blijkt uit de *Beraamde ordre, en regelgeving, voor de Scheepen van oorlogh, om zich binnen scheepsboort klaar te houden tegen den aanstaanden slag*:

En als de trompetter allarm, of onraat blaast, dat elk zich dan met zyn handt-geweer gereedt zal houden, en boven komen.⁶⁰⁸

In tegenstelling tot de trompetters op oorlogsschepen, hadden zij die op een admiraliteitsjacht waren aangesteld vooral een ceremoniële taak. Het aantal bemanningsleden op een dergelijk jacht was klein en bestond meestal uit een schipper, een stuurman, een bootsman, een constabel, een kajuitskok, een kajuitwachter of hofmeester, een of twee trompetters en enkele matrozen. Evenals de andere bemanningsleden droegen de trompetters een uniform. Daarnaast hadden zij de beschikking over zilveren instrumenten die waren voorzien van kostbare koorden en vaandels (plaat IV.2).⁶⁰⁹ Op deze wijze symboliseerden de trompetters de status en de macht van de opperofficieren en hoogwaardigheidsbekleders die met deze jachten werden vervoerd. Vanwege het aanzien was een betrekking als trompetter op een marinejacht gewild zoals blijkt uit het volgende gedicht “De Jonge Trompetter” van Everard Schonck uit 1779:

DE JONGE TROMPETTER

Op 't Jagt van zek're Stad of Land,
Was een Trompetters plaats vakant;
Want Windlong voor een baas der baazen,
Bij al de waereld wel bekend,
Had, na veel blaazens, in het end,
Ook zijnen adem uitgeblaazen.
't Gerucht verspreide ras dit nieuwtje, door de Stad,

⁶⁰⁷ Weber 1982, p. 26.

⁶⁰⁸ Witsen 1690, p. 457.

⁶⁰⁹ Bruijn 1970, p. 51. Voor de zilveren trompetten en kostbare koorden zie hoofdstuk V.

Elk vraagt om 't amptje, dat korts Windlong heeft gehad;
Doch een van allen kan dit baantje slechts bekomen.
Wie zal dit zijn? wie is 't toch die Trompetter wordt?
Men loopt en draaft en kuint en bedelt, doch in 't kort,
Besluit men, dat de zaak in omvraag werd' genomen.
Niet bij de Heeren van het jagt,
Maar bij het tiental zelf, dat op dit baantje wacht,
Die moeten zelf het vonnis strijken.
Let, lieve Leezer! nu zal blijken,
Hoe zeer het zelfbelang en schand'lijke eigenbaat,
Meer dan de billijkheid den mensch ter harte gaat.
De een zegt: „hem die het best in 't vaaren is bedreeven.
„Moest men, dunkt mij, dit baantje geeven.
Een ander: „'k stem dat men dien voor Trompetter kiez',
Die 't langst, in eenen adem, blies.
Een derde: „hij, die 't best is van postuur en leden,
Moest, naar mij dunkt, die, post bekleeden.
'k Hoop, Lezer! gij begrijpt terstond,
Dat men bij elk, die stemde ook de eigenschappen vond
Der uitspraak, die ze ons hier doen hooren.
Dat, stel ik, de eerste tot een Schipper was gebooren,
De tweede met een long voorzien,
Misschien zoo goed, als andren tien,
De derde, een flukse Vent van hoofd en lijf en kuiten.
Maar, om nu dit verhaal te sluiten,
Straks haalde een jonge Borst een beursje uit zijnen zak,
En schonk dit stil aan 't Kind des Presidents, en sprak:
„Ik stem, dat billijk die werd' tot deez' post verheven,
„Die, met bescheidenheid, elk weet het zijn te geeven.
Wie wierd Trompetter? 'k weet het niet.
Maak zelf 't besluit, bij 't geen wel meermaal is geschiedt.⁶¹⁰

---

⁶¹⁰ Schonck 1779, p. 135.

Tamboers

Uit het geringe aantal tamboers dat in dienst is geweest bij de Admiraliteit van Zeeland zou kunnen worden geconcludeerd dat de rol van de tamboer op marineschepen van ondergeschikt belang was. In de periode 1600-1672 was zelfs geen enkele tamboer in dienst bij deze admiraliteit. Ten tijde van de Negenjarige Oorlog ontstond echter een vraag naar tamboers. Zoals gezegd was dit het gevolg van het samenvoegen van de Nederlandse oorlogsvloot met de Engelse. Tijdens het liniegevecht had de tamboer een taak bij het coördineren van het scheepsgeschut. Het gelijktijdig laden en afvuren van de kanonnen aan boord gebeurde aan de hand van door de tamboer gespeelde roffels.⁶¹¹ Vanwege deze rol was ook het spelen van de bij de geschutsexercitie behorende signalen aan hem voorbehouden.⁶¹²

Een andere taak van de tamboer bij de marine was het slaan van ereroffels bij het aan boord komen en het van boord gaan van de opperofficieren. Drie roffels dienden ten gehore worden gebracht wanneer de admiraal aan boord kwam, twee bij de vice-admiraal en één roffel wanneer de schout-bij-nacht het schip betrad.⁶¹³ Daarnaast kondigde de scheepstamboer de afvaart van het schip aan, zoals blijkt uit artikel 30 van een “artikelbrief voor de kruisende oorlogsschepen, die de [VOC-] retourvloot tegemoet varen”:

[...] soo wanneer den trommel geslagen wort om t’seyl te gaan, soo sal hem een ieder t’scheep begeven, om de schepen uyt de haven op het stroom te brengen.⁶¹⁴

Gezamenlijke taken van trompetters en tamboers

Naast de specifieke taken van trompetters en tamboers waren er ook gezamenlijke taken. Zo wordt in de seinbrief van Adolf van Bourgondië van 2 juli 1557 voor het eerst melding gemaakt van hun rol aan boord van oorlogsschepen in geval van mist. Samen met het geschut dienden zij door geluidsignalen ervoor te zorgen dat de schepen van de vloot of het konvooi bij elkaar bleven:

⁶¹¹ van Vliet 2007, p. 33. van Yperen 1966, p. 11, 17.

⁶¹² van Yperen 1966, p. 11, 17.

⁶¹³ Ibid., p. 11, 17.

⁶¹⁴ van Dam 1693 eerste boek deel II, p. 598.

[...] ende in den ghevalle dat mistich ware ende dat die scepen elcanderen niet en zaghen, zo zullen die scepen alle de trommelen enden trompetten slaen, zulex dat se d' een den anderen hooren moghen, ende den admirael zal een schote schieten van pooze te pooze.⁶¹⁵

Bijna een eeuw later werden, naar aanleiding van een verzoek van Witte Cornelisz. de With aan de Staten-Generaal van 23 oktober 1652, de *Generale Zeynen voor de Schepen van Oorloge, [...], midtsgaders de Coopvaerders die in Tijd ende Wijle bij deselve Schepen van Oorloge sullen werden geconvoyeert* gedrukt en verspreid. Het is opvallend dat in geen van de zestig artikelen het gebruik van trompetten en trommels wordt vermeld. Het sein om bij mist bijeen te blijven, bestond nu uit “alle 2 glasen één canonschoot, sulcs om beter bij den anderen te blijven”.⁶¹⁶ Ook het seinboek voor het oorlogeskader van Michiel Adriaensz. de Ruyter van 5 mei 1657 bevat geen handelingen voor trompetters en tamboers.⁶¹⁷ Artikel 7 van de *Seynen voor de Scheepen van Oorloge, onder 't Commando van den Commandeur Cornelis Tromp* gedateerd 1 januari 1664 maakte echter wel melding van het gebruik van trompetten en trommels:

Als 't doncker oft mistigh wert dat men malkanderen niet sien en kan, soo sal men den trommel doen slaen, op de trompetten blaesen ende met musquetten schieten, om alsoo op het geluyt bij den andren te blijven.⁶¹⁸

Bovenstaande tekst is ook letterlijk opgenomen in de in 1690 gepubliceerde *Seinen voor Begelei-scheepen, met haar onderhebbende Koopvaardy-scheepen*.⁶¹⁹ Het Generaal Seinboek voor de oorlogsvloot en de “koopvaardij-scheepen in konvooi” van mei 1665 maakt daarentegen geen melding van het gebruik van trompetten of trommels, terwijl het Generaal Seinboek van augustus 1665 hun bijdrage beschrijft bij het aangeven van het begin en einde van de wacht.⁶²⁰

Sal oock niemandt op de reede des avondts ende des morgens hem verorderen de wacht op en af te slaen met den trommel, ofte op en af te blasen met de trompett, voor en aleer op het schip van den admirael de wacht des avondts ende des 's morgens sal afgeschoten sijn.⁶²¹

---

⁶¹⁵ Weber 1982, p. 29.

⁶¹⁶ Ibid., p. 65.

⁶¹⁷ Ibid., p. 65-69.

⁶¹⁸ Ibid., p. 69.

⁶¹⁹ Witsen 1690, p. 448.

⁶²⁰ Weber 1982, p. 73.

⁶²¹ Ibid., p. 88.

Verder wordt in dit seinboek geen melding gemaakt van het gebruik van signaalinstrumenten. Het contact houden bij mist diende te gebeuren door middel van schoten. Dit geldt ook voor de Generale Seinboeken uit 1666 en uit 1667, die voor een groot deel gelijk zijn aan dat van 1665.⁶²² In het Generaal Seinboek dat op 1 mei 1673 werd getekend door Michiel Adriaensz. de Ruyter en in de *Algemeine Seinen voor de Scheepen van oorloge, behoorende onder de Vlooten van den Staat der vereenighde Nederlanden; midtsgaders voor de Koopvaarders, die in tydt en wylen by de zelve Scheepen van oorloge zullen werden begeleidt*, is bovenstaande tekst uitgebreid met de sanctie die werd opgelegd wanneer men in gebreke bleef:

Waerop dan terstont alle hooftofficieren ende capiteynen van de vloote sullen volgen met den trommel ende trompet ten selven eynde te doen roeren, op poene van thien guldens, te verbeuren die daervan in gebreecke blijft.⁶²³

Op 23 juni 1689 werd door vice-admiraal Philips van Almonde een nieuw seinboek geïntroduceerd. Naast het gegeven dat in dit Generale Seinboek bovengenoemde boete werd verhoogd naar 25 gulden, hadden de trompetters en tamboers nu wel weer een omschreven taak in geval van mist:

Vooreerst sullen alle de schepen onder de vloot sijnde, dicht bij malcanderen houwen, wanneer men siet een mistbanck comen; ruem drift hebbende sullen alle zeylen opgijen en met het hoofd laeten drijven van de wal af. Dogh de mist haer beloopende dat men genootsaeckt wort te zeynen, sal den admirael met grof canon alle ueren een schoot schieten, gelijk mede, wat verscheyden den een nae den anderen sullen doen de commandeurs die mede in vloot moghten wesen, yder op sijn rangh nae den anderen; en op particuliere schepen sullen met musquetten schieten, de trommel slaan en trompet blaesen.⁶²⁴

Zoals reeds eerder opgemerkt werd voor de communicatie tussen schepen niet alleen gebruik gemaakt van trompetten, trommels of het geschut. Zoals uit de bovengenoemde ordonnantie van Hendrik van Borssele van rond 1469 blijkt, kon een signaal ook worden afgegeven door het plaatsen van een “pynon” op een bepaalde, voor andere schepen zichtbare plaats. ’s Nachts kon een bevel aan andere schepen kenbaar worden gemaakt door middel van

---

⁶²² Ibid., p. 92, 102.

⁶²³ Ibid., p. 121.

⁶²⁴ Ibid., p. 143.

lantaarns. Hoewel reeds eerder door middel van vlaggen werd gecommuniceerd, werd in 1689 een uitgebreid stelsel vlag- en wimpesignalen geïntroduceerd.⁶²⁵

IV.3. Dienstverband en loopbaan

De admiraliteit kende in tegenstelling tot de beide compagnieën twee soorten dienstverbanden, een “ordinaris” en een “extra ordinaris” aanstelling. “Ordinaris” wilde zeggen dat iemand was aangenomen in vaste dienst, “extra ordinaris” hield in dat hij aanmonsterde voor de duur van een reis of expeditie, vergelijkbaar met een dienstverband bij de MCC. De tamboers en verreweg de meeste trompetters waren “extra ordinaris” en daardoor slechts kort in dienst van de admiraliteit.

Dienstverbanden van trompetters

Alleen trompetters die werkzaam waren op de wachtschepen, transportjachten en de karvelen of schepen van de opperbevelhebbers hadden een aanstelling als “ordinaris trompetter”. Een voorbeeld hiervan was Hans Burst uit Den Haag die op 17 september 1670 werd aangesteld op het binnenjacht *Dolfijn*:

Is goetgevonden dat Hans Albregtse Burts [sic], woonende in 's Gravenhaege als Trompetter in dienst sal komen op 't binne-Jagt de Dolphijn, op ordinaire gagie van 't Landt, mits doende effective dienst.⁶²⁶

Een aantal “ordinaris trompetters” is jaren achtereen in dienst geweest van de admiraliteit. Willem Jansen uit Amsterdam was bijvoorbeeld ruim twaalf jaar trompetter, Adriaan Meersman uit Middelburg ruim dertien jaar en Jacob Knieriem uit Bergen op Zoom veertien jaar. Hans Laureijnsen uit Gorinchem werkte ruim twintig jaar als trompetter bij de admiraliteit en Nicolaas de Jonge uit Middelburg vierentwintig jaar. Meer dan dertig dienstjaren hadden de bovenvermelde Hans (of Jan) Burst (ruim 33 jaar, waarvan 27 in actieve dienst), Rutger Stuel uit Bergen op Zoom (ruim 39 jaar, waarvan 26 in actieve dienst),

⁶²⁵ Dit gebeurde in navolging van de Engelsen. Dit stelsel werd gebruikt tot 1781. Weber 1982, p. 3-5.

⁶²⁶ ZA 52.2, inv. 2596.

Eewout Claesen (bijna 42 jaar, waarvan bijna 29 in actieve dienst) en Nicolaas Knieriem uit Breda (47 jaar, waarvan 29 in actieve dienst). Stuel diende op 18 februari 1747 bij de admiraliteit het verzoek in om te worden gepensioneerd:

Op de requeste van Rutger Stuel, is aan denzelven uit consideratie van zijnen zes en twintig jarigen dienst, als Trompetter op 's lands Transport-Jacht den *Arend*, verleend zijne demissie in gemelde qualiteit, met behouding van de gages a f 20 ter maand, in zijne ordinaire uniform, zullende den suppliant verpligt zijn, deszelves beste montuur over te geven, ten behoeve van zijnen successeur.⁶²⁷

Het verzoek werd ingewilligd en Stuel bleef tot 31 maart 1760 salaris ontvangen als gegageerd trompetter. Bij zijn pensionering in 1747 werd hij opgevolgd door Nicolaas Knieriem uit Bergen op Zoom, die het “montuur” (pak) van Stuel ontving. Deze werkte tot 31 juli 1775 als trompetter op het jacht de *Arend* en bleef vervolgens tot 31 december 1793 in dienst als gegageerd trompetter.⁶²⁸ Eewout Claassen diende op 14 januari 1700 een verzoek in tot “dimissie”. Het verzoek werd goedgekeurd en Jan Willemse de Groot kreeg zijn plaats op het jacht *Triton*.⁶²⁹ Claassen bleef nog tot 1717 in dienst van de admiraliteit, eveneens als gegageerd trompetter.⁶³⁰

De term “gegageerd” hield in dat men gage ontving zonder zijn beroep uit te hoeven oefenen. Dit kon gebeuren omdat iemand niet meer in staat was zijn werkzaamheden te verrichten of omdat hij een incompleet pensioen had wanneer geen dertig dienstjaren vol waren gemaakt.⁶³¹ Wanneer iemand was aangesteld als gegageerd bemanningslid betekende dit dat zijn salaris ten laste kwam van het schip, waarop hij als laatste werkzaam was geweest. Dit blijkt uit het feit dat commandeur Jan den Exter van het transportjacht *Triton* in november 1703 verzocht om het ontslag van de gegageerde trompetter van zijn jacht Willem de Groot, zodat hij “een bequaam matroos” als trompetter kon aanstellen. De reden voor dit verzoek was dat hij van mening was, dat de afwezigheid van een trompetter de werkzaamheden op het jacht merkbaar benadeelde.⁶³² Den Exter kreeg toestemming om De Groot te ontslaan en een matroos aan te nemen. In de betaalrollen is daarentegen geen aanwijzing gevonden dat na het ontslag van De Groot inderdaad een matroos als trompetter op de *Triton* werd aangesteld.

⁶²⁷ Ibid., inv. 2562.

⁶²⁸ ZA 508, inv. 7783, 7792, 7802, 7842, 7852, 7912, 7933, 7943, 7953, 7963, 7973, 7983, 7992, 8002, 8013, 8024, 8035, 8043, 8056, 8065, 8074, 8083, 8084.

⁶²⁹ ZA 52.2, inv. 2433.

⁶³⁰ Ibid., inv. 7473.

⁶³¹ Bruijn 1971, p. 111-112.

⁶³² ZA 52.2, inv. 2524.

Ook heeft geen van de vier matrozen die rond 1703 op de *Triton* waren aangesteld de functie van trompetter gekregen. Pas in 1708 vinden we Adriaan Meersman als nieuwe trompetter op de rol van dit jacht.⁶³³ Meersman is voor deze datum niet terug te vinden in de betaalrollen van de admiraliteit.

Plaat IV.3. Trompetter op sloep, spelend op een trompet met vaandel. Smallegange 1696, p. 568.

Bijzonder is dat de trompetter Jan van der Hulst uit Amsterdam in 1690 werd aangeduid als “trompetter van de admiraal”.⁶³⁴ Dit hield in dat Van der Hulst waarschijnlijk geen dienst deed als scheepstrompetter, maar dat hij als trompetter van de vice-admiraal een diplomatieke taak had. Van der Hulst mosterde in 1690 als trompetter aan op het schip *Zeelandia* dat het vlaggenschip had moeten zijn van luitenant-admiraal Cornelis Evertsen.⁶³⁵ Omdat dit schip “om verschillende redenen” moest achterblijven, werd de *Hollandia* het vlaggenschip.⁶³⁶ Waarschijnlijk werd Van der Hulst overgeplaatst naar dit schip en ging hij vervolgens samen met Evertsen over op de *Tholen* toen dit het schip van de luitenant-admiraal werd.⁶³⁷ Tijdens de Slag bij Beachy Head op 10 juli 1690 ging het verloren waarna Van der Hulst met de *Cortienne* terugkeerde naar Veere, zoals blijkt uit een lijst van uit Engeland te Veere gere-

⁶³³ Ibid., inv. 7383. De op de betaalrol vermelde gegageerde trompetters ontvingen wel gage, maar waren niet op het schip aanwezig.

⁶³⁴ ZA 508, inv. 7194.

⁶³⁵ Ibid., inv. 7293.

⁶³⁶ de Jonge 1839 deel 4 eerste stuk, p. 188.

⁶³⁷ Roos 2003, p. 348. Van der Hulst komt voor op de betaalrol van het schip *Tholen* over de periode van 1 april tot 21 oktober 1690. Zie: ZA 508, inv. 7193.

tourneerd volk van het “gebleven schip” *Tholen* van augustus 1690.⁶³⁸ Op deze lijst staat Van der Hulst vermeld als “trompetter van de admiraal”.⁶³⁹ In 1691 werd hij weer geplaatst op de *Zeelandia*, nu het schip van vice-admiraal Carel van de Putte.⁶⁴⁰

Loopbaan van trompetters

Bij de werving van onderofficieren zoals trompetters, speelde ervaring van de sollicitant een grote rol.⁶⁴¹ Veel trompetters zullen dan ook elders een opleiding hebben gevolgd en al een betrekking als scheepstrompetter of militair trompetter hebben gehad voordat zij voor de eerste maal aanmonsterden op een marineschip. Toch gebeurde het ook dat een bemanningslid werd bevorderd tot trompetter. Pieter Fransen uit Flensburg was bijvoorbeeld eerst ondertimmerman op ’s lands schip *Zierikzee* voordat hij in 1747 trompetter werd op dit schip.⁶⁴² Ook van enkel matrozen en busschieters is bekend dat zij werden gepromoveerd tot trompetter. Zo volgde busschietter Jan Machoute uit *Santwijts* de trompetter Nanninck Claeijs uit Schagen op, nadat deze op 27 september 1630 was gedeserteerd.⁶⁴³ Matroos Lodewijk Groenman werd bevorderd tot trompetter van ’s lands schip van Oorlog *De jonge Prins van Orange* na de desertie van Frederik Knoop op 12 november 1762.⁶⁴⁴ Steven Stock uit London en Jan Andriessen uit Delft werden beiden trompetter op ’s lands schip *Vlissingen* nadat zij een jaar eerder als busschietter op de rol stonden.⁶⁴⁵ Na de promotie van trompetter Gerrit Nerckelijnc tot zeilmaker werden op ’s lands schip *Zeeuschen Leeuw* achtereenvolgens twee matrozen, Giles Collonue uit *Ille de Leu* en Lowijs Pieterssen uit Vlissingen, bevorderd tot trompetter.⁶⁴⁶

Het kwam ook voor dat een busschietter, musketier of matroos tijdelijk als trompetter werkzaam was. Cornelis Cornelissen uit *Jouster* (of *Jouwer*) stond bijvoorbeeld in 1631 niet

⁶³⁸ Ibid., inv. 7193, 7194. Het is mogelijk dat Van der Hulst op de *Cortienne* de taken van de trompetter van dit schip, Bastiaan Jansz uit Overwezel, over heeft genomen nadat deze tijdens de Slag bij Beachy Head was doodgeschoten. Zie: ZA 508, inv. 7193.

⁶³⁹ Ibid., inv. 7194.

⁶⁴⁰ Ibid., inv. 7204, 7205.

⁶⁴¹ Bruijn 1998, p. 74.

⁶⁴² ZA 508, inv. 7783-7784.

⁶⁴³ Ibid., inv. 8213. Bij de admiraliteit zijn gedurende twee eeuwen 31 trompetters (en zes tamboers) gedeserteerd. Vrijwel alle deserties kwamen voor op de oorlogsschepen. In de periode 1596-1619 deserterden acht trompetters, in de periode 1620 – 1649 zestien, in de periode 1691-1697 twee trompetters (en drie tamboers) en tussen 1744 en 1795 vijf trompetters (en drie tamboers).

⁶⁴⁴ Ibid., inv. 7943.

⁶⁴⁵ Ibid., inv. 8233.

⁶⁴⁶ Ibid., inv. 6794.

alleen als een van de ruim honderd busschieters op de betaalrol van 's lands schip *Vlissingen*, maar ook als trompetter.⁶⁴⁷ Dit zal een tijdelijke bevordering zijn geweest, omdat hij in de twee volgende jaren enkel nog vermeld wordt als busschieder.⁶⁴⁸ Matroos Benjamin de Buck uit Vlissingen monsterde in 1643 aan op schip van oorlog *Arnemuiden*. Vervolgens was hij tussen 1644 en 1646 naast musketier ook trompetter op 's lands schip *Veere*. In de periode daarna was hij enkel nog musketier op dit schip en tot 1648 had hij deze functie op 's lands schepen *Amsterdam* en *Zeeridder*.⁶⁴⁹ Of Jan Falet uit *Rochelle* tijdelijk werkzaam was als trompetter of dat hij later is gedegradeerd is niet bekend. Wel weten we dat hij, nadat hij als trompetter had gewerkt op het schip van oorlog *Neptunis*, tussen 1647 en 1648 musketier op het schip van oorlog *Veere* was.⁶⁵⁰ Van de uit Vlissingen afkomstige matroos Barthelmeus Gertssen (of Geeraerts) is wel duidelijk dat hij werd bevorderd tot trompetter. Nadat Gertssen tussen 1614 en 1615 matroos was op het schip *Aeolus*, werd hij in 1615 benoemd tot trompetter naast de ervaren Frans Willems de Pester (die ook Loncke werd genoemd) uit Vlissingen.⁶⁵¹ Het is goed mogelijk dat De Pester de voormalige matroos Gertssen tot scheepstrompetter heeft opgeleid. Gertssen was vervolgens tot september 1616 trompetter op het schip van oorlog *Arent*.⁶⁵² Op de rol van het schip van oorlog *Walvisch* over de periode januari 1617 tot januari 1618 werd hij, wederom samen met Frans Willems de Pester, eveneens als trompetter vermeld.⁶⁵³ De Pester nam op 10 juni 1617 afscheid van de admiraliteit en ging samen met kapitein Cornelis Jansze van Gorcum “ter coopvaardij varen”.⁶⁵⁴ Daarna was Gertssen tot 17 januari 1619 de enige trompetter op de *Walvisch*.⁶⁵⁵ Vervolgens vervulde hij tot mei 1620 samen met Jasper Feijnor uit *Erlles* deze functie op het schip *Aeolus*.⁶⁵⁶ Gertssen bleef tot 1623 trompetter op dit schip, waarna hij overging op 's lands karveel *Simpson* van vice-admiraal Hollare.⁶⁵⁷ De Pester keerde na drie jaar koopvaardij weer terug bij de admiraliteit, nu als trompetter van het karveel de *Gouden Leeuw* van kapitein Josias de Moor, zoon van vice-admiraal Joos de Moor.⁶⁵⁸

---

⁶⁴⁷ Ibid., inv. 8233.

⁶⁴⁸ Ibid., inv. 8233.

⁶⁴⁹ Ibid., inv. 6795, 6805, 6816, 6823.

⁶⁵⁰ Ibid., inv. 6805, 6816.

⁶⁵¹ Ibid., inv. 6483, 6493.

⁶⁵² Ibid., inv. 6503.

⁶⁵³ Ibid., inv. 6513.

⁶⁵⁴ ZA 52.2, inv. 2453.

⁶⁵⁵ ZA 508, inv. 6513, 6523.

⁶⁵⁶ Ibid., inv. 8103, 8114, 8143, 8174, 8193.

⁶⁵⁷ Ibid., inv. 8114, 8143, 8174, 8193.

⁶⁵⁸ Ibid., inv. 8124.

Ook Adriaan van den Broucke uit *Polder* (of *Wittepolder*) en Pieter Franssen uit Flensburg kregen de functie van trompetter door bevordering. Van den Broucke begon in 1643 als musketier op het schip *Sandenburch* en werd vervolgens bevorderd tot korporaal.⁶⁵⁹ Nadat hij eveneens als korporaal had aangemonsterd op het schip van oorlog *Zeeridder*, werd hij gepromoveerd tot trompetter.⁶⁶⁰ Franssen monsterde op 7 februari 1747 aan als onder-timmerman op 's lands schip *Zierikzee* voordat hij de functie van trompetter kreeg.⁶⁶¹ Na zijn afmonstering deed hij tot 1748 dienst als trompetter op 's lands schip *Vlissingen*, waarna hij op 10 januari 1749 de overstap maakte naar de MCC. Hier was hij ruim drie jaar trompetter op het fregat *Princes van Oragne*.⁶⁶²

Zoals uit het voorbeeld van Gerrit Nerckelinc (die zeilmaker werd) blijkt, gebeurde het ook dat een trompetter een andere functie kreeg. Zo heeft Nicolaas de Jonge uit Middelburg tijdelijk de functie van kajuitwachter vervuld. De Jonge was tussen 1770 en 1778 trompetter op 's lands transportjacht *Dolphijn*, waarna hij werd geplaatst op 's lands transportjacht *Arend*.⁶⁶³ Op dit schip was hij van 1 januari 1781 tot 27 mei 1782 kajuitwachter. Zijn taak als trompetter werd in deze periode waargenomen door matroos Anthonij Bartelse uit Middelburg.⁶⁶⁴ Hierna was De Jonge tot 1794 opnieuw werkzaam als trompetter.⁶⁶⁵ Ook Willem Jacobssen Soetinck uit Middelburg kreeg een andere functie. Nadat hij in 1627 op 's lands jacht *Zeeuschen Post* had aangemonsterd als trompetter, stond hij tussen 1630 en 1632 ook op de betaalrol vermeld als bottelier.⁶⁶⁶ Adriaan Matthijssse uit Zoutelande, Willem Cornelissen uit Goes en Jooris Pauwelszen uit Veere hadden waarschijnlijk een dubbele taak. Alle drie waren zij naast trompetter ook botteliersmaat, Matthijssse tussen 1643 en 1645 op het schip *Goes*, Cornelissen op 's lands schip *Middelburg* en Pauwelszen op de *Sandenburch*.⁶⁶⁷

Gabriel Smit uit Veere heeft verschillende functies bij de admiraliteit vervuld. Nadat hij in 1615 als matroos op de boot *'t Zeepaert* had aangemonsterd, werd hij musketier op schip *De Thonijn*.⁶⁶⁸ Vervolgens was hij in de periode van 19 oktober 1616 tot 5 juli 1617 trompetter op schip van oorlog *Arent*.⁶⁶⁹ Na het "afdanken" van Marten Wouters werd Smit

---

⁶⁵⁹ Ibid., inv. 6786, 6823.

⁶⁶⁰ Ibid., inv. 6796, 6816.

⁶⁶¹ Ibid., inv. 7783, 7784.

⁶⁶² Ibid., inv. 7784. ZA 20, inv. 954, 955.

⁶⁶³ Ibid., inv. 8013, 8024, 8035, 8043.

⁶⁶⁴ Ibid., inv. 8056.

⁶⁶⁵ Ibid., inv. 8043, 8065, 8074, 8083, 8084.

⁶⁶⁶ Ibid., inv. 8223.

⁶⁶⁷ Ibid., inv. 6786, 6796, 6823.

⁶⁶⁸ Ibid., inv. 6483.

⁶⁶⁹ Ibid., inv. 6503, 6513.

benoemd tot timmerman van dit schip.⁶⁷⁰ De functie van trompetter werd met ingang van 6 juli overgenomen door Joos Willems. De functiewisseling van Smit betekende geen promotie in financiële zin.⁶⁷¹ Hij bleef tot 18 april 1620 timmerman op het schip *Arent* en wordt verder niet meer als trompetter vermeld.⁶⁷²

Een trompetter die het relatief ver heeft geschopt, was Borchel Pauwels uit *Perwits in Pommeren*. Pauwels begon in 1596 als een van de twee trompetters op 's lands karveel de *Gouden Leeuw* van vice-admiraal Jan Jansse de Moor.⁶⁷³ Hij bleef tot 12 april 1599 op dit schip (vanaf 1597 onder vice-admiraal Joos de Moor), waarna hij aanmonsterde als een van de trompetters op 's lands schip *Aeolus* voor een reis “bewesten Spanje en St. Thomas”.⁶⁷⁴ Van 1 maart 1600 tot zijn bevordering tot schipper was hij vervolgens werkzaam op 's lands schip *Dolphijn*, opnieuw onder Joos de Moor.⁶⁷⁵ Op 21 april 1603 werd Pauwels op verzoek van vice-admiraal Joos de Moor bevorderd tot schipper. Dit gebeurde onder de conditie “dat hij t’allen tyt sulcx behooren, neffens den anderen trompetter oock het trompet voeren en blasen sal”.⁶⁷⁶ Ofschoon Pauwels als schipper dus ook op de trompet moest blijven blazen, werd zijn plaats als trompetter overgenomen door Diederick Leijnsz.⁶⁷⁷

In 1603 diende muskettier Jacob Adriaensz. uit Sint Annaland in 1603 het verzoek in om de gage van de “openstaende trompetter” te ontvangen. Als reden voerde Adriaensz. aan dat hij “daghelicx is oeffende om de ghebeden op de zelve galleye te doen ende oock om de gasten ondertusschen te vermanen totte deucht ende godsalichey”.⁶⁷⁸ Afgezien van het feit dat deze werkzaamheden niet tot de taak van de trompetter gerekend werden, is het niet waarschijnlijk dat Adriaensz. trompetter wilde worden.⁶⁷⁹ Het ligt meer voor de hand dat de trompettersplaats op het schip vacant was, waardoor men kon beschikken over de voor de trompetter bestemde gage.⁶⁸⁰

Tot slot dient te worden opgemerkt dat in vergelijking met de VOC zeer weinig vermeldingen zijn gevonden van trompetters die in actieve dienst zijn gestorven of gesneu-

⁶⁷⁰ Ibid., inv. 6513.

⁶⁷¹ Ibid., inv. 6513.

⁶⁷² Ibid., inv. 6513, 8114.

⁶⁷³ ZA 52.2, inv. 2451.

⁶⁷⁴ ZA 508, inv. 6324, 6334, 6354.

⁶⁷⁵ Ibid., inv. 6365, 6394.

⁶⁷⁶ ZA 52.2, inv. 2451.

⁶⁷⁷ Ibid., inv. 2451.

⁶⁷⁸ ZA, Resoluties Admiraliteit van Zeeland, 5 mei 1603.

⁶⁷⁹ Elke ochtend en avond werd door de dominee een psalm voorgezongen en een gebed uitgesproken. Wanneer geen dominee op een schip had aangemonsterd, werden deze taken soms overgenomen door de ziekentrooster (zie: Bruijn 1970, p. 138).

⁶⁸⁰ Het was niet ongebruikelijk dat het salaris van een ontbrekende of vacant geworden functie besteed werd aan een ander bemanningslid. Later zien we dat op 17 december 1701 de gage van een trompetter werd verhoogd na het overlijden van een gegageerde kok (zie: ZA 508, inv. 2523).

veld. Voor zover te achterhalen, zijn in ruim twee eeuwen drie trompetters aan boord overleden, drie met hun schip verongelukt en is er één verdronken. Daarnaast zijn vier trompetters tijdens vuurgevechten doodgeschoten, waaronder de trompetter Bastiaan Jansz. die op 19 juli 1690 tijdens de Slag bij Beachy Head sneuvelde.⁶⁸¹

Trompettersmaten, ondertrompetters en een trompettersjongen

In tegenstelling tot een aantal andere onderofficieren (zoals de hoogbootsman, de bottelier, de konstabel en de kok) had een trompetter meestal geen maat aan wie hij zijn kennis en ervaring kon doorgeven.⁶⁸² Dit blijkt uit het feit dat bij de Admiraliteit van Zeeland slechts een viertal vermeldingen is gevonden van trompettersmaten.⁶⁸³ Drie van de vermelde maten, Jan Chrijssen (of Crijnsen) uit Leiden, Charles van der Heijden uit Venlo en Geert Janssen uit Emden, werden uiteindelijk trompetter. Chrijssen werd nadat hij in 1599 maat was geweest van Jan Pieters op 2 december 1602 trompetter op het schip van kapitein Gillis Pietersen Blindeman.⁶⁸⁴ Van der Heijden begon op 3 oktober 1599 als trompettersmaat naast trompetter Gabriel Jacobsen uit Veere op 's lands vlieboot *Zeepaert*.⁶⁸⁵ Na deze periode, die ongetwijfeld als leertijd heeft gediend, monsterte hij op 20 november 1603 als trompetter aan op 's lands vlieboot *Thonijn*.⁶⁸⁶ Op 22 februari 1607 vertrok hij (wederom als trompetter) met het “nieuwe schip” *Tonijn* naar de kust van Spanje.⁶⁸⁷ Geert Janssen was bijna vier jaar “maat” van trompetter Gabriel Jacobsen voordat hij op 3 maart 1607 de functie van trompetter kreeg op het schip *Zeepaert*.⁶⁸⁸ Willem Lubberts uit Alkmaar werd in 1594 aangenomen als maat van Jan Janssen uit Hoorn op het schip *Neptunis*. Er zijn er geen aanwijzingen gevonden dat ook hij het tot trompetter heeft gebracht.⁶⁸⁹

Na 1606 komen geen trompettersmaten meer voor op de betaalrollen. Wel waren rond 1620 drie ondertrompetters in dienst bij de admiraliteit. Jan Willemsen uit 's Gravenhage begon in 1618 zijn carrière als ondertrompetter op het schip *Aeolus*, waarna hij tot 1634 als

---

⁶⁸¹ ZA 508, inv. 7193.

⁶⁸² Bruijn 1998, p. 74-75.

⁶⁸³ Alle trompettersmaten waren werkzaam op oorlogsschepen.

⁶⁸⁴ ZA 508, inv. 6345.

⁶⁸⁵ Ibid., inv. 6365.

⁶⁸⁶ Ibid., inv. 6404.

⁶⁸⁷ Ibid., inv. 6414.

⁶⁸⁸ Ibid., inv. 6384, 6394, 6434.

⁶⁸⁹ Ibid., inv. 6354.

trompetter in dienst was van de admiraliteit.⁶⁹⁰ Evenals de trompettersmaat Lubberts maakte ook de ondertrompetters Jacob Jansen uit Middelburg en Jan Kijen uit Vlissingen, blijkbaar geen promotie.⁶⁹¹ Jansen was samen met de trompetters Joris Faerlissing en Thomas Hartle ondertrompetter op 's lands schip *Oraigne*.⁶⁹² De laatste leerling-trompetter die vermeld wordt, was Jan Willemse. Hij monsterde in 1693 naast trompetter Jan Burst als “trompetters-jongen” aan op 's land schip *Zeepaard*.⁶⁹³ Vrijwel zeker is dat Jan Willemse later werkzaam is geweest als trompetter op 's lands jachten *Tryton* en *Vlissingen*.⁶⁹⁴ Op deze jachten was namelijk vanaf 1697 een zekere Jan Willemsen de Groot aangesteld, die ook als Jan de Groot staat vermeld.⁶⁹⁵ In de resoluties van het College ter Admiraliteit in Zeeland is een bijzonder “request” opgenomen van de trompetter De Groot van 7 december 1699:

Gelesen Requeste van Jan de Groot, gewesen Trompetter op het Jagt het Zeepaard; dog over ses Jaaren overgegaan op het Jagt van de Oostindisse Compagnie. En alsoo dessuppliants plaats, geduurende die 6 Jaare door niemand is vervuld, versogt den suppliant wederom, in sijn voorige plaats, te werden gesteld; alleen, met genot van 12 guldens, ter maand; tot dat den Trompetter sijn dienst sal hebben afgelegd, als wanneer hij hoopt op de Acte van survivance, aan hem verleend, in sijn plaats, te sullen werden aangesteld; Is voorschreven Request gesteld in handen van den Secretaris, omsig, op alles te informeren, en den Raad te dienen, van berigt.⁶⁹⁶

Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat De Groot bij de VOC heeft gediend. Toch bevestigt bovenstaand request dat Jan Willemse en Jan (Willemsen) de Groot dezelfde persoon moeten zijn geweest.⁶⁹⁷ De “gewesene trompetter” was immers zes jaar eerder (in 1693) trompetters-jongen op het jacht *Zeepaard*.⁶⁹⁸ Blijkbaar werd gehoor gegeven aan het verzoek. Begin 1700 volgde hij namelijk Eewout Claassen op als trompetter van het jacht *Tryton*.⁶⁹⁹ De loopbaan

⁶⁹⁰ ZA 52.2, inv. 2516. ZA 508, inv. 6513, 6523, 8103, 8114, 8124, 8153, 8163, 8233.

⁶⁹¹ ZA 508, inv. 8103, 8124, 8133.

⁶⁹² Ibid., inv. 8124, 8133.

⁶⁹³ ZA 52.2, inv. 2516. ZA 508, inv. 7223.

⁶⁹⁴ Op het jacht *Zeepaard* vinden we tussen 1697 en 1703 ook een trompetter Willem (of Jacob) de Groot. Deze De Groot is niet dezelfde als Jan Willemse de Groot. In 1703 wordt Willem de Groot namelijk op 10 februari vanwege zijn hoge leeftijd “gesteld op de rol der verouderde matroosen” (ZA 52.2, inv. 2524). Het is mogelijk dat Jan Willemse de Groot de zoon was van de eveneens uit Amsterdam afkomstige Willem de Groot.

⁶⁹⁵ ZA 508, inv. 7303, 7313, 7324; ZA 52.2, inv. 2433, 2434, 2520.

⁶⁹⁶ ZA 52.2, inv. 2522.

⁶⁹⁷ In de monsterrollen van de VOC-kamer Zeeland is de trompetter De Groot niet terug te vinden. Mogelijk heeft hij bij een andere VOC-kamer gediend.

⁶⁹⁸ ZA 52.2, inv. 2516.

⁶⁹⁹ Ibid., inv. 2433.

van De Groot heeft niet lang geduurd.⁷⁰⁰ In 1703 werd hij vanwege zijn “indispositie en de langwijlige absentie” op verzoek van commandeur Den Exter ontslagen.⁷⁰¹

Naast de trompettersmaten, ondertrompetters en de trompettersjongen Willemse zijn vermeldingen gevonden van een viertal “matroos/trompetters” en een drietal “trompetter/matrozen”.⁷⁰² In tegenstelling tot de hierboven vermelde leerling-trompetters werd geen van hen uiteindelijk trompetter.

Dienstverband en loopbaan van tamboers

Over de loopbaan van de tamboers bij de Admiraliteit van Zeeland is weinig bekend. De verklaring hiervoor is dat tamboers als “extra ordinair” werden aangenomen. De meeste tamboers waren hierdoor tussen één en twee jaar in dienst bij de admiraliteit.⁷⁰³ Het langste dienstverband van een tamboer staat op naam van Pieter Pietersen uit Sas van Gent. Hij begon in 1772 op ’s lands fregat *Sint Maartensdijk* en was vervolgens van 1776 tot 1779 tamboer op ’s land schip *Brunswijk*.⁷⁰⁴ Naast Pietersen hebben nog zeventien tamboers op meer dan een schip dienstgedaan.⁷⁰⁵ De Admiraliteit van Zeeland kende in tegenstelling tot de trompetters, geen tamboersmaten of ondertamboers. Dit heeft zowel met het verschil in rang te maken (de tamboer was geen onderofficier) als met het verschil in vaardigheid die nodig was om het instrument te kunnen bespelen. Wel is een vermelding aangetroffen van een matroos die ook als tamboer heeft gewerkt. Het betreft de matroos Gerrit van Balen uit Veere die tussen 1 april 1694 en 23 november 1695 ook tamboer was op ’s lands schip *Veere*.⁷⁰⁶

⁷⁰⁰ Ibid., inv. 2433, 2434, 2523, 2524. ZA 508, inv. 7303, 7313, 7324.

⁷⁰¹ Ibid., inv. 2524.

⁷⁰² Giles Collonue uit *Ille de Leu* en Lowijs Pietersen uit Vlissingen waren beiden tussen 1644 en 1646 “matroos/trompetter” op ’s lands schip *Zeeuschen Leeuw* (ZA 508, inv. 6794), Jacobus Gillissen Velendaal uit Amsterdam tussen 1688 en 1689 op ’s lands schip *Cortgene* en Jan Robbertsen uit Hilvernis in 1696 op ’s lands schip *Eerste Edele* (ZA 508, inv. 7184, 7193, 7313, 7363, 7273, 7274). “Trompetter/matroos” waren Pieter de Clercq uit *Lions* en Marcus Smith uit *Broekdorff*, beiden in 1761 op ’s lands schip *Zuid Beveland* (ZA508, inv. 7925). Anthonij Bartelse uit Middelburg had tot 27 mei 1782 deze functie op ’s lands transportjacht *Arend* (ZA 508, inv. 8056).

⁷⁰³ Er zijn geen vermeldingen gevonden van tamboers die tijdens hun dienstverband zijn overleden.

⁷⁰⁴ ZA 508, inv. 8024, 8036, 8043.

⁷⁰⁵ Zie bijlage VI.

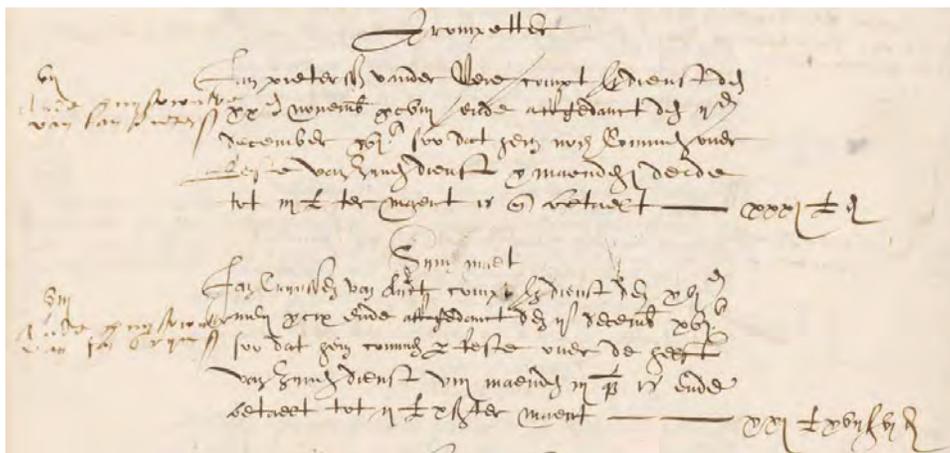
⁷⁰⁶ ZA 508, inv. 7235, 7244, 7264.

IV.4. Gage

De salarissen van een trompetter en een tamboer in dienst van de Admiraliteit van Zeeland waren vergelijkbaar met die bij de VOC en de MCC. De trompetter verdiende evenveel als bijvoorbeeld een schieman, een bottelier of een opperzeilmaker, de tamboer iets meer dan een matroos, maar evenveel als een provoost of kuiper.⁷⁰⁷

Trompetters

Bij de trompetters was er wat gage betreft geen verschil tussen zij die een “ordinaris” aanstelling genoten en zij die “extra ordinaris” waren aangenomen. Zoals uit de betaalrollen blijkt, ontving een trompetter in dienst de Admiraliteit van Zeeland rond 1600 drie pond Vlaams (achttien gulden) per maand (facsimile IV.3).⁷⁰⁸ Dit bedrag veranderde in de twee eeuwen daarna nauwelijks.

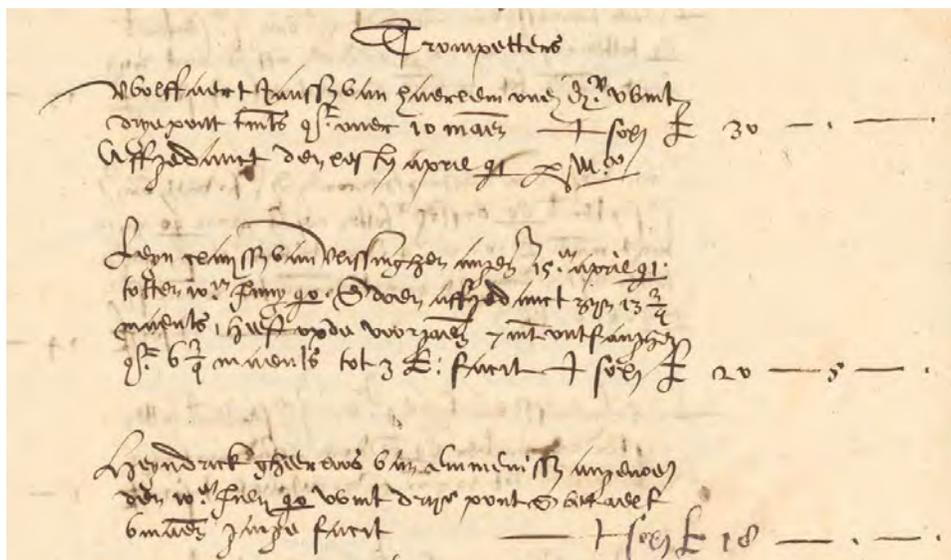
Facsimile IV.3. Gages van de trompetter Jan Pieters (£ 3 Vlaams per maand) en “syn maet” Jan Chrijssen (£2-10 Vlaams per maand) in 1599. Zeeuws Archief, Archief Rekenkamer van Zeeland, Rekenkamer C, inv. 6345.

Ook kwamen bij een aantal trompetters hogere gages voor. Zo ontvingen zij die op het karveel van de luitenant-admiraal van Zeeland werkzaam waren rond 1590 vier pond Vlaams

⁷⁰⁷ Bruijn 1970, p. 147.

⁷⁰⁸ ZA 508, inv. 6324, 6345.

(24 gulden) per maand.⁷⁰⁹ Dit was niet het geval voor degenen op de andere karvelen. De trompetters op het karveel van vice-admiraal Joos de Moor kregen in 1591 namelijk het “normale” salaris van drie pond Vlaams (facsimile IV.4).⁷¹⁰ Vijftien jaar later was dit verschil verdwenen zoals blijkt uit het feit dat trompetter Hans Parijs voor 19 ½ maand dienst op het karveel de *Gouden Leeuw* van De Moor een bedrag van 58 pond ontving.⁷¹¹

Facsimile IV.4. Gages van de trompetters Wolffaert Jansz., Leijn Claeijssen en Heijndrick Gheerevos van het karveel van vice-admiraal Joos de Moor in 1590. Zeeuws Archief, Archief Rekenkamer van Zeeland, Rekenkamer C, inv. 6143.

De hoogte van de gage was waarschijnlijk afhankelijk van de ervaring van een trompetter. Borchel Pauwels, die in ieder geval al sinds 1596 in dienst was van de admiraliteit, ontving in 1599 voor zijn werk op ’s lands schip *Aeolus* een gage van drie pond Vlaams per maand, terwijl de minder ervaren Christoffel Jans Weeminck veertien gulden kreeg (facsimile IV.5).⁷¹²

De salarissen bleven gedurende de zeventiende eeuw gelijk. Toch kwamen ook lagere gages voor. Zo kregen de drie trompetters die achtereenvolgens tussen september 1669 en mei 1670 dienst deden op het “jagt van oorlog” *Maeght* een gage van twaalf gulden (twee pond

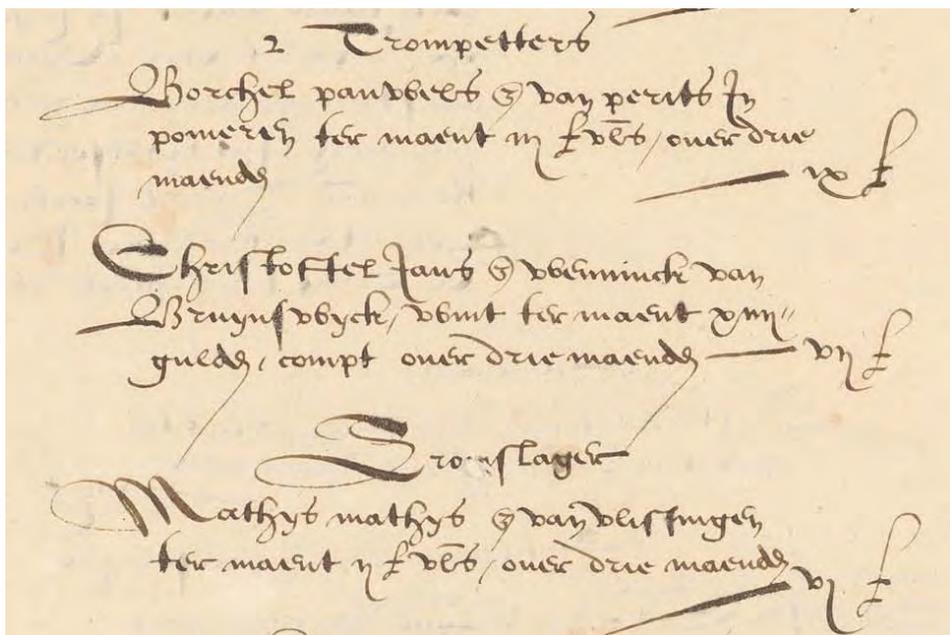
⁷⁰⁹ Ibid., inv. 6162, 6240, 6250, 6260, 6270, 6280, 6290, 6300, 6310, 6320, 6330, 6340, 6350, 6360, 6370, 6380, 6390, 6400, 6410, 6420, 6430.

⁷¹⁰ Ibid., inv. 6143.

⁷¹¹ Ibid., inv. 6434, p. 1270-1280.

⁷¹² Ibid., inv. 6324, 6334.

Vlaams) per maand.⁷¹³ De reden waarom zij minder ontvingen dan gebruikelijk is niet bekend. Een reden kan geweest zijn dat een of meer gegageerde trompetters (of andere bemanningsleden) nog op de rol stonden zoals in het geval van de eerder genoemde Jan Willemsen de Groot. Toen De Groot in januari 1700 Claassen opvolgde als trompetter van het jacht *Tryton*, kreeg ook hij een salaris van twee pond Vlaams per maand. De gage van de Groot werd bekostigd uit de vermindering van de gages van twee gegageerde trompetters.

Facsimile IV.5. Gages van de twee trompetters Borchel Pauwels en tamboer Mathijs Mathijs van 's lands schip *Aeolus* in 1599. Zeeuws Archief, Archief Rekenkamer van Zeeland, Rekenkamer C, inv. 6324.

Claassen kreeg ondanks zijn verzoek om ook als “gelicenceerd” trompetter vier pond Vlaams per maand te mogen ontvangen, drie pond. Ook de gage van de “ouden gegageerde” trompetter van het jacht *Zeepaert* Jan Burst werd verlaagd van vier naar drie pond.⁷¹⁴ De Groot ontving slechts twee pond per maand, echter met de toezegging dat dit zou worden verhoogd op het moment dat Claassen, of de trompetter van het jacht Burst “sal wezen afgestorven”.⁷¹⁵ Hoewel Burst nog tot 1706 en Claassen nog tot 1717 op de betaalrollen

⁷¹³ ZA 52.2, inv. 7033.

⁷¹⁴ Ibid., inv. 2433.

⁷¹⁵ Ibid., inv. 2433.

worden genoemd, steeg het salaris van De Groot in de loop van de volgende twee jaar. Op 17 december 1701 werd namelijk besloten dat het traktement van De Groot, na het overlijden van de gegageerde kok van de *Triton*, werd verhoogd van zestien naar twintig gulden per maand.⁷¹⁶ In de loop van de achttiende eeuw steeg het salaris van de trompetters totdat zij rond 1750 twintig gulden per maand ontvingen.⁷¹⁷ Tot aan het einde van de achttiende eeuw bleef dit bedrag gelijk.⁷¹⁸

Tamboers

Een tamboer was, evenals bij de VOC en de MCC, lager in rang dan een trompetter en ontving hierdoor een lager traktement. Op de betaalrol van 's land schip *Gouden Leeuw* van vice-admiraal De Moor wordt bijvoorbeeld trommelslager Adriaan Laureijssen Cramer als laatste vermeld. Hij ontving in 1591 voor tien maanden dienst vijftien pond Vlaams, dat overeenkwam met negen gulden per maand.⁷¹⁹ De tamboer Mathijs Mathijs die naast de trompetters Pauwels en Weeminck in 1599 op 's lands schip *Aeolus* was aangesteld, kreeg een hogere gage. Hij ontving twee pond Vlaams per maand (facsimile IV.5).⁷²⁰ Bijzonder is dat deze “tromslager” niet onderaan de rol staat vermeld, maar meteen na de trompetters.

Evenals het salaris van de trompetter, steeg ook het loon van een tamboer in de loop van de tijd. Huijbert Jansen uit Sluis kreeg bijvoorbeeld in 1748 voor zijn werk als tamboer twaalf gulden per maand.⁷²¹ Zoals Bruijn heeft onderzocht, kregen ook de tamboers in dienst van de Admiraliteit van Amsterdam rond 1750 dit bedrag.⁷²² Afgezien van een verschil in werkzaamheden was er ook een verschil in traktement tussen scheepstamboers en tamboers die behoorden tot het “corps de marine”. Zo ontvingen bijvoorbeeld twee van de drie tamboers van het in 1788 op het schip *Aeolus* aanwezige “corps” een gage van veertien gulden per maand. De derde tamboer was waarschijnlijk nog in opleiding en ontving derhalve elf gulden.⁷²³

---

⁷¹⁶ Ibid., inv. 2523.

⁷¹⁷ Trompetter Pieter Fransen van 's lands schip *Zierikzee* ontving in 1749 bijvoorbeeld een gage van 20 gulden per maand (ZA 508, inv. 7783).

⁷¹⁸ Dit blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat ook de trompetter van 's lands schip *Tholen*, Jacob James uit *Antigoa* in 1788 een gage twintig gulden per maand kreeg. ZA 508, inv. 8074, 8075.

⁷¹⁹ ZA 508, inv. 6182.

⁷²⁰ Ibid., inv. 6324, 6334.

⁷²¹ Ibid., inv. 7783.

⁷²² Bruijn 1970, p. 147.

⁷²³ ZA 508, inv. 8074, 8075.

IV.5. Herkomst

Iemand die een betrekking als sloopstropetter of -tamboer ambieerde, had in Zeeland de keuze uit verschillende werkgevers. Zowel bij de admiraliteit als bij de verschillende compagnieën was vanaf het einde van de zestiende eeuw vrijwel altijd vraag naar zeevarenden.⁷²⁴ Wanneer we de herkomst van alle trompetters die in dienst zijn geweest van de Admiraliteit van Zeeland in beschouwing nemen, valt op dat er een duidelijk verschil was tussen de marine en de beide compagnieën. Ruim de helft van de trompetters in dienst van de Admiraliteit van Zeeland was afkomstig uit de Republiek en meer dan een kwart was Zeeuw.⁷²⁵ Wanneer we ons echter beperken tot de periode waarover ook gegevens van de VOC bekend zijn (1671-1794), blijkt dat in deze periode bij de admiraliteit bijna tien procent uit Zeeland afkomstig was. Dit percentage is aanzienlijk hoger dan bij de VOC. Daarentegen dient te worden opgemerkt dat het aantal trompetters in dienst van de Admiraliteit van Zeeland in deze periode minder dan de helft was dan bij de VOC. Het aandeel niet uit Zeeland afkomstige Nederlanders was echter vrijwel gelijk. Het percentage Duitse trompetters was daarentegen beduidend lager.⁷²⁶

Bruijn heeft de geografische herkomst van de onderofficieren en manschappen op Zeeuwse oorlogsschepen rond 1600 onderzocht. Hieruit blijkt dat ruim dertig procent van de onderofficieren uit Zeeland afkomstig was.⁷²⁷ Van de trompetters (die ook tot deze groep behoorden) was tussen 1590 en 1609 slechts 23 procent Zeeuw. Hieruit blijkt dat gekwalificeerde sloopstropetters ook rond 1600 relatief schaars waren. Uit tabel IV.1 is tevens af te leiden dat het aantal Zeeuwse trompetters vanaf 1680 afnam. Het aandeel trompetters uit het overige deel van Nederland bleef evenwel praktisch gelijk. In de periode 1720 tot en met 1743 was zelfs geen van de vermelde 26 trompetters uit Zeeland afkomstig.⁷²⁸

⁷²⁴ Zoals gezegd groeide vanaf het derde kwart van de zeventiende eeuw (als gevolg van een nieuwe wijze van oorlogvoeren ter zee) bij de admiraliteit de vraag naar tamboers.

⁷²⁵ Bij de VOC-kamer van Zeeland was dit ruim een derde.

⁷²⁶ Bij de VOC was 36 procent van de trompetters Duitser, bij de admiraliteit slechts vijftien procent. In de periode 1670-1794 was bij de Admiraliteit van Zeeland 19 procent Duitser, bij de VOC 36 procent.

⁷²⁷ Bruijn 1998, p. 72.

⁷²⁸ Bij de VOC waren in de periode 1720-1749 negen van de 260 trompetters uit Zeeland afkomstig.

IV. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE ADMIRALITEIT VAN ZEELAND

Land van herkomst:	Nederland excl. Zeeland	Zeeland	Duitsland	België	Engeland, Schotland & Ierland	Frankrijk	Scandinavië	Overig & onbekend	Totaal
Periode:									
1589	2	6	2	1					11
1590-1599	30	24	16	33	10		3	21	137
1600-1609	9	24	3	8	12	2		11	69
1610-1619	9	7	1	1	4			1	23
1620-1629	25	44	6	5	13	3	1	13	110
1630-1633*	9	8			3			4	24
1642-1649*	11	22	1		4	2	1	9	50
1653-1655*		1						2	3
1660-1669	6	9	1	2				11	29
1670-1679	13	3	1	3				6	26
1680-1689	3	1		1		1		5	11
1690-1699	11	1	4	3	1	1	1	8	30
1700-1709	4	4		3		1		2	14
1710-1719	2	2		2				2	8
1720-1729	5		3	3			1	4	16
1730-1739	2		3	1				1	7
1740-1749	4	1	7					4	16
1750-1759	4	2	4	1				2	13
1760-1769	2	1	6			1	1	2	13
1770-1779		1	1					1	3
1780-1789		1	1			1		1	4
Totaal	151	162	60	67	47	12	8	110	617

Tabel IV.1. Herkomst trompetters bij de Admiraliteit van Zeeland. De periode heeft betrekking op het jaar dat een trompetter voor de eerste maal wordt vermeld.

Het aantal tamboers dat in dienst is geweest van de Admiraliteit van Zeeland was beduidend kleiner dan bij de VOC.⁷²⁹ Bovendien waren afgezien van een drietal tamboers die voor 1600 aanmonsterden, tot 1673 geen tamboers in dienst van deze admiraliteit. De enige valide conclusie die voor wat betreft de herkomst getrokken kan worden, is dat meer dan 58 procent van hen afkomstig was uit de Republiek (tabel IV.2).⁷³⁰ Verder blijkt, dat het aandeel

⁷²⁹ Slechts 86 verschillende tamboers zijn in dienst geweest bij de Admiraliteit van Zeeland. Bij de VOC waren dit 590 verschillende tamboers.

⁷³⁰ Bij de VOC was 42 procent uit de Republiek afkomstig.

IV. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE ADMIRALITEIT VAN ZEELAND

Zeeuwen in vergelijking met de groep van trompetters groot was, bijna 27 procent. Bij de VOC was zeven procent Zeeuw en ruim een derde was afkomstig uit de overige delen van de Republiek.

Land van herkomst Tamboers	Aantal
Nederland (excl. Zeeland)	27
Zeeland	23
België	6
Duitsland	8
Engeland en Schotland	2
Frankrijk	3
Indië	1
Zwitserland	1
Italië	1
onbekend	14
Totaal	86

Tabel IV.2. Herkomst tamboers bij de Admiraliteit van Zeeland.

IV.6. Besluit

In de monsterrollen, betaalrollen en de resoluties van de Admiraliteit van Zeeland is in de periode tussen 1575 en 1796 ruim vijftienhonderd maal een trompetter vermeld en 126 maal een tamboer. Deze vermeldingen betreffen 617 individuele trompetters en 86 tamboers. Het grootste aantal trompetters in actieve dienst vinden we tussen 1590 en 1609 en tussen 1620 en 1634. Trompetters waren niet alleen aanwezig op oorlogsschepen en karvelen, maar ook op een aantal binnenjachten die dienst deden als wachtschip op de Westerschelde en op transportjachten. In tegenstelling tot de VOC, maakte bij de admiraliteit de tamboer geen deel uit van de militairen. Naast de scheepstamboers waren vanaf het einde van de zeventiende eeuw op sommige schepen ook tamboers aanwezig die behoorden tot het “corps de marine” of tot een “militaire compagnie”. Hun taak bestond uit het samen met een of meer “pijpers” ten gehore brengen van marsmuziek. Voor 1600 is slechts een drietal tamboers in dienst geweest bij de Admiraliteit van Zeeland, tussen 1600 en 1672 geen enkele.

IV. TROMPETTERS EN TAMBOERS IN DIENST VAN DE ADMIRALITEIT VAN ZEELAND

Tijdens de Negenjarige Oorlog (1688-1697) nam het aantal tamboers bij de admiraliteit aanzienlijk toe. Hiervoor kunnen twee verklaringen worden gegeven. In de eerste plaats was zowel de Negenjarige Oorlog als de daarop volgende Spaanse Successieoorlog (1701-1714) voor een deel een oorlog te land, waardoor de vraag naar trompetters bij de Europese cavalerieën toenam. We zien dan ook dat vanaf 1700 het aantal trompetters bij de admiraliteit afnam en dat tamboers werden aangenomen om in de behoefte aan bespelers van signalen aan boord te kunnen voorzien. Een tweede verklaring is dat na de “Glorious Revolution” (1688) de Nederlandse marine werd samengevoegd met de Engelse. Deze geallieerde vloot stond onder bevel van de Engelsen. Dat het in Engeland gebruikelijk was dat op marineschepen niet alleen trompetters maar ook tamboers waren aangesteld, heeft ongetwijfeld eveneens bijgedragen aan de toename van het aantal tamboers op Zeeuwse marineschepen. Door de Engelse invloed en de invoering van het liniegevecht, kregen de tamboers een nieuwe taak aan boord van de oorlogsschepen: door het spelen van roffels zorgden zij voor de coördinatie van het laden en afvuren van het geschut. De invoering van deze nieuwe wijze van slag leveren leidde daarnaast tot een afname van het aantal trompetters. Omdat het geluid van een trompet tijdens een zeeslag niet veel verder reikte dan het eigen schip, nam het gebruik van vlagsignalen toe.

Aan het begin van de achttiende eeuw degradeerde de Admiraliteit van Zeeland tot een armlastig instituut. Het gevolg was dat het aantal trompetters en tamboers afnam. Deze afname was zelfs zo groot dat tussen 1708 en 1722 geen enkele tamboer aanmonsterde op een oorlogsschip. Hoewel de Republiek buiten de Zevenjarige Oorlog (1756-1763) bleef, leidde deze oorlog tot een toename van de activiteit bij de admiraliteit in de vorm van het konvoieren van Nederlandse koopvaarders. Hierdoor was er een kleine toename van het aantal trompetters en tamboers. Toen de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784) uitbrak, stelde de Nederlandse marine, en dus ook de Admiraliteit van Zeeland, niet veel meer voor. Dit is ook te zien aan het kleine aantal trompetters en de enkele tamboers die de Admiraliteit van Zeeland in deze periode in dienst had. Na afloop van deze oorlog besloot de Republiek haar marinevloot drastisch uit te breiden. Dit had echter alleen betrekking op de admiraliteiten van Amsterdam en Rotterdam. Bovendien concentreerde de handel zich aan het begin van de achttiende eeuw steeds meer in deze Hollandse steden, waardoor de inkomsten uit convoien en licenten in Zeeland terugliepen en de Admiraliteit van Zeeland degradeerde tot een tweederangs instituut.

De admiraliteit kende in tegenstelling tot de VOC en MCC twee soorten dienstverbanden, “ordinaris” en “extra ordinaris”. “Ordinaris” betekende een vast dienstverband en

“extra ordinarius” wilde zeggen dat iemand alleen was aangenomen voor de duur van een reis of expeditie. Alleen trompetters die werkzaam waren op wachtschepen, transportjachten en schepen van de opperbevelhebbers hadden een “ordinaris” aanstelling en bleven vaak jaren achtereen in dienst van de admiraliteit. Sommigen van hen werden, wanneer zij na een lang dienstverband vanwege ouderdom niet meer in staat waren hun functie uit te oefenen, gegageerd. Dit hield in dat zij gage ontvingen zonder hun beroep te hoeven uitoefenen. De tamboers en de overige trompetters waren “extra ordinarius”. Enkele trompetters zijn meer dan tien jaar in dienst zijn geweest bij de admiraliteit. De meesten hadden (evenals de tamboers) een dienstverband van tussen een en twee jaar.

Over de opleiding tot trompetter of tamboer bij de Admiraliteit van Zeeland is vrijwel niets bekend, behalve dat een klein aantal trompetters hun loopbaan begon als trompettersmaat of als ondertrompetter. Ook werden enkele matrozen, musketiers en busschieters uiteindelijk trompetter.

Uit de betaalrollen blijkt dat een tamboer bij de Admiraliteit van Zeeland een gage ontving van negen tot twaalf gulden per maand. De trompetters die rond 1590 dienst deden op het karveel van de luitenant-admiraal ontvingen een gage van 24 gulden per maand, zij die dienst deden op oorlogsschepen verdienden twaalf tot twintig gulden. Meer dan de helft van de trompetters en de tamboers was afkomstig uit de Republiek, meer dan de helft hiervan was Zeeuw.

De Admiraliteit van Zeeland, de VOC-Kamer van Zeeland en de MCC boden naast de WIC en de kaapvaart werk aan een groot aantal zeevarenden.⁷³¹ Velen van hen zullen dan ook hun diensten hebben aangeboden aan meer dan een van deze instituten. In tijden van oorlog was het bovendien gebruikelijk dat de visserij en koopvaardij stil kwam te liggen waardoor zeevarenden, om in hun levensonderhoud te kunnen blijven voorzien, genoodzaakt waren aan te monstereen op de schepen van de admiraliteit.⁷³² Toch is het aantal trompetters en tamboers dat werkzaam is geweest bij meer dan een van de drie onderzochte instituten klein.

---

⁷³¹ Trompetters en tamboers die werkzaam waren bij de WIC of in de kaapvaart zijn buiten beschouwing gelaten omdat van zowel WIC-schepen als van commissievaarders nauwelijks monster- of betaalrollen bewaard zijn gebleven.

⁷³² Bruijn 1998, p. 164.

V. INSTRUMENTEN

In de Inleiding is de constructie van de instrumenten die werden gebruikt door de scheepstrompetters en tamboers beschreven. Daarbij is onder meer geconstateerd dat trompetters bij de VOC veelal gebruik maakten van in Neurenberg vervaardigde instrumenten. Dit wil echter niet zeggen dat in de Nederlanden geen trompetten werden vervaardigd. Omdat er aanwijzingen zijn gevonden dat in de zeventiende eeuw ook Nederlandse instrumenten aan boord van schepen werden gebruikt, zal in dit hoofdstuk nader aandacht worden besteed aan in Nederland werkzame trompetmakers en aan een aantal door hen gebouwde en bewaard gebleven instrumenten. Uit de verzamelde gegevens zal blijken dat met name in Utrecht een aantal belangrijke trompetmakers actief was. Een van hen was Joost van de Graft. Over zijn leven en werk zal hier een aantal tot nu toe onbekende gegevens worden gepresenteerd.

V.1. Nederlandse trompetmakers en hun instrumenten

In het Kremlin te Moskou bevinden zich twee trompetten die buit zijn gemaakt tijdens de Slag bij Poltava op 8 juli 1709.⁷³³ De instrumenten hebben deel uitgemaakt van een wandversiering met Zweeds oorlogstuig, een zogenaamde panoplie, samengesteld ter herinnering aan de overwinning van de Russen op de Zweden.⁷³⁴ De Belgische instrumentenbouwer en conservator Victor-Charles Mahillon heeft rond 1900 kopieën gemaakt van deze instrumenten. Volgens de door Mahillon samengestelde catalogus zouden de beide trompetten zijn vervaardigd door de trompetmaker Joost van de Graft.⁷³⁵ Omdat tot nu toe geen afbeeldingen van de instrumenten beschikbaar waren en nadere gegevens ontbraken, werd deze opvatting tot nu toe in de literatuur niet bestreden. Uit nader onderzoek blijkt echter dat slechts één van de instrumenten is gemaakt door Van de Graft. Dit is echter niet gedateerd. De andere trompet is in 1681 gebouwd door Wolff Birckholtz (ca. 1623-1701) uit Neurenberg. Het bestaan van

---

⁷³³ Beide instrumenten maakten deel uit van een expositie rond de Slag bij Poltava. Deze expositie vond plaats tussen juni en september 2009 in het Staats Historisch Museum te Moskou.

⁷³⁴ Tot nu toe waren nauwelijks gegevens en geen afbeeldingen beschikbaar van deze instrumenten. In de afgelopen jaren heb ik het Kremlin Museum herhaaldelijk benaderd met het verzoek om meer informatie over de beide trompetten. Behalve een foto van een van de instrumenten hebben deze verzoeken geen nadere gegevens opgeleverd.

⁷³⁵ Mahillon 1909, deel 2, p. 391-392.

dit instrument was tot nu toe onbekend.⁷³⁶ Beide trompetten zijn aanzienlijk ingekort en op een onjuiste manier in elkaar gezet. Zo lijkt de rijk versierde knoop op het instrument van Birckholtz niet bij dit vrij sobere instrument te passen.⁷³⁷ De trompet van Birckholtz is geheel van messing. De buizen en de beker van het instrument van Van de Graft lijken gemaakt te zijn van messing met een hoog kopergehalte (afbeelding V.1).⁷³⁸ De krans en verbindingshulzen zijn van geel messing. Bijzonder is dat de bekerkrans niet is gegraveerd, maar is voorzien van een reliëfversiering.⁷³⁹

Afbeelding V.1. Trompet, vervaardigd door Joost van de Graft. Duidelijk is te zien dat de trompet op verscheidene plaatsen is ingekort. Foto beschikbaar gesteld door het Arsenaal van het Kremlin Museum te Moskou.

⁷³⁶ Naast deze trompet zijn slechts twee andere trompetten van Wolff Bickholtz bekend. Een trompet uit 1650 hing tot 2005 in een kerk in het Duitse dorp Belitz en bevindt zich thans in het Germanisches Nationalmuseum in Neurenberg. De Duitse trompetmaker Michael Münkowitz heeft dit instrument onderzocht en gekopieerd. Het andere instrument is gedateerd 1680 en maakt deel uit van de collectie van het Muziekinstrumentenmuseum van Kopenhagen (inv. 148-x69).

⁷³⁷ Het eveneens sober uitgevoerde instrument in Kopenhagen uit 1680 heeft een eenvoudige knoop. De knoop van het instrument is voorzien van negen gleuven en de huls is voorzien van tanden (Wörthmüller 1955, p. 402). Het is mogelijk dat de knoop op de trompet van Van de Graft en die van de Birckholtz-trompet zijn verwisseld. In tegenstelling tot de bekerkrans van de trompet van Van de Graft, is de knoop namelijk vrij sober en voorzien van tanden.

⁷³⁸ Messing is een legering van koper en zink. Het door Duitse trompetmakers gebruikte gele messing bevat circa dertig procent zink. De beker en de buizen van de trompet van Van der Graft lijken te zijn gemaakt van een legering die door de Engelsen 'gilding metal' wordt genoemd. 'Gilding metal' is messing met slechts vijf tot tien procent zink. Hierdoor is het zachter dan geel messing. Er is een aantal Engelse instrumenten uit de tweede helft van de zeventiende eeuw bekend, die zijn vervaardigd van deze legering. Als voorbeeld kunnen twee instrumenten worden genoemd die zich in het London Museum bevinden. Een instrument is gemaakt door Augustine Dudley in 1651, het andere rond 1680 door William Bull (Halfpenny 1962, p. 18-26). Met dank aan David Edwards, trompetmaker te Surrey, die mij hierop attent heeft gemaakt.

⁷³⁹ Het instrument van Van der Graft vertoont veel overeenkomsten met instrumenten van Engelse makers uit de tweede helft van de zeventiende eeuw. Dit geldt voor zowel de vorm van de beker, de materiaalkeuze, als voor de wijze waarop de bekerkrans is bewerkt. Hoewel de kransen van de hiervoor genoemde Engelse trompetten zijn gemaakt van zilver (evenals de hulzen), zijn zij ook (in tegenstelling tot de meeste instrumenten uit Neurenberg) voorzien van een reliëfversiering.

De twee door Mahillon vervaardigde instrumenten bevinden zich in het Muziekinstrumentenmuseum te Brussel en zijn beide een kopie van het instrument van Van de Graft (afbeelding V.2).⁷⁴⁰ Wanneer we echter het originele instrument vergelijken met de kopieën blijkt, dat zij voor wat betreft afmetingen en de bouw aanzienlijk verschillen. De oorzaak hiervan is dat Mahillon het instrument van Van de Graft zelf nooit heeft gezien. De kopieën zijn vervaardigd op schriftelijke aanwijzingen van een zekere Dimitri von Benckendorff.⁷⁴¹ Hoewel de vorm van de beker overeen lijkt te komen met het origineel, is de buislengte van beide instrumenten tweemaal zo lang.⁷⁴²

Afbeelding V.2. Door Mahillon vervaardigde kopieën van het instrument van Joost van de Graft.

De beide instrumenten zijn vrijwel identiek en volgens de catalogus kopieën van twee instrumenten van Van de Graft. Zoals gezegd is slechts een van de trompetten in het Kremlin gemaakt door Van de Graft. Hoewel het instrument van Birckholtz in een aantal opzichten afwijkt van dat van Van de Graft is aan te nemen dat Mahillon ten onrechte heeft aangenomen dat beide instrumenten door Van de Graft zijn gemaakt.

De voormalige stadsbibliothecaris van Haarlem, Jan Willem Enschedé, heeft naar aanleiding van de vermelding in de catalogus van Mahillon in 1904 een artikel geschreven over de trompetmaker Joost van de Graft. Hierin gaf hij aan bewijs te hebben gevonden dat Joost van de Graft rond 1634 als trompetmaker te Haarlem heeft gewerkt.⁷⁴³ Het lijkt echter onwaarschijnlijk dat een trompet die rond 1634 zou zijn gemaakt, ruim vijfenzeventig jaar later nog gebruikt werd bij een veldslag. De bewering van Enschedé is gebaseerd op het volgende. In 1634 kreeg de orgelbouwer Baltis Germersz. de opdracht om een “posityff onder t grootte orgel inde grootte kercke” van Haarlem te vervaardigen. Een zekere “Joost van der

⁷⁴⁰ MIM Brussel, inv. 1181 en 1182. Mahillon 1909, deel 2, p. 391-392.

⁷⁴¹ Dmitri Alexandrovich von Benckendorff (1845-1917) was een Russisch kunstschilder. Hij zou de trompetten (volgens Mahillon) minutieus hebben opgemeten en afgietsels van de ornamenten hebben vervaardigd (Mahillon heeft deze ornamenten echter niet gekopieerd). Mahillon 1909, deel 2, p. 392-393.

⁷⁴² Mahillon heeft zich blijkbaar in de grondtoon vergist. De kopieën hebben ‘F als grondtoon, terwijl het origineel een octaaf hoger is gestemd (in F). Blijkbaar heeft Benckendorff veel aandacht besteed aan de details, maar behalve de stemming, niet de lengte van de trompet vermeld.

⁷⁴³ Enschedé 1904, p. 297. Daarnaast zou volgens Mahillon Van de Graft een Vlaming kunnen zijn. Mahillon 1909, deel 2, p. 392-393. Ook Rudolf Rasch baseert zich op de publicatie van Enschedé. Tevens haalt hij een brief van Constantijn Huygens uit 1634 aan, waarin een zekere Joost van de Graft wordt genoemd (Rasch 2005, p. 41).

Graft” kreeg samen met oud-schepen Auwel Akersloot en Salomon de Bray de opdracht van de “burgemeester ende regeerders der stad Haerlem” om toe te zien op het verloop en de kwaliteit van de werkzaamheden.⁷⁴⁴ Gebleken is echter dat de door Enschedé vermelde Joost van der Graft geen trompetmaker was, maar bierbrouwer te Haarlem.⁷⁴⁵ Het is goed mogelijk dat de bierbrouwer Van der Graft een van de financiers was van het nieuwe orgelpositief en om die reden betrokken bij de beoordeling van de werkzaamheden.

Joost van de Graft

Nader onderzoek wijst uit dat de trompetbouwer Joost van de Graft in Utrecht werkzaam is geweest.⁷⁴⁶ Joost was de zoon van Herman Gerritsz. van de Graft en Nelleke Jans van Oostrum. Naast Joost hadden zij nog twee zonen: Gerrit, die ‘meester rademaker’ en later koetsenmaker was en Johannes, de jongste zoon wiens beroep onbekend is.⁷⁴⁷ Vader Herman van de Graft moet voor 1666 zijn overleden.⁷⁴⁸

De loopbaan van Van de Graft begon op 28 januari 1666 toen een leerovereenkomst werd gesloten tussen trompetmaker Nicolaes (Claes) Schot en de stiefvader van Joost, Jan Lowiesen van Stockem (facsimile V.1). In deze overeenkomst werd ondermeer vastgelegd dat “Joost Harmanss van de Graft” voor twee jaar als trompetmakersknecht ging werken bij Schot. Joost ontving voor zijn werk als knecht in de “trompetmakerij” van Schot naast kost en inwoning ook loon. Het eerste half jaar kreeg hij acht stuivers “sondaechs gelt”, de volgende anderhalf jaar ontving hij twee gulden per week.⁷⁴⁹ Wanneer we ervan uitgaan dat hij circa veertien jaar was toen hij bij Schot begon als knecht, moet hij geboren zijn rond 1652.⁷⁵⁰ Bijzonder is dat zijn ouders blijkbaar geen leergeld hoefden te betalen, zoals in Duitsland gebruikelijk was.

⁷⁴⁴ Bouwsteenen III, p. 82-83.

⁷⁴⁵ Vrijland 1991, p. 68-85 en Heijbroek 2003, p. 53. De bierbrouwer Joost van der Graft leefde van 1582 tot 1638 en werd ook Joost Vergraft genoemd.

⁷⁴⁶ Het Utrechts Archief, inv. U75a1-403 (d.d. 13 oktober 1673); inv. U113a1-134 (d.d. 8 augustus 1688); inv. U113a1-140 (d.d.23-9-1688); inv. U126a1-15 (d.d. 22 januari 1694); inv. U75a1-405 (d.d. 20 december 1673); inv. U75c1-157 (d.d. 24 december 1673); inv.U101a1- 70 (d.d. 7 mei 1680); inv. U83b10- 61 (d.d. 30 juni 1685); inv. U113a2-348 (d.d. 29 november 1699); inv. U113a2-349 (d.d. 29 november 1699); inv. U113a2-350 (d.d. 29 november 1699); inv. U127a7-34 (d.d. 25 mei 1712). Vanaf circa 1695 ondertekende hij met ‘Justus van de Gracht’.

⁷⁴⁷ Ibid., inv. U101a1-70 (d.d. 7 mei 1680); inv. U126a1-15 (d.d. 22 januari 1694).

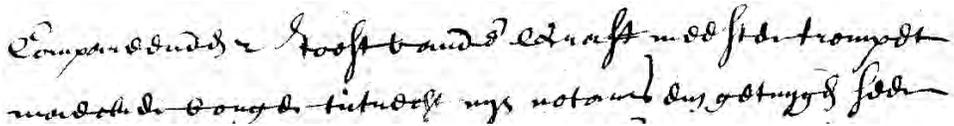
⁷⁴⁸ Ibid., inv. U75c1-32 (d.d. 28 januari 1666).

⁷⁴⁹ Ibid., inv. U75c1-32 (d.d. 28 januari 1666).

⁷⁵⁰ Hoewel Boon en Langendijk de knechten van Claes Schot noemen, komt Joost van de Graft in hun overzicht niet voor (Boon/Langendijk 2008, p. 279).

In 1673 begaf “Jost [sic] vande Graft Jonghman mr trompetmaecker” zich “eenigen tijdt buyten desen provincie” zoals blijkt uit een op 19 maart van dat jaar opgesteld testament.⁷⁵¹ Het testament vermeldt niet waar Joost naar toe ging. Toen hij na bijna zeven maanden weer terug was in Utrecht, herriep de “meestertrompetmaecker” Joost van de Graft zijn testament (facsimile V.2).⁷⁵² Waarom Van de Graft enige tijd buiten de provincie was, is niet bekend. Mogelijk heeft hij zich tijdens zijn verblijf buiten Utrecht enige maanden elders verder bekwaamd als trompetmaker.

The image shows a fragment of a handwritten document in cursive Dutch script. The text is written on aged paper and is somewhat faded. The visible text includes: "Eenigen tijdt buyten desen provincie" and "meestertrompetmaecker".

Facsimile V.2. Fragment uit de akte van 13 oktober 1673 waarin Joost van der Graft als “meestertrompetmaecker” te Utrecht staat vermeld. Utrechts Archief, Notariële Akten, inv. U75a1-403.

Joost trouwde met Sophia van Diemen met wie hij in ieder geval een dochter had, Adriana Petronella.⁷⁵³ Na het overlijden van Sophia (voor 1699) hertrouwde hij met Anna van Eyck, de weduwe van Albertus Swartendyk.⁷⁵⁴ Uit dit huwelijk werden in ieder geval twee dochters geboren, Mina en Johanna (die ook Hanna werd genoemd). Gezien het feit dat Joost in 1717 als vader en voogd van Johanna wordt genoemd, moet zijn vrouw Anna voor 1717 zijn overleden.⁷⁵⁵

In 1711 verkocht Joost van de Graft zijn “gereetschap, so het het maken vande jacht-horens als trompetten behorende” voor tweehonderd gulden aan zijn stiefzoon Leendert Swartendyk.⁷⁵⁶ Omdat Van de Graft tot 1718 nog als trompetmaker werd genoemd en er geen vermeldingen zijn gevonden van Leendert Swartendyk als trompetmaker, kan worden aan-

⁷⁵¹ HUA, inv. U75a1-384 (d.d. 19 maart 1673). De nog ongehuwde trompetmaker wees in zijn testament zijn broer Johan van de Graft, zijn halfbroer Mathijs van Stockem en zijn stiefvader (“schoonvader”) Johan van Stockem ieder voor een derde deel aan als erfgenaam.

⁷⁵² Ibid., inv. U75a1-403 (d.d. 13 oktober 1673).

⁷⁵³ Ibid., inv. U113a2-350 (d.d. 29 november 1699). Hierin staat Joost als weduwnaar vermeld. Dochter Adriana Petronella was getrouwd met Jan van Limburgh en woonde in 's Hertogenbosch; inv. U93a57-14 (d.d. 5 augustus 1709).

⁷⁵⁴ Ibid., inv. U127a7-34 (d.d. 25 mei 1712) en inv. U142a2-14 (d.d. 16 mei 1711).

⁷⁵⁵ Ibid., inv. U138a3-138 (d.d. 13 oktober 1717).

⁷⁵⁶ Ibid., inv. U142a2-14 (d.d. 16 mei 1711). In deze akte zijn ook alle verkochte gereedschappen beschreven, zoals drie “schroeven”, een “aambeelt”, een “blaasbalch”, een “werkbanck”, twee “draijbancken”, verschillende hamers, vijlen, “buijneerstalen” [sic] en “wrijfijzers”.

genomen dat Van de Graft, hoewel de inboedel van zijn werkplaats eigendom was van zijn stiefzoon, nog steeds de beschikking had over zijn gereedschap.⁷⁵⁷

De twee jongste dochters van Joost, Minna en Johanna, kwamen in december 1717 en januari 1718 een aantal keren in opspraak.⁷⁵⁸ In een viertal verklaringen, die alle zijn afgelegd door vrouwen uit de buurt en tot stand zijn gekomen op verzoek van de arts Gijsbert Isbrant Arlebout, worden beide zussen ervan beschuldigd “al voor en ’t sedert eenige jaren voor ligte vrouwspersonen zijn befaemt geweest”.⁷⁵⁹ De aanleiding voor dit alles was het feit dat op 13 oktober 1717 de ouders van de nog minderjarige Arlebout besloten te procederen tegen de eveneens nog minderjarige Johanna en haar vader Joost van de Graft.⁷⁶⁰ Als reactie besloten Johanna van de Graft en haar vader een maand later ook te procederen tegen de jonge arts en zijn ouders.⁷⁶¹

We kunnen ons afvragen waarom de jonge arts Arlebout een dergelijke actie tegen Johanna heeft ondernomen. Uit een door een vroedvrouw afgelegde verklaring blijkt dat de minderjarige en ongehuwde “Johanna Joostdochter van de Graft” in juni 1716 was bevallen van een kind, waarvan zij zelfs in barensood weigerde de naam van de vader te noemen (ook deze verklaring werd gedaan op verzoek van Arlebout).⁷⁶² Ofschoon hiervoor geen bewijzen zijn gevonden, is het mogelijk dat Arlebout een relatie heeft gehad met Johanna van de Graft en mogelijk zelf de vader van het kind was. Dit zou dan ook verklaren waarom een aantal buurvrouwen van Johanna op verzoek van Arlebout bij de notaris heeft verklaard dat de vader van het kind een zekere “Arnoldus He:” zou zijn.⁷⁶³ Om een einde te maken aan de zaak besloten Joost van de Graft en dochter Hanna in oktober 1718 opnieuw te procederen tegen Arlebout.⁷⁶⁴ Dit is tevens de laatste vermelding van Joost van de Graft.⁷⁶⁵ In een verklaring uit 1719 wordt “Juff. Johanna van de Graft” niet meer aangeduid als dochter van Joost van de Graft.⁷⁶⁶

⁷⁵⁷ Ibid., inv. U151a3-4 (d.d. 12 januari 1718).

⁷⁵⁸ Ibid., inv. U151a2-108 en 109 (d.d. 14 december 1717); inv. U151a3-4 (d.d. 12 januari 1718); inv. U151a3-9 (d.d. 18 januari 1718).

⁷⁵⁹ Ibid., inv. U151a2-109 (d.d. 14 december 1717).

⁷⁶⁰ Ibid., inv. 138a5-138 (d.d. 13 oktober 1717).

⁷⁶¹ Ibid., inv. U83b37-40 (d.d. 15 november 1717).

⁷⁶² Ibid., inv. U151a3-3 (d.d. 7 januari 1718).

⁷⁶³ HUA, inv. U151a3-12 (d.d. 20 januari 1718) en inv. U151a3-36 (d.d. 31 maart 1718). Het is niet duidelijk wie wordt bedoeld met “Arnoldus van He:”, wel is bekend dat de moeder van een zekere Arnoldus van Heerden in 1726 het huis “Het Vergulde Hooft” aan de “Vredenburg” heeft verkocht. Zie: Ibid., inv. U174a2-58 (d.d. 1 november 1726).

⁷⁶⁴ Ibid., inv. U83b38-37 (d.d. 5 oktober 1718).

⁷⁶⁵ Bovendien wordt Joost van de Graft hier niet als trompetmaker aangeduid.

⁷⁶⁶ Waarschijnlijk was Joost van de Graft inmiddels overleden. HUA, inv. U83b39-37 (d.d. 3 oktober 1719).

Het is niet bekend hoe de trompetmakerij van Van de Graft in financieel opzicht liep. Wel weten we dat hij tussen 1694 en 1698 een aantal malen een groot bedrag heeft geleend. Al deze leningen waren in 1699 echter weer afgelost, zodat aangenomen kan worden dat hij als meestertrompetmaker ruim voldoende inkomsten heeft gehad.⁷⁶⁷

Joost van de Graft was dus tussen 1673 en circa 1718 werkzaam als meester-trompetmaker. Dit betekent dat de trompet van Van de Graft die in 1709 door het leger van Tsaar Peter de Grote is buitgemaakt niet rond 1634 vervaardigd kan zijn, maar evenals het instrument van Birckholtz uit het laatste kwart van de zeventiende eeuw dateert. Onduidelijk is hoe een Nederlandse trompet in het Zweedse leger terecht is gekomen.⁷⁶⁸ Het is mogelijk dat het instrument van een Nederlandse trompetter is geweest die werkzaam was in het Zweedse leger, of van een Zweedse trompetter die in Nederland dienst heeft gedaan voordat hij terugkeerde naar zijn vaderland.

Claes en Isaac Schot

Over de leermeester van Van de Graft, Claes of Nicolaes Schot, is ook het een en ander bekend. Claes Claeszen Schot (ca. 1607-1678) werd in Schoonhoven geboren als zoon van Claes Jacobsz. Schot van Brussel, die musketmaker was.⁷⁶⁹ Claes Claesz. had vier broers, die allen vingerhoedmaker waren.⁷⁷⁰ Evenals Claes was ook zijn jongste broer, Isaac Schot (1616-na 1681), trompetmaker te Utrecht.⁷⁷¹ Claes trouwde in 1628 met Vincentia Teunis van Doesborch en woonde “omtrent Catharynepoort”. In 1645 verhuisde hij naar een huis aan het Vreeburg. Zijn werkplaats lag achter het huis en grensde aan de Lange Koestraat.⁷⁷² In 1658,

⁷⁶⁷ Ibid., inv. U106a11-39 (d.d. 22 november 1694): lening van f 500, afgelost op 3 mei 1695; inv. U106a12-11 (d.d. 3 mei 1695): lening van f 1000, afgelost op 4 mei 1698; inv. U106a14-9 (d.d. 16 augustus 1695): lening van f 600, ook afgelost op 4 mei 1698; inv. U106a15-12 (d.d. 4 mei 1698): lening van f 1600, afgelost op 24 augustus 1699. Als onderpand voor deze leningen dienden obligaties ten laste van de Staten van Utrecht.

⁷⁶⁸ Voor een trompet uit Neurenberg is dit niet bijzonder omdat in deze stad een groot aantal trompetmakers werkzaam was. Bovendien werden de in deze stad in grote aantallen geproduceerde instrumenten geëxporteerd naar een groot aantal staten op het Europese vasteland.

⁷⁶⁹ de Jong 2005, p. 47. Claes Claesz. Schot wordt ook aangeduid als Nicolaes Nicolaesz. Schot.

⁷⁷⁰ Niet alleen in Utrecht waren de werkzaamheden van de trompetmakers verwant aan die van de vingerhoedmakers. Ook in Neurenberg is er een duidelijk verband tussen beide ambachten. Zo was bijvoorbeeld Georg Ehe, de vader van Isaac Ehe (1586-1632) die de eerste trompetmaker uit de familie Ehe was, vingerhoedmaker te Neurenberg (Wörthmüller 1954, p. 215).

⁷⁷¹ Boon/Langendijk 2008, p. 270, 286.

⁷⁷² HUA, inv. U117a1-59 (d.d. 4 januari 1687). Volgens Boon en Langendijk verhuisde Schot in 1645 naar een woonhuis aan het Vreeburg (Boon/Langendijk 2008, p. 49). Uit het testament van Christina Pointon blijkt echter dat zij in 1687 ‘omrent Catharynepoort’ woonde. Ibid., inv. U117a1-59 (d.d. 4 januari 1687).

drie jaar na het overlijden van Vincentia, hertrouwde hij met Christina Pointon.⁷⁷³ Tot het overlijden van zijn broer Jacob in 1656 vervaardigde hij enkel trompetten. Daarna zette hij de vingerhoedmakerij van zijn broer voort en werkte hij als “tromphet [sic] vingerhoet ende ringemaecker”.⁷⁷⁴ Om zeker te zijn van zijn opvolging liet Claes in 1676 vastleggen dat zijn “trompet-winkel” met gereedschap na zijn overlijden in handen zou komen van zijn enige zoon Jacob, die op dat moment vijftien jaar was.⁷⁷⁵ Claes Schot overleed in 1679, waarna Jacob samen met zijn moeder het bedrijf voortzette. Evenals zijn vader was ook Jacob als trompetmaker lid van het Utrechtse smedengilde.⁷⁷⁶ Jacob overleed in 1686 en heeft dus niet lang als trompetmaker gewerkt. Na zijn overlijden zette zijn moeder de vingerhoedmakerij voort, trompetten werden echter niet meer gemaakt.⁷⁷⁷ Na het overlijden van Christina in 1688 nam haar stiefdochter Cathalina Houtman-Schot het bedrijf over. Acht jaar later verkocht zij het huis en de vingerhoedmakerij aan de smid Jan Walschert.⁷⁷⁸ Het is niet bekend of Walschert ook trompetten heeft gemaakt.

Om de kwaliteit van de in Utrecht gemaakte instrumenten zo hoog mogelijk te houden, richtten Claes en Isaac Schot in december 1658 een verzoek tot de Vroedschap om niemand toe te staan trompetten te maken voordat een proeve van bekwaamheid was afgelegd voor de “Commissarissen der Stadstrompers”. Dit verzoek werd een maand later ingewilligd en de broers leverden twee trompetten aan de Vroedschap die beide als proefstuk konden dienen.⁷⁷⁹ De door Isaac vervaardigde trompet werd als de beste beoordeeld en werd “behouden ende ophangen om te dienen tot een exemplaar van de proeven der trompetmaekers”.⁷⁸⁰ Vanaf dat moment mochten alleen trompetmakers die een proeve van bekwaamheid hadden afgelegd het wapen van Utrecht in hun instrument slaan.⁷⁸¹ De zilveren en deels vergulde trompet van Isaac Schot bevindt zich thans in het Centraal Museum te Utrecht (afbeelding V.3 en V.4).⁷⁸² Naast het feit dat Isaac en Claes blijkbaar gewaardeerde trompetmakers

⁷⁷³ Boon/Langendijk 2008, p. 286. HUA inv. U113a1-37 (d.d. 21 september 1685); inv. U117a1-59 (d.d. 4 januari 1687). Boon/Langendijk 2008, p. 49.

⁷⁷⁴ HUA, inv. U75a1-561 (d.d. 7 mei 1677). Met “ringemaecker” wordt bedoeld dat hij ook naairingen maakte.

⁷⁷⁵ *Ibid.*, inv. U94a1-34 (d.d. 11 september 1676).

⁷⁷⁶ Om trompetten te mogen maken moest men lid zijn van het Utrechtse smedengilde (Boon/Langendijk 2008, p. 162).

⁷⁷⁷ Boon/Langendijk 2008, p. 200, 288.

⁷⁷⁸ *Ibid.*, p. 49.

⁷⁷⁹ Naast de twee instrumenten van de gebroeders Schot, werd ook een trompet van een knecht van Egbert Wils (ongetwijfeld de latere trompetmaker Hendrik Huybertsen) ter beoordeling aangeboden. *Ibid.*, p. 188.

⁷⁸⁰ Van Klaveren 1917, p. 6.

⁷⁸¹ Boon/Langendijk 2008, p. 188.

⁷⁸² Borger 1996, p. 72. In het Centraal Museum te Utrecht bevindt zich naast de trompet van Schot ook een messing signaalhoorn (afbeelding VI.3) die werd gebruikt door de nachtwacht van de Bemuurde Weerd (Centraal Museum, inv. 1635). De signaalhoorn draagt het jaartal 1640, is vervaardigd van messing en heeft een

V. INSTRUMENTEN

waren, is Isaac in 1655 en 1662 schepen en in 1663 burgemeester geweest van het stadsdeel de Bemuurde Weerd te Utrecht.⁷⁸³

Afbeelding V.3. Trompet van Isaac Schot (ca. 1659). Centraal Museum te Utrecht, inv. 3011.

Afbeelding V.4. Trompet van Isaac Schot, versierde en vergulde bekerkrans. Centraal Museum te Utrecht, inv. 3011.

---

totale lengte van 92,5 cm. De diameter van de beker is 11,1 cm. Hoewel de maker onbekend is, bestaat de mogelijkheid dat het instrument is vervaardigd door Claes Schot.

⁷⁸³ Boon/Langendijk 2008, p. 340.

In het kader van dit onderzoek is het interessant te vermelden dat Isaac en Claes Schot ook instrumenten hebben geleverd aan Zeeland. Zo heeft Claes in ieder geval twee trompetten verkocht aan de Admiraliteit van Zeeland (zie onder) en Isaac aan een Middelburgse “korenkoper” genaamd Huybert van Wachbeecke, zoals blijkt uit een vordering voor “gemaecte instrumenten”.⁷⁸⁴

Overige Nederlandse trompetmakers

Naast de gebroeders Schot en Joost van de Graft worden rond 1700 ook Jan de Jong en Hendrik Huybertsen van Mons vermeld als trompet- en vingerhoedmaker te Utrecht.⁷⁸⁵ Jan de Jong legde in januari 1703 zijn meesterproef als trompetmaker af.⁷⁸⁶ Zijn trompetmakerij was (in ieder geval rond 1710) gevestigd aan het “Vreburch”.⁷⁸⁷ Over de werkzaamheden van Huybertsen is niets bekend. Opmerkelijk is dat Joost van de Graft, in tegenstelling tot de andere Utrechtse trompetmakers, geen vingerhoedmaker was maar enkel trompetten en hoorns vervaardigde. Na het overlijden van Jacob Schot in 1686 en Hendrik Huybertsen (voor 1694) waren in Utrecht waarschijnlijk alleen Joost van de Graft en Jan de Jong nog actief als trompetmakers.⁷⁸⁸ Zoals gezegd verkocht Van de Graft zijn gereedschap in 1711 en was hij waarschijnlijk tot 1718 nog actief als trompetmaker. Er zijn echter geen aanwijzingen gevonden dat zijn trompetmakerij door iemand anders werd voortgezet. Hoe lang Jan de Jong nog trompetten heeft gemaakt is niet bekend.⁷⁸⁹ In ieder geval wordt hij nog als trompetmaker genoemd in 1714.⁷⁹⁰

Tot 1785 is nog een tweetal trompetmakers in Utrecht werkzaam geweest. In 1744 legde de lampenmaker Nicolaas Kool zijn proef af als trompetmaker en in 1748 werd ook Nicolaas van Bronswijk meestertrompetmaker.⁷⁹¹ Beide meesters waren vervolgens van 1749

⁷⁸⁴ HUA, inv. U75a1-619 (d.d. 23 februari 1680).

⁷⁸⁵ Boon/Langendijk 2008, p. 188. Volgens Boon en Langendijk overleed Huybertsen op 26 december 1694. Huybertsen is echter voor 10 augustus 1694 overleden zoals blijkt uit een akte betreffende de huwelijksvoorwaarden voor het huwelijk van de weduwe van Huybertsen. HUA, inv. U115a1-178 (d.d. 10 augustus 1694). Huybertsen begon als knecht van vingerhoedmaker Egbert Wils (Boon/Langendijk 2008, p. 278).

⁷⁸⁶ HUA 71-12-1, inv. 85.

⁷⁸⁷ Ibid., inv. U127a5-18 (d.d. 21 februari 1710); inv. U142a2-125 (d.d. 4 augustus 1714).

⁷⁸⁸ Nadat Jan de Jong in 1703 meestertrompetmaker was geworden, nam hij in 1704 een leerling aan. Ibid., 712-12-1, inv. 85.

⁷⁸⁹ Jan de Jong legde in 1703 de meesterproef als trompetmaker af en nam de trompetmakerij van zijn vader over. Ibid., 712-12-1, inv. 85.

⁷⁹⁰ Ibid., inv. U142a2, aktenummer 125 (d.d. 4 augustus 1714).

⁷⁹¹ Ibid., 712-12-1, inv. 85.

tot en met 1759 proefmeester voor de trompetmakers. Van 1760 tot 1785 was enkel Kool nog proefmeester.⁷⁹²

Naast de instrumenten van Schot en Van de Graft zijn nog twee Nederlandse trompetten bewaard gebleven. Het oudste instrument dateert van 1582 en is gemaakt door Gorgen Choquet uit Brugge. De trompet is gemaakt van messing en maakt deel uit van de collectie van muziekinstrumenten van het Gruuthusemuseum in Brugge (afbeelding V.5).⁷⁹³ Alle onderdelen zijn vermoedelijk origineel. De kleine knoop en de vorm van de beker zijn kenmerkend voor trompetten uit de zestiende eeuw.

Afbeelding V.5. De in 1582 door Gorgen Choquet uit Brugge vervaardigde trompet. Gruuthusemuseum Brugge, inv. 0.43.XXVIII.

Het andere instrument bevindt zich in het Westfries Museum te Hoorn.⁷⁹⁴ Het is van massief zilver en vervaardigd in 1668 (de maker is niet bekend). De trompet is voorzien van een gegoten plaquette met het wapen van Hoorn (afbeelding V.6). Dit instrument was waarschijnlijk de trompet die werd gebruikt door Jacob Groen, een van de stadstrompetters van Hoorn. In deze stad was het gebruikelijk dat de oudste van de stadstrompetters de beschikking had over een zilveren instrument, dat eigendom was van de stad. De trompetter moest beloven dat hij het instrument “ten believen van d’Heeren Burgemeesteren in der tijdt, wederom in haren handen” overleverde, “of naer sijn overlijden te doen restitueren”.⁷⁹⁵

⁷⁹² Ibid., 708-1, inv. 62.

⁷⁹³ Gruuthusemuseum Brugge, inv. 0.43.XXVIII. Awouters et al. 1985, p. 57.

⁷⁹⁴ Westfries Museum Hoorn inv. L 511. Carasso-Kok/Levy-van Halm 1988, p. 261.

⁷⁹⁵ Jacob Groen was van 1652 tot zijn overlijden in 1679 de oudste stadstrompetter van Hoorn. In 1652 ontving hij de zilveren trompet van zijn voorganger Jonas Willemszoon. Waarschijnlijk is dit instrument in 1668 vervangen door de trompet die zich thans in Hoorn bevindt. Bouwstenen I 1965, p. 111-114.

Afbeelding V.6. Zilveren stadstrompet van Hoorn uit 1668 van een onbekende maker. Westfries Museum Hoorn inv. L511. Foto: Ben Olijve.

Opgemerkt kan nog worden dat het Stedelijk Museum De Lakenhal te Leiden een trompetvaandel uit de zeventiende eeuw bezit.⁷⁹⁶ Dit vaandel behoorde toe aan een van de stadstrompetters van Leiden.⁷⁹⁷

Trompetmakers uit Neurenberg

Vanaf het einde van de vijftiende eeuw werden in Neurenberg trompetten vervaardigd. De productie van de trompetmakers nam toe nadat zij aan het begin van de zestiende eeuw hun eigen gilde startten. Hoewel de productie van andere muziekinstrumenten in Duitsland gedurende de Dertigjarige Oorlog (1618-1648) sterk afnam, was dit voor trompetten niet het geval. Dit had uiteraard te maken met de vraag naar deze instrumenten door de verschillende legers. Na deze oorlog groeiden de trompetmakers van Neurenberg, door een combinatie van een lage kostprijs van de benodigde metalen, uitstekend vakmanschap en een strenge kwaliteitscontrole door het gilde, uit tot de marktleiders in Europa.⁷⁹⁸ In de loop van de zeventiende eeuw veranderde bovendien de wijze van produceren. Aanvankelijk vervaardigde de meester, met hulp van zijn knecht of gezelschap, zelf ieder instrument (afbeelding V.7). Aan het begin van de achttiende eeuw was het maken van trompetten uitgegroeid tot massaproductie. Dit hield in dat een meestertrompetbouwer een aantal werknemers in dienst had die verschil-

⁷⁹⁶ Stedelijk Museum De Lakenhal Leiden, inv. 383.

⁷⁹⁷ Carasso-Kok/Levy-van Halm 1988, p. 261.

⁷⁹⁸ Barclay 1992, p. 21.

lende gespecialiseerde taken uitvoerden.⁷⁹⁹ Hierdoor waren trompetten uit Neurenberg aanzienlijk goedkoper dan bijvoorbeeld de instrumenten van de Utrechtse trompetmakers. Mogelijk werd het rond het einde van de zeventiende eeuw hierdoor voor Nederlandse trompetmakers steeds moeilijker om te concurreren met de makers in Neurenberg. We zien dan ook dat de meeste trompetten die in de achttiende eeuw door de VOC zijn aangeschaft van Neurenberger makelij waren.

Abbeelding V.7. De werkplaats van een trompetmaker (1698). Christoph Weigel d.Ä: Abbildung der gemein-nützlichen Haupt-Stände, Regensburg 1698.

⁷⁹⁹ Ibid., p. 24.

V.2. Scheepstrompetten

VOC

Slechts een zeer klein deel van de in de zeventiende en achttiende eeuw vervaardigde trompetten is bewaard gebleven. Dit heeft te maken met het feit dat zowel zilveren als messing instrumenten wanneer deze niet meer bruikbaar waren, nog een aanzienlijke restwaarde hadden. Zo was het bij de VOC gebruikelijk dat onherstelbaar beschadigde trompetten werden ingenomen om als schroot te worden verkocht. Dit gebeurde bijvoorbeeld met de scheepstrompet van het op 18 augustus 1739 lekgeslagen schip *Oostrust* van de kamer van Amsterdam. Het schip arriveerde uiteindelijk bijna een jaar na het lek slaan op de Kaap, waar het werd “afgelegd”. Onder de zaken die werden verkocht, bevond zich “1 ps. Trompet, onbequaam”.⁸⁰⁰

Er zijn geen scheepstrompetten van Nederlandse makelij teruggevonden. Behalve het mondstuk van de trompet, waarvan de maker niet bekend is, van het VOC-schip de *Witte Leeuw* (afbeelding V.12) zijn alle instrumenten die bij archeologisch onderzoek naar wrakken van vergane VOC-schepen zijn aangetroffen van Duitse makelij.⁸⁰¹ De VOC kocht de benodigde trompetten bij zogenaamde neurenbergerwinkels. Hier werden naast uit Neurenberg afkomstige metalen gebruiksvoorwerpen ook metalen producten verkocht die niet uit Neurenberg afkomstig waren.⁸⁰² Ook Nederlandse vingerhoedmakers leverden producten aan neurenbergerwinkels.⁸⁰³ Het is derhalve mogelijk dat ook de gebroeders Schot trompetten aan deze winkels hebben geleverd. In grote steden was vaak een aantal neurenbergerwinkels. Isaac van den Berg vermeldde bijvoorbeeld in zijn in 1693 verschenen boek *Het gestoffeerde Winkel en Luyfen Banquet* de namen van een negental van deze winkels in Amsterdam.⁸⁰⁴ Rond het midden van de achttiende eeuw waren er in de Warmoesstraat te Amsterdam op zijn minst drie: de winkel van Georgius Colonus, die van de weduwe van George Lodewijk Matthes en de winkel van Isaac van Zaan en zoon.⁸⁰⁵ Bekend is dat de Amsterdamse VOC-

⁸⁰⁰ *Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa, C. 114, 60-109.*

⁸⁰¹ Het betreft de schepen *Witte Leeuw* (vergaan in 1612), *Vliegend Hart* (1735), *Batavia* (1628) en *Hollandia* (1743).

⁸⁰² In Neurenberg vond met name messing- en goudbewerking plaats. Pechstein 1972, p. 198. Boon/Langendijk 2008, p. 24.

⁸⁰³ Boon/Langendijk 2008, p. 110. Onder Neurenberger koopwaar vielen naast trompetten ook spiegels, scharen, messen en andere kleine metaalwaren.

⁸⁰⁴ van den Berg 1693, p. 93.

⁸⁰⁵ Boon/Langendijk 2008, p. 35, 187.

kamer bij deze laatste winkel trompetten kocht. Zo werden bijvoorbeeld in november 1747 voor een totaalbedrag van 109 gulden 26 trompetten gekocht.⁸⁰⁶

Uit een tweetal bewaard gebleven kasboeken van de VOC-kamer Zeeland uit de periode mei 1724 tot mei 1728 blijkt bij welke leverancier de voor Zeeuwse schepen benodigde trompetten werden aangeschaft: tussen september 1724 en november 1727 werden negen trompetten gekocht bij Carolus du Boies, in november 1725 werd één trompet geleverd door Franseijntje Walle, in april 1726 één door Maris Blanchet en in maart 1727 één door Justus van den Bossche. De prijs van al deze instrumenten was £ 1.6 Vlaams.⁸⁰⁷

Op de voorgedrukte “Lyste van de Victualien, nodig voor Compagnies Schip” van verschillende schepen van de VOC-kamer Zeeland staat als laatste een “Neurenborger Trompet” vermeld (facsimile V.3). Uit de ingevulde lijsten blijkt waar deze Neurenborger trompetten tussen 1789 en 1794 door de kamer van Zeeland werden gekocht. Op de victualiënlijst van “’t ingehuurde schip” *De Eensgezindheid* met 50 koppen aan boord, gedateerd 25 maart 1794, behoorde de trompet echter niet tot de uitrusting.⁸⁰⁸

<i>Mentor</i> (150 koppen)	: 1 Neurenborger Trompet – A. Koekman
<i>Alblasserdam</i> (300 koppen)	: 1 Neurenborger Trompet – J. van den Broecke
<i>De Swaan</i> (300 koppen)	: 1 Neurenborger Trompet – Corn. de Koetsier
<i>De Zuijdpool</i> (200 koppen)	: 1 Neurenborger Trompet – J. van den Broecke
<i>Voorland</i> (300 koppen)	: 1 Neurenborger Trompet – J. van den Broecke

Blijkbaar waren aan het einde van de achttiende eeuw in Middelburg drie neurenborger-winkels die trompetten verkochten: Koekman, Van den Broecke en Koetsier.

Van de vijf vermelde schepen had echter alleen het schip *Alblasserdam* een trompetter aan boord. Johan Christiaan Pistorius uit *Friesen* vertrok op 24 oktober 1789 als trompetter met dit schip naar Batavia.⁸⁰⁹ De overige schepen hadden weliswaar een trompet aan boord,

⁸⁰⁶ In december 1748 werden 18 trompetten gekocht (Gawronski 1996, p. 198). Daarnaast kocht de VOC ook “(geel kopere) Neurenburger trompetten” voor een prijs van “f 4 ¼, 4 ½ p/s” die tot de militaire voorzieningen behoorden (zie: Gawronski 1996, p. 201). Ook verkocht Isaac van Zaan snaren voor strijkinstrumenten. In maart 1746 leverde hij onder andere naast potloden, knopen en messen ook “3000 bosjes viool-bas snaren” aan de Amsterdamse kamer (zie Gawronski 1996, p. 171).

⁸⁰⁷ NA VOC, inv. 13624, 13625. Deze prijs (omgerekend f 7,80) was aanzienlijk hoger dan die van de trompetten die in Amsterdam werden gekocht.

⁸⁰⁸ Levensmiddelenlijsten van rond 1790: ZA 255, inv. 233. Slechts één van de lijsten is gedateerd, die van ‘t ingehuurde Schip *De Eensgezindheid*. Deze lijst heeft als datum 25 maart 1794.

⁸⁰⁹ NA VOC, inv. 12162.

maar telden onder de bemanning niemand die als trompetter was aangesteld. Wel deden op deze schepen tamboers dienst.⁸¹⁰

Ondanks het feit dat grote VOC-schepen niet altijd een trompetter aan boord hadden, behoorde een trompet tot de standaarduitrusting van een schip zoals blijkt uit de equipagelijsten van de verschillende schepen.⁸¹¹ Op de lijst met “cajuits goed” van het schip *Stabroek* voor een reis die begon in juli 1726 stond onder andere “1 casje met trompet”.⁸¹² Ook op de voorgedrukte “Lyste van de Scheepsammunities ten dienste van ’t Schip ... varende naar O. Indië” is een “kasje met een trompet” te vinden.⁸¹³ Omdat een trompetter zijn instrument altijd bij zich droeg, is het bijzonder dat de scheepstrompet geleverd werd in een kist. Voor zover bekend is dit dan ook de enige vermelding uit de achttiende eeuw of eerder van een koffer of kist voor een trompet. Dat de scheepstrompet in een “casje” werd geleverd, heeft ongetwijfeld te maken met de kwetsbaarheid van het instrument. Het ligt voor de hand dat, wanneer het instrument niet werd gebruikt tijdens de reis, het werd opgeborgen in de kist die zich in de kajuit bevond.

Aangezien de equipage van de schepen was gestandaardiseerd, betekende dit dat ieder schip van een bepaalde grootte werd uitgerust met een trompet. Vervolgens werd een trompetter geworven om dit instrument tijdens de reis te bespelen. Daar de VOC niet altijd voldoende trompetters kon werven, is het mogelijk dat de trompet door een ander bemanningslid, bijvoorbeeld een matroos, werd gebruikt zonder dat deze was aangesteld als trompetter. Eerder hebben we gezien dat een matroos van Abel Tasman trompet kon spelen en dat matroos Jan Struijs uit Dordrecht door zijn schipper werd voorgedragen voor financiële promotie omdat hij onder andere de “plaets als trompetter waarneempt”.⁸¹⁴

Waarschijnlijk ging een trompet in het algemeen slechts een retourreis mee. Dit vermoeden wordt bevestigd door het feit dat het aantal van twaalf trompetten die door de kamer Zeeland tussen september 1724 en november 1727 werden aangeschaft, overeenkwam met het aantal trompetters dat in deze periode met een schip naar de Oost vertrok.⁸¹⁵ Ook het

⁸¹⁰ Het schip de *Mentor* vertrok op 20 juli 1789 met tamboer Pieter Lonfie uit Brussel aan boord naar Batavia. Het schip *De Swaan* begon op 8 september 1790 met tamboer Joseph Wittman uit Ulm aan zijn reis naar Batavia. Augustus Kuijper uit Antwerpen, vertrok als tamboer op het schip *Voorland* op 22 december 1794 met bestemming Batavia. Ook het schip *De Zuijdpool*, op 5 mei 1794, vertrokken richting Ceylon, had wel een tamboer Anthon Fredrich uit *Wurtzbergen* maar geen trompetter aan boord.

⁸¹¹ *Ibid.*, p. 201. Paesie 1999, p. 183.

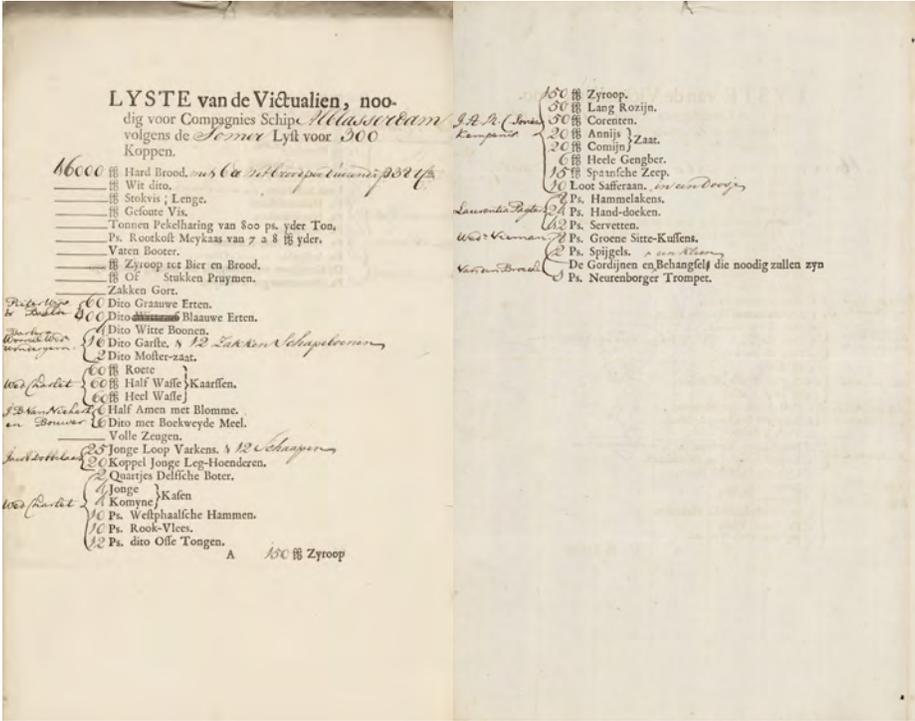
⁸¹² Paesie 1999, p. 183; NA VOC 10036.

⁸¹³ ZA, J. de Hullu 474, inv. 112.

⁸¹⁴ *Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa, C. 1, 353-357.*

⁸¹⁵ Hoewel de trompetter Jan Boijneck uit Leeuwarden al tweemaal eerder met een Zeeuws VOC-schip naar de Oost was gereisd, ontving hij in 1726 voor zijn reis met het schip *Hogenes* blijkbaar een nieuwe trompet. NA VOC, inv. 12840, 12844, 12846, 12849, 12853, 12857, 12858, 12859, 12862, 12863, 12865, 12866.

grote aantal trompetten dat bijvoorbeeld in 1747 en 1748 in Amsterdam door de VOC werd gekocht, bevestigt deze aanname.⁸¹⁶

Facsimile V.3. Lijst van Victualiën voor het VOC-schip *Alblasserdam* met als laatste een “Neurenborger trompet”. Zeeuw Archief, collectie Mathias Pous Tak, inv. 233.

MCC

In de equipagerekeningen van de MCC zijn geen gegevens gevonden van de aankoop van trompetten. Ongetwijfeld zal ook deze compagnie een groot deel van de benodigde instrumenten bij een van de Middelburgse neurenbergerwinkels hebben gekocht. De enige vermelding van een aankoop van trompetten is te vinden op een “Onkost Rekening van gedane Rijs op Amsterdam van den 8 January tot den 6 May”. Op deze rekening is een bedrag van 44 gulden vermeld voor de aanschaf van “2 Trompetten en 2 Walthorens” in Amsterdam op 5

⁸¹⁶ Gawronski 1996, p. 171.

maart 1748.⁸¹⁷ Blijkbaar speelden de trompetters Willem Warth en Jan Niemant, die volgens deze rekening in Amsterdam werden “gehuurd”, ook hoorn. Er is niet vermeld waar in Amsterdam de trompetten en de hoorns zijn gekocht.

Admiraliteit van Zeeland

Gezien het grote aantal trompetters dat werkzaam is geweest bij de Admiraliteit van Zeeland, moet ook deze een groot afnemer van trompetten zijn geweest. In de “acquiten” van de Rekenkamer van Zeeland is echter slechts een tweetal vermeldingen gevonden van een aanschaf. Deze vermeldingen betreffen enkel leveringen van zilveren trompetten. Er zijn geen vermeldingen gevonden van de levering van messing instrumenten. Dit wil uiteraard niet zeggen dat bij de admiraliteit geen messing trompetten werden gebruikt. Ongetwijfeld zal een trompetter op een oorlogsschip een instrument van messing hebben gebruikt.

Op 29 juli 1697 kreeg Willem de Groot, trompetter op het jacht *Zeepaert*, van de Raad ter Admiraliteit toestemming om “een nieuw trompet, tot desselfs gebruik te mogen incoopen”.⁸¹⁸ De Groot heeft zijn, naar we mogen aannemen, messing instrument waarschijnlijk bij een van de neurenbergerwinkels in Middelburg uitgezocht en gekocht. In het archief van de Rekenkamer van Zeeland ontbreken gegevens over de daadwerkelijke aankoop van deze trompet. Dit kan te maken hebben met de relatief lage prijs van een messing instrument.

De door de admiraliteit aangeschafte zilveren trompetten werden onder andere gebruikt op de admiraliteitsjachten, die rijkelijk waren versierd en van alle luxe waren voorzien. In 1660 vervaardigde de eerder vermelde Utrechtse trompetmaker Claes Schot twee nieuwe zilveren trompetten voor jachten van de Admiraliteit van Zeeland (facsimile V.4). Een was bestemd voor “de nieuwe jacht”, de andere voor een statenjacht.⁸¹⁹ Voor de eerste trompet werd een bedrag van £ 8.12.0 Vlaams betaald, waarbij een oude trompet werd ingewisseld. De prijs voor de trompet voor het statenjacht bedroeg £ 10.14.6 Vlaams.⁸²⁰ De prijs voor een zilveren trompet was dus aanzienlijk in vergelijking met de prijs van £ 1.6.0 voor een messing trompet uit Neurenberg ruim een eeuw later.

---

⁸¹⁷ ZA 20, inv. 952, No. 16.

⁸¹⁸ ZA 52.2, inv. 2520.

⁸¹⁹ Een statenjacht was een transportjacht dat door de Staten van Zeeland werd gebruikt.

⁸²⁰ ZA 508, inv. 6930 fol. 391, fol. 429v.

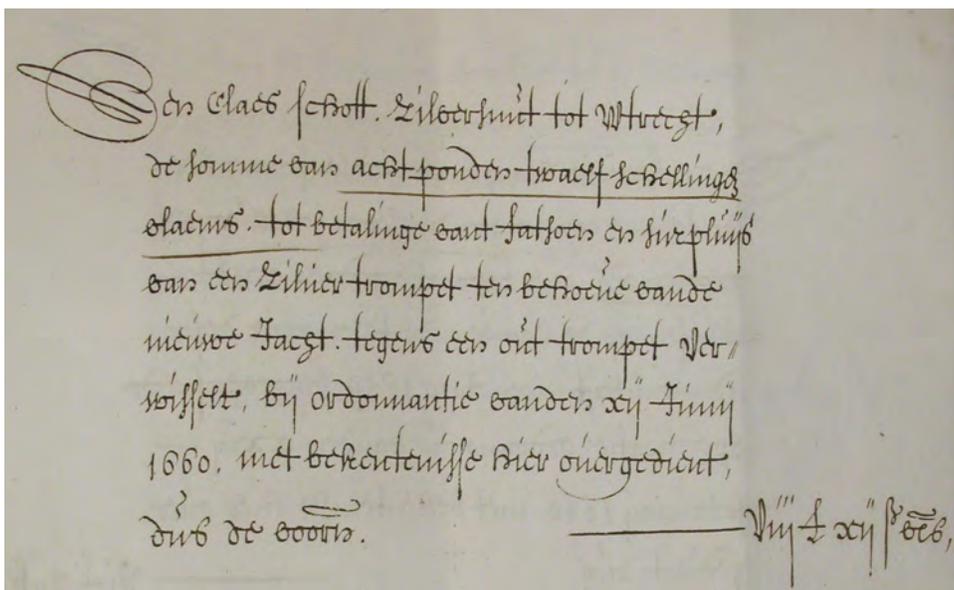

Plaat V.1. Twee trompetters met instrumenten voorzien van vaandels op een luxe sloep. Zeeuws Archief, KZGW, Zelandia Illustrata deel II, nr. 1152.

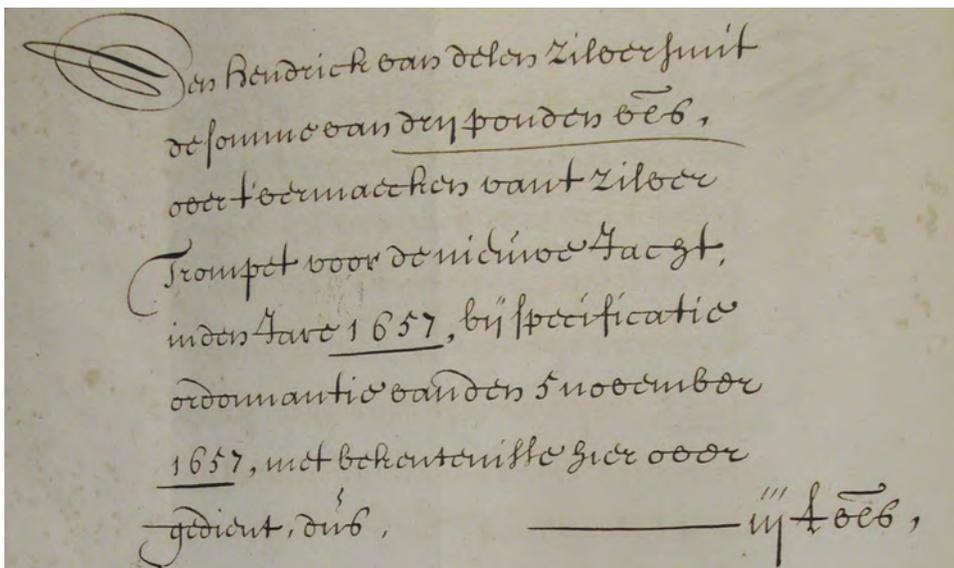
De oude trompet die bij de aanschaf van een nieuwe werd ingeruild was blijkbaar niet meer te herstellen en zal door Schot zijn omgesmolten zodat het zilver kon worden hergebruikt. Dat trompetten ook werden hersteld blijkt uit het feit dat de admiraliteit aan zilversmid Hendrick van Delen in 1657 een bedrag van £ 3 Vlaams betaalde “voor t’ vermaecken vant zilver Trompet voor de nieuwe Jacht” (facsimile V.5).⁸²¹ Van de zilversmid Van Delen (of Van Deelen) is enkel bekend dat hij in 1635 in Middelburg zijn meesterproef heeft afgelegd en in deze stad werkzaam was.⁸²² Het is niet bekend of hij ook trompetten heeft vervaardigd.

⁸²¹ Ibid., inv. 6900.

⁸²² de Bree 1978, p. 112.

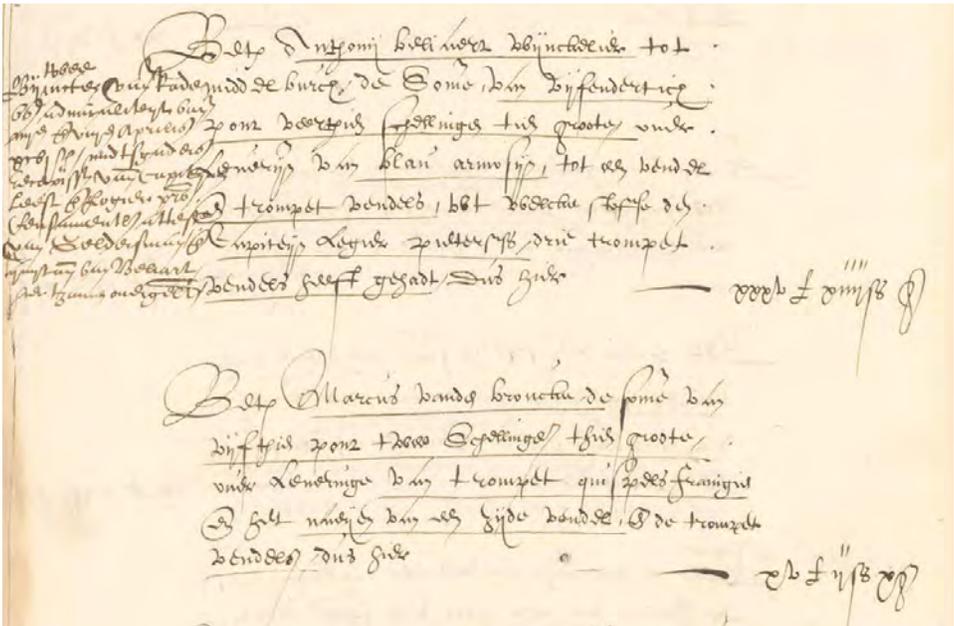

 Den Claes schott. Zilversmit tot Wtrecst,
 de somme van acht ponden twaelf schellingen
 slacins. tot betalinge eant salsoen en sijn plijns
 van een Zilver trompet ten behoeve vande
 midwoe Jaczt. tegen een oit trompet ver
 wisselt, bij ordonantie vanden xij Junij
 1660. met bekenntnisse hier ondergedient,
 dus de cooris. ————— Vijf en vijftig

Facsimile V.4. Betaling aan Claes Schott voor de levering van een zilveren trompet aan de Admiraliteit van Zeeland uit 1660. Zeeuws Archief, Archief Rekenkamer van Zeeland, Rekenkamer C, inv. 6930.

 Den Hendrick van Delen Zilversmit
 de somme van duy ponden oeb,
 oer t'overmachten vant Zilver
 Trompet voor de midwoe Jaczt,
 inden Jare 1657, bij specificatie
 ordonantie vanden 5 nooembere
1657, met bekenntnisse hier oer
 gedient, dus, ————— vijf en vijftig

Facsimile V.5. Betaling aan de zilversmid Hendrik van Delen voor de reparatie van een zilveren trompet van de Admiraliteit van Zeeland in 1657. Zeeuws Archief, Archief Rekenkamer van Zeeland, Rekenkamer C, inv. 6900.

Zilveren trompetten waren voorzien van kleurrijke koorden en vaak van een vaandel (ook banier genoemd) met daarop waarschijnlijk het wapen van de admiraliteit (afbeelding V.8). Deze versieringen waren zeer kostbaar. Zo werd in 1597 aan Anthonij Belliaert, winkelier te Middelburg, een bedrag van maar liefst £ 35.14.10 Vlaams betaald voor “blau armosijn, tot een vendel ende trompet vendels, uet welke stoffe den capiteijn Legier Pietersse, drie trompetvendels heeft gehad” (facsimile V.6).⁸²³

Facsimile V.6. Betaling aan Anthonij Belliaert en aan Marcus vanden Broucke voor versieringen van de trompetten. Zeeuws Archief, Archief Rekenkamer van Zeeland, Rekenkamer C, inv. 34870.

Daarnaast ontving Marcus vanden Broucke £ 15.2.10 Vlaams voor de levering van “trompet quispels, fraingien ende het naeijen van een zijde vendel ende trompetvendels”.⁸²⁴ Uit beide leveringen blijkt dat een vaandel voor een trompet duurder was dan een zilveren trompet. Ook de trompetkoorden waren zeer kostbaar. In 1637 ontving de Middelburgse knoopmaker

⁸²³ Ibid., inv. 34870.

⁸²⁴ Ibid., inv. 34870.

Harman Mage een bedrag van £ 8 Vlaams voor de levering van “tinaken ende koorden van een bantrollo aent trompet op de nieuwe Jacht”.⁸²⁵

Afbeelding V.8. Trompetters in uniform op sloep spelend op zilveren trompetten met vaandels. Simon de Vlieger (ca. 1601-1653): “Bezoek aan de Vloot” (detail). Kunsthistorisches Museum Wenen, inv. GG478.

V.3. Trommels

Op schepen werd gebruik gemaakt van grote trommels die waren voorzien van een onder- en bovenvel, de zogenaamde militaire trommels of tamboertrommels. Meestal waren deze van hout. Zij werden vervaardigd door trommelmakers. Op welke wijze een trommelmaker te

---

⁸²⁵ Ibid., inv. 6700 fol. 461v.

werk ging en welke slagwerkinstrumenten hij verder maakte is in 1807 beschreven door G.C. de Greuve:

De Trommelmakers welke niet alleen de gemeene Tamboerstrommels vervaardigen, maar ook Muzijktrommels, Keteltrommels, Tambourijnen, en diergelijke geraasmakende Instrumenten meer. Men onderscheidt de Tamboerstrommels, hetgeen met dat al hunne hoofdbezigheid uitmaakt, in koperen- en houten Trommels; het onderscheid daar van bestaat evenwel alleen daarin, dat het vat bij den eenen van koper en bij den anderen van hout is. De koperen vaten maakt de koperslager; doch de houten vaten de trommelmaker zelf. Dezen maakt hij van, tot dunne bladen gezaagd, eekenhout, (wagenschot,) die hij eerst glad afschaaft en dan rondbuigt. In het buigen dezer bladen bestaat de voornaamste kunst des Trommelmakers: want het eekenhout zeer ongemakkelijk zonder te breken kunnende gebogen worden, zoo moet hetzelfde eerst daartoe voorbereid, en vervolgens met afzonderlijk, daartoe geschikte werktuigen zeer behendig gebogen worden. Het buigen gedaan zijnde, zoo worden de enden eerst op de behoorlijke maat, tot een vat op elkanderen gelijkmd, en vervolgens met koperen spijkers, zoo wel tot sieraad, als tot meerdere vastigheid, vastgespijkerd; wanneer het als dan, of geolied en glad gewreven, of naar goedvinden geschilderd wordt. Nu is het vat wel klaar, maar de trom nog niet: want nu moeten eerst nog van boven en van onderen vellen daarop gemaakt, dezelve door hoepels, randen en lijnen vastgezet en met spanriemen gespannen worden, de snaar met de schroef daaraan gemaakt, en dan is de trommel eerst klaar. Op deze zelfde wijze worden de Muzijktrommels ook vervaardigd, en verschillen met de gewone Tamboerstrommels nergens anders in, dan dat zij, over het geheel genomen grooter, naar evenredigheid hooger, en veel zwaarder van vellen zijn.

De ketels voor de Keteltrommen maakt de Koperslager van rood koper, waarvan ieder ketel van boven aan den rand met schroeven voorzien wordt, om daarmede naar het muzijk gestemd te kunnen worden; het overige, dat er dan nog aan te doen is, zijnde het vellen opzetten, doet alsdan de Trommelmaker.⁸²⁶

Trommels voor de sloopstamboers en voor militair gebruik werden door de VOC-kamer Amsterdam aangeschaft bij verschillende leveranciers. Adrianus van Dordt, Casparus Wijnhouts en de in de Gelderskaeyhoek gevestigde wijnkoper Abraham Onse leverden in 1748 en 1749 trommels, “trom randen”, trommelstokken en trommelsnaren aan de Amsterdamse kamer. Wijnhouts was trommelmaker en dreef een houtwinkel in de Papenburgsteeg. Tevens repareerde hij trommels en verkocht Franse trommelvellen, -lijnen en -snaren. “Inlandse trommelvellen” werden verkocht door Hendrik Westervelt en Jan Teesing. Deze laatste

---

⁸²⁶ de Greuve 1807, p. 153.

verkocht ook “tromvaten” en snaren aan de VOC. Ook kuiper Roeloff Bussenmaker gevestigd aan de Binnen Amstel verkocht “tromvaten”. Daarnaast kocht de Amsterdamse VOC-kamer naast onder andere riemen, “portepées”, “patrontassen” ook “trombanden” bij de knopenwinkels van de weduwe Jan Deldijm in de Warmoesstraat, bij de weduwe Arent ten Elshoff in de Halsteeg, bij de makelaars Jan Haijningh aan de Egelantiersgracht en bij Dirck Hanius aan de Oudezijdse Achterburgwal. Tevens werden trombanden aangeschaft bij de bandeliermaker Joost van Wijck in de Warmoesstraat. “Tromlijnen” werden in bossen gekocht bij de “touwkoopers” en stadslodgieters Cornelis Boon en Adriaan Hooft op De Schans.⁸²⁷ In november 1748 kocht de Amsterdamse kamer bij de koperslagerswinkel van Marten en Isaac Vos in de Pieter Jacobszstraat voor 350 gulden dertien koperen trommels “met knepen en schroeven”.⁸²⁸

Gezien het grote aantal trommelonderdelen dat werd gekocht, kan worden geconcludeerd dat trommels regelmatig werden gerepareerd. Een trommel had aan boord behoorlijk wat te lijden maar ging hoogstwaarschijnlijk meer dan een retourreis mee, zoals blijkt uit het feit dat de VOC niet enkel nieuwe trommels kocht, maar ook “oude verstelde trommels”.⁸²⁹ Wanneer een vel nat werd, iets dat aan boord van een schip regelmatig voorkwam, was de trommel niet meer te gebruiken. De tamboer moest in dat geval het vel vervangen. Om die reden had een tamboer reservevellen bij zich zoals blijkt uit de beschrijving van de uitrusting van de tamboer van het fort op Mauritius uit 1638: “den Tamboer een degen, de trommel en syn toebehooren, 4 vellen ende 2 snaren”.⁸³⁰

Het vermoeden dat trommels vaak werden gerepareerd en dus lang meegingen blijkt ook uit het feit dat in de eerder vermelde kasboeken uit de periode 1724-1728 van de VOC-kamer Zeeland geen uitgaven zijn gevonden van de aanschaf van deze instrumenten. Wel zijn betalingen vermeld voor de levering van “trommelsnaren etc.” en “tromvellen etc.”. Marinis Pleun leverde in januari 1726 snaren voor een bedrag van £ 51.16, in februari 1727 voor £ 65.16 aan “tromvellen” en in mei 1727 “trommelvellen etc.” voor £ 58.18. Ook werden “tromsnaaren etc.” gekocht bij Jacobus van der Zijpe en “tromvellen” bij Leendert Bakker.⁸³¹ Ook de MCC en de admiraliteit moeten uiteraard trommels hebben gekocht. Voor zowel de MCC als voor de Admiraliteit van Zeeland zijn hiervan evenwel geen rekeningen of betaalbewijzen gevonden.

⁸²⁷ Gawronski 1996, p. 196-201.

⁸²⁸ Ibid., p. 198.

⁸²⁹ Ibid., p. 201.

⁸³⁰ Leupe 1854, tweede afdeling, p. 279.

⁸³¹ NA VOC, inv. 13624, 13625.

In vergelijking met een Neurenberger trompet, die tussen vier gulden en £ 1.6 kostte, waren trommels duur. De prijs voor een normale trommel was 8 tot 8 ½ gulden. Een koperen trommel kostte twintig gulden en een koperen trommel voorzien van “kopere knepen en schroeven, met stocken” 27 ¼ gulden.⁸³² Ook gezien de hoge prijs van trommels is het niet verwonderlijk dat deze instrumenten meer dan een retourreis meegingen.

V.4. Trompetten en trommels uit vergane schepen

Uit het voorgaande hoofdstuk is gebleken dat een groot aantal handels- en marineschepen een trompetter aan boord had. Toch zijn slechts zeer weinig op schepen gebruikte instrumenten bewaard gebleven. De instrumenten die bewaard zijn gebleven zijn afkomstig uit scheeps-wrakken en daardoor vaak onvolledig en niet meer bespeelbaar.

De oudste sloopstrompet is afkomstig van een Nederlandse koopvaarder die, geladen met Baltisch graan, vermoedelijk als gevolg van een zware storm tijdens de Kerstnacht 1593 samen met 43 andere schepen voor de rede van Texel is vergaan. Bijzonder is dat het instrument is vervaardigd in Italië door Lissandro Milanese in 1589 (afbeelding V.9).⁸³³ Over deze trompetmaker zijn geen nadere gegevens bekend.

Afbeelding V.9. Bekerkrans van de trompet van Lissandro Milanese (1589). Nationaal Scheeps-archeologisch Depot van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Lelystad.

⁸³² Gawronski 1996, p. 201.

⁸³³ van der Heide 1996, p. 42-43. Geert Jan van der Heide heeft aan de hand van de bewaard gebleven fragmenten een kopie van deze trompet vervaardigd.

Het Texelse Maritiem en Jutters Museum bezit een aantal onderdelen van een tweetal trompetten (afbeelding V.10).⁸³⁴ Evenals de trompet van Lissandro Milanese zijn ook de restanten van deze instrumenten gevonden in en rond het wrak van een graanschip. De meeste fragmenten zijn afkomstig van een trompet die rond 1600 is vervaardigd in Neurenberg. Ofschoon de bekerkrans bewaard is gebleven is de naam van de bouwer niet meer leesbaar.⁸³⁵

Afbeelding V.10. Fragmenten van een tweetal trompetten. Behalve het rechter mondstuk en de bocht rechts zijn de onderdelen afkomstig van een Neurenberger trompet van rond 1600. Hoewel alle fragmenten op dezelfde plaats zijn gevonden is het rechter mondstuk in de achttiende eeuw vervaardigd. Maritiem en Jutters Museum Texel, inv. 309, 624, 649.

Onder de fragmenten bevinden zich ook twee mondstukken. Eén is in tegenstelling tot latere mondstukken niet uit een stuk messing vervaardigd maar bestaat uit een drietal onderdelen die aan elkaar zijn gesoldeerd (ketel en stift zijn door middel van een huls met elkaar verbonden). Op de rand van dit mondstuk heeft de trompetter zijn naam en het jaartal gegraveerd (afbeelding V.11): “HVIC x QVIEREN x SOEN 1 x 60 x 2”.⁸³⁶ Het andere mondstuk is van massief messing en heeft alle kenmerken van een achttiende eeuws trompetmondstuk (versie-

⁸³⁴ Maritiem en Jutters Museum Texel, inv. 309 (massief messing mondstuk), 624 (bekerkrans en fragment beker), 649 (drie bochten en een mondstuk gedateerd 1602).

⁸³⁵ Hoewel alle onderdelen zijn gevonden rond de resten van een graanschip dat aan het begin van de zeventiende eeuw is vergaan, zijn het rechter mondstuk en de rechter bocht (afbeelding V.10) afkomstig van een instrument uit de achttiende eeuw. Een mogelijkheid is dat het instrument in de achttiende eeuw op de Texelse rede overboord is gevallen.

⁸³⁶ Maritiem en Jutters Museum Texel, inv. 646. Het mondstuk heeft een lengte van 98,7 mm, een diepe ketel met een diameter van 22,8 mm en een boring van ruim 8 mm.

ring, kleine boring, konische boring van de stift, relatief ondiepe ketel). Bijzonder hierbij is dat de buitenvorm niet op een draaibank is vervaardigd maar verkregen is door gieten.⁸³⁷

Afbeelding V.11. Mondstuk van trompetter Huig Quierensoen uit 1602. Maritiem en Jutters Museum Texel, inv. 646.

Voorts is een aantal onderdelen van trompetten van vergane VOC-schepen teruggevonden. Zo bevindt zich in het Rijksmuseum te Amsterdam het mondstuk van de trompet van het schip *De Witte Leeuw* (afbeelding V.12). Dit schip vertrok op 30 januari 1610 vanaf de rede van Texel met bestemming Bantam, waar het op 16 november arriveerde.⁸³⁸ Tijdens zijn terugreis raakte het schip op 13 juni 1613 in de buurt van het eiland Sint Helena in een vuurgevecht met een Portugees schip waarna het in brand vloog en zonk.⁸³⁹ Hoewel op de stift van het mondstuk de initialen LZE zijn gegraveerd, is de maker van het in 1977 teruggevonden mondstuk onbekend.⁸⁴⁰

⁸³⁷ Meestal werd een ruwe vorm gegoten waarna de versieringen met behulp van een draaibank werden angebracht. Bij dit mondstuk (afbeelding VI.4) is de totale buitenvorm door middel van gieten verkregen. De gietnaden zijn nog zichtbaar. De ketel en de boring zijn met behulp van een draaibank vervaardigd.

⁸³⁸ Bruijn et al. 1979 deel 2, p. 26-27.

⁸³⁹ Bruijn et al. 1979 deel 3, p. 16-17.

⁸⁴⁰ Rijksmuseum Amsterdam, inv. NG-1977-266-W. Het mondstuk komt voor wat betreft constructie overeen met het hierboven vermelde mondstuk uit 1602 en met dat van de trompet van Isaac Schot. Al deze mondstukken zijn niet uit een stuk messing vervaardigd, maar bestaan uit een drietal onderdelen die aan elkaar zijn gesoldeerd (ketel en stift zijn door middel van een huls met elkaar verbonden).

Afbeelding V.12. Het mondstuk van de sloopstrompet van *De Witte Leeuw*. Rijksmuseum Amsterdam, inv. NG-1977-266-W.

Van een van de sloopstrompetten van het in 1629 vergane VOC-schip *Batavia* zijn vijf onderdelen gevonden.⁸⁴¹ Deze onderdelen, waaronder een deel van de bekerkrans, maakten deel uit van een in 1628 door Conrad Droschel (1596-1644) uit Neurenberg vervaardigde trompet.⁸⁴² Droschel was, door zijn tweede huwelijk, schoonzoon van de bekende en zeer invloedrijke Neurenbergse trompetbouwer Anton Schnitzer de jongere (geb. 1564). Na het overlijden van Droschel trouwde zijn gezin Michael Nagel (1621-1664) met de weduwe van Droschel en nam daarbij de werkplaats over.⁸⁴³

De trompet die gevonden is in het wrak van het schip *'t Vliegende Hart* kan de sloopstrompet zijn geweest. Het schip *'t Vliegende Hart* verging na vertrek van de Rede van Rammekens op 3 februari 1735. Alle 256 opvarenden kwamen hierbij om het leven. Ondanks de grootte van het schip (145 voet) en het grote aantal koppen bevond zich, volgens de monsterrol, onder de bemanning geen trompetter.⁸⁴⁴ Gezien de goede staat waarin de beker van het instrument zich bevindt, is aan te nemen dat de trompet de sloopstrompet is die, omdat er geen trompetter aan boord was, in een kist in de kajuit werd bewaard. Uiteraard is het ook mogelijk dat het instrument deel uitmaakte van de militaire goederen of dat de trompet eigendom was van een meereizend musicus. Op de bekerkrans van deze trompet is gegraveerd “MACHT GEORG FRIDERICH STEINZ IN NURNB.” (afbeelding V.13 en V.14). Hieruit is

⁸⁴¹ De *Batavia* had drie trompetters aan boord: hoofdtrompetter Claes Jansz. uit Dordrecht, oppertrompetter Jacob Groenewaldt en ondertrompetter Cornelis Pietersz. ‘de Dikke’.

⁸⁴² Green 1989, p. 74. De onderdelen bevinden zich in het Western Australian Museum (inv. BAT456).

⁸⁴³ Wörthmüller 1954, p. 260.

⁸⁴⁴ Weber 1987 en NA VOC, inv. 12112.

af te leiden dat het een instrument van de in Neurenberg werkzame bouwer Georg Friedrich Steinmetz (1668-na 1740) betreft.⁸⁴⁵ In tegenstelling tot trompetbouwers uit de families Ehe en Haas, die ook pronkinstrumenten bouwden voor ceremonieel gebruik, vervaardigde Steinmetz uitsluitend instrumenten voor dagelijks gebruik.⁸⁴⁶ Het instrument uit *'t Vliegende Hart* is dan ook eenvoudig vormgegeven en de gravering op de bekerkrans is sober uitgevoerd. Deze trompet is voor een groot deel bewaard gebleven. Van dit instrument bevindt de beker met krans en bal zich in het Rijksmuseum te Amsterdam.⁸⁴⁷ Een bocht en een buis bevinden zich in het MuZEEum te Vlissingen.⁸⁴⁸

Naast de trompet zijn ook onderdelen van een tweetal hoorns uit het wrak van *'t Vliegende Hart* naar boven gehaald. Zoals op de bewaard gebleven bekerkrans van een van de instrumenten staat vermeld, zijn de hoorns in 1732 vervaardigd door Johann Heinrich Eichentopf (circa 1686-1769) uit Leipzig.⁸⁴⁹ Eichentopf was dus zowel tijdgenoot als plaatsgenoot van Johann Sebastian Bach. Voor 1715 heeft hij de oboe da caccia ontwikkeld, een instrument dat Bach veelvuldig in zijn kerkmuziek heeft voorgeschreven.⁸⁵⁰

Omdat een hoorn niet als signaalinstrument werd gebruikt aan boord van schepen, zijn deze instrumenten en de houtblaasinstrumenten waarschijnlijk eigendom geweest van meereizende musici of maakten zij deel uit van de lading van het schip. Ook het feit dat het een set van twee identieke hoorns betreft, doet vermoeden dat de hoorns bedoeld waren voor muzikaal gebruik.⁸⁵¹

⁸⁴⁵ Waterhouse 1993, p. 385. Wörthmüller 1954, p. 247-250. Wörthmüller 1955, p. 468.

⁸⁴⁶ Wörthmüller 1954, p. 248. Wörthmüller 1955, p. 468.

⁸⁴⁷ Rijksmuseum Amsterdam inv. NG 1986-46-7 (beker met bal en krans).

⁸⁴⁸ MuZEEum te Vlissingen inv. 0801 (rechte pijp) en 0971 (bocht met oogje en huls).

⁸⁴⁹ In het MuZEEum te Vlissingen is de hoorn te zien. De bekerkrans (objectnummer 2749) is voorzien van adelaars en de tekst "JOHANN HEINRICH EIGENTOPF IN LEIPZIG 1732". Daarnaast zijn een vrijwel compleet, maar zwaar beschadigd instrument, twee mondstukken en enkele fragmenten gevonden. Een van de mondstukken (inv. 1989-0647) is in uitzonderlijk goede staat. (MuZEEum Vlissingen *'t Vliegende Hart* Collectie, object nummer 0156, 0801, 1266, 1403, 1922, 2749). Een vergelijkbare, maar speelbare set hoorns van Eichentopf uit 1735 bevindt zich in het Tsjechisch Muziekmuseum in Praag (Narodni Muzeum, inv. 85E en 86E).

⁸⁵⁰ De oboe da caccia is een tenorhobo in F met een messing beker. Wolff/Koopman 1995, deel 2, p. 218.

⁸⁵¹ In de zeventiende eeuw werden hoorns slechts zelden in de kunstmuziek voorgeschreven. Wanneer hoorns werden gebruikt speelden zij vrijwel uitsluitend voor de jacht kenmerkende signalen. In de loop van de achttiende eeuw werden hoorns, meestal tweestemmig, steeds vaker door componisten voorgeschreven. Dat hoorns meestal in tweetallen werden gebruikt valt ook af te leiden uit het feit dat hoorns vaak per set werden aangeschaft (zoals in 1748 door de MCC). Zo behoorden bijvoorbeeld tot de inventaris van het orkest van het hof van Gotha in 1750 vijf sets hoorns in verschillende stemmingen (Ahrens 2006, p. 151).

V. INSTRUMENTEN

Afbeelding V.13. De beker van de door Georg Friedrich Steinmetz vervaardigde trompet van het schip 't *Vliegent Hart*. Rijksmuseum Amsterdam, inv. NG-1986-46-7.

Afbeelding V. 14. De bekerkrans van de trompet van Steinmetz. Rijksmuseum Amsterdam, inv. NG-1986-46-7.

In het wrak van de op 31 juli 1743 gezonken *Hollandia* is een aantal onderdelen van een trompet gevonden. Het betreft het mondstuk, een deel van de bekerkrans en twee van de hulzen.⁸⁵² In tegenstelling tot de trompetten van de *Batavia* en 't *Vliegend Hart* is dit instrument niet in Neurenberg gemaakt. Zoals op het overgebleven deel van de krans staat vermeld is de trompet vervaardigd door “Sathler in Leipzig” (afbeelding V.15).⁸⁵³ Toch betreft het

⁸⁵² Rijksmuseum Amsterdam, vondstnummer 79-175-H565 (huls), 80-H566 (fragment buis), 80-H1161 (mondstuk) en 80-H2019 (bekerkrans).

⁸⁵³ Op het resterende deel van de krans staat “SATHLER IN LEIPZIG”. Het deel met daarop waarschijnlijk een voornaam en/of jaartal is verloren gegaan. Rijksmuseum Amsterdam, vondstnummer 80-H2019.

vrijwel zeker de sloopstrompet die door de VOC-kamer Amsterdam is aangeschaft bij een van de neurenbergerwinkels.

Er is een aantal makers van houtblaasinstrumenten met de naam Sathler of Sattler uit Leipzig bekend. Tot nu toe zijn er echter geen vermeldingen gevonden van een trompetbouwer met deze naam. Het is derhalve mogelijk dat het instrument is vervaardigd door de instrumentbouwer Johann Cornelius Sattler (ca. 1691-1739) of door Johann Gottfried Sattler (ca. 1707-1755). Johann Cornelius Sattler was vanaf 1718 in Leipzig werkzaam in het “Haus zum Einhorn” in de Grimmaische Strasse.⁸⁵⁴ Van hem is enkel een twaalftal houtblaasinstrumenten bewaard gebleven.⁸⁵⁵ Ook van Johann Gottfried Sattler (circa 1707-1755) is niet bekend of hij trompetten vervaardigde. Uit zijn werkplaats is slechts een hobo d’amore bekend.⁸⁵⁶ Opvallend is dat geen van de bewaard gebleven houtblaasinstrumenten van Johan Cornelius en Johan Gottfried Sattler zijn gestempeld met de naam “Sathler”, zoals de bekerkrans van de trompet.⁸⁵⁷

In tegenstelling tot bijvoorbeeld Neurenberg was het in Leipzig niet ongebruikelijk dat instrumentmakers zowel houten als koperen blaasinstrumenten vervaardigden. Voorbeelden hiervan zijn de eerder genoemde Johann Heinrich Eichtopf en Carl Wilhelm Sattler (1738-1788).⁸⁵⁸ Het feit dat zowel een van de gevonden sloopstrompetten als de twee bovengenoemde hoorns in Leipzig zijn gemaakt, illustreert de opgekomen productie van blaasinstrumenten in deze stad. Vanaf het begin van de achttiende eeuw groeide de productie van blaasinstrumenten in Leipzig zodanig, dat Neurenberg rond 1750 haar dominante plaats aan deze stad af moest staan.⁸⁵⁹ Deze groei was het gevolg van de invoering van staande legers in een groot aantal Europese staten na de Dertigjarige Oorlog. Hierdoor ontstond een grote en blijvende behoefte aan signaalinstrumenten zoals trommels en trompetten. Niet alleen de bouwers in Neurenberg profiteerden van de toegenomen vraag, ook in Leipzig nam het aantal geproduceerde instrumenten toe. De reden waarom in de eerste helft van de achttiende eeuw de vraag naar instrumenten uit Leipzig meer toenam dan die naar instrumenten uit Neurenberg, was dat de bouwers in Leipzig in staat bleken hun instrumenten goedkoper te produceren dan hun collegae uit Neurenberg.⁸⁶⁰

---

⁸⁵⁴ Waterhouse 1993, p. 345.

⁸⁵⁵ Young 1978, p. 100-134.

⁸⁵⁶ Waterhouse 1993, p. 345.

⁸⁵⁷ Young 1978, p. 100-134.

⁸⁵⁸ Er zijn ook violen en een altviool bekend met etiket met de naam Eichtopf. Young 1978, p. 101.

⁸⁵⁹ Heyde 1996, p. 217.

⁸⁶⁰ *Ibid.*, p. 224.

Abbeelding V.15. Deel van de bekerkrans van de door “Sathler in Leipzig” vervaardigde trompet van de *Hollandia*. Rijksmuseum Amsterdam, inv. NG-1980-27-H-2019.

Voor zover bekend zijn geen trommels, of onderdelen van trommels die gebruikt zijn aan boord van Nederlandse schepen teruggevonden.⁸⁶¹ De oorzaak hiervan is dat de ketel en de randen van de meeste trommels waren vervaardigd van hout. Alleen wanneer houten voorwerpen snel in de zeebodem terecht komen, bestaat er een kans dat zij bewaard blijven. Omdat dit, zeker bij lichte voorwerpen zoals een trommel vaak niet het geval is geweest, zijn deze in de loop van de tijd vergaan.⁸⁶² Dit verklaart ook waarom van de houten blaasinstrumenten die aan boord van de *Hollandia* werden meegenomen alleen een aantal messing kleppen is teruggevonden.⁸⁶³

V.5. Besluit

De trompetters bij de VOC speelden veelal op in Neurenberg vervaardigde instrumenten. Deze instrumenten werden gekocht bij de zogenaamde neurenbergerwinkels. Dit wil echter niet zeggen dat er in de Nederlanden geen trompetten werden vervaardigd. Met name in Utrecht is tot het begin van de achttiende eeuw een aantal trompetmakers actief geweest. Van twee van hen, Joost van de Graft en Isaac Schot, zijn instrumenten bewaard gebleven. Tot nu

⁸⁶¹ Van het Zweedse vlaggenschip dat in 1676 in de Baltische Zee is vergaan, zijn naast een trompet van de Neurenberger trompetmaker Michael Nagel uit 1654 ook de ketel en het vel van een trommel en een tweetal trommelstokken en een groot aantal onderdelen van strijkinstrumenten teruggevonden (Lund 1986, p. 82).

⁸⁶² Ook bevonden zich aan boord van schepen soms ook houten blaasinstrumenten. Ook deze zijn, afgezien van bijvoorbeeld een messing klep van een fagot die in de buurt van het wrak van de *Hollandia* is gevonden, vergaan. Deze klep bevindt zich in het Rijksmuseum te Amsterdam (vondstnummer 80-H841).

⁸⁶³ Rijksmuseum te Amsterdam, vondstnummer 80-H841 en 80-H2052.

toe werd aangenomen dat Joost van de Graft rond 1634 als trompetmaker in Haarlem werkzaam was. Naar nu is gebleken, begon hij in 1666 als knecht bij Nicolaes Schot, de oudere broer van Isaac. In 1711 verkocht Van de Graft zijn gereedschap aan zijn stiefzoon. Zijn werkzaamheden als trompetmaker beëindigde hij waarschijnlijk pas rond 1718.

Bekend is dat instrumenten van Isaac Schot zijn verkocht in Middelburg en dat Nicolaes Schot twee zilveren trompetten heeft geleverd aan de Admiraliteit van Zeeland. Zilveren trompetten, voorzien van kostbare koorden en vaandels werden gebruikt op de statenjachten. Met deze jachten werden hoogwaardigheidsbekleders vervoerd.

Vanaf het begin van de achttiende eeuw werden nauwelijks nog trompetten in Utrecht vervaardigd. Mogelijk was het voor de Nederlandse trompetmakers niet mogelijk om te concurreren met de makers uit Neurenberg (en later ook uit Leipzig), die hun instrumenten tegen een aanzienlijk lagere prijs konden produceren en verkopen.

Afgezien van een vermelding van de aanschaf van twee trompeten door de MCC in Amsterdam zijn er geen bewijzen gevonden voor de levering van (messing) trompetten aan de MCC of de admiraliteit. Toch kan worden aangenomen dat deze eveneens bij de neurenbergerwinkels in Middelburg of elders werden gekocht. Bij de VOC gingen trompetten slechts een retourreis mee. Wanneer een trompet niet meer bruikbaar was, werd zij als schroot verkocht.

Trommels werden vervaardigd door trommelmakers. Zij waren aanzienlijk duurder dan Neurenberger trompetten. Kapotte trommels werden gerepareerd, zodat zij opnieuw konden worden gebruikt. Houten trommels en trommelonderdelen werden door de VOC bij verschillende winkels gekocht, koperen trommels bij een koperslagerswinkel. Ofschoon ook de MCC en de Admiraliteit van Zeeland trommels kochten, zijn geen betalingen gevonden voor de levering van deze instrumenten.

In wrakken van een aantal vergane schepen zijn ondermeer onderdelen van trompetten teruggevonden. In de meeste gevallen betreft het in Neurenberg vervaardigde instrumenten. Trommels of trommelonderdelen zijn niet in de wrakken aangetroffen. Dit heeft te maken met het feit dat de houten onderdelen, het vel en de touwen zijn vergaan.

VI. MUZIKALE ACTIVITEITEN

Trompetters en tamboers aan boord van schepen waren geen musicus. Hun taak bestond hoofdzakelijk uit het spelen van signalen ter coördinatie van activiteiten aan boord. Dit betekent niet dat er aan boord van schepen geen muziek werd gemaakt waaraan zij een bijdrage leverden. Met name onder de trompetters bevonden zich muzikaal geschoolden, die naast het ten gehore brengen van signalen, ook muziek met hun instrument konden maken. Ofschoon muziekbeoefening aan boord van schepen buiten het kader van deze studie valt, zal enige aandacht worden besteed aan muzikale activiteiten waarbij scheepstrompetters en tamboers betrokken waren.

David Proctor maakt in zijn boek *Music of the Sea* onderscheid tussen drie soorten muzikale activiteiten aan boord van schepen. Als eerste noemt hij muziek voor ceremoniële en diplomatieke doeleinden en muziek om de moraal op te beuren. Met name bij de ceremoniële muziek en bij de muziek die ten gehore werd gebracht bij de verwelkoming van belangrijke gasten aan boord waren trompetters en tamboers betrokken. Als tweede noemt Proctor de amusements- en dansmuziek en als derde, de muziek die werd gemaakt tijdens werkzaamheden aan boord.⁸⁶⁴ Bekend is dat in ieder geval al in de zestiende en zeventiende eeuw werd gezongen tijdens werkzaamheden aan boord. Hieruit ontstond bij de Britse koopvaardij aan het einde van de achttiende eeuw de shanty. Het feit dat slechts zeer weinig Nederlandse arbeidsliederen zijn overgeleverd, betekent niet dat aan boord van Nederlandse schepen niet werd gezongen tijdens het verrichten van fysieke arbeid.⁸⁶⁵

VI.1. Musici aan boord van schepen

Op Engelse marine- en koopvaardijvloot was het vanaf het derde kwart van de zestiende eeuw gebruikelijk dat op het vlaggenschip naast trompetters en tamboers, de zogenaamde “loud noise”, ook een groep musici meevoer. Deze groep musici, die “still noise” werd genoemd, bestond uit strijkers, uit een groep houtblazers of uit zinken en trombones.⁸⁶⁶ Zoals ook aan het hof gebruikelijk was, maakte deze groep muziek ter vermaak van de hoge

---

⁸⁶⁴ Proctor 2005, p. 14.

⁸⁶⁵ Davids 1980, p. 40-41.

⁸⁶⁶ Woodfield 1995, p. 6, 13.

officiëren en leverde een muzikale bijdrage aan officiële gebeurtenissen.⁸⁶⁷ De kosten die het aanstellen van musici met zich meebracht, kwamen ten laste van de commandant van de vloot. Het aantal musici was dan ook afhankelijk van zijn status.⁸⁶⁸ Ook de in 1600 opgerichte Engelse *East India Company* had musici in dienst. Het aantal was zelfs zo groot dat rond 1617 de Company, na de Engelse Kroon, voor hen de grootste werkgever in Engeland was.⁸⁶⁹ Ondanks de kosten die het aanstellen met zich meebracht, waren groepen musici tot het einde van de jaren 1630 werkzaam op Engelse schepen die handel dreven op Azië.⁸⁷⁰

In navolging van de Engelsen waren ook op de eerste Nederlandse schepen met bestemming Azië naast trompetters, musici aanwezig. Evenals enkele trompetters was ook een aantal van de ervaren scheepsmusici afkomstig uit Engeland.⁸⁷¹ Op 27 juni 1598 vertrok een uit vijf schepen bestaande vloot, die onder bevel stond van admiraal Jacques de Mahu en vice-admiraal Simon de Cordes, richting Azië. Deze vloot werd uitgereed door de *Magelhaanse Compagnie*. Op een van de schepen, het schip *Trouw*, waren bij vertrek naast een zestal Engelse trompetters ook enkele Engelse strijkers aangesteld.⁸⁷² Het schip arriveerde na een reis van ruim tweeënhalf jaar op het Molukse eiland Tidore, waar de Portugezen het in beslag namen en vrijwel alle bemanningsleden vermoordden. Slechts een van de schepen van de vloot waartoe de *Trouw* behoorde, keerde terug in patria.⁸⁷³

In tegenstelling tot de Rotterdamse voorcompagnie, had de VOC geen musici in dienst. Dit wil echter niet zeggen dat er op VOC-schepen geen instrumentale muziek werd gemaakt. Uit het reisverslag van de gezusters Lammens, die in 1736 met het schip *Adrigem* de reis naar Batavia maakten, blijkt bijvoorbeeld dat aan boord regelmatig werd gemusiceerd. Volgens de gezusters gebeurde dit door een deel van de Duitse bemanningsleden:

na den eeten hadden wij het ordinair musiek van een deel Duijsters [sic], tgeen nog al niet onaardig is om te hooren.⁸⁷⁴

Ook uit andere reisverslagen is op te maken dat de muzikale bijdrage van Duitsers aan boord groot was.⁸⁷⁵

---

⁸⁶⁷ Ibid., p. 5.

⁸⁶⁸ Ibid., p. 15.

⁸⁶⁹ Ibid., p. 25.

⁸⁷⁰ Ibid., p. 26-27.

⁸⁷¹ Ibid., p. 17-18.

⁸⁷² Ibid., p. 17.

⁸⁷³ Bruijn et al. 1979, deel 2, p. 4-7.

⁸⁷⁴ Barend-van Haefen 2002, p. 69.

⁸⁷⁵ van Gelder 1997, p. 167.

De in scheepswrakken gevonden delen van muziekinstrumenten tonen aan, dat bemanningsleden en passagiers instrumenten mee aan boord namen. Hierdoor bestaat de mogelijkheid dat ook de in het vorige hoofdstuk vermelde hoorns uit het wrak van 't *Vliegent Hart* eigendom waren van meereizende musici.

Afbeelding VI.1. Fragment van een van de door Eichentopf vervaardigde hoorns uit het wrak van 't *Vliegent Hart* (foto: MuZEEum Vlissingen).

Een mogelijke aanwijzing voor het muzikale gebruik van de trompet aan boord van VOC-schepen zijn de afmetingen van het mondstuk van de eerder vermelde door Sathler uit Leipzig gebouwde trompet van het in 1743 gezonken schip de *Hollandia* (afbeelding VI.2). Dit mondstuk heeft een relatief kleine boring en diameter zodat het uitermate geschikt is voor muzikale doeleinden en minder geschikt lijkt om luide signalen te spelen.⁸⁷⁶ Het in het wrak van het schip *De Witte Leeuw* (1613) aangetroffen mondstuk daarentegen, is minder geëigend om op een trompet melodieën te spelen (afbeelding V.12). Door zijn grote boring en afmetingen zijn enkel de eerste zes natuurtonen goed voort te brengen. Hierdoor kan het goed worden gebruikt bij het luid spelen van signalen.⁸⁷⁷

⁸⁷⁶ Rijksmuseum Amsterdam, inv. 80, H1161. De afmetingen van het mondstuk zijn: boring ca. 4,2 mm, binnenranddiameter ca. 18,0 mm en buitenranddiameter van ca. 30,0 mm.

⁸⁷⁷ Dit mondstuk is, zoals gebruikelijk aan het begin van de 17^e eeuw, relatief groot van afmeting, diep en uit verschillende delen samengesteld. Het is verguld, heeft een binnendiameter van 23 mm, een buitendiameter van 32 mm en op de stift draagt het de gravure "LZE". Rijksmuseum Amsterdam nr. NG 1977 266W. Wat betreft afmetingen en constructie is het te vergelijken met het mondstuk van de in het vorige hoofdstuk vermelde door Isaac Schot uit Utrecht vervaardigde trompet.

Afbeelding VI.2. Het mondstuk van de door Sathler uit Leipzig gebouwde trompet van de *Hollandia*. Rijksmuseum Amsterdam, inv. NG-1980-27-H-1161.

Bij de trompet van Lissandro Milanese uit 1589 zijn drie mondstukken gevonden (afbeelding VI.3). Eén is door een trompetbouwer (waarschijnlijk Milanese) vervaardigd. Dit mondstuk is voor wat betreft constructie en afmetingen vergelijkbaar met het mondstuk uit *De Witte Leeuw* en dus enkel te gebruiken voor het luid ten gehore brengen van signalen. De beide andere mondstukken hebben zowel een kleinere boring als een kleinere keteldiameter en zijn daardoor geschikt voor muzikaal gebruik. Het kleinste is gemaakt van lood, het grotere van brons.⁸⁷⁸ Mogelijk zijn deze twee mondstukken door de trompetter zelf of in opdracht van hem vervaardigd met als doel om met zijn instrument een muzikale bijdrage aan boord te kunnen leveren.

⁸⁷⁸ Nationaal Scheepsarcheologisch Depot van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Lelystad. Van der Heide 1994 en Van der Heide 1996, p. 42-52.

Afbeelding VI.3. De drie mondstukken die gevonden zijn bij de trompet van Lissandro Milanese (1589). Het rechter mondstuk is samengesteld uit drie delen en mogelijk vervaardigd door de trompetmaker Milanese. De beide andere mondstukken zijn kleiner en waarschijnlijk door of in opdracht van de trompetter vervaardigd. Het linker is waarschijnlijk van brons, het middelste van lood. Nationaal Scheepsarcheologisch Depot van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Lelystad.

Ook het eerder genoemde mondstuk uit de achttiende eeuw dat zich in het Maritiem en Jutters Museum op Texel bevindt, is evenals het mondstuk van Sathler gezien zijn afmetingen en constructie meer geschikt voor muzikaal gebruik dan voor het luid ten gehore brengen van signalen (afbeelding VI.4).⁸⁷⁹

⁸⁷⁹ Maritiem en Jutters Museum Texel, inv. 309. Het mondstuk heeft een lengte van 102,8 mm. De diameter van de ketel is 20,6 mm, de diameter van de rand 33,1 mm en de boring is circa 4,3 mm. De afmetingen van dit mondstuk komen hiermee overeen met een mondstuk van William Bull. Kopieën van dit laatste mondstuk (onder andere vervaardigd door Graham Nicholson te Den Haag en Rainer Egger te Basel) worden door een aantal trompettisten gebruikt.

Afbeelding VI.4. Messing mondstuk uit de achttiende eeuw. Maritiem en Jutters Museum Texel, inv. 309.

Bij de MCC is slechts een enkele mogelijke aanwijzing gevonden voor de deelname van trompetters aan muzikale activiteiten aan boord. Op een eerder genoemde onkostenrekening uit 1748 blijkt dat de MCC naast een tweetal trompetten, ook twee “walthorens” heeft aangeschaft.⁸⁸⁰ Omdat hoorns aan boord niet als signaalinstrument werden gebruikt, kan worden aangenomen dat deze instrumenten zijn aangeschaft voor muzikaal gebruik aan boord.⁸⁸¹ In de zeventiende en achttiende eeuw werd nog geen onderscheid gemaakt tussen trompettisten en hoornisten. Trompettisten speelden zowel trompet als hoorn.⁸⁸² De genoemde instrumenten zullen ongetwijfeld zijn gebruikt door de beide, op de rekening vermelde trompetters Willem Warth en Jan Niemant.

Opmerkelijk is dat de uit Oostende afkomstige Jacob Jansen in 1697 werd vermeld als “hoornblazer” op ’s lands schip *Zierikzee* terwijl Willem Bellij uit Londen trompetter op dit schip was.⁸⁸³ Omdat het de enige vermelding is van een hoornblazer op een schip is niet duidelijk wat de taak van Jansen was. Het is onwaarschijnlijk dat Jansen inderdaad hoorn speelde aan boord van het schip. Een mogelijkheid is dat hij op een soort signaalhoorn blies, te vergelijken met het instrument dat werd gebruikt door de nachtwachten van steden (afbeelding VI.5). Indien dit het geval was had Jansen als taak om in geval van nood (’s nachts) alarm te slaan.

⁸⁸⁰ ZA 20, inv. 952.

⁸⁸¹ Hoorns werden uitsluitend bij de jacht als signaalinstrument gebruikt.

⁸⁸² Wat koperblaasinstrumenten betreft, speelden zij ook zink en trombone.

⁸⁸³ ZA 508, inv. 7273, 7303.

Afbeelding VI.5. Messing signaalhoorn uit 1640 die werd gebruikt door de nachtwacht van de Bemuurde Weerd. Centraal Museum Utrecht, inv. 1635. Image & copyright Ruben de Heer 1997.

Uiteraard werd ook op schepen van de admiraliteit muziek gemaakt. In tegenstelling tot de VOC en de MCC had de admiraliteit pijpers en musici in dienst. In de eerder genoemde seinbrief van Adolf van Bourgondië uit 1557 werd melding gemaakt van de taak van de tamboers en pijpers wanneer de admiraal ging slapen:

[...] ende als de voornoemde admirael zal willen setten, zal doen schieten drye schoten achtereen, ende gheset ende geschoten zijnde, zullen zijn trommels ende fyffels spelen, opdat d'ander te bet moghen weten dat hij gheset heeft.⁸⁸⁴

De trompet speelde hierbij geen rol. De muzikale omlijsting van een ceremonieel gebeuren gebeurde door “fyffels” en trommels.⁸⁸⁵ Zoals in hoofdstuk IV is uiteengezet, werden in tijden van oorlog op Engelse marineschepen naast trompetters, tamboers en pijpers aan de bemanning toegevoegd.⁸⁸⁶ Nadat, als gevolg van de “Glorious Revolution” in 1688 een gecombi-

⁸⁸⁴ Weber 1982, p. 29.

⁸⁸⁵ Met *fyffels* worden fluiten, schalmeien of andere houten blaasinstrumenten bedoeld.

⁸⁸⁶ Onder een “pijper” werd een bespeler van houten blaasinstrumenten verstaan. Zij speelden meestal in combinatie met tamboers. Dit gebruik was overgenomen van het Zwitserse huurlingenleger, dat reeds in de vijftiende eeuw bekend stond om zijn discipline. In tegenstelling tot de meeste andere legers liepen de

neerde Nederlands-Engelse vloot was ontstaan, verschenen ook pijpers op Nederlandse oorlogsschepen. Zo waren vanaf 1697 op het schip *Walcheren* van vice-admiraal Geleijn Evertsen naast twee tamboers, ook twee “phijfers” aangesteld.⁸⁸⁷ In 1697 waren dit Paulus Freecke uit Vlissingen en Thijmotius Hoot uit *Wilstad*.⁸⁸⁸ Naast de beide pijpers hadden in dit laatste jaar van de Negenjarige oorlog ruim vijfhonderd koppen op het schip aangemonsterd.⁸⁸⁹ Nadat Evertsen de *Walcheren* had verlaten, bleven twee pijpers tot augustus 1699 werkzaam op het schip.⁸⁹⁰

Willem ten Hoope uit Borculo, een van de andere twee pijpers die samen met Freecke op het schip *Walcheren* heeft gewerkt, was in 1704 de enige “oboisspeelder” op ’s lands schip *Walcheren*. Vanaf 1705 werkte hij als trompetter, eerst op ’s lands schip *Zierikzee* en van 1707 tot 1712 op ’s lands schip *Nassau*.⁸⁹¹ Naast de *Walcheren* en de *Zierikzee*, hadden aan het einde van zeventiende eeuw ook de schepen *Vlissingen* en *Goes* een pijper aan boord: Caspar Soetelvis uit *Sant Kalder* in 1696 op ’s lands schip *Goes*, Jan Espel uit Freiburg en de eerder genoemde Willem ten Hoope, respectievelijk in 1697 en 1702 op ’s lands schip *Vlissingen*.⁸⁹² Van Yperen stelt dat pijpers vanaf 1699 op schepen van de Nederlandse vloot voorkwamen. Uit bovenstaande blijkt dat bij de Admiraliteit van Zeeland dit reeds vanaf 1696 het geval was.⁸⁹³ Na 1705 waren gedurende bijna vijfenzeventig jaar echter geen pijpers meer aangesteld op schepen van de Admiraliteit van Zeeland. Pas vanaf 1779 kwamen opnieuw enkele pijpers op de monsterrollen voor. Met uitzondering van een van hen behoorden zij niet tot de bemanning van het schip, maar maakten deel uit van een militaire compagnie, het “corps de marine”. In 1779 zijn, als onderdeel van de uit ruim zestig mannen bestaande “militaire compagnie”, naast drie tamboers ook drie pijpers werkzaam geweest op ’s lands schip van oorlog *Zuid Beveland*.⁸⁹⁴ In de periode 1784 tot 1786 telde de op ’s lands fregat *Sint Maartensdijk* aanwezige, dertig man sterke militaire compagnie een pijper en een tamboer.⁸⁹⁵

Bijzonder is dat een vermelding is gevonden van een schip dat ook een groep muzikanten aan boord had. Tussen 1787 en 1788 waren, naast een trompetter, drie tamboers en

---

zogenaamde “Landsknechten” in mars, waarbij het tempo werd aangegeven door trommels en fluiten. Brixel/Suppan/Streitwieser 1999, p. 16. Van Yperen 1966, p. 8-9.

⁸⁸⁷ ZA 508, inv. 7264, 7273, 7274, 7293, 7313.

⁸⁸⁸ Freecke was, voordat hij op de *Walcheren* werkzaam was, de enige pijper op ’s lands schip *Zierikzee* in 1695. Ibid., inv. 7243

⁸⁸⁹ Roos 2003, p. 385.

⁸⁹⁰ ZA 508, inv. 7293, 7313, 7333. Lingbeek-Schalekamp 1984, p. 15.

⁸⁹¹ Ibid., inv. 7343, 7353, 7363, 7373, 7383, 7393, 7403, 7423, 7492.

⁸⁹² Ibid., inv. 7264, 7273, 7293, 7313, 7324.

⁸⁹³ van Yperen 1966, p. 11.

⁸⁹⁴ ZA 508, inv. 8043, 8044, 8058.

⁸⁹⁵ Ibid., inv. 8066.

twee “phijffers”, zeven “musicanten” aangesteld op ’s lands fregat *Tholen* van kapitein en latere vice-admiraal Danker Amijs Haringman. Zij maakten samen met de drie tamboers en de twee pijpers deel uit van het ruim vijftig man tellende “corps de marine”.⁸⁹⁶ Het schip van Haringman maakte deel uit van de in de Middellandse Zee kruisende vloot die onder bevel stond van zijn broer, Jan Schreuder Haringman.⁸⁹⁷ De zeven muzikanten waren Paul Martinus Holm uit Koningsbergen, Hendrik Evermans uit Amsterdam, Jacob Friedrich Beetz uit *Wolgas*, Jan Christoffel Pistorius uit Dresden, Joseph Mertz uit “de Zweits”, Jan Lodewijk Meijer en Anthonij Muller, beiden uit Frankfurt. Holm deserteerde op 23 oktober 1788 en werd vervangen door Salvador Adis uit *Cagliary*.⁸⁹⁸ Mertz, Meijer en Muller kwamen in dienst op 31 augustus 1787. Zij ontvingen een gage van twaalf gulden per maand.⁸⁹⁹ Dit was minder dan de andere vier musici die drie maanden later aanmonsterden. Tot de afmonstering op 12 mei 1789 waren zeven muzikanten op het schip aanwezig. Behalve Holm, die een gage ontving van twintig gulden, kregen zij voor hun werk als muzikant zestien gulden per maand.⁹⁰⁰ Adis, die in de plaats van Holm kwam, verdiende minder dan zijn voorganger. Hij kreeg twaalf gulden per maand. Het verschil in gage van de verschillende muzikanten kan betekenen dat er ook een verschil in kwaliteit was. De salarissen van de muzikanten kwamen voor rekening van de admiraliteit. Dit in tegenstelling tot de Engelse marine, waar de musici door de commandant van de vloot werden betaald.

Twee van de muzikanten zijn ook als trompetter bij de VOC-kamer Zeeland in dienst geweest. Dat twee mannen zowel trompetter bij de VOC als musicus bij de admiraliteit zijn geweest, duidt erop dat zij een muzikale opleiding moeten hebben genoten. Omdat zij blijkbaar in staat waren ook een of meer andere instrumenten te bespelen, waren zij mogelijk opgeleid als “instrumentaal trompettist”. Pistorius monsterde, nadat hij als “musicant” bij de Zeeuwse Admiraliteit had gediend, in 1789 als trompetter aan op het VOC-schip *Ablasserdam*. Hij overleed een jaar na aankomst in Batavia.⁹⁰¹ Holm was voordat hij in dienst kwam bij de admiraliteit, trompetter op het VOC-schip *Vrouw Everhardina*. Met dit schip vertrok hij in 1783 naar de Oost. Aangekomen op de Kaap verliet hij het schip en de VOC om dienst

⁸⁹⁶ Ibid., inv. 8074, 8075.

⁸⁹⁷ Naast deze dertien musici bestond het “corps de marine” aan boord van dit schip uit een commandeur, vijf korporaals, 23 grenadiers en dertien “jaagers”. Ibid., inv. 8074, 8075. Haringman 1803, p. 1.

⁸⁹⁸ ZA 508, inv. 8074, 8075.

⁸⁹⁹ De “phijffers” Adam Meijer uit *Beijeren* en Jan Wittschut uit Dordrecht kregen een gage van elf, respectievelijk twaalf gulden. De tamboers Anthonij Kelder uit Zwolle en Frederik Hevels uit Maastricht ontvingen veertien gulden per maand. Tamboer Wouter Sas uit Bergen op Zoom was waarschijnlijk een leerling-tamboer. Hij kreeg elf gulden per maand. Ibid., inv. 8075.

⁹⁰⁰ Ibid., inv.8075.

⁹⁰¹ NA VOC, inv., 13277.

te nemen bij de marine.⁹⁰² Holm moet daarna de marine hebben verlaten, want op 12 december 1787 werd hij in Amsterdam aangenomen als muzikant op het schip van Haringman.⁹⁰³ Ook Pistorius, Evermans en de twee van de tamboers van het “corps de marine”, Anthonij Kelder uit *Swol* en Frederik Hevels uit Maastricht, werden in Amsterdam aangenomen.⁹⁰⁴ Naast Kelder en Hevels was ook Wouter Sas uit Bergen op Zoom bijna twee maanden tamboer op het schip *Tholen*. Blijkbaar voldeed hij niet, want op 13 februari 1788 werd hij “gedimiteert”.⁹⁰⁵ Gezien het feit dat Sas een jaar na zijn vertrek als jongmatroos aanmonsterde op het VOC-schip *Juffrouw Johanna*, kan worden aangenomen dat hij bij de admiraliteit was aangesteld als leerling-tamboer.⁹⁰⁶

In totaal zijn aan het einde van de achttiende eeuw dertien oorlogsschepen uitgevaren met een tot drie pijpers. Deze behoorden allen tot een groep militairen.⁹⁰⁷ De enige pijper die aan het einde van de achttiende eeuw volgens de monsterrol tot de zeevarenden behoorde, was Jan Pieterse Rond uit Maastricht. Hij monsterde in 1794 aan op 's lands brik *Meermin* en deserteerde in juli 1795.⁹⁰⁸

In tegenstelling tot de tamboers, die ook signalen speelden om bepaalde gevechtshandelingen te coördineren, hadden pijpers vooral een muzikale taak bij ceremonies.⁹⁰⁹ Ook zij die deel uitmaakten van het “corps de marine” speelden vrijwel uitsluitend in combinatie met tamboers. Zij maakten hierbij gebruik van houten dwarsfluiten zonder kleppen. Hun taak bestond uit het spelen van marsmuziek voor een compagnie soldaten. Ook zullen de tamboers en pijpers muziek ter vermaak ten gehore hebben gebracht.

Vanaf het einde van de achttiende eeuw namen de pijpers en tamboers in toenemende mate de taken van de op oorlogsschepen aanwezige scheepstrompetters over. Het gevolg was dat trompetters enkel nog waren aangesteld op jachten, zoals blijkt uit in 1783 en 1785

---

⁹⁰² Ibid., inv. 13242.

⁹⁰³ In de monsterrollen van de Admiraliteit van Zeeland uit de periode 1783-1786 is geen vermelding gevonden van Holm. Aangenomen kan worden dat hij op de Kaap in dienst kwam van een van de andere admiraliteiten.

⁹⁰⁴ ZA 508, inv. 8074.

⁹⁰⁵ Ibid., inv. 8075.

⁹⁰⁶ NA VOC, inv. 13280.

⁹⁰⁷ Het betreft hier de volgende schepen: *Zuid-Beveland* (1781 uitgevaren), *Zierikzee* (idem), *Brunswijk* (1782), *Walcheren* (1782), *Dolphijn* (1784), *Galathé* (1788), *Walcheren* (1793), *Wilhelmina* (idem), *Tholen* (1794), *Zeeland* (idem). Ontleend aan Poortvliet 1995, deel 1D, p. 137,146, 157. ZA 508, inv. 8083, 8084, 8056, 8058, 8059.

⁹⁰⁸ NA 1.01.46, inv. 2950, 2951.

⁹⁰⁹ De introductie van de pijperfluit leidde tot de introductie van de marsmuziek in het leger. Van Yperen 1966, p. 9.

uitgevaardigde resoluties van de Admiraliteit van de Maze.⁹¹⁰ In 1799 werd bovendien vastgelegd dat “schepen van oorlog van minstens 56 stukken geschut” ook een “scheepskapel” aan boord hadden. Een dergelijke kapel bestond uit zes muzikanten.⁹¹¹ De groep muzikanten die in de periode 1787-1789 werkzaam was op ’s lands fregat *Tholen* kan dan ook als een van de voorlopers van de scheepskapel worden beschouwd. De plaats van de scheepstrompetter werd in de Franse tijd ingenomen door de halvemaaanblazers.⁹¹² Vanaf 1814, enige jaren nadat de admiraliteiten waren opgegaan in een nationale marine, werd bovendien bepaald dat aan een compagnie mariniers naast tamboers ook een of twee pijpers werden toegevoegd.⁹¹³

VI.2. Muzikale taken van scheepstrompetters

De verschillende soorten signaaltrompetters en tamboers bespeelden dagelijks vaak enkele malen hun instrument. Nergens is echter terug te vinden welke signalen de Nederlandse trompetters en tamboers voor het begin van de negentiende eeuw ten gehore brachten.⁹¹⁴ Wel is er een boekje met 140 handgeschreven stukken voor een of twee trompetten of hoorns uit het midden van de achttiende eeuw bewaard gebleven.⁹¹⁵ De hoofdtaak die de scheepstrompetter had, was zoals eerder gezegd van niet-muzikale aard, vandaar dat deze taak ook door tamboers kon worden uitgevoerd. Toch sluit dit niet uit dat enkele trompetters ook op

⁹¹⁰ NIMH, MARDOC 6647, p. 1-2. De tamboers en pijpers ontvingen een gage van 14 gulden per maand, de trompetters op de jachten 24 gulden.

⁹¹¹ Ibid., p. 4. Van Yperen 1966, p. 19.

⁹¹² De halvemaaanblazers bliezen op een instrument dat lijkt op een combinatie van een hoorn en een trompet. Dit instrument heeft een korte buislengte die in de vorm van een halve maan is gebogen. Het was volgens Van Yperen bij de vloot in gebruik tussen 1795 en 1810. Bij het leger maakten de jagers gebruik van dit instrument. Van Yperen 1966, p. 18-19.

⁹¹³ NIMH, MARDOC 6647, p. 3.

⁹¹⁴ De eerste trompet- en trossignalen die zijn aangetroffen, dateren van 1815. Het betreft de door J. Rauscher gepubliceerde “Signalen voor de trompetters van de hollandsche Kavallerie” en de “Marschen en signalen voor de tamboers en pijpers van de armée Zijner K.H. den souverainen vorst der Vereenigde Nederlanden”. Daarnaast is een beschrijving van trossignalen aangetroffen uit 1828: “Signalen voor het Zomer zaisoon” en “Signalen voor het Winter Zaisoon te slaen door den tamboer van de Wacht”. In tegenstelling tot de door Rauscher verzamelde signalen zijn deze signalen niet in notenschrift genoteerd, maar omschreven als “Roffel met een Slag op de Trom”, “Roffel zonder Slag op de Trom” of een combinatie van beide. KMA, inv. AA1, 42. Het in 1932 gepubliceerde “Voorschrift trompetsignalen voor wielrijders, cavalerie en bereden artillerie” bevat een aantal signalen die ook in het werk van Rauscher zijn weergegeven.

⁹¹⁵ NMI, Collectie Vlam II.6. Het boekje met voorgedrukte muziekbalken is gedrukt door A. Olofsen te Amsterdam. De gravure op het etiket luidt: “G. Sibersma, del. et sculp. 1743”. Het boekje bevat 58 duetten en 82 stukken voor een trompet (van nummer 62 tot en met 140 is slechts de eerste stem weergegeven). Hoewel de stukken zijn geschreven voor twee natuurtooninstrumenten, is het niet duidelijk of de stukken voor trompetten of voor hoorns zijn geschreven. Een aantal stukken verwijst naar de jacht (dit zouden stukken voor hoorns kunnen zijn) enkele zijn duidelijk voor trompet geschreven, zoals het “Wilhelmus” en een aantal marsen. Uiteraard is het mogelijk dat trompettisten de “trompetstukken” op trompetten speelden en de “hoornstukken” op hoorns.

muzikaal gebied iets te bieden hadden. Er zijn dan ook aanwijzingen dat enkele scheepstrompetters in staat waren muziek te maken.⁹¹⁶ Zo beschrijft Peter Kolbe in zijn *Naaukeurige en uitvoerige beschryving van de Kaap de Goede Hoop* uit 1727 de werkzaamheden van een scheepstrompetter aan boord van een Oost-Indiëvaarder:

Behalven een tamboer, hebben de Oost-indische schepen (van de Oorlog-schepen spreek ik hier niet) ook doorgaans een eigen trompetter, die gemeenlyk des morgens en 's avonds blaast, en het aanbreken van den dag bekend maakt door eenig morgenlied, en den avond door het blazen van 't een oft ander avond-lied. Wanneer het eetens tyd is laat hy zich weder horen, en voor het overige zoo dikwyls als het den Kapitein behaagt, of wanneer 'er eenig vreemd chaloup met Officiers aankomt, of aan boord getrakteerd worden.⁹¹⁷

Over de muzikale taken schreef hij verder:

Als de Kapitein lust heeft om zich wat te vermaken, te weten als het mooi weer en de wind goed is, (want buiten deze tyd word'er, gelyk ligt te denken is, aan gene vermakelykheden gedacht,) alsdan bedient hy zich desgelyks van den Trompetter, en doet hem een Rondeau enz. blazen;⁹¹⁸

De trompetter was echter niet de enige die in staat was muziek te maken. Soms namen bemanningsleden een viool of een houten blaasinstrument mee aan boord. Kolbe schrijft hierover:

[...] en wyl men zelden een schip met zoo veel volk ziet, daar niet eenige liefhebbers van de edele konst der Muzyk onder gevonden worden, zoo worden die by deeze gelegenheid ook te baat genomen; zelfs gaan ze dikwyls by malkander zitten om voor haar eige vermaak een stukje te maken, en ziet men meermalen hier eenige die op de Viool spelen, daar eenige Hautboïsten, gins eenige die op de Fluit spelen en weer op een andere plaats die zich met zingen vermaken; zoo dat'er op een schip, als het mooi weer is, meer vrolykheid bedreven word, als op het vrolykste gastmaal op het vaste land; aangezien men 'er zoowel by danst en springt, eet en drinkt als op een boere bruiloft; zelfs worden'er op de schepen, ingevalle bequame perzonen daar op gevonden worden, zomwylen gansche Komeden gespeelt.⁹¹⁹

---

⁹¹⁶ Blijkbaar gaat het hier om een “*gelernter Trompeter*” zoals J.E. Altenburg zegt.

⁹¹⁷ Kolbe 1727, p. 13.

⁹¹⁸ Kolbe 1727, p. 13.

⁹¹⁹ Ibid., p. 13.

Dat houtblaasinstrumenten ook mee werden genomen op een reis naar de Oost, bleek ook uit de in het vorige hoofdstuk vermelde kleppen van een houten blaasinstrument, die gevonden zijn in het wrak van de *Hollandia*.⁹²⁰

De muziek die door de trompetters werd gemaakt was gezien de beperkte toonvoorraad van het instrument vrij eenvoudig en werd derhalve vrijwel nooit genoteerd. Vaak speelden zij bekende melodieën. In een aantal bronnen wordt vermeld dat trompetters het prinsgezinde lied *Wilhelmus van Nassouwe* ten gehore brachten. Dit gebeurde bijvoorbeeld bij het binnenhalen van Prins Maurits van Oranje op 23 mei 1618 in Amsterdam.⁹²¹ Ook bij de ontvangst van *Hare Koninklijke Hoogheid* in 1754 in Friesland speelden trompetters dit lied:

Deze Schepen en het Jacht waren met een groot getal ongemeen fraeie en naer de kunst geschilderde Vlaggen en Wimpels opgesierd, ieder met negen stukken Kanon beplant, en van een Trompetter voorzien, die zich door het blazen van *Wilhelmus van Nassouwen*, op gepaste tyden, liet hooren.⁹²²

Nadat de stad Deventer op 20 juni 1672 capituleerde en door de Fransen en de bisschoppen van Münster en Keulen werd ingenomen, was het de trompetters niet meer toegestaan het *Wilhelmus* te laten horen:

Als iets zonderlings werd ook aangemerkt, dat den Trompetter op den Toren, en den Klokkenist, verboden was, het bekende liedje van *Wilhelmus van Nassouwen* te speelen. Ook mogten de Predikanten, in de Kerken, niet voor den Prins Van Oranje bidden.⁹²³

Welke melodie van het “*Wilhelmus*” de trompetters speelden is niet bekend. In de zeventiende eeuw zal het een aan de natuurtoonreeks aangepaste variant van de oorspronkelijke versie uit 1574 zijn geweest. In de achttiende eeuw werd ook de zogenaamde “prinsenmars” als “*Wilhelmus*” gebruikt.⁹²⁴ In het eerder genoemde trompetboek van na 1743, is een “*Wilhelmus*” opgenomen dat gebaseerd is op de “prinsenmars” (facsimile VI.1).⁹²⁵

---

⁹²⁰ Jan Bouterse heeft onderzoek gedaan naar Nederlandse bouwers van houten blaasinstrumenten tussen 1660 en 1760 (Bouterse 2001). Van de in scheepswrakken gevonden onderdelen van houten blaasinstrumenten is niet te achterhalen door welke bouwer zij zijn vervaardigd.

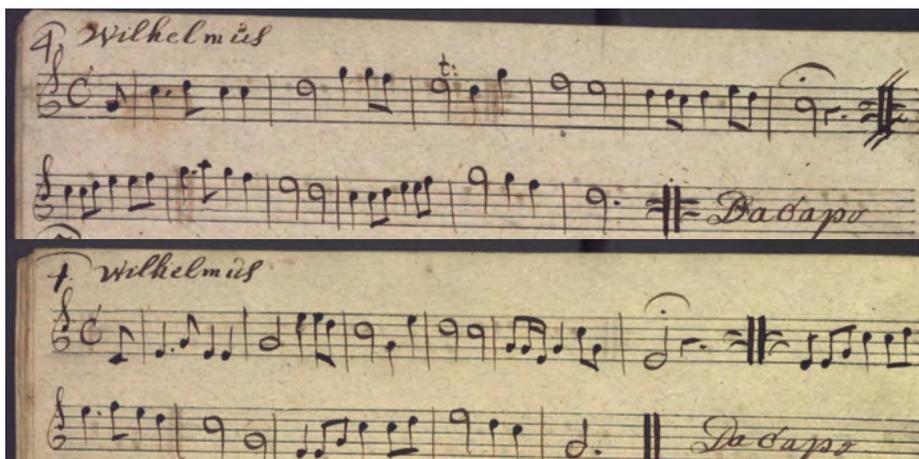
⁹²¹ Wagenaar 1763, p. 299.

⁹²² *Nederlandsche Jaerboeken, achtste deels tweede stuk* (Amsterdam 1754), p. 552.

⁹²³ Kok 1788, p. 260.

⁹²⁴ de Bruin 1998, p. 27.

⁹²⁵ NMI, Collectie Vlam II.6.

Facsimile VI.1. In het trompetboek (na 1743) weergegeven tweestemmige “Wilhelmus”. Deze versie werd ook de “prinsenmars” genoemd. Nederlands Muziek Instituut, Collectie Vlam II.6.

Uiteraard zullen ook de sloopstompeters, indien zij hiertoe in staat waren, dit lied en andere bekende liederen ten gehore hebben gebracht. Een voorbeeld van een andere bekende melodie die door stadstompeters en theatertompeters werd gespeeld, was het uit de middeleeuwen stammende lied “Het daghet in den Oosten”.⁹²⁶ Ongetwijfeld konden sloopstompeters ook andere liederen ten gehore brengen zoals blijkt uit het volgende. Tijdens de Tocht naar Chatham veroverden de Nederlanders op 22 juni 1667 het vlaggenschip van de Engelse marine, de *Royal Charles*. De Engelsman Samuel Pepys vermeldde dit voorval in zijn dagboek: op de avond van 22 juni vertelden de Engelse kapiteins Hart en Haywood aan Pepys dat de onbemande *Royal Charles* was genomen door een Nederlandse boot met negen man aan boord. Een van de mannen streek de vlag van het schip, terwijl de trompetter het lied “Johanna’s rokje is gescheurd” speelde (muziekvoorbeeld VI.1).⁹²⁷

⁹²⁶ Veldhorst 2004, p. 220. Rasch 2005, p. 40. Hoewel de originele versie van dit lied niet op natuurtrompet te spelen was, zullen enkele sloopstompeters in staat zijn geweest deze bekende melodie te spelen al dan niet in een aangepaste versie.

⁹²⁷ Warrington 1953, Volume II, p. 493-494. De Engelse titel van het lied was volgens Pepys “Joan’s placket is torn”.

VI. MUZIKALE ACTIVITEITEN

Muziekvoorbeeld VI.1. Melodie van het lied “Johanna’s rokje is gescheurd”, zoals dit op een natuurtrompet te spelen is. De melodie staat ook bekend onder de naam “De lustighe Boer”. Nederlandse Liederbank: “Oude en nieuwe Hollandse Boeren Lietjes en Contredansen Vierde deel, Amsterdam 1709” (Meertens Instituut, 3978 13 c 18° Boerenlietjes).

Het is evenwel goed mogelijk dat de in dit lied voorkomende zestiende natuurtoon (c^3) werd vervangen door een lagere toon, of dat de melodie werd aangepast aan de vaardigheid van de trompetter. In elk geval kan worden geconcludeerd dat een aantal trompetters aanzienlijke muzikale en fysieke kwaliteiten moet hebben gehad. Ook het feit dat enkelen in staat waren het hierboven weergegeven “Wilhelmus” te spelen bevestigt dit.

Er zijn minder aanwijzingen gevonden voor de deelname van de tamboer aan muzikale activiteiten aan boord. Toch zal ook hij hierbij betrokken zijn geweest. Peter Kolbe schreef over de muzikale bijdrage van de tamboer het volgende:

Wanneer het scheepsvolk zich vrolyk maakt, gebeurt het ook wel, voornamentlyk als de Kapitein zelf in een vrolyke luim is, dat ze verlof bekomen om de trommel te mogen gebruiken, en zich in de tegenwoordigheid van den Kapitein en andere Officiers te vermaken, en als ze dan met hunne spulletjes het den Kapitein na de zin weten te maken, krygen ze wel een dronk brandewyn of; ook wel spaansche wyn toe.⁹²⁸

De opmerking van Kolbe dat de kapitein toestemming diende te geven voor het gebruik van de trommel is begrijpelijk gezien het feit dat de trommel werd gebruikt om alarm te slaan.

Trompetmuziek werd ook door de lokale hoogwaardigheidsbekleders op de Kaap en in Azië gewaardeerd. Zoals in hoofdstuk II is vermeld, zijn enkele sloopstrompetters in dienst getreden bij gouverneurs en lokale vorsten. Het geluid van trompetten heeft ongetwijfeld indruk gemaakt op de lokale bevolking. Dit kan dan ook de reden zijn geweest dat de bewoners van de Kaap een eigen soort trompet vervaardigden, zoals uit onderstaand verslag van Kolbe blijkt.

---

⁹²⁸ Kolbe 1727, p. 12.

Aan deze Kaap vind men ook groen riet, 't welk in de klippen wast, en zeer lang, dik en wyd word, zoo dat 't dikwyls 4 of 5 ellen lang is. Dit riet en eenig ander klein gras is myns bedunkens oorzaak, dat 'er het water hier groen uitziet, of schoon 't op verre na zoo helder groen niet is, als by gemelde Kaap Verde. Dit riet ziet men zeer veel op strand leggen, 't welk door de onstuime zee van de wortels gerukt en uitgeworpen is. Zommige Liefhebbers van trompet-blazen weten zich zeer aardig daar van te bedienen, aangezien zy dezelve van anderen, daar zy zoo wyd zyn als een trompet, en van boven heel smal toelopen, gelyk snyden, en daar, na buigen en fatsoeneren als een trompet, en in de zon laten leggen, tot dat zy droog en licht zyn.

Deze droge rieten, welke de Portugeezen *Sargaffo*, de zeevaarders *Trompas*, en de inwoners alhier *Zee-Trompetten* noemen, binden zy vervolgens met biezen als een trompet t'zamen; en als zy een mondstuk van een rechte trompet daar op hebben gedoken, blazen zy zoo goed, lieflyk en aangenaam daar op, als op een kopere of zilvere trompet.

Ik heb een zwarte slaaf gekent, genaamt *Jan van Madagascar*, die een zulke trompet gebruikte, en blazen daar op menige fraaje muziek zoo wel voor den Heer Gouverneur als voor andere Liefhebbers maakte. Deze zat eens in den tuin van de Illustre Compagnie, en luisterde na de vreemde Trompetters, die met de schepen gekomen waren, en wanneer hy hoorde, hoe hoog zy op hare trompetten konden komen, haalde hy zyne zee-trompet, waar over hem den anderen uitjouwden. Wanneer hy echter begon te blazen, en veel beter konde uithalen, waren zy niet weinig beschaamt, en zouden hem zekerlyk met een dragt slagen hebben bedankt, ten ware de Heer Gouverneur tegenwoordig geweest was.⁹²⁹

Niet alleen de trompet werd gekopieerd omdat het indruk maakte op de lokale bevolking. Ook andere instrumenten werden in bepaalde mate nagebouwd. In het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika in Tervuren (België) bevindt zich een Congolese signaalhoorn uit de achttiende eeuw, die uiterlijk veel weg heeft van een zink (afbeelding VI.6).⁹³⁰ Mogelijk heeft de lokale bevolking een door Europese kolonisten meegenomen zink gebruikt als voorbeeld voor de uiterlijke versiering van een traditioneel Congolees instrument.⁹³¹

⁹²⁹ Ibid., p. 356.

⁹³⁰ Met dank aan dr. Ignace De Keyser voor het beschikbaar stellen van zijn niet-gepubliceerde paper getiteld *A Congolese Horn from the RCMA Collection dating from the 18th Century in the Shape of a Cornetto* (zonder datum).

⁹³¹ De door De Keyser beschreven signaalhoorn heeft, in tegenstelling tot andere Congolese hoorns, een voor zinken kenmerkend achthoekig profiel. Het instrument wordt zijdelings bespeeld en bezit, afgezien van een transponeergat aan het linker uiteinde, geen toongaten. Het transponeergat heeft de vorm van een zinkmondstuk.

Afbeelding VI.6. Een ivoren Congolese signaalhoorn uit de achttiende eeuw met een aantal uiterlijke kenmerken van een zink. Koninklijk Museum voor Midden-Afrika Tervuren, etno-musicologische collectie, inv. MO.1967.63.884. Foto J. Van de Vyver, © KNMA Tervuren.

VI.3. Besluit

Over de muzikale activiteiten van sloopstompeters en tamboers is weinig bekend. Toch werd aan boord van schepen muziek gemaakt. Niet alleen werden ceremonies opgeluisterd met muziek van trommels en trompetten, ook werd gemusiceerd ter vermaak van de bemanningsleden. Dit laatste gebeurde niet alleen door de trompetter en de tamboer, maar ook door bemanningsleden die hun instrument mee aan boord hadden genomen.

VI. MUZIKALE ACTIVITEITEN

In tegenstelling tot de Engelse East India Company, waren op VOC-schepen geen musici aangesteld. Wel waren na de “Glorious Revolution” van 1688, tot 1705 op enkele oorlogsschepen pijpers en tamboers werkzaam. Vanaf 1779 kwamen opnieuw pijpers voor op oorlogsschepen. Nu echter als onderdeel van de op schepen aanwezige militaire compagnie of van het “corps de marine”. Daarnaast was in 1787 op een schip, naast tamboers en pijpers, een groep muzikanten aangesteld. Evenals de tamboers en pijpers maakten deze muzikanten deel uit van het “corps de marine”. Vanaf het einde van de achttiende eeuw verdwenen de scheepstrompetters van de oorlogsschepen, waarbij hun plaats werd ingenomen door de tamboers en pijpers.

Dat de scheepstrompet bij de VOC ook voor muzikale doeleinden werd gebruikt, blijkt onder andere uit het reisverslag van Peter Kolbe. Daarnaast kan aan de hand van de afmetingen van enkele in scheepswrakken gevonden mondstukken worden geconcludeerd dat muzikaal gebruik van de trompet mogelijk was. De vermelding van de aanschaf van een tweetal hoorns doet vermoeden dat ook trompetters in dienst van de MCC deelnamen aan muzikale activiteiten aan boord. Het is niet bekend welke signalen de scheepstrompetters en tamboers voor het begin van de negentiende eeuw ten gehore brachten. Afgezien van een boekje met 140 handgeschreven stukken voor een of twee trompetten of hoorns uit het midden van de achttiende eeuw, is geen bladmuziek bewaard gebleven van muziek voor trompetensemble ten tijde van de Republiek. Er zijn vrijwel geen aanwijzingen gevonden voor de deelname van de tamboer aan muzikale activiteiten aan boord. Toch ligt het voor de hand dat hij hierbij betrokken is geweest.

SLOTBESCHOUWING

Het onderzoek dat in het kader van deze studie is uitgevoerd, was vooral gericht op het verschaffen van meer duidelijkheid over de taken en verantwoordelijkheden van een specifieke groep trompetters waar tot nu toe weinig over bekend was, de scheepstrompetters. Gaandeweg bleek dat de op schepen aanwezige tamboers vaak voor een deel vergelijkbare taken vervulden. Derhalve is ook deze groep in het onderzoek betrokken. De reden voor de beperking tot scheepstrompetters en -tamboers in de georganiseerde zeevaart in Zeeland is, dat van een drietal organisaties een groot deel van de bemanningsgegevens bewaard is gebleven: de Kamer Zeeland van de *Vereenigde Oost-Indische Compagnie* (VOC), de *Middelburgsche Commercie Compagnie* (MCC) en de Admiraliteit van Zeeland. Bovendien kan door de relatief geïsoleerde ligging van Zeeland en door de grote omvang van de vanuit deze provincie bedreven zeevaart een beeld worden geschetst dat, voor wat betreft trompetters en tamboers, geëxtrapoleerd kan worden naar de overige zeevarende delen van de Republiek.

Trompetters en tamboers hadden vooral als taak om signalen te geven ter coördinatie van handelingen aan boord van het schip. Daarnaast luisterden zij ceremonies op en speelden zij ter vermaak van de officieren en overige bemanning. Ook werd door middel van trompetsignalen contact gemaakt met andere schepen of met onbekenden aan de wal. Uit bewaard gebleven seinboeken blijkt dat de trompetter en de tamboer voor wat betreft de communicatie tussen schepen een ondergeschikte rol speelden. Zij dienden zich enkel te laten horen in geval van mist.

Rond het midden van de zeventiende eeuw stapte de Nederlandse oorlogsvloot af van het vechten in groot vlootverband, dat uitmondde in een strijd van schip tegen schip. De nieuwe gevechtstechniek waarbij slag werd geleverd in linieverband, leidde tot een toename van het belang van de communicatie tussen de schepen van een eskader. Omdat het geluid van een trompet tijdens een zeeslag nauwelijks verder reikte dan het eigen schip, speelden trompetters tijdens deze nieuwe manier van vechten nauwelijks nog een rol. De communicatie tussen de schepen van de vloot gebeurde door middel van vlagsignalen. Het belang van tamboers aan boord nam echter toe. Zij zorgden door het spelen van roffels voor de coördinatie van het laden en afvuren van het geschut tijdens het liniegevecht.

Dat trompetters en tamboers voor een deel vergelijkbare taken aan boord van schepen hadden, betekent niet dat er geen verschillen waren tussen beide groepen. Bij de VOC

behoorde de trompetter tot de zogenaamde *dekofficieren*, de tamboer maakte deel uit van de “militaire compagnie”. Dit hield in dat de tamboer, na aankomst in Azië, samen met de soldaten van boord ging om zich aan te sluiten bij het Aziatische VOC-leger. De trompetter bleef als zeevarende op het schip of werd overgeplaatst op een schip dat voer op handelsgebieden in Azië. Een klein aantal trompetters ging aan land en trad in dienst bij hoogwaardigheidsbekleders of lokale vorsten.

Afgezien van het feit dat bij de *Middelburgsche Commercie Compagnie* en de admiraliteit zowel de trompetter als de tamboer bemanningsleden waren, was ook hier de tamboer lager in rang dan de trompetter. Daarnaast waren vanaf 1779 bij de Admiraliteit van Zeeland ook militaire tamboers aangesteld. Deze behoorden tot de op een oorlogsschip aanwezige “militaire compagnie” of tot het “corps de marine”.

Niet alleen verschilden de scheepstrompetter en tamboer in rang, ook hadden zij ieder een eigen plaats op het schip. De scheepstrompetter hoorde als een van de weinige onderofficieren thuis op het achterdek, ook wel campagnedek genaamd. De plaats van de tamboer was bij de matrozen, dat wil zeggen voor de mast op het middenschip.

Een betrekking als scheepstrompetter was een van de mogelijkheden die een trompetter had om zijn beroep te kunnen uitoefenen. De VOC streefde ernaar om met name grote VOC-schepen te voorzien van een trompetter. Het aanbod van trompetters was echter nooit voldoende. Bovendien nam het aanbod in bepaalde perioden verder af als gevolg van landoorlogen die in de achttiende eeuw in Europa werden gevoerd. Bij gebrek aan trompetters werd een groot deel van de schepen voorzien van een tamboer. Hierdoor was het aandeel van de uitgaande Zeeuwse VOC-schepen waarop een bespeler van een signaalinstrument aanmonsterde tussen 1700 en 1780 circa 92 procent en vrijwel constant.

Ook op de schepen van de *Middelburgsche Commercie Compagnie* monsterden trompetters en tamboers aan. Het deel van de schepen met een trompetter en/of tamboer was echter aanzienlijk kleiner dan bij de VOC-kamer Zeeland. Dit was het gevolg van het feit dat niet op alle MCC-schepen trompetters werkzaam waren. Zo is duidelijk geworden dat trompetters en tamboers enkel werkzaam zijn geweest op een deel van de fregatten met een bemanning van meer dan vijftig man, die handel dreef op de Spaanse Koloniën in het Caraïbisch gebied en op West-Indië.

In de periode tussen 1575 en 1796 zijn ruim zeshonderd individuele scheepstrompetters en bijna negentig scheepstamboers in dienst geweest van de Admiraliteit van Zeeland. Tamboers waren aangesteld op oorlogsschepen, trompetters op oorlogsschepen, karvelen, wachtschepen en op transportjachten. Het grootste aantal marineschepen met een

trompetter aan boord werd uitgereed tussen 1590 en 1610 en tussen 1620 en 1634. Tijdens het Twaalfjarig Bestand was het aantal trompetters in dienst van de admiraliteit klein.

Afgezien van vijf tamboers die voor 1600 aanmonsterden op een marineschip, kwamen tot 1673 geen tamboers op de schepen van de Admiraliteit van Zeeland voor. Als gevolg van de “Glorious Revolution” in 1688, werd de Nederlandse marine samengevoegd met de Engelse oorlogsvloot. Deze geallieerde vloot stond onder Engels bevel. Het gevolg hiervan was dat, in navolging van de Engelsen, oorlogsschepen werden voorzien van zowel trompetters als tamboers. Het aantal tamboers in dienst van de Admiraliteit van Zeeland nam hierdoor aanzienlijk toe.

Vanaf het begin van de achttiende eeuw concentreerde de Nederlandse handel zich steeds meer in de Hollandse steden Amsterdam en Rotterdam. Hierdoor liepen in Zeeland de inkomsten uit convooien en licenten sterk terug, waardoor de Admiraliteit van Zeeland degradeerde tot een armlastig tweederangs instituut. Dit komt ook tot uitdrukking in het geringe aantal trompetters dat in de achttiende eeuw in dienst is geweest bij deze admiraliteit.

Er is een toename geconstateerd van het aantal tamboers in de jaren 1750 en 1760. Deze toename was het gevolg van de Zevenjarige Oorlog (1756-1763). Hoewel de Republiek buiten deze oorlog bleef, had de admiraliteit de taak om Nederlandse koopvaardijsschepen te konvoieren. Bij het uitbreken van de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784), stelde de Nederlandse marine niet veel meer voor. Om die reden is geen toename waar te nemen van het aantal trompetters en tamboers bij de Admiraliteit van Zeeland. Toen de Republiek na afloop van deze oorlog besloot haar oorlogsvloot drastisch uit te breiden, had dit alleen betrekking op de admiraliteiten van Amsterdam en Rotterdam.

Er zijn duidelijke verschillen vastgesteld in de lengte van het dienstverband van trompetters en tamboers bij de VOC, de MCC en de Admiraliteit van Zeeland. Een trompetter bij de VOC ging een dienstverband aan voor drie jaar, tamboers voor vijf jaar. In deze periode was de tijd voor de heen- en terugreis niet meegerekend. Ofschoon trompetters werden geacht tenminste drie jaar dienst te doen op de intra-Aziatische vaart, werd vanwege het tekort aan trompetters een groot deel van hen snel na aankomst overgeplaatst op een retourschip. Hierdoor repatrieerden de meesten binnen drie jaar. Tamboers gingen na aankomst in Azië aan wal om zich aan te sluiten bij het VOC-leger. Het grootste deel van de tamboers die repatrieerden, begonnen dan ook na een verblijf van vijf jaar of meer aan hun terugreis.

Bij de MCC waren de dienstverbanden van zowel trompetters als tamboers aanzienlijk korter. Dit was het gevolg van het feit dat men bij de MCC aanmonsterde voor de duur van

een retourreis. Bij de admiraliteit werd onderscheid gemaakt tussen een vast (“ordinaris”) dienstverband en een dienstverband voor de duur van een expeditie (“extra ordinaris”). Trompetters en tamboers op de oorlogsschepen waren “extra ordinaris”. Trompetters op wachtschepen, transportjachten en schepen van de opperbevelhebbers hadden een “ordinaris” aanstelling. Het grootste deel van de trompetters is, evenals de tamboers, tussen een en twee jaar in dienst geweest van de admiraliteit. Slechts enkele “ordinaris” trompetters zijn meer dan tien jaar in dienst geweest bij de Admiraliteit van Zeeland. Enkel van hen werden na een lange periode van actieve dienst “gegageerd trompetter”. Dit hield in dat zij zonder op een schip aanwezig te zijn, gage ontvingen.

De gages van de scheepstrompetters bij de VOC, de MCC en de Admiraliteit van Zeeland waren vergelijkbaar en varieerden van twaalf tot twintig gulden per maand. Trompetters die bij de admiraliteit dienst deden op het schip van de luitenant-admiraal kregen een hoger salaris. De tamboer verdiende minder. Zijn salaris was met negen tot twaalf gulden per maand ongeveer gelijk aan dat van een matroos.

Over de opleiding tot scheepstrompetter of tamboer is vrijwel niets bekend. Dit betekent niet dat iemand zonder opleiding scheepstrompetter kon worden. Een klein aantal trompetters bij de Admiraliteit van Zeeland begon zijn loopbaan als trompettersmaat of als ondertrompetter. In tegenstelling tot de Engelse East India Company, kwam het bij de drie Zeeuwse organisaties slechts sporadisch voor dat een matroos, muskettier of busschietter tot trompetter werd bevorderd. Ook promoties van trompetters waren zeldzaam.

Er zijn geen opmerkelijke feiten gevonden met betrekking tot de carrière van tamboers. Wel is een verschil geconstateerd tussen de sociale afkomst van trompetters en die van tamboers. In het algemeen kan worden gesteld dat trompetters konden lezen en schrijven, terwijl de meeste tamboers analfabeet waren. Ook is, met name bij de VOC, een duidelijk verschil aantoonbaar in geografische herkomst tussen trompetters en tamboers. Trompetters waren afkomstig uit vrijwel geheel West-Europa. Ruim een derde van de trompetters was Duitser. Het percentage Duitse trompetters bij de Admiraliteit van Zeeland was beduidend kleiner. Van de tamboers kwam het grootste deel uit de huidige Benelux.

Ruim dertig procent van de trompetters en meer dan de helft van de tamboers in dienst van de VOC-kamer Zeeland overleed in Azië. Omdat de tamboers na aankomst in de Oost aan land gingen, was met name na 1733 het risico op overlijden als gevolg van malaria groot. Er is dan ook een toename van het aantal sterfgevallen onder tamboers geconstateerd in de periode na 1733. In vergelijking met de VOC overleden bij de admiraliteit slechts zeer weinig

trompetters in actieve dienst. Daarnaast zijn geen aanwijzingen gevonden van tamboers in dienst van de admiraliteit die overleden tijdens het uitvoeren van hun taak. Wat de MCC betreft, is een van de veertien trompetters en een van de zestien tamboers tijdens een reis overleden.

De VOC-Kamer van Zeeland, de MCC en de Admiraliteit van Zeeland boden naast de WIC en de kaapvaart, werk aan een groot aantal zeevarenden. Velen zullen tijdens hun loopbaan dan ook in dienst zijn geweest bij verschillende van deze werkgevers. Toch is het aantal trompetters en tamboers dat werkzaam is geweest bij meer dan een van de drie onderzochte instituten klein. Slechts één tamboer heeft zowel bij de VOC-kamer Zeeland als bij de MCC gewerkt, één bij zowel de MCC als bij de admiraliteit en twee tamboers bij de VOC en de admiraliteit (waarvan een als trompetter bij de VOC en als tamboer bij de admiraliteit). Bij de trompetters zijn er zes werkzaam geweest bij zowel de VOC als de admiraliteit. Daarnaast hebben twee VOC-trompetters een aanstelling gehad als “musicant” van het “corps de marine” op een van de schepen van de Admiraliteit van Zeeland.

De VOC was een groot afnemer van trompetten. Deze veelal in Neurenberg vervaardigde messing instrumenten werden gekocht bij een van de vele neurenbergerwinkels die de Republiek kende. Ook de meeste trompetten die zijn teruggevonden in wrakken van vergane VOC-schepen zijn van Neurenberger makelij. Afgezien van een vermelding van de aanschaf van een tweetal trompetten door de MCC in Amsterdam, zijn er geen bewijzen gevonden voor de levering van (messing) trompetten aan de MCC of de Admiraliteit van Zeeland. Toch kan worden aangenomen dat ook zij deze instrumenten kochten bij neurenbergerwinkels in Middelburg of elders. Trompetten gingen vaak slechts een retourreis mee. Wanneer een trompet niet meer te gebruiken was, werd zij als schroot verkocht.

De admiraliteit maakte ook gebruik van zilveren trompetten, die werden voorzien van kostbare koorden en vaandels. Deze instrumenten werden bespeeld door de trompetters op de statenjachten. Uit een gevonden vermelding van de aanschaf hiervan valt op te maken dat deze in de Republiek werden vervaardigd. Het betreft instrumenten van de trompetmaker Claes Schot. Schot was een van de trompetmakers die in de zeventiende eeuw in Utrecht werkzaam was. Er zijn geen instrumenten van Claes Schot bewaard gebleven, wel van twee andere Utrechtse trompetmakers, Joost van de Graft en Isaac Schot (de broer van Claes). Isaac Schot heeft instrumenten geleverd aan een Middelburgse koopman.

Tot nu toe werd aangenomen dat Joost van de Graft rond 1634 als trompetmaker in Haarlem werkte. Naar is gebleken, begon Van de Graft echter in 1666 als knecht bij Claes

Schot. Vanaf het begin van de achttiende eeuw werden nauwelijks nog trompetten in Utrecht vervaardigd. Voor de Nederlandse trompetmakers was het waarschijnlijk niet mogelijk om te concurreren met de makers uit Neurenberg en later ook uit Leipzig. De Duitse bouwers konden hun instrumenten tegen een aanzienlijk lagere prijs produceren en verkopen.

Trommels werden vervaardigd door trommelmakers. Houten trommels en trommelonderdelen werden door de VOC bij verschillende winkels gekocht, koperen trommels bij een koperslagerswinkel. Trommels waren duurder dan trompetten. Kapotte trommels werden, in tegenstelling tot trompetten, gerepareerd zodat zij opnieuw konden worden gebruikt. De reden hiervoor was dat defecte trommels nauwelijks tot geen restwaarde hadden. Hoewel ook de MCC en de Admiraliteit van Zeeland trommels kochten, zijn geen betalingen gevonden voor de levering van deze instrumenten. Voor zover bekend zijn geen trommels of trommelonderdelen in wrakken van schepen aangetroffen.

Trompetters en tamboers waren vaak de enige professionele bespelers van een muziekinstrument aan boord. Afgezien van het musiceren tijdens ceremonies is over de muzikale activiteiten van hen weinig bekend. Toch werd aan boord van schepen muziek gemaakt. Niet alleen werden ceremonies opgeluisterd met muziek van trommels en trompetten, ook werd gemusiceerd ter vermaak van de bemanningsleden. Dit laatste gebeurde niet alleen door de trompetter en de tamboer, maar ook door bemanningsleden die hun instrument mee aan boord hadden genomen.

Na de “Glorious Revolution”, waren in navolging van de Engelsen tot 1705 op enkele oorlogsschepen pijpers en tamboers werkzaam. Vanaf 1779 kwamen opnieuw pijpers voor op Zeeuwse oorlogsschepen. Nu echter als onderdeel van de militaire compagnie of van het “corps de marine”. Vanaf het einde van de achttiende eeuw verdwenen de sloopstrompetters van de oorlogsschepen. Hun plaats werd ingenomen door de tamboers en pijpers.

Het is niet bekend welke signalen de sloopstrompetters en tamboers ten gehore brachten. De signalen werden niet genoteerd en zullen derhalve vrij eenvoudig zijn geweest. Mogelijk had het geluid van een trompet of trommel vaak als doel om aandacht te trekken aan boord. Afgezien van een manuscript met stukken voor een of twee trompetten of hoorns uit het midden van de achttiende eeuw is geen bladmuziek bewaard gebleven van muziek voor trompetensemble ten tijde van de Republiek.

Dit onderzoek heeft inzicht verschaft in de taken en werkzaamheden van een tot nu toe vrijwel onbekende beroepsgroep: trompetters en tamboers die werkzaam waren in de zeevaart

SLOTBESCHOUWING

ten tijde van de Republiek. Ondanks het feit dat het onderzoek voornamelijk betrekking heeft op Zeeland, kan worden aangenomen dat de werkzaamheden en taken vergelijkbaar zijn geweest voor scheepstrompetters en -tamboers in andere zeevarende delen van Europa. Naast deze groepen is ook kort aandacht besteed aan andere in de Republiek werkzame trompetters en tamboers, zoals stadstrompetters en -tamboers, militaire trompetters en tamboers, hoftrompetters en een relatief onbekende en kleine, maar voor Nederland specifieke groep: de trompetters van de Staat.

BIJLAGEN

Bijlage I: Trompetters in dienst van de VOC-kamer Zeeland (1671 - 1792)⁹³²

Naam	Voornaam	Herkomst	Schip (koppen/zeelui/voet)	Vertrek	Aankomst	Einde verbintenis	Reden	Retourschip	Bijzonderheden
Aarmout	Carolus	Duinkerken	Damsigt (300/200/150)	13-3-1763	19-10-1763	15-2-1767	overleden a/b ⁹³³	Huis Om	overleden Colombo 13-2-1767
Albertsz	Jacob	Alkmaar	Zandenburg (225/168/160)	5-4-1716	19-10-1716	1720	gepatriceerd	Hogenes	
Altena	Jonis Godfrid van	Brandenburg	Spiersigh (250/150/145)	12-5-1721	26-5-1722	29-4-1744	overleden Azie		overleden Colombo 29-4-1744
Amerongen	Johan	Gorkum	Huijs ter Boede (150/123/?)	14-6-1703	13-3-1704	14-6-1709	ontslagen Azie	Mars	ontslag 14-6-1709
Andreas/Andriessen	Johan Jung./Johan George	Brijk/Brik	Vredesteijn (250/166/140)	2-9-1771	16-5-1772	1775	gepatriceerd		
			Popkensburg (180/120/140)	27-7-1775	21-4-1776	5-6-1776	overleden Azie		overleden Batavia Hospitaal 5-6-1776
Appeldoorn/Apeldoorn	Daniël	Middelburg	Hercules (260/173/150)	22-10-1753	6-5-1754	1756	gepatriceerd	Hercules	
			Theonvliet (275/92/150)	10-3-1757	29-10-1757	1760	gepatriceerd	Vrijburg	
			Vosmaar (225/150/136)	29-3-1761	13-9-1761	1763	gepatriceerd	Vosmaar	
			Nieuw Rhoon (350/197/150)	16-11-1765	15-6-1766	21-1-1766	overleden a/b		overleden a/b 21-1-1766; niet vervangen op Kaap
Arend	Pieter Hendrik	Ottendorp	Nieuwland (225/150/145)	30-6-1734	14-2-1735	26-10-1736	overleden Azie		overleden Batavia Hospitaal 26-10-1736
Arnoldus	Joannis	Dusseldorp	Sion (200/?/?)	19-5-1699	21-2-1700				
Backer	Maerten	Amsterdam	Clarebeek (180/120/130)	13-5-1730	12-3-1731	1732	gepatriceerd	Stad Leiden	
Backer	Pieter Pieterse	Schiedam	Middelburg (275/217/?)	27-1-1671	5-7-1672				
Bagrat	Johan Andries	Tuingen	Vlissingen (225/150/140)	12-3-1766	26-9-1766	19-7-1776	overleden Azie		overleden Batavia Hospitaal 19-7-1766
Barendsz	Jan	Amsterdam	Wickenburg (180/120/145)	2-11-1727	1-9-1728	22-8-1730	vermist Azie		absent Bengalen 22-8-1730; op Kaap overgestapt op Meijenburg 1728
Bartjins/Bertens	Andries	Alefeld/Alphen	Rijssel (200/161/145)	10-1-1715	18-7-1715	1716	gepatriceerd	Linschoten	

⁹³² Deze lijst is samengesteld aan de hand van de database van zeevarenden van Peter Poortvliet en de database van VOC-opvarenden van het Nationaal Archief. De database van Poortvliet bevat, voor wat de VOC betreft, enkel de gegevens van uitgaande VOC-schepen uit de periode 1671-1794. De database van het Nationaal Archief bevat de gegevens van zowel de uitgaande als de retoursschepen uit de periode 1700-1794. Na 1792 zijn geen schepen van de VOC-kamer Zeeland uitgevaren met een trompetter aan boord. Deze lijst is aangevuld met een vijftal trompetters die tussen 1607 en 1617 zijn vertrokken.

⁹³³ Met 'a/b' wordt 'aan boord' bedoeld.

			Alefeld/Alphen	Rijssel (200/161/145)	10-1-1715	18-7-1715	1716	gerepatriceerd	Linschoten	
Bastiaense			Raamsdonck	Rijssel (200/150/145)	28-1-1717	27-8-1717	28-5-1720	laatste vermelding	Azie	
Bazan/Basler/Baser	Cornelis		Wedenburgh	Alexander (180/144?)	11-3-1677	25-9-1677				
	Jan France			Tydor (350/211?)	28-3-1681	21-10-1681				
Beekhuijse	Johannes/Jannes		Rotterdam	De Hollantse Thuijn (275/145?)	18-1-1683	31-10-1683				
				Unie (150/112/130)	31-1-1711	31-8-1711	1715	gerepatriceerd	Zandenburg	
Bellenger	Louis Carles Francois		Stockholm	Cais (150/112/130)	19-2-1717	3-10-1717	11-9-1719	overleden	Azie	overleden 11-9-1719
Bentem	Barend Van		Bantam	Botland (250/166/150)	19-8-1779	11-4-1780	4-9-1780	overleden	Azie	overleden Batavia Hospital 4-9-1780
Begiman	Evert		Ainsberg	Scheijbeek (275/138/145)	21-1-1748	1-10-1749	1751	gerepatriceerd	Akerendam	
Berkman	Jacobus		Coningssee	Visvliet (225/150/140)	10-5-1758	24-12-1758	1-3-1759	overleden	a/b	overleden 1-3-1759
				Valkemisse (275/165/160)	16-1-1722	31-2-1723	13-12-1732	overleden	Azie	overleden Temate 13-12-1732
Bijsterveld	Gijsbert		Haarlem	Pallas (175/117/130)	27-10-1741	26-6-1742	1743	gerepatriceerd	Knappenhof	
Bleema/Bleeman	Daniel		Routen	Zuid Beveland (400/268/150)	9-6-1771	8-6-1772	2-12-1771	overleden	a/b	overleden a/b 2-12-1771
Boel	Dirk Theunissen van de		Gouda	Zandenburg (200/147/160)	18-1-1714	17-8-1714	1716	gerepatriceerd	Rijssel	
Boijneck/Boije/Boeijnk	Jan		Leeuwarden	Samaritaan (180/108/130)	24-11-1719	23-9-1720	1721	gerepatriceerd	Valkemisse	
				Samaritaan (150/90/130)	17-12-1721	16-11-1722	1726	gerepatriceerd	Noordbeek	
Boijssen	Pieter		Flensburg	Hoogenes (200/133/145)	23-11-1726	22-7-1727	17-6-1730	overleden	a/b	overleden 17-6-1730
				Walcheren (350/170/150)	27-1-1758	21-6-1759	12-5-1759	overleden	a/b	overleden a/b 12-5-1759
Bolt	Hendrik		Altena	Blijdorp (225/150/140)	5-4-1767	4-10-1767	1769	gerepatriceerd	Blijdorp	
				Walcheren (350/233/150)	15-5-1770	28-12-1770	27-1-1771	overleden	Azie	overleden Batavia Hospital 27-1-1771
Bomhoij	Francoijs		Parijs	Zeeandia (300/150/150)	11-1-1746	30-10-1746	20-3-1747	overleden	Azie	overleden Batavia Hospital 20-3-1747
Bonte	Hendrik Philip		Graafschap Lippe	Thoorenvliet (300/200/150)	24-6-1752	8-4-1753	1757	gerepatriceerd	Spanderswoud	
Borgois	Jan		Wiert	Everswaard (240/216/145)	2-5-1730	1-11-1730	19-6-1731	overleden	Azie	overleden a/b 19-5-1736
Bornem	Jan Adolph		Maastricht	Westcapelle (255/167/145)	17-10-1735	16-6-1736	19-5-1736	overleden	a/b	overleden a/b 19-5-1736
Bos	Jacob van den		Gent	Sirjansland (200/157?)	21-12-1700	20-9-1701	1706	gerepatriceerd	Zuiddorp	
Bossier	Francois		Gent	Zuiddorp (250/221?)	15-1-1702	14-10-1702	19-1-1706	overleden	Azie	overleden Batavia Hospital 19-1-1706
Bottmar	Jonas		Hessencassel	St. Laurens (250/167/145)	9-8-1735	8-5-1736	10-8-1742	overleden	Azie	overleden 10-8-1742
Bouduin	Reijnhoudt		Leiden	Zandenburg (300/200/160)	9-6-1718	23-2-1719	1-7-1719	laatste vermelding	Azie	overleden 1-7-1719
Bouwens	Cornelis		Walcheren	Walcheren	24-4-1614	2-12-1615	31-8-1617	gerepatriceerd		oppertrompetter
Brand	Claas		Bremen	Ravesteijn (250/150/145)	15-2-1721	29-8-1721	1723	gerepatriceerd	Heinkenszand	

Bredestein	Johannes Willem van	St. Maartensdijk	Wickenburg (225/250/145) Noordbeek (200/133/145)	10-2-1724 30-1-1727	9-9-1724 14-8-1727	1726 1739	gerepatriceerd gerepatriceerd	Kockengen Wapen van Hoom	overleden Kaap 19-1-1768
Breuker	Andries	Zelst	Popkensburg (225/150/140)	10-9-1765	9-7-1766	1767	gerepatriceerd	Rhoon	
Brinek	Lodewijk France	Amsterdam	Oosterland (240/164/?)	25-11-1685	31-7-1686				
Broecke	Jochem van den	Gent	Vosmaar (225/135/?)	26-4-1696	22-3-1697				
Broek	Pieter Cornelisse van de	Rotterdam	Meijenburg (200/160/160)	10-12-1714	24-7-1715	1716	gerepatriceerd	Meijenburg	
Bronswijk	Willem Jansse	Utrecht	Hendrick Maurits (2300/177/?)	22-8-1674	23-7-1675				
Brouwer	Jan	Fewig	Snoek (225/150/140)	24-6-1768	23-3-1769	15-10-1768	overleden a/b		overleden a/b 15-10-1768
Campwijk	Hendrik Jorissen	Rotterdam	Raadhuis van Middelburg (225/148/145)	30-4-1712	29-11-1712	1715	gerepatriceerd	Horstendaal	
Carelse/Carel	Hans	Sleeswijk	Eversvaart (225/150/145) Nieuwvliet (175/117/130)	11-12-1731 12-11-1737	25-7-1732 11-7-1738	1737 11-5-1738	gerepatriceerd overleden a/b	Westcapelle	overleden a/b 11-5-1738
Carle	Francois Joseph	Kortrijk	Gouverneur Generaal (225/150/136)	20-1-1769	19-8-1769	1773	gerepatriceerd	Botland	
Centssen	Andries	Anhalt	Nieuwvliet (100/100/130)	18-12-1732	onbekend	27-8-1734	gerepatriceerd	Holland	'scheepstrompetter'
Charrier	Joseph	Conge	Barbara Theodora (250/160/150)	15-12-1768	14-7-1769	1770	gerepatriceerd	Aschat	
Chevalier	Johannis Franciscus	Breda	De Jonge Samuel (225/150/140)	6-3-1768	5-9-1768	26-8-1769	overleden Azie		overleden Batavia Hospitaal 28-8-1769
Christiaanse	Philip Barentsz	Rotterdam	Honsholredijk (260/180/?)	4-5-1680	1-12-1680				
Christoffel	Willem	Graafschap Lippe	Hof niet altijd winter (130/87/130)	1-6-1724	31-3-1725	1727	gerepatriceerd	Gaasperdam	
Cobij	Coenraad	Rotterdam	Beieren (200/143/?)	7-5-1702	7-2-1703	1705	gerepatriceerd	Domburg	
Contlay/Goedlag	Isaak	Saxen IJsnach/Saxen Mannings	Slot ter Hoge (225/?/145)	14-5-1732	vergaan 19-6-1732	1734	gerepatriceerd	Spiering	verongelukt 19-6-1732; naar Barbestijn 26-6-1732;
Copijn	Isaak	Utrecht	Baarsande (225/150/136) Cattendijke (225/150/140)	22-4-1749 21-12-1752	6-12-1749 5-7-1753	3-9-1749 1757	overleden a/b gerepatriceerd	De Drie Papagaaien	overleden a/b 3-9-1749
Cornelis	Jacobus	Veere	Mars (300/200/150)	17-5-1776	1-1-1777	2-1-1777	overleden a/b		overleden op 1-1-1777
Cornelisse	Jan	Groningen	Gouden Voogel Phenix (200/163/?)	18-1-1701	17-9-1701	22-9-1704	overleden Azie		
Couverlens	Johannes van	Gent	Steenhoven (180/120/145)	24-1-1728	23-5-1729	26-4-1729	overleden a/b		overleden a/b 26-4-1728
Cuvelier	Lodewijk Joseph	Rijssel	Valkemisse (300/168/160)	7-11-1717	21-7-1718	1719	gerepatriceerd	Valkemisse	
Daniëlsse/Dirks	Cornelis	Sasin	Karhago (250/159/?)	3-6-1695	7-4-1696				
Dannere/Danner	Franciscus Xaverius	Contdeling	Baarsande (225/150/136)	8-3-1757	7-10-1757	24-7-1757	overleden a/b		overleden a/b 24-7-1757

De Clue	Guillaume	Brussel	Middelburg (300/200/150)	18-10-1750	17-7-1751	17-8-1751	overleden Azie	overleden Azie	2e tamboer erbij op Kaap
Deneijs	Adriaan	Haarlem	Kiefhoek (225/144/?)	6-6-1709	20-2-1710	5-7-1711	overleden Azie	overleden 5-7-1711	
Diepdaal	Christiaan	Bremen	Raadhujs van Vlissingen (180/108/130)	12-5-1721	25-4-1722	1728	gepatriceerd	Cats	
Diken	Johan Adolf	Valkenisse	Europa (350/234/155)	22-10-1772	21-7-1773	18-4-1773	overleden Kaap	overleden a/b 18-4-1773	
Direkse	Jan	Amsterdam	Willem Hendrick de Derde (260/170/?)	6-11-1682	12-6-1683				
Dobbelaeer	Francois	Brussel	Vrijburgh (175/126/?)	19-6-1698	25-4-1699				
Doeks	Abraham	Petersburg	Saamslag (275/138/140)	25-7-1747	1-7-1748	1749	gepatriceerd	Zaamslag	vanaf 27-4-1747 geëmploieert als oorlogsschip
Douart	Hans Jurrien	Pruisschen	Huijs ter Duijne (175/110/?)	5-2-1694	21-11-1694				
Driese	Francois van	Gent	Karhago (225/152/?)	22-2-1700	21-8-1700	30-11-1700	overleden Azie	overleden 30-11-1700	
Drisky	Cornelis	Kingsael	Standvasticheijt (225/135/145)	3-3-1722	vergaan 15-6-1722				verongelukt bij Kaap 15-6-1722
Du Bois	Hinri/Hendrik	Luik	Sara Jacoba (250/167/145)	8-3-1742	7-11-1742	1744	gepatriceerd	Polanen	
Duncker	Johan Pieter	Bleedinghaus	f Hoff Duno (300/150/150)	12-8-1745	11-5-1746	1758	gepatriceerd	Akerendam	
Dusbeek	Pieter	Gent	Willem Frederik (350/233/150)	16-1-1776	15-7-1776	6-7-1776	overleden a/b		overleden a/b 6-7-1776
Epperle	Jochem Philip	Berlijn	Nieuw Nieuwkerk (275/183/150)	8-7-1757	22-5-1758	13-10-1773	overleden Azie	overleden Djokjakarta 13-10-1773	
Everlij/Werlij	Andries	Saint Capelle	Anna Maria (150/100/130)	27-9-1723	26-3-1724	5-11-1724	weggeopen Azie	overleden 5-11-1724	
Fase	Christiaan	Gottensstaedt	Huis om (250/167/150)	30-8-1773	29-7-1774	28-1-1774	overleden a/b	overleden a/b 28-1-1774	
Feije	Frans Christian	Lübeck	Concordia (300/200/150)	31-7-1776	14-3-1777	9-6-1779	overleden Azie	overleden Batavia Hospitaal 9-6-1777	
Feitzer/Teitser	Anthonis	Lettenhoff	Arnestejn (175/117/130)	29-9-1738	28-4-1739	1741	gepatriceerd	Beukestijn	
Fiek	Jacob	Bremen	Pagelt (225/150/136)	14-9-1753	13-5-1754	13-7-1754	vermist Azie		absent bij vertrek 13-7-1754
Fiers	Tomas	Sas van Gent	Jongen Wilhem (150/100/130)	27-4-1737	15-2-1738	26-12-1737	overleden a/b	overleden a/b 26-11-1737	
Fischer	Joseph	Immershoff	Vosmeer (225/156/?)	5-5-1700	5-11-1700	25-6-1723	overleden Azie	overleden Nagapatnam 25-6-1723	
Fisser	Frederik Wilhelm	Oostheim	Vreeburg (225/150/140)	25-9-1775	24-6-1776	1777	gepatriceerd	Vreeburg	
Flade	Christiaan	Oberschits	Vlissingen (300/200/140)	21-2-1770	5-9-1770	1777	gepatriceerd	Held Wolensade	
Flaman	Jan	Weerd	Vlissingen (260/173/140)	19-10-1755	18-6-1756	1757	gepatriceerd	Giessenburg	
Floor/Floon	Christiaan	Maagdenburg	Cattendijke (260/173/140)	19-10-1755	3-7-1756				
Foelie/Foelje/Toelje	Lodewijk	Emmerik	Valkemisse (300/180/160)	25-12-1719	24-8-1721	10-9-1725	overleden Azie	overleden Nagapatnam 10-9-1725	
			Bosbeek (180/120/130)	14-1-1749	1-12-1749	1754	gepatriceerd	Gustaaf Willem	
			Rhoon (275/183/150)	2-2-1756	28-6-1756	1757	gepatriceerd	Middelburg	

Fogel	Jan Samuel	Neta	Zuijld Beveland (350/200/150)	18-10-1757	17-5-1758	21-12-1757	overleden a/b	overleden a/b 21-1-12-1757
Fox	Jan Hendrick	Reemhild	Baarsande (225/113/136)	23-3-1747	7-11-1747	20-9-1750	overleden Azie	overleden Batavia Hospitaal 24-2-1750
Francke	Louis	's Gravenhage	Cats (150/100/130)	4-11-1729	3-6-1730	9-12-1731	overleden Azie	overleden 9-12-1731
Francois	Jan	Doornik	Eenhoorn (250/???) t Hujs de Boede (260/173/140)	5-3-1693 19-11-1754	8-10-1693 18-7-1755	9-6-1755	overleden Kaap	overleden Kaap 9-6-1755
Franke	Lambert	Maastricht	Meijenberg (275/184/160)	1-6-1724	31-1-1725	1733	gepatricieerd	Schuitwijk
Franke	Willem	Seesen	Thoornvliet (300/200/150)	30-3-1760	19-9-1760	23-4-1773	overleden Azie	overleden Batavia Hospitaal 26-8-1762
Freudenthal	Hendrik	Beekon bij Bremen	Slot ter Hooge (180/120/145)	2-11-1727	7-10-1727	2-7-1729	overleden Azie	overleden Batavia Hospitaal 2-7-1729
Frijthoff	Andries	Munster	Limburg (200/150/145)	27-6-1716	11-4-1717	6-11-1717	overleden Azie	overleden 6-11-1717
Gantier	Jodocus	Cortrijk	Middelburg (350/200/150)	30-12-1757	14-7-1758	31-8-1758	overleden Azie	overleden Batavia Hospitaal 31-8-1758
Gatskij	Carel	Raap	Pallas (350/234/150)	21-11-1764	20-6-1765	10-8-1765	overleden Azie	overleden 10-8-1765
Gerner	Christoffel	Bohemen	Snoek (260/174/140)	21-2-1764	5-9-1764	10-1-1764	absent bij afvaart Holland	voor vertrek overleden (10-1-1764)
Geitsman	Johan Wilhelm	Saxen Wijmar	Zeeduijn (300/200/150)	8-2-1773	7-9-1773	29-7-1774	overleden Azie	overleden Batavia Hospitaal 29-7-1774
Geuring	Johan Didrick	Saxengotha	Woitkensdorp (180/120/134)	9-7-1749	8-5-1750	5-12-1752	overleden Azie	overleden Semarang 5-12-1752
Gijlsbeek	Samuel van	Den Haag	Westhoven (200/168/145)	25-3-1716	24-9-1716	1717	gepatricieerd	Westhoven
Gimel	Pieter Anthoni	Amsterdam	Zuiderbeek (225/179/145)	24-1-1712	23-7-1712	1714	gepatricieerd	Ellemeest
Gramam/Gramir	Francois Gabriel	Lion	Willem de Vijfde (300/150/150)	25-1-1777	28-8-1777	31-3-1782	laatste vermelding Azie	eerst soldaat op 's lands schip <i>Allarm</i>
Groes	Jan Andries	Wesel	Wickenburg (225/150/145)	12-3-1734	11-12-1734	21-6-1741	overleden a/b	overleden Malaca 21-6-1741
Groseij	Jan	Parijs	Rotterdam (225/135/145)	3-3-1722	vergaan 15-6-1722			verongelukt bij Kaap 15-6-1722
Gulde/Wolding	Jan Sebastiaan	Maarburg	Ouwkerk (500/300/150)	28-8-1772	16-1-1773	1773	gepatricieerd	Ouwkerk
Haam/Kaan	Andries	Stockholm	Willem de Vijfde (300/200/150)	13-12-1773	12-8-1774	21-12-1782	laatste vermelding Azie	
Haaren/Haanen	Anselmus van	Leeuwarden	Waude (200/158/?)	22-2-1703	22-9-1703	22-2-1704	overleden Azie	overleden 22-2-1704
Haas	Andries	Stigt Fulda	Nieuw Walcheren (225/150/145)	18-12-1732	2-8-1733	1734	schip vergaan Azie	vermist bij 'Groet Vertrek' Batavia 28-2-1734
Haeck	Jan van	Nijmegen	Wickenburg (250/167/145)	19-10-1739	8-6-1740	2-11-1750	overleden Azie	overleden Cheribon 2-11-1750
Haeshold/Haushald	Jan Hendrik	Schakenburg	Willem Hendrik (300/250/?)	13-4-1675	10-5-1676		gepatricieerd	Ruyven
Hammer	Jacob	Rotterdam	Dishoek (150/100/130)	8-7-1736	22-7-1736	1739	gepatricieerd	
			Belvliet (150/112/130)	28-1-1717	27-9-1717	8-3-1717	overleden a/b	overleden a/b 8-3-1717; eerder gevaren voor

Hamman/Bamman	Jan	Beevels	t Slof Aldegonde (150/100/130)	1-11-1724	31-7-1725	11-6-1725	overleden Kaap			kamer Rotterdam, zie 1710 Schoonewal
Hans/Haas	Johannes	Melsheim	Spanderswout (225/113/136)	25-11-1746	24-6-1747	1-7-1748	overleden Azie			overleden 1-7-1748
Hazel	Anthonij	Brussel	Vaderland Getrouw (200/120/?)	6-1-1707	5-8-1707	1710	gepatriceerd	Vaderland Getrouw		
Heckenkamp/ Heckenkamp	Johannes Florens	Wardel	t Hujs de Boede (225/150/140)	25-9-1761	24-5-1762	1766	gepatriceerd	Keukenhof		
Heijbau/Heijben	Gerard	Anderwerf Oostfriesland	Valkemisse (225/184/160)	30-11-1723	29-10-1724	27-2-1724	overleden a/b			overleden a/b 27-2-1724
Heijl	Dirk	Ham	Ouwterkerk (180/120/130)	31-12-1743	14-9-1744	1-7-1744	overleden Kaap			overleden Kaap 1-7-1744
Heijne	Johan Herman	Hannover	Nieuwerkerk (225/150/145)	8-7-1736	7-4-1737	1748	gepatriceerd	Ovemes		
Hekkerhooft	Johannes	Wissensborn	t Hoff/Duna (300/300/150)	1-2-1751	31-12-1751	17-5-1752	overleden Azie			overleden Batavia Hospitaal 17-5-1752
Helman	Joseph	Doornik	Rhoon (220/142/150)	9-3-1761	23-9-1761	27-3-1762	laatste vermelding Azie			
Helmholt	Philip	Noordhausen	Nieuw Nieuwerkerk (300/200/150)	5-8-1761	19-5-1762	3-7-1762	overleden Azie			overleden Batavia Hospitaal 3-7-1762
Helvijn	Carel Fredrik	Koburg	Admiraal de Ruijter (300/200/150)	10-5-1764	24-2-1765	27-7-1765	overleden Azie			overleden Batavia Hospitaal 27-7-1765
Hendrickse	Pieter	Amsterdam	Domburg (200/163/?)	15-1-1702	5-9-1702					overleden a/b Dartmouth bij Wright 7-2-1702
Hendrex	Evert		Middelburg	21-12-1607	18-9-1608					oppertrompetter
Hense	Andries	Haltserps	Nieuwvliet (120/180/130)	11-12-1730	onbekend	1732	gepatriceerd	Nieuwvliet		
Herenkroon	Jan Jacob	s Gravenhage	Ouwkerk (175/117/130)	7-10-1739	6-5-1740	1741	gepatriceerd	Adrichem		
Herman	Johan Jacobi	Wingen	Vlissingen (180/120/130)	9-1-1747	vergaan 1747					vermist na 1-1-1747
Herts	Jacob Fredrik	Noordheim	Bodland (325/216/150)	24-8-1771	8-4-1772	14-10-1772	overleden Azie			
Hervinck	Jan Christoffel	Leipzig	Concordia (200/152/?)	12-4-1701	1-11-1701	29-1-1703	overleden Azie			overleden Batavia garnizoen 29-1-1703
Hes	Marcus Claas	Lubeck	Snoek (275/183/140)	15-11-1765	7-4-1766	10-12-1782	overleden Azie			overleden Souracata 10-12-1782
Hesselman	Johannes Hendrik	Winterhousen	Rademacher (300/200/150)	11-3-1754	10-10-1754	1756	gepatriceerd	Langewijk		overleden a/b 2-3-1722
Hessen	Salomon van	Scherpenheuvel	Heinkensand (300/180/160)	26-6-1721	24-4-1722	2-3-1722	overleden Kaap			
Hillebrand	Adam	Gepstad	Wickenburg (250/133/145)	16-1-1730	15-8-1730	1741	gepatriceerd	Beukestijn		
Hinke/Minke	Johan Willem	Harburg	Maarseveen (180/120/145)	26-7-1743	25-6-1744	13-12-1743	overleden a/b			overleden a/b 31-12-1743
Hisbag	Christoffel	Kamerberg	Westerveld (300/200/150)	4-6-1768	18-12-1768	31-8-1770	laatste vermelding Azie			
Hoelijmans/Haeijmans/ Olijmans	Maghuel/Michel	Antwerpen	Oud Carspel (300/200/150)	24-10-1756	8-6-1757	1760	gepatriceerd	Oudkarspel		
			Gustaaf/Willem (300/200/150)	6-9-1760	5-6-1761	1763	gepatriceerd	Hoop		
			Huis om (300/200/150)	27-9-1763	26-5-1764	1765	gepatriceerd	Huis Om		

Hoek	Jan Gorg	Stoffels	Borsseles (300/200/150)	13-1-1771	14-7-1771	1777	Westerveld	gerepatriceerd	
Hogerhuijs	Johannes van 't	Rotterdam	Heinkenszand (300/120/160)	1-6-1731	4-5-1732	30-11-1740		laatste vermelding Azie	
Hollo	Auguste Frederik	Veerdeburg	Cattendijke (260/173/136)	19-2-1759	3-9-1759	6-1771		overleden Azie	overleden 1772
Holm	Paul Martinus	Koningsbergen	Vrouwe Everhardina (250/267/?)	8-7-1783	24-4-1784	19-11-1783		laatste vermelding Kaap	
Hoof	Jan	St. Truijen	Westcapelle (250/150/145)	21-1-1734	20-7-1734	24-10-1734	Vlissingen	overleden ab	overleden 24-10-1734
Hoogland	Jan Janssen	Batavia/Balen	Middelwoud (175/123/145)	14-10-1713	28-4-1714	1716	Meijnenburg	gerepatriceerd	
Hop	Christiaan	Danzig	Borssele (200/150/145)	27-10-1716	10-7-1717	17-5-1717		weggelopen Kaap	gedesericeerd Kaap 17-5-1717
Hopman	Daniël	Gouda	Hoedekenskerke (225/133/?)	7-1-1709	21-9-1709	1710	Baarzande	gerepatriceerd	
Houry	Denijs Michiel	Luik	Ellemeer (175/131/145)	5-4-1715	7-12-1715	15-9-1715		overleden Kaap	overleden Hospitaal Kaap 11-9-1715
Houten	Christiaan van	Nijmegen	Aagtekerke (200/134/145)	27-5-1725	vergaan 1726				schip verloren gegaan
Hovenier	Pieter	Gouda	Hoedekenskerke (171/131/145)	4-6-1715	18-5-1717	7-8-1716		overleden Azie	overleden Batavia Hospitaal 7-8-1716
Jacobse	Cornelis	Dokkum	Adelaar (180/120/145)	21-3-1728	vergaan 3-1728				schipbreuk
Jager	Andries de	Kortrijk	Hoogenes (150/160/145)	27-1-1718	15-5-1719	1722	Purmerlust	gerepatriceerd	
Jannot	Dennis	Tourambel bij Luik	t Hof Dhmo (300/200/150)	24-4-1758	8-12-1758	3-10-1760		overleden Azie	overleden Bantam 3-10-1760
Janse	Jan	Koib	Gerechtigheid (225/150/136)	13-10-1747	5-8-1750				
Jansse	Adriaan	Haarlem	Honsholredijk (200/161/?)	7-6-1690	28-2-1691				
Janssen	Pieter	Ouischoorn	Domburg (200/?/?)	13-6-1706	genomen door Fransen 13-7-1706				genomen door de Fransen 13-7-1706
Janssen den Bout	Boudewijn	Rotterdam	Meijnenburg (225/168/160)	28-1-1717	12-8-1717	1721	Herstelde Leeuw	gerepatriceerd	
Jansz	Jan	Campen	Sara Jacoba (225/150/145)	4-6-1738	3-6-1739	1740		gerepatriceerd	
Jansz	Johannes Fredericus	Roermond	Huis te Boede (150/?/?)	6-6-1709	5-5-1710	27-8-1748		overleden Azie	overleden Jafifapatnam 27-8-1748 (1)
Jonck Johan	Joggen	Sonderburg	Jongen Willem (175/117/130)	31-12-1740	14-8-1741	30-5-1749		overleden Azie	overleden Semarang 30-5-1749
Jong	Hans Jacob de	Leeuwarden	Westhoven (175/117/130)	16-7-1735	15-5-1736	1737	Meijnenburg	gerepatriceerd	overleden Batavia Hospitaal 16-9-1744
Jong	Louwris de	Leeuwarden	De Jonge Willem (180/120/130)	31-12-1743	14-8-1744	16-9-1744		overleden Azie	
Jonge	Michiel de	Rotterdam	Bel'vilet (150/104/130)	27-7-1711	18-7-1712	1714	Gamron	gerepatriceerd	
Jonge Jan	Jochem	Kiel in Holstein	Popkensburg (225/153/145)	24-1-1712	23-7-1712	1715	Bentveld	gerepatriceerd	
Juxde/Jurde	Willem	Alendorff	Cais (180/108/130)	31-12-1718	4-11-1719	1720	Meijnenburg	gerepatriceerd	
			Thoorvliet (300/200/150)	21-2-1764	5-9-1764	1765	Duinenburg	gerepatriceerd	
			Vrijburg (300/200/150)	4-8-1765	3-5-1766	20-7-1767		overleden Azie	

Kamers/Kramers	Francois /Frans	Middelburg	Oud Haarlem (300/200/150) Europa (350/7155) Asia (250/166/150)	26-12-1772 5-11-1774 19-9-1776	8-7-1773 4-7-1775 3-4-1777	1774 1776 2-5-1777	gerepatriceerd gerepatriceerd overleden Azie	Oud Haarlem Hof ter Linden	naar Hospitaal Kaap 1-3-1775 overleden Batavia Hospitaal 25-7-1777
Keijser	Jacob de	Gent	Strijkebolle (180/120/130)	3-5-1718	17-11-1718	1720	gerepatriceerd	Strijkebolle	
Keijser	Jacob Jansen	Middelburg	Den Briel (250/153/?)	24-2-1680	14-9-1680				
Kelburg	Andries	Gothenburg	Getrouwigheid (225/113/136)	20-9-1748	19-6-1749	20-1-1749	overleden a/b		overleden a/b 10-1-1749
Kern	Jan Jacob	Frankfurt	Schoonwal (150/?/130)	20-1-1710	4-8-1710	1714	gerepatriceerd	Samson	
Kern	Johannes	Wiestern	Huis te Rensburg (250/167/145)	22-5-1741	18-4-1742	31-8-1743	overleden Azie		overleden Batavia Hospitaal 31-8-1743 (Jan Kerrewa)
Kerreman	Philip	Langswalbag	Diemen (150/92/?)	1-3-1705	15-10-1705	31-12-1706	vermist		absent 31-12-1706
Ketel	Adriaan/ Arij van der	Den Haag	Steenhoven (200/150/145) Steenhoven (225/135/145)	24-11-1719 17-12-1721	15-9-1720 16-7-1722	1721 1724	gerepatriceerd gerepatriceerd	Steenhoven Ravestein	
Kien	Jan	Groningen	Eversvaart (200/133/145)	3-2-1725	2-8-1725	28-5-1725	overleden Kaap		overleden hospitaal Kaap 28-5-1735
Kindervaer	Johan Hendrik	Maagdenburg	Raadhuis van Middelburg (200/250/145) Hof ter Linden (300/200/?)	9-3-1717 4-8-1789	8-10-1717 onbekend	9-10-1718 1790	overleden Azie schip vergaan Azie		overleden 9-10-1718 na Kaap niet aangekomen in Indië overleden a/b 3-4-1754
Kirsten	Jan Henrick	Hessencassel	Nieuw Vijverreugt (350/200/150)	5-2-1754	4-9-1754	3-4-1754	overleden a/b		overleden a/b 9-3-1773
Kisel	Carel Fredrik	Pritzebe	Renswoude (300/200/150)	5-7-1772	4-4-1773	9-3-1773	overleden a/b		overleden a/b 9-3-1773
Kistenaar	Jan Hendrik	Heijnbeek in Hannoversehe	s Heer Arendskerke (180/120/130)	11-5-1731	25-2-1732	1735	overleden a/b	Hillegom	
Knieriem	Harman	Thoolen	Jonge Wilhem (150/100/130)	15-5-1732	14-4-1733	3-11-1732	overleden a/b		
Knieriem	Jacobus	Doornik	Crabbendijke (350/167/145)	2-4-1739	1-11-1739	1742	gerepatriceerd	Maarsveen	
Koelwé	Lourens Christoffel	During	Slot Aldegonde (180/120/130)	1-6-1731	15-2-1732	17-6-1735	overleden Azie		overleden Batavia Hospitaal 17-6-1735
Kookers	Joseph	Leghnaris	De Jonge Samuel (225/150/140)	19-6-1764	3-4-1765	1-12-1769	overleden Azie		overleden Semarang 1-12-1769
Kool	Christiaan	Sprangh	t Vaderland Getrouw (200/150/145)	15-5-1717	11-3-1718	1723	gerepatriceerd	Samaritaan	
Kops	Johan	Koisl	Erffprins (300/200/?)	31-3-1791	31-1-1792	31-8-1793	laatste vermelding Kaap		niet vermeld in Poortvliet
Krimon	Frederik Siegfried	Vreijburg	Noord Beveland (350/200/150)	9-1-1761	8-7-1761	1763	gerepatriceerd	Noord-Beveland Held	
Kroepen	Jan Michiel	Wittenberg	Walcheren (350/233/150)	15-5-1770	28-12-1770	1777	gerepatriceerd	Wollemade	
Krigger/Kreuger	Joris/Hans	Lubeck	Eenhoorn (175/109/?)	3-5-1698	14-12-1699				
Kuijper/Cuijper	Albert	Wijeraet/ Wickenrand	Huijs Cnaajensteijn (275/171/?)	1-2-1698	vergaan 27-5-1698				schipbreuk Kaap 27-5-1698
			Domburg (225/168/?)	21-2-1700	31-8-1700	1702	gerepatriceerd	Vrijburg	

Kupke	Arend Diederik	Diedenszaak	Rijssel (225/146/145)	8-6-1710	7-5-1711	1715	gerepatriceerd	Barbices	overleden a/b 8-10-1737
La Haije	Anthonij	Antwerpen	t Hoff niet altijd zomer (170/141/30)	16-9-1737	10-7-1738	8-10-1737	weggelopen		
La Riviere	Johannis	Gent	t Casteel van Woerden (200/133/145)	1-5-1727	7-1-1728	11-12-1727	overleden a/b		
La Valle	Francoijs	Oostende	Odijk (200/145/?)	22-2-1675	16-8-1675				
Laguij	Hermanus Claessen	Dordrecht	Suikermolen (125/97/?)	7-5-1702	7-1-1703	1727	gerepatriceerd	Steenhoven	
Lagerjan	Hendrik	Alberstad	Heimkensand (220/146/160)	20-5-1728	4-1-1729	1746	gerepatriceerd	Wellevreden	
Laho	Gerrit	Haarlem	Domburg (250/167/145)	27-10-1741	11-7-1742	20-4-1745	overleden Azie		overleden 20-4-1745
Lamp	Johan Gerard	Gejnsse	Blijdorp (300/200/140)	15-7-1770	14-3-1771	28-5-1771	overleden Azie		
Larosse	Seeger	Den Haag	Anna Maria (180/120/130)	20-4-1718	29-12-1718	1725	gerepatriceerd	Barbestein	
Latu/Labu/Lettil	Altain	Amsterdam	Huijs ter Duijnes (130/91/?)	26-4-1696	22-3-1697				
Laverens	Claas	Middelburg	Cortieme (250/178/?)	11-12-1678	15-6-1679				
Leender	Jacobus	Batavia	Visvliet (225/150/140)	5-8-1761	4-5-1762	1763	schip vergaan Azie		vermist bij vertrek Bengalen (13-1-1763)
Leenen	Jan Babstis van	Verdien	De Snoek (260/173/140)	2-2-1756	1-9-1756	8-3-1763	vrijburger	Azie	
Leesberg	Jan Hieronimus/ Jan Jeronimus	Zelle	Willem de Vijfde (350/200/150)	20-9-1767	4-5-1768	1769	gerepatriceerd	Willem de Vijfde	
Leeuw	Jan Dirckssen van der	Rotterdam	Botd (350/233/150)	1-10-1769	31-5-1770	24-6-1770	overleden a/b	Bot	overleden 24-6-1770
Leeuwen	Gerrit van	Segtveld	Tidore (270/191/?)	1-12-1675	24-6-1676				
Leeuwen	Jan Gerritse van	Rotterdam	Barbestein (275/184/160)	10-2-1724	9-9-1724	7-6-1725	overleden Azie		overleden 7-6-1725
Lefevre	Francois	Brugge	Princesse Maria (320/226/?)	17-4-1683	30-10-1684				
Leijnsen	Pieter	Remst	Oosterstein (300/174/?)	29-1-1695	15-8-1695				
Leitenits	Johannes Casparus	Utrecht	Land van Schouwen (350/171/?)	17-1-1680	21-6-1681				
Leman/Leeman	Johan Fredrik	Berlijn	Rhijnsburg (250/166/140)	25-7-1768	24-4-1769	1-12-1769	overleden Azie		overleden Batavia Hospitaal 4-12-1769
Libert	Jan Battista	Aken	Nieuw Nieuwerkerk (350/200/150)	30-11-1753	14-7-1754	16-8-1763	overleden Azie		overleden Semarang 18-8-1763
Lievensz	Johannes	Zierikzee	Ellemeet (225/131/?)	6-6-1709	20-2-1710	26-4-1721	laatste vermelding Azie		overleden Batavia Hospitaal 24-10-1730
Ligganje/Legange	Lucas	Bergen op Zoom	Barbestein (260/156/160)	28-5-1729	12-2-1730	24-10-1730	overleden Azie		
Lincert/Lincert	Carel Christian	Severin	Wapen van Goes (240/145/?)	5-3-1679	21-8-1679				
Linde	Francois van der	Brussel	s Lands Welvaren (325/198/?)	9-3-1690	14-6-1691				
Linde	Roelant van der	Steenbergen	Oostcapelle (260/173/136)	19-11-1754	18-7-1755	17-8-1755	overleden Azie		overleden Batavia Hospitaal 17-8-1755
Lindsteyn	Johan Babstis	Watson	Naarsigheijd (225/250/140)	26-3-1750	25-11-1750	6-2-1755	overleden Azie		overleden 16-2-1755
			Schellenberg (150/104/130)	7-3-1713	6-10-1713	26-6-1736	overleden Azie		overleden Mazulapatnam 26-6-1739
			Cattendijke (225/150/140)	18-7-1767	2-3-1768	19-1-1768	overleden a/b		overleden a/b 19-1-1768

Litsrood	George Hendrik	Erfort	Azie (350/200/150)	29-12-1766	28-6-1767	31-12-1769	overleden Azie	overleden Batavia Hospitaal 31-12-1769
Lodewijk	Miggel	Neuchatel	Burch (200/100/150)	10-8-1764	9-4-1765	13-4-1765	overleden Azie	overleden Batavia Hospitaal 13-4-1765
Lousjain/Toussain	Hendrik	Tongeren	Berbiëcs (300/180/160)	16-4-1720	15-1-1721	1725	gerepatriceerd	Margareta
Lugter/Leigier	Hendrik	Middenhoff	Gouv. Generaal de Klerck (350/200/?)	8-7-1783	24-4-1784	31-12-1783	overleden a/b	
Luijite	Adriaen Hendricks	Keulen	Schoondijke (200/145/?)	11-6-1689	28-1-1690		gerepatriceerd	Westerbeek
Luntel	Jan van	Groningen	t Vilegend Hart (240/160/145)	11-12-1730	10-7-1731	1735	gerepatriceerd	
Lus	Nicolaas	Den Haag	Barbestejn (250/166/160)	7-11-1726	6-7-1727	8-6-1727	overleden a/b	overleden a/b 8-6-1727
Magdonel	Bernardus	Amsterdam	De Zeelery (145/145/125)	20-12-1757	14-9-1758	3-7-1758	overleden Kaap	overleden Kaap 3-7-1758
Malsiz	Jan Casper	Helmer in Saxon Meningen	Westhoven (180/120/130)	10-9-1745	9-5-1746	17-11-1761	overleden Azie	overleden Batavia Hospitaal 17-11-1761
Mande	Jacobus van der	Middelburg	Zuijderbeek (50/166/145)	9-4-1718	20-11-1718	27-4-1719	overleden Azie	overleden Macassar 23-4-1719
Mantellij/Commantelly	Dominico/ Dommy	Napels	Berbiëcs (275/162/160)	23-1-1711	14-7-1711	1712	gerepatriceerd	Berbiëcs
Meerloo	Thibout van	Rotterdam	Herstelde Leeuw (250/174/160)	7-3-1713	21-10-1713	5-6-1717	overleden Azie	overleden Padang 5-6-1717
Meester	Paulus Philips de	Haelen	Popkensburg (200/145/?)	28-10-1700	25-7-1701	1703	gerepatriceerd	Spiegel
Meijer	Hendrick	Hannover	Salland (200/?/?)	26-3-1689	onbekend			
Meijer	Pieter	Den Haag	Wickenburg (200/132/145)	5-4-1726	4-12-1726	15-12-1727	overleden Azie	
Meijer/Meijers	Matthijs/Mattheus	Middelburg	Hoedkenskerke (250/150/145)	20-5-1720	19-1-1721	7-9-1720	overleden a/b	overleden 7-2-1721
Mets	Fredrik	Kiel	Nieuw Nieuwerkerk (300/200/150)	4-7-1751	3-5-1752	1753	gerepatriceerd	Nieuw Nieuwerkerk
Michiels	Jan		Gustaaf Willem (300/200/150)	24-10-1756	8-6-1757	1758	gerepatriceerd	Ooshuizen
Michielsen	Francois	Kopenhagen	Huijs de Boede (225/150/140)	21-1-1758	20-7-1758	22-3-1758	overleden a/b	overleden 22-3-1785
Michielz	Jan Pieters	Stompenmerood	Middelburg	21-12-1607	18-9-1608			ondertrompetter
Minker/Minkel	Jan Jurgen	Hessencassel	Veele	5-4-1615	5-1-1616	31-9-1617	gerepatriceerd	oppeertrompetter
Mips	Willem Hendrikse	Enkhuizen	Ter Nisse (175/131/145)	8-1-1715	22-5-1716	6-8-1716	overleden Azie	overleden Cheribon 19-4-1741
Morreau	Jan	Luik	Vlissingen (1817/123/130)	21-1-1734	20-7-1734	19-4-1741	overleden a/b	verdrinken 16-1-1741
Mulder	Jan van	Antwerpen	Zoetelingskerke (300/200/160)	12-3-1737	26-9-1737	1741	overleden a/b	Goidschalk- oord
Mussche	Martinus	Gent	Herstelde Leeuw (275/168/?)	2-10-1705	16-6-1706	1710	gerepatriceerd	Vaderland Getrouw
Nagel	Jan Hendrik	Breda	Woestduijn (350/233/150)	23-2-1770	7-9-1770	12-3-1771	overleden Azie	overleden Batavia Hospitaal 29-10-1770
Nagel	Lambert	Doesburg	Cartago (250/165/?)	5-3-1693	8-10-1693			
			Hendrick Maurits (275/183/?)	17-5-1684	20-1-1685			
			Kattendijke (175/123/?)	10-12-1698	1-7-1699			
			Grimmesteijn (200/136/?)	3-5-1701	5-2-1702	28-11-1709	overleden Azie	overleden Houghly 28-11-1709

Neijbert	Jan Nicolaas	Krisingen	Crabbendijke (180/120/140)	17-8-1754	1-4-1755	1758	gerepatriceerd	Vrouwe Petronella Maria	overleden Colombo 8-1-1766
Neijl/Deijl	Ulrig	Neijstad	Vlietlust (350/150/150)	2-2-1765	4-7-1765	8-1-1766	overleden Azie		overleden 28-11-1737
Nieman/Nijman	Jan Melchor	Berlijn	Nieuw Walcheren (250/167/145)	22-11-1734	6-6-1735	28-11-1737	overleden Azie		
Oers	Dirk	Breda	Slot ten Hooge (350/200/?)	1-5-1788	5-12-1788	8-1-1789	overleden Azie		
Oij	Godlieb	Berlijn	Nieuwvijsvredugd (300/200/150)	81-8-1749	29-5-1750	24-3-1751	overleden Azie		overleden Houghly 24-3-1751
Olmer	Jan Fredrik	Hessencassel	Gustaaf Willem (300/200/150)	11-3-1749	25-9-1749	17-8-1750	overleden Azie		overleden Batavia Hospitaal 17-8-1750
Otto	Adam	Borre	Kattendijke (200/155/?)	14-6-1703	28-2-1704	1708	gerepatriceerd	Kieflhoek	
Overbeek/Overbeake	Harmen/Herman	Hamburg	Meijenburg (260/166/160)	16-1-1730	30-6-1730	1731	gerepatriceerd	Meijenburg	
Peike	Pieter	Brandenburg	Vaderland Getrouw (225/139/145)	1-2-1711	31-7-1711	12-2-1713	overleden Azie		overleden Padang 12-2-1713
Phatf	Frederik Augustus	Frankfurt a/Main	Radermacher (230/153/150)	15-12-1762	14-11-1763				
Piel	Hans Jurrien	Lochrede	Slavenisse (150/91/?)	24-12-1684	26-7-1685				afwezig bij vertrek
Piepelng	Cornelis	Zierikzee	Hoff Duno (275/183/150)	13-8-1755	12-6-1756	1759	gerepatriceerd	Vrouwe Petronella	
Pieterleij	Christoffel	Oberschoe	Slavenisse (300/200/150)	26-7-1774	25-2-1775	17-6-1796	gelicht Azie		
Pieters	Willem	Westcapelle	Wapen van Zierikzee (270/194/?)	11-3-1676	25-9-1677				
Pieters	Christiaan Alberts	Tonderen	Popkensburg (225/150/145)	20-5-1733	19-3-1734	20-11-1735	vermist Azie		absent op 20-11-1735
Pietersen/Pierson	Aarmout/Amout	s Gravenhage	Schuijtwijk (180/120/130)	1-6-1731	31-5-1732	1736	gerepatriceerd	Jonge Willem	
Pieting/Sieting	Johannes	Nouenberg	Arnestwijk (175/117/130)	12-3-1737	11-9-1737	1739	gerepatriceerd	Maria Adriana	
Pigele	Abraham	Antwerpen	Barbera Theodora (300/200/150)	13-8-1755	27-5-1756	31-1-1756	overleden a/b		overleden a/b 31-1-1756
Pistonius	Johan Christiaan	Faersen	Burch (200/167/150)	5-7-1769	4-4-1770	1772	gerepatriceerd	IJsselmonde	
Poffendor/Pafendorff	Frederik Willem (van)	Bronswijk	Alblasserdam (350/200/?)	23-10-1789	18-5-1790	3-5-1791	overleden Azie		overleden Batavia Hospitaal 3-5-1791
Porter	Abraham	Haarlem	De Vreede (225/131/136)	10-1-1749	9-10-1749	1751	gerepatriceerd	Sloterdijk	
Raat	Joannas de	Gent	Snoek (225/200/140)	23-10-1751	19-5-1752	31-3-1754	overleden Azie		overleden 30-3-1754
Ragoosky	Jan Hendrick	Hoesum	Kieflhoek (225/144/?)	20-1-1710	4-8-1710	1716	gerepatriceerd	Meijenburg	
Ramprieu/Xamprien	Jochem Casper	Blucke	Assendelft (225/133/?)	28-2-1704	27-9-1704	28-5-1704	overleden a/b	Assendelft	
Reijndertsz	Ignatius	Antwerpen	Barbestieijn (275/184/160)	15-5-1732	14-4-1733	10-8-1736	overleden Azie		bottelier op 30-6-1732 na overlijden bottelier; overleden 10-8-1736
Reineman	Johan Christoffel	Wolbeek	Ruijterveld (300/200/150)	22-8-1766	6-5-1767	21-6-1768	laatste vermelding Azie		
			Westhoven (225/158/145)	8-6-1710	7-3-1711	1715	gerepatriceerd	Herstelde Leeuw	
			Vrijburg (300/200/150)	20-7-1758	4-5-1759	15-9-1759	overleden Azie		overleden Batavia Hospitaal 15-9-1759

Reitz	Johannes	Rutinge	Middelburg (350/200/150)	31-12-1754	29-7-1755	2-5-1760	overleden Azie	overleden 2-5-1760
Reklijn	Gabriel	Sontweesen	Groenswaard (150/100/130)	20-5-1733	23-4-1734	16-2-1737	overleden Azie	ook trompetter op schip Magdalena van Kamer Hoonm vertrek 15-11- 1728, gerepatriceerd 1730
Reus	Herman Anthonij	Ouwertik	Steenhoven (225/150/145)	21-1-1734	20-7-1734	5-6-1735	laatste vermelding Azie	
Riddera	Johannis	Turne	Duijnbeek (180/120/145)	29-10-1728	13-5-1729	1733	gerepatriceerd	Oostrust
Rieman	Jan Godfried	Cetsburg	Padmos (250/167/145)	2-4-1739	1-11-1739	1743	gerepatriceerd	Vrijheid
Rijfmeijer	Jürgen Ernst	Breslau	Wickenburg (235/157/145)	16-9-1737	31-5-1738	25-9-1737	overleden a/b	
Rink	Jan Pieter	Darmstadt	Donau (225/104/145)	8-6-1710	1-7-1713	1715	gerepatriceerd	Westhoven
Roef/Broeft/Roest	Joseph	Hannau	Ruijterveld (300/200/150)	22-8-1766	6-5-1767	1768	gerepatriceerd	Geinwens
Ross	Johannes	Enderhausen	Oostkapelle (360/240/150)	12-9-1768	26-4-1768	3-9-1770	overleden Azie	overleden Batavia Hospitaal 3-9-1770
Roux/Roraux	Guillelmus/ Guillaume	Neuchatel	Kroonenburgh (300/200/150)	12-12-1761	26-7-1762	9-6-1765	overleden a/b	overleden 9-9-1765
Romeijn	Jan	Gardeloeifse	Vosmaar (225/150/136)	5-11-1749	22-6-1750	1751	gerepatriceerd	Vosmaar
Roos	Andries la	Den Haag	Nieuwviyverreugd (300/200/150)	23-10-1751	25-3-1752		arbeids- ongeschikt Kaap	fugatief Kaap 20-3-1751
Ruigenhoek/ Ruijgenhoek	Jan van den	Africa/?	Noordbeek (225/148/?)	7-1-1709	6-9-1709	1731	laatste vermelding Azie	overleden Malacca 24- 5-1740
Sabau	Antonij	Antwerpen	Berbices (300/200/160)	27-1-1718	26-7-1718	1721	gerepatriceerd	Sleewijk
Samaal	Jan Adriaan	Breda	Zaamslag (400/200/145)	31-10-1742	29-5-1743	1744	gerepatriceerd	Herstelder
Sanderssen	Jacob	Middelburg	De Herstelder (300/150/150)	3-7-1745	17-3-1746	17-3-1746	overleden Azie	overleden Batavia Hospitaal 17-3-1746
Saardijgh	Johan Elis	Frankfurt	Reijgersdaal (250/155/?)	5-2-1694	3-1-1695		gerepatriceerd	
Schaller	Johan Lucas	Saxen Querfort	Vlissingen (150/100/130)	22-5-1741	21-6-1742	1744	gerepatriceerd	Herstelder
Schee	Isaak van der	Den Haag	Kranestein (200/141/?)	14-1-1671	18-5-1672		gerepatriceerd	
Schiffelaar	George	Soltz	Middelburg (250/167/?)	28-9-1779	4-7-1780	1784	gerepatriceerd	Slot ter Hoge
Schonek	Willem Jansz	Mekelen	Vrijburg (300/200/150)	23-5-1755	3-3-1756	29-11-1759	overleden Azie	overleden 29-11-1759
Sinkel	Hans Michiel/ Michiel	Manheijm	Oosterstein (275/179/160)	24-1-1712	1-7-1712	24-9-1714	overleden Azie	overleden 21-9-1714
Sinterbring	Joseph	Dingelsby	Burch (350/200/150)	3-10-1761	17-5-1762	26-3-1762	overleden Kaap	overleden Kaap 26-3- 1762
Smeessens	Guillemus	Leuven	Vosmaar (250/142/?)	13-8-1692	14-6-1693		op monstertool Kaap 26- 3-1693	
			Huijs te Rensburg (225/150/145)	8-6-1734	22-1-1735	1736	gerepatriceerd	Everswaard
			Clarebeek (175/117/130)	11-3-1737	25-10-1737	1738	gerepatriceerd	Klaarbeek
			Clarebeek (175/117/130)	2-4-1739	16-11-1739	1739	schip vergaan Azie	vermist bij vertrek Clarebeek 10-12-1739
			Gustaaf Willem (300/150/150)	30-7-1746	29-4-1747	1748	gerepatriceerd	Gustaaf Willem
			Nieuw Walcheren (250/167/145)	12-11-1737	11-6-1738	1739	gerepatriceerd	Nieuw overleden a/b 25-9-

Smith	Harmen/Hartman/ Earlman	Herregersdorp/ Hergersdorp	Vrijburg (225/153/?)	26-12-1695	11-9-1696				Walcheren	1737
Smith	Hermanus	Berlijn	Donau (225/136/?)	20-2-1706	30-10-1706	1712	gerepatriceerd	Gansenhoef		kwartiermeester Kaap 29-6-1696
Smoor/Imon	Jan Hendrik/Jan	Leeq/Leeq bij Tonderen	Sirjansland (200/131/?) Borselle (200/133/145) Meijenburg (220/?/145)	1-3-1705 1-10-1725 24-1-1728	15-9-1705 15-5-1726 23-9-1728	1711 1727	gerepatriceerd gerepatriceerd overleden Kaap	Bentveld Adelaar		hospitaal Kaap 15-6- 1728, overleden aldaar 31-12-1728
Snijsins/Snesens	Jacob/Jacobus	Leuven	Overduin (300/200/150)	30-10-1776	29-6-1777	1778	gerepatriceerd	Overduin		overleden 28-7-1779
Spanneberg	Johan Coenraad	Esfeld	Voorberg (300/200/150)	6-1-1779	20-6-1779	25-7-1779	overleden Azie			
Stakenburg	Jasper	Middelburg	Noord Nieuwland (225/150/140)	20-4-1765	14-11-1765	1766	gerepatriceerd	Schoonzicht		
Steen/Ciprianusteen	Josephus Cipriani	Postavia	Ijsselmonde (200/132/?) Oostcapelle (225/113/136)	9-5-1699 21-10-1746	4-2-1700 20-5-1747		overleden Kaap			overleden Kaap 13-3- 1747
Steijmer	Jan	Koningsbergen	Vlissingen (175/117/130)	29-9-1738	28-4-1739	5-8-1739	overleden Azie			
Stichman/Stierman	Jacobus	Tholen	Berbiges (250/169/160)	7-3-1713	6-10-1713	1715	gerepatriceerd	Berbiges		overleden Batavia Hospitaal 5-8-1780
Stines	Johannes	Maastricht	Oud Haarlem (200/133/150)	19-8-1779	25-4-1780	5-8-1780	overleden Azie			
Straatsenbag/ Stransenbag	Carel Martijn	s Gravenhage	Walcheren (300/200/150)	24-10-1756	8-6-1757	1758	gerepatriceerd	Walcheren		
			Noord Beveland (350/200/150)	14-10-1758	13-6-1759	1760	gerepatriceerd	Rhoon		
			Borselen (300/200/150)	9-1-1761	8-7-1761	1766	gerepatriceerd	Baarsande		
Strooband	Daniel de	Hooghstrate	Aagtekerke (??/?)	17-12-1721	vergaam 1721					overleden Marcassa 16- 7-1739, Adelborst op Herstelde Leeuw (23-4- 1722/7-6-1723)
Stuel/Stael/Stuijl	Willem	Bergen op Zoom	Anna Catharina (175/117/130)	3-2-1735	vergaam bij vertrek					vergaam 3-2-1735 op de Dunpel samen met 't Vleggent Hart
Swaab/Swaal	Christiaan	Dobriluk in Saxen	Lekkerland (300/200/150)	10-9-1750	24-5-1751	18-6-1751	overleden Azie			overleden Batavia Hospitaal 18-6-1761
Tauber	Jan Willem	Hessencassel	Zuid Beveland (300/200/150)	17-8-1763	16-5-1764	1769	gerepatriceerd	Vlissingen		
Tawejune/Fawejane	Johan Frederik	Arolse	Radermacher (300/200/150)	2-4-1759	1-11-1759	1761	gerepatriceerd	Radermacher		
Theodoor	Godlieb	Keulen	West Friesland (250/166/140)	2-6-1775	1-2-1776					overleden Semarang 5- 7-1776; zelfde persoon als Godlieb Weijder???
Tieleman	Johan Jacob	Dresden	Hercules (260/173/136)	18-9-1757	2-6-1758	1759	gerepatriceerd	Sloterdijk		
Toussel/Fousel	Jan Fredrik	Bendorp	Blijswijk (250/167/140)	24-10-1772	23-1-1774	6-4-1774	overleden Azie			overleden Batavia Hospitaal 6-4-1774
Trautman	Jan Pieter	Meins (Mainz)	Soetelingskerke (275/183/160)	18-12-1732	2-8-1733	2-5-1733	overleden a/b			overleden a/b 2-5-1733
Trompeter	Willem Willems	Amsterdam	Wapen van Veere (200/?/?)	17-10-1671	3-6-1672					
Trumper	Jan Hendrik	Uisveld	Nieuwerkerk (225/150/145)	8-7-1736	7-4-1737	1738	gerepatriceerd	Knappenhof		

Turlo	Machiel	Antwerpen	Duijnenburg (300/200/150)	21-9-1759	5-6-1760	1761	gerepatriceerd	Eendracht	
Vaal	Michiel	Nieukerke	Donckervliet (200/135/?)	2-2-1699	1-11-1699				
Verbeek/Verbeek	Jan Jansz	Rotterdam/ Middelburg	Zuidorp (250/150/?) Kokhege (250/166/145)	5-6-1707	4-3-1708	1717	gerepatriceerd	Zuiderboek	
Verbrugge	Frans	Rotterdam	Domburg (225/133/?)	18-2-1704	27-8-1704	9-8-1705	vermist	overleden Batavia Hospitaal 2-4-1719	absent 9-8-1708 5(?)
Verregaal/Vielegaal	Pieter	Sluis	Huis de Loo (200/160/?)	5-5-1700	4-12-1700	13-2-1729	overleden Azie		overleden Ternate 13-2-1729
Verwijk	Dirk	Nijmegen	Everswaard (200/133/145)	23-11-1726	22-7-1727	1731	gerepatriceerd	Westerdijks- horn	
Vetters	Anthonij	Langensals Saxen	Duinenburg (300/200/150)	27-4-1772	16-11-1772	4-3-1785	overleden Azie		overleden 4-3-1785
Viersma	Hessel	Dockum	Clarebeek (150/90/130)	27-5-1722	26-1-1723	1-9-1731	laatste vermelding Azie		
Villers	Lodewijk	Gent	Hercules (227/150/136)	4-7-1751	3-5-1752	1753	gerepatriceerd	Hercules	
Vinckenbergh	Gerrit		Dollijn	7-11-1617	20-9-1618	14-10-1619			
Vlees	Anthony	Constans in Swabenland	Hof niet altijd zomer (180/108/130)	4-5-1719	4-1-1720				
Vocx	Cornelis	Gouda	Barbestein (300/180/160)	31-12-1718	14-10-1719	5-7-1724	overleden Azie		overleden 5-7-1724
Vogel	Johannes	Sleestudt	Hof ter Linden (300/200/150)	13-3-1778	12-10-1778	19-2-1786	overleden Azie		overleden 19-2-1786; mogelijk tambour (Jan Vogel) op Radermacher 1759)
Volkerijn	Jan	Cleef	Zoetelingskerke (260/156/160)	27-3-1729	26-10-1729	1731	schip vergaan Azie		vermist met Knapenburg 1-6-1731
Vos	Christiaan Pieterse	Stavenisse	Wapen van Goes (220/238/?)	11-3-1676	25-9-1677				
Vries	Jan de	Leeuwarden	Oostersteijn (250/216/?)	15-1-1702	14-9-1702	19-9-1709	overleden Azie		overleden Batavia Hospitaal 19-9-1709
Warleman	Adriaan	Bremen	Waarden (225/138/?)	31-5-1708	16-6-1709	1-8-1709	overleden Azie		verdrinken 1-9-1709
Watern	Tymen van	Zuiphen	Herstelde Leeuw (225/168/160)	16-5-1716	1-10-1717	25-5-1720	overleden Azie		overleden Masulipatnam 25-5-1720
Weijder	Eijtel/Godlieb	?	West Friesland (250/166/140)	2-6-1775	1-2-1776	18-11-1778	overleden Azie		zelfde persoon als Godlieb Theodoor??
Wellete/Wellet	Nicolaas	Bongarden	Nieuw Walcheren (275/138/145)	20-10-1746	19-6-1747	4-2-1748	overleden Azie		overleden Batavia Hospitaal 4-2-1748
Welthers	Barthel	Nijmegen	Moerkapel (200/111/?)	13-5-1697	16-3-1698				
Wemmers	Lieven	Gent	Steenhoven (250/167/145)	7-1-1738	6-9-1738	1-8-1739	overleden Azie		overleden Banda 1-8-1739
Wensel	Jan Nicolaas	Hessendamstad	Arnesteyn (180/120/130)	3-1-1751	2-8-1751	2-12-1753	overleden Azie		overleden Semarang 2-12-1753
Wenze	Jan Fredrik	Saxen	Oosterstein (300/157/?)	13-5-1697	19-1-1698				
Wessener	Jan Hendrick	Breslau	St. Laurens (250/167/145)	9-8-1735	8-5-1736	1-12-1738	overleden a/b		overleden 1-12-1738
Westerkamp	Casper	Heegst	Java (180/?/?)	25-5-1791	11-2-1792	4-6-1792	overleden Azie		overleden Batavia

Wijdeman	Johannes	Geertruidenberg	De Jonge Samuel (225/150/140) Nieuw Rhoon (300/200/150)	6-3-1768 11-11-1769	5-9-1768 10-6-1770	30-4-1772				Hospitaal 4-6-1792
Wijermans	Hendrik	Voorburg	Valkemisse (290/193/160)	2-5-1730	16-2-1731	15-1-1731	laatste vermelding Azië overleden a/b			overleden a/b 15-1-1731
Wijnbek	Johan Wilhelm	Berkum	Meijenburg (300/200/160)	7-1-1738	21-8-1738	16-4-1738	overleden a/b			overleden a/b 16-4-1738
Willemssen	Guiljaem	Den Haag	Westhoven (200/142/?)	2-2-1699	8-9-1699					
Wils	Jan Adam	Blankenberg/ Hessen	Barbara Theodora (300/200/150)	6-1-1760	2-7-1760	1761	gepatriceerd		Barbara Theodora Enkhuizen	
Wohler	Pieter	Femeren	Walcheren (350/200/150)	1-3-1762	31-8-1762	1767	gepatriceerd			
Wout	Arij Jansen	Delfshaven	Hillegonda (225/150/145)	29-1-1733	13-8-1733	1734	gepatriceerd			
Zeeman	Cornelis Dirksz	Rotterdam	Ellemeet (225/163/?) Wolkenoord (250/167/145) Schellagh (400/200/145)	22-2-1700 26-10-1740 31-10-1742	6-9-1700 25-6-1741 29-5-1743	12-10-1701 1742 15-8-1743	overleden Azië gepatriceerd laatste vermelding Azië overleden Azië		Huis te Spijk	overleden 21-10-1701
Zeeuw	Abraham de	Delft	Westcapelle (250/167/145)	26-10-1740	10-6-1741	6-6-1743	overleden Azië			overleden Batavia Hospitaal 6-6-1743
Zieber	Nicolaas	Waestwiller	Waaizaamheid (225/100/136)	16-9-1754	15-4-1755	31-7-1764	overleden Azië			overleden Semarang 31-7-1764
Zijpe	Johannis van der	Antwerpen	Nieuwvliet (175/117/130)	17-10-1735	2-10-1736	30-7-1736	overleden a/b			overleden a/b 23-7-1736
Zinger	Hendrik Lodewijk	Hesseneassel	Barbestein (275/184/160)	15-5-1732	14-4-1733	10-5-1740	vrijburger Azië			frompetter op 30-6-1732, eerder bosschietier; overleden 31-5-1757

Bijlage II: Tamboers in dienst van de VOC-kamer Zeeland (1675 - 1793)⁹³⁴

Achtern naam	Voor naam	Herkomst	Schip	Vertrek	Aankomst	Einde Verbhintenis	Reden	Retourschip	Opmerkingen
Ackaart/Beekaart	Carolus	Veurne	Duijnenburgh (175/117/145)	3-1-1742	2-11-1742	12-7-1745	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 12-7-1745
Adamsz	Jan Babtista	Dondemondte	Vlissingen (181/123/130)	21-1-1734	20-7-1734	25-3-1735	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 25-3-1735
Aernouts	Jan	Ijperen	Karthaog (225/152/..)	22-2-1700	21-8-1700	17-6-1706	overleden Azië		
Aertsen	Jacobus	Middelburg	Rijssel (175/131/145)	10-1-1715	18-8-1715	30-6-1721	overleden Azië		overleden Semarang 30-6-1721
Aertz	Marcus	Zoutleuw	Wolphaertsdiijk (150/90/130)	29-4-1723	28-1-1724	11-8-1724	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 11-8-1724
Agerar	Jan	Pugen	Bodtland (325/216/150)	24-8-1771	8-4-1772	17-7-1773	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 17-7-1773
Albert	Joseph	Nancij	Burch (350/200/150)	3-10-1761	17-5-1762	2-8-1768	overleden Azië		overleden Souratta 2-8-1768
Albregts	Gerrit	Breda	Baarsande (225/150/136)	22-4-1749	6-12-1749	12-2-1756	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 12-2-1756
Allard	Isaac	Hamburg	Surseance (250/150/..)	1-4-1787	25-10-1787	18-7-1788	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 18-7-1788
Ambroise	Georg	St. Domingo	Noordbeek (240/?/142)	25-8-1775	13-3-1776	8-1-1776	overleden a/b		overleden Batavia Hospitaal 14-8-1724
Ameren	Jacobus	Noorkerking bij Ijperen	Rijssel (200/150/145)	28-1-1717	27-8-1717	14-8-1724	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 23-3-1739
Anchaux	Jean Lambert	Nameur	t Huijs te Reijnsburg (180/113/145)	11-3-1737	25-9-1737	23-3-1739	overleden Azië		
Andre	Jean Francois	Nion	Huis Om (250/167/150)	30-8-1773	29-7-1774	25-9-1773	overleden a/b		
Andrieze	Claas	Vlissingen	Kiefhoek (225/144/..)	6-6-1709	20-2-1710	15-6-1710	overleden Azië		
Anthomisz.	Willem	Den veere	Kiefhoek (225/144/..)	6-6-1709	20-2-1710	6-4-1713	overleden Azië		
Arends	Josephus	Sitterig	Bodt (350/233/150)	1-10-1769	31-5-1770	31-8-1779	haaste vermelding Azië		
Baal	Johannes	Rijssel	Loverendaal (175/117/130)	7-10-1739	21-5-1740	4-12-1741	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 4-12-1741
Babbiest	Jan	St.Nicolaas in Latteringe	Sijbekarspel	28-3-1736	1-10-1736	19-12-1737	weggelopen Azië		
Backer	Jan	Bommel	Meijenburg (250/166/160)	16-1-1730	30-6-1730	9-1-1734	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 9-1-1734
Baersdorff	Christiaan	Obernark	Westhoven	16-7-1735	2-1-1736	15-8-1756	overleden Azië		

⁹³⁴ Deze lijst is samengesteld aan de hand van de database van zeevaarders van Peter Poortvliet en de database van VOC-opvaarders van het Nationaal Archief. De database van Poortvliet bevat, voor wat de VOC betreft, enkel de gegevens van uitgaande VOC-schepen uit de periode 1671-1794. De database van het Nationaal Archief bevat de gegevens van zowel de uitgaande als de retoursschepen uit de periode 1700-1794. Na 1793 is geen enkel schip van de VOC-kamer Zeeland uitgevaard met een tamboer aan boord. Slechts een enkele tamboer is voor 1700 uitgevaard.

Bagge	Anthoni	Zuiphen	Zeelandia	27-5-1748	26-3-1749	1748	absent bij afvaart Nederland		
Baillieu	Jacobus	Limburg	Borsale (300/200/150)	27-8-1777	26-3-1778	26-9-1777	overleden a/b		
Bakker	Anthoni	Frankfort	Barbara Theodora (250/166/150)	15-12-1768	14-7-1769	2-9-1769	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 2-9-1769	
Bartholomeus	Pieter	Manheim	Borsale (250/167/150)	14-7-1773	13-1-1774	27-2-1774	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 27-2-1774	
Basthousen	Willem	Albestad/ Schabbekerf Brussel	Nieuwerkerk (275/138/145)	9-10-1745	8-7-1746	28-11-1745	overleden a/b	overleden Pedang 26-6-1767	
Beekmans	Geerardus		Vlissingen (225/150/140)	12-3-1766	26-9-1766	26-6-1767	overleden Azië		
Beijer	Jan	Zwol	Zeeland (300/140/..)	30-4-1786	20-11-1786	30-6-1790	laatste vermelding Azië		
Bel	Jan Roeloffsz		Hoedekenskerke (250/150/145)	20-5-1720	19-1-1721	4-9-1720	overleden a/b		
Bell	Christoffel	Amsterdam	Zeeland (300/200/..)	30-3-1791	20-3-1792	29-10-1791	overleden a/b		
Benobj	Francois	Breda	Raadhuis van Middelburg (225/148/145)	30-4-1712	2-11-1712	28-8-1718	overleden Azië	overleden Semarang 28-8-1718	
Bensonderkamp	Johan	Holfen	Nieuw Walcheren	20-10-1746	27-5-1747	4-10-1748	overleden Azië		
Berg	Bartel van der	Deventer	Zoetelingskerke (300/200/160)	13-12-1730	12-7-1731	16-8-1743	vrijburger Azië		
Bernard	Nicolaas/Adriaan	Gent	Everswaard (200/133/145)	23-11-1726	22-7-1727	1736	gerepatriceerd	Schip Everswaard	
Bijtel	Pieter Pouwel	Hamburgh	Sara Jacoba (250/167/145)	8-3-1742	7-11-1742	16-1-1749	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 16-1-1749	
Bleeck	Philip Cornelisse van der	Bieselinge	Schonewal (150/103/130)	5-6-1713	5-6-1714	12-1-1716	overleden Azië	overleden Jaffanapatnam 12-1-1716	
Bloekel	Jannes	Bergen op zoom	Gouden Voegel Phemix (200/163/..)	18-1-1701	17-9-1701	1721	gerepatriceerd	Schip Huis de Vontter	
Blum	Bernard	Wezel	Bliterswijk	25-11-1792	22-6-1793	onbekend	onbekend		
Bodde/Bodel	Paulus	Gorcum	Nieuw Vijvervreugd (300/250/150)	13-5-1744	12-12-1744	6-6-1745	weggelopen Azië	absent 6-6-1745	
Boelis	Jacob	Den Haag	Vrijburg (200/..)	22-2-1703	21-9-1703	1704	gerepatriceerd	Schip Vrijburg	
Bontan	Francis	Brussel	Zeeduin (300/200/150)	8-2-1773	7-9-1773	24-7-1778	overleden Azië	overleden Banda 24-7-1777	
Borga	Pieter	Creijthoen	Nieuw Rhoon (200/150/150)	20-12-1767	19-7-1768	26-9-1769	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 26-9-1769	
Borghart	Jan Christophel	Berlijn	Valkemisse (275/165/160)	16-1-1722	31-7-1722	22-5-1722	vermist Kaap de Goede Hoop		
Bort	Jacobus	Shage	Burch (200/167/150)	5-7-1769	4-4-1770	13-2-1771	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 13-2-1771	
Bosch	Pieter	Vlissingen	Anna Maria (180/120/130)	20-4-1718	29-12-1718	1724	gerepatriceerd	Schip Zoetelingskerke	
Boterwijk	Petrus	Mains	Nieuwvijvervreugd (225/150/150)	23-10-1751	25-5-1752	2-5-1761	weggelopen Azië	gedeserteerd 2-5-1761	
Boumans	Thomas	Breda	Abbeckerke (250/167/130)	25-5-1739	24-1-1740	5-8-1745	weggelopen Azië	gedeserteerd Tutuconij 5-	

Bourraij	Francois	Potije	Oostkapelle (360/240/150)	12-9-1768	26-4-1769	12-1-1769	overleden Kaap de Goede Hoop	8-1745
Bouwenhuijse	Carel	Breda	Zoetelingskerke (300/200/160)	12-3-1737	26-9-1737	17-3-1747	overleden Azitië	overleden Semarang 17-3-1737
Bovijn	Hendrik	Polikshaven	Duijnbeek (180/120/145)	29-10-1728	13-5-1729	13-1-1730	overleden Azitië	overleden Malacca 13-1-1730
Brand	Pieter	Bommel	Voorberg (300/200/150)	6-1-1779	20-6-1779	13-1-1790	overleden Azitië	prompeter overleed maand na aankomst; overleden 13-1-1790
Briesiek	Fredrick	Bergen	Zandenburg (225/168/160)	5-4-1716	19-10-1716	1722	schip vergaan Azitië	vermist met Raadhuis van Middelburg 1-12-1721 (terugreis?)
Broekhuizen	Cornelis	Amsterdam	Meijenberg (275/184/160)	1-6-1724	31-1-1725	10-9-1724	overleden a/b	overleden 10-9-1724
Broekman	Joseph	Booven	Oud Haarlem (250/150/?)	5-8-1787	13-3-1788	29-7-1790	overleden Azitië	
Brons	Hendrik	Maastrigt	Clarebeek (175/117/130)	2-4-1739	16-11-1739	15-1-1757	overleden	Schip Zeelandia
Bruggenaar	Philip	Saxen Gotha	Noordbeek (100/50/..)	19-7-1778	15-1-1779	31-8-1788	overleden Azitië	overleden Banda 8-5-1790
Bruijn	Jan de	'shage	Maarseveen (180/120/145)	26-7-1743	25-6-1744	16-1-1744	overleden Kaap de Goede Hoop	overleden 16-1-1744; 'soldaat segge tamboer'
Brune	Anthonij	Brussel	Zuiderburg (350/200/..)	28-11-1788	1-9-1789	13-12-1789	overleden Azitië	
Bruwvare	Adriaan van	Oudenaarden	Zandenburg (300/200/160)	9-6-1718	23-2-1719	19-10-1718	overleden a/b	
Buijscher	Jan Bablist de	Doomieck	Soetelingskerke (300/300/145)	22-11-1734	6-6-1735	1738	gerepatriceerd	Schip Gaasperdam
Buller	Coenraad	Wiedekon	Zeeiland (300/140/?)	30-4-1786	20-11-1786	14-10-1792	laatste vermelding Azitië	
Bus	Johan Jurg	Dusseldorp	Nieuw Nieuwerkerk (275/183/150)	8-7-1757	22-5-1758	18-6-1759	overleden Azitië	overleden Batavia Hospitaal 18-6-1759
Calmis	Jan Francis	Boxmeer	Nieuw Walcheren (250/167/145)	12-1-1737	11-6-1738	13-1-1738	overleden a/b	
Cannis	Johannis	Ceulen	Suikermolen (125/97/..)	7-5-1702	7-1-1703	5-1-1704	overleden Azitië	overleden Jaspapa 5-1-1704
Cantijn	Francois	Durtel	Wickenburg (225/150/145)	12-3-1734	11-12-1734	9-5-1735	overleden Azitië	overleden Batavia Hospitaal 9-5-1735
Canut	Johannes	Maastrigt	Vreijburg (300/200/150)	18-5-1750	2-1-1751	3-8-1766	laatste vermelding Azitië	
Caspersen	Thijs	Haarlem	De Vreede (225/113/136)	10-1-1749	9-10-1749	12-6-1749	overleden a/b	
Casse	Louis	Gtami	Pallas	27-10-1741	20-6-1742	10-11-1746	weggelopen Azitië	
Chandeliez	Michiel	's hogenbosch	Hoogenes (180/130/145)	27-3-1729	11-11-1729	1735	gerepatriceerd	Schip Meijenburg
Charlloo	Jaacq	Alixcharlo	Saamslag (275/138/140)	25-7-1747	1-7-1748	20-12-1750	overleden Azitië	overleden Batavia gamzoon 20-12-1750; vanaf 27-4-1747 schip 'geemploijert als oorlogschip'

Chememik	Alexander Thobasse Robert	Rakiker	Velsen (350/200/150)	15-4-1762	29-12-1762	14-12-1770	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 14-12-1770
Cheval		Leijden	Vaderland Gêrouw (200/120/..)	6-1-1707	5-8-1707	7-9-1708	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 7-9-1708
Chitzer	Johannes	Luxenburg	Scheijbsek (275/138/145)	21-11-1748	1-10-1749	3-9-1751	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 3-9-1751
Claasse	Adriaan	Iperen	Westhoven (180/120/130)	10-9-1745	9-5-1746	26-10-1750	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 26-10-1750
Claasses	Geerhardus	Stokkum	Westerveld (300/200/150)	4-6-1768	18-12-1768	18-6-1769	overleden Azië	overleden Batavia garnizoen 18-6-1769
Clareman	Jan	Vlissingen	Schellenberg (150/112/130)	24-12-1715	8-7-1716	18-8-1722	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 18-8-1721
Claude	Jan	Marandian	Zuijd Beveland (250/193/150)	22-12-1767	21-7-1768	27-7-1768	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 27-7-1768
Coelis	Johan	Frankfort	Duinenburg (300/200/150)	27-4-1772	26-11-1772	7-6-1773	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 7-6-1773
Coentraed	Jan	Deventer	St Laurens (250/167/145)	9-8-1735	8-5-1736	17-12-1735	overleden a/b	overleden 17-12-1735
Conter	Rijnier	Saint denij gadain	Wofkensdorp (180/120/145)	5-7-1746	4-6-1747	30-6-1754	vermist Azië	absent 30-6-1754
Colijn	Pieter	Langen in borgonje	Sathroek (180/120/145)	24-1-1728	vergaan 3-7- 1728	19-7-1748	overleden Azië	verongelukt bij Caapstad, geshived 3-7-1728; overleden 19-7-1748
Constant	Joris	Dendermonde	Padmos (275/138/145)	2-3-1746	6-1-1747	10-4-1745	overleden a/b	overleden 10-4-1746
Corlit	Hendrik	Thiel	t Casteel van Woerden (200/133/145)	1-5-1727	7-1-1728	31-8-1730	vermist Azië	absent 31-8-1730
Cornelissen	Anthoij	St ama lant	Westhoven (225/158/145)	8-6-1710	7-3-1711	1715	gerepatrieerd	"Tamboer/Matroos"
Corrie	Matthijs	Prudel uit triersen	Hof d'uno	24-4-1758	16-12-1758	8-1-2-1758	kamer Rotterdam Azië	Schip Wassenaar
Cou	Pieter	Bommel	Domburg (250/167/145)	27-10-1741	11-7-1742	2-3-1742	overleden a/b	
Craaf/Graaf	Joseph	Repsteijn/ Hepsteijn	Naarsigheid (225/250/140)	26-3-1750	25-12-1750	7-4-1751	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 7-4-1751
Craase	Tomas	Bergselder in muuster	Rijsel (225/146/145)	8-6-1710	7-5-1711	31-8-1715	weggelopen Azië	
Crammen	Johan Pieter	Bergsolens	Snoek (225/200/140)	23-10-1751	19-5-1752	9-7-1757	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 9-7-1757
Credes	Bastiaan	Zandelist	Valkemise (290/193/160)	2-5-1730	16-2-1731	3-6-1731	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal (3-6-1731)
Creuger	Jan Gerrit	Munster	Raadhuis van Middelburg (250/150/145)	16-4-1720	15-1-1721	8-1-1736	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 8-12-1736
Cruce	Gerrit Hendriksz	Breda	Cats (180/108/130)	4-5-1719	4-11-1719	8-1-1719	overleden a/b	
Cuvelier	Michel	Grevemag	Huis Om	30-6-1773	19-7-1774	18-8-1773	absent bij a/vaart Nederland	
Daalen	Anthoij	Berg op zoom	Zoetlingskerke (260/156/160)	27-3-1729	26-10-1729	22-6-1733	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 22-6-1733
Dammers	Jan	Dendermonde	Samaritan (150/90/130)	23-4-1722	16-11-1722	20-2-1727	laaste vermelding Azië	

Das	Nicolaas	Maastricht	Doornik (220/150/145)	17-9-1723	17-4-1724	31-1-1729	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 15-4-1724 (?)
Davids	Martinus	Den bos	Concordia (200/128/..)	30-7-1706	29-3-1707	1713	gerepatriceerd	Schip Zandenburg	
Davitsz	Daniel	Amsterdam	Diemen (150/92/..)	1-3-1705	15-10-1705	31-8-1708	laatste vermelding Azië	Azië	
Dee	Hans	S hertogenbos	Cattendijke (260/173/136)	19-2-1759	3-9-1759	1765	gerepatriceerd	Schip Borssele	
Deendere	Coen	Nimwegen	Nieuw Nieuwerkerk (300/200/150)	5-8-1761	19-5-1762	25-12-1765	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 25-12-1765
Delmoth/Darmoth	Anthonij	Moersel	St. Laurens (400/240/..)	24-1-1787	18-9-1787	10-3-1795	overleden Azië		
Didericq	Jan	Bergen in brandenburg	Heinkenszand (300/180/160)	23-4-1722	25-4-1723	1731	gerepatriceerd	Schip Barbestein	
Didier	Anthonn	Namen	Erfrims (300/200/..)	31-1-1791	31-1-1792	31-7-1791	overleden Azië		
Diena	Johan	Berlin	Ondememing	5-5-1794	12-1794	29-10-1798	overleden Azië		
Diepenbecq	Leendert	Lillo	Barbestein (300/180/160)	31-12-1718	14-10-1719	20-3-1719	overleden a/b		
Dige	Jan	Davinjon	Steenhoven (250/167/145)	7-1-1738	6-9-1738	17-8-1738	overleden a/b		
Dius/Duis	Jan	Stadheijns	Crabbendijke (350/167/145)	2-4-1739	1-11-1739	19-5-1748	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 14-7-1753
Doij	Jan/Johannes	Sinaij/Senaij	Noordbeek (225/148/..)	7-1-1709	6-9-1709	1715	gerepatriceerd	Schip Schellenberg	
Donas	Jaques	Parijs	Westhoven (200/168/145)	9-3-1716	24-9-1716	1724	gerepatriceerd	Schip Castricum	
Donk	Jan van der	Dungen	Wickenburg (235/157/145)	16-9-1737	31-5-1738	6-11-1737	overleden a/b		overleden 6-11-1737
Dotoua	Lodewijk	Pees	Meijenbergh (220?/145)	24-1-1728	23-9-1728	2-4-1731	laatste vermelding Azië		
Douglas	Charles	Ceulen	Maria Adriana (150/100/130)	23-5-1740	7-3-1741	19-11-1741	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 19-11-1741
Driesen	Jacobus van	Berge op zoom	Snoek (260/174/140)	21-2-1764	5-9-1764	31-8-1794	laatste vermelding Azië		
Dudon	Jean	Nansin laurre/Nausin in Lotharingen	Zuidj Beveland (350/200/150)	18-10-1757	17-5-1758	11-12-1757	overleden a/b		
Dueren	Michiel	Kergen	Wickenburg (200/132/145)	5-4-1726	4-12-1726	30-4-1730	weggelopen Azië		gedeserteerd Souratte 30-4-1730
Ebel	Joseph	Brussel	Duijnburg (400/100/150)	20-6-1763	9-4-1764	5-1-1764	weggelopen Kaap de Goede Hoop		overleden Batavia Hospitaal 25-5-1747
Ebeling	Jan	Bronswijk	t Hoff Dumo (300/150/150)	12-8-1745	11-5-1746	25-5-1747	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 25-5-1747
Eckhoud	Pieter van Breda	Voorst bij Breda	t Hoff DUmo (300/200/150)	24-4-1758	8-12-1758	30-8-1758	overleden Kaap de Goede Hoop		overleden Batavia Hospitaal 20-8-1773
Egelius	Christiaan	Sleeswijk	Ouwerkerk (500/300/150)	28-8-1772	26-1-1773	20-8-1773	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 20-8-1773
			Nieuwliet (13../130)	19-3-1725	18-11-1725	8-4-1726	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 8-4-1726
			Schelde	7-7-1784	19-3-1785	18-3-1785	kamer		

Egermans	Louis	Gent	Nieuw Watcheren (225/150/145)	18-12-1732	2-8-1733	17-5-1736	Amsterdam Azië		overleden Batavia Hospitaal 17-5-1736
Eijssen/Vijsser	Jan	Asperen/Caspe ren	Bertel (125/././.)	18-1-1701	18-9-1701	20-3-1701	overleden Azië		overleden Azië 20-3-1701
Ek/Hek	Jan van	Bergen op zoom	Wickenburg (225/250/145)	10-2-1724	9-9-1724	1737	gerepatrieerd	Schip Westkapelle	
Ende	Fredrik	Melhausen	Nieuwvliet (175/117/130)	12-11-1737	11-7-1738	22-1-1738	overleden a/b		overleden Bergen op Zoom 22-6-1738 (?)
Engel	Willem	Bergen op zoom	Zuidj Beveland (300/200/150)	17-8-1763	16-5-1764	10-12-1764	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 10-12-1764
Engelijjn	Pieter	Duijkerke	Heinkenszand (300/120/160)	1-6-1731	4-5-1732	3-10-1733	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 3-10-1733
Ennes	Jacobus	Bergen op Zoom	Sara Jacoba (275/138/145)	21-11-1745	5-8-1746	28-2-1746	overleden a/b		overleden 8-8-1788 volgens Poortvliet
Enters	Johannes	Bergen op Zoom	WestCapelle (250/167/145)	26-10-1740	10-6-1741	12-3-1746	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 12-3-1746
Esveld	Fredrik	Dusseldorp	Zilveren Leeuw (225/150/140)	23-9-1775	22-5-1776	14-11-1775	overleden a/b		gedeserteerd 15-6-1752
Eiten	Cornelis Dingeman	Trunsbas	Gustaaf Willem (300/150/150)	30-7-1746	29-4-1747	15-6-1752	weggelopen Azië		
Eventraat	Andries	Steenberg	Mars (300/200/150)	17-5-1776	1-1-1777	25-2-1785	overleden Azië		
Fak/Tak	Fredrik Lodewijk	Bergen in henegouw	Ouwerkerk (200/134/136)	4-12-1752	3-7-1753	6-1-1754	overleden Azië		overleden Semarang 23-2- 1756
Feijffer	Godhart	Savengotha	Vrijburg (300/200/150)	20-7-1758	4-5-1759	31-8-1761	weggelopen Azië		fugatief 31-8-1761
Felber	Joseph	Crop	Radermacher (300/200/150)	11-3-1754	10-10-1754	8-8-1755	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 18-8-1755
Feller	Jacob	Zoitedoom	Zaamslag	1-1-1742	28-5-1743	13-7-1753	overleden Azië		absent Souratta 16-3-1756
Fepfe/Teple	Joseph	Redigen Hessen	Rhoon (300/200/150)	9-5-1753	8-11-1753	16-3-1755	weggelopen Azië		
Fermond	Pieter	Assau	Gustaaf Willem (300/150/150)	30-7-1746	29-4-1747	13-8-1747	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 13-8-1747
Ferrij	Jacobus	Damme	Samson (250/150/145)	15-2-1721	14-10-1721	1734	gerepatrieerd	Schip Oppendoes	
Fersen	Jan	Mastricht	t Sfor Aldegonde (150/100/130)	1-1-1724	31-7-1725	10-4-1725	overleden a/b		
Fidel	Thomas	Doomik	Jonge Willem (175/117/130)	31-12-1740	14-8-1741	1750	gerepatrieerd	Schip Lekkerland	gecondemneerde
Fideler	Andries	Geneven	Nieuw Nieuwerkerk (300/200/150)	29-10-1747	12-10-1748	25-10-1753	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 25-10-1753
Fiers	Jacobus	Bamberg	Schellag (74/52/.)	4-7-1751	3-5-1752	29-8-1753	overleden Azië		overleden Semarang 6-6- 1754
Foks	Johan	Sluijs	Dishoek	22-2-1700	10-9-1700	6-6-1710	overleden Azië	kamer Amsterdam	overleden Azië 6-6-1710
Foreest	Joannes	Elmstoom	Belvliet (150/112/130)	31-12-1743	22-8-1744	onbekend	overleden Azië	Onbekend	overleden Macassar 23-1- 1720

Francois	Jan	T'sas van gend	Berbiess (300/200/160)	27-1-1718	26-7-1718	6-3-1719	overleden Azië	overleden Semarang 6-3-1719
Frank	Carel	Bourdeaux	Westcappel (250/167/145)	21-2-1738	5-9-1738	1753	gerepatriceerd	Schip Vosmaar
Frank	Jan	Bousche	Gustaaf/Willem (300/200/150)	6-9-1760	5-6-1761	30-9-1784	laatste vermelding Azië	
Franke	Johan	Leipzig	Pasgelt (225/150/136)	14-9-1753	13-5-1754	26-2-1763	overleden Azië	gesneuveld Banda 26-2-1763
Fredrich	Antoon	Wuertbergen	Zuidpool	5-5-1794	12-1794	25-11-1794	laatste vermelding Azië	
Frij/Faij	Bernhard	Zwuch/Zurich	Geinweinsch (300/200/150)	15-12-1768	7-7-1769	31-8-1793	laatste vermelding Azië	
Frits	Guillaam	Hunstebene	Thoonvliet (300/200/150)	21-2-1764	5-9-1764	1-6-1765	overleden Azië	overleden Bantam 1-6-1765
Galice	Cornelis	Steenberge	Loverendaal (175/117/130)	7-10-1739	21-5-1740	8-7-1745	weggelopen Azië	gedeserteerd Suratte 8-7-1745
Garde	Frans	Brussel	Walcheren (350/170/150)	27-11-1758	21-6-1759	26-12-1758	overleden Azië	
Gardem/Du Jardin	Carel	Brussel	Middelwoud (225/135/145)	23-4-1722	7-6-1723	20-10-1737	overleden Azië	
Gars	Bertholomeus	Bergen op zoom	Thoonvliet (300/200/150)	24-6-1752	8-4-1753	8-12-1753	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 8-12-1753
Garven	Evert	's hertogenbosch	Scheijbeek (250/150/145)	15-5-1742	29-11-1742	30-6-1756	vermist Azië	absent 30-6-1756
Geel	Willem	'shertogenbos	Adrichem (250/167/145)	28-3-1736	27-9-1736	13-3-1739	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 13-3-1739
Geerling	Albert	Zuiphen	Middelwoud (200/132/145)	17-1-1726	16-8-1726	19-6-1731	overleden Azië	overleden Colombo 19-6-1731
Geersingh	Albert	Zuipen	Valkemisse	1-5-1727	22-1-1728	15-1-1728	laatste vermelding Azië	overleden Batavia
Geijse	Pieter	Isegem	Ouwkerk (175/117/130)	7-10-1739	6-5-1740	5-10-1740	overleden Azië	garnizoen 5-10-1740
Geijthoom	Ruth	Annersfoort	Karthago (200/139/..)	30-12-1707	30-1-1709	21-7-1714	gestraft Azië	
Geloff	Arnoldus	's hertogenb.s	Putnos	22-3-1746	9-1-1747	25-2-1748	overleden Azië	
Gerber	Barent	Lubeck	Valkemisse (225/184/160)	30-11-1723	29-10-1724	1727	gerepatriceerd	Schip 't Wapen van Hoorn
Gerrardus	Pieter	Breda	Woikensdorp (180/120/134)	9-7-1749	8-5-1750	22-6-1768	overleden Azië	overleden Gale 22-6-1768
Gerrits	Hendrik	Sittert bij maestricht	Hilligonda (225/150/145)	29-1-1733	13-8-1733	31-7-1745	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 30-6-1745
Gerritsz	Aarnout	Biesen in luijkerland	Zuiderbeek (225/179/145)	24-1-1712	23-7-1712	1718	gerepatriceerd	Schip Westerdijks-horn
Gersie	Hendrik	Sas van gent	Clarebeek (175/117/130)	2-4-1739	16-11-1739	20-3-1744	overleden Azië	
Giber	Jan Baptist	Parijs	Huis ter Leede (250/112/128)	27-10-1716	13-9-1717	1-12-1729	overleden Azië	overleden Gale 1-12-1729
Gideon	Annustasius	Westhoorn	Bosbeek (180/120/130)	14-1-1749	1-12-1749	6-4-1750	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 6-4-1750; "Soldaat segge Tambour"

Gijse	Pieter	Cortrijk	Meijenburg (200/161/160)	10-12-1714	24-7-1715	1724	gerepareerd	Schip Amsterdam	
Gijse	Willem	Nijmegen	Raadhuys van Vlissingen (180/108/130)	12-5-1721	15-3-1722	1729	gerepareerd	Schip Valkemisse	
Gillaars	Jan	Bergen op zoom	t Hoff niet altijd Zomer (170/114/130)	16-9-1737	10-7-1738	4-6-1738	overleden a/b		overleden 4-6-1738
Gillars	Jan	Bergen op zoom	De Herstelder (300/150/150)	3-7-1745	17-3-1746	22-9-1746	overleden a/b		overleden Batavia Hospitaal 22-9-1764
Gilmer	Huijbregt	Mastrigt	Herstelde Leeuw (225/168/260?)	16-5-1716	1-10-1717	6-8-1723	overleden Azië		overleden Gamron 6-8-1723
Giver	Guiliaume	Armentier	Duinenburg (300/200/150)	30-3-1769	15-10-1769	18-6-1782	overleden Azië		overleden 18-6-1782 (?)
Goedknecht	Johannes	Breda	Nieuwviervreugd	5-2-1754	10-9-1754	29-7-1759	overleden Azië		
Goelijans	Frans	Koor/Kror	Asia (250/166/150)	19-9-1776	3-4-1777	6-4-1777	overleden	Schip Popkensburg	
Goethals	Franciscus	Dendermonde	Noord Beveland (350/200/150)	9-1-1761	8-7-1761	24-4-1768	overleden Azië		overleden Souratta 24-4-1768
Gombert	Pieter	Antwerpen	Middelwoud (175/123/145)	14-10-1713	28-4-1714	1723	gerepareerd	Schip Leiden	
Goosen	Lourens	Slujs in vlanderen	t Huijs ten Donk (260/173/136)	29-1-1752	28-7-1752	14-7-1752	overleden Azië		overleden 14-7-1752
Goosens	Nicolaas	Londerzeel	Everswaard (250/167/145)	26-1-1740	25-8-1740	18-5-1746	overleden Azië		overleden Semarang 18-5-1746
Gosmādan	Jacob	Straulinger	Noord Beveland (250/166/150)	4-9-1769	3-5-1770	8-10-1771	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 8-10-1771
Gossejin	Jacob	Brussel	s Heerendskerke (175/117/130)	24-1739	1-1-1739	14-1-1740	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 14-1-1740
Gouve	Anthonij	Dauphine	Berbiëcs (250/169/160)	7-3-1713	6-10-1713	1720	gerepareerd	Schip Meijenburg	
Graft	Joris	Vlissinge	Westhoven (175/130/145)	29-1-1714	28-8-1714	1716	gerepareerd	Schip Samsen	
Grand	Glaude	Madridd	Dishoek (180/120/130)	31-12-1743	14-8-1744	28-6-1746	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 28-6-1746
Gregorius	François	Dornik	Den Dam (150/100/139)	14-1-1732	28-7-1732	20-4-1734	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 20-4-1734
Griffens	Alexander	hertogenbosch	Schellag (250/167/145)	20-4-1740	19-11-1740	31-1-1741	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 31-1-1741
Groen	Arend van	Ijperen	Popkensburg (250/172/140)	27-6-1771	26-4-1772	1778	gerepareerd	Schip Bot	
Groot	Anthonij de	St michelgetel in den meijerij van den bosch	Rijksdorp (200/?/145)	19-3-1725	18-11-1725	18-11-1735	overleden Azië		
Gru-ton/Pru-ton	Jean	Mon biljaar	Zeeandia (300/150/150)	11-1-1746	30-10-1746	12-1-1747	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 12-1-1747
Guidon	Reijnard	St martin	Oud Haarlem (300/150/150)	7-4-1775	6-11-1775	24-9-1775	overleden a/b		overleden Colombo 24-9-1775 (?)
Guijs	Jacobus	Middelb.	Huijs ter Boede (150/123/.)	14-6-1703	13-3-1704	1-7-1703	overleden a/b		
Guiljam	Piere	Caais	s Heerendskerke (180/120/130)	11-5-1731	25-2-1732	24-10-1731	overleden a/b		

HaagkeMaegke	Huibregt	Oostende	Steenhoven (225/150/145)	21-1-1734	20-7-1734	26-4-1745	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 26-4-1745
Hachjes	Willem	's Hertogenbos	t Vaderland Getrouw (200/150/145)	15-5-1717	12-3-1718	22-12-1721	overleden Azië		overleden Semarang 22-12-1721
Hajde	Adriaan	Sertogenbosch	Ellemeet (175/131/145)	5-4-1715	7-12-1715	8-8-1717	overleden Azië		overleden Colombo 8-8-1717
Hanichauw	Johannes	Reil	Blijswijk (250/167/140)	24-10-1772	23-1-1774	5-12-1772	overleden a/b		
Harkema	Nicolaas	Groeningen	De Jonge Samuel (225/150/140)	19-6-1764	3-4-1765	30-6-1765	laatste vermelding Azië		
Hartman	Johannes	Nijdstad	Meijenburg (300/200/160)	7-1-1738	21-8-1738	19-10-1739	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 19-10-1739
Hassel	Balthasar	Glaris	Hoedeckenkerke (225/127/..)	13-10-1704	27-6-1705	13-4-1705	hospitaal Cap 13-4-1705		
Hassink	Dirk	Zuiphen	Zuiderbeek (250/166/145)	7-4-1718	20-11-1718	1721	gerepatriceerd	Schip Elisabeth	
Hazaart	Hendrik Gillis	Brussel	Everswaart (225/150/145)	11-12-1731	25-7-1732	24-6-1736	weggelopen Azië		gedeserteerd Canemoor 24-6-1736
Heeren	Christiaan	Neurenburg	Knappenhoff (175/112/130)	7-10-1739	6-1-1740	3-7-1743	overleden Azië		overleden Batavia garnizoen 3-7-1742
Heerents	Matthijs	Leent bij den bosch	Borsale	6-6-1723	onbekend	1733	gerepatriceerd	Schip Wickenburg	
Heijgland	Hendrick	Hessen cassel	Oud Carspel (300/200/150)	24-10-1756	8-6-1757	1763	gerepatriceerd	Schip Vosmaar	
Heijm	Bernard	Kerkberg	Duijnenburg (300/200/150)	8-2-1766	22-9-1766	25-1-1767	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 25-1-1767
Helder	Johannes	Donauwerth	Jonge Frank (350/200/..)	13-6-1786	14-2-1787	17-3-1791	overleden Azië		
Helle	Coenraad	Huijflamsheim	Nieuw Rhoon	18-9-1774	25-4-1775	22-4-1775	overleden Azië		
Hellemans/Hollemaans	Coenraet	Brussel	Waarden (200/.. /145)	4-3-1713	19-1-1714	1720	gerepatriceerd	Schip Samson	
Hellins/Hullins	Louis	Assenburg	Soetelingskerke (275/175/160)	13-1-1723	12-9-1723	31-1-1729	laatste vermelding Azië		
Hemmes	Jan	Groeningen	Vreijburg (300/200/150)	18-5-1750	2-1-1751	13-8-1752	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 13-8-1752
Hendriesen	Jan	Maagdenb.	Vaderland Getrouw (225/139/145)	1-2-1711	31-7-1711	15-11-1713	laatste vermelding Azië		
Hendrik	Jan	Sic: hogenbos	Slooterdijk (300/300/150)	19-12-1751	18-7-1752	14-1-1763	overleden Azië		overleden 14-1-1763
Hendriks	Bernard	Doomik	Walcheren (350/233/150)	14-5-1770	28-12-1770	24-10-1771	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 24-10-1771
Hendriks	Christiaan	Baecksdorff	Westhoven (175/117/130)	16-7-1735	15-5-1736	15-8-1751	overleden Azië		overleden Palembang 15-8-1751
Hendriksz	Thomas Jansz	's Hertogenbos	Valkemisse (275/184/160)	17-4-1733	26-1-1734	6-1-1741	vermist Azië		absent Wadjo 6-1-1741
Henke	Pieter	Wetler	Vrede	2-3-1749	5-10-1749	30-9-1771	arbeidsom-geschiedt Azië		
Hennik	Anthonij	Koningsberg	Zorgwijk (150/100/130)	20-5-1733	19-5-1734	22-12-1758	overleden Azië		overleden Tricomemale 22-12-1758

Hensing/Hensink	Johan/Jan	Adersleben/ Assersleven	Slot ter Hoge (225/./145)	14-5-1732	vergaan 19- 6-1732	1739	gerepareerd	Schip Wickenburg	gesalveerd van schipbreuk bij 't Soute Eijland 16- de Indjo (Mayo) 19-6-1732 overleden Caap 20-2- 1740
Herman	Anthoon	Wertsburg	Wrouwe Everhardina (250/267/?)	8-7-1783	15-6-1740	20-2-1740	overleden a/b		overleden Batavia Hospitaal 20-6-1784
Herman	Leonard	Meijnenveld	Duijnburg (400/100/150)	20-6-1763	24-4-1784	20-6-1784	overleden Azië		
Heskes/Helbs	Gijsbert	Deventer	Zaamslag (225/150/145)	21-4-1750	9-4-1764	20-10-1764	overleden a/b		
Heuvel	Anthoni	Rotterdam	Westcapelle (250/150/145)	21-1-1734	20-5-1751	5-5-1757	laatste vermelding Azië		
Himenes	Elias	Mons	Schellag	1-1-1742	20-7-1734	2-2-1734	overleden a/b		
Hippener	Jan Willem	Frankfort aan main	Hoogenes (200/133/145)	23-11-1726	28-5-1743	16-5-1743	overleden a/b		
Hippo/Kispo	Sebastiaan Poulo	Weenen	Spierringh (250/150/145)	12-5-1721	22-7-1727	2-12-1726	overleden a/b		
Hober	Johannes	Markiesten	Schellach (275/138/145)	20-8-1747	26-5-1722	9-8-1743	overleden Azië		overleden Gale 9-8-1743
Hoek	Pieter van	Bergen op zoom	t Hoff Dumo (300/300/150)	1-2-1751	19-5-1748	31-7-1749	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 30-7-1749
Hofman	Frans	Bommel	Sara Jacoba (225/150/145)	4-6-1738	31-12-1751	1759	gerepareerd	Schip Buitenzorg	
Hofman	Johannis	Meents	Vosmaer (225/150/136)	14-6-1754	3-6-1739	1742	schip vergaan Engeland		vermist met "Amsterdam" vertrek Batavia 12-11- 1741
Holmes	Jan	Campan	Nieuwland (225/150/145)	30-6-1734	13-2-1755	2-1-1767	overleden Azië		
Homus	Abraham	Antwerpen	Maria Adriana (180/120/130)	11-5-1731	14-2-1735	14-6-1735	overleden Azië		
Hooft	Jacob	Hasselaer	Cattendijke (260/173/140)	19-10-1755	10-2-1732	1738	gerepareerd	Schip Westhoven	
Hoom	Lambertus	St truijen	De Verwachting (225/113/136)	29-8-1743	3-7-1756	16-8-1758	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 16-8-1758
Hornig	Johan	Straatsburgh	Gouverneur Generaal (225/150/136)	20-1-1769	13-5-1744	1751	gerepareerd	Schip Vosmaer	
Horst	Abraham	Gurcum	Raadhuis van Vlissingen	7-11-1717	19-8-1769	13-12-1773	overleden Azië		overleden Batavia 13-12- 1773
Huijse	Jan van	Breda	Looverendaal (175/117/130)	22-3-1738	23-7-1718	22-4-1721	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 26-1-1738
Huijsen	Jacobus	Rotterdam	Huis ter Boede (150/./.)	6-6-1709	6-12-1738	26-11-1738	overleden Azië		
Jacobsz	Jan	Nimwege	Slot Aldegonde (180/120/130)	1-6-1731	5-5-1710	1721	gerepareerd	Schip Luchtenburg	
Jam	Anthoni	Izerdijk	Huijs de Boede (225/150/140)	21-1-1758	15-2-1732	3-12-1737	overleden	Schip Arnestijn	
Janse	David	Middelburgh	Assendelft (225/133/.)	28-2-1704	20-7-1758	14-3-1761	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 14-3-1761
Janse	Hendrik	Groninge	Vosmaer (225/156/./.)	5-5-1700	27-9-1704	1706	gerepareerd	Schip Westhoven	
					5-11-1700	1710	gerepareerd	Schip Vaderland	

Jansen	Adriaan	Breda	Amestéjin (175/117/130)	12-3-1737	11-9-1737	1743	gerepatriceerd	Getrouw	
Jansen	Eldert	Grenningen	Oosterstein (275/179/160)	24-1-1712	1-7-1712	25-7-1714	overleden Azië	Schip	
Jansen	Jan	Lier	Zaamslag (225/150/145)	21-4-1750	20-5-1751	31-8-1757	laatste vermelding Azië	Tolsdium	sol'daat 9-5-1750
Jansen/Sanser	Wouter	Sint Truijen	Hoedekenskerke (225/133/..)	7-1-1709	21-9-1709	27-3-1712	weggelopen Azië		gedeserteerd 26-3-1712
Jansse	Willem	's hertogenbos	Bot	28-4-1774	19-12-1774	20-2-1775	overleden Azië		
Janssen	Johannes	Hulst	Goede Trouw (350/200/..)	18-1-1790	9-8-1790	5-6-1790	overleden Kaap de Goede Hoop		overleden Caap 5-6-1790
Janssen	Willem	Bergen op zoom	Keukenhooff (300/200/150)	28-7-1759	27-4-1760	7-1-1763	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 7-1-1763
Jansses	Hendrik	Mechelen	Saamslag (275/138/140)	25-7-1747	1-7-1748	8-1-2-1747	overleden a/b		overleden 8-12-1747; vanaf 27-4-1747 schip "geemploijert als oorlogsschip"
Jansz	Cornelis	Duijinkerke	Hoedekenskerke (171/131/145)	4-6-1715	18-5-1716	5-5-1725	overleden Azië		overleden 5-5-1725
Jansz	Pieter	Middelb	Beteren (213/70/..)	7-5-1702	26-2-1703	8-9-1710	gestraff. Azië		gestraff. in Azië 8-9-1710 (uit dienst)
Jardain	Anthonij	Frijburg	Westerveld (350/150/150)	20-11-1764	19-6-1765	30-6-1767	vermist Azië		absent Colombo 30-6-1676
Jaaskij	Michiel	Weenderen	Spanderswout (225/113/136)	25-11-1746	24-6-1747	25-12-1747	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 25-12-1747
Jettes	Sjoert	Leeuwarden	Slot Aldegonde	27-5-1722	1-3-1723	onbekend	kamer Enkhuizen	Onbekend	
Jeun	Thomas	Brussel	Bartha Petromella (180/120/140)	26-7-1774	25-2-1775	5-7-1775	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 5-7-1775
Jeune	Pieter Le	Vlissinge	Engewormer (150/103/130)	7-3-1713	6-10-1713	11-10-1716	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 11-10-1716
Johan	Frans	Minnigweits	Geldermalsen (300/150/150)	16-8-1748	30-3-1749	10-4-1750	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 10-4-1750
Johannesz	Andries	Zwol	Nieuw Walcheren (250/167/145)	22-11-1734	6-6-1735	6-6-1736	overleden Azië		overleden Gamron 6-6-1736
Jongbloet	Jan	Brugge	Vitthust (300/200/150)	2-7-1760	5-6-1761	26-7-1766	overleden Azië		overleden Banda 26-7-1766
Jongerman	Jan	Wigtdorp in hessencassel	Adelaar	1-10-1725	24-4-1726	17-6-1729	weggelopen Azië		
Joossen	Willem	Zuiphen	Eilemeest (225/131/..)	6-6-1709	20-2-1710	16-10-1709	overleden a/b		
Jordan	Johannes	Paderbon	De Jonge Frank (350/200/..)	13-6-1786	14-2-1787	11-11-1798	overleden Azië		
Jorisse	Hermanus	Delft	Borssele (200/150/145)	27-10-1716	10-7-1717	19-2-1721	overleden Azië		overleden Semarang 19-3-1721
Joseph	Nicolaas	Soignes	Lekkerland (300/200/150)	10-9-1750	24-5-1751	15-4-1753	overleden Azië		overleden Semarang 15-4-1753
Joules	Louis	Versalie	Hercules (225/113/136)	5-9-1745	19-6-1746	6-12-1747	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 6-12-1747

Jurgens	Hans	Altona	Gustaaff Willem (300/200/150)	11-3-1749	25-9-1749	29-1-1751	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 29-1-1751
Jurgh	Nicolaas	Kielen	Schonauwen (180/120/130)	19-1-1745	18-10-1745	13-3-1746	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 13-3-1746
Kalk	Steven	Aldenhoteim	Geregighejd (225/150/136)	15-2-1752	29-8-1752	21-6-1753	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 21-6-1753
Kan	Jan	Kaprik	Meijnenburg (200/180/160)	15-2-1721	14-11-1721	6-6-1721	weggelopen Engeland		gedeserteerd Engels hospitaal 11-4-1721
Keel	Hindrik	Brugge	Vlissingen (225/150/150)	12-8-1762	11-5-1763	30-6-1779	laatste vermelding Azië		
Keigher	Jacob	Conter zweet	Duijnenburg (300/200/150)	21-9-1759	5-6-1760	20-1-1760	overleden a/b	Schip Luchtenburg	overleden 20-1-1760
Keijser	Hendrik	Ootmarse	Popkensburg (225/133/145)	24-1-1712	23-7-1712	1717	gerepatriceerd		
Kemp	Nicolaas	Vlissingen	Nieuwvijverengd (300/200/150)	31-8-1749	29-5-1750	16-6-1750	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 16-6-1750
Keriel	Simon	Valenchien	Hoedekenskerke (225/135/145)	4-4-1723	27-10-1723	26-1-1725	overleden Azië		overleden 26-1-1725
Kerkhoven	Gabriel	Ujitrejt	Cats (150/112/130)	19-2-1717	3-10-1717	1721	gerepatriceerd	Schip Steenhoven	
Kerpin	Augustinus	Hildersheijm	Jonge Willem (175/117/130)	31-12-1740	14-8-1741	5-2-1742	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 5-2-1742
Kerser	Christiaan	Berlijn	Maarseveen (180/120/145)	26-7-1743	25-6-1744	15-11-1744	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 15-11-1744
Kessenaers	Burghardus	Hansbag	Barbara Theodora (300/188/150)	8-5-1763	7-12-1763	21-8-1764	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 21-8-1764
Kever	Hans	Arrouw	Arnestejn (175/117/130)	29-9-1738	28-4-1739	31-7-1756	overleden Azië		
Kieviel/Kreviel	Hilles/Gillis	Passendaal	Sara Jacoba (275/138/145)	21-11-1745	5-8-1746	1752	gerepatriceerd	Schip Zaamslag	
Killeger	Jan	Den bosch	Zuiddorp	5-6-1707	29-2-1708	27-2-1713	overleden Azië		
Klam	Abraham	Den haeg	Domburg (200/163/..)	15-1-1702	5-9-1702	1724	gerepatriceerd	Schip Spiering	
Klosse	Jeremias	Clundert	Huis ter Duine (150/90/..)	6-1-1707	28-8-1707	1-4-1719	vrijburger Azië		
Koen	Pieter	Hulst	Karthago (200/162/..)	22-2-1703	14-8-1703	1709	gerepatriceerd	Schip Herstelde Leeuw	
Koetsier	Christiaan	Bergen op zoom	Arnestejn (180/120/130)	3-1-1751	2-8-1751	31-8-1757	laatste vermelding Azië		
Kok	Bastiaan	Nimwegen	Wickenburgh (200/133/145)	16-1-1730	15-8-1730	4-6-1730	overleden Kaap de Goede Hoop		overleden Caap 9-6-1730
Kok	Johannes	Guepen	Oostcappel (225/150/136)	8-4-1752	1-11-1752	21-8-1753	vermist Azië		absent Batavia 21-8-1753
Kolder	Fredrik	Schafhausen	t Huis de Boede (225/150/140)	25-9-1761	24-5-1762	1-5-1762	overleden a/b		overleden 1-5-1762
Koninck	Matthijs	Amsterdam	Peperboom (125/95/..)	19-3-1702	4-10-1702	1705	gerepatriceerd	Schip Spiegel	
Koning	Hendrik	Briel	Surseance	6-4-1793	25-9-1793	1793	absent bij afvaart Nederland		
Korsse	Alexander	Coppenhage	Unie (275/176/160)	31-1-1711	31-8-1711	1720	gerepatriceerd	Schip Den	

Kramer	Jan Valentijn	Menis	Belvliet (150/104/130)	27-7-1711	18-7-1712	23-7-1729	overleden Azië	Dam	overleden Ambona 23-7-1729
Kranmer Kuijper	Lambert Augustus	Dusseldorp Antwerpen	Meijenburgh (300/200/160) Voorland	3-1-1736 22-12-1794	2-10-1736 13-7-1795	1737 14-4-1795	gepatriceerd laatste vermelding Kaap de Goede Hoop	Schip Vis	impotent
Landrop	Anthoij	Quaekenbt	Nieuw Vijvervreugd	13-5-1744	6-12-1744	12-12-1744	laatste vermelding Azië		
Lane	Guilliam	Mastricht	Ceres (300/200/150)	3-1-1775	2-6-1776	21-7-1776	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 21-7-1776
Lapistole	Jacob	Santvliet	t Vaderland Getrouw (225/135/145)	13-1-1723	27-8-1723	1726	gepatriceerd	Schip Huis ten Donk	
Laso	Johannes	Hongereijde	Schonauwen (180/120/130)	19-1-1745	18-10-1745	3-12-1745	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 3-12-1745
Latijn	Leopold/ Leopolt	Assenweijen/ Antwerpen weijer	Borssele Vosmaar (225/150/136)	9-1-1761 29-3-1761	7-7-1761 13-9-1761	1761 26-4-1762	absent bij afvaart Niederland overleden Azië		vertrokken met schip Vosmaar overleden Batavia Hospitaal 26-4-1762
Latum	Gijsbert	Aemhem	Nederhoven (150/90/130)	13-1-1723	27-10-1723	23-10-1737	overleden Azië		overleden Batavia garnizoen 23-10-1737
Lebhink	Johan	's hertogenbos	Woutkenschap	9-7-1749	11-5-1750	18-7-1751	overleden Azië		
Legberge	Jan	Middelb'g	Waarden (225/138..)	23-6-1708	16-6-1709	29-7-1712	overleden a/b	Schip Ganzenhoef	
Leijs	Johannes	Bergen op zoom	Everswaard (250/140/145)	15-5-1742	14-1-1743	31-3-1743	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 31-3-1743, weeshuis Bergen op Zoom
Leroux	Sebastiaan	Oudemaarde	Hof ter Linden (300/200/150)	13-3-1778	12-10-1778	15-5-1781	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 15-5-1781
Leven	Louis	Iperen	Donau (225/104/145)	8-6-1710	1-7-1713	7-12-1719	overleden Azië		
Liefland	Jan	Bergen op zoom	Cleverskerke (300/250/136)	12-12-1742	11-7-1743	12-9-1745	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 12-9-1745
Lier	Hermanus	Steenbergen	Druivenvoorde (125/93/145)	17-1-1715	1-1-1715	27-3-1722	overleden Azië		overleden Padang 27-3-1722
Lieve	Arij	S'hage	Zuid Beveland (ca.400/268/150)	9-6-1771	8-6-1772	23-9-1771	overleden a/b		
Linde	Anthoij	Dendermonde	WestCapelle (250/167/145)	26-10-1740	10-6-1741	4-12-1740	overleden a/b		
Lindeboom	Jan	Zuiphen	Huijs te Rensburg (225/150/145)	8-6-1734	22-1-1735	31-8-1739	laatste vermelding Azië		
Linsen	Jan	Roermond	Oudemaarde (250/150/145)	20-5-1720	19-1-1721	19-9-1735	overleden Azië		overleden Ambona 19-9-1735
Loenen	Gerrit	Montfoort	Westhoven (200/118..)	1-3-1705	15-9-1705	1706	gepatriceerd	Schip Zuiddorp	
Lontje	Pieter	Brussel	Mentor	20-7-1789	7-3-1790	27-3-1791	overleden Azië		
Loone	Augustinus	Verlooo	Hoogersmilde (275/238/145)	29-8-1743	25-2-1745	1758	gepatriceerd	Schip	

Loppens	Guilliaan	Niepoort	Vrijburg (300/200/150)	4-8-1765	3-5-1766	9-10-1767	overleden Azië	Lekkerland	overleden Batavia Hospitaal 9-10-1767
Lorrios	Martinus	Brussel	Walcheren (300/200/150)	24-10-1756	8-6-1757	6-1-1759	vermoord Azië		vermoord Malacca 6-11-1759
Lucas	Pieter	Brussel	Everswaard (200/133/145)	3-2-1725	2-8-1725	1731	gerepatrieerd	Schip Zoetelings- kerke	
Luijtenaar	Laurens	Krims	Vosmaar (225/150/136)	1-3-1764	31-9-1764	24-8-1766	overleden Azië		overleden Banda 24-8-1766
Maas	Johannes	Aarnhem	Reijgersdaal (275/138/145)	9-12-1744	8-7-1745	26-6-1752	overleden a/b	Schip Admiraal de Ruyster	
Mais	Jacob	Weisenburg	Noord Nieuwland (225/150/140)	20-4-1765	14-11-1765	17-9-1779	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 17-9-1779
Mak	Christian	Weijssen	Arnesteyn (175/117/130)	29-9-1738	28-4-1739	1755	gerepatrieerd	Schip Oranjezaal	
Makkrijghaar	Alexander	Breda	Ouwerkerk (350/252/150)	19-11-1770	18-9-1771	3-3-1772	weggelopen Kaap de Goede Hoop		gefugeert Caap 3-3-1772
Marandain	Jan	Arboij	Zuid-Beveland	21-12-1767	16-7-1768	27-7-1768	overleden Azië		
Marchal	Jan Baptistia	Brussel	Westhoven (225/158/145)	8-6-1710	7-3-1711	8-4-1714	overleden Azië		op Kaap van boord, twee jaar later over op ander schip; overleden Batavia Hospitaal 8-4-1714
Marchan	Glaude	Duijkerken	Wolphaartsdijk (180/120/130)	11-12-1730	10-7-1731	1733	gerepatrieerd	Schip Hof niet altijd Zomer	
Maregraaff/Warregraf	Anthonij	Horatowits	Duijnenburg (400/100/150)	20-6-1763	9-4-1764	9-5-1769	vermist		
Marien	Jean	Housier	Concordia (300/200/150)	31-7-1776	14-3-1777	16-7-1777	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 16-7-1777
Marsel	Jan	Groeningen	Wassenaar (250/150/145)	25-2-1719	24-10-1719	27-7-1721	overleden Azië		overleden Bantam 27-7-1721
Martejin	Jean	Duijkerke	Westcapelle (275/138/130)	20-5-1746	25-2-1747	18-2-1756	overleden Azië		overleden Semarang 18-2-1756
Martijn	Poulus	Ceulen	Soetelingskerke (250/167/160)	3-2-1725	9-8-1725	19-11-1735	overleden Azië		doodgestoken Semarang 19-11-1735
Martinel	Johannes	's Hertogenbosch	Schellagh (225/150/145)	1-6-1737	15-2-1738	18-3-1738	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 18-3-1738
Martinus	Jan	Brussel	Barbesteyn (275/184/160)	10-2-1724	9-9-1724	28-9-1730	vermist Azië		overleden Houghly 28-9-1730
Mastot	Martinus	Sas van gent	Twee Gezusters	9-11-1785	22-7-1786	31-8-1793	laatste vermelding Azië		
Massaan	Stephaan	Wardon	Blijdorp (225/150/140)	5-4-1767	4-10-1767	8-10-1768	vermist Azië		absent 8-10-1768
Massenkeijl	Johan	Nassau hoesinge	West Friesland (250/166/140)	2-6-1775	1-2-1776	1-7-1778	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 1-7-1778

Mast	Willem	Heusden	Samaritaan (180/108/130)	24-11-1719	23-9-1720	1726	gerepareerd	Schip Blijdorp	overleden Azië 13-11-1709
Mattijse	Amout	Swol	Srijansland (200/157/..)	21-12-1700	20-9-1701	13-11-1709	overleden Azië		
Maximi	Guiliaam	Brussel	t Vliegert Hart	11-12-1730	10-7-1731	1737	gerepareerd	Schip Steenhoven	
Mechelen	Pieter	Brussel	Valkemisse (250/166/160)	1-5-1727	15-1-1728	9-8-1733	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 9-8-1733
Meij	Guilliam	Aerdenberg	Valkemisse (300/168/160)	7-11-1717	21-7-1718	6-1-1721	overleden Azië		overleden Semarang 6-1-1721
Meijer	Steven	Heusden	Baarsande (225/150/136)	8-3-1757	7-10-1757	31-7-1764	overleden Azië		overleden 30-6-1764 (vlgs Poortvliet)
Meijson	Leopold	Henge	Schellach (275/138/145)	20-8-1747	19-5-1748	25-6-1749	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 25-6-1749
Mels	Andries	Heusden	Cleverskerke (300/250/136)	12-12-1742	11-7-1743	22-9-1743	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 22-9-1743
Melsen	Jan	Breda	D'umo	15-2-1721	26-1-1722	1722	weggelopen Azië		
Merle	Joseph	Brussel	Hof niet altijd Zomer (130/80/130)	21-3-1728	5-12-1728	11-8-1728	overleden a/b		
Messelaer	Jan	Hulst	Eikelenburg (88/64/..)	18-1-1701	5-10-1701	1716	gerepareerd	Schip Nijenburg	
Meurs	Jan	De graaff	Raadhuis van Middelburg (200/250/145)	9-3-1717	8-10-1717	28-3-1724	overleden a/b	Schip Westerdijkshorn	
Meus	Hendrik	's Hertogenbosch	Smaritaan (130/86/130)	30-1-1727	14-8-1727	17-11-1735	overleden Azië		overleden Ternate 17-11-1735
Micker	Christiaan	Warrreville	Ouwerkerk (180/120/130)	31-12-1743	14-9-1744	4-6-1747	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 4-6-1747
Mierges	Mighiel	Stokheij	Snoek (260/173/140)	6-1-1760	20-6-1760	1762	gerepareerd	Schip Vliedlust	
Milaner	Conrad	Faerkerk	Hof niet altijd Winter (130/87/130)	1-6-1724	31-3-1725	9-1-1725	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 9-1-1725
Miljouw	Christiaan	Patria	Oostcapelle (225/113/136)	21-10-1746	20-5-1747	26-2-1758	overleden Azië		overleden Batavia 26-2-1758
Miller	Carel	Fritslar	Vrijburg (300/200/150)	23-5-1755	3-3-1756	26-8-1764	overleden Azië		overleden Colombo 26-8-1764
Mok	Jacobus	Breda	Meijenburg (300/183/160)	21-1-1734	20-7-1734	19-1-1735	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 19-1-1735
Monk	Jan	Veere	Wickenburg (180/120/145)	2-11-1727	1-9-1728	1735	gerepareerd	Schip Papeenburg	
Muller	Andries	Tettingen	De Verwachting (225/113/136)	29-8-1743	13-5-1744	1745	gerepareerd	Schip Nieuw Walcheren	
Muller	Jan	Dorth	Barbestein (250/166/160)	7-11-1726	6-7-1727	1733	gerepareerd	Schip Everswaard	
Muqueres	Heijnier/Reijnier	Brussel	De Herstelder (300/150/150)	3-7-1745	17-3-1746	30-6-1753	laatste vermelding Azië		overleden voor 29-5-1764
Nagregaal	Pieter	Oudenaarde	Zandenburg (300/168/..)	4-3-1707	3-9-1707	1720	gerepareerd	Schip Hogenes	

Nassou	Jacob	Maestricht	Ouwerkerk (175/117/130)	7-10-1739	6-5-1740	26-5-1740	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 26-5-1740
Nat	Pieter	Straatsburgh	Willem de Vijfde (350/200/150)	20-9-1767	4-5-1768	18-10-1766	vermist Azië		
Neef	Johannes	Marienberg	Admiraal de Ruijter (300/200/150)	18-1-1767	7-12-1767	31-8-1785	laatste vermelding Azië		
Neef	Joseph	Brussel	Juffrouw Johanna (. /1000..)	1-3-1789	16-11-1789	21-5-1790	overleden Azië		
Neensdateel/Meensdoel	Martinus	Antwerpen	Limburg (200/150/145)	27-6-1716	11-4-1717	14-9-1717	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 14-9-1717
Neijman	Erigh	Saltsborough	Theeboom (125/77./.)	20-2-1706	30-7-1707	12-1-1707	overleden a/b	Schip Theeboom	
Neir	Ignatius	Neijs/Neijs	Alblasserdam (350/200/..)	23-10-1789	18-5-1790	16-6-1790	overleden Kaap de Goede Hoop		
Nendel	Anthoni	Nimwegen	Everswaard (250/167/145)	11-5-1737	10-3-1738	1-6-1753	laatste vermelding Azië		
Nesterson	Jan	Stuijs	Steenhoven (225/135/145)	30-9-1721	16-7-1722	19-9-1722	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 19-9-1722
Nijman	Francies	Strijzen	Baarsande (225/113/136)	23-3-1747	7-11-1747	19-12-1756	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 19-12-1756
Nijs	Jacob de	's Gravenhage	Oosterstein (275/./.)	20-1-1710	9-8-1710	11-4-1710	overleden a/b		
Nikkenaar	Michiel	Breda	t Slot Aldegonde (150/90/130)	27-5-1722	11-2-1723	1730	gerepatriceerd	Schip Oostrust	
Noel	Bartholomeus	Vuuren	Vlissingen (150/100/130)	22-5-1741	21-6-1742	25-9-1747	overleden Azië		op Kaap van boord; overleden Batavia Hospitaal 25-9-1747
Noeter	Jan	Brussel	Stavenisse (300/200/150)	26-7-1774	25-2-1775	5-9-1774	weggelopen Kaap de Goede Hoop		gedeserteerd Caap 5-9-1774
Noor	Frans	Saxen ijsenach	Visvliet (225/150/140)	10-5-1758	24-12-1758	25-9-1760	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 25-9-1759
Oddevaar	Jan	Dixmuiden	Huis te Loo (200/160/..)	5-5-1700	4-12-1700	11-6-1709	overleden Azië		
Olij	Johan	Albershag	Oostcapelle (350/200/150)	3-10-1770	17-6-1771	28-10-1770	overleden a/b		
Oosters	Anthoni	Doornik	Nieuwvijverveugd (225/150/150)	23-10-1751	25-5-1752	31-8-1753	vermist Azië		absent Batavia 31-8-1753
Oiten	Willem	Berkelo	Loverendaal (212/120/130)	30-3-1743	29-12-1743	1751	gerepatriceerd	Schip Sloterdijk	
Overstreet	Pieter	's Hage	Diamant (250/150/?)	5-9-1788	19-6-1789	31-8-1793	laatste vermelding Azië		
Pag	Joseph	Fijlegem	Middelburg (300/200/150)	18-10-1750	17-7-1751	22-3-1752	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 22-3-1752
Paumer	Jacob	Lacher	Scheijbeek (275/138/145)	21-11-1748	1-10-1749	25-1-1750	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 25-1-1750
Panhoud	Pieter	Nimwegen	Nieuw Walcheren (220/147/145)	17-1-1740	16-9-1740	17-11-1747	weggelopen Azië		overleden Cochijn 17-11-1747
Pape	Arnoldus	Waaibeek	Slot Aldegonde (300/180/130)	31-12-1718	29-10-1719	1726	gerepatriceerd	Schip d'Uno	
Pape	Gilles	Oude naarde	Schoonewal (150/././130)	20-1-1710	4-8-1710	24-10-1715	overleden Azië		overleden Souratta 24-10-1715

Pardij/Tordij	Johannis Izaak	Wasram/ Warau	Visvliet (225/150/140)	25-7-1753	10-10-1754	25-11-1754	overleden Azië		overleden Semarang 25-11-1754
Parlu	Pieter	Antwerpen	Zuiddorp (250/22/..)	15-1-1702	14-10-1702	24-8-1705	overleden Azië		
Pater	Joseph	Mertshheim	Vosmaar (225/150/136)	17-5-1766	16-12-1766	27-4-1768	overleden Azië		overleden Sourabaya 27-4-1768
Patteinger	Joseph	Befort	Vosmaar (225/113/136)	29-10-1747	12-10-1748	11-12-1753	vrijburger Azië	Schip Wickenburg	
Pauwels	Adriaan	Aardenburgh	Valkemise (300/180/160)	25-12-1719	24-8-1721	1729	gepatriceerd		absent 1754
Pauwer	Johannes	Blijstijn	Nieuw Nieuwerkerk (300/200/150)	4-7-1751	3-5-1752	31-8-1753	laatste vermelding Azië		
Perk	Vincent Du	Rotterdam	Nieuw Rhoon (300/200/150)	11-11-1769	10-6-1770	1777	gepatriceerd	Schip Vrouwe Kornelia Hillegonda	
Perkmeijer	Johannes	Ibenhausen/ Henhausen	Getrouwigheid (225/113/136)	20-9-1748	19-6-1749	31-8-1753	vermist Azië		absent 31-8-1753
Peters	Jan	Leuven	Clarebeek (150/90/130)	27-5-1722	26-1-1723	1729	gepatriceerd	Schip Raadhuis van Vlissingen	
Peigens	Johannes	Berleijn	Maarstigheid (225/250/140)	26-3-1750	25-12-1750	31-5-1760	laatste vermelding Azië		
Philips	Jan	Leuwaerde	Kokhenge (250/166/145)	27-1-1718	26-7-1718	18-8-1719	overleden Azië		
Philips	Marcus	Bergen op Zoom	Hoogenes (250/160/145)	27-1-1718	15-5-1719	1727	gepatriceerd	Schip Adelaar	
Piegetaar	Coenraad	Nameur	Maria Adriana (150/100/130)	23-5-1740	7-3-1741	27-5-1745	overleden Azië		overleden Malacca 27-5-1745
Piek	Andries	Vrijburg in Duitschlandt	Steenhoven (180/120/145)	24-1-1728	23-5-1729	3-7-1731	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 3-7-1731
Piekman	Jacobus	Brussel	Willem Frederik (350/233/150)	16-1-1776	15-7-1776	1777	gepatriceerd	Schip Prinses van Oranje	
Pieters	Huijbrecht	Mechelen	Raadhus van Vlissingen	29-4-1723	13-2-1724	1725	gepatriceerd	Schip ter Horst	
Pieters	Jan	Dort	Strijkebolle (180/120/130)	3-5-1718	17-11-1718	22-5-1723	overleden Azië		overleden Ternate 22-5-1723
Pieterse	Jan	Oostenden	Clarebeek (180/120/130)	13-5-1730	12-3-1731	7-2-1737	overleden Azië		overleden Bantam 7-2-1731
Pietersz	Jacob	Leeuwaarden	Westhoven (200/147/..)	5-6-1707	14-3-1708	1710	gepatriceerd	Schip Diemen	
Pietersz	Jan	Swol	Flora (250/167?)	30-5-1735	28-2-1735	15-9-1736	overleden Azië		overleden Colombo 18-9-1736
Pits	Christiaan	Staden in 't stigt Breeem	Zandenburg (200/147/160)	18-1-1714	17-8-1714	21-4-1715	overleden Azië		overleden Semarang (21-4-1715)
Plank	Jan van der	Gent	Bonssele (180/120/145)	29-10-1728	28-5-1729	21-11-1737	overleden Azië		overleden Padang 21-11-1737

Plinke	Carel	Hanover	Zandhorst (150/82/..)	25-6-1708	16-6-1709	23-8-1709	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 23-8-1709
Plontierik	Jan Christiaan	Saxen Gotha	Popkensburg (225/150/140)	10-9-1765	9-7-1766	26-2-1766	overleden a/b	
Pola/Pela	Hans Jungen	Sleesingen	Hof niet altijd Winter (130/86/160)	27-3-1729	11-11-1729	3-1-1735	weggelopen Azië	gedeserteerd Cochijn 3-1-1735
Poller	Matthijs	Nassousiegem	Schellagh (400/200/145)	31-10-1742	29-5-1743	26-4-1746	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 26-6-1746
Porrein	Francois	Fijn in camton bern	Waleheren (350/200/150)	1-3-1762	31-8-1762	20-11-1763	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 20-11-1762
Pot	Johan	Jesburg	Hercules (260/173/150)	22-10-1753	6-5-1754	15-8-1756	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 15-8-1756
Poije	Jan	Mastragt	Herstelde Leeuw (300/180/160)	4-5-1719	30-1-1720	22-2-1721	overleden Azië	overleden Semarang 22-7-1721
Potter/Patter	Andries	Loosduijne	Meijenburg (300/180/160)	31-12-1718	14-10-1719	17-9-1719	overleden a/b	
Prijkel	Johan Jacob	Landshoed	Burch (200/100/150)	10-8-1764	9-4-1765	3-7-1765	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 3-7-1765
Prins	Francois	Middelburg	Kiehoek	6-6-1709	7-3-1710	17-10-1729	overleden a/b	
Prins	Fredrik	Manheim	Getrouwigheid (225/113/136)	20-9-1748	19-6-1749	1753	gerepatriceerd	repatriceert als gecondemneerd en onnut subject in 1754
Proeninx	Leendert	's Hertogenbos	Zoetelingskerke	30-1-1727	8-8-1727	6-1-1728	overleden Azië	
Proper	Stanuslaus	Ceulen	Heijkenszand (250/166/160)	17-1-1726	1-8-1726	1733	gerepatriceerd	Schip Stadwijk
Put	Joseph	Oostende	Damsigt (300/200/150)	13-3-1763	19-10-1763	1766	weggelopen Azië	gedeserteerd Nagepatman 1766
Putte	Jan	Deventer	Torenvliet	24-6-1752	31-3-1753	1759	gerepatriceerd	Schip Vosmaar
Rademaker	Anthoij	Amsterdam	De Jonge Samuel (225/150/140)	6-3-1768	5-9-1768	17-3-1782	overleden Azië	overleden Cochijn 17-3-1782
Raes	Jannes	Gent	Gent (200/155/..)	28-11-1701	18-6-1702	23-22-1715	overleden Azië	overleden Semarang 23-11-1715
Rauneloo	Melchior	Den haegh	Sleenhoven (250/150/145)	24-11-1719	15-9-1720	23-11-1725	vermist Azië	
Rapijn	Francois	Sir-Michel, in Savoije	Dishoeck (150/100/130)	8-7-1736	22-7-1737	10-2-1737	overleden a/b	
Rastier	Fredrik	Aarnhem	Geregtigheid (225/150/136)	15-2-1752	29-8-1752	19-4-1757	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 18-4-1757
Raux	Jean	Giejgan	Hercules (225/113/136)	5-9-1745	19-6-1746	19-9-1746	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 19-9-1746
Ravenswal	Jan	Stevenswaard	Middelburg (350/200/150)	31-12-1754	29-7-1755	14-9-1756	overleden Azië	overleden Batavia Hospitaal 14-9-1756
Reijn	Hendrik	De graaff	Geldermalsen (300/150/150)	16-8-1748	30-3-1749	23-1-1756	vermoord Azië	vermoord Ternate 23-1-1756
Reijnaert	Francis	's Hertogenbos	Nieuwvijvervregd (300/200/150)	31-8-1749	29-5-1750	3-9-1750	overleden Azië	overleden Semarang 3-9-1750
Reijs	Gerrit	Rotterdam	Schoonewal (150/102/..)	3-1-1704	2-8-1704	5-1-1718	overleden Azië	overleden Batavia Garnizoen 5-1-1718

Reinhart	Fredrik	Brussel	Unie (350/200/?)	30-12-1790	22-7-1790	30-4-1799	vrijburger Azië		overleden Batavia Hospitaal 9-8-1717
Rendouw	Simon	's graafschap Lip	Ter Nisse (175/131/145)	8-1-1715	22-5-1716	9-8-1717	overleden Azië		overleden Gamron 21-6- 1737
Rengsburg	Leendert	Schoonheidsje	Slot te Croonenburg (100/100/110)	3-1-1736	2-9-1736	21-6-1737	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 10-4-1711
Renouw	Andries	Breda	Raadhuis van Middelburg (225/...)	20-1-1710	8-8-1710	10-4-1711	overleden Azië	Schip Van Alsem	Schip verongelukt op 8-5- 1726 aan westzijde van de Maladiven
Rheet	Martinus	Venlo	Ravensteyn (200/134/145)	27-5-1725	vergaan 8-5- 1726	1737	gerepatriceerd		overleden Banda 4-5- 1757
Rijs	Matthijs	Bon	Rhoon (275/183/150)	2-2-1756	28-6-1756	4-5-1757	overleden Azië		overleden Bantam 1-2- 1749
Rober	Joseph	Derdon	t Hoff Duno (300/150/150)	12-8-1745	11-5-1746	1-2-1749	overleden Azië		overleden Caap 9-2-1753
Roel	Lodewicus	Dusseldorp	Zaanslag	1-11-1742	28-5-1743	26-9-1756	overleden Azië		
Roelofs	Francois	Mechelen	Oostcapelle (225/113/136)	21-10-1746	20-5-1747	9-2-1753	overleden Kaap de Goede Hoop		
Rogge	Adriaan	Waantervliet	Domburg (225/168/..)	21-2-1700	31-8-1700	15-11-1700	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 4-7-1747
Rogier	Mareijn	Danteville	Zeealandia (300/150/150)	11-1-1746	30-10-1746	4-7-1747	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 29-7-1750
Romborg	Hendrik	Mechelen	Baarsande (225/150/136)	22-4-1749	6-12-1749	29-7-1750	overleden Azië		
Romers	Jan	's Hertogenb.	Nieuwvliet (180/108/130)	15-2-1721	14-9-1721	1727	gerepatriceerd	Schip Groenswaard	
Roos	Laurens	Leeuwarden	Oud Haarlem (300/200/150)	26-12-1772	8-7-1773	7-7-1773	overleden a/b		
Ros	Glaude de	Sherthenboos	St Laurens (220/147/145)	2-4-1739	1-11-1739	1-11-1739	overleden a/b		
Ros	Willem	Bergen op soom	Vlissingen (260/173/140)	19-10-1755	18-6-1756	30-6-1758	vermist Azië		
Rudij	Jurgen	Anhesteris	Cattendijke (225/150/140)	21-12-1752	5-7-1753	1-6-1753	overleden a/b		
Ruijper	Frans Hendrik	Wesel	Anna Maria (150/100/130)	27-9-1723	26-3-1724	14-10-1728	overleden Azië		overleden Padang 14-10- 1728
Ruiz	Louis Jaaq	Gent	Rittihem (180/120/140)	21-1-1772	5-9-1772	13-12-1772	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 13-12-1772
Sabrie	Pieter	Geertrijden- berg	t Huijs de Boede (260/173/140)	19-11-1754	18-7-1755	7-5-1756	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 7-5-1756
Sagon	Pieter	Straansburg	Zaanslagh (310/207/145)	1-3-1753	15-9-1753	31-3-1757	overleden Azië		overleden Banda 11-3- 1757
Sallad	Carel Wilhelm	Berlijn	Rhijnsburg (250/166/140)	25-7-1768	24-4-1769	1774	gerepatriceerd	Schip Azië	
Santman/Suntman	Casper	Marburg	Meijenburg (275/189/160)	14-1-1732	13-9-1732	1735	gerepatriceerd	Schip Westkapelle	
Santvoort	Jan	Warendorpe	Westkapelle (225/150/145)	11-12-1731	10-8-1732	11-1-1737	overleden Azië		
Schallenberg	Hendrik	Doornik	Hercules (227/150/136)	4-7-1751	3-5-1752	1753	vermist Azië		absent 31-8-1753
Schapen	Daniel	Den haag	Slot Aldegonde	25-4-1715	25-2-1716	2-7-1716	overleden Azië		
Scheerl	Jurgen	Dickendorf	Abbekerke (150/111/..)	22-2-1703	21-9-1703	1707	gerepatriceerd	Schip	gerepatriceerd 1707.

Scheffer	Frans	Pijllige	Leijden (300/200/150)	11-6-1753	25-1-1754	28-2-1754	overleden Azië	Beverwaard	slootmaker op heenreis, gepromoveerd tot tamboer op terugreis?
Scheper/Schaper	Willem	Creningen	Huis Om (300/200/150)	27-9-1763	26-5-1764	8-12-1764	overleden Azië		overleden Batavia
Schmidt	Johan	Coppenhagen	Westkapelle	29-12-1793	31-1-1795	14-10-1795	overleden Azië		garnizoen 28-2-1754
Schmit	Francois	Hërme	Ouwerkerk	1-6-1783	26-4-1784	26-4-1784	kamer Amsterdã		
Schoeman	Nicolaas	Goolstad	Herstelde Leeuw (275/169/..)	2-10-1705	16-6-1706	6-7-1706	overleden Azië		overleden Batavia
Scholtse	George	Lumenberg	Reijgersdaal (275/138/145)	9-12-1744	8-7-1745	8-7-1747	overleden Azië		Hospitaal 6-7-1706
Schoon	Jan Francis	Venlo	Middelwout (180/120/145)	29-10-1728	28-7-1729	6-4-1734	overleden Azië		overleden Batavia
Schroot	Jan Godfried	Driesburg bij paterborn	Magdalena (150/90/130)	12-1-1723	27-8-1723	28-11-1723	overleden Azië		Hospitaal 6-4-1734
Schuere	Leonardus Otto van der	Gelder	Jonge Wilhem (150/100/130)	15-5-1732	14-4-1733	2-2-1735	overleden Azië		overleden Batavia
Schuur	Lambertus	Breda	Admiraal de Ruijter (300/200/150)	10-5-1764	24-2-1765	1-5-1769	overleden Azië		overleden Batavia 12-9-1781
Sedelmeijer	Anthoni	Minnige/Munnigen	Bredenhoff (250/167/136)	1-1-1753	vergaan 1753	1753	schip vergaan elders Afrika		verongelukt tijdens reis: gestrand bij Mosambique
Severejns	Martinus	Breda	Europa (300/300/155)	19-7-1778	3-3-1779	12-5-1779	overleden Azië		overleden Batavia
Simonsz./Sijmons	Hendrik/Hendrick	Breda	Noordbeek (200/133/145)	30-1-1727	14-8-1727	1729	gerepareerd	Schip Elisabeth	Hospitaal 12-3-1779
Shaetsz/Staetsz	Anthoni	Bergen op zoom	Cats (150/100/130)	4-11-1729	3-6-1730	4-3-1730	overleden a/b		
Sleger	Hendrik	Doomik	Hof niet althijd Zomer (150/90/130)	4-4-1723	27-10-1723	26-3-1726	overleden Azië		overleden Batavia
Shoot	Jan	Delft	Nieuwekerk (275/138/145)	9-10-1745	8-7-1746	5-9-1751	overleden Azië		Hospitaal 26-3-1726
Shuifler	Jan	Amsterdam	Domburg (225/133/..)	28-2-1704	27-8-1704	4-7-1712	overleden Azië		Hospitaal 5-8-1751
Smeemij/Smermij	Casper	Wurtsburg	Renwoude (300/200/150)	5-7-1772	4-4-1773	26-1-1721	overleden Kaap de Goede Hoop		Hospitaal 4-7-1712
Smijts	Pieter	's Hertogenbosch	Soetlingskerke (275/183/160)	18-12-1732	17-7-1733	7-8-1734	overleden Azië		overleden Batavia
Smit	Jan Hendrik	Laursenjin	Nieuwekerk (225/150/145)	8-7-1736	7-4-1737	6-6-1737	overleden Azië		Hospitaal 7-8-1734
Smit	Pieter France	Amersvoort	Barbestijn (275/184/160)	15-5-1732	14-4-1733	20-10-1739	overleden Azië		overleden Batavia
Smith	Stephanus	Kalkemet	Batavïer (150/120/120)	4-8-1752	18-3-1753	25-9-1754	overleden Azië		Hospitaal 6-6-1737
Smits	Anthoni	Hertogenbos	Clarebeek (175/117/130)	11-3-1737	25-10-1737	16-11-1753	overleden Azië		overleden Semarang 25-9-1754
									overleden Souracanta 16-

Snijder	Godfried	Keulen	Oud Haarlem (200/133/150)	19-8-1779	25-4-1780	25-11-1780	weggelopen Kaap de Goede Hoop		11-1753
Snijder	Johannes	Antwerpen	Paauw (240/160/?)	11-9-1778	10-6-1779	19-2-1782	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 19-2-1782
Soetendaale	Christiaan	Leijginging	De Boot (175/177/130)	3-1-1736	17-11-1736	1745	gerepareerd	Schip Nieuw Walcheren	
Sondersorg/Sonderborg	Jacob Joseph	Thoolen	Groenswaard (150/100/130)	20-5-1733	23-4-1734	31-10-1733	overleden a/b		
Spaul	Johan Jurg	Carbag	Zeeolandia (300/150/150)	1-3-1748	30-3-1749	31-7-1755	laatste vermelding Azië		
Spelt	Joannes	Hulst	Huis ter Duine (150/94/..)	3-1-1704	2-8-1704	1713	gerepareerd	Schip Westhoven	
Sperremond	Pieter	Nameur	Reijgersdaal (275/138/145)	9-12-1744	8-7-1745	9-10-1745	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 9-10-1745
Staal	Anthonij	Coblens	Vosmaar	29-3-1761	25-9-1761	28-9-1761	laatste vermelding Azië		
Stader	Jan	Frijburgh	Hoff Duno	13-8-1755	12-6-1756	24-10-1759	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 24-1-1759; overgestapt op Hercules 4-2-1758
Staf	Frances	Groue	Spanderswout (225/113/136)	25-11-1746	24-6-1747	1750	gerepareerd	Schip Arnestijn	
Steeder	Johannes	Tier	De Jager (225/150/136)	8-7-1757	7-5-1758	6-2-1759	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 6-2-1759
Steenkoe	Johan	Dusseldorp	Noordbeek (ca.200/157/?)	8-12-1773	28-4-1774	31-10-1793	laatste vermelding Azië		
Steniel	Godfried	D ampt nits	Westcapelle (275/138/130)	26-5-1746	25-2-1747	29-4-1754	overleden Azië		overleden Malacca 29-4- 1754
Stolk	Johannes	Delft	Heijkenszand (275/184/130)	30-11-1723	29-9-1724	19-11-1724	overleden Azië		
Stradio	Jacobus	Antwerpe	Grimmstein (200/136/..)	3-5-1701	5-2-1702	1711	gerepareerd	Schip Gamron	
Streens/Steens	Antonij	Delft	Ravesteijn (250/150/140)	15-2-1721	29-8-1721	1727	gerepareerd	Schip Hillegonda	
Suller	Johan	Canton song	Overduin (300/200/150)	30-10-1776	29-6-1777	17-5-1778	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 17-5-1778
Sutherland	Jan	Middelburg	Juffrouw Johanna (203/67/?)	24-10-1786	9-6-1787	29-9-1788	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 29-9-1788
Swarts	Jan Hendrik	Bergen op zoom	Visvliet (225/150/140)	5-8-1761	4-5-1762	1-6-1764	overleden Azië		overleden Colombo 1-6- 1764
Swijnsbergh	Jan/Carol Willem	Welsburg/ Doesburg	Westcappel (255/167/145)	17-10-1735	16-6-1736	31-5-1737	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 31-3-1737
Tant	Pieter	Hoogbrakel	Concordia (200/152/..)	12-4-1701	1-11-1701	19-9-1702	overleden Azië		overleden Azië 19-9-1702
Tavenier	Pieter	Oudenaerde	Kattendijkse (200/155/..)	14-6-1703	28-2-1704	10-6-1705	overleden Azië		overleden Azië 10-6-1705
Temst	Lourens van	Ujtrecht	Herstelde Leeuw (250/174/160)	7-3-1713	21-10-1713	20-3-1718	overleden Azië		overleden Batavia 20-3- 1718

Terres/Temef	Johannes	St. Nicolaas	Westhoven (180/120/130)	10-9-1745	9-5-1746	5-9-1746	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 5-9-1746; Jonglamboer
Theul	Evert Evertsen	Rheenen	Tidore (270/191/..)	1-12-1675	24-6-1676				
Thibau	Nicolaas	Besansan	Snoek (225/200/140)	23-10-1751	19-5-1752	17-5-1758	laatste vermelding Azië		
Thiel	Floris	Deventer	Heinkenszand (220/146/160)	20-5-1728	4-1-1729	1737	gerepatriceerd	Schip Kasteel van Woerden	
Thieleman	Frederik	Oppenheim	Azië (350/200/150)	29-12-1766	28-6-1767	4-10-1767	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 4-10-1767
Thilie	Josephus	Antwerpen	Pallas (175/117/130)	27-10-1741	26-6-1742	1751	gerepatriceerd	Schip Sloterdijk	
Thomaszen	Willem	Antwerpen	Wolphaersdijk (120/?/130)	28-4-1728	12-1-1729	24-5-1730	overleden Azië		overleden Ternate 24-5- 1730
Timmerman	Johan	Barruit	Vissingen (260/173/140)	26-11-1758	25-6-1759	30-6-1760	vermist Azië		absent 30-6-1760
Tinders	Jan	Brugge	Gustaaf Willem (300/200/150)	24-10-1756	8-6-1757	15-5-1759	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 15-5-1759
Tissau	Abraham	Laucq	Tulpenburg (280/187/150)	9-10-1762	23-5-1763	22-7-1763	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 22-7-1763
Tombrink	Joseph	Venlo	Middelburg (350/200/150)	30-12-1757	14-7-1758	23-2-1759	overleden Kaap de Goede Hoop		
Trees	Max	Dullum/ Dallum	Anna (140/120/120)	31-8-1749	29-4-1750	1751	gerepatriceerd	Schip Sloterdijk	
Trijst	Jan van	Mastricht	Belois (175/...)	2-10-1705	28-8-1706	1710	gerepatriceerd	Schip Diemen	
Troost/Proost	Jacobus	Cleeff	Popkensburg (225/150/145)	20-5-1733	19-3-1734	26-10-1733	overleden Kaap de Goede Hoop		
Turrigen	Joseph	Hejmen	Sloterdijk (300/300/150)	19-12-1751	18-7-1752	9-12-1755	overleden Azië		overleden Semarang 9-12- 1755
Uijllenberg	Guillam van	Antwerpen	Meijnenburg (225/168/160)	28-1-1717	12-8-1717	1727	gerepatriceerd	Schip Berkenrode	
Ulnek	Anthoni	Berlijn	Berbices (275/162/160)	31-1-1711	14-7-1711	17-1-1712	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 17-1-1712
Ureij	Jan	Leuven in Brabant	sHeerarendskerke (130/86/130)	1-10-1725	31-4-1726	1732	gerepatriceerd	Schip Flora	
Valentijn	Jan Jurrten	Hamburg	Donau (225/136/..)	20-2-1706	30-10-1706	13-6-1709	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 13-6-1709
Valk	Ambrosius de	Bergen op den Zoom	Jonge Willem (150/100/130)	27-4-1737	15-2-1738	28-12-1737	overleden a/b		overleden 28-12-1737
Vermaire	Jan	Dendermonde	WestCapelle (250/167/145)	26-10-1740	10-6-1741	3-3-1741	overleden Kaap de Goede Hoop		overleden Caap 3-3-1741
Vermou	Jan	Meenen	Reijnstein (125/94/130)	18-1-1714	17-9-1714	1720	gerepatriceerd	Schip Amstelveen	
Verstraate/Verstraaten	Ferdinandus	Molligeur/ Molligen	Twee Gezusters (150/90/..)	9-11-1785	22-7-1786				
			Goede Trouw	8-2-1788	18-7-1788	30-6-1799	laatste		

Vikaar	Jan	Nameur	Torenvliet	8-3-1757	26-10-1757	31-3-1773	vermelding Azië laatste vermelding Azië		
Villers	Joseph de	Rijssel	t Hujs te Spijk (180/120/130)	9-12-1744	31-7-1745	14-4-1745	overleden a/b	overleden 14-5-1745	
Vincrol	Bastiaan	Piencrol	K roonenburgh (300/200/150)	12-12-1761	26-7-1762	10-9-1762	vermist Azië		
Vintringe	Jan Bablist	Luxemburg	De Jonge Samuel (180/120/140)	6-12-1771	20-8-1772	22-12-1773	overleden Azië		a/b 21-1-1772; overleden Batavia Hospitaal 22-12-1773
Vis	Pieter	Nimweegen	Borsale (200/133/145)	1-10-1725	15-5-1726	14-8-1727	vermoord Azië		vermoord Padang 14-8-1727
Visser	Rudolph	Rijswijk	Nieuwvliet (175/117/130)	2-1-1742	16-7-1742	24-11-1744	overleden Azië		
Visser	Willem	Mastricht	Zuid Beveland (225/150/150)	27-8-1777	26-3-1778	29-7-1779	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 29-7-1779
Vliet	Jacobus	Rotterdam	Herstelde Leeuw	7-3-1713	26-10-1713	10-12-1713	overleden Azië		
Volleman	Crijn	Hulst	Cornelia (200/133/145)	5-4-1726	4-10-1726	9-2-1733	overleden	Schip Meijenburg	overleden 9-2-1733
Voogt	Christiaan	Giertruijden- bergh	Huis te Rensburg (250/167/145)	22-5-1741	18-4-1742	31-3-1742	overleden a/b		
Voogt	Dominicus de	Piet Retrenchement bij Sluiss	Steenhoven (225/150/145)	11-12-1731	25-8-1732	16-1-1735	overleden Azië		overleden Jambij 16-1-1735
Voorde	Gilles van de	Vlissingen	Vaderlag Getrouwe (175/139/145)	8-4-1714	22-10-1714	7-5-1719	overleden Azië		overleden Palembang 7-5-1719
Vordman/Nordman	Joseph	Vlissingen	Padmos (250/167/145)	2-4-1739	1-11-1739	29-10-1742	overleden Azië		overleden Semarang 29-10-1742
Vos	Eduard	Merchtrom	Oosterstein (300/152/..)	13-10-1704	12-7-1705	10-2-1709	overleden Azië		overleden Semarang 10-2-1709
Vreken	Andries	Brussel	Ritthem (225/150/140)	25-9-1766	24-5-1767	28-6-1778	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 28-6-1778
Vreulijk	Johannes	Weesel	Popkensburg (200/145/..)	28-10-1700	25-7-1701	25-2-1705	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 25-2-1705
Vries	Caspar	Breda	Vlissingen (175/117/130)	29-9-1738	28-4-1739	18-5-1743	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 18-5-1743
Vrij	Joannes	Veurne	Slot ter Hoge (180/120/145)	2-11-1727	7-10-1727	31-8-1747	laatste vermelding Azië		
Vroeve	Jan	Bergen op Zoom	t Hujs te Spijk (180/120/130)	9-12-1744	31-7-1745	5-2-1746	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 5-2-1746
Vuuren	Gerard	Breda	Vosmaar (225/150/136)	5-11-1749	22-6-1750	23-11-1752	overleden Azië		overleden Bantam 23-11-1752
Wagenaar	Bernard	Grood Heidelsen	Nieuw Nieuwerkerk (350/200/150)	30-11-1753	14-7-1754	23-10-1756	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 23-10-1756
Wagenaar	Gijsbert	Amsterdam	Meijenburg	10-12-1714	22-7-1715	onbekend	kamer Amsterdam	Onbekend	
Wagenaar	Johannes	Wikkeraed	Crabbendijk (180/120/140)	17-8-1754	1-4-1755	18-6-1757	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 18-6-1757
Wagenaers	Jan	's Hertogenbos	Everswaard (225/150/145)	21-1-1734	20-7-1734	6-6-1735	overleden Azië		Hospitaal 6-6-1735

Wallerant	Lieve	Matere	Hoedekenskerke (225/127/..)	13-10-1704	27-6-1705	9-7-1746	overleden Azië	overleden Azië	overleden Azië 9-7-1746
Walaet	Fredrik	Frankfort	Zeewijk (200/133/145)	7-1-1726	vergaan 7-6-1727	4-1-1743	overleden Azië	overleden Azië	schipbreuk 9-7-1727 op Gun Island; overleden Semarang 4-1-1743
Walschot	Simon	Heusden	Schuitwijk (178/123/130)	12-3-1734	11-11-1734	6-6-1735	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 6-6-1735
Wansteker	Theodorus	Leijden	Ouwerkerk	10-3-1774	28-10-1774	25-1-1780	overleden Azië		
Warmk	Jan Willem	Marburg	Everswaard (240/216/145)	2-5-1730	1-11-1730	7-12-1745	vrijburger Azië		
Warmaer	Josua	Middelburg	Abbekerke (150/11/..)	22-2-1703	21-9-1703	16-1-1717	overleden Azië		gesneuveld Cochin 16-1-1707
Warnier	Docus	Gent	Schuitwijk (180/120/130)	1-6-1731	31-5-1732	8-9-1735	laatste vermelding Azië		
Webel	George	Dijpmolt	Rademacher (300/200/150)	2-4-1759	1-11-1759	14-1-1762	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 14-6-1762
Webij	Jacobus	Surgh	Herstelde Leeuw (275/165/160)	23-4-1722	7-6-1723	30-4-1722	overleden a/b		
Weijmers	Jacobus	Gent	Thoomvliet (300/200/150)	30-3-1760	29-9-1760	24-9-1761	overleden Azië		overleden Bantam 24-9-1761
Weijs	Pieter	Allerweijde	Oostcapelle (260/173/136)	19-11-1754	18-7-1755	21-8-1755	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 21-8-1755
Welzede	Jan van	Middelb.	Schellenberg (150/104/130)	7-3-1713	6-10-1713	24-5-1713	overleden a/b		
Wernie	Laurens	Schagen	Arnesteyn (180/120/130)	3-1-1751	2-8-1751	20-5-1755	weggelopen Azië		
Wessing	Francis	's Hertogenbos	t Huijs ten Donk (260/173/136)	29-1-1752	28-7-1752	30-11-1752	overleden Azië		overleden Semarang 30-11-1752
Westhoff	Fredrik Christiaan	Asberge	Bonsdelen (300/200/150)	13-1-1771	14-7-1771	1-6-1777	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 1-6-1777
Westhoff	Johan Christiaan	Kerkwijk	Zee landia (300/150/150)	1-3-1748	30-3-1749	8-2-1757	overleden Azië		overleden 8-2-1757
Wetter	Roeloff	Embden	Rijgersbroek (175/100/130)	7-6-1736	6-2-1737	1739	geregattireerd	Schip Enkhuizen	
Wichand	Johannes	Sluijs Vlaanderen	Geregtigheid (225/150/136)	13-10-1749	5-8-1750	1756	geregattireerd	Schip Spaarzaamheid	
Wijs	Jacobus de	Mastrigt	Vlietlust (350/150/150)	2-2-1765	4-7-1765	19-8-1765	overleden Azië		overleden Colombo 19-8-1765
Wijs	Pieter	Luxenburg	Rademacher (230/153/150)	15-12-1762	14-1-1763	24-12-1763	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 24-12-1763
Wijsenburg	Jan Christoffel	Hal	Anna Catharina (150/100/130)	4-11-1729	3-8-1730	9-6-1736	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 9-6-1736
Wildeman	Jan Bahnist	Braafl	Barbara Theodora (300/200/150)	13-8-1755	27-5-1756	8-9-1757	overleden Azië		overleden Banda 8-9-1756
Willems	Maarten	Mastrigt	Berbeces (300/180/160)	16-4-1720	15-1-1721	29-5-1721	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 29-5-1721
Willemsz	Jan	Breda	t Huijs ter Duijne (175/117/130)	31-12-1740	25-6-1741	16-12-1742	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 16-12-1742
Wilson	Heindrick	Sluijs	Waarde (200/158/..)	22-2-1703	22-9-1703	30-11-1715	laatste vermelding Azië		overleden 10-12-1715

Wilson	Pieter	Doomik	Noord Beveland (350/200/150)	14-10-1758	13-6-1759	19-11-1758	overleden a/b		
Wilt	Pieter	Beirevelt	Pallas (350/234/150)	21-11-1764	20-6-1765	24-8-1765	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 23-8-1765
Wind	Pieter de	Bergen op Zoom	Rijnesteijn (180/108/130)	25-12-1719	9-8-1720	8-6-1721	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 8-6-1721
Wink	Johan Adam	Rodenkerke	Gustaaff Willem (300/200/150)	11-3-1749	25-9-1749	17-3-1750	overleden Azië		
Wit	Matthijs de	Slujs in Vlaanderen	t Hoff Duno (300/300/150)	1-2-1751	31-12-1751	8-8-1756	weggelopen Azië		gedeserteerd 8-8-1756
Witman	Stoffel	Cortrik	Meijenbergh (275/184/160)	1-6-1724	31-1-1725	1726	gerepatriceerd	Schip Valkemisse	
Wittman	Joseph	Ulm	Zwaan (300/200/?)	8-9-1790	28-5-1791	9-3-1791	overgeplaatst Kaap de Goede Hoop		hospitaal Caap 17-1-1791 (overleden?)
Wolfs	Barend	Giertruijden-bergh	Oostersteijn (250/216/..)	15-1-1702	14-9-1702	1706	gerepatriceerd	Schip Generale Vrede	
Wouter	Cornells	Gijl bij Turenhout	Barbesteijn (260/150/160)	28-5-1729	12-2-1730	9-1-1731	overleden Azië		overleden Batavia 9-1-1731
Wurstel	Johan Jurrig	Haddenheim	Barbara Theodora (300/200/150)	6-1-1760	2-7-1760	18-9-1774	overleden Azië		overleden Sourabaja 18-9-1773
Ziele	Michiel	Steenbergen	Herstelde Leeuw (275/..160)	20-1-1710	4-8-1710	28-5-1719	overleden Azië		overleden Malacca 21-5-1719
Zuijlen	Pieter van	Bergen op Zoom	Lekkerland (300/200/150)	10-9-1750	24-5-1751	1757	gerepatriceerd	Schip Middelburg	
Zuivelje/Quivelje	Michiel	Grevemaker	Hercules (260/173/136)	18-9-1757	2-6-1758	22-10-1763	overleden Azië		overleden Batavia Hospitaal 22-10-1763
Zwijvel	Johannes	Vlissingen	Willem de Vijftle (350/200/150)	13-12-1773	12-8-1774	8-1-1778	overleden Azië		overleden Pontiana 8-1-1778
			Vredesteijn (250/166/140)	2-9-1771	16-5-1772	24-9-1771	overleden a/b		

Bijlage III: Trompetters in dienst van de MCC (1721 - 1749)⁹⁵⁵

Naam	Voornaam	Herkomst	Schip	Vertrek	Aankomst	Bijzonderheden
Bogter	Jan Martijn	Alsleve	fregatschip "De Jonge Willem"	10-1-1749	1-1752	weggelopen (voor 21-8-1750)
Ede/Eden/Fuden	Jan Jurrian	Bremen	fregatschip "De Jonge Jacob"	4-1-1738	18-6-1740	gehuurd in Amsterdam (30-9-1738 aangemonsterd)
	Barend Van	Bremen/Holsel	fregatschip "De Vrijheid" (Ex "Wendela")	16-2-1738	12-9-1739	
Franze	Pieter	Flensburg	fregatschip "De Beurs van Middelburg"	6-1-1740	30-4-1741	elders gehuurd via makelaarskantoor "Christelijke Zeevaard", aangemonsterd 8-12-1739
	Hofner/Hafnar/Afnar/Asnes	Drijenbrusse/T rei in Blijser/Treinbr ise	fregatschip "De Princes van Orange"	10-1-1749	17-3-1752	
Kalle (carel)	Jan Jurgen	Hannover	fregatschip "Eendragt"	4-1-1-1738	18-6-1740	in Amsterdam gehuurd 2-10-1738
	Laho	Haarlem	fregatschip "De vrijheid"	21-8-1740	13-2-1742	
Luek	Jan Michiel	Saxenhoda	fregatschip "Hof van Zeeland"	25-8-1742	6-1-1743	
	Mager	Hannover	fregatschip "De Jonge Jacob"	1-10-1740	12-2-1742	overtreden 9-10-1743
Meijlant	Claas	Haarlem	fregatschip "De Willem"	30-3-1742	2-10-1744	
	Jacob Albertsz	Saxenhoda	fregatschip "De vrijheid"	27-10-1742	8-1-1744	van 4-5-1745 tot 10-4-1747 kok op fregatschip "Hof van Zeeland"
Niemant	Hans Davit	Hamburg	fregatschip "Middelburgs Welvaren"	17-10-1721	19-4-1723	absent bij afvaart
	Albregt	Amsterdam	fregatschip "De Vrijheid" (Ex "Wendela")	16-2-1738	12-9-1739	tamboer/trompetter
Polenske	Jan	Polen	fregatschip "De Princes van Orange"	4-3-1748		reis niet doorgegaan "vermits de opgekomen vrede"
	Stimmer	Koningsbergen	fregatschip "de Jonge Jacob"	23-5-1745	8-7-1747	
Weedr/Waart/Warth	Jan	Herbervelt/ Ebervelt	fregatschip "De beurs van Middelburg"	10-6-1737	23-7-1738	
	Willem	Herbervelt/ Ebervelt	fregatschip "Hof van Zeeland"	4-5-1745	10-4-1747	
			fregatschip "Hof van Zeeland"	25-4-1747	29-12-1747	in dienst admiraliteit
			fregatschip "De Princes van Orange"	4-3-1748		reis niet doorgegaan "vermits de opgekomen vrede"

⁹⁵⁵ Deze lijst is samengesteld aan de hand van de database van zeevarenden van Peter Poortvliet over de periode 1721-1803. Trompetters kwamen alleen voor in de periode 1721-1749.

Bijlage IV: Tamboers in dienst van de MCC (1724 - 1749)⁹³⁶

Naam	Voornaam	Herkomst	Schip	Vertrek	Aankomst	Bijzonderheden
Brave	Jan Emanuel	Luxemburg	fregatschip "Don Louis"	5-8-1724	1727	vermeld bij soldaten
Comelissen	Pieter	Veeer	fregatschip "De Princes van Orange"	10-1-1749	17-3-1752	ontving toelage van £ 1-14-8 voor breken van been
Dordt	Jan Van	Deventer	fregatschip "de Jonge Jacob"	23-5-1745	8-7-1747	overleden 25-2-1747
Havening/Avenigt	Dirk Adolf	Graafschap Lippe	fregatschip "De vrijheid"	27-10-1742	8-11-1744	
Kaasbee/Casbij/Casbe	Pieter/Casper/ Jasper	Darmne/ Vlissingen	fregatschip "De beurs van Middelburg"	23-4-1726	23-5-1727	
			fregatschip "Hof van Zeeland"	13-8-1727	13-8-1728	jongen/tamboer
			fregatschip "Het Hof van Zeeland"	2-12-1728	29-3-1730	
			fregatschip "De Beurs van Middelburg"	6-1-1740	30-4-1741	
Kijvel/Gibel	Christoffel	Stivel	fregatschip "Don Louis"	5-8-1724	1727	vermeld bij soldaten, ziek 3-5-1725, overleden 13-6-1725
Klercq	Joseph De	Vlissingen	fregatschip "De Willem"	30-3-1742	2-10-1744	
Lange	Jacob De		fregatschip "De Jonge Jacob"	23-4-1726	23-5-1727	
Le Duk	Jan	Calais	fregatschip "De beurs van Middelburg"	12-12-1731	3-10-1732	
Meijlant	Hans Davit	Hamburg	fregatschip "De Vrijheid" (Ex "Wendela")	16-2-1738	12-9-1739	tamboer/trompetter
Morel(s)	Jan	Kleijn Breitajen	fregatschip "Hof van Zeeland"	25-4-1747	29-12-1747	in dienst admiraliteit
Philipsen	Cornelis	Amsterdam	fregatschip "De Princes van Orange"	4-3-1748		reis niet doorgegaan "vermits de opgekomen vrede"; gehuurd in Amsterdam
Reittering	Hermanus	Amsterdam	fregatschip "De Princes van Orange"	4-3-1748		reis niet doorgegaan "vermits de opgekomen vrede"; gehuurd in Amsterdam
Rockes	Jan	Maastricht	fregatschip "Don Carlos"	8-1724	3-1725	in 3-1725 van "Don Louis" afgeeraakt en door Portugezen genomen
Rozel	Jan		fregatschip "Don Carlos"	8-1724	3-1725	in 3-1725 van "Don Louis" afgeeraakt en door Portugezen genomen
Trillenberg	Jan	Keulen	fregatschip "Hof van Zeeland"	4-5-1745	10-4-1747	overleden 12-6-1746

⁹³⁶ Deze lijst is samengesteld aan de hand van de database van zeevarenden van Peter Poortvliet over de periode 1721-1803. Tamboers kwamen alleen voor in de periode 1724-1749.

Bijlage V: Trompetters in dienst van de Admiraliteit van Zeeland (1589 - 1793)⁹³⁷

Naam	Voornaam	Herkomst	Scheepsnaam	Type	Kapitein/Schipper	Periode moenster- of vermelding	Bijzonderheden	
							Datum aanvang	Datum einde
--	Beemaert		Justicie	slands schip	Calis, Cornelis Heeremansse, capiteijn	1592-08-22	--	
Adriaans/Adriaansen	Cornelis	Vlissingen	Wijfien Leeuw	slands schip	Block, Willem Joosse	1621-03-25	--	
			Walvisch	slands schip	Block, Willem Joossen, capiteijn	1621-03-25	1622-05-25	
			Lupaert	slands schip	Block, Willem Joossen, capiteijn	1622-05-25	1624-04-27	
			Lupaert	slands schip	Gauw, Adriaen Jansse, capiteijn	1622-08-25	1623-01-25	
				slands schip	Gauw, Adriaen Jansz, capiteijn tot 1723-08-17	1623-01-25	1626-02-09	
Adriaans/Adriaens	Adriaen/Adriaen	Amsterdam	Vos	slands boot	Waele, Jan Adriaens de, capiteijn	1597-02-01	1598-06-09	
			Vos	slands boot	Wale, Jan Adriaens de, capiteijn	1598-06-09	1600-04-09	
Adriaans/Adriaensen	Bastiaan/Basiaen		Domburg	slands schip	Evertsen, Evert, vlaggecapiteijn	1671-07-07	--	afgedankt periode 1671-04-20/1671-09-27
Adriaansen/Adriaenen	Jan	Castillon/ Chatalion/ Castillie/Castijllo	Neptunes, & Postpaert	slands schip	Cock gesegjt den Breen, Jan de, capt t 1625-03-03	1623-04-19	1626-04-19	
			Postpaert	slands schip	Hollaere, Jan Pietesse, capiteijn	1626-04-20	1629-08-20	
				slands schip	Hollare, Jan, capiteijn	1626-11-17	--	
			Arent / St Gabriel	slands schip	Calis, Cornelis Joossen, capiteijn	1629-01-10	1631-09-01	
			Postpeert/ De Sonne	slands schip	Hollaert, Jan, capiteijn	1639-08-21	1632-01-03	
				slands schip	Thijssen, Bastiaan, capiteijn	1631-09-01	1631-11-01	
			St Gabriel	slands schip	Thijssen, Bastiaan, capiteijn	1631-11-01	1634-07-01	
				slands schip	Thijssen, Bastiaan, capiteijn	1634-07-01	1634-09-01	
Adriaansse	Jasper	Dordrecht	Arent	slands boot	Cock gesegjt jonge Breen, Jan de, capiteijn	1618-10-18	1620-04-18	afgedankt 1619-09-13
Adriaanssen	Laureijns	Quarek	Zeeuschen Post	slands schip	Puiter, Jan Jansen van, capiteijn	1643-12-01	1645-05-31	
Adriaens	Claes	Crimpen	Zeehondt	slands schip	Pieters, Legier, capiteijn	1599-01-17	1600-10-17	
Adriaens	Joos	Veere	Schakerloo	slands schip	Crijnssen, Jan, capiteijn	1664-12-16	1665-12-31	doorgehaald
Adriaansse	Dirck	Haarlem	Luijpaart	slands schip	Waele, Adriaen, capiteijn	1625-08-27	1628-01-04	
Adriaansse	Pieter	Warborch	zeerdder	slands schip	Moor, Josias de, capiteijn	1622-05-25	1625-03-02	
Adriaanssen	Adam	Antwerpen	Walvisch	slands schip	Regemorter, Jan van, capiteijn	1622-04-25	1624-02-25	
Aerenouts/Aemouts	Cristiaan	Vlissinge	Walvisch	slands schip	Block, Willem Joossen, capiteijn	1622-05-25	1624-04-27	
			Zeeussen Leeu	slands schip	Block, Joos Willemsse, capiteijn	1624-04-25	1627-08-25	

⁹³⁷ Deze lijst is samengesteld aan de hand van de database van zeevarenden van Peter Poortvliet. De gegevens van deze database zijn, voor wat betreft de Admiraliteit van Zeeland, samengesteld aan de hand van de monsterrollen, betaalrollen en de notulen en resolutiën van de admiraliteit. Er zijn geen vermeldingen van trompetters gevonden na 1793.

Aerents/Aerentsse/Aerts	Adriaen/Adriaan	Amsterdam	Pellicaen	stands jacht	Janssen, Thobias, capiteijn	1593-09-10	1594-03-10	
			Pellicaen	stands jacht	Janssen, Tobias, capiteijn	1594-03-10	1594-11-10	
			Gouden Pellicaen	stands jacht	Janssen, Tobias, capiteijn	1594-11-10	1595-06-10	
			Gouden Pellicaen	stands schip	Jansse, Tobias, capiteijn	1595-06-10	1596-04-10	
			Gouden Pellicaen nu op Witte Valcke	stands jacht	Jans, Thobias, capiteijn	1596-04-10	1597-05-05	
			Witten Valck	stands jacht	Janssen, Thobias, capiteijn	1597-05-10	1598-06-10	
			Witten Valck	stands jacht	Janssen, Tobias, capiteijn	1600-12-10	1600-12-10	
Aerentsen	Maerten	Hoom	Zeeridder	stands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1629-11-25	1631-03-31	
			Vlissingen	stands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1630-10-29	1631-12-31	rol 1630-10-29 (en 1631-04-01)
Aertsen	Cornelis	Haarlem	Swemmende Swaen	stands galeij	Thuijneman, Adriaen Dirck, capiteijn	1628-05-07	1629-12-10	gedeserteerd 1629-08-09
Anderssen/Andre/Andries/A ndriessen/Ankers	Robbert/Robert	Rocheester/ Rocejster/ Roehelle	Grooten Zeehont	stands schip	Wale, Jan de, capiteijn	1604-10-10	1607-09-09	
			Grooten Zeehont	stands schip	Wale, Jan de, capiteijn	1607-09-09	1609-09-09	
			Grooten Zeehont	stands schip	Wale, Jan de, capiteijn	1609-09-09	1610-09-09	
			Groote Zeehont	stands vlijboot	Wale, Jan de, capiteijn	1610-09-09	1611-05-09	
			Grooten Zeehont	stands schip	Wale, Jan de, capiteijn	1611-05-09	1612-03-09	
			Grooten Zeehont	craeel van oorlog	Wale, Jan de, capiteijn	1612-03-10	1613-01-10	
			Zeehont	stands schip	Wale, Jan de, capiteijn	1613-01-12	1613-11-12	
			Zeehont	stands schip	Waelde, Jan de, capiteijn, tot 1614-02-18	1613-11-10	1614-09-10	
			Zeehont	stands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1614-09-10	1615-08-10	
			Seehont	stands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1615-08-10	1616-09-10	
			Zeeridder	stands schip	Pietersen, Legier, vice admiraal	1618-12-10	1619-12-10	
			Oraengien	stands schip	Hollare, Marinus, capiteijn	1619-12-10	1621-06-10	
			Oraigne	stands schip	Hollaer, Marinus, capiteijn	1621-06-10	1622-10-31	nieuw schip, van Vlissingen
Andries	Christoffel	Londen	Tonijn	stands schip	Trappen geseyt Banckert, Michiel van, capiteijn	1598-01-17	1599-09-07	'voijage Spanje Camarien'
			Tonijn	stands schip	Trappen geseyt Banckert, Michiel van, capiteijn	1599-09-17	1601-12-18	
			Thonijn	stands boot	Trappen g Banckert, Michiel v, capt tot 1604-12-28	1601-12-17	1604-12-28	
Andriessen	Claes Andriessen	Amsterdam	Zeeridder	stands schip	Thijerse, Bastiaan, capiteijn	1643-06-01	1646-04-30	
Andriessen	Jan	Brugge		stands schip	Lantschof, Cornelis Servaas, capiteijn	1599-05-10	1599-12-02	
Andriessen	Jan	Delft	Vlissinghe	stands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1633-01-01	1633-12-31	
Andriessen	Michiel	Zierikzee	Zierikzee	stands schip	Zanen, Cornelis Gerritse van, capiteijn	1647-05-01	1648-10-15	
Andriessen	Robert	Honschoten		stands schip	Wale, Jan Adriaans, capiteijn	1606-08-08	--	1 maand gage, 'voyage bewesten Spanje en Portugal'
Antheumisse/Anthonis/ Anthonissen	Claeys/Claijs/Claes	Vlissingen	Zeehont/ Zeelant	stands schip	Pieters, Legier, capiteijn	1600-10-17	1602-10-17	
				stands schip	Pieters, Logier capiteijn tot 1606-07-09	1602-10-17	1605-09-17	+ 2 maand gage

Barentsen/Berents	Beerent	Middelburg	Orangeboom Simpson	slands craveel slands craveel slands schip	Hollaer, Marinus, vadm Hollare, Marjnis, vadm Moor, Abraham de, capteijn tot 1622-03-15	1622-11-01 1623-02-01 1721-03-25	1623-02-01 1626-02-01 1722-07-01	binnenslands, van Vlissingen
Bartels	Jacob	Rotterdam	Vogel Phenix/ Aeolus / --	slands schip	Leest, Cornelis Leijnsen, capteijn	1595-11-10	1596-08-11	
Bartelse	Anthonij	Middelburg	Arend	slands transportjagt	Bruijn, Christiaan de, schipper	1781-01-01	1782-12-31	tot 1782-05-27; trompetter/matros
Bartelse	Reijnoud		Zeijst	slands schip	Trezel, Samuel, capteijn	1694-04-01	1694-09-20	
Bastiaans	Gabriel	Gorcum	Witte Valcke	slands jacht	Smit, Joachim Pieters de, capteijn	1602-01-09	1604-01-10	
Bastiaansen	Cornelis	Vlissingen	Groote Zeehont	slands boot	Hollaer, Marinus Pieterse, capteijn	1605-04-30	1608-05-29	
Bastiaansen	Cornelis	Vlissingen	Gouden Leeu	slands craveel	Bastiaansen, Vincet, capt, tot 1626-06-30	1623-10-30	1626-09-31	
Bastiaansen	Jacob		Luijpaart	slands schip vlieboot	Waelle, Adriaan, capteijn	1625-05-27	1628-01-04	
Bastnaecht	Jacob		Luijpaart	slands schip	Wael, Adriaen de, capteijn	1626-03-25	--	aammerol
Becker	Thomas	Londen	Leeuw	slands schip	Blindeman, Gillis Pieters, capteijn	1597-06-15	1598-05-15	
Beek, van	Harmen	Hamburg	Veere	slands schip	Wael, Adriaen de, capteijn	1622-11-01	1624-07-01	
Bekker	Jan	Cassel	Orange Galeij	slands schip	Wiltshut, Hermann, capteijn	1729-05-07	1729-10-25	
Bellij	Willem	Londen	Zierikzee	slands schip	Wiggers, Bastiaan, capteijn	1730-05-31	--	
Berge, van der	Jan	Zurphen	Zuid Beveland	slands schip	Essel, Cornelis Antheuissen, capteijn	1697-03-20	1697-10-02	gedeserteerd 1759-07-20
Berger	Jan Martijn	Bellem	Vlissingen	slands schip	Haringman, Maarten, capteijn	1759-03-19	1760-04-02	
Bijck	Johan		Orange Galeij	slands schip	Pezijn, Jacob, capteijn	1748-03-20	1748-11-09	ex-trompetter
Blinckhoff/Blijnehooff	Louwerijs/Louwes	Middelburg	Neptunis Neptunes, & Postpaert	slands schip slands schip	Cock gesyt Breen, Jan de, capteijn Cock geseyt den Breen, Jan de, capt t 1625-03-03	1621-06-18 1623-04-19	1623-04-18 1626-04-19	
Bloek/de Bloek	Pieter	Veere/ Dendermonde	Zierikzee	slands provriendschip	Boendert, Adriaan, capteijn	1696-04-01	1696-09-01	t.b.v. HM van Engeland
Boers	Jacobus	Middelburg	Orange Galeij	slands schip	Trezel, Samuel, capteijn	1701-02-15	1701-10-04	
Bokhart/Bookhart	Jan	Hana	Orange Galeij	slands schip	Wiltshut, Hermann, capteijn	1718-04-08	1718-07-21	
Bonisson	Jeremias	Veere	Orange Galeij	slands schip	Stokke, Geert, capteijn	1731-04-14	1733-07-31	
Bosse, van der/Bos/ van den Bosch	Jacob Crin	Gent	Goes	slands schip	Heijndricks, Willem, capteijn	1677-11-05	--	1 maand gage
			Goes	slands schip	Heijndricks, Willem, capteijn	1677-07-05	--	1 maand gage
			Coming Willem	slands schip	Vogel, Jan, vlaggecapteijn	1694-04-01	1694-10-16	
			Zeelandia	slands schip	Klerck, Cornelis de, vlaggecapteijn	1696-02-21	1696-09-18	
			Walcheren	slands schip	Palma, Cornelis de la, capteijn	1697-05-01	1697-10-17	
Boutx	Jan	Middelburg	Orange Galeij	slands schip	Gardteijn, Michiel Philipse, capteijn	1710-04-02	1710-11-23	

Braem	Jacques	Gent	Valck	stands schip	Trappen gesevf jongen Banckert, Adriaan, capiteijn	1599-05-20	1600-12-11	
Braems/Braens	Thomas	Lonnen	Hasewind	stands fregat	Trappen gesevf Banckert, Michiel van, capiteijn	1604-11-18	1607-07-07	
				stands craveel	Trappen gesevf Banckert, Michiel van, capiteijn	1607-06-16	--	aanmaerol
Brandes	Frinck?	Einous?	Zeeridder	stands schip	Everissen, Jan, capiteijn	1628-09-15	1629-11-25	
Brants	Hejndrick	Hejnuuwen	Zeeridder	stands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1629-11-25	1631-03-31	
Bremaat	Cornelis	Wijck	Orange Galeij	stands schip	Godin, Carel, capiteijn	1717-05-25	1717-08-02	
Breur	Cornelis Adriaense		Witte Leeu	stands schip	Bolckvanger, Leijn Pieters, capiteijn	1627-02-26	1630-01-26	
Briggelt	Manten/Moerken	Nieuvelt In Pruisen/Nijdenbits /Middelburg	Meerweiff	stands nieuwe pinas	Verhelle, Antonis Bartholomeus, capiteijn	1592-10-16	--	1 maand gage
			Meerwiff	stands pinas	Verhelle, Antonis Bartelmeussen, capiteijn	1592-11-16	1593-01-16	
			Meerwiff	stands pinas	Verhelle, Antonis Bartholomeus, capiteijn	1593-07-16	1594-04-16	
			Meerwiff	stands pinas	Verhelle, Anthonis Bartholomeus, capiteijn	1594-04-16	1595-02-16	
Brijnhost	Barent Hejndriex	-	Gulde Vaelcke	stands jacht	Joesse, Philip, capiteijn	1631-11-30	1634-05-30	himenslands varende, van Middelburg
Broer	Adriaan Adriaanse	Antwerpen	Walvijsch	stands schip	Regemortter, Johan van, capiteijn	1621-03-25	1622-04-25	
Brom/Bron	Ritsard/Ritsaert/ Ridsaert	Rochester/ Rocester	Vos	stands boot	Wale, Jan Adriaensz de, capiteijn	1602-04-10	1604-10-09	
			Grooten Zeehont	stands schip	Wale, Jan de, capiteijn	1604-10-10	1607-09-09	
			Zeeridder	stands schip	Zanen, Cornelis Gerritse van, capiteijn	1607-09-09	1609-09-09	
Broucke, van den	Adriaan	Witte Polder		stands schip		1647-05-01	1648-10-15	trompetter, corporaal
Bruggemans	Jasper	Middelburg		stands craveel, van dhr. adm. Nassau	Cornelis, Marnus, capiteijn	1589-10-01	1590-07-31	
Brujnte, de Brussel	Philippus Jan	Haarlem Boekholt	Orange Galeij	stands schip	Gardeijn, Michiel Philippe, capiteijn	1712-04-03	--	
				stands transportjacht	Exter, Jan den, commandeur	1719-01-01	1719-03-31	
Burst/Borst/Barts	Jan/Hans	Koningsbergen / Den Haag, woont	Dolphijn	stands jacht		1670-09-17		benoeming 1670-09-17
			Dolphijn	stands jacht	Adamsen, Jan, capiteijn	1673-05-19	1675-08-31	
			Dolphijn	stands jacht	Adamsen, Jan, capiteijn	1675-09-01	1676-04-30	
			Dolphijn	stands jacht	Adamsen, Jan, capiteijn	1676-05-01	1678-06-31	
			Dolphijn	stands jacht	Adamsen, Jan, capiteijn	1678-07-01	1678-07-01	
			Dolphijn	stands jacht	Adamsen, Jan, capiteijn	1679-01-01	1679-07-31	
			Dolphijn	stands schip	Adamsen, Jan, capiteijn	1680-01-01	1680-06-30	
			Dolphijn	stands schip	Adamsen, Jan, capiteijn	1680-07-01	1680-12-31	
			Dolphijn	stands schip	Adamsen, Jan, capiteijn	1681-07-01	1681-12-31	
			Dolphijn	stands schip	Adamsen, Jan, capiteijn	1682-01-01	1682-06-30	
			Dolphijn	stands schip	Adamsen, Jan, capiteijn	1683-01-01	1682-06-30	

Dolpuijn	slands schip	Adamsen, Jan, capitejn	1683-07-01	1683-12-31	
Zeepaert	slands schip	Andriessen, Jan, commandeur	1684-01-01	1684-06-30	
Zeepaert	slands schip	Andriessen, Jan, commandeur	1684-07-01	1684-12-31	
Zeepaert	slands schip	Andriessen, Jan, commandeur	1685-07-01	1685-12-31	
Zeepaert	slands schip	Andriessen, Jan, commandeur	1686-01-01	1686-06-30	
Zeepaert	slands schip	Andriessen, Jan, commandeur	1686-07-01	1686-12-31	
Zeepaert	slands schip	Andriessen, Jan, commandeur	1687-01-01	1687-06-30	
Zeepaert	slands schip	Andriessen, Jan, commandeur	1687-07-01	1687-12-31	
Zeepaert	slands schip	Andriessen, Jan, commandeur	1688-07-01	1688-12-31	
Zeepaert	slands schip	Andriessen, Jan, commandeur	1689-07-01	1689-12-31	
Zeepaard	slands transportfiacht	Andriesz, Jan, commandeur	1690-01-01	1690-06-30	
Zeepaard	slands transportfiacht	Andriessen, Jan, commandeur	1690-07-01	1690-12-31	
Zeepaard	slands transportfiacht	Andriessen, Jan, commandeur	1691-07-01	1691-12-31	
Zeepaard	slands transportfiacht	Andriessen, Jan, commandeur	1692-07-01	1692-12-31	
Zeepaart	slands transportfiacht	Andriessen, Jan, commandeur	1693-01-01	1693-06-30	
Zeepaart	slands transportfiacht	Boel, Jan Andriessen, commandeur	1694-01-01	1694-12-31	
	slands transportfiacht	Boel, Jan Andriessen, commandeur	1695-07-01	1695-09-30	
Zeepaart	slands transportfiacht	Boel, Jan Andriessen, commandeur	1695-10-01	1695-12-31	
Zeepaart	slands transportfiacht	Boel, Jan Andriessen, commandeur	1696-07-01	1696-10-01	
Zeepaart	slands transportfiacht	Boel, Jan Andriessen, commandeur	1697-07-01	1697-09-30	
Zeepaart	slands transportfiacht	Boel, Jan Andriessen, commandeur	1697-10-01	1697-12-31	
Zeepaart	slands transportfiacht	Boel, Jan Andriessen, commandeur	1698-10-01	1698-12-31	
Zeepaart	slands transportfiacht	Boel, Jan Andriessen, commandeur	1699-01-01	1699-03-30	
Zeepaart	slands transportfiacht	Boele, Jan Andriessen, commandeur	1700-01-01	1700-03-30	
Zeepaart	slands transportfiacht	Boel, Jan Andriessen, commandeur	1701-01-01	1701-03-30	
			1700-01-23		gegaieerd trompetter
Zeepaart	slands transportfiacht	Boel, Jan Andriessen, commandeur	1702-01-01	1702-03-30	
Tryton	slands transportfiacht	Exter, Jan den, commandeur	1703-01-01	1703-03-31	

Bruinvis	slands transportjacht	Exter, Jan Hendrix den, commandeur	1691-07-01	1692-12-31	
Bruinvis	slands transportjacht	Exter, Jan Hendrix den, commandeur	1693-01-01	1693-06-30	
Bruinvis	slands transportjacht	Exter, Jan Hendrix den, commandeur	1694-01-01	1694-06-30	
	slands nieuwe jacht	Exter, Jan Hendrix den, commandeur	1694-10-01	1694-12-31	
	slands nieuwe jacht	Exter, Jan Hendrix den, commandeur	1695-07-01	1695-09-30	
	slands nieuwe jacht	Exter, Jan Hendrix den, commandeur	1695-10-01	1695-12-31	
Trijton	slands transportjacht	Exter, Jan Hendrix den, commandeur	1696-07-01	1696-10-01	
Trijton	slands transportjacht	Exter, Jan Hendrix den, commandeur	1697-07-01	1697-12-31	
Trijton	slands transportjacht	Exter, Jan Hendrix den, commandeur	1698-10-01	1698-12-31	
Trijton	slands transportjacht	Exter, Jan den, commandeur	1699-01-01	1699-03-30	
Tryton	slands transportjacht	Exter, Jan den, commandeur	1700-01-01	1700-03-31	gelicenteerd per 14 januari 1700
Tryton	slands transportjacht	Exter, Jan den, commandeur	1701-01-01	1701-03-31	
Tryton	slands transportjacht	Exter, Jan den, commandeur	1702-01-01	1702-06-30	
Tryton	slands transportjacht	Exter, Jan den, commandeur	1703-01-01	1700-03-31	
Tryton	slands transportjacht	Exter, Jan den, commandeur	1704-01-01	1704-06-30	gegeerd trompetter
Tryton	slands transportjacht	Exter, Jan den, commandeur	1705-01-01	1705-03-31	gegeerd trompetter
Tryton	slands transportjacht	Exter, Jan den, commandeur	1706-01-01	1706-03-31	gegeerd trompetter
Tryton	slands transportjacht	Exter, Jan den, commandeur	1707-01-01	1707-03-31	gegeerd trompetter
Tryton	slands transportjacht	Exter, Jan den, commandeur	1708-01-01	1708-03-31	gegeerd trompetter
Tryton	slands transportjacht	Exter, Jan den, commandeur	1709-01-01	1709-03-31	gegeerd trompetter
Tryton	slands jacht	Exter, Jan den, commandeur	1710-01-01	1710-03-31	gegeerd trompetter
Tryton	slands jacht	Exter, Jan den, commandeur	1711-01-01	1711-03-31	gegeerd trompetter
Tryton	slands jacht	Exter, Jan den, commandeur	1713-01-01	1713-03-31	gegeerd trompetter
Triton	slands jacht	Exter, Jan den, commandeur	1714-01-01	1714-03-31	gegeerd

			Triton	slands transportiaecht	Exter, Jan den, commandeur	1715-01-01	1715-12-31	trompetter gegeerd trompetter
			Triton	slands transportiaecht	Exter, Jan den, commandeur	1716-01-01	1716-12-31	gegeerd trompetter
			Triton	slands transportiaecht	Exter, Jan den, commandeur	1717-01-01	1717-03-31	gegeerd trompetter
Claeijs		Schagen	Luijpaert	slands schip	Gauw, Claeijs Janssen, capteijn	1630-03-09	1631-05-05	gedeserteerd 1630-09-27
Claeijssen		Vlissingen	Gouden Leeu	slands groot craveel	Moor, Joos Janssen de, vadm	1589-09-01	1590-06-30	
Claeijssen/Claessen		Rotterdam		slands schip	Cruiningen, Adriaan van, capteijn	1674-01-01	--	verschot 2 schellingen op de hand
Claeissen/Claesen		Amsterdam	Orangien	slands schip	Cruiningen, Adriaan van, capteijn	1674-02-16	1674-10-01	
			Orangien	slands schip	Cruiningen, Adriaan van, capteijn	1673-03-13	1673-04-06	rol kostgeld
			Orangien	slands schip	Cruiningen, Adriaen, capteijn	1673-05-12	--	1 maand gage
Claeissen/Claijssen/ Spijckeboor		Eeckeloo/Eeckeloo/ Eeckeloo/Eeckloo		slands vlijboot	Leijnse, Adriaan, capteijn	1596-03-31	1597-01-31	
				slands boot	Leijnssen, Adriaan, capteijn	1597-02-01	1597-12-31	
				slands schip	Leijns, Coppe, capteijn	1598-01-01	1600-07-16	
				slands schip	Leijnse, Adriaan, capteijn	1598-01-01	1599-04-15	'voijage naar het westen'
				slands schip	Leijnssen, Adriaan, capteijn	1599-04-15	1600-03-26	reis westwaarts Spanje St. Tomas
			Lupaert	slands schip	Leijnssen, Adriaan, capteijn	1599-05-05	--	3 maand gage; reis naar het Westen met de vloot
				slands vlieboot	Leijns, Coppe, capteijn	1600-07-15	1601-11-15	
			Hope	slands vlijboot	Leijnssen, Jacob, capteijn	1601-11-15	1604-02-15	
			Hope	slands boot	Leijnse, Jacob, capteijn, tot 1607-02-28	1604-02-10	1607-04-30	
Claijse/Claijssen		Zoutelande	Caitte/Dolphijn/ Zeeuwsche Leeuw	slands pinas	Leest, Cornelis Leijnssen, capteijn	1589-09-20	1590-07-10	
			Zeeuwsche Leeuw	slands schip	Leest, Cornelis Leijnssen, capteijn	1590-07-10	1591-11-10	
Clasen		Saxen	Zierikzee	slands schip	Steenhart, Aernouts, capteijn	1744-04-18	1746-03-23	gedeserteerd 1744-08-30
Clereq, de		Santwits		slands schip	Janssen, Claes, capteijn	1646-01-01	1649-03-31	
Clereq, de		Pieter	Zuid Beveland	slands schip	Krujnc, Jan van, capteijn	1761-02-07	1761-10-16	trompetter/matros
Cockhaen		Heijndrick Cornelisse	Witten Leeuw	slands schip	Brujnc, Heijndrick Jansse, capteijn	1630-06-09	1632-03-03	
Coenaet		Willem		slands schip	Boelckvanger, Leijn Pieters, capteijn	1624-02-25	1627-02-25	
				slands schip	Boelckvanger, Leijn Pieters, capteijn	1627-02-26	1630-01-26	
Coenaet/Coenaedt		Claas/Claes/ Cornelis	Zierikzee	slands schip	Lare, Pieter van, vlaggecapteijn	1673-03-28	1673-10-11	
			Vlissingen	slands schip	Putte, Carel van de, capteijn	1674-03-01	1674-09-27	

Collonue	Giles	Ille de Leu	Zeuschen Leeuw	stands schip	Evertsen, Cornelis, capiteijn	1644-01-01	1646-07-31	matroos, trompetter
Coninck, de/de Coninck	Cornelis	Vlissingen	Haeswint	stands fregat	Evertsen, Jan, capiteijn, van 1600-10-01/1604-02-23	1602-05-18	1604-11-18	
	Michiel		Haesewind	stands fregat	Trappen gesevt Banckert, Michiel van, capiteijn	1604-11-18	1607-07-07	
Coning		Rensdorp/Renw.	Zuid Beveland	stands schip	Vis, Cornelis, capiteijn	1757-05-09	1758-06-05	
Coper/Kouper	Daniel	Munster/Reenan/ Maasterlant	St Maartensdijk	stands schip	Vis, Cornelis, capiteijn	1758-06-06	1759-08-14	
			Somer	stands schip	Hase, Willem de, capiteijn	1689-01-20	1689-04-05	
			Somer	stands schip	Haasz, Willem de, capiteijn	1689-04-06	1689-07-05	
			Somer	stands schip	Hase, Willem de, capiteijn	1689-07-06	1689-10-03	
			Veere	stands schip	Mosshman, Cornelis, capiteijn	1691-04-09	1692-10-29	
			Veere	stands schip	Mosshman, Cornelis, capiteijn	1694-04-01	1695-11-23	
Cornelis	Frans	Duinkerken	Hont	stands schip	Pietersen, Legier, capiteijn	1593-04-17	1594-02-17	
Cornelis/Cornelisse	Barthel/Bartel	Vlissingen	Caitte/ Dolphijn/ Zeeuwsche Leeuw	stands pinas	Leest, Cornelis Leijnssen, capiteijn	1589-09-20	1590-07-10	
			Zeeuwsche Leeuw	stands schip	Leest, Cornelis Leijnssen, capiteijn	1590-07-10	1591-11-10	
			Hont	stands schip	Pietersz, Legier, capiteijn	1594-02-17	1595-03-17	
			Groten Hondt	stands boot	Pieters, Legier, capiteijn	1595-03-17	1596-04-17	
				stands schip	Cnooper, capiteijn			
Cornelis/Cornelisse/ Cornelissen	Jan	Vlissingen	Aeolus	stands schip	Alteras, Laureijs Jacobssen, capt, tot 1622-10-05	1621-07-17	1623-06-17	
			Aeolus	stands schip	Cruiningen, Adriaan Sandersen, capt	1623-06-25	1626-06-25	
			Gouden Leeu	stands craveel	Bastiaensen, Vincent, capt, tot 1626-06-30	1623-10-30	1626-09-31	
			Gouden Leeuw	stands schip	Regemoeter, Cornelis van, capiteijn	1626-09-31	1629-03-30	
			Vlissingen	stands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1630-10-29 (1631-04-01)	1631-12-31	rol 1630-10-29 (en 1631-04-01)
			Gouden Leeuw	stands schip	Regemnote, Cornelis van, capiteijn	1631-09-01	1634-05-30	
			Vlissinghe	stands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1633-01-01	1633-12-31	
Cornelisse	Dijngeman/ Dingeman	Veere	Dolphijn	stands vlieboot	Hardevel, Jan, capiteijn tot 1603-09-06	1601-02-07	1603-08-07	
			Dolphijn	stands boot	Maarentas, Boudewijn, capiteijn vanaf 1603-09-07	1603-08-12	1606-10-12	
				stands grote vlieboot	Callis, Cornelis Herman, capiteijn	1596-09-15	1597-06-15	
Cornelisse	Frans	Delft		stands schip	Blindeman, Gillis Pieters, capiteijn	1597-06-15	1598-05-15	
				stands schip	Blindeman, Gillis Pietersen, capiteijn	1598-05-15	1599-08-15	
				stands schip	Leijnssen, Adriaan, capiteijn	1599-04-15	1600-03-26	reis westwaarts
			Lupaert	stands schip	Leijnssen, Adriaan, capiteijn	1599-05-05	--	reis naar het Westen met de vloot
Cornelisse	Jacob/Jacob	Vlissingen	Griffioen	stands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1621-03-25	1622-04-25	
			Griffyvoen en de	stands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1622-04-25	1624-03-25	

Comelisse	Joos	Antwerpen	Tijger	slands boot	Quacq, Jan Rutgers, capiteijn	1599-04-15	1599-09-18	'voijage Spanje'; 3 maand gage
Comelisse	Pieter	Vlissingen	Witte Valcke	slands jacht	Smit, Joachim Pieters de, capiteijn	1602-01-09	1604-01-10	gedeserteerd 1602-06-30
Comelisse	Sern/Sen	Harlingen	Gouden Leeu	slands craveel	Moor, Josias de, capiteijn tot 1721-02-25	1620-12-30	1622-01-31	
			Gouden Leeuw	slands craveel	Bastiaens, Vincent, capiteijn	1622-01-31	1623-10-31	
			Gouden Leeu	slands craveel	Bastiaenssen, Vincent, capt, tot 1626-06-30	1623-10-30	1626-09-31	
Comelisse/Comelissen	Jan	Veere	Dordrecht	slands schip	Cruiningen, Adriaan van, capiteijn	1666-01-01	1666-05-30	nieuw aangenomen matrozen
			Goes	slands schip	Cruiningen, Adriaan van, capiteijn	1666-09-15		
			Goes	slands schip	Cruiningen, Adriaan van, capiteijn	1669-11-01	--	
Comelisse/Comelissen	Josua	Veere	Zeepaert	slands vlieboot	Leunissen, Cornelis, capiteijn	1599-10-03	1602-02-03	uitbetaling buitgeld 2 capers te Veere opgebracht
			Zeepaert	slands vlieboot	Leunisse, Cornelis, capiteijn, tot 1603-01-10	1602-02-03	1604-05-07	
Comelisse/Comelissen	Matthijs/Matthijs	Amemuiden	Charitas	slands schip	Pieters, Geleijn, capiteijn	1599-05-15	1599-12-03	1 maand gage
				slands pinas	Pieterse, Geleijn, capiteijn	1599-05-17	--	
				slands schip	Pieterse, leijn, capiteijn	1599-12-20		gage
Comelisse/Comelissen	Mattheus/Mattheus		Walcheren	slands schip	Banckert, Joos, vlaggecapt tot 1674-04-20	1674-03-17	1674-10-10	
				slands schip	Boer, Andries de, capiteijn	1674-05-22	--	onder It-adm Banckert, 1 maand gage
				slands schip	Boer, Andries de, capiteijn	1674-06-02	--	2 schellingen uitbetaald
Comelissen	Cornelis	Jouster	Vlissingen	slands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1630-10-29 (1631-04-01)	1631-12-31	tot 1630-10-29 (en 1631-04-01)
Comelissen	Cornelis	Middelburg	Westcappel	slands schip	Jansz, Gillis, capiteijn	1643-01-01	1645-05-31	
Comelissen	Dingeman	Zierikzee	Schakerloo	slands schip	Crijnsen, Jan, capiteijn	1664-12-16	1665-12-31	afkomstige Boom der Liefde
Comelissen	Willem	Goes	Middelburgh	slands schip	Swart, Adriaan, capiteijn	1643-05-01		trompetter, schiemansmaat
Comelissen	Willem	Vyanen	Swaenenburgh	slands schip	Putte, Carel van der, capiteijn	1677-10-05	1678-03-15	
Comelissen/Cornelisz	Antonis/Anthonis	Duinkerken	Aeolus	slands schip	Leijnsen, Cornelis, capiteijn	1597-06-13	--	aarmmerol Aeolus en 'virtuaalieschip'
				slands schip	Leest, Cornelis Leijnsen, capiteijn	1597-07-20	1597-11-20	
Cosijn	Franchois	Gent	Eendracht, ex St Michiel	slands schip	Loncke, Sijmon, capiteijn	1672-04-23	--	
Coster	Jan	Noorwegen		slands schip	Regemortter, Cornelis van, capiteijn	1624-07-25	1626-03-10	
Costs	Rutser	Schaerenburgh	Goes	slands schip	Mangelaar, Cornelis, capiteijn	1643-01-01	1645-05-31	
Couij/Conij	Denijs	Zwitserland	Vlissingen	slands schip	Trezel, Saemuel, capiteijn	1695-02-01	1695-03-31	
			Vlissingen	slands schip	Trezel, Samuel, capiteijn	1695-05-01	1695-09-01	

Couslandt	Gedin	Veere	Vlissingen	stands schip	Trezel, Samuel, capiteijn	1695-09-01	1696-02-01	gedeserteerd 1695-11-17
Creeft	Jan Fredriksz/ Jan Frederiksen	Bruijnen/ Vlissingen	Meremine van Amsterdam	stands schip	Kempe, Adriaen Nichlessen, capiteijn	1643-04-01	1646-01-31	
		Vlissingen	Utrecht	stands schip	Evertsen de Jonge, Cornelis, capiteijn	1671-10-01	1672-01-31	1 maand gage
			Vlissingen	stands schip	Evertsen de Jonge, Cornelis, capiteijn	1672-05-03	--	
			Zierikzee	stands schip	Sage, Salomon le, capiteijn	1673-04-13	1673-10-05	met rol d.d. 1674-05-07, 1 maand gage
				stands schip	Tijt, Jan van der, vlaggecapiteijn	1674-02-27	1674-09-27	
				stands schip	Putte, Cornelis van de, capiteijn	1674-10-05	1674-10-26	'montkosten' uitbetaald
Crijger	Marinis	Zierikzee	Vlissingen	stands schip	Putte, Carel van de, capiteijn	1674-11-17	--	betaling 1 maand
			Westcappel	stands schip	Jansz Gillis, capiteijn	1643-01-01	1645-03-24	
Crimonissen	Roel	Parijs	Zeeridder	stands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1628-09-15	1629-11-25	gedeserteerd 1629-08-23
Crijn	Arij	Vlissingen	Zeyst	stands schip	Mauregnault, Jacob de, capiteijn	1701-02-14	1701-12-05	
Crijnsen, van de	Crijn			stands schip	Kiel, Jopse, capiteijn	1669-07-24	1670-03-04	
Crijnsen	Jan	Baarland	Acolus	stands schip	Cruiningen, Adriaan Sandersen, capt tot 1626-01-17	1623-06-25	1626-06-25	
			Acolus	stands schip	Cruiningen, Adriaan Sanders van,	1626-06-25	1629-02-17	
Crijnsen	Jontas	-	Zeeusche Post	stands jacht	Philipsen, Joos, capiteijn	1627-12-22	1630-06-30	
Crinse	Johannis			stands schip	Haze, Adriaan de, capiteijn	1664-10-20		benoeming trompetter van jacht te Amsterdam 1664-10-20
Cristiaans	Joriaen	Dousburch		stands schip	Leest, Cornelis Leijnsse, capiteijn	1596-06-01	1596-08-31	rol nieuwe aanname/afkanking
Crone	Jan Cornelissen	Vlissingen	Gouden Lelie	stands schip	Geus, Cornelis Gillisse, capiteijn	1596-06-01	1596-08-01	
		Wickerade	Goos	stands schip	Wiltshut, Steven, capiteijn	1697-05-01	1697-10-12	
Daegh	Tien	Monsternis?	Hooppe	stands schip	Mangelaar, Querijn Franssen, capiteijn	1621-05-02	--	
Danekaert	Guillaume	Sluis	Salemander	stands schip	Pietersen, Legier, capiteijn	1589-12-17	1590-10-17	voor kust van Vlaanderen
Danielsen	Larinnus	Veere	Wapen van Zeelandt	stands schip	Block, Joos Willemse, capiteijn	1644-01-03	1646-11-30	
Davidse	Matheus	Vlissingen	Dolphijn	stands craveel	Moor, Joos Jansz de, viceadmiraal	1600-03-01	1602-03-31	
Davis	Abraham	Westkapelle	Walvisch	stands schip	Block, Willem Joosten, capiteijn	1622-05-25	1624-04-27	
Decius	Johannes	Goes	Dorth	stands schip	Heindriksen, Willem, capiteijn	1674-02-10	1674-10-10	
Deelen/Dien	Josias/Joosten	Garnezee	Leeuw	stands schip	Waeli, Adriaen de, capiteijn	1622-11-01	1624-07-01	
Dees/Deemis	James/Johannes/ Joannis/Jaques	Dordrecht/Veere	Zeeridder	stands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1624-07-01	1627-10-01	
			Vlissingen	stands schip	Hase, Adriaen de, capiteijn	1671-02-16	1672-01-31	
			Vere	stands schip	Cruiningen, Adriaan van, capiteijn	1672-02-22	--	aanringsgeld 1 ducatoon
				stands schip	Cruiningen, Adriaan van, capiteijn	1672-07-04	--	een maand gage

			Dordrecht	stands schip	Heijndriexen, W, capteijn	1674-01-01	--	verschot twee ducatoons op de hand
			Viisschersherder	stands schip	Maartense, Barent, capteijn	1677-01-18	--	2 maand betaling advance
			Zomer	stands schip	Boom, Barent Maertens, capteijn	1677-03-20	1677-09-06	
			Zomer	stands schip	Maertense, Barent, capteijn	1677-03-23	--	1 maand gage
			Viisschers Herder	stands schip	Maertense, Barent, capteijn	--	1677-05-12	uitbetaling
			Roodem Leeuw	stands boot	Quacoq, Jan Rutgers, capteijn	1599-04-15	1599-09-18	verdiende gage
Deijfert	George	Essex		stands boot	Regemortier, Cornelis van, capteijn	1629-07-01	1631-08-31	'voijage Spanje'; 2 en 3 maands gage
Denier	Carel	Materen		stands boot	Block, Joos Anthonisse, capteijn	1599-01-025	1600-11-24	
Dessebele	Bastiaan	Dunckerken		stands boot	Trappen gt Banckert, Michiel v, capt tot 1604-03-29	1604-01-17	1607-01-17	
Diegod	Tomas	Londen		stands boot	Thomassen, Doen, capteijn	1595-12-16	1597-01-16	
Dieressen/Dierjicksen/ Dircks/Dirksen	Pieter	Middelburg		stands vlijboot	Luenissen, Cornelis, capteijn	1596-01-18	1597-02-18	
				stands boot	Thomasse, Doen, capteijn	1597-01-16	1597-12-16	
				stands vlieboot	Leunisse, Cornelis, capteijn	1597-02-18	1598-02-18	
				stands schip	Thomasse, Doen, capteijn	1597-12-16	1599-04-08	
				stands schip	Leunis, Pieter, capteijn	1598-02-18	1599-10-03	
				stands schip	Leunissen, Cornelis, capteijn	1599-10-03	1602-02-03	
Diest, van	Willem	-		stands schip	Evertsen de Jonge, Cornelis, capteijn	1670-09-09	1671-02-11	
Digmans/Dingemans/ Dingemansse	Jacob	Zierikzee		pinas van oorlog	Ketelaer, Pieter Adriaans, capteijn	1594-04-16	1595-02-16	
				stands boot	Ketelaer, Pieter Adriaensz, capteijn	1595-02-16	1596-03-16	
				stands schip	Ketelaer, Pieter Adriaens, capteijn	1596-03-16	1597-07-26	schip bij 'Cales' in handen van de vijand gevallen; 'dootgeschoten' 1597-07-26
Dijser/Dijster	Hans	Distelberge		stands schip	Regemortier, Cornelis van, capteijn	1629-07-01	1631-08-31	
Dressen/Dirxsen	Cornelis	Middelburg/ Zierikzee		stands schip	Regemote, Cornelis van, capteijn	1631-09-01	1634-05-30	
				vlijboot	Hardewel, Jan, capteijn tot 1603-09-06	1601-02-07	1603-08-07	
				stands boot	Maartens, Boudewijn, capteijn vanaf 1603-09-07	1603-08-12	1606-10-12	
Dirxsen	Cornelis	Saven		stands schip	Danckers, Cornelis, capteijn	1694-03-01	(1694-10-11)	
Dirkse	Daniel	Harlingen		stands schip	Wiltshut, Hermamus, capteijn	1722-04-14	1722-12-03	
Dirrcksen	Gerrit	Pottenhove		stands schip	Haze, de, schipper	1665-04-03	--	een maand gage
Dirrcks	Dirrick	Enkhuizen		stands schip	Pieters, Joachim, capteijn	1599-04-15	1599-09-08	'voijage Spanje', en in rol 2 maand gage
Dirrcksen	Joris	Gorcum		stands schip	Cruiningen, Adriaan Sanders van,	1626-06-25	1629-02-17	gedeserteerd 1628-

Ditmar, van	Jan				Zeeuwsche Leeuw	slands schip	capiteijn Janssen, Cornelis, capiteijn	1611-09-09	1612-05-24	10-07 extra ordinaire aannee 1611-09-11
Doenssen	Jacob	Biezelinge			Witte Valcke	slands jacht	Smit, Joachim Pieters de, capiteijn	1602-01-09	1604-01-10	
Doncker	Thomas	Lijdt			Sandenburch	slands schip	Coenraet, Pieter, capiteijn	1645-02-01	1648-11-30	
Doorn, van	Jacob	Dordrecht			Zeeuwsche Leeuw	slands schip	Block, Willen Joossen, capiteijn	1631-09-01	1634-04-30	
Duijverix	Bastiaen Anthemisse				Zelandia	slands schip	Gloeijenden, Adriaan Janse, capiteijn	1646-11-01	1648-10-06	
Duparcquij	Feemeijn Haemant	Cedij			Zierkzee	slands schip	Palma, Jan de la, capiteijn	1693-04-01	1694-10-31	aanvang monstering 1765- 05-20
Dusart	Nicolaas	Breda			Jonge Prins van Oragne	slands schip	Kruijnen, van, Jan, capiteijn	1765-03-02	1766-04-12	
Eduartsen	Tomas	Lonnen			Cortgene	slands schip	Wilschut, Steven, capiteijn	1696-02-15	--	deelgenomen aan expedite naar Engeland
Eduwaert	Thomas	Rotterdam			Hasewind	slands fregat	Trappen gesevt Banckert, Michiel van, capiteijn	1604-11-18	1607-07-07	
Eenoog/van Eenooge	Silvester	Lichtervelde/ Lichteveld/ Lichtervelt			Middelburg	slands schip	Coenraet, Adriaan, capiteijn	1673-03-30	1673-08-23	
	Jacob				Walcheren	slands schip	Banckert, Joos, vlaggecapiteijn	1673-04-01	1673-09-25	volk admiraal Banckert
					Walcheren	slands schip		1673-09-30	--	volk van diverse schepen betaald
Eeuwoutsen/Eewouts/ Leeuwoutsen	Cornelis	Veere			Hasewindt	slands schip	Verhelle, Jacob, capiteijn	1642-10-01	1645-02-28	
					Hasewindt	slands schip	Verhelle, Jacob, capiteijn	1642-10-01	1645-02-28	
						slands schip	Verhelle, Jacob, capiteijn	1645-03-01	1647-07-31	
Eewouts/Leeuwoutsen	Cornelis	Veere			Mereminne	slands schip	Danielse, Cornelis, capiteijn	1621-05-16	1622-11-16	
	Jacob				Mereminne en de Arendt	slands schip	Danielsen, Cornelis capiteijn,tot 1624- 10-17	1622-11-17	1625-09-17	gedeserteerd Duijns 1624-09-30
	Eewout	Veere			Meerminne	slands schip	Vlieger, Jan Jacobsen de, capiteijn	1631-01-01	1631-12-31	
					Meerminne	slands schip	Vlieger, Jan Jacobsse de, capiteijn	1632-01-01	1632-12-31	
					Meerminne	slands schip	Vlieger, Jan Jacobsen de, capiteijn	1633-01-01	1633-12-31	
Ende, van den	Cornelis Janssen					slands schip	Coopvaer, Jan Jacobsse, capiteijn	1597-04-02	1598-12-04	
						slands schip	Coopvaer, Cornelis Jansse, capiteijn tot 1600-10-10	1598-12-02	1600-09-17	
					Salamander	slands craveel	Coopvaer, Cornelis Jansen, capiteijn van 1600-10-09	1600-09-07	1602-09-17	
					Salamander	slands craveel	Coopvaer, Cornelis Jansse, capiteijn	1602-09-17	1605-06-17	
Engelsman	Edewaert/Eduwaert				Hoope	slands schip	Mangelaer, Crijn Cornelisse, capiteijn t 1622-06-15	1621-03-25	1622-04-25	
					Witte Leeu	slands schip	Bolckvangher, Leijn Pieterse, capiteijn	1622-04-25	1624-03-25	
Ense	Andries	NieuwCasteel			Veere	slands schip	Ymandsen, Jacob, capiteijn	1730-03-27	1730-10-27	
Epson	Eduwaert	Gent			Orange Galley	slands schip	Sanderse, Adriaan van, capiteijn	1631-06-07	--	1 maand gage
Essen, van/Effen, van	Pieter				Orange Galley	slands schip	Gardeijn, Mighiel Philippsen, capiteijn	1715-05-24	1715-08-08	
					Orange Galley	slands schip	Cau, Ingeluis, capiteijn	1716-05-29	1716-07-28	
Evertsen	Pieter	Hoom			Zeeridder	slands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1629-11-25	1631-03-31	gedeserteerd 1629-

Faerfissing Fejnor/Fejmoel/Fejner/ Benoir/Renoir/Venoer	Joris Jaspar/Jasper	Edenburch Renes/Nimes/ Veuren/ Bretaignien/Lenits								12-31
			Oraigne Dolphijn Zeelant	slands schip slands vlijboot slands schip	Hollart, Marinis, capteijn Hardewel, Jan, capteijn tot 1603-09-06 Pieters, Logier capteijn tot 1606-07-09	1621-06-10 1601-02-07 1602-10-17	1622-10-31 1603-08-07 1605-09-17			nieuw schip + 2 maand gage 1606-01-17, over op Vos 1606-07-09
			Dolphijn Hope Vos	slands boot slands boot slands boot	Maartens, Boudewijn, capteijn vanaf 1603-09-07 Leijnse, Jacob, capteijn, tot 1607-02- 28 Pietersen, Legier, capteijn tot 1606-07- 09 Pieters, Legier, capteijn	1603-08-12 1604-02-10 1605-09-17	1606-10-12 1607-04-30 1608-05-17			
				slands schip		1606-01-17	--			2 maand gage; reis bewezen Spanje Portugal
			Zeepaerd	slands vlijboot	Calis, Joos Cornelisse, capteijn, tot 1607-11-21	1607-03-03	1609-03-03			
			Hope	slands vlijboot	Reijnse, Reijmer, capteijn	1607-04-30	1609-05-15			
			Zeepaert	slands schip slands vlijboot	Bancker, capteijn Trappen gesejff Bancker, Michiel van, capteijn	1608-08-06 1610-06-03	1611-02-18			'fransman'
			Zeepaert nu op Thonijn	slands boot	Danielsen, Cornelis, capteijn	1613-12-15	1614-12-14			
			Thonijn	slands schip	Danielse, Cornelis, capteijn	1614-01-15	1615-11-15			
			Thonijn	slands schip	Danielse, Cornelis, capteijn	1615-11-15	1617-01-15			
			Thonijn	slands schip	Daniels, Cornelis, capteijn	1617-01-15	1618-01-15			
			Acolus	slands schip	Brackman, Cornelis Daniels, capteijn Jansen, Cornelis, capteijn tot 1620-06- 27	1617-04-29 1619-01-17	1620-05-27			gage
			Acolus	slands schip	Gorkum, Cornelis Jansen, capteijn	1620-03-17	1621-07-17			
			Walvis	slands schip	Block, Willem Joosse, capteijn	1621-03-25	1622-05-25			
			Walvisch	slands schip	Regemorter, Jan van, capteijn	1622-04-25	1624-02-25			
			Salamander	slands schip	Block, Willem Joossen, capteijn Pieters, Legier, capteijn	1622-05-25 1590-10-17	1624-04-27 1591-08-17			waecht 'Cust van Vlaanderen 11
			Waringhe	slands schip	Vis, Cornelis, capteijn	1757-05-09	1758-06-05			
Flade	Christoffel	Witvelt	ZuidBeveland	slands schip						1603-12-16 naar Flesse
Fler	Jan	Oosterrijpnis	Zeepaert	slands boot	Gorcum, Cornelisz Jansze van, capteijn	1603-02-25	1603-12-15			
Foppe	Jasper Adriaensz	Dordrecht	Valcke	slands schip	Trappen g Bancker, Michiel v. capt tot 1618-12-16	1617-07-18	1618-10-28			
Fors	Michiel	Harlingen/ Havelinge	Veere	slands schip	Cruiningen, Adriaan van, capteijn	1671-06-01	1671-10-15			van Nieuwe Galléij naar Zeepaert
Frans/Fransen	Thijs		Zeepaert	slands boot	Jansen, Cornelis, capteijn	1603-12-16	1605-12-16			

Fransen	Pieter	Flensburg/ Rol	Zeevaart	slands boot	Janssen, Cornelis, capiteijn	1605-103-16	1607-10-16	
			Zeevaart	slands boot	Jansse, Cornelis, capiteijn	1607-10-16	1609-05-16	
			Zierikzee	slands schip	Commissen, Marinus, capiteijn	1747-02-07	1748-10-10	eerst onderimmerman
Fredericksen	Jacob	Zierikzee	Vlissingen	slands schip	Peziin, Jacob, capiteijn	1748-03-20	1748-11-09	nieuw aangenomen matrozen
			Goes	slands schip	Cruiningen, Adriaan van, capiteijn	1666-09-15		
Gabriels/Gabriëlsse	Andries	Rotterdam		slands boot	Leijnssen, Coppe Jacobse, capiteijn	1597-02-01	1597-12-31	
Ganser	Jan Baptista	Middelburg		slands schip	Leijns, Coppe, capiteijn	1598-01-01	1600-07-16	
Gauw	Jan Claeijse	Vlissingen		slands schip	Mauregault, Jacob de, capiteijn	1705-02-07	1705-07-02	
Geeraerts/Geertisse/ Gerraetsen/Gerristen	Bartel/Barent/ Barthelmeus/Barter	Vlissingen		slands schip	Gauw, Claeijts Janssen, capiteijn	1630-03-09	1631-05-05	
				slands boot	Cock, Jan de, capiteijn tot 1615-04-30	1615-01-17	1615-10-17	aarnaame 1615-06-06
				slands schip	Trappen geseij Banckert, Michiel van, capiteijn	1615-06-18	1616-09-18	
				slands schip	Janssen, Cornelis, capiteijn	1617-01-17	1618-01-17	
				slands schip	Janssen, Cornelis, capiteijn	1618-01-17	1619-01-17	
				slands schip	Jansen, Cornelis, capiteijn tot 1620-06-27	1619-01-17	1620-05-27	
				slands schip	Gorkum, Cornelis Jansen, capiteijn	1620-03-17	1621-07-17	
				slands schip	Gorkum, Cornelis Jansen, capiteijn	1620-03-17	1621-07-17	
				slands schip	Alleras, Laureijs Jacobsen, capt, tot 1622-10-05	1621-07-17	1623-06-17	
				slands craveel	Hollare, Marjinis, vadm	1623-02-01	1626-02-01	binnenlands
Geerloofs/ Herloff	Hans/ Haeg	Gaemansij/ Garnsey		slands craveel	Hollare, Marinus, vice admiraal	1626-02-01	1629-02-01	
				slands schip	Cruiningen, Adriaan Sanders van, capiteijn	1626-06-25	1629-02-17	
Geerolfsen/Gheervos/ Gheerloff	Heijndrick	Immerisse In Holland/ Emmerisse		slands schip	Cruininge, Adriaan Sanders, capiteijn	1629-10-20	1630-11-20	
				slands groot craveel	Moor, Joos Janssen de, vadm	1589-09-01	1590-06-30	
				slands groot craveel	Moor, Joos de, vadm	1590-07-01	1591-04-30	
				slands craveel	Moor, Joos de, vadm	1591-05-01	1592-02-29	
				slands schip	Moor, Joos de, vice admiraal	1592-03-01	1592-12-31	
				slands craveel	Moor, Joos de, vadm	1593-01-01	1593-10-30	
Geertsen	Heijndrick	Schoonhoven		slands craveel	Moor, Josias de, capiteijn	1618-04-30	1619-06-30	
Geertssen/Geertsen/ Gerristen/Geertarts	Cornelis	Delft		slands schip	Daniëlsz, Cornelis, capiteijn (= 1618?)	1616-01-15	1619-03-25	
				slands schip	Danielsen, Cornelis, capiteijn	1619-03-15	1620-04-15	
				slands schip	Danielsen, Cornelis, capiteijn	1620-04-15	1621-05-15	
				slands schip	Daniëlsz, Cornelis, capiteijn	1621-05-16	1622-1-16	
				slands schip	Alleras, Laureijs Jacobsen, capt, tot 1622-10-05	1621-07-17	1623-06-17	
				slands schip	Claasse, Jan, capiteijn tot 1623-02-17	1622-05-16	1622-11-02	
				slands schip	Kempe, Nicolaes, capiteijn tot 1626-07-	1624-05-26	1627-09-26	

Geleijns/ Geleijnssen	Jacob	Brugge			30	Trappen geseyt Banckert, Michiel van, capitejn	1597-05-20	1597-11-20	aanname 20-5-1597/20-11-1597
Gemaertse/Gernaertsen	Jacob			Zeepaert		Calis, Jacob Cornelisse, capitejn	1630-09-01	1632-03-10	
				Postpaert		Lanse, Marinus, capitejn	1631-05-15	1632-03-08	
Gerretse/Gerrits	Andries/Andro	Lonnen/Schotsman		Oraege		Hollare, Marijnuis, capitejn	1620-10-12	1621-10-31	'voijage West', extra ordinaire aanname
				St Joris		Kempe, Nicolaes, capitejn tot 1626-07-30	1624-05-26	1627-09-26	
Gerrits	Gerrit	Amemuiden		Ouden Hont		Schuijff, Cornelis Anthonis, capt, tot 1603-04-31	1601-12-19	1604-02-04 schip op Wulpen gebleven	
Gerritsen	Hejndrik	Delft		Westcappel		Jansz, Gillis, capitejn	1643-01-01	1645-05-31	
Gerritsen	Jacob	Veere		Sandenburch		Zanen, Cornelis Gerritse van, capt tot 1643-12-19	1643-02-14	1645-05-31	fbv 'de kleene wissertij van Veere'
Gheenbursch	Jacob Stoffelsen	Emsy		Liefde / Michiel van Duinkerken		Marijnisse, Lodewijks, capitejn	1627-02-17	1630-08-17	
Gheernaert/Gherrewaert/ Gheeraert	Jacob	Pertis		Zeepaert		Calis, Jacob Cornelisse, capitejn	1622-05-15	1624-12-31	
Ghijsbrechts/Gijsbregis	Jan	Gent		Zeepaert		Calis, Jacob Cornelisse, capitejn	1625-01-01	1627-12-31	
						Jacobssen, Adriaan, capitejn	1590-03-01	1590-12-31	'craveel van syne EX van Nassau'
						Jacobse gheseyt Trompetter, Adriaan, capitejn	1591-01-01	1593-01-17	
Gillis	Jan	Nieupoort		Witte Yalck		Block, Joos Anthonisse, capitejn	1599-01-025	1600-11-24	
Gillis/Gilles	Jacob	Brugge		Zeeusche Leeuw Gulden Lupaert		Leest, Cornelis Leijnisse, capitejn	1592-10-01	1592-11-30	
				Zeepeert		Leeste, Cornelis Leijnsen, capitejn	1592-12-01	1593-05-31	
				Zeepeert		Cnooper, Adriaan Crijns, capitejn	1596-03-01	1597-03-31	
				Zeepeert		Cnooper, Adriaan Crijns, capitejn	1598-11-01	1600-07-31	
				Zeepeert		Cnooper, Adriaan Crijns, capitejn	1599-05-09	--	3 maand gage; 'voyage naar Spantje'
				Zeepeert		Cnooper, Adriaan Corrijns, capitejn tot 1605-05-31	1600-08-01	1602-08-31	
Gillisse/Gillissen Gillisse/Gillissen	Pieter Pieter	Aelist Aelist				Camp, Reijmer du, capitejn, tot 1599-04-21	1598-06-20	1599-06-20	nu vlieboot capitejn Cornelis Faessen
				Groenen Draeck		Lantschoot, Cornelis Servaessen, capitejn	1601-10-20		
Godefro Goens	Rientier Abraham	Veere		Schakerloo Meremine van Amsterdam		Hejndrickse, Willem, capitejn	1667-01-01	1668-05-14	
						Kempe, Adriaen Nicolaessen, capitejn	1643-04-01	1646-01-31	
						Kempe, Adriaen Nicolaessen, capitejn	1647-02-01	1648-05-31	
						Regemorter, Johan van, capitejn	1621-03-25	1622-04-25	
						Regemorter, Jan van, capitejn	1622-04-25	1624-02-25	
Goethem, van/Goethems/Goethens/ van Hoetsen	Adriaan/Adriaen	Neuzen		Walvisch Walvis		Hackelaer, Adriaan Mrs gesejt, capt, tot	1624-02-27	1625-05-27	aanname 1625-05-

Hagebaert	Robbert	Waestre	St Ool	stands schip	Block, Jan Anthonis, capteijn	1599-05	--	3 maand gage, reis bevesten Spanje
Hans	Willem	Prestenpaens	Sandenburch	stands schip	Zanen, Cornelis Gerrit van, capteijn tot 1643-12-	1643-02-14	1645-01-31	gedeserteerd 1643-12-07, tbv 'kleene visserij' vanaf 1643-12-21
Hans/Hairs/Hanssen	Hans	Wissemaer/ Wissemaer/ Wessemare	Meerwijff	stands pinas	Verhelle, Anthonis Bartholomeus, capteijn	1594-04-16	1595-02-16	
			Zeemeuwe	stands boot	Verhelle, Antonis Bartholomeus, capteijn	1595-02-15	1596-03-16	
			Zeemeuwe	stands boot	Verhelle, Anthonis Bartholomeus, capteijn	1596-03-16	1597-04-16	
			Zeemeuw	stands boot	Verhel, Anthonis Bartholomeus, capteijn	1597-04-16	1598-11-18	
			Zeemeuw	stands boot	Verhel, Bartholomeus, capteijn	1599-05-01	1599-11-30	
Hansen	Matthijs	Antwerpen	Cortienne	stands schip	Boer, Andries den, capteijn	1689-04-01	1690-01-28	
Hamanssen	Evert	Bruijnswijk	Thonijn	stands schip	Danielsz, Cornelis, capteijn	1616-01-15 (=1618?)	1619-03-25	gedeserteerd 1618-05-18
Hartthin	Jan	Lonnen	Thonijn	stands schip	Daniels, Cornelis, capteijn	1617-01-15	1618-01-15	
			Rooden Leeuw	stands boot	Dominicus, Marinus, capteijn tot 1604-05-13	1603-12-01	1607-02-01	gedeserteerd 1605-04-09
Hartle	Thomas	Limchenier	Oraigne	stands schip	Hollaer, Marins, capteijn	1621-06-10	1622-10-31	nieuw schip
Hasque, de la	Johannis Joseph	Leuven	Orange Galeij	stands schip	Sappius, Michiel, capteijn	1728-04-08	1728-07-30	
Heijde, van der	Charles/Chaerels/ Chaerles	Venlo/Veere	Zeepaert	stands vlieboot	Leunissen, Cornelis, capteijn	1599-10-03	1602-02-03	trompettersmaat
			Zeepaert	stands vlieboot	Leunisse, Cornelis, capteijn, tot 1603-01-10	1602-02-03	1604-05-07	
			Thonijn	stands vlieboot	Lantschot, Cornelis Servaes, capteijn	1603-11-20	1608-06-06	
			Tonijn, nieuw schip	stands schip	Lantschot, Cornelis Servaes, capteijn	1607-02-22	--	2 maand gage; reis naar 'Cust van Spanje'
Heijndricks/Hajdrick/ Heijndricxen/Huijdineck	Antonio/Anthonis /Arwins	Hanschou/ Hannover/ Hamene bij Bremen	Goude Leeu	stands groot craveel	Moor, Joos de, vadm	1590-07-01	1591-04-30	
			Gouden Leu	stands craveel	Moor, Joos de, vadm	1591-05-01	1592-02-29	
			Vliegend Hart	stands schip	Moor, Joos de, vice admiraal	1592-03-01	1592-12-31	
			Vliegend Hart	stands craveel	Moor, Joos de, vadm	1593-01-01	1593-10-30	
			Vliegend Hart nu Gouden Leeu	stands craveel	Moor, Joos de, vadm	1593-11-01	1594-11-30	
			Gouden Leeu	stands craveel	Moor, Joos de, vadm	1594-12-01	1595-12-31	
			Gouden Leeu	stands craveel	Moor, Jan Jansse, vadm	1596-01-01	1597-01-31	
			Goude Leeuw	stands craveel	Moor, Joos de, viceadmiraal	1597-02-01	1598-05-31	
			Gouden Leeuwe	stands groot craveel	Moor, Joos de, vadm	1598-06-01	1600-02-28	
			Dolphijn	stands craveel	Moor, Joos Jansz de, viceadmiraal	1600-03-01	1602-03-31	overleden 18-10-1603 (?)
			Dolphijn	stands schip	Moor, Joos Jansse, vadm	1602-04-01	1604-09-31	

Heijndricks/Heijndriex	Barent	Zierikzee	Gouden Leeuw Meerman	slands craveel pinas van oorlog	Moor, Joos de, vadm Ketelaer, Pieter Adriaans, capteijn	1604-10-01 1594-04-16	1607-08-31 1595-02-16	2. reizen
			Zeeameuwe	slands boot slands schip	Ketelaer, Pieter Adriaensz, capteijn Thomassen, Doen, capteijn	1595-02-16 1599-04-08	1596-03-16 1600-05-06	'voijage naar St Thome'
Heijndricksen	Abraham	Middelburg	Thonijn	slands vlijboot	Landschot, Cornelis Servaasz, capteijn	1603-11-20	1608-06-06	
Heijndricksen	Jan	Amsterdam	Leeuw	slands schip	Wael, Adrian de, capteijn	1622-11-01	1624-07-01	
Heijndricksen	Theunis	Ouwater	Goos	slands schip	Putte, Carel van de, capteijn/vadm	1686-07-01	1686-10-30	
Heijndriex	Hans	Emmerich	Zeehondt	slands schip	Pieters, Legier, capteijn	1599-01-17	1600-10-17	gedeserteerd 29 november
Heijndriex	Jan	Gouwe	Pellicaen	slands jacht	Jacobsen, Frans, capteijn	1598-04-25	1599-08-24	
Heijndriex	Joseph		Postpeert/ De Sonne	slands schip	Hollaer, Jan, capteijn	1629-08-21	1632-01-03	
Heijndriexen/Hendricks	Bernaert/Barent	Emden	Gouden Leeuw	slands schip	Regemooter, Cornelis van, capteijn	1626-09-31[ste]	1629-03-30	
			Gouden Leeuw	slands schip	Regemortier, Cornelis van, capteijn	1629-07-01	1631-08-31	
				slands jacht	Joosse, Philip, capteijn	1634-05-31		
Heijndriexen/Hendriksz	Crijn	Middelburg	Middelburgh Tholen	slands schip slands schip	Boer, Andries den, vlaggecapteijn Maertens, Barent, capteijn	1680-01-01 1686-05-27	1680-10-05 1687-01-28	schip en bemannig verongelukt
Heijst, van	Sent	In Vlaanderen	Hope	slands schip	Pieters, Joachim, capteijn	1599-04-15	1599-09-08	'voijage Spanje', en in rol 2 maand gage
Heine, van	Barent	Lijp	Vergulde Valeke	slands schip	Comelisse, Daniel, capteijn	1627-01-31	1629-07-31	
Hendricks	Bernaert	Veere	Neptunis	slands schip	Thomasse, Doen, capteijn	1599-04-15	--	3 maand gage, reis westen met de vloot
Hendricks	Ewout Hendricks			slands schip	Leunisse, Cornelis, capteijn	1597-08-28	--	aarme
Hendricksen	Abraham	Haarlem	Eerste Edele	slands schip	Trezel, Samuel, capteijn tot 1709-10-16	1708-02-(01)	1709-10-16	capteijn Ingeluis Cau vanaf 1708- 03-29
Hendricksen	Abraham	Middelburg	Groenen Draeck	slands vlijboot	Lantschot, Cornelis Servaasz, capteijn	1601-10-20		
Hendricksen	Hans	Antwerpen	Neptunis	slands boot	Calis, capteijn	1596-04-01	1596-09-01	rol afdanking: t.b.v. zijn engelse majesteit naar Spanje
Hendricksz	Maathjis	Vinckenb.	Zeijst	slands schip	Haes, de, capteijn	1690-04-25	--	1 maand betaling
Hertense	Tijs	Gouda	Zeijst	slands schip	Wiltshut, Steven, capteijn	1693-10-01	1694-03-31	
Hijmpel/Himpel	Hans	Luijbecc/ Lubbek		slands craveel, van dhr adm Nassau	Cornelis, Marinus, capteijn	1589-10-01	1590-07-31	
			Gouwe Valek	slands grote craveel	Cornelissen, Marinus, capteijn	1590-08-01	1592-05-31	
Hoffkens/Hofken/	Joos	Antwerpen	Valeke	slands schip	Trappen geseijt Banckert, Michiel,	1614-05-18	1615-06-18	

van Hooft	Joos	Antwerpen	Valcke	slands schip	capiteijn	1614-05-18	1615-06-18	
Hofmout	Hendrick Jansen	Middelburg	Arent ..... van Middelburg	slands schip commissie- vaarder	Trippen geseijt Banckert, Michiel van, capiteijn Aerdenburch, Daniel	1615-06-18 1616-09-18	1616-09-18	verrokken; schip genomen door de Turken van Algiers; benaming slaaf te Algiers; 30jr (=1602)
Hooijen	Michiel Jan	Londen Veere	Valck Groolen Zeehont	slands boot slands boot	Leest, Cornelis Leijnsen, capiteijn Cnooper, Adriaen Crjnsen, capt tot 1602-05-31	1597-09-10 1602-08-31	1598-07-10 1605-04-30	
Hollaere/Hollaere	Marinus/Marinis	Vlissingen	Groote Zeehont Simpson	slands boot slands craveel	Hollaer, Marinus Pieterse, capiteijn Hollare, Marinis, vadm	1605-04-30 1623-02-01	1608-05-29 1626-02-01	binnenslands
Hollander, den Holle, van	Maarten Bernaert	Werkendam	Orange Galeij	slands schip	Hollare, Marinus, vice admiraal Wiggers, Bastiaan, capiteijn	1629-02-01 1736-04-06	1629-02-01 1736-08-13	
Hooft	Hendrik	sGravenhage	Orange Galeij	slands vlieboot	Thomassen, Doen, capiteijn	1593-03-16	1594-01-16	
Hoope, ten	Willem	Berkeloo/Berkelo/ Vlissingen	Zieritzzee Nassau	slands schip slands schip	Sappius, Mighiel, capiteijn Trezel, Samuel, capiteijn	1721-04-28 1705-02-18	1721-08-22 1706-12-11	
Hou, van/der Houe/van der Hove/van Hune	Barent/Bernaert/ Bernard	Lippe/Lip	Nassau Nassau Nassau Nassau	slands schip slands schip slands schip slands schip	Mauregraull, Jacob de, capiteijn Trezel, Samuel, capiteijn Trezel, Samuel, capiteijn Trezel, Samuel, capiteijn	1708-02-29 1709-06-11 1710-11-10 --	1708-10-13 -- 1711-01-13 1712-06-14	naar de Oostzee in de Middellandse Zee
				slands vlieboot	Thomassen, Doen, capiteijn	1594-01-16	1594-11-16	
				slands vlieboot	Thomassen, Doen, capiteijn	1594-11-16	1595-12-16	
				slands vlieboot	Thomassen, Doen, capiteijn	1595-12-16	1597-01-16	
				slands vlieboot	Thomasse, Doen, capiteijn	1597-01-16	1597-12-16	
			Zeehaen	slands jacht	Comelisse geseyt Duc d'Alve, Marijnus, capiteijn	1597-03-01	1598-08-31	
				slands schip	Thomassen, Doen, capiteijn	1597-05-23	--	2 maand gage; t.b.v. koning van Engeland
				slands schip	Thomasse, Doen, capiteijn	1597-12-16	1599-04-08	
			Zeehaen	slands jacht	Comelisse geseyt Duck Dalve, Marijnus, capiteijn	1598-09-01	1600-05-31	
				slands schip	Thomassen, Doen, capiteijn	1599-04-08	1600-03-26	reis naar het westen, eiland St Thome
			Zeehane	slands jacht	Comelisse geseyt Duc Dalve, Marinus, capiteijn	1602-04-01	1604-01-31	
			Zeehane	slands jacht	Comelisse geseyt dueq d'Alve, Marinus, capiteijn	1604-02-01	1606-04-01	
			Zeehane	slands jacht	Ducq Dalve, Marinus Cornelis geseyt,	1606-04-01	1608-01-31	2 reizen gemaakt

Huijjer, van	Salomon		Arent	slands vlieboot	Maartens, Bouewijn, capteijn	1606-10-12	1608-06-07	
Hulst, van der	Jan	Amsterdam	Orange Galeij Zeelandia Tholen Cortienne	slands schip slands schip slands schip slands schip	Wiltshut, Hermannus, capteijn Palma, Jan de la, vlaggecapteijn Boer, Andries den, capteijn Boer, Andries den, capteijn	1719-08-31 1690-03-01 1690-10-21 1690-08-04	1719-08-12 1690-11-12 1690-10-21 1690-01-21	
			Tholen	slands schip	Cales, Cornelis, commandeur	1690-08-10	--	Lijst van volk afkomstig van Tholen over op de Korgerne buiten de rol, uit Engeland te Veere; trompetter van de admiraal; geretourneerd van het gebleven schip
Ijseroe Ingelsen	Hans Maes	Dijstelburch	Zeelandia Swemmende Swaen	slands schip slands galeij slands schip	Putte, Carel van de, vadm Thuijneman, Adriaen Dirk, capteijn Haze, Adriaan de, capteijn	1691-04-09 1628-05-07 1661-06-18	1691-09-29 1629-12-10	lijft aan land 1661-06-18
				slands schip	Haze, Adriaan de, capteijn	1663-01-24		laaste reis naar Y sequepe aan land gebleven, onbekwaam
Isaacksen	Gerrits	Hoom	Zeeuschen Post Zeeuschen Post	slands schip slands jacht	Putte, Jan Jansen van, capteijn Putte, Jan Jansen van, capteijn	1643-12-01 1645-06-01	1645-05-31 1647-04-30	
Jacobs Jacobse/Jacobssen	Bartholomeus Pieter	Brouwershaven Moerbeke/ Moerbecke	Witte Valck Aeolus	slands jacht slands boot slands schip	Putte, Jan Jansen van, capteijn Block, Joos Anthonisse, capteijn Leijnssen, Cornelis, capteijn	1647-05-01 1652-01-06 1599-01-025 1597-06-13	1648-12-31	
Jacobsen Jacobsen	Aelbert Bastiaen	Groningen Haarlem	Maeght Zeeridder	slands schip slands jacht slands schip	Leest, Cornelis Leijnssen, capteijn Crijnssen, Laurens, capteijn Everissen, Jan, capteijn	1597-07-20 1665-05-01 1628-09-15	1597-11-20 1665-11-30 1629-11-25	aamamerol Aeolus en 'victualieschip' gedeserteerd 1628- 01-29
Jacobsen/Jacobssen	Jan	Vlissingen	Gouden Leeuw Gouden Leeuw Gouden Leeuw	slands schip slands schip slands schip	Regemooter, Cornelis van, capteijn Regemorter, Cornelis van, capteijn Regemote, Cornelis van, capteijn	1626-09-31 [sic] 1629-07-01 1631-09-01	1629-03-30 1631-08-31 1634-05-30	
Jacobsen/Jacobsz	Gabriel	Veere		slands grote vlieboot slands craveel	Knecht, Jan Janse, capteijn Jansen, Jan, capteijn	1595-07-04 1596-04-01	1596-08-12 1596-09-01	terugtocht naar Spanje; aanname
				slands schip	Jansen, Jan, capteijn	1596-04-15	--	aanname
				slands vlieboot	Knecht, Jan Janssen, capteijn	1596-08-12	1597-09-12	
				slands vlieboot	Knecht, Jan Jansse, capteijn	1597-09-12	1599-04-12	
				slands vlieboot	Knecht, Jan Jansen, capteijn tot 1600-	1598-04-07	1601-02-07	

Jansen	Albert	Groningen	Vlissingen	transportschip	Boel, Jan Andriessen, commandeur	1695-07-01	1695-09-30	
Jansen	Huibrecht	Den Briel	Zeeuwsche Leeuw	stands schip	Boel, Jan Andriessen, commandeur	1695-10-01	1695-12-31	
Jansen	Jacob	Oost Indie	Rosenburgh	stands schip	Benjamins, Cornelis, commandeur	1697-05-08	--	betaald voor 2 maand
Jansen	Jan	Hamburg	Pieter	stands schip	Jansse, Cristiaan, capitein	1596-06-01	1596-08-31	
Jansen	Jan	Plaete	Witten Valek	stands jacht	Janssen, Tobias, capitein	1598-06-10	1600-12-10	
Jansen	Jan	Maastricht	Acolus	stands schip	Jansen, Claes, capitein	1646-01-01	1649-03-31	
Jansen	Lambrecht			stands schip	Aleras, Laureijs Jacobsen, capt, tot 1622-10-05	1621-07-17	1623-06-17	
Jansen	Lucas	Amsterdam	Zeeuwsche Leeuw	stands schip	Block, Willem Joossen, capitein	1631-09-01	1634-04-30	
Jansen	Pieter	Vlissingen	Hondt	stands schip	Loncke, Cornelis, capitein	1627-07-25	1627-12-31	
Jansen	Roelof	Lubeek	Zeehont	stands schip	Moor, Abraham de, capitein tot 1622-03-15	1721-03-25	1722-07-01	
Jansen/Jansse/Janssen	Jacob	Middelburg	Oraigne	stands schip	Hollaer, Marims, capitein	1621-06-10	1622-10-31	nieuw schip, ondertrompeter
Jansen/Jansse/Janssen	Laurens/Laureijs Janssen	Lubeek	Zeeuwsche Leeu	stands schip	vice admiraal	1622-06-08	--	aanname;
Jansen/Janssen	Christiaan	Elseneur	Zeeuwsche Leeuw	stands schip	Leest, Cornelis Leijnssen, capitein	1592-09-01	--	ondertrompeter
Jansen/Janssen	Frans	Caperijek/	Zeepaart	stands boot	Leest, Cornelis Leijnssse, capitein	1592-10-01	1592-11-30	1 maand gage vertronken 12-2-1592
				stands schip	Leest, Cornelis Leijnssen, capitein	1597-07-05	--	
				stands schip	Block, Willem Joossen, capitein	1629-12-25	1631-08-31	
				stands schip	Block, Willem Joossen, capitein	1631-09-01	1634-04-30	
				stands boot	Janssen, Cornelis, capitein	1605-103-16	1607-10-16	

Jansen/Janssen		Caperrick		Zeepaert	slands boot slands schip	Janssen, Cornelis, capiteijn Jansen, Cornelis, capiteijn	1605-103-16 1606-01-01	1607-10-16 --	1 maand gage, 'voyage bewesten Spanje en Portugal'
Jansen/Janssen	Harman/Herman	Amsterdam		Zeepaert Neptunes Acolus	slands boot slands schip slands schip	Jansse, Cornelis, capiteijn Cais, capiteijn Leijnsen, Cornelis, capiteijn	1607-10-16 1594-09-10 1597-06-13	1609-05-16 1595-01-22 --	aarmaerol aarmaerol Acolus en 'victuallesschip'
Jansen/Janssen	Jan	Vlissingen		Ouden Hont	slands schip slands schip	Leest, Cornelis Leijnsen, capiteijn Schuijff, Cornelis Anthonis, capt, tot 1603-04-31	1597-07-20 1601-12-19	1597-11-20 1604-02-04 schip op Wulpen gebleven	met schip gebleven 1604-02-04
Jansse	Pieter	Middelburg		Zeepaert	slands boot	Corcum, Cornelisz Jansze van, capiteijn	1603-02-25	1603-12-15	1603-12-16 naar Flesse
Jansse	Pieter			Dolphijn	slands boot	Maarens, Boudewijn, capiteijn vanaf 1603-09-07	1603-08-12	1606-10-12	
Jansse	Jasper	Eecloo			slands schip	Leijnsz, Jacob, capiteijn	1603-02-05		
Jansse/Janssen	Pieter	Veere		Meerminne	slands schip	Vlieger, Jan Jacobse de, capiteijn	1626-06-22	1627-12-31	
Jansse/Janssen	Jochem	Doersburgh/ Dieshoucke		Caitte/Dolphijn/ Zeeuwsche Leeuw	slands pinas slands schip	Leest, Cornelis Leijnsen, capiteijn Leest, Cornelis Leijnsen, capiteijn	1589-09-20 1590-07-10	1590-07-10	
Jansse/Janssen	Robbert	Schiedam		Zeeuwsche Leeuw	slands schip	Leest, Cornelis Leijnsen, capiteijn	1590-07-10	1591-11-10	een maand gage, en een ducaton
Janssen					slands schip	Everisen de Jonge, Cornelis, capiteijn	1672-10-26	--	2 maand gage; naar Suriname en de kolonien in de West
Janssen	Aert				slands schip	Everisen de Oude, Cornelis, capiteijn	1653-09-04		weduwe verzoekt toelage
Janssen	Arij Arien	Elseneur			slands schip	Bloek, Willem Joosse, capiteijn	1630-01-28	--	1 maand gage
Janssen	Bastiaen/Bastiaan	Zuerkzee		Sandenburgh	slands schip	Zanen, Cornelis Gerritse van, capt tot 1643-12-19	1643-02-14	1646-01-31	tb.v. 'de kleine vissery van Veere'
Janssen	Claes	Hoom		Sandenburgh	slands schip	Goreckum, Pieter, capiteijn	1645-02-01	1648-11-30	
Janssen	Claijs	Ouwater		Zeeuwsche Leeuw	slands schip	Bloek, Willem Joossen, capiteijn	1631-09-01	1634-04-30	
Janssen				Duijve	slands craveel	Janssen, Jan, capiteijn	1596-04-01	1596-09-01	terug tocht naar Spanje; aanname aarmaame
Janssen	Cornelis	Edam		Duijve	slands schip	Janssen, Jan, capiteijn	1596-04-15	--	
Janssen	Dirck	Vlissingen		Luijpaert	slands schip	Waelle, Adriaan, capiteijn	1625-05-27	1628-01-04	
Janssen	Evert	Amemuiden		Groote Zeehont	slands boot craveel van oorlog	Hollaer, Marinus Pietersse, capiteijn Jacobssen, Adriaan, capiteijn	1605-04-30 1590-03-01	1608-05-29 1590-12-31	'craveel van syne EX van Nassau'
Janssen	Geert/Garrit	Emden		Zeepaert	craveel van ZE van Nassau slands vlijboot	Jacobsse gheseyt Trompetter, Adriaan, capiteijn Leunisse, Cornelis, capiteijn, tot 1603- 01-10	1591-01-01	1593-01-17	doorgehaald
Janssen					slands vlijboot		1602-02-03	1604-05-07	trompettersmaat

Janssen	Gerrit	Amsterdam	Zeepaert	slands vlieboot	Calis, Joos Cornelisse, capiteijn	1606-01-17	--	trompetersmaat
Janssen			Zeepaerd	slands vlieboot	Calis, Joos Cornelisse, capiteijn, tot 1607-11-21	1607-03-03	1609-03-03	
Janssen			Domburgh	slands schip	Putte, Carel van de, capiteijn	1673-05-29	--	
Janssen			Domburgh	slands schip	Putte, Carel van de, capiteijn	1673-08-12	--	
Janssen			Domburgh	slands schip	Putte, Carel van de, capiteijn	1673-10-13	1673-10-13	
Janssen	Harman	Harderwijk		slands schip	Jansen, Claes, capiteijn	1646-01-01	1649-03-31	
Janssen	Heindrick	Middelburg	Gouden Valcke	slands jacht	Pietersen, Andries, capiteijn	1644-08-01	1646-06-31	
Janssen	Huibrecht	Den Briel	Zeeuschen Leeuw	slands schip	Block, Willem Joossen, capiteijn	1629-12-25	1631-08-31	
Janssen	Jacob	Zierikzee	Luijpaert	slands schip	Gauw, Claeijs Janssen, capiteijn	1630-03-09	1631-05-05	
Janssen	Jan	Eemden	Groten Hondt	slands boot	Pieters, Legier, capiteijn	1595-03-17	1596-04-17	rol nieuwe aanname/aftanking
Janssen	Jan/Jacob	Londen	Hoope	slands schip	Leest, Cornelis Leijnssse, capiteijn	1596-06-01	1596-08-31	
Janssen			Hoope	slands schip	Mangelaar, Crijn Cornelisse, capiteijn t 1622-06-15	1621-03-25	1622-04-25	
Janssen	Jan	Gouwe/Groel	Zeeusche Leeuw	slands schip	Mangelaar, Querijn Franssen, capiteijn	1621-05-02	--	
Janssen	Jan		Zeeuschen Leeuw	slands schip	Block, Wiljm Joossen, capiteijn	1628-08-07	1629-12-12	
Janssen	Jan Janssen	Hoom	Neptunes	slands schip	Block, Willem Joossen, capiteijn	1631-09-01	1634-04-30	
Janssen	Kempe	Enkhuizen	St Joris	slands schip	Calis, capiteijn	1594-09-10	1595-01-22	aamamerol
Janssen	Lambrecht	Vlissingen	Aeolus	slands schip	Kempe, Nicolaes, capiteijn tot 1626-07-30	1624-05-26	1627-09-26	
Janssen	Laurens		Aeolus	slands schip	Cruyningen, Adriaan Sanders van, capiteijn	1623-03-05	1623-08-17	
Janssen	Legier	Duinkerken	Salemander	slands schip	Cruyningen, Adriaan Sandersen, capt tot 1626-01-17	1623-06-25	1626-06-25	
Janssen	Lucas	Amsterdam	Zeeuschen Leeuw	slands schip	Leijnssen, Cornelis, capiteijn	1592-10-13	1590-10-17	voor kust van Vlaanderen
Janssen	Pieter	Eccloo	Gouden Leu	slands schip	Pietersen, Legier, capiteijn	1589-12-17	1590-10-17	
Janssen	Pieter	Middelburg	Witte Valck	slands jacht	Block, Willem Joossen, capiteijn	1629-12-25	1631-08-31	
Janssen	Pieter	Vlissingen	Hondt	slands schip	Block, Willem Joossen, capiteijn	1631-10-17	--	
Janssen	Robbert	Schiedam	Swanenburgh	slands schip	Moor, Joos de, vadm	1591-05-01	1592-02-29	
Janssen				slands schip	Smit, Jochem Pieterse, capiteijn	1604-01-09	1606-01-10	
Janssen				slands schip	Everisen, Jan, capiteijn tot 1624-10-25	1624-03-25	1627-07-25	
Janssen				slands schip	Everisen, Cornelis, capiteijn	1673-12-02	--	2 maand gage; expeditie West-Indie
Janssen	Salomon	Haarlem	Aeolus	slands schip	Cruyningen, Adriaan Sandersen, capt tot 1626-01-17	1623-06-25	1626-06-25	gedeserteerd 1626-06-09
Janssen	Sander	Amemuiden	Zeeusche Post	slands jacht	Philipsen, Joos, capiteijn	1627-12-22	1630-06-30	
Janssen	Thomas	Veere	Arent	slands schip	Trappen geseijt Banckert, Michiel van, capiteijn	1615-06-18	1616-09-18	
Janssen	Thomas	Lijdt	Zeeridder	slands schip	Thijser, Bastiaan, capiteijn	1643-06-01	1646-04-30	
Janssen			Zeeridder	slands schip	Zanen, Cornelis Gerritse, capiteijn	1647-05-01	1648-10-15	
Janssen	Willem	Amemuiden	Zeepaerd	slands	Calis, Joos Cornelisse, capiteijn, tot	1607-03-03	1609-03-03	

Janssen	Willem	Veere		Liefde / Michiel van Dunckerken	vlieboot	1607-11-21			1630-08-17	
Janssen	Wolfaart/Wolfaert	Haarlem		Gouden Leeu	slands groot craveel	Marijnisse, Lodewijks, capiteijn Moor, Joos Janssen de, vadm			1589-09-01	1590-06-30
Janssen/Jansen	Heindriek/ Heindriek	Middelburg		Goude Leeu	slands groot craveel	Moor, Joos de, vadm			1590-07-01	1591-04-30
Jansz/Jansse	Bastaan/Bastijaan	Overwezel		Zeeuwsche Post	slands jacht	Philips, Joos, capiteijn			1623-07-22	1624-12-22
Jaspers	Jan	Vlissingen		Zeeussen Post	slands jacht	Philips, Joos, capiteijn			1624-12-22	1627-12-22
Jaspers/Jaspersen	Marnis/Marinus	Sundt		Cortenne	slands schip	Boer, Andries den, capiteijn			1690-04-01	1690-10-21
Jeurden	Willem	Aterdorp		Griffioen	slands schip	Evertsen, Jan, capiteijn			1621-03-25	1622-04-25
Jonge, de	Hans Jacob	Leeuwarden		Griffioen en de Tijger	slands schip	Evertsen, Jan, capiteijn			1622-04-25	1624-03-25
Jonge, de	Nicolaas	Middelburg		Witte Leeu	slands schip	Beekvanger, Leijn Pieters, capiteijn			1627-02-26	1630-01-26
				Witten Leeuw	slands schip	Brujine, Heindrik Janse, capiteijn			1630-06-09	1632-03-03
				Zuid Beveland	slands schip	Vis, Cornelis capiteijn			1762-08-01	1763-07-25
				Goos	slands schip	Sappius, Michiel, capiteijn			1743-03-11	1743-10-01
				Triton	slands poon	Brujin, Christiaan de, schipper			1770-01-01	1770-12-31
				Dolphijn	slands transportjagt	Brujin, Christiaan de, schipper			1771-01-01	1771-12-31
				Dolphijn	slands transportjagt	Brujin, Christiaan de, schipper			1772-01-01	1772-12-31
				Dolphijn	slands transportjagt	Brujin, Christiaan de, schipper			1773-01-01	1777-12-31
				Dolphijn	slands transportjagt	Brujin, Christiaan de, schipper			1778-01-01	1778-12-31
				Arend	slands transportjagt	Brujine, Christiaan de, schipper			1779-01-01	1780-12-31
				Arend	slands transportjagt	Brujin, Christiaan de, schipper			1781-01-01	1784-12-31
				Arend	slands transportjagt	Brujin, Christiaan de, schipper			1785-01-01	1787-12-31
				Arend	slands transportjagt	Brujin, Christiaan de, schipper			1788-01-01	1789-12-31
				Arend	slands transportjagt	Brujin, Christiaan de, schipper			1790-01-01	1792-12-31
				Arend	slands transportjagt	Brujin, Christiaan de, schipper			1793-01-01	1793-12-31
Jooris/Joris	Hans	Holsel/Huist		Meirman	slands pinas	Ketelaer, Pieter Adriaans, capiteijn			1593-07-16	1594-04-16
Joossen	Adriaen			Meerman	pinas van oorlog	Ketelaer, Pieter Adriaans, capiteijn			1594-04-16	1595-02-16
Joris	Willem	Preste		Schakerloo	slands schip	Crijnsen, Jan, capiteijn			1664-12-16	1665-12-31
				Sandenburch	slands schip	Gorekum, Pieter, capiteijn			1645-02-01	1648-11-30

Juun	Tomas	Deel in Engeland	Mereminne	stands schip	Danielse, Cornelis, capteijn	1621-05-16	1622-11-16	'secours' l.b.v. de koning van Groot Brittanie
Kanne	Cornelis	Veere	Goes	stands schip	Sappius, Michiel, capteijn	1744-04-18	1745-12-30	
				stands gehuurde poonschuit	Nieuiland, Willem, commandeur	1747-04-20	1747-08-29	'secours' fbv de koning van Groot Brittanie
Keijser, de/de Keijssers	Cornelis	Vlissingen/Veere	zeeridder	stands schip	Moor, Josias de, capteijn	1622-05-25	1625-03-02	
			Zeeridder	stands schip	Evertsen, Jan, capteijn	1624-07-01	1627-10-01	
Keijser, de/de Keijssers	Maerten	Memel in Pruisen	Meerwifff	stands schip	Evertsen, Jan, capteijn	1627-10-01	1628-09-05	
				stands pinas	Verhelle, Anthonis Bartholomeus, capteijn	1593-01-16	1593-07-16	
Kerbis	Cornelis	Oostende	Dolphijn	stands boot	Maarens, Boudewijn, capteijn vanaf 1603-09-07	1603-08-12	1606-10-12	
Kerstens/Kerstense	Tijs	Gouda	Zejst	stands schip	Wilschut, Steven, commandeur	1692-04-01	1693-02-04	
			Zejst	stands schip	Wilschut, Steven, capteijn	1693-04-01	1693-11-01	
Kiekvos	Cornelis Jansen		Cortegne	stands schip	Wilschut, Steven, capteijn	1694-04-07	1695-10-31	
Kien	Jacob	Vlissingen	Goes	stands schip	Mangelaar, Cornelis, capteijn	1643-01-01	1645-05-31	
				stands jaecht	Philips, Joos, capteijn	1623-07-22	1624-12-22	
Kien	Marinus	Veere	Zeeuwsen Post	stands schip	Thijerse, Bastiaan, capteijn	1643-06-01	1646-04-30	
Kien	Pieter Leijnse		Zeeridder	stands schip	Turner, Eprahim, vlaggecapteijn	1688-09-25	--	
			Veere	stands schip	Turner, Eprahim, vlaggecapteijn	1689-03-16	--	
Kien	Jan	Vlissingen	Orange Galej	stands schip	Cock, Jan de, capteijn	1619-04-19	--	ondertrompetter
Klamer	Willem	Kleev		stands schip	Steenhart, Aermout, capteijn	1734-03-08	1734-08-16	
Knieriem	Jacobus	Breda/Bergen op Zoom	Dolfijn	stands		1751-04-03		benoeming 1751-04-03
			Dolphijn	transportiagtl	Huijbrechtsen, Huijbregt, schipper	1754-01-01	1754-12-31	
			Dolphijn	stands	Huijbrechtsen, Huijbregt, schipper	1755-01-01	1755-12-31	
			Dolphijn	transportiagtl	Huijbrechtsen, Huijbregt, schipper	1756-01-01	1756-12-31	
			Dolphijn	stands	Huijbrechtsen, Huijbregt, schipper	1757-07-01	1757-12-31	
			Dolphijn	transportiagtl	Huijbrechtsen, Huijbregt, schipper	1758-01-01	1759-12-31	
			Dolphijn	stands	Rooda, Jacob, schipper	1760-01-01	1761-12-31	
			Dolphijn	transportiagtl	Rooda, Jacob, schipper	1762-01-01	1762-12-31	
			Dolphijn	stands	Rooda, Jacob, schipper	1763-01-01	1763-12-31	
			Dolphijn	transportiagtl	Rooda, Jacob, schipper	1764-01-01	1764-12-31	
			Dolphijn	stands	Rooda, Jacob, schipper, tot 1764-04-01	1765-01-01	1765-12-31	overleden 1765-03-04

Knieriem	Nicolaas	Breda/Bergen op Zoom	Arend	transporthaag	Veale, Jan schipper	1747-01-01	1747-12-31	31	
			Arend	slands transporthaag		1747-02-20		trompetter vanaf 20-2-1747	
			Arend	slands transporthaag	Veale, Jan schipper	1748-01-01	1748-12-31		benoeming 1747-02-20
			Arend	slands transporthaag	Veale, Jan schipper	1749-01-01	1749-12-31		
			Arend	slands transporthaag	Veale, Jan schipper	1750-01-01	1750-12-31		
			Arend	slands transporthaag	Veale, Jan schipper	1754-01-01	1754-12-31		
			Arend	slands transporthaag	Veale, Jan schipper	1755-01-01	1755-12-31		
			Arend	slands transporthaag	Veale, Jan schipper	1756-01-01	1756-12-31		
			Arend	slands transporthaag	Veale, Jan schipper	1757-01-01	1757-12-31		
			Arend	slands transporthaag	Veale, Jan schipper	1758-01-01	1759-12-31		
			Arend	slands transporthaag	Veale, Jan schipper	1760-01-01	1761-12-31		
			Arend	slands transporthaag	Veale, Jan schipper	1762-01-01	1762-12-31		
			Arend	slands transporthaag	Veale, Jan schipper	1763-01-01	1763-12-31		
			Arend	slands transporthaag	Veale, Jan schipper	1764-01-01	1764-12-31		
			Arend	slands transporthaag	Veale, Jan schipper	1765-01-01	1765-12-31		
			Arend	slands transporthaag	Veale, Jan schipper	1766-01-01	1766-12-31		
			Arend	slands transporthaag	Veale, Jan schipper	1767-01-01	1767-12-31		
			Arend	slands transporthaag	Huijbregtsen, Huijbregt, schipper	1768-01-01	1768-12-31		
			Arend	slands transporthaag	Huijbregtsen, Huijbregt, schipper	1769-01-01	1768-12-31		
			Arend	slands transporthaag	Huijbregtsen, Huijbregt, schipper	1770-01-01	1770-12-31		
Arend	slands transporthaag	Huijbregtsen, Huijbregt, schipper	1772-01-01	1772-12-31					
Arend	slands transporthaag	Huijbregtsen, Huijbregt, schipper	1773-01-01	1775-12-31		gegeerd trompetter 1775-08-01			
Bellona			Collaert, Leendert, schipper	1775-01-01	1778-12-31		gegeerd		

Laureijsen Laurens	Mattheus Engel/Ingel	Venegien Zierkzee	Orangienboom Orangienboom Gouden Leeuwe Zeehondt Zeehondt	slands binnenschip slands binnenschip slands craveel slands schip slands schip	Meerssen, Lieven van der, schipper Meerssen, Lieven van der, schipper Moor, Joos de, vadm Pieters, Legier, capiteijn Pieters, Legier, capiteijn	1679-07-01 1680-01-01 1607-09-01 1599-01-17 1599-05-05	1679-12-31 1680-06-30 1609-05-31 1600-10-17 --	aangenomen als minister 2 maand gage; 'voijage naar Spanje'
Laurens/Lewis	Jan	Delfshaven	Zeehondt Groten Hondt Groote Hondt Zeehondt Zeelant	slands schip slands boot slands schip slands schip slands schip slands schip	Pieters, Legier, capiteijn Pieters, Legier, capiteijn Pieters, Legier, capiteijn Pieters, Legier, capiteijn Pieters, Logier capiteijn tot 1606-07-09	1600-10-17 1595-03-17 1596-04-17 1600-10-17 1602-10-17	1602-10-17 1596-04-17 1597-05-17 1602-10-17 1605-09-17	+ 2 maand gage 1606-01-17, over op Vos 1606-07-09
Laurense Lauwen, van Lauweijne Leenderts Leendertse Leendertse/Leendertsen Leeuwen, van	Jan Thomas Pieter Heindrik Salomon/Salmoen Jacob	Horen	Vos	slands boot slands schip slands schip slands schip slands schip slands schip slands schip slands schip	Pietersen, Legier, capiteijn tot 1606-07-09 Thomasse, Doen, capiteijn Aleras, Louwreij Jacobsen, capiteijn Blindeman, Gillis Pietersen, capiteijn Leijnsen, Cornelis, capiteijn Boer, Andries den, capiteijn Putte, Carel van de, capiteijn Putte, Carel van de, capiteijn Trappen geseijt Banckert, Michiel, capiteijn	1605-09-17 1597-12-16 1607-09-04 1598-05-15 1592-10-13 1673-04-13 1678-04-14 1679-01-10 1614-05-18	1608-05-17 1599-04-08 -- 1599-08-15 1673-09-26 1678-10-26 1679-10-25 1615-06-18	rol afanking
Legijessen Leij, van/ van Looij/ van Loo	Leijn Gillis	Westkapelle Bergen Op Zoom	Dordrecht	slands schip slands schip	Franssen, Pieter, capiteijn Pijouque, Geleijn, capiteijn tot 1665-04-09	1595-12-18 1664-06-17	-- 1665-09-30	2 maand gage
			Vere Dordrecht	slands schip slands schip slands schip	Hase, Adriaan de, capiteijn Hase, Adriaan de, capiteijn Hase, Adriaan de, capiteijn	1665-10-01 1666-03-31 1666-09-15	1665-12-31	3 maand gage
			Zierkzee	slands schip slands schip	Haze, Adriaan de, capiteijn Boon, Maerten Barentsz, vlaggecapiteijn	1666-11-10 1689-03-22	1690-11-08	nieuw aangenomen matrozen, een maand maandgeld
Leijnsz	Pieter	Vlissingen	Zeeussche Leeu Gulden Lupaert Zeeusche Leeu	slands pinas slands schip slands schip slands schip	Leest, Cornelis Leijnsen, capiteijn Leest, Cornelis Leijnsse, capiteijn Leeste, Cornelis Leijnsen, capiteijn Leest, Cornelis Leijnsen, capiteijn	1592-09-01 1592-10-01 1592-12-01 1597-07-05	-- 1592-11-30 1593-05-31 --	1 maand gage
Lenaerts/Lenaertsen/ Lenaertssen	Pieter		Groote Hondt Zeehondt	slands schip slands schip	Pieters, Legier, capiteijn Pieters, Legier, capiteijn	1596-04-17 1597-05-17	1597-05-17 1599-01-27	expedite Spanje

Morgan	Thomas	Londen	Zeehondt	slands schip	Pieters, Legier, capteijn	1600-10-17	1602-10-17	gedeserteerd 1603-02-14
Mulder	Jaggon Hendrik	Steeffmin Veere	Veere	slands schip	Sapius, Michiel, capteijn	1725-02-15	1725-11-08	
Muller			St Maartensdijk	slands schip	Bijland, Hendrik ernard Lodewijk, graaf van, capt	1759-09-20	1760-08-04	
Nieuwege	Frans	Zierikzee	Goes	slands schip	Mangelaar, Cornelis, capteijn	1643-01-01	1645-05-31	
Nedermeijer	Jan Hendrik		Veere	slands schip	Vis, Cornelis, capteijn	1760-07-23	1761-07-21	
Nerckelijnc	Gerrit	Vlissingen	Zeuschen Leeuw	slands schip	Evertsen, Cornelis, capteijn	1644-01-01	1646-07-31	trompetter en zeilmaker
Noort, van	Hendrick	Rotterdam	Vlissingen	slands schip	Holthuisen, Simon van, capteijn	1692-05-01	1692-12-01	gedeserteerd
Oijen	Michiel	Londen	Vos	slands boot	Waele, Jan Adriaens de, capteijn	1597-02-01	1598-06-09	
Olssen	Cornelis	Noorwegen	Hondt	slands craveel		1599-04-12	1600-03-12	'voijage Spanje en bewesten'; extra aannaame
			Hondt	slands schip	Bastiaans, Vincent, capteijn	1599-05	--	3 maand gage; 'voijage bewesten Spanje'; versterking rol 1599-04-30
Oosterstrij	Jan Fleid/Jan Fluit	Parijs	Flesse	slands nieuwe galei	Janssen, Cornelis, capteijn	1602-09-24	1603-02-24	1ste monsterrol
Parijs	Jan	Stekene/Steecken/Steken/Steecken	Witte Valck, en de Gouden Valcke	slands jachten	Cornelis, Marjnis, capteijn	1592-04-01	1593-01-31	
			Witte Valcke Cleene Gouden Valcke	slands 2 jachten	Cornelise Ducq Dalve, Marinus, capteijn	1593-02-01	1594-11-30	
			Witte Valcke & Clejne Vergulde Valcke	slands jachten	Cornelisse, Marjnis, capteijn	1593-12-01	1594-12-31	
Parijs/Pares/Paris/Puris/Pruijs	Hans	Stekene/Steecken/Steken/Steecken	Dolphijn	slands jachten	Comelisse, Marjnis, capteijn	1595-01-01	1596-01-31	
			Gouden Leeu	slands schip	Moor, Joos Janse, vadm	1602-04-01	1604-09-31	van Vlissingen
			Gouden Leeuwe	slands craveel	Moor, Joos de, vadm	1604-10-01	1607-08-31	2 reizen
			Gouden Leeuwe	slands craveel	Moor, Joos de, vadm	1607-09-01	1609-05-31	
			Gouden Leeuwe	slands jacht	Moor, Joos Jansse de, vadm	1609-06-01	1610-06-30	
			Gouden Leeuw	slands craveel	Moor, Joos de, vadm	1610-07-01	1611-03-31	
			Goude Leeuwe	slands craveel	Moor, Joos de, viceadmiraal	1611-04-01	1611-11-30	
			Goude Leeu	slands craveel	Moor, Joos de, viceadmiraal	1611-12-01	1612-07-31	
			Gouden Leeuw	slands craveel	Moor, Joos de, viceadmiraal	1612-07-31	1613-07-31	
			Gouden Leeuw	slands craveel	Moor, Joos de, viceadmiraal	1613-07-31	1614-04-30	
			Gouden Leeu	slands craveel	Moor, Joos de, vice admiraal	1614-04-30	1615-04-30	
			Gouden Leeuw	slands craveel	Moor, Joos de, vice admiraal	1615-04-30	1616-05-30	
			Gouden Leeuw	slands craveel	Moor, Joos de, capteijn	1616-05-30	1617-06-30	
			Goude Leeu	slands craveel	Moor, Joos de, vadm	1617-06-30	1618-04-01	
			Gouden Leeu	slands craveel	Moor, Josias de, capteijn	1618-04-30	1619-06-30	
			Gouden Leeu	slands craveel	Moor, Josias de, capteijn, tot 1621-03-	1619-06-30	1620-12-01	

Pauwels	Zieuwert	Geest/ Heest	Tholen	25						
Pauwels	Andries	Venlo			slands schip	Bergen, Gijbrecht Maximiliaen van, capiteijn	1727-02-22	1727-09-16		
					slands schip	Leest, Cornelis Leijnsse, capiteijn	1596-06-01	1596-08-31		rol nieuwe aanaame/ afdranking; gedeserteerd 1596- 05-26
Pauwels	Borchel/Borger/ Borgher	Pervits in Pommeren/Priwitz/ Perijfs	Gouden Leeu		slands craveel	Moor, Jan Jansse, vadm	1596-01-01	1597-01-31		
			Goude Leeuw		slands groot	Moor, Joos de, viceadmiraal	1597-02-01	1598-05-31		
			Gouden Leeuwe		slands groot craveel	Moor, Joos de, vadm	1598-06-01	1600-02-28		aanaame
			Aeolus		slands schip	Leijnsen, Cornelis, capiteijn	1599-04-01	--		3 maand gage; aanaame 'voijage bewesten Spagne'
			Aeolus		slands schip	Leest, Cornelis Leijnsse, capiteijn	1599-04-12	--		reis bewesten Spanje en St Thomas; versterking rol
			Dolphijn		slands craveel	Moor, Joos Jansz de, viceadmiraal	1600-03-01	1602-03-31		
			Dolphijn		slands schip	Moor, Joos Jansse, vadm	1602-04-01	1604-09-31		
					slands schip	Moor, Joos de, vadm	1603-04-21			bevoerdert tot schipper 1603-04- 21, moet mede op de trompet blijven blazen
Pauwels	Jootis	Veere	Sandenburch		slands schip	Gorckum, Pieter, capiteijn	1645-02-01	1648-11-30		trompetter, schiemansmaat
			Zeepost		slands fregat	Loneke, Cornelis Symonsen, capiteijn	1603-03-24	1607-07-04		
					slands craveel	Loneke, Cornelis Symonsen, capiteijn	1607-06-16	--		aanaamerol
			Vosch		slands boot	Cock, Charles de, capiteijn	1610-11-17	1611-08-17		
			Vosch		slands boot	Cock, Charel de, capiteijn	1611-08-17	1612-06-17		
			Vos		slands schip	Cock, Charel de, capiteijn	1612-06-17	1613-06-17		
			Vos		slands boot	Cock, Charles de, capiteijn	1613-06-18	1614-01-18		
			Vosch		slands boot	Cock, Charel de, capiteijn	1614-01-17	1615-01-13		
					slands schip	Cock, Charles de, capiteijn	1614-05-24			gage
			Aeolus		slands boot	Cock, Jan de, capiteijn tot 1615-04-30	1615-01-17	1615-10-17		
			Walvisch		slands schip	Janssen, Cornelis, capiteijn	1615-10-17	1617-01-17		
			Walvis		slands schip	Janssen, Cornelis, capiteijn	1617-01-17	1618-01-17		
					slands schip	Gorcum, capiteijn	1617-06-10			heeft afscheid genomen en gaat ter coopvaardij varen, verzoek gage
			Gouden Leeu		slands craveel	Moor, Josias de, capiteijn tot 1721-02- 25	1620-12-30	1622-01-31		

Philipsen	Jacob	Veere	Gouden Leeuw	slands craveel slands schip	Bastiaens, Vincent, capiteijn Kempe, Nicolaes, capiteijn tot 1626-07-30	1623-10-31 1627-09-26	
Philipsen/Philipsen/ Philimpse	Abraham	Middelburg	Dolphin	slands nieuwe transportjacht		1666-10-04	benoeming 1666-10-04
			Transport	slands jacht	Adamsen, Jan, capiteijn	1668-01-01	1668-09-31
			Transport	slands jacht	Adamsen, Jan, capiteijn	1668-10-01	1669-05-31
			Transport	slands jacht	Adamsen, Jan, capiteijn	1669-06-01	1669-08-01
			Dolphijn	slands binnenjacht	Adamsen, Jan, capiteijn	1670-08-01	1671-07-31
			Dolphijn	slands jacht		1670-08-18	ex-trompetter, verzoek herbenoeming 1670-08-18
			Veere	slands schip	Cruiningen, Adriaan van, capiteijn	1680-03-25	1680-12-18
			Goos	slands schip	Witte, Passchier de, capiteijn	1680-11-13	1681-06-21
			Goos	slands schip	Evertsen, Geleijn, capiteijn	1681-07-02	1682-01-23
			Delft	slands schip	Hendricksen, Willem, vlaggecapiteijn	1682-03-17	1682-03-17
Pieters	Barent	Alkmaar	Flesse	slands nieuwe gallei	Janssen, Cornelis, capiteijn	1603-02-25	1603-12-15
			Zeepaert	slands boot	Jansen, Cornelis, capiteijn	1603-12-16	1605-12-16 van Nieuwe Gallei naar Zeepaert
Pieters	Barent	Zierikzee	Witte Leeu	slands schip	Boelkvanter, Leijn Pieters, capiteijn	1624-02-25	1627-02-25
Pieters	Ghijbsbrecht	Leur/Leuwe		slands schip	Kuijper, Abraham Cornelis, capiteijn tot 1622-03-13	1621-03-25	1622-08-25
			Jaegher	slands schip	Craijx, Abraham Cornelisse, capiteijn	1621-05-08	--
			Lupaert	slands schip	Gauw, Adriaen Jansse, capiteijn	1622-08-25	1623-01-25
			Witte Leeu	slands schip	Boelkvanter, Leijn Pieters, capiteijn	1624-02-25	1627-02-25 overleden 1626-08-16
Pieters	Gillis	Loueren/Louere/ Loueren	Zeehondt	slands schip	Pieters, Legier, capiteijn	1597-05-17	1599-01-27
			Zeehondt	slands schip	Pieters, Legier, capiteijn	1599-01-17	1600-10-17
			Zeehondt	slands schip	Pieters, Legier, capiteijn	1600-10-17	1602-10-17
Pieters	Jan	Wassenaar/ Wassenaer		slands vlieboot	Thomasse, Doen, capiteijn	1597-01-16	1597-12-16
				slands schip	Thomasse, Doen, capiteijn	1597-12-16	1599-04-08
Pieters	Pieter	Antwerpen		slands schip	Leest, Cornelis Leijnssen, capiteijn	1597-07-20	1597-11-20
Pieters/Pietersen/Pieterssen	Jan/Hans	Ditmar/Ditmars/ Ditmaer/Aelberch		slands schip	Leest, Cornelis Leijnssen, capiteijn	1594-04-01	-- aanname
			Vos	slands boot	Waele, Jan Adriaens de, capiteijn	1597-02-01	1598-06-09
			Tonijn	slands schip	Trappen geseyt Banckert, Michiel van, capiteijn	1598-01-17	1599-09-07
			Vos	slands boot	Wale, Jan Adriaens de, capiteijn	1598-06-09	1600-04-09
			Ouden Hondt	slands schip	Schuijff, Cornelis Anthoonis, capiteijn	1599-09-18	1601-12-18
			Vesch	slands boot	Wale, Jan Adriaense de, capiteijn	1600-04-10	1602-04-09
			Ouden Hont	slands schip	Schuijff, Cornelis Anthoonis, capt, tot 1603-04-31	1601-12-19	1604-02-04 schip op

Pieters/Pietersen	Leevaert/Lemert/ Leendert	Vlissingen	Walvisch Leeuw	vlieboot slands schip	capteijn	1624-05-25	1624-04-27	
			Waeli, Adriaen de, capteijn	slands schip		1622-11-01	1624-07-01	
			Zeeussen Leeu	slands schip	Block, Joos Willems, capteijn	1624-04-25	1627-08-25	
			Zeerdder	slands schip	Everisen, Jan, capteijn	1624-07-01	1627-10-01	
Pieters/Pietersen	Cornelis	Stockholm	Hont	slands schip	Pietersen, Legier, capteijn	1593-04-17	1594-02-17	
			Hont	slands schip	Pietersz, Legier, capteijn	1594-02-17	1595-03-17	
Pieterse	Andries	Lonnen	Orange	slands schip	Hollare, Marinus, capteijn	1620-10-18	--	drie maand gage; aamaame 1620-10- 15
Pieterse	Barent	Alemaar	Zeepaert	slands boot	Janssen, Cornelis, capteijn	1605-103-16	1607-10-16	
Pieterse	Gheleijn			slands schip	Franssen, Pieter, capteijn	1609-09-09		ex-trompetter; blind, verzoekt continuatie tractement
Pieterse	Govert	Oostduiveland	Gouden Leeu	slands craveel	Bastaensen, Vincent, capt, tot 1626- 06-30	1623-10-30	1626-09-31	
Pieterse	Pieter	Antwerpen	Aeolus	slands schip	Leijnssen, Cornelis, capteijn	1597-06-13	--	aamaamol Aeolus en 'victualieschip'
Pieterse	Pieter	Vlissingen	zeerdder	slands schip	Moor, Josias de, capteijn	1622-05-25	1625-03-02	
Pieterse	Pieter	Emden	Aeolus	slands schip	Cruiningen, Adriaan Sanders van, capteijn	1626-06-25	1629-02-17	gedeserteerd 1628- 01-15
Pieterse/Pietersen	Jan	Vlissingen	Zeepaert	slands schip	Sanders, Adriaan van, capteijn	1628-10-18	--	aamaamol [sic]
				slands vlieboot	Trappen geseijt Banckert, Michiel van, capteijn	1611-02-18	1611-09-18	
				slands vlieboot	Trappen geseijt Banckart, Michiel van, capteijn	1611-09-19	1612-07-18	
Pietersen	Ghijlsbrecht	Zierkzee	Witte Leeu	slands schip	Bancker, capteijn	1614-01-04		gage
Pietersen	Jacob	Hul/Hem	Aeolus	slands schip	Bolckvangher, Leijn Pieterse, capteijn	1622-04-25	1624-03-25	
				slands schip	Cruininge, Adriaan Sanders, capteijn	1629-10-20	1630-11-20	
Pietersen	Lowijs	Vlissingen	Zeeuschen Leeuw	slands schip	Sanderssen, Adriaan, capteijn	1629-10-30	--	1 maand gage
Pieterse	Melis		Nassau	slands schip	Everisen, Cornelis, capteijn	1644-01-01	1646-07-31	matroos/trompetter derde trompetter
Pieterse	Wouter	Vlissingen	Justitia	slands schip	Callis, Cornelis Hermanssen, capteijn	1709-05-27	1591-11-15	diens't ZM koning van 'France'; (+ lmsd gage)
Pieterssen	Jan	Vlissingen	Swevende Swaen	slands galeij	Thuijneman, Adriaen Dirck, capteijn	1628-05-07	1629-12-10	
Pieterz	Pieter		Zierkzee	slands schip	Boon, Maerten Barenisz, vlaggecapteijn	1689-03-22	1690-11-08	
Pieter/Pijgoot/Puegod	Thomas	Londen	Thonijn	slands boot	Trappen g Banckert, Michiel v, capt tot 1604-12-28	1601-12-17	1604-12-28	
				slands schip	Coopvaer, Cornelis Jansse, capteijn tot 1606-10-01	1605-06-17	1608-06-07	
			Wallevisch	slands schip	Everisen, Jan, capteijn	1607-01-16	1609-05-27	
			Salamander	slands craveel	Danielsen, Cornelis, capteijn	1607-07-09		rol afdanking

Pittemans	Hans	Antwerpen	Aeolus	slands schip	Leest, Cornelis Leijnssen, capteijn	1594-03-01	1594-07-01	
Plaat	Dirk	Hamburg	Nassau	slands schip	Ijmense, Jacob, capteijn	1721-03-31	1722-01-01	
Plaet/Plaete/Plouette	Claes	Sweden	Zeehondt	slands schip	Pieters, Legier, capteijn	1599-01-17	1600-10-17	
			Zeehondt	slands schip	Pieters, Legier, capteijn	1600-10-17	1602-10-17	
			Zeebant	slands schip	Pieters, Logier capteijn tot 1606-07-09	1602-10-17	1605-09-17	+ 2 maand gage 1606-01-17, over op Vos 1606-07-09
Plate	Antonij	Rijssel	Vlissingen	slands schip	Coorte, Jacob Michiel, capteijn tot 1706-07-17	1705-03-01	1706-12-07	
Plompe/Ploulij	Jan	s Gravesande	Arent	slands schip	Trappen geseyt Banckert, Michiel van, capteijn	1613-07-18	1614-05-18	
Poen	Cristoffel	Saxen	Valcke	slands schip	Trappen geseyt Banckert, Michiel, capteijn	1614-05-18	1615-06-18	
Pol	Jan/Jannis	Brugge	Orange Galeij	slands schip	Wiggers, Bastiaan, capteijn tot 1741-09-15	1740-11-03	1741-12-24	
Poptin	Heab	Tramblade	Nassau	slands schip	Grindet, Hermanus, capteijn	1720-08-15	1720-08-14	
Potteij	Bartel		Somer	slands schip	Imansen, Jacob, capteijn	1722-03-23	1722-08-23	
Pottier	Jan	Heijl	Wapen van Zeelandt	slands schip	Boer, Andries den, capteijn	1688-09-20	1689-01-25	
Prouwelse	Lucas	Gedijck?	Middelburg	slands schip	Hollare, vadm	1625-04-26	1644-03-01	
Priem	Aelbrecht/ Aelbrechtsen/ Albert		Dordrecht	slands schip	Hollaer, Jan, capteijn	1632-09-15	--	maandgeld
			Dordrecht	slands schip	Cruiningen, Adriaan van, capteijn	1667-09-21	--	uitbetaling maandgeld
			Dordrecht	slands schip	Cruiningen, Adriaan van, capteijn	1667-09-21	--	afgedankt; doorgehaald
Puitman/Putlemans/Ditman	Hans	Antwerpen/ Gent	Hont	slands schip	Cruiningen, van, capteijn	1668-04-27	1669-05-12	
			Hont	slands schip	Cruiningen, Adriaan van, capteijn	1668-05-28	--	1 maand gage
			Groten Hondt	slands schip	Pietersen, Legier, capteijn	1593-04-17	1594-02-17	
			Arent	slands boot	Pieters, Legier, capteijn	1594-02-17	1595-03-17	
			Tonijn	slands vlieboot	Pieters, Legier, capteijn	1595-03-17	1596-04-17	
Quack	Jan Laurens	Gent	Vlissingen	slands nieuwe jacht	Trappen geseyt Banckert, Michiel van, capteijn	1597-02-17	1598-01-17	'voijage Spaanje Canaren'
Raet, de	Lourejs	Calais	Goes	slands schip	Trappen geseyt Banckert, Michiel van, capteijn	1598-01-17	1599-09-07	aangenomen 1643-01-08
Raijmond	Jean Francois	Calais	Goes	slands schip	Palma, Jan de la, capteijn	1691-04-09	1692-01-31	
Recht/Reijdt	Jan	Londen	Neptunus	slands vlijboot	Stavorinus, Johan Slijter, capteijn	1782-03-05		bestemming, in dienst 1781-11-01; gemonsterd 1782-05-23; gedeseerteerd 1787-01-21
			Vosch	slands boot	Callis, Cornelis Hermanse, capteijn	1597-05-22	1597-11-22	aarnaame reis Spanje, tbv 'HrMs koningin Engeland'
			Vosch	slands boot	Wale, Jan Adriaanse de, capteijn	1600-04-10	1602-04-09	

			Vos	stands boot	Wale, Jan Adriaensz de, capiteijn	1604-04-10	1604-10-09	
Reekhols	Joseph	Zonneweert	Groeten Zeehont Jonge Prins van Oragne	stands schip stands schip	Wale, Jan de, capiteijn Reijnders, Salomon, capiteijn	1604-10-10 --	1607-09-09 1751-09-24	
Reijmerssen Reijniersen	Cornelis Jan	Veere Vlissingen	Vere Griffioen en de Tijger	stands schip stands schip	Rijngers, Cornelis, capiteijn Everisen, Jan, capiteijn	1644-08-01 1622-04-25	1646-04-30 1624-03-25	
Reijnman Rekkers	Jan Johan	Hamburg OostFriesland	Hondt Goes	stands schip stands schip	Everisen, Jan, capiteijn tot 1624-10-25 Mangelaar, Cornelis, capiteijn	1624-03-25 1643-01-01	1627-07-25 1645-05-31	
Reuhove Reuvir	Willem Jasper	Burkeloo Reuvens?	Zierkzee Mercurius Zeepaert	stands schip stands vlieboot	Scherhout, Adriaanus, vlaggecapiteijn Ockersen, Jan, capiteijn Trappen geseyt Banckert, Michiel van, capiteijn	1781-07-16 1701-02-14 1609-03-03	1782-05-13 1701-11-09 1610-06-03	
Rijcx	Jan Pieterse	Veere	Schakerloo	stands schip	Crijnssen, Jan, capiteijn	1664-12-16	1665-12-31	afkomstig Boom der Liefde
Rijgat	Tomas	Londen	Tenjin	stands schip	Trappen geseyt Banckert, Michiel van, capiteijn	1599-09-17	1601-12-18	
Rijnse	Huibrecht	Goes	Liefde / Michiel van Drukkerken	stands schip	Marijnisse, Lodewijks, capiteijn	1627-02-17	1730-08-17	
Robber/Robbe	Jan	Oostende		stands schip stands vlieboot	Leijns, Coppe, capiteijn Leijns, Coppe, capiteijn	1598-01-01 1600-07-15	1600-07-16 1601-11-15	
Robbessen/Robberts/ Robbertsen	Wouter	Veere		stands schip	Coopvaer, Cornelis Jansse, capiteijn tot 1600-10-10	1598-12-02	1600-09-17	
Robbertsen	Jan	Hilverniss	Salamander	stands craveel	Coopvaer, Cornelis Jansen, capiteijn van 1600-10-09	1600-09-07	1602-09-17	
Roelants Roelants	Jan Marten/Maerten	Cortrijk	Salamander	stands schip	Coopvaer, Cornelis Jansse, capiteijn	1602-09-17	1605-06-17 (vermoedelijk 1606)	matroos/trompetter
Roelantzen Roeloffse	Cornelis Louw	Enkhuizen Tonberch	Eerste Edele Zeehondt Zeehondt Zeehondt	stands schip stands schip stands schip stands schip	Mosselman, Cornelis Jansse, capiteijn Pieters, Legier, capiteijn Pieters, Legier, capiteijn Pieters, Legier, capiteijn	1696-05-01 1597-05-17 1599-01-17 1600-10-17	1696-10-17 1599-01-27 1600-10-17	
Roelantzen Roeloffse	Cornelis Louw	Enkhuizen Tonberch	Zeehondt	stands schip	Pieters, Legier, capiteijn	1599-05-05	--	2 maand gage; 'voijage naar Spanje'
Roelantzen Roeloffse	Cornelis Louw	Enkhuizen Tonberch	Zeehondt	stands schip	Pieters, Legier, capiteijn	1600-10-17	1602-10-17	
Roelantzen Roeloffse	Cornelis Louw	Enkhuizen Tonberch	Witte Valck Groeten Zeehont	stands jaecht stands schip	Smit, Jochem Pieterse, capiteijn Wale, Jan de, capiteijn	1604-01-09 1604-10-10	1606-01-10 1607-09-09	naamne 1606, gedeserteerd 1607- 03-13
Roelantzen Roeloffse	Thomas Leijn	Haerversier Westkapelle/ Nijencappel		stands schip stands schip	Maertense, Boudewijn, capiteijn Thogger, Pieter Fransse, capiteijn	1622-08-01 1590-08-01	-- 1591-05-31	aamamerol
Roelantzen Roeloffse	Thomas Leijn	Haerversier Westkapelle/ Nijencappel		stands schip stands vlieboot	Togger, Pieter Frans, capiteijn	1591-06-01	1592-03-31	
Roelantzen Roeloffse	Thomas Leijn	Haerversier Westkapelle/ Nijencappel		stands schip stands vlieboot	Thogger, Pieter Franssen, capiteijn	1592-04-01	1593-01-31	
Roelantzen Roeloffse	Thomas Leijn	Haerversier Westkapelle/ Nijencappel		stands boot	Thogger, Pieter Franssen, capiteijn	1593-02-01	1593-11-30	

Serafin	Imant Joypsen	Waringhe in VI	Zeeussen Post	slands jacht	Phylips, Joos, capteijn	1624-12-22	1627-12-22	1592-06-17	1627-12-22	wacht Kust van Vlaanderen
Sevon	Jacob	Leiden	Orange Galeij	slands schip	Pieterssen, Logier, capteijn	1591-08-17	1723-04-19	1723-07-07		
Sijmons/Sijmonssen	Daniel	Danswijck	Groten Hondt	slands boot	Bergen, Gijshert maximiliaan van, commandeur	1723-04-19				
Sijmonsen	Gerrit	Tersel	Groote Hondt	slands schip	Pieters, Legier, capteijn	1595-03-17	1596-04-17	1596-04-17		
Sijmonssen	Cornelis	Vlissingen	Zeeuschen Leeuw	slands-schip	Pieters, Legier, capteijn	1596-04-17	1597-05-17	1597-05-17		
Silmer	Quintinus	Jesse	Groolen Zeehont	slands boot	Evertsen, Cornelis, capteijn	1644-01-01	1646-07-31	1646-07-31		
Slijtschoen/Slijtschoen	Bartel Cornelisse/ Balten Cornelisse	Vlissingen	Vlissingen	slands schip	Cnooper, Adriaen Crjnsen, capt tot 1602-05-31	1602-08-31	1605-04-30	1605-04-30		'dootgeschoten' 19-4-1605
Smit	Floris Albert		Prins Te Peerde	slands schip	Reijnders, Salomon, capteijn	1744-03-21	1744-12-06	1744-12-06		'knuijstocht om de Noord'
Smit	Gabriel	Veere	Arent	slands schip	Cnooper, Adriaen Crjnsen, capteijn	1595-02-01	1596-02-28	1596-02-28		
Smith	Fredrik	Dresden	Zeepeert	slands boot	Cnooper, Adriaen Crjns, capteijn	1596-03-01	1597-03-31	1597-03-31		
Smith	Marcus	Broekdorff	Zeepeert	slands boot	Cnooper, Adriaen Corrijns, capteijn	1597-04-01	1598-10-31	1598-10-31		vertrek Spanje aangenomen
Soetjnick/Soetnick	Wilm Jacobssen/ Willelm Jacobssen	Middelburg	Prins Te Peerde	slands schip	Wolters, Jaques, capteijn	1666-03-13	--	--		personen, monstering
Spaet	Helfferig Matheus	Darmstad	Arent	slands schip	Trappen geseijt Banckert, Michiel van, capteijn	1615-06-18	1616-09-18	1616-09-18		
Spenge/Sprenge	Mathijs/Matheus	Duitsland	Zeepeert	slands vlieboot	Trappen geseijt Banckert, Michiel van, capteijn	1616-09-18	1617-07-27	1617-07-27		
Staal/Stael/Stuel/Stuijl	Rutger/Rutgerus	Bergen op Zoom	Zeepeert	slands vlieboot	Harringman, Maarten, capteijn	1765-08-11	1766-04-12	1766-04-12		
			Zeepeert	slands vlieboot	Kruipje, Jan van, capteijn	1761-02-07	1761-10-16	1761-10-16		trompetter/matroos
				slands	Philipsen, Joos, capteijn	1627-12-22	1630-06-30	1630-06-30		
				slands	Joosen, Philip, capteijn	1630-07-01	1632-1-01	1632-1-01		
				slands	Dauids, Jacob, capteijn	1759-02-12	1759-10-23	1759-10-23		
				slands	Leunissen, Cornelis, capteijn	1599-10-03	1602-02-03	1602-02-03		
				slands	Leunisse, Cornelis, capteijn, tot 1603-01-10	1602-02-03	1604-05-07	1604-05-07		
				slands	Exter, Jan den, commandeur	1721-01-01	1721-03-31	1721-03-31		vanaf 1721-02-16
				slands	Exter, Jan den, commandeur	1722-01-01	1722-03-31	1722-03-31		
				slands	Exter, Jan den, commandeur	1723-01-01	1723-03-31	1723-03-31		
				slands	Exter, Jan den, commandeur	1724-01-01	1724-03-31	1724-03-31		
				slands	Exter, Jan den, commandeur	1725-01-01	1725-03-31	1725-03-31		
				slands	Exter, Jan den, commandeur	1725-01-01	1725-03-31	1725-03-31		
				slands		1725-09-24				
				slands	Vervoort, Pieter, schipper	1726-01-01	1726-12-31	1726-12-31		

Arend	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1727-01-01	1727-12-31	
Arend	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1728-01-01	1728-12-31	
Arend	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1729-01-01	1729-12-31	
Arend	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1730-01-01	1730-12-31	
Arent	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1731-01-01	1731-12-31	
Arent	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1732-01-01	1732-12-31	
Arent	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1733-01-01	1733-12-31	
Arend	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1734-01-01	1734-12-31	
Arend	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1735-01-01	1735-12-31	
Arent	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1736-01-01	1736-12-31	
Arent	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1737-01-01	1737-12-31	
Arent	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1738-01-01	1738-12-31	
Arent	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1739-01-01	1739-12-31	
Arent	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1740-01-01	1740-12-31	
Arent	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1741-01-01	1741-12-31	
Arent	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1742-01-01	1742-12-31	
Arent	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1743-01-01	1743-12-31	
Arend	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1744-01-01	1744-12-31	
Arend	slands transportiagt	Vervoort, Pieter, schipper	1745-01-01	1745-12-31	
Arend	slands transportiagt	Veele, Jan, schipper	1746-01-01	1746-12-31	
Arend	slands transportiagt	Veele, Jan, schipper	1747-01-01	1747-12-31	gegeerd trompetter
Arend	slands transportiagt		1747-02-18		26 jaar in dienst geweest; verzoekt ontslag 1747-02-18
Arend	slands transportiagt	Veele, Jan, schipper	1748-01-01	1748-12-31	gegeerd trompetter

Staff/Starre	Hans/Jan	Hamburg	Arend	slands transportjagt	Veele, Jan, schipper	1749-01-01	1749-12-31	gegeecord trompetter
			Arend	slands transportjagt	Veele, Jan, schipper	1750-01-01	1750-12-31	gegeecord trompetter
			Arend	slands transportjagt	Veele, Jan, schipper	1754-01-01	1754-12-31	gegeecord trompetter
			Arend	slands transportjagt	Veele, Jan, schipper	1756-01-01	1756-12-31	gegeecord trompetter
			Arend	slands transportjagt	Veele, Jan, schipper	1757-01-01	1757-12-31	gegeecord trompetter
			Arend	slands transportjagt	Veele, Jan, schipper	1758-01-01	1759-12-31	gegeecord trompetter
			Arend	slands transportjagt	Veele, Jan, schipper	1760-01-01	1760-12-31	gegeecord trompetter tot 1760-03-31
			Salamander	slands schip	Pieters, Legier, capiteijn	1590-10-17	1591-08-17	wacht 'Cust van Vlaanderen'
			Salamander, nu Grote Hont	slands schip	Pieters, Legier, capiteijn	1592-06-17	1593-04-17	
			Hont	slands schip	Pietersen, Legier, capiteijn	1593-04-17	1594-02-17	
			Hont	slands schip	Pietersz, Legier, capiteijn	1594-02-17	1595-03-17	
Stock	Steven	Londen	Viissinge	slands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1632-01-01	1632-12-31	
			Viissinghe	slands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1633-01-01	1633-12-31	
Stranger	Roeland	ingelsman		craveel van oorlog	Jacobssen, Adriaan, capiteijn	1590-03-01	1590-12-31	'craveel van syne EX van 'Nassau'
Stuit	Jan	Hamel		slands schip	Pense, Jacob, capiteijn	1665-10-01	1665-12-31	
Swager	Juriaan	Hessencassel		slands schip	Commerse, Marinus, capiteijn	1746-03-07	1746-10-02	
Swalme/Swalms	Balazar/Balthasar	Brandenburg		slands pinas	Ketelaer, Pieter Adriaans, capiteijn	1592-10-16	--	1 maand gage
				slands pinas	Ketelaer, Pieter Adriaans, capiteijn	1592-01-16	1592-01-16	
				slands pinas	Ketelaer, Pieter Adriaansz, capiteijn	1593-01-16	1593-07-16	
Taeck	Jan	Ierland		slands schip	Cruiningen, Adriaan Sanders van, capiteijn	1626-06-25	1629-02-17	gedeserteerd 1629-03-23
Telmonger/Termomus/ Tiemonger/Tremonijer	Joos/Joris	Nazareth		slands binnenschip	Evertsen, Johan, ladm	1664-01-01	1665-01-31	
				slands schip	Evertsen, Jan, ladm	1665-02-01	1665-11-30	wachtschip
				slands binnenschip	Evertsen, ladm, daarna Banckers, ladm	1665-12-01	1666-09-30	
				slands binnenschip	Trappen gesegr Banckers, Adriaen van, ladm	1666-10-01	1667-07-31	
				slands binnenschip	Trappen geseyt Banckert, Adriaan, ladm	1667-08-01	1668-07-31	
				slands schip	Trappen gesegr Banckers, Adriaan van, ladm	1668-08-01	1669-07-31	
				slands schip	Trappen geseyt Banckert, Adriaan, ladm	1669-08-01	1670-07-09	
				slands schip	Trappen g Banckert de Jonge Adriaen	1670-08-01	1671-10-31	wachthoudende

			Schakerloo		slands snaauw	v. vlaggecapt Witte, Passchier Lieveuse de, capiteijn	1672-04-21	1674-10-28	voor Lillo 1 maand, extra-ordinaris volk van binnenschip te Lillo
Thijs/Thijse/Thijssen	Matthijs	Amsterdam			slands schip	Trappen gesevt Banckert, Michiel van, capiteijn	1598-01-17	1599-09-07	'voijage Spanje Canarien'
					slands schip	Trappen gesevt Banckert, Michiel van, capiteijn	1599-05	--	2 maand gage, destinate Spanje
					slands schip	Trappen gesevt Banckert, Michiel van, capiteijn	1599-09-17	1601-12-18	
					vlijboot van oorlog	Calis, Cornelis Hermansse, capiteijn	1595-08-05	--	aanmaerol
					slands vlijboot	Calis, Cornelis Harmanse, capiteijn	1595-12-15	1596-09-15	
Thijssse/Tijssen	Pieter	Vlissingen			slands schip	Gorkum, Cornelis Jansen, capiteijn	1620-03-17	1621-07-17	
					slands schip	Aleras, Laureijs Jacobsen, capt, tot 1622-10-05	1621-07-17	1623-06-17	
Thomassen/Thommas	Steven	Lonnen			slands boot	Leijnsen, Coppe, capiteijn	1596-04-01	1597-01-31	
					slands boot	Leijnsen, Coppe Jacobse, capiteijn	1597-02-01	1597-12-31	
Thomis	Jan	Luijck/Luik			slands boot	Verhelle, Anthonis Bartholomeus, capiteijn	1596-03-16	1597-04-16	
					slands boot	Verhel, Anthonis Bartholomeus, capiteijn	1597-04-16	1598-11-18	
Thomissen	Pieter	Waerden			slands jacht	Smit, Jochem Pieterse, capiteijn	1604-01-09	1606-01-10	
Thoors/Toors	Bartel/Barthel	Vlissingen			slands schip	Regemorter, Joan van, capiteijn	1621-03-25	--	1 maand gage
					slands schip	Regemorter, Johan van, capiteijn	1621-03-25	1622-04-25	
					slands schip	Regemorter, Jan van, capiteijn	1624-04-25	1624-02-25	
					slands schip	Block, Joos Willense, capiteijn	1624-04-25	1627-08-25	
Tielman	Jan Jacob	Diesden			slands schip	Vis, Cornelis, capiteijn	1756-05-22	1757-05-07	
					slands schip	Davidson, Jacob, capiteijn	1757-05-03	1757-10-12	aangesteld 1655-01-30
Trommiers	Joos				slands schip	Oven, den, capiteijn	1655-01-30		
Tromp	Jan Willem				slands schip		1700-01-14		benoeming 1700-01-14
Trompert	Arij Krijnen	Gouda			slands schip	Palma, Jan de la, capiteijn	1692-12-01	1693-04-01	
Udema	Dirk	Groningen			slands schip	Stokke, Gerrit, capiteijn	1735-04-15	1735-08-04	
Ulrich	Jan	Hoom			slands schip	Steenhart, Aermout, capiteijn	1744-04-18	1746-03-23	
					slands schip	Reijnders, Salomon, capiteijn	1747-02-06	1748-10-15	
Undersen	Robbert	Retchester			slands schip	Evertsen, Jan, vlaggecapiteijn	1617-12-10	1618-12-10	
Valentijn	Jan	Amsterdam			slands schip	Matthijssen, Jan, vlaggecapiteijn tot 1665-07-25	1664-07-11	1665-09-31	
					slands schip	Evertsen, Cornelis, ladm	1665-11-11	--	lijst van uitbetaalde maandgelden
Vastmacht	Jacob				slands grote vlieboot	Calis, Cornelis Herman, capiteijn	1596-09-15	1597-06-15	

Vegters	Claes	Hoom	Goos	slands schip	Boom, Maarten, capiteijn	1694-05-01	1695-12-15	matroos/ironpetter
Velendaal	Jacobus Gillissen	Amsterdam	Cortegne	slands schip	Leeuwen, Cornelis van, capiteijn	1688-03-29	1689-05-01	afkomstig lt-adm
Vereenooge	Silvester	Brugge		schip van oorlog ?	Adriaensen, Thobijas, capiteijn, (?)	1674-05-22	--	Banckert, 1 maand gage
Vergouwe	Jan	Goos	Walcheren	slands schip	Adriaenssen, Thobijas, vlaggecapiteijn	1674-06-02	--	
Verhounven/Verhoune	Jacques/aeque		Walcheren	slands schip	Adriaenssen, Thobias, capiteijn	1674-10-10	--	
Verlabriën	Cristoffel	Lind	Zeeuwsen Leeuw	slands schip	Evertsen, Cornelis, capiteijn	1655-01-01	1646-07-31	
Verflommen	Jaques	Brabant	Rooden Leeuw	slands boot	Domminicus, Marinus, capiteijn tot 1604-05-13	1603-12-01	1607-02-01	
Veron	Jan	Londen	Hope	slands schip	Calis, Pieter Cornelisse, capiteijn	1607-02-01	1608-12-01	
Verquame/Verqueijs	Cristiaan/Crijstaen	Amsterdam	Zeepaart	slands boot	Janssen, Cornelis, capiteijn	1605-103-16	1607-10-16	
Vijt	Nicolaas	Charleroij	Luijpaert	slands vlieboot	Calis, Pieter Cornelis, capiteijn	1607-02-22	--	2 maand gage; 'destinatie westen' gedescerteerd 1625-12-08
Vlieger, de	Carrel/Claes/Claus		Zeeuwsen Leeu	slands schip	Block, Joos Willemse, capiteijn	1624-04-25	1627-08-25	schip is in Engeland gebleven, te Veere teruggekeerd 1690-08-09
Vreugdenaal	Hendrik	Bremen	Orange Galeij	slands schip	Putte, Carel van de, vadm	1690-07-12	1690-09-07	
Vries, de	Jacob Janssen		Oosterland	slands gehuurde schip	Dunckaert, Cornelis, capiteijn luitenant	1690-09-07	1690-10-11	
Vriese, de	Heijndrik		Witten Valek	slands jacht	Janssen, Thobias, capiteijn	1597-05-10	1598-06-10	gedescerteerd 1630-06-10
Vrouweljnck	Jan Cornelis	Veere	Gouda	slands schip	Regemortier, Cornelis van, capiteijn	1629-07-01	1631-08-31	
Waart/Waert	Willem	Erbervelt	Zeeuwsen Leeuw	slands schip	Block, Wiljm Joossens, capiteijn	1628-08-07	1629-12-12	in de vloot voor Lillo
Walraven	Jan Pieter	Gulikstadt	Sandenburg	slands schip	Wiltsehut, Hermannus, capiteijn	1727-04-25	1727-07-14	
				slands vlieboot/slants schip	Looqke, Symon, capiteijn	1671-04-17	1671-10-20	
				slands gehuurde schip	Putte, Carel van de, capiteijn	1677-05-03	1677-09-04	
				slands MCC-fregat	Banckert, Jan, capiteijn	1665-04-20	--	2 maand gage
				slands fregat	Calis, Cornelis Hermans, capiteijn	1593-03-01	1594-01-22	
				slands fregat	Jonge, Jan Jansen de, capiteijn	1747-04-19	1748-01-12	
				slands fregat	Evertsen, Jan, capiteijn; van 1600-10-01/1604-02-23	1747-04-25	1747-12-29	
				slands schip	Grindel, Hermannus, capiteijn	1602-05-18	1604-11-18	
				slands schip		1723-08-16	--	2 maand gage

Wart/Wat	Heijndrick	Lonnen	Sandenburg Grooten Zeehont	slands schip slands schip	Grindel, Hermanus, capiteijn Wale, Jan de, capiteijn	1723-08-16 1604-10-10	1724-12-05 1607-09-09	aaname 1606, gedeserteerd 1607- 11-27
Waveren/Bevlaberen Welsch	Cristoffel Hendrik	Lid Meckelenburg	Hasewind	slands fregat slands schip	Trappen geseyt Banckert, Michiel van, capiteijn Wale, Jan A driaans, capiteijn	1604-11-18 1606-08-08	1607-07-07 --	1 maand gage, 'voyage bewesten Spanje en Portugal.'
Wendinck/Wemineck/ Weemineck	Christoffel/ Christoffel Jans	Brunswijck	Zeepaert Zierikzee	slands boot slands schip	Jansz, Cornelis, capiteijn Steenhart, Aernout, capiteijn	1607-10-16 1744-04-18	1609-05-16 1746-03-23	gedeserteerd 1745- 02-18
Wijbeek Wijds	Jan	Antwerpen	Pellicaen	slands schip slands schip	Trappen geseyt Banckert, Michiel van, capiteijn Leijnsen, Cornelis, capiteijn	1598-01-17 1599-04-01	1599-09-07 --	'voijage Spanje Canarien' 3 maand gage; 'aanname vojage bewesten Spagne'
Wijnocx/Wijnocch/Wimmoex	Jacob	Dunckerken/ Oostende	Pellicaen	slands vlieboot vlieboot	Calis, Hermanssen, capiteijn Calis, Cornelis Harmanse, capiteijn	1594-07-15 1595-12-15	1594-11-15 1596-09-15	reis bewesten Spanje en St Thomas, versterking rol
Willems	Frans	Vlissingen	Neptunus	slands grote vlieboot	Thomassen, Doen, capiteijn	1599-04-15	--	3 maand gage, reis westen met de vloot
Willems	Jan	Antwerpen	Acolus	slands boot	Cock, Charel de, capiteijn tot 1614-12- 03	1614-01-13	1615-01-17	
Willems/Willemsse/Willemsz	Bruijn	Leiden	Witten Vaelck	slands jacht slands boot	Jansen, Cornelis, capiteijn Janssen, Thobias, capiteijn	1603-12-16 1597-05-10	1605-12-16 1598-06-10	van Nieuwe Galleej naar Zeepaart
Willems/Willemsen	Joos	Veere/Middelburg	Vaalk Witten Vaelcke	slands jacht slands jacht	Leest, Cornelis Leijnsen, capiteijn Janssen, Tobias, capiteijn	1597-09-10 1598-06-10	1598-07-10 1600-12-10	
			Witte Vaelcke	slands jacht	Smit, Jochem Pieters, capiteijn	1599-12-05	1602-01-10	
			Arent	slands schip	Trappen gesegt Banckert, Michiel van, capiteijn	1616-09-18	1617-07-27	

Willems/Willemsse	Willem	Jermuiden	Valcke	slands schip	Trappen g Banckert, Michiel v.capt,tot 1618-12-16	1617-07-18	1618-10-28	
Willemsen	Richard	Heijr	Leeuw	slands schip	Wael, Adriaen de, capiteijn	1622-11-01	1624-07-01	
Willemsen	Sijbrandt	Hoom	Zeeridder	slands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1624-07-01	1627-10-01	
Willemsen	Willem	Hoom	Neptunus	slands-schip	Pauwelsen, Jan, capiteijn	1643-03-01	1645-04-30	
Willemsen/Willemsse/Willems	Jan	s Gravenhage	Gulden Valcke	slands jacht	Boer, Andries Pietersen, de, capiteijn	1648-01-01	1649-05-31	
			Wapen van Zeelandt	slands schip	Block, Joos Willemsse, capiteijn	1644-03-01	1646-11-30	
			Aeolus	slands schip		1618-06-19	--	aanmaame 16187-06-19 en "XO aanmaame" 1619-03-09, ondertrompeter
			Aeolus	slands schip	Gorcom, Cornelis Janse van, capiteijn	1619-10-07	1620-09-07	1 maand gage, extra (ordfnair) aanmaame
			Zeeridder	slands schip	Moor, Joosias de, capiteijn	1621-03-25	1622-05-25	
			Zeeridder	slands schip	Moor, Josias de, capiteijn	1621-03-25	--	1 maand gage
			Walvis	slands schip	Regemorter, Jan van, capiteijn	1622-04-25	1624-02-25	
			zeeridder	slands schip	Moor, Josias de, capiteijn	1622-05-25	1625-03-02	
			Samson	slands craveelschip	Hollare, Marinus	1631-07-01	1634-01-31	
Willis	Abraham	Dordrecht	Vlissingen	slands schip	Hofthuijzen, Simon, capiteijn	1693-12-01	1694-03-31	
			Vlissingen	slands schip	Hofthuijzen, Simon, capiteijn	1694-05-01	1694-10-12	
Winter, de	Sijbraant	Amsterdam	Veere	slands schip	Haringman, Maarten, capiteijn	1757-07-23	1758-12-20	convoovaren
Wissenaer, van	Hans		Meerwijff	slands pinas	Verhelle, Antonis Bartholomeus, capiteijn	1593-07-16	1594-04-16	
Wisser	Hendrick	St Andries	Neptunus	slands-schip	Pauwelsen, Jan, capiteijn	1643-03-01	1645-04-30	schip en bemanning verongelukt
Wolf, de	Gillis	Moisel	Tholen	slands schip	Maertens, Barent, capiteijn	1686-05-27	1687-01-28	
Wollerts	Hugo	Brouwershaven	Justitia	slands schip	Calis, Cornelis Hermanssen, capiteijn	1591-06-05	1591-11-15	"dienst ZM koning van France"; (+ 1 rind gage)
Wouters	Tonis	Zierkzee	Meerminne	slands schip	Vlieger, Jan Jacobsen de, capiteijn	1633-01-01	1633-12-31	
Wouters/Woutersen	Daniel	Vlissingen	Griffioen	slands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1621-03-25	1622-04-25	
			Griffioen en de Tijger	slands schip	Evertsen, Jan, capiteijn	1622-04-25	1624-03-25	
			Hondt	slands schip	Evertsen, Jan, capiteijn tot 1624-10-25	1624-03-25	1627-07-25	
Wricht	Jan	Lonnen	Leijnsen	slands boot	Coppe Jacobse, capiteijn	1597-02-01	1597-12-31	
			Leijnsen	slands schip	Leijns, Coppe, capiteijn	1598-01-01	1600-07-16	1 maand gage
Ydegem, van/van IJdeghem	Joos		Calis	slands schip	Calis, Cornelis Heeremanse, capiteijn	1592-08-22	--	rol afdancking
			slands craveel	slands schip	Calis, Cornelis Heremanse, capiteijn	1592-09-20	--	1 maand gage, lange reis, geen wind
			Justicie	slands schip	Cales, Cornelis Heremanse, capiteijn	1592-09-22	--	rol afdancking 1593-
				slands schip	Calis, Cornelis Heremanse, capiteijn	1593-03-30	--	

Yers	Jacob	Stockholm	Orange Galeij	slands schip						03-30, 1692-09-20/1593-10-15
Zegers	Aermout/Aernoult	Schiedam	Witte Valck	slands boot	Sappius, Mighiel, capteijn	1729-04-15	1729-07-01	1600-11-24		
			Witte Valck	slands boot	Block, Joos Anthonisse, capteijn	1599-01-025	1600-11-24	1602-12-25		
					Block, Joos Anthonis, capteijn tot 1602-09-31	1600-11-24				
Zicht	Jan	Londen	Zeeusche Leeuw	slands schip	Janssen, Cornelis, capteijn	1611-09-09	1612-05-24	1605-06-17		
		Veere	Salamander	slands craveel	Coopvaer, Cornelis Jansse, capteijn	1602-09-17		(vermoedelijk 1606)		
Zwol	Cornelis			slands schip	Coopvaer, Cornelis Jansse, capteijn tot 1606-10-01	1605-06-17	1608-06-07			

Bijlage VI: Tamboers in dienst van de Admiraliteit van Zeeland (1575 - 1796)⁹³⁸

Naam	Voornaam	Herkomst	Scheepsnaam	Type	Kapitein/Schipper	Periode monster- of betaalrol		Bijzonderheden
						Datum begin / vermelding	Datum einde	
Abrahamsen	Antoni	's Hertogenbosch	Zierikzee	slands schip	Boom, Maarten Barentse, capiteijn	1696-04-01	1696-10-21	
Abramse	Jochem/loghem	Middelburg	Zeelandia	slands schip	Puite, Carel van de, vadm	1691-04-09	1691-09-29	
Alberts	Haeij		Mercurius	slands schip	Danckers, Cornelis, vlaggecapiteijn	1696-04-01	1697-10-02	doorgehaald
Allenburg, van	Dirck		Koninginne Maria	slands schip	Sage, Benjamin le, capiteijn	1691-06-07	--	1 maand gage
Balen, van	Gerrit	Veere	Veere	slands schip	Masselman, Cornelis, capiteijn	1694-04-01	23-11-1695	matroos/lambour
Baptiste/Bastisa	Jacob/Jan	Vlissingen/Venetie	Mercurius	slands schip	Danckers, Cornelis, capiteijn	1695-04-01	1695-10-08	
			Walcheren	slands schip	Palma, Cornelis de la, capiteijn	1697-05-01	1697-10-17	militairen van regiment overste Cauw 16-5-1696 tot 17-10-1697
Beerman	Bernardus	Haarlem	Vlissingen	slands schip	Commersen, Marinus, capiteijn	1745-02-06	1745-10-27	kruistocht om de Noord
Beijven, van	Casper	Sas van Gent	Zierikzee	slands schip	Commerse, Marinus, capiteijn	1746-03-07	1746-10-02	
Boos	Jan	's Gravenhage	St Maartensdijk	slands schip	Palma, Jan de la, capiteijn	1695-05-01	1695-10-31	
Brie	Francoijs		Waapen Van Thoolen	slands gehuurde VOC-schip	Vis, Cornelis, capiteijn	1765-04-10	1765-08-10	
Broosman	Adrianus	Nijmegen	Brunswijk	slands fregat	Bijkland, Hendrik Bernard Lodewijk van, capiteijn	1769-09-16	1770-06-19	na dienst t.b.v. de lande wederom in dienst VOC vanaf 1769-10-17
			Brunswijk	slands fregat	Bijkland, Hendrik Bernard Lodewijk van, capiteijn	1770-06-20	1770-10-04	'kruistocht op de retourvloot VOC'
Clavana	Willem	Maastricht	Zierikzee	slands schip	Nebbens Francois Johan, capiteijn	1770-09-17	1772-03-05	
			Nassau	slands schip	Grindet, Hermanusm capiteijn	1728-03-20	1729-04-25	
			Nassau	slands schip	Grindet, Hermanusm capiteijn	1729-04-26	1729-11-05	aangenomen te Amsterdam
Comelisse	Pieter	Veere	Zierikzee	slands schip	Steenhart, Aernout, capiteijn	1744-04-18	1746-03-23	
			Vlissingen	slands schip	Reijnders, Salomon, capiteijn	1746-01-21	1746-12-09	
			Goos	slands schip	Reijnders, Salomon, capiteijn	1747-02-06	1748-10-15	

⁹³⁸ Deze lijst is samengesteld aan de hand van de database van Peter Poortvliet. De gegevens van deze database zijn, voor wat betreft de Admiraliteit van Zeeland, samengesteld aan de hand van de monsterrollen, betaalrollen en de notulen en resoluties van de admiraliteit. Er zijn geen vermeldingen van tamboers gevonden na 1796.

Comelijssen	Jacob	Plijmout	Veere	slands schip	Godin, Carel, capteijn	1706-10-30	1708-11-12	
Cramer	Adriaan Laureijssen/ Adriaan Laurensse	Vlissingen	Goude Leeu	slands groot craveel	Moor, Joos de, vadm	1590-07-01	1591-04-30	
	Johannis	Sinaaij	Vliegend Hart	slands craveel	Moor, Joos de, vadm	1593-11-01	1594-11-30	doorgehaald
	Johan	Hamburg	Veere	slands schip	Wilschut, Hermannus, capteijn	1729-05-07	1729-10-25	
			ZuidBeveland	slands schip	Vis, Cornelis, capteijn	1762-08-01	1763-07-25	aanvang monstering 1765-05-20; 'gedestineert voor Algiers'
Framaskin/Fremansky/ Termasquin	Michiel/Michiel/ Mighiel	Koningsbergen/ Holstem	Koning Willem	slands schip	Boer, Andries den, sbn	1695-04-01	1696-09-18	vlaggecapteijn Jan Kourte 1696-01-21/1696-04-17
			Eerste Edele	slands schip	Boer, Andries den, capteijn	1695-05-01	1695-08-01	kosgeld rol 1695-03-31
	Jan	Sas van Gent	Mercurius	slands schip	Ockersen, Jan, capteijn	1701-02-14	1701-11-09	
Franse			Veere	slands schip	Mosshman, Cornelis Jansen, vlaggecapteijn	1689-04-05	1690-11-10	bij bemanning commandeur der soldaten
Gere	Andries	Leeuwarden	Kortgeen	slands schip	Nosse, Jasper, capteijn	1704-03-17	1704-11-25	
Gor	Johannes	Heldrop	Jonge Prins van Oragne	slands schip	Bijland, Hendrik Bernard Lodewijk, graaf van, capt	1767-02-18	1767-09-02	
Grave, de/de Graaf	Jan	Middelburg	Coning Willem	slands schip	Anthonisse, Cornelis, vlaggecapteijn	1692-04-01	1692-09-22	
			Coning Willem	slands schip	Vogel, Jan, vlaggecapteijn	1693-04-01	1693-10-03	
Haan, de	Jan	Veere	Mercurius	slands schip	Mauregnault, Jacob de, capteijn	1704-03-17	1704-12-29	
Halmdorp	Dirk	Middelburg	Mercurius	slands schip	Dunckers, Cornelis, vlaggecapteijn	1696-04-01	1697-10-02	gedeserteerd
Hattering/Catteringh	Jan Harman	Grol	Zierkzee	slands schip	Esse, Cornelis Antheuissen, capteijn	1697-03-30	1697-10-02	
			Zeijst	slands schip	Anteuissen, Cornelis, capteijn	1697-05-02	--	2 maand betaling
Heijn	Jan Daniel	Nassau Tilb	Zuid Beveland	slands schip	Vis, Cornelis, capteijn	1757-05-09	1758-06-05	
			St Maartensdijk	slands schip	Vis, Cornelis, capteijn	1758-06-06	1759-08-14	tamboer tot 1758-08-13
Hendrik	Jochim	Daenburgh	Nassau	slands schip	Grindedt, Hermannus, capteijn	1729-04-26	1729-11-05	
Hendriks	Bernaertus	Doomik	Brunsvijk	slands schip	Bijland, Hendrik Bernard Lodewijk van, capteijn	1769-03-20	1769-09-15	
				slands schip	Bijland, Hendrik Bernard Lodewijk van, capteijn	1769-09-16	1770-06-19	tot 1769-10-17
Hesselaar	Hendrik	Bern	Veere	slands schip	Haringman, Maarten, capteijn	1757-07-23	1758-12-20	gedeserteerd 1757-10-16
Hijpde	Claas	Geria	Zeijst	slands schip	Mauregnault, Jacob de, capteijn	1702-02-14	1701-12-05	
Hoogstad	Gerrit		Oranje (Gekroonde Burch doorgehaald)	slands schip	Marcusse, Pieter, vlaggecapteijn	1688-09-25	--	
Homich	John Hendrik	Straatsburg	Jonge Prins	slands schip	Bijland, Hendrik Bernard Lodewijk graaf van, capt	1768-04-28	1768-09-30	

Neeff, de	Jannis	Antwerpen	Aurora	gehuurde schip	Mairegnault, Jacob de	1686-02-13	1686-10-01	
Nijman	Johan Christoffel	Leeuwarden	Jonge Prins	slands schip	Kruijne, Jan van, capiteijn	1771-03-25	1771-12-17	kruisend op de verwachte retourvloot VOC
Oom	Willem	Leeuwarden	Veere	slands schip	Stavorinus, Jan, capiteijn	1756-01-17	1757-07-22	
Peijper	Thomas	Stevensweert	Jonge Prins van Oragne	slands schip	Kruijne, Jan van, capiteijn	1762-02-22	1762-10-03	
Piëgelaar	Gerrit	Den Bosch	Veere	slands schip	Godin, Carel, capiteijn	1706-02-20	1706-09-07	
Pietersen	Gillis	Graaff	Middelburg	slands schip	Nosse, Jasper, capiteijn	1692-04-01	1692-09-26	
Pietersen	Pieter	Sas van Genl/ Middelburg	Middelburg	slands schip	Nosse, Jasper, capiteijn	1692-12-09	--	2 maand gage
Pietersz/Pieterse/Pietersen	Lourents/Laurens	Bergen op Zoom/ Veere	St Maartensdijk	slands fregat	Kruijne, van, Jan, capiteijn	1772-04-01	--	'kruisstocht op de VOC-retourvloot'
			Brunswijk	slands fregat	Cau, Bonifacius, capiteijn	1776-11-20	1777-10-04	
			Brunswijk	slands fregat	Pruijst, Johannes, capiteijn	1777-10-05	1779-01-02	kruisstocht naar de 'Coloniën van de Staat in Westindien'
			Veere	slands schip	Turner, Ephraim, vlaggecapiteijn	1688-09-25	--	
			Veere	slands schip	Turner, Ephraim, vlaggecapiteijn	1689-03-16	--	
			Zierikzee	slands schip	Boom, Maarten Barense, vlaggecapiteijn	1689-03-22	1690-11-08	
			Veere	slands schip	Mosselman, Cornelis, capiteijn	1691-04-09	1692-10-29	
Prinse, de	Jacob		Vlissingen	slands schip	Palma, Jan de la, capiteijn	1691-04-09	1692-01-31	
Rading	Godschalk	Reuvenig	Veere	slands schip	Ymandsen, Jacob, capiteijn	1730-03-27	1730-10-27	
Ram	Jan	Gorkum	Gekroonde Burch	slands schip	Lambrechtsen, Benjamin, vlaggecapiteijn	1689-04-16	1689-12-07	
Reijnegom	Roeloff Jansen	Gouda	Zierikzee	slands schip		1691-04-08	--	aangenomen te Gouda
Retiste	Jacob	Vlissingen	Vlissingen	slands schip		1696	--	lijst van uitbetaalde buitgelden over 1695 betaald 1696
Rijke	Pieter	Dordrecht	Aurora	slands schip	Maersen, Jan Mathijssen, capiteijn	1695-05-01	1695-10-05	
Rochel	Sampson	Bergen op Zoom	Zierikzee	slands schip	Palma, Jan de la, capiteijn	1692-12-01	1693-04-01	
Roi, le	Francois	Yperen	Zierikzee	slands schip	Palma, Jan de la, capiteijn	1693-04-01	1694-10-31	
Rondelet	Jacobus	Bergen op Zoom	Walcheren	slands fregat	Cau, Bonifacius, capiteijn	1775-02-17	1776-11-19	
Rouwe, de	Pieter	Sommelsdijk	Vlissingen	slands schip	Nosse, Jasper, capiteijn	1705-02-18	1706-12-19	
Ruhberg	Diederik	Hildersheim	St Maartensdijk	slands schip	Trezel, Saemuel, capiteijn	1695-02-01	1695-03-31	
Saebijn/Sabin	Antonij	Acra/Vlissingen	Goës	slands schip	Haringman, Maarten, capiteijn	1765-08-11	1766-04-12	
			Aurora	slands fregat	Wiltshut, Steven, capiteijn	1697-05-01	1697-10-12	
						1701-02-14	1701-10-03	

Sas	Jan	Treusent	Mercurius	slands schip	Mauregnault, Jacob de, capiteijn	1702-03-27	1702-11-28	
Schreuder	Hendrick	Zwolle	Mercurius	slands schip	Mauregnault, Jacob de, capiteijn	1702-11-28	1703-03-14	
Schroon, van	Christiaan	sGravenhage	Meermin	slands brik	Hoelands, Marinus, luitenant	1794-01-01	1796-03-04	gedeserteerd 1795-02-23
Seldomij	Claude	Dommer	Brunsvijk	slands fregat	Prujst, Johannes, capiteijn	1780-07-16	1781-04-31	
Smith	Hans	Roelant	Zuid Beveland	slands fregat	Prujst, Johannes, capiteijn	1781-05-01	1782-02-28	
Stadlander	Ulrigt/Ulrich	Leeuwarden	Koning Willem	slands schip	Haringman, Maarten, capiteijn	1759-03-19	1760-04-02	gedeserteerd 1760-02-09
Stevensen	Thomas	Londen/Visseringen	Visseringen	slands schip	Kourte, Jan, vlaggecapiteijn	1695-04-01	1696-09-18	
Stoffels	Claes	Zierikzee	Walcheren	slands schip	Trezel, Samuel, capiteijn	1702-03-27	1702-11-28	
Strook/ Strook	Jan Godlieb	Hamburg	Eerste Edele	slands schip	Trezel, Samuel, capiteijn	1704-04-30	1704-10-29	
Teeuwis	Matthijs	Veere	Zierikzee	slands schip	Godin, carel, capiteijn	1703-05-07	1703-09-27	
Valkenb.	Pieter	Aardenburg	Tholen	slands schip	Trezel, Samuel, capiteijn	1705-02-18	1706-12-11	schip en bemanning verongelukt
Venus	Robbert		Jonge Prins van Oragne	slands schip	Maertens, Barent, capiteijn	1686-05-27	1687-01-28	
Willemsen/Wolsen	Jan	Lillo/Lise	Jonge Prins van Oragne	slands schip	Kruijne, Jan van, capiteijn	1762-10-04	1763-11-13	
Willemsse	Sijmon	Zierikzee	Jonge Prins van Oragne	slands schip	Kruijne, Jan van, capiteijn	1763-11-14	1764-05-04	
Wouterse	Maarten	Oostende	Goes	slands schip	Sappius, Michiel, capiteijn	1744-04-18	1745-12-30	
			Nassau	slands schip	Imansen, Jacob, capiteijn	1722-03-23	1722-08-23	
			Somer	slands schip	Boer, Andries den, capiteijn	1688-09-20	1689-01-25	buiten de rol 1688-11-15/1689-07-21
			Zierikzee	slands schip	Essel, Cornelis Anthheunissen, capiteijn	1697-03-30	1697-10-02	
			Rosenburgh	slands schip	Benjamiynse, Cornelis, commandeur	1697-05-08	--	betaald voor 2 maand
			Ducque Talve	slands schip	Stoffel, Jacobssen, schipper	1575-08-01	--	van Walcheren, ontzet Zierikzee
			Mercurius	slands schip	Danckers, Cornelis, vlaggecapiteijn	1696-04-01	1697-10-02	gedeserteerd

BRONNEN

GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN

Cape Town Archives Repository, Kaapstad (Zuid-Afrika)

Archives of the Secretary, Council of Police

Het Utrechts Archief, Utrecht (HUA)

Archief van het Smedengilde (toegang 712-7-1)

Notariële Akten (toegang 34-4)

Nationaal Archief, Den Haag (NA)

Archief van de Admiraliteitscolleges (toegang 1.01.46 en 1.01.47.01)

Archief van de familie Radermacher (toegang 1.10.69)

Archief van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (toegang 1.04.02)

Nederlands Instituut voor Militaire Historie, Den Haag (NIMH)

Maritieme Documentatie (MARDOC)

Nederlands Muziek Instituut, Den Haag (NMI)

Collectie Christiaan Vlam (toegang 488)

Zeeuws Archief, Middelburg (ZA)

Administratief archief Admiraliteit in Zeeland (toegang 52.2)

Archief Middelburgse Commercie Compagnie (toegang 20)

Archief Rekenkamer van Zeeland, Rekenkamer C (toegang 508)

Collectie Familie Mathias-Pous-Tak van Poortvliet (toegang 255)

Financiële administratie Admiraliteit in Zeeland (toegang 508.2)

Verzameling J. de Hullu (toegang 474)

PRIMAIRE LITERATUUR

Artikel-brief van de geoctroyeerde Nederlandsche Oost-Indische Compagnie, Middelburg september 1742 (ZB Middelburg, geen nummer).

Dagverhaal der Handelingen van de nationaale Vergadering representeerende het Volk van Nederland, tweede Deel, Den Haag 1796.

Dagverhaal der handelingen van het vertegenwoordigend lichaam des Bataafschen Volks, agtste Deel, Den Haag 1800.

Extract uyt de Resolutien van Weth en Raad der Stad Middelburg. Den 29 July 1786. (ZA 1001, inv. 10).

Historiesch Verhaal van het Begin, Voortgang en teegenwoordigen Staat der Koophandel van de Generaale Nederlandsche Geoctroyeerde Oost-Indiesche Compagnie, Tweede deel, Arnhem 1772.

Het Leven van Willem de I. Prins van Oranje, Graef van Nassau, Stadhouder en Capitein Generael van Holland, Zeeland, Utrecht, en Vriesland, Tweede Deel, Leiden 1732.

Instructie voor de Hoofd-Officieren ter Zee, Middelburg 1744 (Mathias-Pous Tak van Poortvliet, ZA 255 inv. 36).

Instructie voor den Tamboer Major, Stads Tamboers, en Tamboers van de Respective Borger Compagnien der Stad Middelburg, Middelburg 1782 (ZA 1001, inv. 10).

Lijst der Onder Officieren voor het Schip 't Slot der Hoge, groot 150 Voeten (na 1777) (B. Mathias Pous Tak, ZA 255 inv. 227).

Lijst der Deks Officieren voor 't Schip Ouwerkerk, groot 150 voeten (na 1769) (B. Mathias Pous Tak, ZA 255, inv. 227).

Nederlands Gedenkboek of Europische Mercurius, Berigtende De Gesteltenissen der Zaaken van Staat en Oorlog, in ale Heerschappyyen en Landschappen van Europa, benevens d'aangrenzende Gewesten. LXIIIste Stuk. Eerste Deel. Vervattende de zes eerste Maanden van 't Jaar 1752, Den Haag 1752.

Nederlandsche Jaerboeken, inhoudende een Verhael van de merkwaerdigste Geschiedenissen die voorgevallen zyn binnen den omtrek der Vereenigde Provintien. Achtste Deels tweede Stuk, Amsterdam 1754.

Nederlandsche Jaerboeken, inhoudende een Verhael van de merkwaerdigste Geschiedenissen die voorgevallen zyn binnen den omtrek der Vereenigde Provintien. Veertiende Deel, Amsterdam 1760.

Nieuwe Nederlandsche Jaerboeken of Vervolg der merkwaerdigste Geschiedenissen die voorgevallen zyn in de Vereenigde Provinciën, de Generaliteits Landen, in de Volkplantingen van den Staet. Tweede Deel Tweede Stuk, Amsterdam 1767.

Nieuwe vaderlandsche Letter-Oefeningen, waar in de Boeken en Schriften, die dagelyks in ons Vaderland en elders uitkomen. Derde Deels, tweede Stuk, Amsterdam 1770.

Recueil Militair bevattende de Wetten, Besluiten en Orders, betreffende de Koninklijke Nederlandsche Landmacht. Inhoudende het geheele Jaar 1824, Den Haag 1825.

Reglement gemaekt by Heer ende Weth der Stad Gend Nopende den Brand, van den 28. Augusti 1766, Gent 1766.

Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope. Cape Town Archives Repository, South Africa. C. 165, 263-293.

Seyn-brief Na welke allen schepen, in dienst van de Vereenigde Oost-Indische Compagnie..., Middelburg 1785 (Zeeuwse Bibliotheek Middelburg, geen nummer).

Staatkundige Historie van Holland, zes en veertigste Deel, Amsterdam 1779.

Staatkundige Historie van Holland, zeven en veertigste Deel, Amsterdam 1779.

Vaderlandsche Historie vervattende de Geschiedenissen der Vereenigde Nederlanden, uit de geloofwaardigste Schryvers en egte Gedenkstukken zamengesteld. Twee-en-twintigste Deel, Amsterdam 1790.

Verzameling van Placaaten, Resolutien en andere authentyke Stukken enz. Betrekking hebbende tot de gewigtige Gebeurtenissen, in de Maand September MDCCLXXXVII en vervolgens, in het Gemeenebest der Verenigde Nederlanden voorgevallen. Vierde Deel, Kampen 1788.

Voorschrift Trompetsignalen voor Wielrijders, Cavalerie en bereden Artillerie, Breda 1932.

Altenburg   1795   Altenburg, Johann Ernst: Versuch einer Anleitung zur heroisch-musikalischen Trompeter- und Pauker-Kunst, Halle 1795.

Bendinelli   1614   Bendinelli, Cesare: Tutta l'Arte della Trombetta, Verona 1614.

van den Berg	1693	Berg, I. van den: Het gestoffeerde Winkel en Luyfen Banquet, Amsterdam 1693.
Buys	1774	Buys, E.: Nieuw en volkomen Woordenboek van Konsten en Wetenschappen bevattende alle de Taken der nuttige Kennis, Amsterdam 1774.
van Dam	1693	Dam, Pieter van: <i>Beschryvinge van de Oostindische Compagnie</i> , 's Gravenhage 1927.
Fantini	1638	Fantini, Girolamo: <i>Modo per Imparare a Sonare di Tromba</i> , Frankfurt 1638.
Haringman	1803	Haringman, H.: <i>Dag-journaal van een verblijf van agt weeken, in het Keizerryk van Marocco</i> , Den Haag 1803.
van der Hoeven	1708	Hoeven, Emanuel van der: <i>Leeven en Dood der doorluchtige Heeren Gebroeders Cornelis de Witt ... en Johan de Witt</i> . Amsterdam 1708.
Kok	1788	Kok, J.: <i>Vaderlandsch Woordenboek, elfde Deel</i> , Amsterdam 1788.
Kolbe	1727	Kolbe, Peter: <i>Naaauwkeurige en uitvoerige Beschrijving van De Kaap De Goede Hoop, behelzende een zeer omstandig Verhaal van de tegenwoordigen tostant van dat vermaarde Gewest, deszelfs Gelegenheid, Haven, Sterkte, Regerings-vorm, Uitgestrektheid, en onlangs ontdekte aanleggende Landen. Eerste Deel</i> , Amsterdam 1727.
Majer	1732	Majer, J.F.B.C.: <i>Museum Musicum</i> , 1732.
van Meteren	1763	Meteren, E. van: <i>Historie van de Oorlogen en Geschiedenissen der Nederlanden, en derzelver Nabuuren: Beginnende met den Jaare 1315, en eindigende met den Jaare 1611, tiende Deel</i> , Gorinchem 1763.
Praetorius	1619	Praetorius, Michael: <i>Syntagma musicum, Band 2: De organographia</i> , Wolfenbüttel 1619.
Rotterdam	1753	Rotterdam, Arnoldus: <i>Godsweg met Nederland of Vervolg op Blomherts Geschiedenissen van het Vereenigde Nederland</i> , Amsterdam 1753.
Smallegange	1696	Smallegange, M.: <i>Nieuwe Cronyk van Zeeland</i> , Middelburg 1696.
Speer	1697	Speer, Daniël: <i>Grundrichtiger Unterricht der musikalischen Kunst oder Vierfaches musikalisches Kleeblatt</i> , Ulm 1697.
Wagenaar	1763	Wagenaar, J.: <i>Amsterdam in zyne Opkomst, Aanwas, Geschiedenissen, Voorregten, Koophandel, Gebouwen, Kerenstaat, Schoolen, Schutterye, Gilden en Regeeringe. Vierde stuk</i> , Amsterdam 1763.
Witsen	1690	Witsen, Nicolaes: <i>Architectura navalis et regimen nauticum Ofte aaloude en hedendaagsche Scheeps-bouw en Bestier</i> , Amsterdam 1690.

SECUNDAIRE LITERATUUR

- Acda 1976 Acda, G.M.W.: Voor en achter de mast. Het leven van de zeeman in de 17de en 18de eeuw, Bussum, 1976.
- Ahrens 2006 Ahrens, Christian: "2 Clarini o 2 Corni da Caccia" – Zur Frage der Austauschbarkeit von Trompete und Horn in der Barockmusik. In: *Jagd- und Waldhörner. Geschichte und musikalische Nutzung. Michaelsteiner Konferenzberichte 70*, Augsburg 2006, p. 135-153.
- Altenburg 1973 Altenburg, Detlef: Untersuchungen zur Geschichte der Trompete im Zeitalter der Clarinblaskunst (1500-1800), Regensburg 1973.
- Aringer 2001 Aringer, Klaus: "Clarinpartien im Werk Michael Haydns und seiner Zeitgenossen". In: *Zur Geschichte von Cornetto und Clarine, Symposium Tage Alter Musik in Herne 2000*, München 2001, p. 122-137.
- Asaert et al. 1976 Asaert, G. / Beylen, J. van / Jansen, H.P.H. (red): *Maritieme Geschiedenis der Nederlanden*. 4 Delen, Bussum, 1976.
- Awouters et al. 1985 Awouters, M. / De Keyser, I. / Vandenberghe, S.: *Catalogus van de Muziekinstrumenten*. Gruuthusemuseum Brugge, Brugge 1985.
- Baines 1974 Baines, Anthony: The Evolution of Trumpet Music up to Fantini. In: *Proceedings of the Royal Musical Association* vol. 101 (1974-1975), p. 1-9.
- Baines 1976 Baines, Anthony: *Brass Instruments: Their History and Development*, London 1976.
- Balfoort 1938 Balfoort, Dirk J.: *Het muziekleven in Nederland in de 17de en 18de eeuw*, Amsterdam 1938.
- Barclay 1989 Barclay, Robert: Ethics in the Conservation and Preservation of Brass Instruments. In: *Historic Brass Society Journal* vol. 1 (1989), p. 75-82.
- Barclay 1992 Barclay, Robert: *The Art of the Trumpet-Maker*, New York 1992.
- Barend-van Haeften 2002 Barend-van Haeften, M.: *Op reis met de VOC. De openhartige Dagboeken van de Zusters Lammens en Swellengrebel*, Zutphen 2002.
- Baroncini 2002 Baroncini, R.: Zorzi Trombetta and the Band of *Piffari* and Trombones of the *Serenissima*: new documentary evidence. In: *Historic Brass Society Journal* Vol. 14 (2002), p. 59-82.
- Baroncini 2004 Baroncini, R.: Zorzi Trombetta da Modon and the Founding of the Band of *Piffari* and *Tromboni* of the *Serenissima*. In: *Historic Brass Society Journal* vol. 16 (2004), p. 1-17.

Barreveld	2007	Barreveld, D.J.: Michiel Adriaenszoon de Ruijter, de Schrik van de grote Oceaan, Tilburg 2007.
Bate	1966	Bate, Philip: The Trumpet and Trombone, London 1966.
van den Belt	2008	Belt, Albert van den: Het VOC-bedrijf op Ceylon. Zutphen 2008.
van den Bergh- Hoogterp	1990	Bergh-Hoogterp, Louise E. van den: Goud- en zilversmeden te Utrecht in de late middeleeuwen, 's Gravenhage 1990.
Birsak	2000	Birsak, Kurt: Kleine Salzburger Trommelgeschichte, Salzburg 2000.
Boon/Langendijk	2008	Boon, Herman / Langendijk, Catherine: Vingerhoedmakers en hun bedrijven in de tijd van de Republiek, Amsterdam 2008.
Borger	1996	Borger, E.: De Hollandse Kortegaard. Geschilderde wachtlokalen uit de Gouden Eeuw, Zwolle 1996.
Bouterse	2001	Bouterse, Jan: Nederlandse houtblaasinstrumenten en hun bouwers 1660-1760, Alphen aan den Rijn 2001.
Bouwsteen	III	Bouwsteen, derde jaarboek der Vereeniging voor Noord-Nederlandse Muziekgeschiedenis, 1874-1881.
Bouwstenen	I	Bouwstenen voor een geschiedenis der toonkunst in Nederland, 1965.
Bowles	1990	Bowles, E.A.: A Brief Overview of Musical Ensembles with Brass Instruments in European Festivals of State. In: <i>Historic Brass Society Journal</i> vol. 2 (1990), p. 78-96.
Bowles	1991	Bowles, E.A.: The double, double, double beat of the thundering drum; the timpani in early music. In: <i>Early Music</i> 19 (1991), p. 419-435.
Braithwaite	1816	Braithwaite, R.: Rules and Orders for the Government of the House of an Earle. In: <i>Miscellanea Antiqua Anglicana or a selected collection of curious Tracts illustrative of the History, Literature, Manners, and Biography, of the English Nation</i> , London 1816.
de Bree	1978	Bree, J. de: Zeeuws Zilver, Schiedam 1978.
Breet	2007	Breet, M.: Strijd om de VOC-miljoenen. Slag in de Haven van het Noorse Bergen 12 augustus 1665, Zutphen 2007.
Brixel/ Suppan/ Streitwieser	1999	Brixel, Eugen / Suppan, Wolfgang / Streitwieser, Franz X.: Die Militärmusik Europas, Kremsmünster 1999.
van der Brug	1994	Brug, P.H. van der: Malaria en malaise. De VOC in Batavia in de achttiende eeuw, Amsterdam 1994.
Bruijn	1966	Bruijn, Jaap R.: De Oorlogvoering ter zee in 1673 in Journalen en andere stukken, Groningen 1966.
Bruijn	1970	Bruijn, Jaap R.: De Admiraliteit van Amsterdam in rustige jaren 1713-1751, Amsterdam 1970.

- Bruijn et al. 1979 Bruijn, J.R. / Gaastra, F.S. / Schöffer, I.: Dutch Asiatic Shipping in the 17th and 18th centuries, 3 delen, Den Haag 1979 - 1987.
- Bruijn/Lucassen 1980 Bruijn, Jaap R. / Lucassen, J. (eds.): Op de schepen der Oost-Indische Compagnie, Groningen 1980.
- Bruijn 1989 Bruijn, Jaap R.: William III and his two navies. In: *Notes and Records of the Royal Society of London* vol. 43, No. 2 (1989), p. 117-132.
- Bruijn 1998 Bruijn, Jaap R.: Varend Verleden. De Nederlandse Oorlogsvloot in de 17de en 18de Eeuw, Amsterdam 1998.
- Bruijn 2008 Bruijn, Jaap R.: Schippers van de VOC in de achttiende eeuw, Amsterdam 2008.
- Bruijn 2009 Bruijn, Iris: Ship's Surgeons of the Dutch East India Company, Leiden 2009.
- de Bruin 1998 Bruin, Martine de: Het Wilhelmus tijdens de Republiek. In: *Louis Peter Grijp (red.), Nationale hymnen. Het Wilhelmus en zijn burens. Volkskundig bulletin* 24 (1998), p. 16-42.
- Cambier 1919 Cambier, J.R.J.Ph.: Iets over Scheepstrompetters, Trommel-slagers, Pijpers, Schalmeispielers en Halvemaanblazers. In: *Het Nederlandse Zeewezen* 18^e Jaargang, 16 december 1919.
- Cannaert 1835 Cannaert, J.B.: Bydragen tot de Kennis van het oude Strafrecht in Vlaenderen, Gent 1835.
- Carasso-Kok/
Levy-van Halm 1988 Carasso-Kok, M. / Levy-van Halm, J. (red.): Schutters in Holland, Zwolle 1988.
- Cassone 2002 Cassone, Gabriele: La Tromba, Varese 2002.
- van der Chijs 1893 Chijs, J.A. van der: Dagb-register gehouden int Casteel Batavia vant passerende daer ter plaetse als over geheel Nederlandts-India Anno 1664, Den Haag 1893.
- Ciurczak 1974 Ciurczak, Peter L.: The Trumpet in Baroque Opera, Denton 1974.
- Cizek 2008 Cizek, Bohuslav: Musikinstrumente, Praha 2008.
- Corvisier 1994 Corvisier, André (ed.): A Dictionary of Military History, Oxford 1994.
- Cron 1996 Cron, M.: In Defense of Altenburg: The Pitch and Form of Foreign Trumpets. In: *Historic Brass Society Journal* vol. 8 (1996), p. 6-41.
- Csiba/Csiba 1994 Csiba, Gisela / Csiba, Jozsef: Die Blechblasinstrumente in J.S. Bachs Werken, Kassel 1994.
- Daalder/Spits 2005 Daalder, Rammelt / Spits, Elisabeth (red.): Schepen van de Gouden Eeuw, Amsterdam 2005.

- Dahlqvist 1993 Dahlqvist, Reine: Pitches of German, French, and English Trumpets in the 17th and 18th Centurys. In: *Historic Brass Society Journal* vol. 5 (1993), p. 29-41.
- Davids 1980 Davids, C.A: Wat lijdt den Zeeman al Verdriet. Het Nederlandse zeemanslied in de zeiltijd (1600-1900), Den Haag 1980.
- Deconinck 1992 Deconinck, Stefan: “Ik ga om een goede buit te halen.” Zuidnederlanders in dienst van de Vereenigde Oostindische Compagnie (1602-1660), Gent 1992.
- Deconinck 2006 Deconinck, Stefan: Ik ga om een goede buit te halen. Zuid-Nederlanders in dienst van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (1602-1660). In: *Uitgevaren voor de Kamer van Zeeland*, Zutphen 2006, p. 88-106.
- Delahaye et al. 2006 Delahaye, V. / Demeulenaere, F. / Kusters, E. / Van Essen, A. / Demeulenaere/Verfaille, J. / Vlaeminck, T.: De Vlaeminck en de Zeeuw; 30.000 mensen overzee. In: *Uitgevaren voor de Kamer Zeeland*, Zutphen 2006, p. 47-87.
- Diekerhoff 1967 Diekerhoff, F.L.: De Oorlogsvloot in de zeventiende Eeuw, Bussum 1967.
- Dinger Hattink 1947 Dinger Hattink, R.E.: Leiden’s Nood en Verlossing in de Spaanse Tijd, Leiden 1947.
- Doderer 2001 Doderer, Gerhard: Nach Lissabon – mit Pauken und Trompeten! Die Verpflichtung eines deutschen Trompeterkorps an den Hof Johanns V. (1723). In: *Musica Instrumentalis, Zeitschrift für Organologie* Band 3 (2001), p. 79-103.
- van der Doe et al. 1998 Doe, F. van der / Loo, I.J. van / Schwartz, J.H.F.: VOC-Gids. Overzicht van stukken betreffende de VOC aanwezig in de archieven en verzamelingen van het Zeeuws Archief, Middelburg 1998.
- Doppler 1919 Doppler, P.: Een rekwest van een der stadstrompetters te Maastricht aan den raad aldaar, van April 1643. In: *Maasgouw* 39 (1919), p. 24.
- Downey 1981 Downey, Peter: A renaissance correspondence concerning trumpet music. In: *Early Music* 9/3 (1981), p. 325-329.
- Downey 1983 Downey, Peter: The Trumpet and its Role in Music of the Renaissance and early Baroque, Belfast 1983.
- Downey 1984 Downey, Peter: The renaissance slide trumpet. Fact or fiction? In: *Early Music* 12/1 (1984), p. 26-33.

- Eekhout 1987 Eekhout, L.L.M.: Een bedrijf in bedrijf: Organisatie en werkverdeling van de kamer Delft. In: *Delft en de Oostindische Compagnie*, Amsterdam 1987, p. 13-35.
- Van Eessen 2008 Eessen, Arne Van: Vlaamse en Zeeuwse kaapvaart in vergelijkend perspectief tijdens de Negenjarige Oorlog (1688-1697). In: *Archief. Mededelingen van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen 2008*, Middelburg 2008, p. 11-46.
- Eichborn 1881 Eichborn, Hermann: Die Trompete in alter und neuer Zeit, Leipzig 1881.
- Eichborn 1890 Eichborn, Hermann: Girolamo Fantini ein Virtuose des siebzehnten Jahrhunderts und seine Trompeten-Schule, Leipzig 1890.
- Eichborn 1894 Eichborn, Hermann: Das alte Clarinblasen auf Trompeten, Leipzig 1894.
- Einarsson 1986 Einarsson, Lars: The royal flagship Kronan – an underwater archeological excavation of a 17th century man-of-war. In: *Second conference of the I.C.T.M. study group on music archeology* vol. I, Stockholm 1986, p. 85- 91.
- Emmer 2000 Emmer, P.C.: De Nederlandse slavenhandel 1500-1850, Amsterdam 2000.
- Engels 1999 Engels, M.H.H: Admiraliteit in Friesland - Dokkum 1599, Notulen- en resolutieboek, van het zee kantoor voor convoyen en licenten, van de hand van secretaris Johannes Saeckma. Leeuwarden 1999.
- Enschedé 1898 Enschedé, J.W.: Marschen en Marschmuziek in het Nederlandsche Leger der achttiende Eeuw, Amsterdam 1898.
- Enschedé 1904 Enschedé, J.W.: Joost van de Graft, trompetmaker, 1634. In: *Tijdschrift der Vereeniging voor Nederlandsche Muziekgeschiedenis* 7 (1904), p. 297.
- Enthoven 1996 Enthoven, Victor: Zeeland en de opkomst van de Republiek. Handel en strijd in de Scheldedelta c. 1550-1621, Leiden 1996.
- Enthoven 1989 Enthoven, Victor: “Veel vertier. De Verenigde Oostindische Compagnie in Zeeland, een economische reus op Walcheren”. In: *Archief, Mededelingen van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen 1989*, Middelburg 1989, p. 49-127.
- Eyl 1973 Eyl, I.: Marinierskapel der Koninklijke Marine, de Muzikanten van de Jongens van Jan de Witt. In: *Rotterdams Jaarboekje 1973*, 235-241.
- Farmer 1950 Farmer, Henry George: Handel’s Kettledrums and other papers on military music, London 1950.

- Finlay 1953 Finlay, I.F.: Musical instruments in 17th-century Dutch painting. In: *Galpin Society Journal* 6 (1953), p. 52-69.
- Fischer 1997 Fischer Fzn., J.F.: 's Lands Schip van Oorlog Delft, Franeker 1997.
- Fletcher/Rossing 1998 Fletcher, N.H. / Rossing, T.D.: *The Physics of Musical Instruments*, New York 1998.
- Fokker 1862 Fokker, G.A.: *Geschiedenis der Loterijen in de Nederlanden. Eene Bijdrage tot de Kennis van de Zeden en Gewoonten der Nederlanders in de XVe, XVIe, en XVIIe eeuwen*, Amsterdam 1862.
- Gaastra 2002 Gaastra, Femme: *De geschiedenis van de VOC, Zutphen* 2002.
- Gaastra 2006 Gaastra, Femme: De VOC als werkgever. In: *Uitgevaren voor de Kamer Zeeland, Zutphen* 2006, p. 31-46.
- Gawronski 1996 Gawronski, Jerzy: *De Equipagie van de Hollandia en de Amsterdam*, Amsterdam 1996.
- van Gelder 1997 Gelder, Roelof van: *Het Oost-Indisch avontuur. Duitsers in dienst van de VOC, Nijmegen* 1997.
- van Gelder 2002 Gelder, Roelof van: *Naporra's omweg. Het leven van een VOC-matroos (1731-1793)*, Amsterdam 2003.
- van Gelder 2006 Gelder, Roelof van: Tussen paradijs en kerkhof. De kansen van een VOC-soldaat. In: *Uitgevaren voor de Kamer Zeeland, Zutphen* 2006, p. 107-116.
- Gelderblom 1998 Gelderblom, Oscar: *Zuid-Nederlandse kooplieden en de opkomst van de Amsterdamse stapelmarkt (1578-1630)*, Hilversum 1998.
- Giskes 1980 Giskes, J.H.: Muziekonderwijs in Amsterdam in de periode 1600 tot en met 1720. In: *Mens en Melodie* 35 (1980), p. 347-357.
- Godée-Molsbergen/ 1913 Godée-Molsbergen, E.C. / Visscher, J.: *Zuid-Afrika's geschiedenis in Visscher beeld*, Amsterdam 1913.
- Göhler 2007 Göhler, Johannes: Die abenteuerliche Lebensreise des Trompeters Johann Hinrich Behlers von Alsum bis Malakka. In: *Jahrbuch der Männer vom Morgenstern* Bd. 85, Bremerhaven 2007, p. 9-28.
- Goncharenko/ 1995 Goncharenko, V.S. / Narozhnaya, V.I.: *The Armoury*. Moscow Narozhnaya Kremlin State Museum, Moskou 1995.
- Ginger 1998 John Ginger (ed.): *Handel's Trumpeter: the diary of John Grano*, Stuyvesant, New York, 1998.
- de Graaff 1930 Graaff, Nicolaus de: *Oost Indise Spiegel*. In: J.C.M. Warnsinck ed., *Reisen van Nicolaus de Graaff gedaan naar alle gewesten des werelds, Hoorn 1703*, Werken van de Linschoten-Vereeniging 33, Den Haag 1930.

- de Graaff 1930a Graaff, Nicolaus de: Reizen van Nicolaus de Graaff na Asia Africa America en Europa. In: J.C.M. Warnsinck ed., *Reizen van Nicolaus de Graaff gedaan naar alle gewesten des werelds*, Werken van de Linschoten-Vereeniging 33, Den Haag 1930.
- Grapperhaus 1986 Grapperhaus, F.H.M.: Convoyen en Licenten, Deventer 1986.
- Green 1989 Green, J.N.: The loss of the Verenigde Oostindische Compagnie retourship Batavia, Western Australia, 1629. *British Archeological Reports* no. 89, Oxford 1989.
- Gretler et al. 1991 Gretler, Priska / Parthesius, Robert / Zee, Ad van der: Batavia, de terugkeer van een Retourschip, Den Haag 1991.
- Greuve 1807 Greuve, G.C. de: Volkslees of Onderwijzers Handboek, Amsterdam 1807.
- Grijp 2001 Grijp, Louis Peter (ed.): Een Muziekgeschiedenis der Nederlanden, Amsterdam 2001.
- Groenveld 2009 Groenveld, S.: Het Twaalfjarig Bestand 1609-1621. De jongelingsjaren van de Republiek der Verenigde Nederlanden, Den Haag 2009.
- Haalmeijer/Vuik 2002 Haalmeijer, Hans / Vuik, Dik: Fluiten, Katten en Fregatten. De schepen van de Verenigde Oost-Indisch Compagnie, 1602-1798, Haarlem 2002.
- Halfpenny 1962 Halfpenny, Eric: William Bull and the English Baroque Trumpet. In: *Galpin Society Journal* 15 (1962), p. 18-26.
- Halfpenny 1967 Halfpenny, Eric: Early British Trumpet Mouthpieces. In: *Galpin Society Journal* 20 (1967), p. 76-88.
- Hechenberg 1992 Hechenberg, K.: Brass in Central European Instrument-Making from the 16th through the 18th Century. In: *Historic Brass Society Journal* vol. 4 (1992), p. 229-252.
- van der Heide 1991 Heide, Geert-Jan van der: Brass Instrument Metalworking Techniques; The Bronze Age to the Industrial Revolution. In: *Historic Brass Society Journal* vol. 3 (1991), p. 122-150.
- van der Heide 1994 Heide, Geert-Jan van der: Reconstructie van een bijzondere Italiaanse trompet van de vindplaats Scheurrak SO1. In: *Vis en Visvangst* (1994), p. 107-114.
- van der Heide 1996 Heide, Geert-Jan van der: The reconstruction of a 16th-century Italian trumpet. In: *Historic Brass Society Journal* vol. 8 (1996), p. 42-52.
- Heijbroek 2003 Heijbroek, J.F.: Herinneringen van Rik Roland Holst aan de bouw van het museum. In: *Bulletin van het Rijksmuseum* jaargang 51 no. 1 (2003), p. 37-70.

- den Heijer/
van Romburgh
Henssen
Herbert/Wallace
Heyde
Heyde
Heyde
Heyde
Heyde
Heyde
Heyde
Heyde
Heyder
Hiller
Hollestelle et al.
van der Horst
- 2008
2011
1997
1965
1967
1985
1992
1996
1999
1994
1992
1998
1991
- Heijer, Henk den / Romburgh, Cees van (red.): Reizen door de Eeuwen heen. 100 jaar Linschoten-Vereeniging (1908-2008), Zutphen 2008.
- Henssen, Ralph: The use of trumpets on board ships of the Dutch East India Company. In: *International Trumpet Guild Journal* vol. 35, no. 2 (2011), p. 27-37.
- Herbert, Trevor / Wallace, John (eds.): *The Cambridge Companion to Brass Instruments*, Cambridge 1997.
- Heyde, Herbert: *Trompete und Trompetenblasen im Europäischen Mittelalter*, Leipzig 1965.
- Heyde, Herbert: Die Unterscheidung von Klarin- und Prinzipal-trompete. Zum Problem des Klarinblasens. In: *Beiträge zur Musikwissenschaft IX* (1967), p. 55-60.
- Heyde, Herbert: Trompeten Posaunen Tuben. Musik-instrumenten-Museum der Karl-Marx-Universität Leipzig Katalog Bd. 3, Leipzig 1985.
- Heyde, Herbert: A Business Correspondence from Johann Wilhelm Haas in the Year 1719. In: *Historic Brass Society Journal* vol. 4 (1992), p. 45-56.
- Heyde, Herbert: Produktionsformen und Gewerbeorganisation im Leipziger Musikinstrumentenbau des 16. bis 18. Jahrhunderts. In: *Der "schöne" Klang. Studien zum historischen Musikinstrumentenbau in Deutschland und Japan unter besondere Berücksichtigung des alten Nürnberg*, Nürnberg 1996, p. 217-248.
- Heyde, Herbert: The Brass Instrument Collection of the Metropolitan Museum of Art in New York. In: *Historic Brass Society Journal* vol. 11 (1999), p 113-148.
- Heyder, Bernd: Colla Parte und Concertato. Die Leipziger Stadtpfeiferinstrumente in Bachs Kirchenmusik. In: *Concerto, das Magazin für Alte Musik* 91 (1994), p. 24-30 en 92 (1994), p. 20-23.
- Hiller, Albert: *Trompetenmusiken aus drei Jahrhunderten (ca. 1600-nach 1900)*, Köln 1992.
- Hollestelle, L.M. / Klerk, A.P. de / Uil, H. Van / Waarden-Koets, A. (red.): *Werken met Zeeuwse Bronnen*, Amsterdam 1998.
- Horst, A.J. van der: 'Met geen drooge oogen om tesien'. De ondergang van het VOC-retourschip 't Vliegend Hart in 1735, Amsterdam 1991.

- Howey 1991 Howey, H.: The Lives of Hoftrumpeter and Stadtpfeiffer as Portrayed in Three Novels of Daniel Speer. In: *Historic Brass Society Journal* vol. 3 (1991), p. 65-78.
- Hutschenruyter Hutschenruyter, Wouter: Geschiedenis der militaire muziek, Hilversum (ca. 1930).
- Israel 1996 Israel, Jonathan I.: De Republiek 1477-1806, Franeker 1996.
- Jahn 1925 Jahn, Fritz: Die Nürnberger Trompeten- und Posaunenmacher im 16. Jahrhundert. In: *Archiv für Musikwissenschaft* (1925), p. 23-52.
- Johansson/Bohm 1986 Johansson, Lars-Uno / Bohm, Carola: The conservation of the string instruments recovered from the royal Swedish flagship Kronan (1676), including an appendix: the conservation of the trumpet no. 1778. In: *Second conference of the I.C.T.M. study group on music archeology*, Stockholm 1986, p. 93- 94.
- Jones 1996 Jones, D.W.: Music in Eighteenth-Century Austria, Cambridge 1996.
- de Jong 2005 Jong, Michiel de: ‘Staat van Oorlog’, Wapenbedrijf en militaire hervorming in de Republiek der Verenigde Nederlanden, 1585 – 1621, Hilversum 2005.
- de Jonge 1839 Jonge, J.C. de: Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewezen, 's Gravenhagen 1839.
- Jooste 2006 Jooste, Fanie: Die optrede, leefwyse en lotgevalle van die VOC-trompetters en -tromspelers aan die Kaap van 1652 tot c. 1700. In: *SA Journal of Cultural History* 20 (2006), p. 143-162.
- Kappey 1894 Kapet, Jacob Adam: Military Music: a History of Wind-Instrumental Bands, London 1894.
- Karp 1986 Karp, Cary: Musical Instruments Recovered from the Royal Swedish Flagship Kronan (1676). In: *Second Conference of the I.C.T.M. Study Group on Music Archeology*, Stockholm 1986, p. 95-104.
- Kesteloo 1899 Kesteloo, Huibert M.: De Stadsrekeningen van Middelburg V – IX, Middelburg 1899.
- Ketting 2002 Ketting, Herman: Leven, werk en rebellie aan boord van Oost-Indiëvaarders (1595-1650), Amsterdam 2002.
- Kirnbauer 2008 Kirnbauer, Martin: Die Basler Standestrompeten von 1578, Basel 2008.
- Kjellberg 1986 Kjellberg, Erik: Who played Music on Board the Royal Swedish Flagship Kronan? Identifications, Definitions and Historical Considerations. In: *Second Conference of the I.C.T.M. Study Group on Music Archeology*, Stockholm 1986, p. 105-121.
- van Klaveren 1917 Klaveren Pz., G. van: Bescheiden betreffende een verdwenen

- Nederlandsche Nijverheid: de Vingerhoed-Industrie. In: *Economisch-historisch Jaarboek* deel 3, 's Gravenhage 1917, p. 1 – 69.
- Koch/Struick 2003 Koch, A.C.F. / Struick, J.E.A.L.: Inventarissen van de regenten van het St. Eloyengasthuis 1341-1949 (1987), aangevuld door G.J. Röhner, Utrecht 2003.
- Köhler 1987 Köhler, W.: Die Blasinstrumente aus der "Harmonie Universelle" des Marin Mersenne, Celle 1987.
- Koreman 1974 Koreman, J.G.J.: Rondom het Maastrichtse Dinghuis, Maastricht 1974.
- Kraft 1969 Kraft, Günther: Das Mittelthüringische Siedlungszentrum de Familien Bach und Wölcken. In: *Musa-Mens-Musici, Im Gedenken an Walther Vetter*, Leipzig 1969, p. 153-164.
- Kyrova 1994 Kyrova, M.: Music in seventeenth-century Dutch painting. In: *E. & L.P. Grijp, Music & Painting in the Golden Age*, Den Haag/Zwolle 1994, p. 31-62.
- Lampl 1959 Lampl, Hans: Michael Praetorius on the Use of Trumpets. In: *Brass Quarterly* 2, no. 3 (1959), p. 3-7.
- Leupe 1854 Leupe, P.A.: De Vestiging der Hollanders op Mauritius in 1638. In: *Jacob Swart: Verhandelingen en Berigten betreffende het Zeewezen en de Zeevaarkunde, Jaargang 1854*, Amsterdam 1854.
- Lewis 1983 Lewis, H.M.: French Trumpet Ensemble Music of the Late Seventeenth Century. In: *International Trumpet Guild Journal* vol. 7, no. 4 (1983), p. 12-17.
- Liebenberg Liebenberg, H.: Introduction to the Resolutions of the Council of Policy of Cape of Good Hope, Kaapstad (<http://www.tanap.net>).
- Lindeman et al. 1994 Lindeman, Ruud / Scherf, Yvonne / Dekker, Rudolf: Reisverslagen van Noord-Nederlanders uit de zestiende tot begin negentiende eeuw, Rotterdam 1994.
- Lingbeek-Schalekamp 1984 Lingbeek-Schalekamp, C.: Overheid en muziek in Holland tot 1672, Poortugaal 1984.
- Lingbeek-Schalekamp 1990 Lingbeek-Schalekamp, C.: Overheid en muziek in Holland tussen 1672 en 1795, Poortugaal 1990.
- van Loo 1999 Loo, I.J. van: Profijt voor Daniël? De Zeeuwse kaapvaart en het Spaans-Engels vredesverdrag van 1630. In: *Archief. Mededelingen van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen 1999*, Middelburg 1999, p. 33-63.

- Lund 1986 Lund, Cajsa S.: Musical instruments on the royal Swedish flagship Kronan (1676). In: *Second conference of the I.C.T.M. study group on music archeology*, Stockholm 1986, p. 81- 83.
- van Maarseveen 1998 Maarseveen, M.P. van / Hilkhuijsen, J.W.L. / Dane, J. (red.): *Beelden van een Strijd. Oorlog en Kunst vóór de Vrede van Munster 1621-1648*, Zwolle 1998.
- Mahillon 1909 Mahillon, Victor-Charles: *Catalogue descriptif et analytique du Musée Instrumental du Conservatoire Royal de Musique de Bruxelles*, Gent 1909.
- McGowan 1996 McGowan, K.: A Chance Encounter with a Unicorn? A Possible Sighting of the Renaissance Slide Trumpet. In: *Historic Brass Society Journal* vol. 8 (1996), p. 90-101.
- McGrattan 1995 McGrattan, A.: The Trumpet in Funeral Ceremonies in Scotland and England during the 17th Century. In: *Historic Brass Society Journal* vol. 7 (1995), p. 168-184.
- van der Meer 1979 Meer, J.H. van der: *Verzeichnis der Europäischen Musikinstrumente im Germanischen Nationalmuseum Nürnberg. Bd. 1. Hörner und Trompeten*, Wilhelmshaven 1979.
- Menke 1934 Menke, Werner: *History of the Trumpet of Bach and Handel*, London 1934.
- Moll 1825 Moll, G.: *Verhandelingen over eenige vroegere Zeetogten der Nederlanders*, Amsterdam 1825.
- Montagu 1976 Montagu, Jeremy: *The World of Medieval & Renaissance Musical Instruments*, London 1976.
- Montagu 1976a Montagu, Jeremy: *Making early Percussion Instruments*, London 1976.
- Montagu 1992 Montagu, Jeremy: *Geschichte der Musikinstrumente in Barock und Klassik*, Freiburg, 1992.
- Montagu 2002 Montagu, Jeremy: *Timpani and Percussion*, New Haven 2002.
- Naylor 1979 Naylor, T.L.: *The Trumpet and Trombone in Graphic Arts*, Nashville 1979.
- van Nidek/le Long 1770 Nidek, M.B. van / Long, I. le: *Kabinet van Nederlandsche en Kleefsche Oudheden, geopent, opgeheldert en wydlopig beschreven in Steden, Dorpen, Sloten, adelyke Huizen, Kloosters, Kerken, Godshuizen, Poorten, en andere voorname Stads- en Landgebouwen*, Dordrecht 1770.
- Van Overtveldt 2008 Overtveldt, Matthias Van: *In het voetspoor van de West-Indische Compagnie; de Middelburgsche Commercie Compagnie en de Zeeuwse*

- arbeidsmarkt voor zeelieden in de achttiende eeuw. In: *Archief. Mededelingen van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen* 2008, Middelburg 2008, p. 47-72.
- Paesie 1999 Paesie, Ruud: Het VOC-schip Ravesteyn, Amsterdam 1999.
- Paesie 2008 Paesie, Ruud: Lorrendrayen op Africa. De illegale goederen- en slavenhandel tijdens het achttiende-eeuwse handelsmonopolie van de West-Indische Compagnie, 1700-1734, Amsterdam 2008.
- Panhuysen 2009 Panhuysen, Luc: Rampjaar 1672. Hoe de Republiek aan de ondergang ontsnapte, Amsterdam 2009.
- Parmentier/
Laarhoven 2002 Parmantier, Jan / Laarhoven, Ruurdje: De avonturen van een VOC-soldaat. Het dagboek van Carolus Van der Haeghe 1699-1705, Zutphen 2002.
- Parmantier et al. 2003 Parmantier, Jan / Davids, Karel / Everaert, John: Peper, Plancius en Poselein. De reis van het schip Swarte Leeuw naar Atjeh en Bantam, 1601-1603, Zutphen 2003.
- Parmentier 2006 Parmantier, Jan: Zeelieden en soldaten op weg naar de Oost. In de voetsporen van een Vlaamse soldaat rond 1700. In: *Uitgevaren voor de Kamer Zeeland*, Zutphen 2006, p. 117-132.
- Pechstein 1972 Pechstein, Klaus: Die Merkzeichentafel der Nürnberger Trompeten- und Posaunenmacher von 1640. In: *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg* Band 59, Nürnberg 1972, p. 198-202.
- van der Peet/
van Velden 2000 Peet, A.J. van der / Velden, R.D.H. van: Rotterdam in veelvoud. Illustere marineschepen. Den Haag 2000.
- van der Peet/
de Wit 2002 Peet, Anselm J. van der / Wit, Annette de: Schepen van geweld: acht keer Zeven Provinciën, Franeker 2002.
- Plenckers 1970 Plenckers, L.J.: Catalogus van de muziekinstrumenten, Deel 1, Hoorn- en Trompetachtige Blaasinstrumenten, Amsterdam 1970.
- Polk 1990 Polk, Keith: Voices and instruments: soloists and ensembles in the 15th century. In: *Early Music* 18 (1990), p. 179-199.
- Polk 1991 Polk, Keith: Patronage and Innovation in Instrumental Music in the 15th Century. In: *Historic Brass Society Journal* vol. 3 (1991), p. 151-178.
- Poortvliet 1995 Poortvliet, Peter F.: De bemanning der schepen van de Admiraliteit van Zeeland, Nieuwdorp 1995-1998.
- Poortvliet 1995a Poortvliet, Peter F.: De bemanning der schepen van de Middelburgsche Commercie Compagnie, Nieuwdorp 1995.
- Poortvliet 1996 Poortvliet, Peter F.: Het kader en de Zeeuwse zeelui van de schepen van de VOC-kamer Zeeland, Nieuwdorp 1996-1999.

Proctor	2005	Proctor, David: Music of the Sea, Greenwich 2005.
Prud'homme van Reine	2009	Prud'homme van Reine, R.: Opkomst en Ondergang van Nederlands Gouden Vloot, Amsterdam 2009.
Prud'homme van Reine/van der Oest	1991	Prud'homme van Reine, R.B. / Oest, E.W. van der: Kapers op de Kust. Nederlandse kaapvaart en piraterij 1500-1800, Vlissingen 1991.
Quaedvlieg	1965	Quaedvlieg, G.: Maastricht's muziekleven, Maastricht, 1965.
Quaedvlieg	1967	Quaedvlieg, G.: De Maastrichtse Stadstrompetters. Bijdrage tot hun geschiedenis. In: <i>Maasgouw</i> 86 (1967), p.180-186.
ten Raa	1940	Raa, F.J.G ten: Het Staatsche Leger 1568-1795, 's Gravenhage 1940.
Rasch	2005	Rasch, Rudolf: Trumpeting in the Dutch Republik. In: <i>Brass Music at the Cross Roads of Europe: The Low Countries and Contexts of Brass Musicians from Renaissance into the Nineteenth Century</i> , Utrecht 2005, p. 37-55.
Rauscher	1815	Rauscher, J.: Signalen voor de Trompetters van de hollandsche Kavallerie, 's Gravenhage z.d. (ca. 1815).
Reinders Folmer - Prooijen	2000	Reinders Folmer-van Prooijen, Corrie: Van Goederenhandel naar van Slavenhandel. De Middelburgse Commercie Compagnie 1720-1755, Middelburg 2000.
Riemsdijk	1881	Riemsdijk, J.C.M.: Het stadsmuziekcollege te Utrecht, 1631-1881, Utrecht 1881.
Roeper/van Gelder	2002	Roeper, Vibeke / Gelder, Roelof van: In dienst van de compagnie. Leven bij de VOC in honderd getuigenissen [1602-1799], Amsterdam 2002.
Roeper/Vonk-Uitgeest	2002	Roeper, Vibeke / Vonk-Uitgeest, Ineke (red.): Texel en de VOC. Schepen op de Rede, Texelaars in de Oost, Texel 2002
Roeper/Wildeman	2006	Roeper, Vibeke / Wildeman, Diederick: Het Journaal van Abel Tasman 1642-1643, Den Haag/Zwolle 2006.
Rommes/van der Speck	2004	Romes, Ronald/ Speck, Joost van der: Met hand en hart. Zeven eeuwen smedengilde en St. Eloyengasthuis in Utrecht, 1304-2004, Utrecht 2004.
Roodhuyzen	2003	Roodhuyzen, Thea: De Admiraliteit van Friesland, Franeker 2003.
Roos	1987	Roos, Doeke: Zeeuwen en de VOC, Middelburg 1987.
Roos	1992	Roos, Doeke: Zeeuwen en de Westindische Compagnie, Hulst 1992.
Roos	2003	Roos, Doeke: Twee eeuwen varen en vechten 1550-1750. Het admiralengeslacht Evertsen, Vlissingen 2003.
van Royen	1987	Royen, P.C. van: Zeevarenden op de Koopvaardijvloot omstreeks 1700, Amsterdam 1987.

- Scheele/
Kanzenbach 2008 Scheele, Friedrich / Kanzenbach, Annette: Ludolf Backhuysen, München 2008.
- Scherft 1984 Scherft, P.: Een speurtocht door Zeeuws muziekverleden, Middelburg 1984.
- Scheurleer 1909 Scheurleer, Daniël F.: Het muziekleven in Nederland in de tweede helft der 18^e eeuw, Den Haag 1909.
- Scheurleer 1911 Scheurleer, Daniël F.: Het muziekleven van Amsterdam in de 17^e eeuw, Den Haag 1911.
- Scheurleer 1919 Scheurleer, Daniël F.: Muziek-onderwijs. In: *Tijdschrift voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis*, Deel 10, Tweede Stuk (1919), p. 133-141.
- Schonck 1779 Schonck, E.J.B.: Fabelen en Vertelsel, Nijmegen 1779.
- Schulze 1994 Schulze, Hans-Joachim: Notizen zu Bachs Quodlibets. In: *Bach-Jahrbuch* 80 (1994), p. 171- 175.
- Schünemann 1935 Schünemann, Georg: Sonaten und Feldstücke der Hoftrompeter. In: *Zeitschrift für Musikwissenschaft* 17 (1935), p. 147-170.
- Schutte 2003 Schutte, G.J.: Hendrik Cloete, Groot Constantia and the VOC 1778-1799, Cape Town 2003.
- Sierksma 1963 Sierksma, K.: Vlaggen. Symbool, Traditie, Protocol. Bussum 1963.
- Sigmond/
Zuiderbaan 1976 Sigmond, J.P. / Zuiderbaan, L.H.: Nederlanders ontdekken Australië. Scheepsarcheologische vondsten op het Zuidland, Bussum 1976.
- Slot 1992 Slot, B.J.: Abel Tasman and the discovery of New Zealand, Amsterdam 1992.
- Sluijter et al. 1988 Sluijter, Eric J. / Enkelaar, Marlies / Nieuwenhuizen, Paul (red.): Leidse Fijnschilders. Van Gerrit Dou tot Frans van Mieris de Jonge 1630-1760, Zwolle 1988.
- De Smet 1973 Smet, Monique De: La Musique à la Cour de Guillaume V, Prince d'Orange (1748-1806), Utrecht 1973.
- Smithers 1973 Smithers, Don L.: The Music and History of the Baroque Trumpet before 1721, Syracuse 1973.
- Smithers 1977 Smithers, Don L.: The baroque trumpet after 1721. Some preliminary observations. In: *Early Music* 5 no. 2 (1977), p. 177-183 en 6 no. 3 (1978), p. 356- 361.
- Smithers et al. 1986 Smithers, Don L. / Wogram, Klaus / Bowsher, John: Playing the Baroque Trumpet. In: *Scientific American* vol. 254 no. 4 (1986), p. 105-112.

- Smithers 1989 Smithers, Don L.: A New Look at the Evolution of Lip-Blown Instruments from Classical Antiquity until the End of the Middle Ages. In: *Historic Brass Society Journal* vol. 1 (1989), p. 3-64.
- Sneek 1708 Sneek, H.: Beschryvinge van het magtig Koningryk Krinke Kesmes, Zynde een groot, en veele kleindere Eilanden daar aan horende: Makende te zamen een gedeelte van het Onbekende Zuidland, Amsterdam 1708.
- Soll 2006 Soll, M.: Verrechtlichte Musik: die Stadtmusikanten der Herzogtümer Schleswig und Holstein. Eine Untersuchung aufgrund archivalischer Quellen, Münster 2006.
- Speets Speets, Dirk: De Trompet, Hilversum z.d. (ca. 1930).
- Spruit 1969 Spruit, J.E.: Van vedelaars, trommers en pijpers, Utrecht 1969.
- Steele-Perkins 2001 Steele-Perkins, Crispian: The Trumpet, London 2001.
- Sténuit 1977 Sténuit, Robert: De 'Witte Leeuw'. De schipbreuk van een schip van de v.o.c. in 1613 en het onderwateronderzoek naar het wrak in 1976. In: *Bulletin van het Rijksmuseum* vol. 25, nr. 4 (1977), p. 163-178.
- Tarr 1977 Tarr, Edward H.: Die Trompete, Bern 1977.
- Tarr 1980 Tarr, Edward H.: Die Musik und die Instrumente der Charamela Real in Lissabon. In: *Basler Studien zur Interpretation der Alten Musik* vol. 2, Basel 1980, p. 181-229.
- Tarr 1991 Tarr, Edward H.: Mandate against the Unauthorized Playing of Trumpets and Beating of Military Kettledrums. Dated the 23rd of July in the Year 1711, Tallahassee 1991.
- Unger 1948 Unger, W.S.: De oudste reizen van de Zeeuwen naar Oost-Indië 1598 – 1604, 's Gravenhage 1948.
- Unger 1951 Unger, W.S.: Het Archief der Middelburgsche Commercie Compagnie, 's Gravenhage 1951.
- Vanderstraeten 1867 Vanderstraeten, Edmond: La Musique aux Pays-Bas avant le XIXme siècle (8 delen), Bruxelles 1867-1888.
- Veenstra 2008 Veenstra, Wietse: Geld is de zenuw van de oorlog; de financiën van de Zeeuwse Admiraliteit in de achttiende eeuw. In: *Archief. Mededelingen van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen* 2008, Middelburg 2008, p. 91-120.
- Veldhorst 2004 Veldhorst, Natascha: De perfecte verleiding. Muzikale scènes op het Amsterdamse toneel in de zeventiende eeuw, Amsterdam 2004.
- Verhees-van Meer 1986 Verhees-van Meer, J.Th.H: De Zeeuwse Kaapvaart tijdens de Spaanse Successieoorlog 1702-1713, Middelburg 1986.

- van Velzen 2006 Velzen, Ton van: Uitgevaren voor de Kamers; 700.000 mensen overzee. In: *Uitgevaren voor de Kamer Zeeland*, Zutphen 2006, p. 11-30.
- Vlam 1950 Vlam, Chr.C.: Westfriesche Collegia Musica in de 17^e en 18^e eeuw. In: *Mens en Melodie 5* (1950), p. 223-227.
- Vlaeminck 2008 Vlaeminck, Tom: Veelzijdige mannen in de haven; de equipagemeeesters van de Zeeuwse Admiraliteit in de achttiende eeuw. In: *Archief. Mededelingen van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen 2008*, Middelburg 2008, p. 73-90.
- van Vliet 2007 Vliet, Adri P. van: 'Een vriendelijke Groetenisse'. Brieven van het Thuisfront aan de Vloot van De Ruyter (1664-1665), Franeker, 2007.
- Voet 2006 Voet, Paul: De Eeuwigheid van Trompetten en Trompetters. Ontstaan en Evolutie, Wormerveer 2006.
- de Vos 2009 Vos, Herman de: Met snee jagt en kake van wint. Leven en werken op schepen van de VOC-kamer Enkhuizen en andere notities uit het Enkhuizer stadsarchief, Enkhuizen 2009.
- de Vries/
van der Woude 2005 Vries, Jan de / Woude, Ad van der: Nederland 1500-1815. De eerste ronde van moderne economische groei. Amsterdam 2005.
- Vrijland 1991 Vrijland, C.W.D.: De Beek. In: *Haerlem Jaarboek 1991*, p. 68-85.
- Warnsinck 1976 Warnsinck, J.C.M.: Reisen van Nicolaus de Graaff gedaan naar alle gewesten des Werelds beginnende 1639 tot 1687 inclus, 's Gravenhage 1976.
- Warrington 1953 Warrington, John (ed.): The Diary of Samuel Pepys in three Volumes, London 1953.
- Waterhouse 1993 Waterhouse, William: The New Langwill Index. A dictionary of Musical Wind-Instrument Makers and Inventors, London 1993.
- Weber 1982 Weber, R.E.J.: De Seinboeken voor Nederlandse Oorlogsvloten en Konvooien tot 1690, Amsterdam 1982.
- Weber 1987 Weber, Wilbert: Een gezonken V.O.C. schip. 't Vliegent Hart, Middelburg 1987.
- Wheelock 2001 Wheelock, Arthur K. jr. (ed.): Aelbert Cuyp, New York 2001.
- van Wiechen 2002 Wiechen, Peter van: Vademecum van de Oost- en West-Indische Compagnie, Utrecht 2002.
- Wijnnen 1865 Wijnnen, J.A.: Geschiedenis van het Vaderland, eerste deel, Groningen 1865.
- Wisse 1933 Wisse, Adriaan: De Commercie-Compagnie te Middelburg van haar oprichting tot het jaar 1754, Utrecht 1933.

- Witteveen 2002 Witteveen, Menno: Een onderneming van landsbelang. De oprichting van de Verenigde Oost-Indische Compagnie in 1602, Amsterdam 2002.
- Wogram 1972 Wogram, Klaus: Ein Betrag zur Ermittlung der Stimmung von Blechblasinstrumenten, Braunschweig 1972.
- Wolff 1983 Wolff, Christoph: Bach Family, London 1983.
- Wolff/Koopman 1995 Wolff, Christoph / Koopman, Ton: De wereld van de Bach-cantates (3 delen), Abcoude 1995, 1997, 1998.
- Woodfield 1995 Woodfield, Ian: English Musicians in the Age of Exploration, Stuyvesant 1995.
- Wörthmüller 1954 Wörthmüller, Willi: Die Nürnberger Trompeten- und Posaunenmacher des 17. und 18. Jahrhunderts. In: *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg* Bd. 45, Nürnberg 1954, p. 208-325.
- Wörthmüller 1955 Wörthmüller, W.: Die Instrumente der Nürnberger Trompeten- und Posaunenmacher. In: *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg* Bd. 46, Nürnberg 1955, p. 372-486.
- Wright 1995 Wright, John: Encyclopedia of Sunken Treasures, London 1995.
- Young 1978 Young, Phillip T.: Inventory of Instruments: J.H. Eichentopf, Poerschman, Sattler, A. and H. Grenser, Grundman. In: *Galpin Society Journal* Vol. 31 (1978), p. 100-134
- van Yperen 1966 Yperen, R. van: De Nederlandse Militaire Muziek, Bussum 1966.
- van Zuijlen 1861 Zuijlen, R.A. van: Inventaris der Archieven van de Stad 's Hertogenbosch, chronologisch opgemaakt en de voornaamste gebeurtenissen bevattende, 's Hertogenbosch 1861.

SUMMARY

The main objective of the research which has been carried out as part of these studies was to clarify the duties and responsibilities of ship's trumpeters, a specific and rather obscure group of trumpeters. In the course of this research it became clear that the ship's drummers often performed similar tasks. Therefore they were included in this research. The reason to focus on Zeeland is that here three organisations left behind a large part of the crew data that has been looked into. They were: the Chamber of Zeeland of the *Vereenigde Oost-Indische Compagnie* (VOC), the *Middelburgsche Commercie Compagnie* (MCC) and the Admiralty of Zeeland. Zeeland was rather isolated geographically and the province was the base for most of the Republic's naval activities. Therefore an image for the other seafaring parts of the Republic can be extrapolated.

Trumpeters and drummers were mainly employed to provide signals to coordinate on board activities. In addition they performed at ceremonies and entertained the officers and crew. Trumpet signals were also used as a means of communication with other vessels or strangers on shore. Signal manuals that have been preserved show that trumpeters and drummers played a minor role in the communication among ships. They were only employed in foggy weather.

In the mid seventeenth century strategic changes in naval warfare resulted in ship to ship combat. The columnar formations that typified line-of-battle tactics, heightened the importance of good communication among the ships of a squadron. Since the sound of a trumpet reached hardly beyond the ship itself, trumpeters played little or no important part in these battles. Flagging signals were therefore used to communicate among the ships. The role of the drummers, however, increased. Their ruffles coordinated the loading and firing during combat.

Trumpeters and drummers had similar roles on board but there were certainly differences between both groups. The VOC listed the trumpeters among the so-called 'deck officers' whereas the drummers belonged to the 'military company'. This meant that on arrival in Asia, the drummer disembarked with the soldiers to join the VOC Asian army. The trumpeter, however remained on the ship or was transferred to a trading vessel that was engaged in the region. A small number of trumpeters found employment with dignitaries or local rulers.

As crew members drummers ranked lower than trumpeters at the *Middelburgsche Commercie Compagnie* and the admiralty. Since 1779 also military drummers were employed by the Admiralty of Zeeland. They belonged to the war ships' 'military company' or to the 'corps de marine'.

Besides their different ranks trumpeters and drummers were positioned differently on the ship. As one of the few petty officers the ship's trumpeter was found on the poop deck, also named the 'campaign' deck. The drummer was found among the sailors, in front of the main-mast.

The VOC tried to supply every large ship with a trumpeter. Trumpeters, however were in short supply since the job of ship trumpeter was only one of the professional opportunities for trumpet-players. Wars on the Continent in the 18th century made numbers drop even lower. For want of trumpeters a large number of ships were supplied with drummers. Between 1700 and 1780 about 92 percent of outward bound VOC vessels employed signal players. Muster rolls of ships of the *Middelburgsche Commercie Compagnie* also mention trumpeters and drummers. However, in comparison with the ships of the VOC Chamber of Zeeland considerably fewer MCC ships employed trumpeters or drummers. This was due to the fact that trumpeters and drummers were only found on frigates that traded with the Spanish colonies in the Caribbean or the West Indies and that held a crew of over fifty members.

Between 1575 and 1796 the Admiralty of Zeeland employed well over six hundred single trumpeters and almost ninety drummers. Drummers were put to work on war ships, trumpeters were found on war ships, caravels, guard ships and troop ships. Between 1590-1610 and 1620-1634 the largest number of navy ships carried trumpeters. During the Twelve Years' Truce the number of trumpeters in service of the admiralty was small.

Except for five drummers employed on a single navy ship before 1600, hardly any drummers were found on the ships of the Admiralty of Zeeland until 1673. As a result of the 'Glorious Revolution' the Dutch and English war fleets joined forces and sailed under English command. Following the English example, warships were supplied with both trumpeters and drummers. This meant a considerable increase of drummers employed by the Admiralty of Zeeland.

From the beginning of the eighteenth century Dutch trade focussed on the cities of Amsterdam and Rotterdam. This caused a dramatic drop of revenues from convoys and licences, which rendered the Admiralty of Zeeland a destitute, second-rate institution. This is also shown in the small number of trumpeters that were employed by this admiralty.

Between 1750 and 1760 there was a rise in the number of drummers. This increase was due to the Seven Years' War (1756-1763). Although the Republic stayed out of the war, the admiralty was commissioned to convoy the Dutch merchant fleet. At the outbreak of the fourth Anglo-Dutch war (1780-1784) the Dutch navy did not amount to much. Therefore the number of trumpeters and drummers did not increase. After the war, when the Republic decided to greatly enlarge its naval force, this only affected the Admiralties of Amsterdam and Rotterdam.

The duration of service of trumpeters and drummers employed by VOC, MCC and the Admiralty of Zeeland differed clearly. VOC trumpeters served for three years, drummers five, not counting the length of the voyages. Although trumpeters on the Asian trade vessels were supposed to remain in service for three years, their scarcity often necessitated a speedy return on arrival in Asia. Most of them were instantly transferred to home-bound vessels and were repatriated within three years. Drummers, on the other hand, joined the VOC army on arrival in Asia. The majority of drummers returned home after a service of five years or more. MCC drummers and trumpeters served considerably shorter terms. This was due to the fact that they were signed on for the duration of a return trip. The admiralty made a distinction between a contract with indefinite length of service ("ordinaris") and a service for the duration of an expedition ("extra ordinaris"). Trumpeters and drummers on warships served "extra ordinaries" contracts. Trumpeters aboard former warships, transport vessels and Admirals' ships served "ordinaris" contracts. The majority of trumpeters as well as drummers were employed by the admiralty between one and two years. Only few "ordinaries" trumpeters served the Admiralty of Zeeland for more than ten years. After their extensive period of active service some of them became "gegageerd" trumpeters, which meant that they received a regular income without being present on the ship.

Ship trumpeters' pay with the VOC, MCC and the Admiralty of Zeeland were similar and differed no more than twelve to twenty guilders per month. Trumpeters who worked for the admiralty on the Fleet Admiral's ship received more. Drummers earned less, equalling the pay of sailors.

Hardly anything is known about the training of ship's trumpeters or drummers. This does not imply that any untrained person could become a ship's trumpeter. Only a small number of trumpeters with the Admiralty of Zeeland started their careers as apprentices or second trumpeters. Contrary to the English East India Company, sailors, musketeers or gun crew could occasionally be promoted to trumpeters at the three Zeeland organisations. Trumpeters themselves were also promoted only rarely.

Hardly any remarkable data have been found about the careers of drummers. There is on the other hand a clear difference in social background between trumpeters and drummers. Trumpeters used to be able to read and write whereas most drummers were illiterate. In particular among trumpeters and drummers who worked for the VOC there was a remarkable difference in their countries of origin. Trumpeters came from all over western Europe. More than a third of them were German nationals. The percentage of German trumpeters with the Admiralty of Zeeland was significantly lower. Drummers generally came from present-day Benelux.

More than thirty percent of the trumpeters and more than half of the number of drummers lost their lives in Asia. Since drummers went ashore on arrival in the East, they risked dying of malaria, particularly after 1733. This accounts for the increase of casualties among drummers after 1733. In comparison with VOC drummers, only very few of their counterparts at the admiralty died in active service. No evidence has been found of drummers who died in active service while working for the admiralty. One in fourteen MCC trumpeters and one in sixteen MCC drummers died during voyages.

Besides the WIC and privateering, the VOC Chamber of Zeeland, the MCC and the Admiralty of Zeeland offered employment to a large number of seamen. Throughout their careers many will have served different employers. Yet there is only a small number of trumpeters and drummers who had worked for different employers besides the three aforementioned institutions. Only one drummer worked for both the VOC Chamber of Zeeland as well as the MCC. One drummer worked for the MCC and the admiralty and two drummers for both the VOC and the admiralty (one of whom was a trumpeter with the VOC and a drummer with the admiralty). Among the trumpeters six were employed by both the VOC and the admiralty. Besides this, two VOC trumpeters found employment as “musicant” at the “corps de marine” at one of the admiralty ships.

The VOC was a important customer for trumpets. These brass instruments, which were mostly made in Nuremberg and bought at the many *Nuremberg* shops in the Republic. Also most trumpets found in the wrecks of lost VOC ships were Nuremberg instruments. Hardly any evidence has been found of the delivery of (brass) trumpets to the MCC or the Admiralty of Zeeland. Yet it is likely that they were bought at *Nuremberg* shops in Middelburg or elsewhere. Often trumpets did not last longer than a return voyage. When a trumpet could not be used anymore it was sold for scrap metal.

The admiralty also used silver trumpets, which were decorated with braids and banners. These instruments were played on by the trumpeters on flag ships. From an entry of

purchase, it can be concluded that these instruments were made in the Republic. One particular trumpet had been built by Claes Schot. Schot was one of the trumpet makers who worked in Utrecht in the seventeenth century. No instruments from Claes Schot have been preserved but we still have instruments from two other Utrecht trumpet builders: Joost van de Graft and Isaac Schot (Claes's brother). Isaac Schot also delivered instruments to a Middelburg merchant.

It has always been assumed that Joost van de Graft worked as a trumpet builder in Haarlem around 1634. Now evidence has been found that Van de Graft was employed by Nicolaes Schot in 1666. As from the beginning of the eighteenth century hardly any trumpets were made in Utrecht. Possibly the Dutch trumpet builders could not compete with the makers from Neurenberg and later also Leipzig. The German builders could manufacture and sell their instruments at a considerably lower price.

Drums were manufactured by drum makers. The VOC bought wooden drums and drum parts at different shops and brass drums from coppersmiths. Drums were more expensive than trumpets. Contrary to trumpets, broken drums were mended so that they could be used again. The reason for doing so was that broken drums had hardly any scrap value. Though the MCC and the admiralty also bought drums, no bills have been found for the delivery of these instruments. So far no drums or drum parts have been found in ship wrecks. Trumpeters and drummers were often the only crew members capable of playing a musical instrument. Little is known about their musical activities besides performing at ceremonies. Yet there was music on board of the ships. The musicians not only performed at ceremonies, they also entertained the crew. Also entertainment was given by crew members who had taken their instruments with them on board.

After the "Glorious Revolution" and until 1705 some war ships employed fife players besides drummers, thus following the English practice. As from 1779 there were again fife players found on Zeeland warships. Now, however they belonged to a combat unit or of the "corps de marine". At the close of the eighteenth century ship trumpeters left the warships and their position was taken by drummers and fife players.

What signals ship trumpeters and drummers gave, remains unknown. They were not put on paper and will have been rather simple. The mere sound of the instrument may have been enough to draw the attention of the crew. Besides a manuscript with pieces for one or two trumpets or horns there is no other sheet music for brass ensemble from the mid-eighteenth century.

Overall, what can be concluded is that this research has shed light on the duties and activities of a hitherto unknown occupational group of trumpeters and drummers that were employed in seafare at the time of the Republic.⁹³⁹ Although this research focuses on Zeeland, it can be assumed that in other seafaring parts of Europe ship trumpeters and ship drummers performed similar activities and duties. Besides this group, other trumpeters and drummers have been given attention: city trumpeters and city drummers, military trumpeters and drummers, trumpeters at the court and a typically Dutch but relatively unknown and small group: the trumpeters of the State.

---

⁹³⁹ Although the word *seafare* is seldom used nowadays, I have chosen to use it in its seventeenth-century English sense of *sea-travel*.

CURRICULUM VITAE

Ralph Henssen werd geboren op 10 oktober 1967 in Voorburg. Hij volgde zijn gymnasiumopleiding aan het Veluws College te Apeldoorn. Vervolgens studeerde hij Werktuigbouwkunde aan de Technische Universiteit Eindhoven. Na het behalen van het ingenieursdiploma in 1992 studeerde hij klassiek trompet aan het Rotterdams Conservatorium en aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Daarnaast volgde hij een opleiding kamermuziek aan het Koninklijk Vlaams Muziekconservatorium in Antwerpen. In 1996 behaalde hij het diploma Docerend Musicus waarna hij zich aan de Oude Muziekafdeling van het Koninklijk Conservatorium specialiseerde in het bespelen van de baroktrompet.

Aan de Hogeschool Rotterdam en Omstreken behaalde hij in 1999 het diploma “leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in het vak wiskunde”. Vervolgens begon hij in 2000 aan de Academische Initiële Lerarenopleiding van de Universiteit Gent een opleiding tot “geaggregeerde voor het secundair onderwijs - groep 2 in de toegepaste wetenschappen”. Deze ronde hij in 2001 met “grote onderscheiding” af.

Na enige jaren als freelance trompettist en docent trompet werkzaam te zijn geweest, was hij van 1998 tot 2001 en van 2002 tot 2005 docent wis- en natuurkunde aan het Zwin College te Oostburg. Van 2001 tot 2002 was hij als docent werktuigbouwkunde verbonden aan de Hogeschool Zeeland te Vlissingen. In 2005 werd hij sectordirecteur aan het Sint-Maartenscollege te Maastricht en sinds 2008 is hij rector van de Scholen van het Bernardinuscollege te Heerlen. Daarnaast maakt hij als freelance baroktrompettist deel uit van verschillende barokorkesten.

